

L 72-4
4 IVI

JĀNIS
ENDZELĪNS

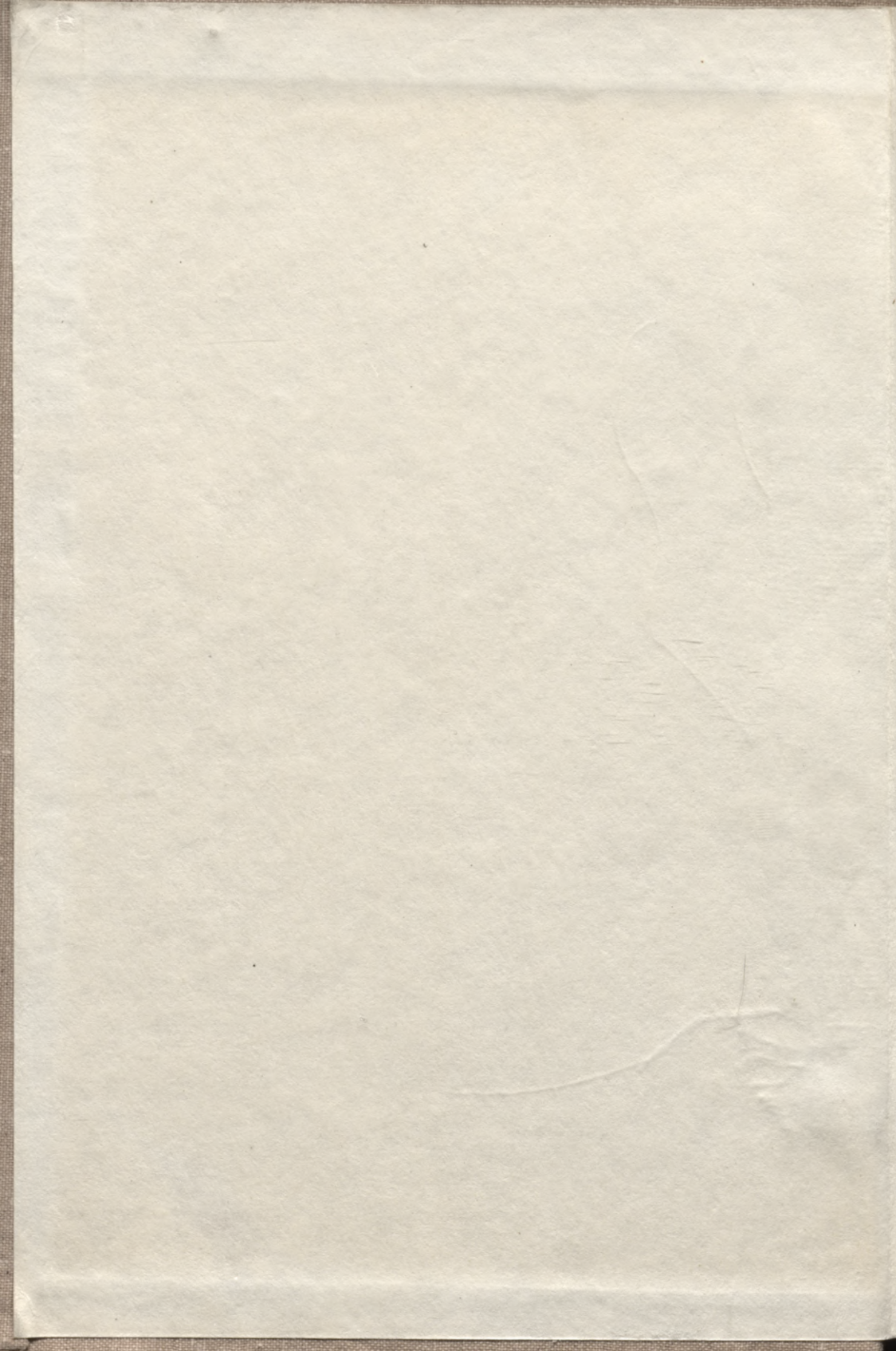
JĀNIS ENDZELĪNS

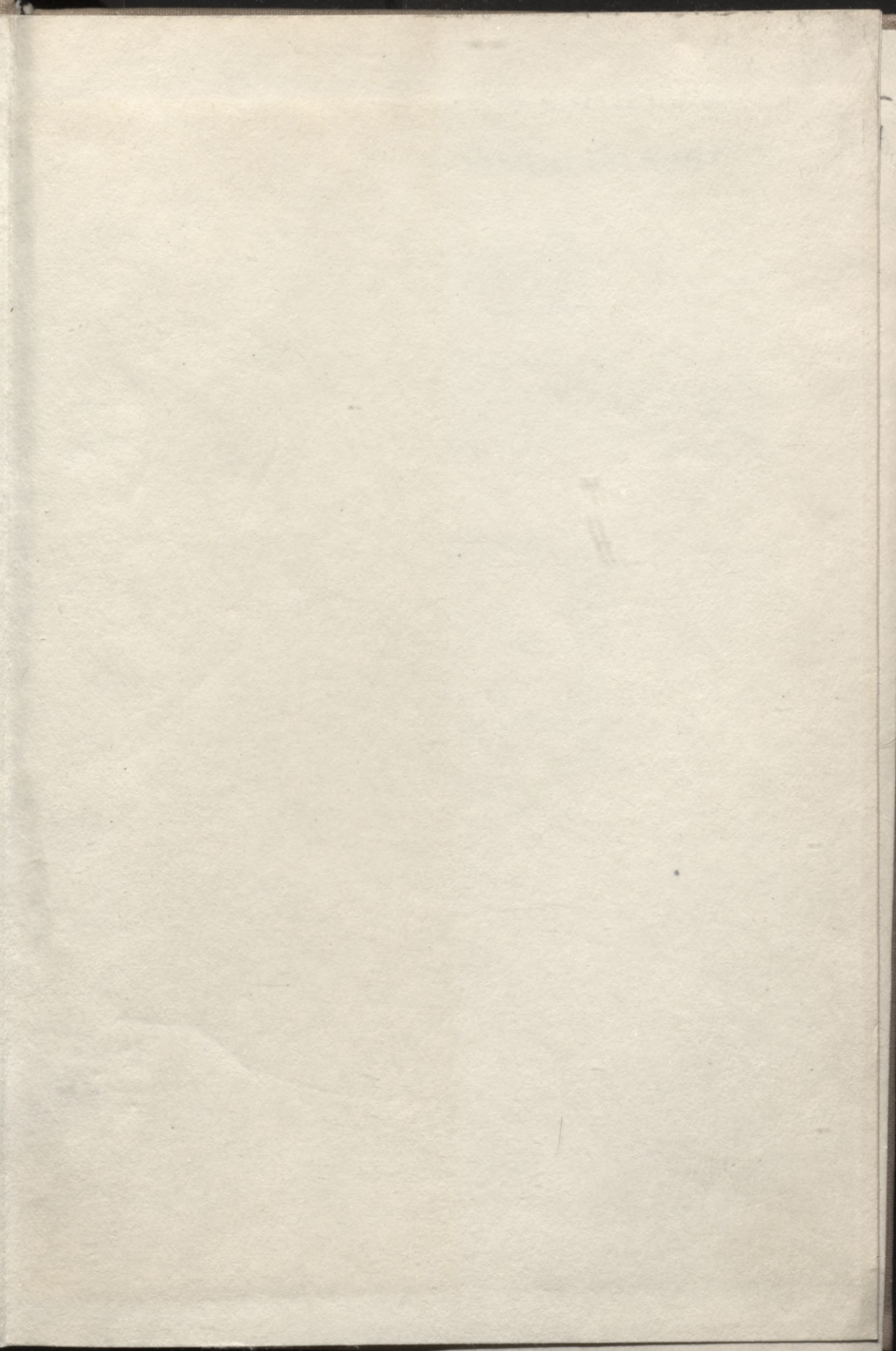
DARBU
IZLASE

DARBU
IZLASE

IV
1. DAĻA

IV
1

ARABĒVA

JĀNIS ENDZELĪNS

♦ DARBU IZLASE ♦

ČETROS SĒJUMOS

VI

1901

1901. gada
1. izdevums

LATVIJAS PSR ZINĀTŅU AKADEMIJA

♦ DARBU IZLASE ♦

JĀNIS ENDZELĪNS

ČETROS SĒJUMOS

♦ ZINĀTNE ♦

L 72-4

4

A. UPĪŠA
VALODAS UN LITERATŪRAS INSTITŪTS

L
4

JĀNIS ENDZELĪNS

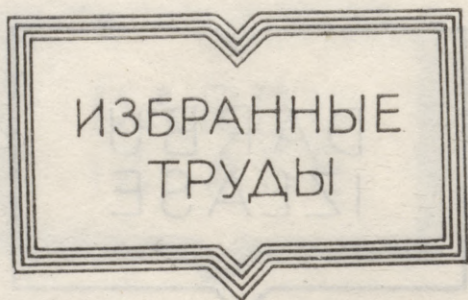
IV

1. DAĻA

RĪGA 1981

АКАДЕМИЯ НАУК ЛАТВИЙСКОЙ ССР

ЯНИС ЭНДЗЕЛИН

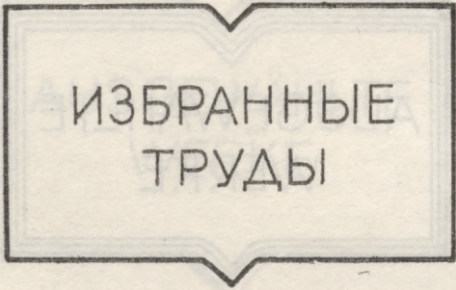

В ЧЕТЫРЕХ ТОМАХ

• ЗИННАТНЕ •

ИНСТИТУТ ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ
ИМ. А.УПИТА

ЯНИС ЭНДЗЕЛИН

ИЗБРАННЫЕ
ТРУДЫ

IV
ЧАСТЬ 1

РИГА 1981

AKADEMIE DER WISSENSCHAFTEN
DER LETTISCHEN SSR

JĀNIS ENDZELĪNS

IN VIER BÄNDEN

♦ ZINĀTNE ♦

A. UPĪTS-
INSTITUT FÜR SPRACHE UND LITERATUR

JĀNIS ENDZELĪNS

AUSGEWÄHLTE
WERKE

IV
TEIL 1

RIGA 1981

© Latvian Publishing House, 1981

10100-114 400000000

18-(11)118M

4 L
81.2L
En 275

Vija Lāča Latv. PSR
VALSTS BIBLIOTĒKA

82- ~~47.761~~
0305031691

Redakcijas kolēģija:

H. Bendiks, A. Bergmane, A. Blinkena, L. Ceplītis,
V. Dambe, R. Grabis (atbildīgais redaktors),
T. Jakubaite, M. Rudzīte, E. Šmite.

Izdots saskaņā ar Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas
Redakciju un izdevumu padomes lēmumu.

E $\frac{70100-114}{M811(11)-81}$ 4602000000

© Izdevniecība «Zinātne», 1981

PRIEKŠVARDI

Akadēmiķa J. Endzelīna Darbu izlases IV sējumā sakopotas hronoloģiskā secībā šādas grāmatas par baltu valodām: pirmajā daļā — «Latvijas vietu vārdi» I (1922), II (1925), «Latviešu valodas skaņas un formas» (1938); otrā daļā — «Senprūšu valoda» (1943), «Ievads baltu filoloģijā» (1945) un «Baltu valodu skaņas un formas» (1948), kā arī saīsinājumu saraksti un vietvārdu skaidrojumi.

Iespieduma kļūdas, kādas pirmizdevumos minētas, un vēl dažas citas šai izdevumā ir izlabotas.

J. Endzelīns «Latvijas vietvārdu» I sējuma priekšvārdā raksta: «Dažu vārdu īsto formu neesam varējuši izdibināt, un daža vārda formā varam būt maldījušies un maldināti. Lūdzam tāpēc par visiem nepareizi iespiestiem vārdiem mums iesniegt pareizas ziņas, kuŗas izlietosim otrā izdevumā.» (5. lpp.).

Ipaši daudz maldīgu formu ienākušas Latgales vietvārdos. Tapēc šie vietvārdi, cik iespējams, pārbaudīti un šajā «Darbu izlasē» parindēs dotas pareizās šo vietvārdu formas transponētā veidā.

Vietvārdu grāmatām sagatavošanas priekšdarbus veikusi L. Sudraba, pārējām — R. Grīse un M. Brence.

«Latvijas vietu vārdus», «Latviešu valodas skaņas un formas» un «Ievadu baltu filoloģijā» rediģējusi un komentējusi V. Dambe. «Senprūšu valodu», ko Dz. Hirša salīdzinājusi ar izdevumu vācu valodā «Altpreussische Grammatik» (1944), un «Baltu valodu skaņas un formas» rediģējušas un komentējušas Dz. Hirša un R. Grīse.

Materiālus literatūras un citu saīsinājumu, kā arī vietu vārdu un iedzīvotāju nosaukumu kartotēkai rakstījušas L. Balode, V. Dambe, Dz. Hirša un L. Sudraba. Literatūras un citu saīsinājumu sarakstu sagatavojusi Dz. Hirša, vietu vārdu un iedzīvotāju nosaukumu skaidrojumu sarakstu — V. Dambe.

Redakcijas kolēģija

ПРЕДИСЛОВИЕ

В IV томе Избранных трудов академика Яниса Эндзелина объединены в хронологическом порядке следующие книги о балтийских языках: в части первой — «Топонимические названия Латвии» I (1922), II (1925), «Звуки и формы латышского языка» (1938); в части второй — «Древнепрусский язык» (1943), «Введение в балтийскую филологию» (1945), «Звуки и формы балтийских языков» (1948), а также списки сокращений и топонимических объяснений.

Опечатки, допущенные в первых изданиях, в настоящем издании исправлены.

В предисловии к первому тому «Топонимических названий Латвии» Я. Эндзелин писал: «Формы некоторых названий нам не удалось выяснить, а относительно правильности написания некоторых других мы, возможно, заблуждаемся или были введены в заблуждение. Поэтому просим сообщить нам о всех ошибочно напечатанных словах, чтобы во втором издании заменить их правильными формами» (с. 5).

Особенно много ошибочных форм в топонимических названиях Латгале, поэтому эти названия по возможности проверены и в «Избранных трудах» правильные формы даны в транспонированном виде в сносках.

Подготовительную работу по топонимическим книгам выполнили Л. Судраба, а по всем остальным — Р. Грисле и М. Бренце.

Книги «Топонимические названия Латвии», «Звуки и формы латышского языка» и «Введение в балтийскую филологию» отредактировала и прокомментировала В. Дамбе. Книги «Древнепрусский язык» и «Звуки и формы балтийских языков» отредактировали и прокомментировали Р. Грисле и Дз. Хирша, первую из них Дз. Хирша сопоставила также с изданием на немецком языке «Altpreussische Grammatik» (1944).

Материалы для списка сокращений литературных источников и других пояснений топонимических названий выписали Л. Балодэ, В. Дамбе, Дз. Хирша и Л. Судраба.

Список сокращений составила Дз. Хирша, список пояснений к названиям местностей и их обитателей — В. Дамбе.

Редакционная коллегия

VORWORT

Im IV. Band der ausgewählten Werke des Akademikers J. Endzelins sind folgende Arbeiten über baltische Sprachen in chronologischer Reihenfolge zusammengefasst: im 1. Teil — „Ortsnamen Lettlands“, I. (1922), II. (1925), „Laute und Formen der lettischen Sprache“ (1938); im 2. Teil — „Altpreuussische Sprache“ (1943), „Einführung in die baltische Philologie“ (1945) und „Laute und Formen der baltischen Sprachen“ (1948) sowie die Abkürzungen und Erklärungen der Ortsnamen.

Die in den Erstausgaben erwähnten sowie manche anderen Druckfehler sind in dieser Ausgabe berichtigt.

Im Vorwort zum I. Bande der „Ortsnamen Lettlands“ schreibt J. Endzelins: „Wir sind nicht imstande gewesen, die richtige Form von einigen Wörtern festzustellen, und manchmal können fehlerhafte Formen uns zugeteilt gewesen. Deshalb bitten wir, uns diesbezügliche Berichtigungen einzusenden, die wir in der zweiten Ausgabe ausnutzen werden“ (S. 5).

Besonders viele ungenaue und fehlerhafte Formen sind unter den Toponymen von Latgale anzutreffen. Deshalb sind diese Toponyme, soweit es möglich war, überprüft und in Fußnoten dieser Ausgabe präzisiert.

Die Vorarbeiten für die toponymischen Werke hat L. Sudraba, für die anderen R. Grīle und M. Brence geleistet.

Die „Ortsnamen Lettlands“, „Laute und Formen der lettischen Sprache“ und „Einführung in die baltische Philologie“ hat V. Dambe, die „Altpreuussische Sprache“ [die Dz. Hirša mit der deutschen Ausgabe der „Altpreuussischen Grammatik“ (1944) verglichen hat] und „Laute und Formen der baltischen Sprachen“ Dz. Hirša und R. Grīle zur Drucklegung vorbereitet.

Materialien für die Kartothek der literarischen und anderen Abkürzungen, wie auch für diejenigen der Ortsnamen und

der Einwohnerbenennungen haben L. Balode, V. Dambe, Dz. Hirša und L. Sudraba bereitgestellt.

Das Literaturverzeichnis, das Verzeichnis der Abkürzungen hat Dz. Hirša, das Erläuterungsverzeichnis der Ortsnamen und der Einwohnerbenennungen V. Dambe zusammengestellt.

Redaktionskollegium

LATVIJAS VIETU VĀRDI

I DAĻA

VIDZEMES VĀRDI

Piedaloties A. Ābelei, J. Kauliņam un P. Šmitam,
savācis un rediģējis J. Endzelīns
[1922]

PRIEKŠVĀRDI

Nodoms savākt Latvijas vietu vārdus man bija radies jau 3 pirms pasaules kara.¹ Jau tad man piesūtīja vārdus mācītājs L. Bērziņš no Allažiem, A. Karlsons no Rūjienas, J. Mustaps no Ergļiem, Dubultu ģimnazija no dažādiem apgabaliem u. c. Pārnācis pēc revolūcijas atkal dzimtenē, stājos kopā ar A. Ābeli, J. Kauliņu un P. Šmitu (kam I. Cīrulis bija piesūtījis Drustu vārdus) no jauna pie saktā darba. Sākumā sarīkojām šim nolūkam publiskas sēdes, uz kuŗām avīzēs lūdzām ierasties zināma apgabala vārdu pazinējus. Bet nāca uz šām sēdēm tikai ļoti nedaudzi, gandrīz tikai mūsu pašu klausītāji no augstskolas, tā ka šādā ceļā mēs mērķi nebūsim sasnieguši. Lielu panākumu nebija arī avīzēs iespiestam uzaicinājumam piesūtīt vietu vārdus: iesūtīts ir samērā ļoti maz vārdu, galvenām kārtām no Jēkabmiesta² vidusskolas, un šos pašos iesūtījumos vārdu izruna nav visur pietiekoši apzīmēta. Par laimi mūsu armijas topografijas nodaļa bija nodomājusi izstrādāt sīku Latvijas karti un tam nolūkam lūdza mani dot šai kartei pareizus vietu vārdus. Es tad nu prasīju, lai sasauca katru pagasta pa vienam kareivim, pēc kuŗa izrunas varētu vietu vārdus pareizi uzrakstīt. Šādus kareivjus tad nu sāka mums piegādāt uz virsnieku klubu. Bet nēviens, zināms, no galvas nevar atminēt visus sava pagasta vārdus, un tāpēc

¹ [Skat. šai izdevumā II 376 sk., 476, III 1, 100. — V. D.]

² [Vēlāk: Jēkabpils. — V. D.]

mūsu darbu ļoti sekmēja pagastu māju saraksti, ko dabūju caur docentu J. Bokalderi no statistikas valdes. Arī statistikas valde bija nodomājusi publicēt Latvijas apdzīvoto vietu sarakstu un šim nolūkam ievākusi no pagastu valdēm māju sarakstus. Bet šos sarakstos vārdu rakstība pa lielākai daļai ir ļoti trūcīga, nepietiekoša un pat kļūdaina: bieži vien vārdi pa vācu modei rakstīti bez galotnēm; patskaņu garumi, nerunājot nemaz par piedēkļiem, dažkārt pat vārdu saknēs nav apzīmēti; un dažos sarakstos s un z apzīmēti gluži vienādi (ar s burtu). Ja nu kāda māja šos sarakstos ir izlaista, tad tā trūkst arī mūsu krājumā. Bija arī gadījumi, // kad kāda persona vienu un otru sava pagasta mājas vārdu nebija dzirdējusi. Tādos gadījumos rakstām vārdus, kuŗu izrunu neesam varējuši noskaidrot, tā, kā³ tie rakstīti mūsu avotos, likdami tos zospēdīnās. Sākām savu darbu ar Vidzemi. Ar topografijas nodaļas palīdzību esam varējuši noskaidrot apmēram tikai pusi no Vidzemes vārdiem. No daļa Vidzemes pagasta Rīgas garnizonā nebija neviens kareivis atrasts; citreiz sarīkotie kareivji nebija atnākuši, un, pat kad bijām norunātā laikā nogājuši uz tālajām kazarmām Rīgas nomalēs, dažreiz bijām veltī laiku zaudējuši: vai nu mums vajadzīgie kareivji bija kādā darbā aizsūtīti, jeb tos mums atņēma, pirms bijām paguvuši viņiem visus vārdus noprast. Te nu mums izlīdzēja daži amata biedri un paziņas, un daudzi mūsu klausītāji, kas vai nu paši sniedza mums sava pagasta vārdus, vai arī atsūtīja pie manis savus skolniekus un paziņas no tiem pagastiem, kas mums vēl trūka. Visiem viņiem sirsnīgi pateicos arī šai vietā!

Būtu bijis vēlams sadabūt visus vārdus vietējās izlokšnes formā. Bet tas būtu ļoti grūti izdarāms, jo rakstu valoda ir jau lielā mērā izskaudusi izlokšņu īpatnības, un mums bija šai darbā darīšana gandrīz tikai ar jauno paaudzi, ka jau tā kā tā bieži tik labi vairs nepārzina sava pagasta izlokšni. Esam tāpēc centušies dot visus vārdus pēc iespējas rakstu valodas formā un rakstījuši piem. *Upītes* arī tad, ja šo vārdu pēc vietējās izlokšnes izrunā ar īsu *i* un bez galotnes patskaņa, jeb piem. *Gulbji* arī tad, ja pēc vietējās izlokšnes šo vārdu izrunā: *Gulbi* jeb *Gulbi*. Vārdus, kuŗus sniedzam rakstu valodas formā, esam iespieduši slīpiem (kursīviem) burtiem. Turpretim stāviem burtiem ir iespiesti tādi vārdi, kuŗu rakstu valodas formu nevarējām, krājumu drukai gatavojot, noskaidrot. Tādus vārdus tad sniedzam tādā formā, kādā tos mums teica. Piem. rakstība Grīvi (ar stāviem burtiem) nozīmē, ka tai pagastā, kur ir mājas ar tādu vārdu, *j* pēc lūpeņiem vispāri ir zudis un ka nezinājām, kā skanētu šā vārda viensk. nōminātīvs (*Grīvs* vai *Grīvis*); rakstība Čauri (ar stāviem burtiem) —, ka tai pagastā *ŗ* skaņa ir vispāri zudusi un ka

³ [Pirmpublicējumā: tā, kā; svešvārdi bez garumzīmēm. — V. D.]

nezinājām šā vārda viensk. nōminātīvu (*Čaurs* vai *Čauris*); rakstība *Bambāni* (ar stāviem burtiem) —, ka tai pagastā vispāri platais *ē* jeb *ĕ* ir pārvērties par *a* jeb *ā* un ka nezinājām, vai šai *Bambānu* vārdā *a* un *ā* atbilst rakstu valodas patskaņiem *ē*, *ĕ*, jeb // rakstu valodas patskaņiem *a*, *ā*. Vārdos, kas likti zospēdīnās, o burts var apzīmēt arī *uo* skaņu. Iekavās esam zospēdīnās likuši tādas savu rakstīto avotu formas, kas var attiecīgā vārda vēsturi apgaismot. — Visus vārdus esam rakstījuši ar mazo sākumburtu, lai krājums būtu vieglāk un lētāk iespīezams. 5

Mazs² aiz pagasta vārda nozīmē, ka šai pagastā esam atraduši tikai 2 intonācijas. Daudzreiz neesam varējuši intonāciju izdibināt. Burts *Ā*⁴, *E*, *K* jeb *S* aiz pagasta vārda rāda, kas šā pagasta vārdus uzrakstījis: *Ā* — *A. Ābele*, *E* — *J. Endzelins*, *K* — *J. Kauliņš*, *S* — *P. Smits*.

Galveno muižu vārdi ir likti pagasta māju vārdu beigās. Diemžēl neesam varējuši visur izmeklēt, vai kādā pagastā māju vārdus lieto vienskaitli, vai daudzskaitli. Var tāpēc būt daudzos gadījumos, ka daudzskaitļa formas vietā jāliek vienskaitļa forma un otrādi.

Dažu labu Vidzemes vārda formu esmu varējis noskaidrot arī no Dr. A. Bilenšteina krājumiem,⁵ kas tagad atrodas Rīgas pilsētas bibliotēkā.

Dažu vārdu īsto formu neesam varējuši izdibināt, un dažā citā vārda formā varam būt maldījušies un maldināti. Lūdzam tāpēc par visiem nepareizi iespiestiem vārdiem mums iesniegt pareizas ziņas, kuŗas izlietosim otrā⁶ izdevumā.

Esam jau savākuši arī labu tiesu no Latgales un Kurzemes vārdiem,⁷ tā ka paredzamā laikā varēs iespiest arī šo atlikušo Latvijas daļu vārdus. Pēc tam gribam izdot visus Latvijas vietu vārdus alfabēta kārtībā,⁸ pievienojot no arhīviem arī šo vārdu vecākās formas un iznīcinātu māju vārdus.

A. Gulbim izsakām savu pateicību par šā krājuma izdošanu.

Vajadzīgo burtu trūkuma dēļ *n'* apzīmē laužto *n*, *ē* — plato *e*, *ĕ* — plato *ē*; tāpat attiecīgo burtu trūkuma dēļ *l*, *l*, *ñ* apzīmē *k*, *g*, *l*, *ŋ* priekšā *l* jeb *ŋ* ar attiecīgo intonāciju.⁹

J. Endzelins //

⁴ [Pirmpublicējumā šeit un lielāko tiesu arī citur: *A.* — *V. D.*]

⁵ [Par Bilenšteina rokrakstiem skat. šai izdevumā III 1, 99 6. parindi. — *V. D.*]

⁶ [Otrreiz izdod tikai šai izdevumā IV 1, 13—126. (Vietvārdi līdz vārdam *spēks* ietverti J. Endzelina darbā Latvijas PSR vietvārdi I_{1,2} un manuskriptā). — *V. D.*]

⁷ [Publicēti Latvijas vietu vārdu II daļā, Rīgā, 1925. g. Šai izdevumā IV 1, 127—302. — *V. D.*]

⁸ [Tādi ir J. Endzelina Latvijas PSR vietvārdi — I₁ A—J Rīgā, 1956, I₂ K—O Rīgā, 1961. — *V. D.*]

⁹ [Šai izdevumā pareizie burti: *n*, *e*, *ē*, *l*, *l*, *ñ*, *ñ*. — *V. D.*]

CĒSU APRINĶIS

baižkalna pag.; iedzīv. — baižkalnieš¹⁰. E.

- 7 *aņdrēns, baidunis, baltoilks, bēniņš, bitmetis („bitmit“), eņņēns, grāvelis, ģipslis, iŗbīte, jaūdums, karēlis, kazupurvs, kuŗmis, kūors, ķesa, mūris, paŗrnielis, pāvuls, raūska, smurģis, striķelis, stuķis, tiltakalns, tuŗciņš, ūogriņa, vieķis; baižkalns.*¹¹

*bērzaunes*¹² pag.¹³ E.

bērzaunes mācīt. ļaudis: *bindēni, mūrnieki, rami, bērzaunes* mācīt. muiža.

bērzaunieši: andrēni, anduļi, aptēkas, aruonieši, ādumnieki, āriņi, baidiņi, baltauši, bāliņi, beitēni, bindēni, brēncēni, brutēni, buoķi, čauri, dambri, dibēni, drīgenes, dzērves, garkalni, gravēni, gribēni, grīvi, grīvlicieši, griežmaņi, guoži, kaņēpēni, kapmuiža, kārkļēni, klaucēni, krustiņi, kurzemnieki, ķeitāni,

¹⁰ [² aiz pagasta vai iedzīvotāju nosaukuma rāda, ka šai izloksnē šķir 3 intonācijas: stiepto, krītošo un laužto. — V. D.]

¹¹ [I sējumā bijušo muižu vārdi atdalīti no māju vārdiem ar semikolu. — V. D.]

¹² [² aiz pagasta vai iedzīvotāju nosaukuma, kur vietvārdi ar krītošo un laužto intonāciju, rāda, ka attiecīgajā izloksnē šķir 2 intonācijas: krītošo, kas radusies arī stieptās intonācijas vietā, un laužto. Vidzemes sēlikajās izloksnēs — Adulienā, Aizkrauklē, Bebras, Bērzaunē, Cesvainē, Druvienā, Dzelzavā, Ergļos, Grašos, Grostonā, Iršos, Jumurdā, Kaļsnavā, Kārzdabā, Koknesē, Kraukļos, Kūsā, Lazdonā, Liepkalnē, Liezērē, Lubānā, Lubejā, Laudonā, Mārcienā, Mēdzulā, Meirānos, Meņgelē, Mētrienā, Odzienā, Ogrē, Oļos, Patkulē, Plaviņās, Praulienā, Saikavā, Sarkaņos, Sausnējā, Sāvienā, Vējāvā, Vestienā, Viesienā, Vietalvā, Virānē, Viskāļos — laužtās intonācijas vietā runā kāpjošo intonāciju, kas šai izdevumā tāpat kā pirmpublicējumā nav grafiski attēlota, resp. laužtās intonācijas zīmes vietā nav likta kāpjošās intonācijas zīme atbilstoši mūsdienu fonētiskās transkripcijas tradīcijai. Piezīme: Kastrānē, Madlienā, Tirzā, Taurupē un reti Krapē, Lauberē, Sidgundā kāpjošā intonācija dzirdama blakus laužtajai. — V. D.]

¹³ [Vēlāk atdalīts Lautera—Viesienas pagasts, kas pēc tam nosaukts par Viesienas pagastu. — V. D.]

ķikaini, ķīķi, lācīši, lipši, licieši, maļģēni («meljahn»), masuļi, mēstrēni, miglēni, pakalnieši, piģēni, priēškāni, puodnieki, ramuļēni, ratnieki, raugi, rievēni, rūķi, sēnuļi, skalbji, skutin-
cēni, sniķerēni, spikulī, spilvēni, spridzēni, staldēni, strēdeles,
stuoķēni, suiģi, susurēni, tēvainēni, urķēni, urķi, ūziķi, uozuol-
kruogs, vaņķini, vāverkalns jeb vēverkalns, vēžnieki, viļķini,
vidiņēni, vidiņi, viesūnēni, ziliņi, zidiņi, ziemeļi, zlauguotņi;
bērzaune.

lauterieši: abrienas, albertēni, astēni, augusti, ādmiņi
(«ādmenes»), āriņi, baidiņi, baltužēni, betiņi, blāži, briedēni,
buģētāji, buolēni, dābuoķi, dēklaini, duriņi, dzišļi, eži, ežreiņi,
ēķuži, gaiziņi, gaķāji, grāvēji, gulbēni, gureļi, ģeidēni,
jaudzumi, kalna-muiža, kulitēni¹⁴, lapsas, leiši, lēmpēni
(«lampāni»), migļi, peļēdas (izr.: palādas), pulpi, rieksli,
rutuli (ar l)¹⁵, «salnieki», sēsķi, skutēni, stikliņi, strēdeles,
truopeles, tuomēni, utini («tani»), ziliņi; lāuteris.

gāiziņa kalns¹⁶.

talejas ģz., kaķiš-ģz. //

brānta³ pag.¹⁷ Š.

brāntēnieši: biŗzulis, iŗbite, jaūnite, kaūliņš, knābis 8
(«knabiņi»), labzemis, lēpēka, naūdietis, paltnieks, sināts,
tūtars («tūteris»), vīstucis («vīstucis»); brānta muiža.

laūnkalnieši: alenis («alēni»), āunukalns, brālītis, gāle,
jaūnzemis, jeiskas dziŗnavas, kaīnaizis, kalnietis, kaīmpis,
kaŗaūks, kaŗļakalns, kleperis, klēlnieks, knīpa, kruoņa kruogs,
ķāpiņa, lācis, liēdulietis, muižnieks, pāvulkalns, piēniņš,
putnukalns, remēlis, ruoŗa, viķītis, zaķis; laūnkalns.

ruoŗnēnieši: aūģsciems, āŗķipis, biciēris, brikūzis, bukāns,
dāniēla, dūcmanis, gailītis, kaīnaizis, kaīva, kaūliņš, krievīņa
kruoģs, krievukalns (senāk: greste), kulbāss, ķevēns, ķudra
liē(l)ķipis, patilte, stiŗnis, vārna, vāvulis (senāk: kublukalns),
vēliņa kruoģs, žīgurs; ruoŗes muiža.

brīņģu pag.¹⁸; iedzīv. — brīņģēnieši³. E.

aptēkas, burkāni, ģzēni, ģiguļi («ķiguļi»), ilzites, jaunzemji,

¹⁴ [Pirmpublicējumā: kulitēni. — V. D.]

¹⁵ [Pirmpublicējumā iekavās stāvais burts resp. stāvie burti neatbilst skaidrojamā vietvārda burtu veidam — kursīvam. — A. B.]

¹⁶ [Pirmpublicējumā neapdzīvoto vietu vārdu kārtojums vietām bez no-
teiktas sistēmas. Sai izdevumā katra šo vietvārdu grupa vienādības labā
dota atsevišķā rindkopā, bet vietvārdi atstāti tādā pašā secībā kā pirm-
publicējumā. — V. D.]

¹⁷ [Vēlāk: Launkalnes pag. — V. D.]

¹⁸ [Vēlāk: Pāvite Vecpiebalgā. — V. D.]

jurmieši («juramežs»), kūrēni, ļavēni, siliņi, uogriņi, vaišļi;
brīņģi («brīņķi»).

pāvites ģz.

bučauskas pag.¹⁹; iedzīv. — bučauskieši². E.

aizpurves, aizupes, alsupes, bebrīni, bēnurti (izr.: ban;
«bennert»), buoķi, cērpijas, diļaukas, dzērbji, dziļupji, gribašas,
jaunzemji, kākari, priekuļi, puntūž-kruogs, ritiņi, siliņi,
siecenieki, stradi, treiči, tūjāni, sprukt-vēveri, vēversviķi, vir-
dienas, zuoseņi, zvejnieki; bučauska.

virānes ģz.

lāckājpurvs, ķivēnpurvs.

česvaines pag.; iedzīv. — česvainieši². E.

aizkuja, aizpurves, aizpurvites, «akmiņkruogs», āntragi,
kuj-aūguļi, āriņas, balgalvji, kuj-bebri, čānkas, dravnieks,
drēikas, dzeņi, ežkalni, grietāni, grubas, ģiģurti, jurguci (ar c),
kampas, kāuliņāre, jur-kauliņi, lein-k., mač-k., krieviņi,
«krustakruogs», kurpnieki, kurzemnieki («kuozemnieki»), ķikuti,
ķinderes («Kinderhof»), lēiņi, ležzemnieki, «liedeskruogs»,
ludzes, mežuļi, mucenieks, pakalnieši, pāušķi («paukši»),
9 pavāri, // pietnieks, ratnieki, rēķi, rīdūži, rudziši, ruņģi
(«rungas»), saulites, silieši, slēdenes, lic-spieķi, sprizati, stiprie,
stradi, šņucēni, «tiltakruogs», ukš(ķ)i, ūbāni; česvaine (jeb
cesveine).

kungu kalns, mālu k., krusta k., vēver-k., karātavu k.
bebru sils.

skuķu-purvs.

«alksna» (pļava).

rāvijas ģz., lūšu ģz.

cēsu pils pag.; iedzīv. — pilēnieši³. E.

aizpurviši, annas-muiža, astites, bēncis, bille, bļūodnieki,
braķi, brušas, buņburi, dukurmuiža, gavēnis, guoģi, ģevēķas
(«deewek»), inķēni, iļakas, jaūnciems, jēkabmuiža, jēkuļi,
ķiņģas, lazdiņi, lēcis, liči, mēlturis («laikam mēllatvars», pie
amatas), meņdes, mešli, pipari, piēņi, putras, pūolieši, rāuda-
vites, rāviņas, ruki, rūkums, rūoči, sīķe, slaņķi, smides, stubis,

¹⁹ [Velāk: Virānes pag. — V. D.]

«tīrelis», *vēķi*, *vidstiepi*, *viesieši* (viensk.: -tis²⁰), *zābaki*, *zipji*, *žagari*; *cēsu pils*.
karātavu kalns.

*cirstu pag.*²¹; *iedzīv.* — *cīrstēnieši*³. *Ā.*

apiņi, *aušakas*, *bitēni* («bitani»), *dabari*, *ēzērlāciši*, *jē(r)cēni*, *kušļi*, *lāciši*, *mazbitēni*, *mālkalni*, *pēlnēni*, *raūnas-kalni*, *ruņči*, *sāvas*, *siļi*, *šķutēni*, *tivuoli*, *vāckalne*; *cirstu muiža*.
ēzērs: *nedzis*.

drabešu^a *pag.* *E.*

āraišu māc. *laudis*: *pūce*, *vanags*, *zīpari*, *ziemēni*, *āraišu* (un *āraišu*) *mācīt. muiža*.

drabesieši: *avuotiņi*, *baluoži* (ciems), *betes*, *biržakas*, *dadži*, *egļites*, *gāigalas*, *kaikūņas*, *kalēji(ņi)*, *kaļļi* (ciems), *kāpen(it)es*, *kārļakalns*, *klabji* (ciems), *kūpuri*, *lepekšas*, *nīgales* (ciems), *priekuļi* (ciems), *ratnieki*, *rēveles*, *rudziši*, *silenieki*, *siļi* (ciems), *upites*, *uōzuoli*, *vāveres-kruogs*, *vilkašas* (ar *nelauztu il*), *virgabaļi* (v-li), *zāģeři*; *drabeši*.

rēncēnieši: *jaūdzumi*, *jūgas* (jeb «gūgas»), *katri(n)kalns*, *kažuoki* (jeb k-či), *leimaniši*, *leveri*, *licnieki*, *maguon(it)es*; *pulkaiņi*, *putras*, *siļi*, *skujas*, *spuģi*, *zāģeři* (jeb *zāgari*), *ziēdi(ņi)*; (lubert-) *rēncēni*.

iēriķieši: *ceciļi*, *libieši* (jeb l-šas), *stākās*, *upmaļi*, *zvejnieks* un *dañcis* (nav); *iēriķi*.

spārēnieši: *alaiņi*, *aparnieki*, *duōles*, *dzeņi*, *dzērves*, *gribuļi*, *grūbas* («grūbes»), *ģikši*, *jaūdzumi*, *kaūļi*, *kuřmis*, // *liēlmā(r)ši* («liēlmārci»), *maksnieki*, *melderiši*, *mežkrieivi*, 10 *putni*, «raudakalns», *sēřmuļi*, *skalbēři*, *šuōpas*, *tāuriņi*, *uōdiņi*, *uōlnieki*, *veñči*, *žagari*; *spāre*, *bikari*, *jēkuļi* («jekuļi», «jekūl»), «liepkalns», *vāitiņi*, *iñti*.

ēzēři: *asaru ēz.*, *mellitis*, *dzelme*, *dziļums*, *varžezars*, *rēveļu ēz.*, *seklitis*, *vaicenis*, *dziļuksnis*, *raudezars*, *vēļezars*.

kalni: *dzirkšu k.*, *āpšu k.*, *lāču k.*, *uōzuolu k.*, *baušļu k.*, *vasas k.*, *svētais k.*, «ciematas» *k.*, *lielais k.*, *zeņģēnu k.*, *vēctēva k.*, «biguņa» *k.*, *mieļa k.*, «kaupes» *k.*

purvi: *sautu p.*, *dzelža p.*, *aklais p.*, *sluokas p.*, *galenes p.*, *bultes p.*, *pupulāju p.*, *caurais p.*, *akaišu* («akaiřchu») *p.*, *riesta p.*, «lēdzekšu» *p.*, *dūksts p.*, *kuldbeņu p.*, *ducenis*.

²⁰ [Pirmpublicējumā: -tis. — A. B.]

²¹ [Vēlāk Jumurdašas daļa. — V. D.]

plavas: darijuma p., vasas p., sliksņa p., degšņa p., galenes p., silenēs p., «maucikļu» p., «tīrikšņa» p., «rumeliņa» p.
ganibas: vasājs, vilkaste, čuksnis.

drustu³ pag. E.

drustēnieši: āzītis, bulīni, bulvāni (iznīcin.), «gaujaskruogs», ģībēni, iēpuōlis, jaūnzemji (jaūdžumi), sila-jēci (ar c²²), jērūži, kļavukalns, knikstes, krāmi, kreīši, krūmiņi, ķēlpji, liepkalns, lurañti jeb rulañti (senāk: «rohland»), medņi, miñdaūgi, paugas, pērlas jeb pērlas, rideļi, sila-riēksti, lāipuru-rudiņi, seisums, sērmūkšas, silnieki, skripti, slāķi, spiñduļi, zāgukalns (jeb «auseklis»), zuñdi (senāk: «sonde»); vēc-drusti.

aūļkalnieši: aūļi, «blūme», buļi, gāuduļi, «ieviņš», jaūnciems, ķeveri, liēpēri, muižnieki, (aiz)pālši, rēmduōti, slušas, «smēde», «uozuoliņi», vārnas, vīesītes, «ziemeļi», žagari, žagatas; aūļukalns.

briņģēnieši: kazukalns, liēd(u)lieši, tūlči, zāģ(e)nieki; briņģi («brinkenhof»).

ēzēri: linaizis un nešaules ēz.

kalni: piltiņa kalns, dukuļa k. un vāldēra k.

mežs: damākša.

dzelzavas pag.; iedzīv. — dzēlzavieši². E.

aizderdzes jeb gudrie, aizupji, ārkalni, bakani, bālduones, birznieki, dēgas («dēgumi»), dreimaņi, duōbupji, ēlmāni (izr.: alm-), krauj-elmji, skutān-e., grases, griguļi, jaūnzemji, 11 ješkas, // ješkāni, juozupi («juozepi»), kami (izr.: komi), kazuli (izr.: koz-), kristenieki, krompāni, kruoņa-muiža, ķāķi, ķūonāni, kapup-lāidas, lāivas, lapenieki, lāucene, lāuri, lāciši, līndes, «līdes», līdes-kruogs, luobanas, matiņi, mucenieki, mūrnieki, paduomkruogs²³, paltiņi, pelēči, rūgumi (jeb trekņi), ruozas, sīmašas, skutāni, sniķeri, strūgas, stupeles, štoki, upītes, vēckruogi, krauj-veideres, vieglit-veideres, viļaiķas, zāgukalns, zīles; dzēlzava.

kuornāj-ēzērs.

²² [Pirmpublicējumā iekavās kursīvais burts resp. kursīvie burti neatbilst skaidrojamā vietvārda stāvajam burtam resp. stāvajiem burtiem. — A. B.]

²³ [Pirmpublicējumā: paduomkrogs. — V. D.]

dzèrbenieši: a ndrēni, baļķi, bērcēni, blēzēkas, brici (ar c), «circeņi» (jeb jaunā-muiža), duōles, gavari, iēlaini, jauniētes, jāniši, kāmeņi, kleķeri, krustakruogs, krustiņi, kuŗmji, ķetas, ķēpas, «ķīres», lāči, liēpkalns, luksti, mailles, meķeļi, meļi («melli»), mīeziši, ruōdzes, skraūsti, skrāpas, spreņi, stādiņi, stēbūkas, šķeperi, šuōvites, vācieši, vepri, vēveri, zviŗguļi, žūri; dzèrbene.

aūlēnieši: apadi, apši, avuotkalns, bruōdi, ēlki (-kas), eži, igauņi, iēvalči («eevald»), kaūpēni, mālkalns, meļlūži, muguri, platkājas, plūkas, ra(g)kalns, ruōģi, sil(e)nieki, siltumēni, sniķeri, spaņderes, trullēni, vāitiņi; aūļi.

ēzeri: juveris, nūoka, ilzes ēz.

gavillas (zemes gabals ar kalnu), vāržums (izcirsta vieta).

*ērgļu*² pag. E.

ērgļu mācīt. ļaudis: bēitiņi S., lapsalas S., lici (ar c) M., silēni M., ērgļu mācīt. muiža.

ērglēnieši: aizpuroji (izr.: aizpuri) S., aizsiles S., ānduļēni M., aūg(u)ļēni, avini («aveni») G., āķēni, bērgis, braki P. (slikta zeme), brāntēni G., brāķeri S., brāži S., briēži S., cepļiši M., dālbi S., dzēlzkājas P., elitēni M., «ēzermalā», grūņģi M., ģibuļi G., igauņi S., itālija M., ivāni M., jaūdзумi M., jūrķini («jurķēni») G., kāivēni G., kaķarags M., kalnakruogs, «kalnamuiža», kalnijas M., kālvēni M., krānci P., krūmiņi, kūtienas S., ķēimētes S., ķikuti G., lāišķini P., laūski S., liniņi P., liburi S., luksti M., mālītes (jeb «mailupes») M., mēņģeļi P., mūrnieki P., pakšini (pakšēni) P., paurēni S., pipeři («pipari») S., pilāti G., pūnkāni S., puōdnieki M., rāmlēni («ramuļēni») P., rāusēni M., rēkslēni G., rēzēni P., rikšēni P., «ruobežsalas», silamuiža, silņēni («siliņēni») M., simaņi M., skrīvēni // (jeb magrijas) M., spēliņi M., suoklēni 12 S. (zemā vietā), svēmpēni P., svilēni M., šļaujēni M., tašķēni M., uōzuoliņi M., valuola M., vanagi P., vēcmuiža, vēģeri S., vilciņš M., «zvirgzdiņi», zviedris M.; ērgļi.

pagastā izšķīrāmi 4 «gali», katrs ar savu pilskalnu: ģibulēnieši (saīsin. G.), maisēnieši (M.), pulguosnieši (P.), šķeistēnieši (S.). iznīcināts: «nīnēngals».

iznīcinātas mājas: āndrēni, vārnagas, muižnieki, kalvi, lāči, suogēni, nārvēni, spijāni, «ruksti», «ģēzēni», «virzetnes» u. c.

kalni: rata k., cepļa k., kalvoja k., vēja k., lazdu k., augstais k., tēviņ-k., biedru k. (te sanāk kopā 4 māju robežas), smilšu k., bābas k., zēlta k., āriņ-k.

ęzeri: pūlguosna, daviļnītis, strupe, laišķinu ęz., «kūren-ęz.», bezdibenis.

purvi: pauka, lielvārde, lubija, niraie.

gatařtas³ pag. Š.

gatařtieši: apiņi, ariēšas, ábeļi, bum̃bērgi, gařņi, kaľdavas, kameņi, katrinkalns, kľavkalns, libiēši, milakšas, saltupji, šķērbēļi, uózuóľkalns, vāgāni, vīľumi; gatařta.

jaúndrustēnieši: baižas, brūži, dařvenieki, dreĩmaņi, dunijas, dūķi, glāznieki, ješkas, juriņi, liči (ar i) jeb ličkalns, lukāna skuóľa, mārškalni, naūci (ar c), tabiņas, vieslavēņi, bedres, zāľkalni, židakalns; jaún-drusti.

ęzeri: baižu, duniju, dūķu, liēľraudes, vieslavēņu.

purvi: damākša, liēľraudes, kūču.

grašu² pag. E.

ęsvaines māc. ļaudis: atgāņi, bēndeles, bērzeši, briči («brici»), būmaņi, dūoriņi, iķi, jērkalns, kazāki, ķesteris, lāgi, liēdzemnieki, siksņēni, usnes, vęcumi, žēibas; ęsvaines mācīt. muiža.

grasēnieši: áuziņi, ábeľas, gāuģeles («ģauģeles», «jaujehl»), greķi, jaunzemji, ješkas, jērkalns, kačķares, kalnakruogs, kaľķenieki, kangari, kārķlumuiža, kujmuižas, kūrāni, lejieši, licieši, lietavas, ľuľāni, maģiši, mekši, pakuľi, purgaľi, puteņi, rúožkalns, sakumkruogs, sāulieši, sprukti, teľastes, teľastkruogs, vóičakas; graši. //

gruostuonas² pag. E.

- 13 *gruostuonieši: «aizpurves», bēči, bērzini, «bokaspurvs», brencēni, briēdēni, bruci, «dambri», dauksti, dāľēni jeb «daľāni», diņķēni, «ęzerkalns», gaidumi, «gařanci», igauņi, iedzēni, «jaunzemji», jāniši, jurēni, jurkas, kailenes, «kalniņi», katēni, «krievkalns», «kurtsala», ķipi, «liekumi», «liepiņi», «malnieki», «mālapurvs», meldeři («melderes»), misēni, «muižnieki», «nabadzes», «pauguri, pāpuľi, «priežukalns», «putniņi», randuoti, «rācenāji», «rijkalns», «rubeņi», rušēni, «salas», salenieki, silakalns, «sils», stukuli, «uoľukalns», «uošukalns», «uozuoliņš», «uozuolsala», «valstskalns», vašķi, vēizēni, vicupji, «zaľmežnieki», «zelenieki» (jeb selenieki?), «zilaľs-kalns», žagari, žebeři; gruostuona.*

zēlgavieši: âbēļi, birzēni, biržukalns, bukuri, ciskāni, dauksti, ežermuiža, grimži (jeb «grimzes»), jaunzemji, jēci, jurgāri, kalvji, kapītāni, ķeirenes, lipielas, mežsargi, puoši, rami, skrīverkalns, smeni («smene»), staņģi, tuoši, «utkuri» («utker»), ūbēļi (jeb «ūbeles»), uozuoliņi, zārdakalns; zēlgauska (izr.: zal-) jeb zēlgava.

iršu pag.²⁴ E.

«aizkalnes», apuļi («apaļi»), kaivēni, «lēlukalns», siljāni («siljāņi»), «sirsenkalns», «tautuonas», «uozuoliņi».

jumurdas pag.; iedzīv. — jumurdieš². K.

âizbednes, ândrejkalns, «ābuoltiņi», bāltiņi, barisi, bēidžēni, «bērzkalns» («bērzubirze»), bluomi, cepliši, daktas, gaigali, grīvi, grūopiņi, «ilzīte», inķēni, ierīki, jānamuiža, jēriņi, kalnijas («kalniņi»), kâlvi, «kaņepīte», kapūni, ķaki, ķeizari, lēmpēni, liekumi, lukstārkalns, luksti, mālkalni, mālkruogs, «mežciems», migļi, mucinieki, naudzēni, pavāri, pīetrēni, piežēni, rindēni, rudauši, rūsiņi, rūobežkalns, sarkangalvis (kruogs), silamežsargs, silieši, sili, skāigali, skrūoderi, smāugēni, sniķeri, «sniegumi», strāujēni, suoklēni, upkalns, ūogriņi, vanagi, vērnieki, vērsēni, vēveri, «viļņi», virdzes, viesakas; jumurda.

ežeri: zilūzis, vienūzis, lēzitis, garais, bezdibenis, karietes ež. purvi: palšu p., laipu p., akažu p.

kalni: rūsiņa k., kaipes k., lauskas k., «gradzenkalns».

mežs: kaķapīss. //

kalsnavas pag.; iedzīv. — kalsnavieš². E.

kalsnavas mātīt. ļaudis: bānkas, duobuļi, gālši, ģeriņi, 14 jaūdзумi, lidneskalns, ragāres; kalsnavas mātīt. muiža.

vietalvas mātīt. ļaudis: «baltuži», spruogēni, «šūšļi».

âizbari, «aizpurves», alunēni, al(u)žēni, andiņēni, andricēni, «aperāni», apšumuiža, aptakas, auzēni, āpēni, āres, bārbuļi, bērziņi, bisnieki, brēncēni, bruķi (ar gaŗu r), būnčuki, celmiņi, dreimaņi, druvēni, dūdumi, gabieži, galši, gribēni, gribiecēni, ģeicēni, ģērcēni, ģibiešēni, igauni, ites, ivēni, jaunzemji, kaņepēni, katliņi, kazākas, «klajas», «kriev-aka», krustupji, «kūgenieki», kupči, ķipēni, ķolģi, ķūģēni, lāči, leišmārti, lidneskalns, līciši, liepnieki, lūriņi, māisi, matisēni, māldeŗi,

²⁴ [Kādreiz: Pērses pag. — V. D.]

mārt(i)ņēni, mežākas, misēni, mitres, mucenieki, piecēni, puduli (ar l), puogaiņi, reneskalns, rentiņkalns, rikšēni (izr.: rikškāni), rizgi, rubeņi, rusuļi, ruži, salānieši, sēļi, slūokātņi, snēveļi, spilvēni, stalūņēni, stūrēni, stūrstepji, svirējas, šetrēni, šnuoresmuiža, tuomēni, upmalas, ušāni, uozuoliņi, uozuolkalns, vagulēni, vesetnieki, vikuļēni, vilkalns, vilkāji, vīrska, vieglaiskalns, zeltiņi; vēc-kalsnava.

alunēni, ānckāni («anskalns»), annas-muiža, aptakas, auslēpas, āpēni, āres, baluodēni, bābukruogs, caūnes, cēsaiņi, ciņi, daktiņi, gribēni, gribēniņi, gulbišķi (jeb gulbiškas), ģērķi, īvēni, jaunais-kruogs, jaunzemji, kalna-muiža, kaņepēni, ķepēni, ķuži, lācēni, lejas-māja, māldeři, mēlnavas, pūķēni, ramuļēni, rucēni, rumpji, ruži, sprinģēni, stepji, tāurupji, trēikaiņi, tutēni, ūdri, vabulēni, vēvēri, «vilkalas»; jaun-kalsnava.

kalns: *klaukalns.*

(ērgļu draudzes) *katriņas* pag.²⁵; iedzīv. — *katrēnieši*. E.

«alksneses» jeb «alksnājas», *apsītes, āpšalas, āriņas, baltiņi, bāl(t)klāvi, bērziņi, ceplis, «dānderi», dēgums, lejas-dreimanis, eglīte, ežerkalns, «lejas-ežers», gaiļakalns, «zaļā-grava», ģāži, jaūdzumi, jūrcēni, kalniņš, «klavukalns», krepšas, kreveļi, krievkalni, «kulaiņi», kūlmas, kūrzēni, lazdiņas, liepiņas, luksti, medņi, mestrenes, mucenieki, mūldas, «niraiņi», niedrupīte, pupuri, ruģēni, ruobežnieki, sienapuros, smēde, upīte, uošīņi, vāķēni, «vāverīte», zaķusala, «zviēdris»; *katriņa*. //*

*kārļu*³ pag. E.

- 15 *dubinskieši: akmeņlauzis, «amatas», apsītes, baltā-muiža (jeb «žurciņas»), gaidēni, jaunā-māja, jaun-lēcis, liēlkāja, rakšukruogs («rakst-»), saūlite, simtēni, vīlnis, viķasils, vitēģas, vieļi (jeb «vieļas»), zvārtes; dubinska.*

kārlēnieši: briēd(īt)is, buōzis, kalnavērsis, kājiņas, krustakalns, kaūbis, laūcis, leīmanis, līcis, lielgalvis, mūrnieks, piēsēns, plūcis, priēdes, rāceņi, rulis, sesīļi («cezil»; pūsm.), silamārcis, stūķis, suōrkis, tāipas, veļķis, viesītes; kārļu muiža.

kārdabas pag.; iedzīv. — *kārdabieši*. E.

aizpurves, austraskalns, «āpšukalns» (jeb «apšukalns»), «beinakalns», bērziņi, bulderes, celmiņi, «cēрпи», daldeři,

²⁵ [Vēlāk Ērgļu pag. daļa. — V. D.]

«duoriņi» (jeb «duoreņi»), *dzeņi, elkšņi, ezeriņi* (ezernieki), *jaudzumi, jaunā-māja, jaunkalnieši, jurguči, kalniņi, «kaniņi», kļavāres (?)*, *kļaviņi, ķaunēni, ķepasli, ķikuti, laņģi, lapenieki, lāckalns, lejieši, līci, lidakas, liekums, liepkalns, pakalne, pakalnieši, pakuļi, priķņi, purmales, putniņi, rēzēni, ruožkalns, salenieki, salīnas, siliņi, siļi, sklaubas, spieķi, staki, stradi, strauliņi, stulmi, svinci, «tējnīca», «tilēni» («pīlēni»), ūsiņkruogs, uodiņi, uozuolkalns, vaļģi, veideres, vesliņi, vērsāres, vēteri, «zuosēni»; kārzdaba.*

ēzēri: *guovietīņa, bezdibenis.*

kraūkļu pag.; iedzīv. — kraūklēnieš². Ā.

ālītāni, bāltiņi, biemeltes, brēncšeři, brūomulti, būoķi, cērtēles, dāugstes, dimanti, dolaci (lēģeři), dzērbji, gremji, ivāni, ieragi, jukāni, juost-pāpeņi, kalnieši, kāntes, kapteiņi, kaulaci, kārkli, komsāri, kripi, krūoņi, kubas, kuj-pāpeņi, kuj-sviķi, ķeirāni, ķēlmes, «lakši», lācupji, lēģeři, līci, maģiši («mogit»), mālenes, mēntes (riteņmuiža), mežjukāni, mežvēveri, nūoras, osvijas, paļži, pāmši, piki (ar k), rākuķi («rakuti»), riteņi, sāpas, skrīdi, skrūles, slavašas, slēdenes, spārveņi, sviķi, tāureņi, «tirzbanurti», uōzuoli, vāldas muiža («valdau»), vēveri, vibuoti, zamuri, «zeltakalns»; kraūkļu muiža.

ēzēri: *kāulac(u)-ēzērs, virānes ēz. //*

kusas² pag. E.

kusēnieši: bērziņi, izandi, kaņēpēni, luokrauži, purgaiļi, 16 rubeņi, stuburi, šķūri, tēļi, zēduļi; kusa.

luodēnieši: aruonieši, ārkalni, bikas, caūnes, garanci, grāveri, ģērķi, jaūnzemji, jurcēni, kaniņas, kūdrēji, ķaunes, lazdieši, liepāri, liepumāja, puoķi, ruožuleja, silakalns, siļi, sprāči, stali-dzēni, sudmalas, trušļi, uozuoliņi, vilkastes («vilkāres»), zlēmetes, žagari; lūode.

kalns: lielais kalns.

kuōsas pag.: iedzīv. — kuōsēnieš². E.

aizpuri, akmentiņi, «aleksandrija», ānckīnas, andrēni, apšēni, aptēkas, apuōģi, atgāni, aūciems, avuotiņi, avuotiņkalns, bebriņi, bedrukals, beigūžēni, bērzkalns, bērzkruogs, birznieki, cēlmi, čaņkas, dadžakalns, kalna-dambji, darijumkalns, drapmaņi, dreimaņi, druviņas, dūmkalns, duōles,

duōreskalns, ebeļi, ežerkalns, gālžēni, gavieši, gravaskalns, graviņas, gērkēni, gērmaņi, iņdriķēni, irbites, jaunkalns, jaunzemji, jaunzemkalns, kalēji, kalnciems, kaļņēni, kaņepes, kazarmas, kābeles, kārklī, kļavkalns, krūmiņi, kaūpēni, ķiberes, ķipsenes, kuķēgas (jeb kuķēkas), kuōnēni, labumi, «lauberti», laukkalns, lauklejas, «lauziņas», lazdukalns, lāči, lejasciems, lejēni, liē(l)kāji, liepiņas, liepkalns, lustūži, ļaūļēni, māliņi, mālkalns, međuskalns, meņģēli, mežciems, mežkuņas, «mežmaļi», mežmuiža, «mežruotas», mežupji, miŗķi, misaiņi, nažakalns, pērkuoni, piķņēni, piēķevēni, plāņi, pļavnieki, priedkalns, priednieki, priēduleja, purgaiļi, purmaļi, purziedi, ragaiņi, reinas, «rembēni», ruōzakas, «ruozes», «ruozīņas», salas, saltupji, sarkaņi, sēņupurus, «sērmūkškalns», siliņi, siši, «silēni» (jeb z- ?), silijas, «skuķi», spaņdāgi, «sprickalns», stirnas, strautiņi, sūrumi, sviestiņi, šķiltas, upiškruogs, upītes, upkalns, uplejas, «upmaļi», uŗbji, «ūdri», uozuoliņi, uozuolkalns, uozuollejas, vēcais-kruogs, vēgi, vizuļi, viģupji, viesēļi, zaļmežs, zariņi, zavada, zārdakalns, zeltiņkalns, ziedugrava, zuši, zvānnieki, zviēdriņi, žāklītes; jaunskujene, kuōsa.

kalns: ķēveskalns.

mežs: uozuolvēras.

međņupurus. //

lazduonas pag.; iedzīv. — lazduonieš²⁶. E.

- 17 ančaūgas, āndrāni, āukas, āuziņas, bāltiņi, barbani, barnkalns, baznickruogs, bikas, caūnes, ceplenieki, ciskāni, dāugavieši, dēķēni, druķi, ežerleja, ganiņi, «graviņi», ievliči, jaunzemji, kaļpi (izr.: kaļpi), kaļvāres (izr.: kaļv-), kangeri, kannieki, kaspari, klānkas, kļaviņi, krūtīņkalns, ķemeŗi, lazdiņi, jaun-lazduona, liskalns, lūlākas, mežalāči, midzeņi, mušķi, ņiēdruškas, pagalmiņi, paleinieki, palmalnieki, plātes, priēcumi, pupuonkalns, rāceņi, rudzitis, salājkalni, salenieki, sikšņi, siņaņi, smecere, stāudzēs, strupiši, suvāni, trules, ūormaņi, valanti (izr.: vol-), vēveŗi, vilvāni, zvejmaļa, žīvenes (arī: «žīvani»); lazduona.

bags = vieta mežā, kur bijis kāds akmeņa tēls, kas vēlāk ierauts ezerā.

leņču²⁶ pag. E.

leņcieši: «aizpurītis», aūdēns, baķis, baļļa, baūšklāvs, bille, cēlmnieks, cēlpis, ceplītis, dreīmanis, eņcis, gērbums, kaļn-

²⁶ [aiz pagasta un iedzīvotāju nosaukuma, kur vietvārdi ar stiepto un lauzto intonāciju, rāda, ka attiecīgajā izloksnē ir 2 intonācijas: stieptā un lauztā, ko Vidzemē bieži izrunā bez tipiskā lauzuma. — V. D.]

ciems, kaņepes, katlāps, kūlis, ķeņģis, ķerka, ķiksis, laivīnas, lācis, mazmuiža, mežmuiža, miglācis, paūzis, pidēns, «pinderes» (jeb šilkuoris), piēleklis, prikulis, pūnas, rācenis, reīnieks, silaunieks, stālis, staūris, uža, «vējkruogs», viducis, viņdele, zaļmuiža; leņči.

striķieši: blaņķis, buņde, cēlis, gaidēni, «gāršas», kaņderes, «kārklīni», krīpēni, «kurmji», «ķienes», laūris, «liepiņi», «lukstiņi», luōša, mežciems, skrastiņi, šķībusti, tūte, upite; striķi.

ēzērs: baūzis.

*livu pag.*²⁷; iedzīv. — *livēnieši*³. E.

blusas, dāvas, jaūdumi, juŕģu-muiža, juōsti, kalnmuiža, kreīli, kākī, lāči, mālnieki, meijermuiža, meļumi, mežiņi, mēderis, mieškas (ar ezeru), muižnieki, mūrleja (jeb muri), pelītes, purnieks, purteteris, rēzes, ruōdītes, skāļupji, suōsti (?), svēmpji, tirēji, ūbeles, uōļupji, vāli.

liēpas pag.; iedzīv. — *liēpēnieši*³. E.

aūduļi, baižas, baķi, balžēni, bērziņi, brasli, braūnis, cēkulis, cīruļi, drākas, dukuļi, duņdurs, jaun-eicēns, grīviņi, gērdēns, «jaunciems», jaūnzemis, jērciņi, jūllas («jurla»), kainaīzis, kalna-//kruogs, «krieviņš», ķēlpiņi, ķērpis, ķevīni, ķiēgalis, 18 lakas, laņģis, lecis, licis, lubiņas, luōdes, muldas, peņdars, pīlpis, pliņkas, rāmlejas, «rāmnieks», reksnis, rēncis, rības, rūocis, «salmiņi», sigāti, sīrlakas («sillakas»), spelģis, stagaris, stipnieki, struņķis, stuķis, tuōmēni, uztupis, ūdris, uōzuoli, vagaļi, vedreķis, zvārgis; liēpmuiža.

*liēpkalna uozuolu*²⁸ pag.²⁸ E.

liēpkalna mācīt. ļaudis: ķesteris, pieždēni, vetiņi, liēpkalna mācīt. muiža.

uozuolieši: apsēni, apsūkruogs, aūgstijas, ābēlskalni, bār-kaiši, beišēni, bērziņi, bieņēni, dadzēni, daktas, drāmšķi, dzirklēni, ērmēni, gaiļi, jaunā-muiža, jaunzemji, jēkabēni, jēķēni («jahkain»), jērēni, kņapēni, milnēni, ņakatas, ņiedrēni, pāņķēni, rūķēni, saimniecēni, sāusītes, skuķēni, skuras, slūokas,

²⁷ [Gluži neatbilst senākajam Līvu pagastam; nav noteiktu ziņu. — V. D.]

²⁸ [Vēlāk: Liepkalnes pag. — V. D.]

smiķi, staperi, šukumi, vecitēni, vēņēni, vērpļēni, zaļie, zīlēni; uozuoli.

lanstupieši: aizkārkļi, bušmaņi, celmiņi, ducēni, guōbas-kruogs, lielkalni, liepiņi, masuļi, priķņi, rāceņi, rumuļi, stradi, urga, zābaki, žagatēni, žēperi; lanstupe.

liezēres²⁹ pag.²⁹ E.

liezēres mācīt. ļaudis: grūslēni, sēnuļi, liezēres mācīt. muiža.

liezerieši: ānckēni, «apseskalns», āriņi, bisenieki, blākaņi, bliķurti, blukas, briēži, buča, bukas, cērpi, duōbuļi, dzēdūnes, dzeņi, dzeņumuiža, dzirkstas, eilāti, gavārņi, igaunī, «juriņkalns», kāupiņēni, kūrmji, «ķipluoki», lāči, mackēni, mēiri, tuoš-pavāri, peņi, platkāji, pulķi, rānduoti, rēiņi, ruobež-sīļi, skanuļi, spirēni, svēlmji, šķētes, timermaņi, uōzuoliņi, vēveri, vīrgabaļi, «zvanukalns», bieziņ-žīvas; liezēre jeb liezēris.

uozuolieši: «baudaskalns», buča, būdas, cīruļkruogs, ganiņi, grāveri, jaūdumi, kaukuri, kauliņkalns, krāusaiņi, ķeseļi, ķuoderes, «ladzes», linkaskruogs, «mežmāja», miķēlēni, ežer-murēni, ruļ-murēni, pēlavas, «perīgas», platkāji, putniņi, ragaci (ar c), ruļi, rustēni, salnaskruogs, skaldas, spirēni, stāpeles, stukules, svēļi, tuoliņi, «valdenava», vēķi, viduci, vieglie, zīduļi, zvejnieki, žīvāni; uozuolmuiža.

kalni: «kujakalns», «zarupkalns», apsas k., sēsku k., «babas» k., nesaules k., urdavas k., kundziņ-k., gārņa k., rata k., dārgais k., gaŗais k., elkšņa k., plicas k., sviltas k., 19 pēlnu k., stūpeņkalns, // augstais k., vēča k., kušļa k., uodziešu k., lielais k., klēts k., «vilkātes» k. (ne visi Liezērē).

ežeri: «kaulac-ežers», «tapūlītis», «urglītis», graustiņš. pļavas un purvi: «nāveklis», «darijmi».

lubānas pag.; iedzīv. — lubānieši². E.

āizpurvi, āizsalnieki jeb aizsilnieki, āizupji, akmentīņi, «apšusala» jeb āpšusala, apuogi, aūgstkalniņi, avuotīņi, ābuoliņi, āriņi, baluoži, bebrīņi, «bērzkalni», birziņi, birznieki, birži, blūodāri, branti, buodnieki, ceimeŗi, cepcelnieki, cepurītes, cēpurnieki, cēsvainieki, cērpēji, dambiši, darmaļi, daudzēnāni, daukstes, druvenieki, druvienas, dzērvītes, dziļalksna, dzišļi, eglītes, elksniši, ezeriņi, ērgala, gailmači, gaŗkāji, «gaŗkrauji», gāršugala, graūdumi, grīšļi jeb grislaiņi, gulbiši, idrisalas, iskaušāras, kaižgrīva, kalniņi, kalnieši, kalnugals, kanči,

²⁹ [Ari: Liezēra jeb Liezeres pag. — V. D.]

«kažuoks», klāvāni, kļaviņi, krīviņi, kusleja, kūokāji, lakstienas-kruogs, lapenieki, lapīnas, lauberti, lazdiņas, lāčudruva, lejnieki, letes, liniņi, ličagals, liede, liedeslikums, liedzemnieki, lielpurvi, liepas, liepiņas, liepkalniņi, modernieki, madžiņi, maizastes, maraza, mālnieki, medņusala, mēlnā-sala, mēndaugas, mežiši, «miknes», mieriņi, mugurāji, mutenieki, nagliņi, nūoras, ņidrites, olgasīļi, pabraukļi, palsas, pauri, paurukalns, pilsnieki, pismaļi, piebalgas, piekaļņi, priedes, priedites, pruodi, purmalas, putniņi, ramslavas, reiferi, renteļi, rupsalas, ružāni, ruobežmuiža, ruoznieki, salānieki, salīņi, «sausīņi», siliņi, sipiņi, smalkā-sala, smaudži, smāči, stirkas, stiebriņi, stradi, «stūrgala», tannenberģi, tarenieki, taunesāri, tiltiņi, upites, upļi, uodziņas, uogusala, uosiši, uoši, uošmaļi, uošupji, uošu-sala, uozuoliņi, uozuolnieki, vēcainieki, vēcalkniņi, vēverāja jeb vēverāra, viksniņi, vītuoli, zaļā-muiža, zeltiņi, zemitēs, zvidzīenas-kruogs, zvīrgzdiņi, zvīrgzdupji, zvīrgzdusala; lubāna.

lubejas² pag. E.

lubejieši: akmentiņi, aparēni, avuotiņi, āžukalns, bēitēni, blūoži («bluoži»), dzīrkstumi, igauņi, īndriķēni, īteri, jaunā-muiža, jaunkaļņi, jaunzemji (jaūdзумi), jūozumi, kadrakalns, kārkli, krāukļi, krievlejas, linūži, lici (ar c), mūrnieki, nagla, pēči, pļeņēni, salānieši, siliņi, silieši, skutēni, ūogrīņi, vāiti, vanagi, vēveri, vīrdzes, vīestēni; lubeja (jeb lubija). //

līdērieši: ambāti, bāmbāni, «feldmanis», kākūkonis, kākūi, 20 klēiņi, kupri, pukstenes, pumpi, putni, raktēni, skujieši, zārdakalns; līdēris.

ēžeri: sāsēris un aruonitis.

lāduonas² pag. K.

lāduonas māc. lādis: ān(d)zuļi, beļava, briēžakalns (jeb putniņi), dičmaņi, ķesteris, meždusa, mīeziši, «purmala», vālgaci (ar c), zasupji, zvaniķis; lāduonas mācīt. muiža.

lāduonieši: aizdriksnes, aizluocītes, āncīši, apsi, apšēni (jeb «apsiņi»), ašmales, «austruones» (austruonieki), āres, āriņi, banderi, beļavnieki, birzumnieki, brīnguļi, cēkuļi, cepļi, daŗvaiņi, dāuziņi, «dinaburga», diņķēni, dīviņi, drikāji, dupēni, dūki, dziļaisgrāvis, dzīrkaļi, gaŗņi, glāznieki, grēizkaļņi, jakas, jaksti, jaunzemes (jaūdзумi), «kabinsala», kalpi (izr.: kaļpi), kalvjāres (izr.: kaļvāres) kraukļi, krustkalni, ķepši, ķikuri, lazdiņi, lēitāni, lijuogrāde, lielnieki (izr.: lelnieki), liepsala, lūmsti, medīles, medņi, meždusa, midzeņi, muižnieki,

mukti, aruon-mūrnieki, kijas-m.³⁰, tīruma-m.³⁰, nīrites, ņāci, ņiedriškas jeb ņiedruškas, pekstiņi, pipuri, purnavieši, «putniņi», rānka, rubeņi, ruķi, rūcāni, ruoma, ruozas, ruoznieki, silieši, skutāni, suņupji, suokliņi (s-lenieki), tiltakruogs, tinasliči, tilāni, ubuķi (ubuģi), upenieki, uodaža, vagāļi, vārdaugaļi, «vārna», vēresmalas, «vēvērāre», vilciņi, vīnakalni; ļauduona.

tūocēnieši: bīrzumnieki (birzēmn.), diņķēni, dzirkaļi, jaunķepši, liepsala, muižnieki, palejnieki, purnavieši, purvenieki, ruoma, ruozas, silieši, siļi, stopāni (ar o²²), trīķēļi, vēresmala, zigmaņi; tūoce.

ēžeri: driksnis (driksnas ēz.), dūku ēz., dziļūksnis, balt-ēžers, dzērvitis, pārkārtņu ēz., «rudusis», plencitis, sildēžers, kurtavas ēz.

kalni: rata k., krusta k., kalvirsas k.

meži: piss, suoklis, mēlnā-sala, muošķa-birzs («tur naktim vadājuot»).

purvi: runcu p., «ucanp.».

mārcienas pag.; iedzīv. — mārcēnieši². K.

21 *apsas, asmi, austronieki, ādmināni («ādmenes»), āpāns, bandeři, brāži, buļļi, dambri, diliši, diņķēni, dreimaņi, dubultēni, // iřeļi, īvāni, jaudzumi, jaunā-muiža, jānēni, kaņepēni, kapmuiža, kārklēni, krievāni, labuonieši, lāci (lāči), leitāni, lici, luķi, maļģēni, mālnieki, meirāni, pakaviškas, patmalnieki, pilskalns, pieči, piejauzēni, plauci, plekšēni, puisēni, puoķi, randuoti, rēķi, rubeņi, rumpji, rusuļi, ruogaiņi, saulites, siena-purvs, slaviecēni, slūzēni, sluokātņi, smilšukalns, spāģēni, spridzēni, stradi, struņķi, stūraiņi, subra, sūņi, tikmaņi, ti(z)nūži, trušķi, tutēni, ūdri, ūsmaņi, vāveres, vīlkukruogs, vīlummuiža, vidiņi, vivuļi; mārciena.*

labuones ēžers.

kampas kalns.

mārsnēnu³ pag. S.

mārsnēnieši: āuniņš, bajārs, baļķītis, cers, daūbis, dāmis (pievienots muižai), dēliņš, driēlis, dzeģuze, dziřkalis, gubāts, iñcis, jāņa-muiža, ješka, juņkuriņš, kaūpis, klabe, klētnieks, kuřmis (pievienots jāņa muižai³¹), kūlītis, ķelle, ķiķis (pievienots m. muižai), lācis, lisa, masulis, miķītis, paūzulis, peņģis, peņģurs, piēķēpis, piēnis, reksnītis (pievienots jāņa muižai³¹), sakainis, salukalns, sigāts, sīkulis, slāune, sniēdze,

³⁰ [Pirmpublicējumā: -m. — A. B.]

³¹ [Pirmpublicējumā: jāņa muižai. — A. B.]

tūrs, vellīš (senāk: maz-juņkuriņš), žagata, židavs (pievienots jāņa muižai³¹), žuņburs; māršnēnu muiža.

stārtēnieši: āuniņš, āustriņš, ciēlēns, dāugulis, dēliņš, eņņēns, sila-juņkuriņš, jaūn-klētnieks, kūne, lapainis, leimanis, lem̃bis, pereņde, piņtulis, plepis, priēdīte, rēķis, simanis, spruōģis, trūoksnis, zariņš; stārtu muiža.

ežeri: stārtu ež., āustrenes ež.

kalni: tribalsa k., kaiķeņu k.

mēirānu pag.; iedzīv. — mēirānieši². Ā.

āviekste, āizselnieki («aizsilnieki», «aizelnieki»), akmeņsala, atvasaiņi, aūgstā-ruōza, «augstā-sala», ābuolsala, bēzkalni, blisiņi («grivas»), blūodāri, briēžumuiža (uōšmalieši), buōksti, ceplis, cērpelnieki, cīruši, dāušķeņi («daukšeni»), dēgumnieki, dekšņi («dekšnors»), dzēltsala, ežergala, ezernieki, galabirži, «gaigalieši», iņkāri, jaūnzemji, «kanaviņas», kapmuiža («kopmuiža»), kārsupji, kozārieši, krastiņi, krūtnieki, kupsīņi, ķēiķenieki, lazdīņi, lābāni, lielmežnieki, liepsalas, lūoždārzs, māizasti, mežmuiža, oīgavārti, osni, pāukuļnieki, pāurukalni, «pecernieki», «pededze», pilskalns, // purmala, ruōzgala, ruōzkalni, sadalnieki, sāulites, 22 sildīņi, silmala, straujupe, suōgārdi, «uogusala», uōzuoliņi, uōžuolsala, vēcumnieki, vidzemnieki, viņtieši, zaļā-sala, zaļmežnieki, zavički, zūosāri, zvīrgzdupji; mēirānu muiža.

ežers: lubānas ež.

mēdzūlas² pag. E.

mēdzūlieši: āisātnieki, atenieki, avuotiņi, avuotlejas, ādiņa, bebri, bēziņi, biedres, buļēni, cēlmi, čakstāre, egļupe, «grāvēri», ģērķeņi, jeriņkalns, ješkas, kalnakruogs, kaļēni, krasti, krūmiņi, ķirķeņi, lejieši, linūži, līci (ar c), liepkalns, lūļēni, māsēni, makaiņi, mazkalniņi, mežandrievi, niedres, pipēri, pīsenieki, plānupe, praūli, punēni, sērmūkši, siļi, smilšukruogs, smilte, stienūzis, strautiņi, strautkalns, suōbari, sveiļi, sveķēni, trūotēni, upmaši, ūdri, uōdi, uozuoliņi, zilgalvi, ziēdaiņi, zvejnīki; mēdzūla (mēdzūla, mēdzaule, mēdzuole).

gūlbērieši: āriņi, deřdes, gūlbēni, gustapkalns, ģērķi, iņķeņi, kāupēni, kukuši, lapēni, pālsis (viensk.), sebrece, šķētes, ūogrieši, vālēni; gūlbēris.

gravēnieši: bebri, cēimeres, dzēdūnas, dzirnavas, gaŗauši, kauli, klāvēni, krāmpiņi, kulaškas, lapsāre, lāci (ar c), līci (ar c), līdeskruogs, liednieki, lūļēni, majēni, riekstkalns, rudēni, vērmji, vēršakalns, zapa; grava.

ęzeri: guovenis, ūbēris.
kalni: klēts k., vilciņa k.
mežs: ādiņa.

nēķina³ pag.³² E.

dzērbenes māc. laudis: ķīši, pūrgaļi, šķesteris, tupiņas,
dzērbenes māc. muiža.

nēķinieši: aņdrēni, aprāni, baltiņi, baluožkalns, bebri,
bērziņi, brežģis, cimbuļi, dabari, gailiši, gaņbas, glāznieki,
grāvnieki, gruotūži, ģīci (ar c), iēlaiņi, jērūži, juřkani, jūokas,
«katriņkalns», kāmeņi, ķlavkrusti, kūlas-kalns, ķiguņi, ķivites,
laidzi, lipši, lūdi, mālkalns, jaun-meldeři, mežjēči, mežrijas,
miēriņi, pikaņi, puniņi, pūteji, rānduoti (randuoti), rūntes,
skraņdi, staiņi, stemiķi, stiņtes, teikmaņi, uřbiņi, uōbežas,
uozuoli, vīduokšas, zaļkalns, zelleskalns, zemītes, ziēdiņi,
zvārguļi, žuburi; nēķins.

kalns: brežģa jeb bregža k. //

patkules² (paķiļa) pag. E.

- 23 paķilieši: āntuži, apšukalns, auguļi, brūomulti, bužas,
būmaņi, «dzintari», ērmaņi (izr.: ārm-), ganiņi, gaŗie,
graudas-kruogs, «grēveļi», iŗāni, kaķiši, kūlieši, «lauri»,
libenieki, liep(u)kalns, murāni, nedēļi, nuor(as)kalns,
pāpuļi, pāpuļkalns, pluoši, priedkalns, puoteri, puoterķkalns,
sāulītes, skāngaļi, skrebeļi, skudras, «staņģi», tilāni, tilītes,
vēveris, vizulis, vizuļsēta, vīmaņi, žāusternieki; patkule
(paķilis).

biksērieši: baltiņi, «bokulti», dīlmaņi, dzirnavas, gailāni,
iebūšas, jaūdzeni, ješķas, kačkāres, kalnakruogs, kunci (ar c),
ķēziņas, lābani, liepenieki, mucenieki (pagrabieši), murāni,
«musti», «nieralti», «polvarka», «ratules», ruoznieki, saktenieki,
silenieki, «tārņakalns», telākas, «tenči», tiltakalns, tilāni,
zemnieki, žīvāni («žīvāni»); biksēris.

ęzers: iŗ-ęzers.

kalni: cīšu k., rēķu k.

plavas: indriķdari(ju)mi, andŗa-dari(ju)mi.

jaun-piēbalgas pag.; iedzīv. piēbaldzēni³. E.

baši, ķeiķi («ķeiķi»), ķesteris, ruōci (ar c), stālka, jaun-
piēbalgas mācīt. muiža, abrupji, aŗgstāri, baltiņi, bēdumi, brici,
bukaņas, butlēri, būoļi, cēbuļi, cēļmi, dukuļi, dūoriņi, dziŗkstīni,

³² [Vēlāk: Taurenas pag. — V. D.]

garauši, ģeisti, ģevji, ilzēni, jaūdzumi, jānēni, jēci (ar c), kanāži, kaņepji, kāpurkalns, kleivas, kluāci («klūnci»), «kļavkalns», krūzes, kuŗmji, ķīdēni, ķīguņi, ķīši, ķūģi, laņģi, laūska, lāc(iš)i, lāčplēši, liēlmežs, lūdiņi, maguonas, māuragi, māliņi, mālkalns, mālnieki, mēlbārži, migļi, mucīņas, murdēni («murdēni»), muosteņi, naūdēli, naūksēni, nedēļas (nav vairs), nēķēni, niklavas, paūpi, pēntuļi, piēteriši, piēžiņi («piež-»; senāk: pežiņi), pūķi, reņpi, rudgalvi, saūsgalvi («saus-»), seviķi, sila-kalns, skanuļi, skrasti, skrāģi, skrīveri, skubiņi, sliēķi, spuņdēni, stepeļi, stradi(ņi), strupiņi, svēderi, tēnclavas, gaujas-tīmšsils, tīrnieki, ūoļi, uōrmaņi, vanagi, variņi, vēķi, viļķēni, viņķi, vītiņi, andža-viēkšeles, viēķi, zarņi, zeikari, zēltakruogs, zīdēni, zūosēni, žagari; jaun-piēbalga.

ēzēri: aklais ēz., kleivu ēz.

kalni: kazu k., liepas k., vanag-k.

purvi: vēļņa p., riekstu p., skalu p. //

vēc-piēbalgas pag.; iedzīv. — piēbaldzēn³³. E.

kaikaši (kājkaši), kauņpēni, kūrēni, skuķi, svīkulti, šķesteris, 24
vēc-piēbalgas māc. muiža. akmentiņi, alitēni, almji (izr.: almi), antēni, aptakas, āķēni (?), ārnitis, baldiešēni, baltaci (ar c), barackas, bāliņi, beūtēni, beķeri, bērziņi, brači, bruž(ēn)i, brūziķi, bruōži, butlēri, cēlmi, cepļi, čabas, čuōlēni, dāuguņi, dūļēni, dzērvēni, ēzargaiļi, gaigali, gaiļiši, «garnis», greīveri, grinēni, griškas, grūži, grūopiņi, gūlbji, ģibuļi, ģīci, iņcēni, ivāni, jaūdzumi, jāņakalns, jēkuļi, jukāni, kabulēni, kagaņi («kagaiņi»), kaibēni, kalnieši, kalvēni, kalvi, kalņēni, kaplāni, kauņguļi, kauļēni, kleivas, kleivēni, kligēni, kriēmeļi, krievēni, krūmēni, kub(u)liņi, kuŗmji, kākī, ķelķi, ķemeņi, ķēnci, ķēteles, ķīdēni, ķīzēni, uogres-ķīesnēri, lāciši, leišņēni, libieši, libieš-kruogs, «lukas», luōdēni, lūdiņi, māderi, meirēni, mēlbārži, miētiņi, mūrnieki, naūrēni, nāgeles (ar g), «niedrites», pakalnieši, paūlēni, pēterēni, plaūdis, «plikais-sils», prizēni, pūrga(i)ļi, pūpuļi, ragaiņi, raskumi, raūši, rāgaži, reinkalvi, remeicēni, riēdiņi, ruōņi, ruoznēni, salnēni, saūlguōži, sila-kruogs, sīļķēni, siņepes, slavītes, smeļi, smetes, spiētēni, spruōģi, spuldzēni, spulgas, stāiņi, staņaudi, stīnūži, sviļi, taškēni, taūrēni, tētites, tīrumnieki, tūļi, tuōmuļi, tuōžiņi, upeskalns, urles, ūdrēni, ūogriņi, uōzuoliņi, vēcmuiža, vēveri, vīlumi, vīndeces, vīģubi³³ («vīģebi»), vītiņi, zeikari, zēniņi, zvejnieki, žirbuļi; vēc-piēbalga.

ēzēri: alauksts, inesis, nedzis, tāuns.

³³ [Pirmpublicējumā: vīģubi., — V. D.]

praulienas pag.; iedzīv. — praulēnieš². E. un K.

- 25 āizāres, āizpurves, aūguļi, guķāres, ilgasiļi, ješkas, rubeņi, skubji, ūbāni, lazduonas mācīt. muiža. aizsalnieki, akmeņsala, akmināji, āuziņi, āpši («apši»), āres, bēņķenieki, bērszala, brizgas, būdāni, ceplenieki, čukāni, dāņči, dēgumi, dešupji, dibēni, dibēnkals, dravenieki, drikāji, duob(es)sala, gāriņi («gārņi»), graviņas, grīvas, ilz(es)salas, ievliči, jaūdumi, jūoči, kālpji, kalūži, kārņi, ķieriņi, lazdenieki, aiz-lināji, liepsalas, lūza, lēvāni, lūļākas, māuri, mežpirāgi (sakārņi), miķeļi, miezāji, niēdruškas, pakuli, pākši, pikāni, plāti, purmaļi, puodniekkals, puoļi, «sabulāri», sakum(aiņ)i, salas, sili, silnieki, siļi, skābernieki, skudres, smeni // (ar e), stabinš, stūkas, svār(p)sti, trākši, uozuolsalas, vēcumsala, vērgaļi, zaļmežnieki, ziēdupji, živenes; prauliena.
- ēzērs: prauļa ēz.

priekuļu³ pag. Š.

mācītāja ļaudis³⁴: bēziņi, ģūģeri, iņdriņi, ķauķi, mežiņi, mežmaļi, nāuri, piņderes, cēsu mācītāja muiža.

priekulieši: bites, brēņguļi, cēpi, dāukšas, duņduri, eicēni, graviņas, griviņi, ģibuōlas, iņkuļi, jaūnzemji, jāņa-muiža, kaņpas, kazupuros, kārkliņi, klētnieki, kūņči, ķāķi, ķēsas, ķūļi, lasmaņi, libāni, ruōgas-lustes, vilupa-lustes, mežciemi, miliši, paērgliši, pālēni, pēterēni, piļas, piēškaļi, dadziša-plūči, puriņi, pušklaipsis, puōdiņi, puōpi, ramāti, raūguļi, rāunis, ridzenes, ruōgas, sarkaņi, sārumi, skudriņi, slaviešas, biřzs-sūruotes, suōstes, vaņderes, vaīves dziřnavas, vīrskūna, vitiņi, zibeņi, žagari, žvīguri; priekuļi.

kals: gārkalns.

rānkas pag.; iedzīv. — rāncēnieš². E.

aizpuri, andrakalni, apsītes, apšupe, augs(t)kalnieši, bēziņi, birzuļi, bites, biērņi, blūomi, brānti, caūnites, cāliši, celmiņi, cepliši, dambjakalns, dārpatas («Dorpat»), degļupji, dukuļi, elkšņūdzi («-ņaudzi», senāk: «-ņavadzi»), ē(r)kalni, «gaujezeri», granāti, jaūnatas, jaūnzemji, jānēļi, —jēpes, kalmuodi, «kalnzemnieki», brieža-kalvi (izr.: kaļvi, kaļši), kaudz(it)es, kākupji, kālanci, kārkliņi, kundziņi, kutumi, ķēlmēni, ķeži, ķipluoki, ķivītes, lapsītes, lazdiņi, lazdupji, lāciši, lediķi, līcupes, līvāni («livonija»), liepiņas, luķes,

³⁴ [Pirmpublicējumā vārdi, kas nav toponīmi, kursīvā. — V. D.]

magnūži, miēriņi, pakalnieši, pavāriņi, pāpeņi, pilskalni, plūkši, pūlpi, rēveļi, ruciņi, ruōzas, sakārņi, saliņa, sapa («Sophienhof»), sāujas, sāvas, sejatas, silenieki, ūdrup-mež-silieši (izr.: meselieši), skangaļi, skanuļi, anžu-sprūoģi (uozuol-spr.³⁵), lidur(t)-spr.³⁵, saces-strēbeles, sveķi, «tirānija», ūdrupji, uōšīņi, uozuoliņi, vardziņi, variņi, vēcā-muiža, vislēri, vīpūži, vīlesites, «zaļumi», zīmzas, ziļaci, ziemeļi; rānka.

mēlnais ežers, teļa ež.

raūnas³ pag. Š.

raūnēnieši: atgāza, aūgškāpis, avuots, baidiņš³⁶, baldis, baltais-sils, baltvilks, baluōdis, bābēns, bārdaņa, bēkuris, biņds, || bridēgs, buīdzenieks, buōjāts, buōrmanis, ceceris, 26 cimbulis, cimza, cimzietis, cīrulis, dañka, desmi(t)nieks, dravēlis, dreika, driba, drūģis, duburs, eglīte, eidriķis, eļļēns (aļļēns), gaiķis maraūska, g. mizis, gārša, grāvis, grīnza, 72 grislis, gruōte, guōģis, ģuřģēns, ilziņš, iřbite, iēviņa, jaūnzemis, kaķitis, kaliņš, kalniņš³⁷, kāmpis, kaūgars, kaūliņš, kazēka, klīgins, kliņcis, kleperis, krastiņš, krēsaūska, krūklañts, kuōsa, ķāpiņa, ķevēts («ķeveits»), ķezis, kiēģeļnieks, ķirkums, ķūlis, laīviņa, lapūlis, laūriņš, lazdiņš, lazdukañs, līcis, līdacis, līnis, līzduōle, lubūzis, luōrañcis, līruma-makuōņa, marijkañs, masalis, māliņš, mednis, meñde, mēislis, mizis, miēriņš, mucenieks, muižnieks, mukaūska, mūrnieks, mūsiņa, nuōrvēlis, pakulis, pālsa, papāns, paūris, pipars, pikaņa, prāmnieks, precenieks, priēnis, puñtulis, puriņš, puōpis, raūdzene, raugs, reñpis, rēncļavs, rīlle, rīne, rīņģis, rudzitis, ruņģis, ruōzbaldis, saviēļa, silenieks, silis, siētiņš, slapjums, slavēka, smila, speiksts, stāidulis, stalūna, strada-kruōgs, stradiņš, strañte, suzis, svika, teikmanis, tēvēnēns, smukulis, ūlpis, upīte, uōds, uōzuols, vagalis, valde, valstis (daudzsk.: valšķi), vārna, vārūša, vēģeris, vība, vīksna, zaķitis^{37a}, zariņš, zēģis, ziřnītis; pils-raūna.

lisēnieši: idruōlis, kūrsulis, peksis, puōdzenis, rīmsa, tutina-kruōgs; lisa.

ežeri³⁴: ilziņš, lubūzis, līzduoles ež., mūsiņas, raūnaisis, rāuzas ež., spañderes, strañtes, idruōlis.

kalni³⁴: slapjuma k., tanīsa k., vedža k., tauteles k., «kaira» k., cēsu k., vasas k., dikļa k., glāznieka k., vībiņu k., graudenes k., cibenes k., kriju k., vēres k., vīles k., cēbulu k.

³⁵ [Pirmpublicējumā: -spr. — A. B.]

³⁶ [Pirmpublicējumā: *baidiņš*. — V. D.]

³⁷ [Pirmpublicējumā: *kalniņš*. — V. D.]

^{37a} [Pirmpublicējumā: *zaķitis*. — V. D.]

meži³⁴: *baltais sils, dāukšas sils, spiksta bērzs.*
purvi³⁴: «vieļu» p., *aklais p., nāves p., naūdas p., «inekša»*
leja, kauču leja.

jaūn-raūnas pag.; iedzīv. — jaūnēnieši³. S.

aūdriēcēns, baižēns, būka, dañka, gaūša, gāle (gāle E.),
grāuza, gruzde, jēriļa (jēriļa E.), jēriļas nuōdievs, kārlakalns,
kuķēns, ķēpis, ķēdēns, ķuōcis jeb cuōcis (ūo¹⁵ E.), lakstīgala,
luōde, ļāļa, mēislis, pāvulkalns, pētermuiža, priķulis, priēķūna,
rāuņa-kruōgs, rubēns, smūrgis (uī¹⁵ E.), spāriņš, stalis,
šaūtuve, tīrziētis, vārna, vāvulis, vīstucis; jaunā-muiža jeb
jaūnraūna. //

rāmuļu pag.; iedzīv. — rāmuliēši³. E.

- 27 «ādlers» jeb «ādēļēns» («Adlershof»), *duņpuri, jaūnītes,*
jaūnzemji, kapiņi jeb kapiņas (tuvumā kapi), klētnieks, kliņģis,
klāusti, (s)krastiņi, ķēsas, laņgas, liēlmaņi, liēpkalns, «marij-
kalns», «mazums», «palckalns», prāvs, raūnis (senāk:
pērkuons), ruñdes, «ruobežnieki», stīlbēni, «upītes», uōzuoliņi,
vāivadi(ņi), vanadziņi, veiti, vīņaudi, zavadiņas («ķēkavas»),
zeibuots, ziēdi(ņi); rāmuļi (senāk: meža m.).

ēžeri³⁴: *gāucis, mazuma ēz., «ragainis», «kapainis»,*
«dziļuksnis», vīdus ēz., «galus» ēz., rauņēzērs.

plavas: riekstenes, bērzenes, abrenes.

sāikavas pag.; iedzīv. — sāikavieši³. Ā.

āizdēgļi, āizjuošnieki, āizpurves, āizsiles, aleksandrova,
ālžāni, ānzuļi (ondzuļi), apsalas, apsiņi (lelnieki), aūgstkalni,
aūgstsalas, āuziņi, avuotiņi, āpš(u)kalni, āpš(u)malas, āre-
nieki, āres, balvenieki, bālvis, bārbani, bērziņi, bērzumnieki
(«birzemnieki»), brēncēni (brancāni), brīvnīeki, cepļi, cīruļi,
dārkeviči, degšņāres, dēgļi, druvēni (druvāni), ducēni (ducīņi),
dūki, «duobesala», duobupji («duōb-»), duobupju muiža,
dzēlzavieši, dzēlzpuros, dzeņi, dzēronieki, eglūsala, ēlķšņupji,
«ēžērgals», gailiši, glāznīeki, grāvgaļi, grēizuolicis, grūotes
(kazaiņi), indāni, jaūnzemji, jēiskas («geiske»), jīrgēni,
jūošmaļi, kāimiņi («dzērbnieki»), kalngali, kalniņi, kam(a)-
tauskas³⁸ («kamutovskij»), kārgani (kārgāņi), «kazaiņi»,
kaz(a)lauskas («kazlovskij»), krūtīnieki, kubuliņi, kucēnieši,

³⁸ [Pirmpublicējumā vietvārdu paralēlas formas atdalītas ar komatu. — V. D.]

ķepši, ķēniņi, ķimstnieki («timstenieki»), lazdukalns, lāc(a)-kalns, lēdskalnis, lēimaņi, «leipurti», lēlnieki, lica kruogs, licepši³⁸ (licķepši), liciši, «līczeme», līventāli, lielmeži, liepiņi, liepkalni, liepsalas, mālta, mālkalns, medņi, mēimurti (mēimorti), mežsētas, mōltka, mūižnieki, nēgruote, niēdrāji, pabraukši, paegli, pāuniņi, pīsmalas, pīemalas, platie, plēšas, priede, pūrvakājas, pūrvīņi, pūrvmalas, rāmpāni, ramuļi, riceļi, rizemes, «rizemnieki», rokuļi, rubeņi, rudziši, jaun-ruōzas, ruōznieki, sāikava, salīnas, saltupji, sāules-kalns, sēlnieki, sēltiņi («zeltiņi»), silīņi³⁹, silmalas, skāldas («skolda»), «skujiņi», slavieši, stāuģi, stra(z)di, stūrmaņi, šēnhauzeni, šķēši, štēiņi, tanes, tānslava, tilta-kalns, tīriņi, tīrumnieki, upiši, upsts, ušāni, uōzuolkalni, uōzuolsala, «vagari», «varcina», vepralksna, vērvēlis, vīlkate, // viñtieši, vīkšņi, vīna-kalns, vītuoli, viēntuļi, viesābi («viesali»), zāļmeži, zēidāni, zēltiņi, zvirbuļi; sāikavas muiža.

28

sarkanmuižas² pag.⁴⁰ E.

sarkanieši: balgaloji, bāki (ar k), bākšāni, ceplenieki, cūcenieki, daļģi, jaunzemji, kaipi, kaplāni, kaupēri, lapāres, lācāni, libenieki, libieši, lici (ar c), moruškas, seržāni, «slapes-kruogs», «svinci», «tūlakruogs», zeģi; sarkanā-muiža.

birzēnieši: briskas, bulatas, dūmpji, līndes, nūoras, pieterāni, «polvērka», rincāni, sārtupji, stalidzēni, viduci, zari, zlāukti, zuodi; birži.

kujēnieši: bebrī, kakši, ķaupiņi, palsāni, «polvērka», ruļi, «tuomāni», ziķi; kijas muiža.

asmītes, bāguņi, bā(r)kšāni, bērmilni, bites, biemeltes, blēsēni, brānkas, brenmilni, bukšas, buliņi, buodes, «buožkalns», caurvēderi, draunieks, duoriņi, dzeņi, ganiņi, inķeres, ieģrivas, jaunzemji, jukāni, kalvi, klaucāni, krieviņi, krustiņāre, kursieši, muižnieki, nūoras, palsāni, pietnieks, «plātes», «plavusargs», priķņi, raibenes, rakuķi (rākuķi ?), rēķi, silnieki, sprizdāni, staķi, svinci, zlāukti; aizkuja.

sāusnējas pag.; iedzīv. — sāusnējieši². K.

āizbari, āizkalnes, āugusts, baluōdēni, būoķēni, cūkāji, dieči, ģibuļi, jānkas, jaūdзумi, jēķēni, jūlsēni, kāmpēni, kāņķi, kaūkupi, kārdēces, klajas, ķēzēni, laūski, mālkalni, mažņēni, mežsētas, mucenieki, nāmkalns, nīcas, placēni, rāgžēni,

³⁹ [Pirmpublicējumā: silīņi. — V. D.]

⁴⁰ [Vēlāk: Sarkanu pag. — V. D.]

rāmļēni, rucēni, rumuši, salas, stāugēni, tūrnēni, vāltiņi, vēckrūogi, vīdūoti, zīdēni, ziemeļi; sāusnēja.

ēzēri: zūosins, blūoduons.

sāvienas pag.; iedzīv. — sāvēnieši². E.

aburts, aivieksta, aizpurves, akaslejas, anči, āndzuli, apšēni, augstkalni, āpšalas, āres, biķernieki, biržumuiža, caūnes, «cūkas», «dambri», driķukruogs, dzēronieki, dzišši, ēzērgals, gnīdiņas, grīvnieki, ģirļukruogs, jaūdzumi, jaūnigas, jaunzemes, jokas, joksti, jurjāni, kangeres, kapčenieki, kāupernieki, kramiņi, kripāni, kūnci, lielmežnieki, liepsalas, mačāni, mežāres, mizas, muižnieki, nāinieši, pasiles, pārgulas, piņkas, rusuļukruogs, saciņas, salas, sarķi, sauleskalni, silagali, simaņi, šķūnēni, upiši, uozuolmuiža, vāgales, ziliņi; sāviena. //

sērmūkšu³ pag. Ā. un E.

29 sērmūksēni: aņckīņas, aūgstkalns, āuzāji, bērzkalns, dāndēni, drēziņi («drezdene»), ēzērkalns, ēžupji, ērmēni, gailiši, grēfenbergi, grūntāļi («brunnental»), imšēni, jaūdzumi, jāņukalns, kalēji, kalējkalns, kaūliņi, kārlakalns, kraņpi, kizuļi, liūdaviņas, mežmāja, muōres-kalns, parisi, uōš-pekšēni, prišņicas, rucēni, ruōmas, siļi, skruōtiņas, staļi, steinkalns, sveiļi, šipkas, šūkāti, uzkaūši, vanagi, veseļi, vīlcēni, vīne, ziņnaiņi («dzirnaiņi»); sērmūkšu muiža.

bānūzēni: āžliči («āžlici»), baluoži, ceplis, ciēļi, drāukšļi, ēzērmāja, kasparēni, kārkli, klētnieki, kriķēni, kuřmji, laivenieki, libieši, liepkalns, maksbergi, medņukalns, melnupji (jeb «alas»), palmēni, pidriķēni, rāmuši («ramuļas»), ruķeļi, tuci, upesmuiža, vēlmeři, vērnīeki, zāl(a)māni (senāk: purgaili), zemitēs, zilūži; bānūži (senāk: kudliņu muiža).

luodēnieši: «andrupji», apšukruogs, «atulēni», baltiņi, bērzkalns, biedri, brēdiķi, britas, ciruļkalns, dēgsnēni, elizabete, elkšņi, «gromulti», jaņi, jaunā-muiža, jaunzemis, jurēni, kaņpas, kaplāni, «krievēnes», ķeizari, lazdukalns, leistupji, mežmāja, mežruota, «miķēni», naūdeļi, plēģi, pluģi, stupēni, uozuoli, zilēni, žūkuri; luode.

ēzērs: kudliņu ēz.

skujenes³ pag. E. un Š.

rūobežkalns, cēsnieku ciems: māisēļi, sūbri, šīņkas, skujenes mācīt. muiža.

skuj(e)nieši (jeb *skujnēnieši*):

bērēni, cēlmi, ciebalds, dakts, krievrinkas, kūsēnes, lēpšiņas, lielpurvi, mēllēni, siliņi, timermaņi, ūļēni, vibēni, vicēni, viesītes, zavadiņas; skujene.

ezēnieši: bal(t)galvi (izr.: *balgaļi*), *buṃbi, cīruļkruogs, ģibēni, kaibenes, ķilkas* (il jeb *il?*), *ķūģi, lapskalns, māļi, muilēni, priezdēni* (ie jeb *iē?*), *sāuzdēni, sebežas, upkalns, ūrbi; ežu-muiža.*

kaivēnieši: bērzkalns, cimbuļi, cīpas, ezeriņš, ērgatas, ķulmas, līmatas, mēl(n)galvi (m-li), *mežrijas, skruōdēri, ežer-spīlvēni, šķeperi, tāurupji, vēveri, zilais-kalns, zvaguļi; kaive.*

briēdēnieši: medņi, strupeņi, uōrķi; briēžu muiža.

leīmanieši: akmināji, buļļi, lūķēni, tanuļi, vegēni; leīmaņi. //

kalni: ēlķas k., krusta k., eilēna k.

ežeri: pīslas ež., buṃbu ež.

30

*ļauduonas-uodzienas pag.*⁴¹; *iedzīv. — uodzēnieš². E.*

aizalksnes, aizdēģļi, aizezere (izr.: *aizare*), *aizjuošnieki, akmentāji, audzēres, āpškalni, bandari, beļava, cinaites, dārziņi, degšņi, dūksņupji, «ežerķalns», gravāni, grāviši, jaunāres, jaunzemji, kalvjāres* (izr.: *kalvares*), *kaupres, kažuoksala, krūtaiņi, ķoģi, ķunci, laides, lazdiņas, aiz-limani, liči, lielmežnieki, liepsalas, lūmāni, medņurieksti, mežlauži, muižnieki, prau(l)sala, «pumpaskalns», purmalas, rāksalas, rēķi, rīnkuļi, rozbakas, rubeņi, rūcāni, rūnci, ruozas, salas, salīņas, sildi, siliņi, silieši, sīmsuoni, siļi, skaldas, šautenes, šumāni, timšmales («timsmales»), uozuolnieki, uozuolsala, valtersala, vilces, vintieši, vīkšņi, zaļmežnieki, zilītes; uodziena.*

*vietaļvas-ūodzienas pag.*⁴²; *iedzīv. — ūodzienieš². K.*

āizpurves, alūnēni, āmbaiņi, aparēni, āugusti (senāk: *pežēni*), *āunāres, avūotiņi, āpšsalas, bāltā-māja, bāltuži, bēncēni, bēnckalni, bērzīņi, bites, būlvāni, būnduli, būndulkruōgs, diriķi, drāuduvās, eliši (ališi), ērgļi, iksēni, ivāni, iegrivās, jaktēni, jaūdзумi, jāujas, jāunā-muiža, kalniņi, kālvji, kapmalieši, kārkliņi, klāuģi, krīgaļi, krūmiņi, krūogrēiņi⁴³, kungāres, kūnturi, kūrmēni, kūrzēni, maškusala, māuriņi, mežēķas, mežsētas, miķēlēni, pāuliņi, liel-pāvuli, pāvuliņi, pēndēri, placēni, rēmpji, rušēni, rušiņi, salas, silakalns, silamuiža, siltumēni, skrapas, spalvēni, stārņi,*

⁴¹ [Vēlāk: Mētrienas pag. — V. D.]

⁴² [Vēlāk: Odzienas pag. — V. D.]

⁴³ [Pirmpublicējumā: krūogrēini. — V. D.]

sudrabilis, svilēni, «šūšļi», trakšķini, uōzuoōliņi, vaguļi, vēcskūolas, vēres, vērnīeki, «zaļaci», zaprāuskas, zvīrgzdiņi; bērmuiža, ūodziena.

ēzēri: ūodzes ēz., stārņa ēz.

ūogres pag.⁴⁴; iedzīv. — ūogrēnieš². E.

alīdzēni, āncēni, bāltņēni («baltiņi»), bārdņēni, bisnes, braki, brācēni, brenci (ar c), butlēri, cepliši, cūkuši, damāri, dūokļi, em(i)ņēni, grīvi, indriķēni, iņķi, īrsti, jaksti, jaunā-muiža, jaunzemji, «jauži» (izr.: ģauži), jesperī, kaģēni, kauliņi, kābeles, klapčas, klāucēni, klāvainēni, kurpnieki, kūlāni, ķesteris, ķipēni, // lickruogs, matisēni, mārkuti, «medņakalns», mežmaļi, mušķes, naūdicēni, ņaūņēni («naujēni»), pāvulēni, peļi-cēni, pīlskalni, piekiņi, plakani, priēkšēni, pūmpji, ratlici, rēm-bēni, rūoplaini, ruozes, silakalni, «simsani», silēni, sknidēni, skrūoderi, skudres, skuķi, smilga, sniķeri, spīlvi, spīrlēni, stālsēni, stā(v)muces, sujēni, sviķi, šinkas, «upītes», uozuoliņi, vāņķi, vāukši, vārna, vimbās, vīndedzes, vītņēni (jeb viķēni), zuši; ūogre.

iznīcinātas mājas: «stāgaļi», «bulvas», «sikšņi», «nukši», «birnēni», kaziņas, vīksniņas, «pūrēni», peļņēni, «pluoši», graši, griķi, sētas.

kalni: grīguļkalns, skurģu k., ēlka k., sudrab-k., kubuč-k., vilku k., tārpju k., karātavu k., dzēguž-k., bruģa k.

purvi: «sūnāklis», «sumulda».

mežs: saūsneja.

līči: «baibas», aptēkas.

uoļu un apaltienas pag.⁴⁵ E.

uolēnieši: «ārnicēni», brieži, galši, jaudzumi, jaunšēni («jaunešani»), lapačas, lauri, miķēļēni, murēni, «nesaule», «ruļi», ruņģi, skāķukalns, spaļi, «tuoleņi», «ukuli»; uoļu-muiža.

*apaltēnieši (jeb apeltienieši): aizpurves, jaunā-māja⁴⁶, krievi, «kuoškāre», spriķi, vipūži; apaltiena (arī: apeltiene).
pļava: lismen(i)s.*

veismaņu³ pag.⁴⁷ E.

veismanieši: baltais-kruogs, baltiņi, betes, brūniši, dañcis, dzeltāņi, dzenis, ēndzēli, ēzarkalns, jukāni, kalauzas, kalvītis,

⁴⁴ [Rietumos no Ērgļiem. — V. D.]

⁴⁵ [Vēlāk: Oļu pag. — V. D.]

⁴⁶ [Pīrmpublicējumā: -māja. — V. D.]

⁴⁷ [Vēlāk: Vaives pag. — V. D.]

kañnieks, kaūpēns, kaūsiņi, kūlāni, kuōzakas, ķekava, ķiberis, liberts, liēp(u)kalns, paūcis, piēkuņas, puņģis, pūķš(ķ)eris, «jaunraunis», rimša, slavēkas, smides, spuņde, stiķēni, šķesteris, ūbeles, vāivadi, vēņgars, viñņēns, vībēns, ziēdi; vēismaņi.

ruckēnieši: āpnārs («apnari»), bikars, dzēro, juŗģukalns, jūoķis («ģūoķis»), kūndziņi, laūciņi, libiešas (l-ši), «lidērti», lubiņas, ņamis, skudres, vīnāti; rucka.

zetlīrieši: buļas, dāudziešas, juŗģukalns (ģ-s), slēpiņi («slēpeņi»), uōzuoli, vāisuļi, vēckaķis. //

veļķu pag.⁴⁸ E.

veļķenieši: aūksleci, beitēni, brekti, ezernieki, griškas, 32 igaūņi, ilzēni, jaūdзумi, krēpšēni, kriķumuiža, kūlas, pipiņi, rauķši (aū jeb āu?), rubeņi, «stērste», «strazdiņi», suŗgas, šancbergs, tēlvieši, «uogriņš», «uošupji», viēntieši, žiguri; veļķi.

gruōtūzēni: birzēni, brēķi, bulēni, gāiteri, ilzēni, jaūdзумi, «jukāni», kravažas, lapēni, mizukruogs, mukšēni, nuōrnieki, pīvāri, skrebeļi, sliēķi, smitēni, stupēni, trūotēni; gruōtūži.

vēşēlaūskas pag.⁴⁹; iedzīv. — vēşēlaūskieši³. Š.

apiņkalns, bañts, baūska, bēbers, cīrcenis, cipa, diklis, duļbis, ēñņēns, grāvmāja, grislis, guŗska, kaūsulis, kažērs, kūokaleitis, ķemēla, ķikurs, lazdiņš (senāk: grabis), lipils jeb lipins, libietis, liē(l)kājis, mežgāilis, mežpaūlis, miñdaūgs, namēlis, pakuōda, paūlis, piņtulis, puķe, puņģis, puōds, rabāka, rāceņa kruogs, savieļa, silabuls (biērnis), silis, skuja, slavite, slāids, stīrna, strads, upite, vanags, vāckalns, vēģeris, zañdars, zeikars; vēşēlaūska.

kalni³⁴: ruñču kalni, sviļtes kalns, tuōma kalns.

purvi³⁴: dakšu pūros, lagāta p., sukura p.

vestienas pag.; iedzīv. — vestēnieši³. Š.

mācītāja ļaudis³⁴: laptēni.

vestēnieši: aruonieši, aizkalnis, āpšukalns jeb āpšalas, bēķi, brānti, brutēni, ēņģelārti, gretes, igales, ilziņkalns, indrānu kruogs, iņģisti, ielāpi, jaūnzemji, jāniši, kalnāres, kāla kruogs,

⁴⁸ [Senāk: Veļķu—Grotūzu pag. — V. D.]

⁴⁹ [Jeb Veselavas pag. — V. D.]

kūiliši, ķeļšēni, ķepēni, lielkaļņi, lindēni, lūzmaņi, mēlnavieši
jeb dēlišu ķepēni, piejūti, placēni, rēkslēni, rizgi, rutuli, skāldas,
skujenieši, slūokas, šlakāni, tūožēni, upenieki, uōzuoli, vārpēni,
veģēni, vēķi, vērnīeki, vērškalni, viļumēni, zideņi, zvejnieki;
vestiena.

devēnieši: bākūži, būnkāni, būoķi, diniškas, drēvēcēni,
irbenes, kakši, kaķiša kruogs, kalvi, klāņgi, mēlnavieši⁵⁰,
silakalni, šinkas; dēvēna.

viesēnieši: āntiņēni, brici, čiglas, diettāvi, dzirnaviņas,
garanci, glēmži, grāvdzirnavas, kālvi, kučuri, ķeļēni, mēņģeļi,
pupu-kruogs, rapši, silavieši, tiži, tūlderis, vālēni, vēveri,
vikšeres; viesiena. //

33 talcēnieši: akmenijas, aūgstiņi, bebri, bekseri, brutēni,
dāuksti, dibēni, drēimaņi, gaiļi, garmuižas, kalniņi, kalnsētas,
kaņ(ē)pēni, kazragi, krūmēni, kūži, laūski, lejnieki, lepji,
lubejas, lūžņaskalns, māliņi, mežandži, mucenieki, mūrnieki,
puōdnīeki, ram(u)ļēni, rūsiņi, sil(a)kruogi, silieši, sietnieki,
stūļgi, stūļģitis, upenieki, žebēri; talka (izr.: tolka).

krievu-kalns.

lielais ēzērs, siliša ēz.

vējavas pag.; iedzīv. — vējavieš². E.

avuotiņi, āriņi, bākūži, drēimanis, eglūkalns, ēzērlīci,
garanci, grāveri, jaūnzemji, jesperi, kajēni, kumeļkalns, laģēni,
laktas, lāci (ar c), līci, lietvieši, pulčēni, skrāndi, tanīsi, ūrlāni,
vēverkalns; vējava.

kalni: bākūžu k., «drikāj-k.», «runu k.».

balteņa purvs.

vietaļvas pag.; iedzīv. — vietaļvieš². K.

āizkalnes, āizpūrves, alviši, apsas, apši («āpši»), avuotiņi,
baluōdēni, barīsi, bisnīeki, dibēni, dieči, dzeņi, grāvis, grīvas,
ivāni, jānkas, jaūdзумi, jēlgavieši, jērcēni, juči, juŗģiši, kalēni,
kalnamuiža, kālkalni, kālvēnci (-anči), kālviļumi, kazubrēnci,
krūoglejas, kušņēri («gušņāres»), latasmuiža, lūļas, mailēs,
mērnīeki, miglēni, pāvulāres, piliēnas, puduli, pulķi, putrēni,
puōdņēni, ragāres, ratnīeki, reļi, rušēni, rūocēni, salānieši,
silamuiža, silbrēnci, skāldas, skriņi, sniedzes, sprūogēni, sviļi,
tāurupji, trūōbāči, ūormaņi, uōzuōliņi, vēdersāpes, vēres,
vērsēni, vēveri, vidsmuiža, vīesēni, zūobēni; vietaļva.

ēzēri: līdecis, vabulītis, «opēzērs» (o = kr. o).

⁵⁰ [Pirmpublicējumā: mēlnavieši. — V. D.]

aderkašu pag.⁵¹; iedzīv. — *aderkasieši*². E.

abza («apses»), *briēži*, *būndulēni*, *caūnes*, *circeņi*, *drācēni*, *ēruoģi*, *jaūnā-māja*, *jātnieki*, *kaktiņi* (meža kaktā), *kalniņi*, *kal(n)tuomi*, *kālvi* (izr.: ka|vi), *kālķi*, *kauķēni*, *kuķēni*, *lipšas*, *lukstiņi*, *mēlbārži*, *mežmaļi*, *muižnieki* (tuvu pie muižas), *pāunēni*, *pēlnaiņi*, *plūnči*, *rasas*, *ratnieki*, *rēi(n)muižas*, *sarkalni*, *segļi*, || *siliņi*, *simāņi*, *skrabiņi*, *spelles*, *spēles*, *steķi*, 34 *taukātne*, *upites*, *vanagi*, *ziēdi*; *aderkaši*.

tāurupieši: *āndrēni*, *bajāri*, *brikumi*, *būngas*, *cūkāji*, *čapatas*, *dīķēni*, *drēimaņi*, *dujas*, *gāidēni*, *ilgaiži* («ilga(i)ši»), *jaūnzemji*, *jurēni*, *kalējs*, *kārklēni*, *krievkalni*, «*kurmjakruogs*», *lāuski*, *lāči*, *lemeši*, *ličakruogs*, *lūši*, *medņi*, *mīķēļēni*, *muižnieki*, *purgaiļi*, *pūoci* (ar c), *sāulguoži*, *sniķeři*, *sveķi*, *tētēni*, *upites*, *zvirbuļi*; *tāurupe*.

kalni: *būoļu k.*, *kukuļa k.*, «*latas*» k., «*apdziru*» k.

«*čušu*» purvs.

plavas: *čaula*, *daudzvārde*, *kniedene*, «*place*», «*mertne*».

aizkraukles pag.; iedzīv. — *aizkrauklieši*². E.

mēntes, *aizkraukles* māc. muiža.

aizpuri («*aizpures*»), *apsēni*, *asni*, *ataugas*, «*aušķini*», *āpši*, *āriši*, «*balšāres*», *baluoži*, «*bariši*», «*beltani*», *bērtnavi*, *bitani*, *brēķi*, *briēžāres*, *brūveři*, *buordzeņi*, *ceplakalni*, *čepas*, «*čunči*», *dēnava*, *drustāres*, *dujas*, «*doķi*», *dzeņi*, «*elkšņi*», *gailiši*, «*gailitāre*», «*gaiļi*», *gridziņi*, *gulbji*, *ibēni*, *ignati*, *iztēkas*, «*iecani*», *jaunāres*, *jaunzemji*, *kalēji*, «*kapči*», «*klaucani*», *kluoši*, *kļaviņi*, *krieviņi*, *kuzmas*, *ķelķi*, *ķepani*, *lazdiņi*, «*lāči*», *lemešu*.⁵² *gals*, «*lengmaņi*», *lipsēni*, *lielmaņi*, *lielpēteři*, *maurēni*, *mēļķitāres*, *mēskas*, «*metani*», *mežgailiši*, *mildiņi*, *miemēni* («*miemas*»), *mucenieki*, *muižnieki*, *nedeļi*, *nuokalni*, *padaga*, «*pazuļi*», «*plēsas*», «*pukuti*», *pūmpani*, *puorieši*, *rāndani*, *rikas-kruogs*, «*rīderi*», *rimaņmuiža*, *ritasala*, *riebruļi*, «*ruobeži*», *ruoziši*, *salas*, *samani*, «*silmices*», «*sīkuļi*», *sīļi*, *sīļukruogs*, *sniedze* («*snēdži*»), «*sprūdi*», *stašas*, *stepiņi*, «*svarani*», *šķiliņi*, *tūņķi*, *tuomiņi*, «*urpuli*», *uožuoliņi*, «*vaineli*», «*veibani*», *vekteři*, *vīganti*, «*viksneskruogs*», «*volgaži*», *ziedi*, *zvirgzdiņi*, *žagari*; *aizkraukle*.

meži: «*likšanu*» m., «*poriešu*» m., «*pundzis*», «*denavas*» m.

grāvji: «*grebes*» gr., «*dobul-grāvis*».

⁵¹ [Vēlāk: *Taurupes* pag. — V. D.]

⁵² [Pirmpublicējumā: *lemežu*. — V. D.]

purvi: «ķēpan-purvs», «tuņķu» p., «muldu» p., «ķelles» p., «saķe» (līdzenums zem Daugavas piekrastes), «bundzis» (līdzenums).

«pora» lauks.

allažu pag.; iedzīv. — allažniekī. E.

alkšņi, bikšas, birznieki, kaūpiņi; allažu māc. muiža.
akmeņgrava, ančpēteri, aņķi, «atslēgi», avuotiņi, āmuri,
35 «āžukalni», baŗģi, bērzkalns, bračas, braņķas, bullis, būņas, //
cēlms, ceribas, čēfnauskas, «darvas», draūdas, dubliši, dukas,
duōbeskalns (duōbnieki), eniņi, ezernieki, gaiļi, glāznieki,
glāžšķūnis, gravas, gruņduļi, iņmmas, «innītes», iņtēni, jaun-
zemji, kaipšas, kaktiņi, kalnbirzes, kalniņi, kalnmuiža, «kalva»
(vairs nav), kaļķugrava, kaņģarnieki, kaņģritis, kapurgas,
klincas, klūgas, krustkalns, «kuņģiši», kūkiņi, kviēķi, «ķivažu»
apciems, ķizuļi, lapaiņi, lēgzdkalns, lejnieki, liblaiskas
(1680. g.: «Liewe Laisk»), lielbirzes, liepas, liepkalns, maltas
(jeb «duores»), manņas, mazzaliņas, meidari («miedēri»),
mežamuiža, mežādams, mucenieki, mūkiņi, niēdrites, paņdas,
«pādītes», pilskalns, pullēni (pullani)⁵³, puŗpeles, raiskumi,
raņķas, ruņpji, ružas, rūņēni, rūtiņi, ruozes, ruōžkrūms, salas,
sauleskalns, silzemnieki, skruņtes, sniķeris, spuōres, stiķēni,
stīverkruogs, strazdiņi, sukmaņi, suōstes (zuostes?), «tanažu»
apciems, tīles, upītes, urdzēni, uzbāzas, uozuolkalns, «vainazu»
apciems, veģi, veltiņi, vēriši, vildas, vīzes, zaļkalns, zviŗgzdas,
zviŗgzdavēris; allaži.

dalbji, krievupe, kuōses, ruozites; plānupe.

linēzērs.

sautu kaktis, «okstes» kaktis.

«grēznu» kalns, «klaudziņa» k.

«plauku» sils, «rūzums» (mežs).

ādažu pag.; iedzīv. — ādažniekī. Š.

aldeŗi, amatnieks, amuoli, ases, atari («Ottern»), aūzas,
ābzali, āņi, ārkis, ārputni, baluōži, balceŗi, balduōņi, bākšas,
beltes, bēŗģe, bēŗģi, bētiņi («beitiņi»), biŗznieki, blusu-kruōgs,
briēŗragi, bukulti, buļdurī⁵⁴, bullas, buōķi, cārnīkava, «cēkstes»,
cēlājs, daņbis, dreimaņi, duņpji, duņpiši, duōŗis (viensk.),
eļsiņš, gaŗkalns, gulbji, gruōtiņi, ilzessala, ilķēni, iņdas,
iņkuļi, iņči, iēļi, jaūnciems, jaūnzemnieki, jipteŗi, juōķas, kaļjas,
kaķi, kaltiņi, karašas, katlapi (senāk: «Kaplap»), kaūči,

⁵³ [Pirmpublicējumā tikai // kursīvā. — V. D.]

⁵⁴ [Pirmpublicējumā tikai ʔ kursīvā. — V. D.]

kaūliņi, kažuoki, kārķļi, klipīņi, kracas, kraūkļi, kreīļi, kriēvupe, krūmiņš, kuīļi, kūlas, laivnieki, laūdavi, laveri, lēduōņi, liīdes, lipsti, lilaste, līlavi, liēpiņi, liēzeri, maki, maks(te)nieki, mastenieks, mašēni, matītes, mēlderī, mēļķēti, mēdzābaki, mēnesdēļi, milnas, miķeļciems, miēmīš (viensk.), mucenieki, muguři, mūris, nagaīņi, nikasdēls, nurnieki, paūņi, pētriķēni, pipari, piūka, pišļi, platiņi, puķulapa, purgailis, puskas, puōči, puōdnieki, ramaņi, ratnieki, reķi, remeikas, remberģe, rijkuļi, rutki, ruōzas, salaspūslis, saūles, saūtiņi, siguļi, silzemnieki, skabis, «skāpe» (nav vairs), slejas, // sluōņi, smēns, spricis, 36
spriēšļi, spruōģis, spulles, stapriņi, stālesmuiža, stārasti, 36
stekļi, stempi, stīrnas, streņģi, strēlnieks, suces, suniši, sužu-
muiža, sūnumi, titkani (senāk: «tit(ar)gani»), utaiņi, uōši,
uōzuoliņi, vadži, vārnas, veiduļi, veņči, vēveri, viceiši (viceitis),
vilciņi, viimbās, zāldavi, zābaki, zēduļi, žagari; ādaži (senāk:
gaūjas muiža).

ežeri: baltēzers, juglas, ķišu, dūņu (viens gals: lilaste),
uikas (2 ezeri), gaŗēzeri (2 jeb 3), «kadagas», serģa, «umma»
ēz., sekšu ēz., jūģ-ēz.

kalni: cērpīņ-k., «ūziņu» k., kakša k., ģērbum-k.,
«kauguž»-k., nilves k., lekšu k., pālas k.

purvi: dziļās paltēs p., raupes p., audas p., paslavu p.,
libiešu p.

lauki: puoču kakts, sautiņleja, palde, «kaupa» dārzs, dzires.

plavas: uīka, eimurs, laņģas-gārša, kaiceles, slapenes,
lambas dēgums, mēļģu p., abriņa.

meži: kaugursils, kaūču sils.

bēbru jeb bebru pag.; iedzīv. — bebrēnieši. K.

ālēni, bēicāļi, dipnēni, dubļaini, dzērvēni, jauneles, jaun-
meži (liepsalas), kalniņi, kauliņš, kārķļi, lauziņi, lieltirumi,
lukstiņi, lukstukruogs, lūokmaņi, purmaļi, rešņi, riemeři, ruciši,
rudiņi, ruobežnieki, saldavas («āzēni»), slapsiles (jeb slap-
seles), smilktaines, spārnes, sturmes, šķibes, vārnaskalns,
vildavas, zastavas («āpši»), zutēni, zvejnieki, žagari; vēc-bēbri
(jeb bēbra).

āpškalns, āres («āriņi»), bazūnes, bebrīņi, beņķi, «bērziņi»,
blānkas, brēncēni, brēncukruogs, brūžgenes, cūkkalns, dūomēni,
gāidupe, gruobiņš (? «grābiņš»), jaunzemnieki, kūlāni, mitri,
pasiles, pļepji, ruozas (ruoznieki), salas, silakruogs, «silavas»,
elkšņu-siljēni («siljani»), sīlāni (?), stapulis, tupuliši,
tupiešēni, upites, val(u)šēni, vēži, vilkāres, «zavada»,
zvirgzdi; jaun-bēbri.

bīriņu pag.; iedzīv. — bīrinieši⁷. Ā.

37 aņ(t)klāvi, «āpšukruogs», aūniškalns, āķi (nav vairs), baūgas, bāžas, bērziņi, bičkas, braņķšas (braņķaži), briedis, bulī, cīruļi, «čaksti» (nav vairs), dabras, duūdurs, eglite, eikaži, ēvērti, garpēteris, grava, grēvis, gūšķis, ģimis, ipis (ipes), jaūnzemnieki, kalnamuiža, kārklan(d)ži, krallis, ķērkava, ķika, laņka, licis, mārsgailis («maresgailis»), maša, mežjāņi, mežšauts, millas, nuōrzemnieki, paldas, pēterupe, piķens, priežkalns, puņtuži, puoļi, ratnieki, sabas, sakars, salzemnieki, saūlite, «silenieki», // silkalējs, sīmaņzemnieki, skulte, «sleike» (vairs nav), spiēķis, spruksts, stēderis (s-es), strēlis, sūbri, sūkuļi, teteris, tīrumšauts, upmaļi, «uožuoliņi», vēcskuola, veļas, vērpes, vēveris, vidzemnieki, zelle, zutiņkruogs, žuōguļi; bīriņu muiža.

balpeķi («balbeki»), briduļi, buřtnieki, čiekuri, dreīmaņi, dzeguži (dz-zes), iveni («īvani»), kalites, kalpūtēji («kaulpūtēji»), katlāpis, kaūsas (k-si), krampas (k-i), ķekši, ķiāvi («ķīvi»), laidēji, «pocis», jērķules muiža.

ēzeri: aūniškalna ēz., eikažu ēz., višez., jērķules ēz., kaūliņ-ēzers.

«laugas» purvs, lamžas gārša, «ežukļa» purvs, liguotnis (pļava).

būles nuora.

«bebra» tacis⁵⁵.

«ziluksnis» (mežs).

mēllalkšņu teices.⁵⁶

biēriņu pag.⁵⁷; iedzīv. — biērinieši⁷. E.

. amatnieks, ābele, ābuoliņš, «bačka», baltābuols, baltgalvis, baluodis, bērziņš, birznieks, «brīdagi», builis, celiņš, cēlms, «ceri», cērpiņš, cirulis, «čakstiņš», dārzābele, dzelve, dzilna, egle, eglite, ežergailis, gailis, gailitis, grava, grāvītis, grunte, grūdupis, guodiņš, inka, irbe, jaunzemis, jumīķis, kalējs, kalniņš, kamuols, kaņepis, kaža, krēsliņš, krieviņš, krūmiņš, kurpnieks, ķikuts, lazda, lazdiņš, lācis, lēgzda, liepiņš, mēlnalksnis, «pīlags», plēcainis, plētiens, pļaviņš, priede, puodnieks, rambiņš, riekstiņš, rudzītis, ruoze, salmiņš, saulītis, siliņš,

⁵⁵ [tacis II 1 «Steg zum Wasserschöpfen (laipa ūdens smelšanai)», 2 = taks. ME IV 121. — V. D.]

⁵⁶ [teice I «morastige oder an Wiesen reiche Stelle, Morast, Waldwiese, ganz kurzer und kleiner Nebenfluss (purvaina vieta vai vieta, kur daudz pļavu, purvs, meža pļava, pavisam īsa un maza pieteka)». ME IV 155. — V. D.]

⁵⁷ [Velāk: Mārupes pag. — V. D.]

skujiņš, «smiltnieki», «sprēsti», stipnieks, strautnieks, strazdiņš, stūrītis, sveņķis, sviķis, tauriņš, tiltiņš, trencis, tupētājs, tupiņš, ungurs, upmanis, «ūdris», uozuoliņš, vanags, vārna, vēcā-muiža, vēcalkns, vējiņš, vētra, vilciņš, vilks, vituols, vituoliņš, zariņš, zīle, ziemcietis, zvirbulis; biēriņu-muiža.

boļderājas² pag. E.

volera muiža.

«gubernementes» muiža, kajaks, kalniņš, karnups, krievasala, «star(s)».

boļderāja, kremera muiža, sūbris, suōle, ūdris, uozuoliņš, zariņš.

kleistiņu muiža (jeb «kleistiņi»).

auzarājs, cakars, «dubults», «dzirjān(is)», graudiņš, «siksenieks».

dreiliņu muiža, vimba. //

beķeru muiža, «lovelta» muiža, «kronmaņa» muiža, siliņš, 38 straūpe, bulļu muiža, spilve, tauriņš.

dreiliņu pag.; iedzīv. — dreiliņieš⁷. E.

bērziņi, brekšu-muiža, «budes», būmeņi, cīrulis, gaiļu-muiža, jansuons, «januks», «kampe», kaūlu-muiža («Frank-»), krastiņi, «kreipe», «kupric(a)», lapaiņi, «lapskalns», leimanis, liēpiņi, «pēlēdi», «puleks(i)s», purgaiļi, raudiņi, reinvalds, rūmpmuiža, rupais, saulīte, skuja, skulte, spilīņi, uozuoliņi, zaļa-muiža, «žirbe» (jeb š- ?); dreiliņi.

duōles pag.⁵⁸; iedzīv. — duōlēnieš⁷. E.

«vampeniešu» ciems: kañciņi, krišjāņi, ķesteris, miēži, pīsiņi, rudziš^{58a}, stuñdas; duōles māc.-muiža.

baluoži, baņkevics, beiči, «brāžas» (iznīc.), būņas, cāliši (iznīc.), cīruļi (iznīc.), deņmas, džerumi (= misas-muiža), ebes, garakmeņi, kalniņš, kārkli, laūvas, lempji, putraimi («putreimi»), riēbuļi, rubeņi, «rudiņi», ruņģi, sakaiņi, «skribas», sunupji, šķibais-kruogs, uñzārnieks, «zariņš», žeberi; bērzmente.

añtužas, ābranti («albranti»), baļšas, baltkalēji, batari, baūři, bāderiši, beitiņi, bēči, bērziņš, bērzumniēki, bikšas, brāķeri, buñdes, butļeri, vēveņa-būmanis, čagas, dagi, dūdiņas,

⁵⁸ [Daļa Daugavas kreisajā krastā. — V. D.]

^{58a} [Pirmpublicējumā: rudziži. — V. D.]

florete, fraņči, gaņģi, ģūģi («jūgas»), ģumi, izaki, jaunā-muiža, jaūnzemji, jātnieki, kalnakruogs, kaņnenieki, katlāpji, «katrīnes-muiža», kaūčas, suōlāž-kaūgas, kaūliņi, kaūlmačas, kaūsini, kaziki, kālavi, kārkli, klāmbari, klaņģi, «klaņgakalns» (jeb klau-?), «kliņķi» (vairs nav), krūmiņš, kuģi, kuiļi, ķekavas-muiža, ķeruļi, ķilpas, ķiñnes, ķivuti, ķiši, leišjāņi, liēlvārži, liēpa, mašani, maūcēji, meijas, mēlnupji, misas, paegļu-kruogs, pakalņi, paņķi, pēkuļi, pērkaiņi, pil(n)bārži, piñči, pitļi, «plepi», puļkas, purdziņas, puōgas, puōliši, raņķi, raūši, reñceles, rēži, ručka, saūlguoži, sildukuri, siliņš, siļķes, sīmaņi, siērūži, skates, «sk(u)orēni» (vairs nav), spēlmaņi (jeb «spērmaņi»), spiras, stabini, staki, stāvūži, straupi, struķi, suōdavas (buči), sviļpi, šļūkas, šņūōres, taūrites, truši (nav vairs), tuļģi, uozuols, vaivadi, vāmpas, vīldes, zaķi, zušukruogs, žagari; duōle.

- 39 pulkār(t)nieši: aizpuri, bedrenieks, celmiņi, dalderi, drukas, dūmiņi, dzerši, eñnes, ērces, jaūktavas, jaunais-kruogs, jeñči, // jura-kruogs, kākauļi, klaūģi, krievu-kruogs, kubas, lidakas, martaskalns, mašani, «mašukruogs», piķi, «piķītis», reiskatas, «rēpeskruogs», rēpi, siliņš, «sīga», skujaņi, strazdiņi, sturiši, vači, vecenes, vilciņi, villas⁵⁹, žuōģi; pulkārtne.

kalni: uōdu k., klaņģu k., «nuoriešu» k., dzirkalns, «raudzenes» k., pulkas pilsk.

lauki: «kaujuma» l., «rubene», «vārnusēklis», darijuma gals, elksnes gals, tumšāre, «undule», «virnagu» l., «lēnes» l.

plavas: rājums, nīedrājs, «linmēdzis», brāžas padārze, umzāre.

ganības: lukstiņi.

limbu kapi.

rezne (klints sēkle Daugavā).

nulpes sala (Daugavā).

ikšķiles pag.⁶⁰ E.

añkaršmites, «ādmīni», balceri, bāraiņi, «brēķi», kurzem-nieks, ķesteris, piēnakuņģi, «rēži», spriči, šmitkalns, uozuoliņi, zariņi, zvaniķis; ikšķiles māc. muiža.

ikšķilieši: alstes, atvari, āpeņi, bluōmi, briēži, budži, bul-strumi⁶¹, ciruļi, dančakruogs, drukas, dundurkruogs, elksņūkalns, grauži (dāle), grāveri, iēkani, iēvalti («ēvaldi»), jakari, jaksti, jurgi, «kancersils», kaparāmurs, kābeles, kliģi,

⁵⁹ [Pirmpublicējumā: villas. — V. D.]

⁶⁰ [Senāk liela pagasta daļa Daugavas kreisajā krastā. Vēlāk daļa Ogres-galā. — V. D.]

⁶¹ [Pirmpublicējumā: bulstrumi. — V. D.]

kranciems, kranciemnieki, krauči, krieiviņi, laūri, «lausenes», lazdukalns, lubiņas, luņģi, «mēl[n]aji», «mellen[i]», misiņi, pāveles («pāvuli»), pilskalns, «priekškājas», remeikas, rempēteri, ribenieki, rudziši, rutki, «ruoņi» (= «muižēni»), sēlēki, siliņi, siētiņi, skrēveles, slankaiņi, stariņi, strīdekši, «strūdzenieki», stūri, sveļumi, šipeskruogs, taīmmas, uitaži, vaitiņi, vaņķēni, zuši; ikšķile.

sprēstinieši: ādami, āžukalns (jeb ažu-?), «bēmi», bēziņi, bēzūkalns («bēzkaļņi»), briņķi, «čabas», čuōčas («č-či»), dujas, duōbelnieks, «graži», grebji, «grības», iēkani, jaunzemji, jēcēni, «jumuči», kalēji, kalniņi, «karuļi», kauliņi, «klāviņi» (jeb klaviņi?), «klavnieki», krusas, «kuces», ķikuļi, ķilupnieki, ķuōderi, lamzas, «lapaiņi», liči, «malīši», «mažēni», mērnies, nejautas, neumaņi, «panteri», pļavnieki, puīgas, puriņi, pūces, rābantī, rubeņi, rutuļi, «rūneskalns», sapuļi, siļi, skrandas, spalvas, svēdri, šķērsta-kruogs, «tempī», «tisi», treidas, tupelītes, ūsani («ūzaiņi»), vilciņmuiža, vilciņš, vītuoli, «zališi», «zaļumnieki», «zekši», ziedi, zvejnieks; sprēstiņi.

branti, gudiņi, jaunzemji, jumuči, kaūsi, laūdavas, lipstiņi, // «ličakruogs», pakauši, piņķas, prātiņi, renceles, sēķi, 40 sili, siļķes, «sveib(r)ukas» («zveibrukas»), zāģeri, «ziemelīši»; bērkava.

annasmuiža, ašmaņi, bļudnieks, caūnes, ceplenieki, «drēbjūkalns», emilijas-muiža, guodiņi, jaunzemji, kackas, kaščiuki, «kažas» (vairs nav), kuprēni, kursieši, lagari, laūri, «lausenes», lud(v)iķi, «mārsiles» («mārsiļi»), rakovskas, raņķi, reļziķi, rumbas, seglenieki (jeb «baueri»), siliņi, sliši, turbas, uozuoliņi, varžu-kruogs, vasiļi, viduči, zēltakalns; turkalne («turkalns»).

tinūžnieki: augstkalns, auziņas, brēkti, celmiņi, cūkubērtulis, čukuri, dragūnas, dūckas, duobelnieki, grūdēji, jumuči, jūlijas-muiža, kaspariņi, «kazumuiža» («marienhof»), kņadas, «kumpani», launagi, leīmaņi, ličkalns, liēpāderi («l-res»), mežapils, mūrakruogs, neilands, «piķukalns», piļukruogs, rutkumizas, rūcenes, salenieki, «skrīpstī», stariņi, «tīreļi», truči, viliškalns, viksnas, ziēmeliši; tinūži.

kalni: sveītes k., zilaīs k., lībiešu āre, zēlta k., gaigar-k., kaukur-k., «ķentu» k., rūnk., «ķidravas» k., «elpšu» k., «vēžuošu» k.

plavas: kazu vēcums, ludiķa rājums, vilkapalte, «gnīdenice», krāce, «uozuolnica», maigastes, «laugas», mārķis, cērstu p., gaujiņa (gaļa, šaura, ar luocijumiem), staraine, uzvangas. ganības: «īdaunica», «rubenica», padēga. sūrumlicis.

lauki: «sotaga», «varalikums».

mežs: «galdažas». rūcenes sils.

adumi, «aizupieši», *aņskas*, «auniņi», *avuoti*, *avuotiņi*, *ābranti*, «baižkalns», «birz(em)nieki», *bluōmji*, *brēņguļi*, *buomitis*, *cūkusils*, «dambītis», *ennītes* («eniņi»), «gailītis», *gaujenieki*, «glāžšķūnis», «grantiņi», «graviņ[i]», *griķukruogs*, *ģiē(r)tiņi*, *jaunkalniņi*, *kārļzemnieki*, «klāsmeri» (sen.: «Klahsmeier»), *kordaži* jeb «kardaži», *krastiņi*, *krūmiņi*, «kūkumi» (nav vairs), *lapukalns*, *lejupes*, *linde*, «līcītis», *lielpurvs*, *liepkalns*, «mēl(n)up[ji]», *melķerti*, *nātres*, *pēkas*, *pēpas*, *purkalītis*, «rampa», *rāmkalns*, *reņcēni*, *salas*, *silakruogs*, *silzemnieki*, *sliēces*, *stalšēni*⁶², *straujupes*, *stūriši*, «tuōķi, sviži», *šķesteris*, *teteri*, *tiltiņi*, *vangas*, *vaņgaži*, *vēri*, «vītiņš», *zaiči*, «zaļkalns», *zālites*; *iņčukalns*.

kalni: *krustkalni*, *ķangar-kalniņi*.

pļavas: «eikazis», «kursils», *mārkas dārzs*, «zore».

tencis (lauks). //

jaunpils^a pag.⁶³ E.

- 41 *dzeņi*, *kavuoli* («kavāļi»), *ķesteris*, *skrabiņi*, *žaņkas*; *jaunpils* māc. muiža.

jaunpilieši: *aņdricēni*, *āmuri*, *bāldiešēni*, *baņderi*, *bērziņi*, *biedrenes*, *brūmesteri*, *ceļēni*, *čulksti*, *daļbji*, *deņģi*, *dēliši*, *dukšas*, *durjēni*, *dzirieši*, *eņņēni*, *ģauži* («jauži»), *ģērmaņi*, *iņģistēni*, *iņķēni*, *isvēri*, *jaunzemji* («jaudzēns»), *jūrjēni*, *kaņtenes*, *klaviņi*, *krēles* («krēlis»), *ķevēlēni*, *ķiriņi*, *ķipēni*, *laūžēni* («mālaužēni»), *lavizite*, *liciši*, «lukstis», *lūkāni* («lūkaiņi»), *meļderi*, *mūrnīeki*, *ņēmnaudi*, *paūļumuiža*, *piecēni* («pietciems»), *pliskavas*, *reķi*, *ruōķēni*, *ruōžkalns*, *silaužēni*, *spēlēni*, *struņķi*, *sulas*, *svērpji*, *škeņdenes*, *trilēči*, *tuņči*, *uņtiņi*, *uozuoliņi*, *viegliņi*, «zuņģi», *žuřdiņi*; *jaunpils*.

bēržļaudieši: *čakstiņi*, *dēliši*, *ēķenes* («ēkan[i]»), *gāršas*, *griķi*, *griķukruogs*, *gūtiņi*, *kaļ(v)akalns*, «ķangarītis», *krūcēni*, *kuōžas*, *ķikši*, *mēlderkalns*, *miķēlēni*, *siliši*, *upitšķūnis*, *zavadiņa*, *ziēdiņi*; *bērzmuiža*.

bēv(u)lēni, *buņdziņas*, *ciēlavas*, *dicēni*, *dzeņiši*, *eņķenieki*, *gaļēži*, *jurēni*, *kaūsuli*, *krapas* («krapis»), *ķiņd(ē)rēni*, *peilēni*, *pikiņas*, *pīvas*, *pluņķi*, *pulekši*, *puņpenes*, *rubēni*, *vanadzēni*⁶⁴, *varenes* («varaiņi»), *vāķi*, *viřticēni* («wırtezeems»); *jaunbērzmuiža* («Eschenheim»).

klīgenieši: *āizturieši*, *asarēni*, *bebriņi*, *brikumi*, *ceļmi*, *daņbiši*, *dreimaņi*, *jaunā-muiža*, *jaunzemji*, *lejēni*, *lēlakalns*, *libieši*,

⁶² [Pirmpublicējumā 1 kursīvā. — V. D.]

⁶³ [Vēlāk: Zaubes pag. — V. D.]

⁶⁴ [Pirmpublicējumā: *vanadzēni*. — V. D.]

madlejas («marlejas», «mariental»), *nigales*, *puņtūži*, *putrēni* («putraiņi»), *puōdnieki*, *rij(iņ)as*, *saūlzari* («sauļezari»), *tītēni*, *talkājas* (= «marienberg»), *uplejas*, «valdenburga», «vedzītes» («vedzīši»), *kligene*.

slīpēnieši: *baūri*, *bērzkalns*, *bikši*, *dukšēni*, *kārklī*, *kārļakalns*, *kubļi*, *maši*, *pāutiņi*, *rijaskalns*, *sārtēni*; *slīpe*. — *baņdepi*, *baūskas*, *lapiņas*, *lukstiņi*, *strazdiņi*, *vērmeles*, *dukuri*.

gāburi, *pēterkalns*; *sērbiņu muiža*.

ēzeri: «lokaņu» *ēzers*, «bebrīņ[u]» *ēz*.

purvi: «peslis», «garie brikumi», «klīvan[u]» p., «akažu» p., «rebas» p., «ladagas» p., «svirķu» p., «klijan[a]» p., «trītavš», «čobul[a]» p., «bragas» p.

kalni: *dzēres kalns*, «ķaužu» k., «berzuma» k., «kaņa» k., «budzas» k., «gribenes» k., «pūča» k., «dilēn[a] k., «bārnēl[a]» k., «pendēr[a]» k., «piesas» k., «jokas» k., «kazunes» k., «dzirieša» // k., «ķavaž[u]» k., «meltar[a]» k., *kaņgarīši*, 42 «mīziš[a]» k.

tūrumi: «bokātņu» t., «grotenes», «tērces» t., «vībenes», «akmentacis».

plavas: «grebe», «nīraine», «līvenes», «ķevenica», «vētiklas», «zemdaga», «greiza tērcē», «bazulītis», «stagare», «laņģu» pl., «vargukša» pl., «dzedziedes» pl., «rakstenes» pl., «ķērenes» pl., «svauģis», «dūda», «dekšņa» pl., «gaidenes» pl., «vībul[u] līcis».

meži: «šēmelnīcas», «lībieš[u]» m., «pīlrod[a]» m.

gravas: «dobā grava».

ganības: «vībulītis», «ķutum[u] nora».

jumpravas pag.⁶⁵; iedzīv. — *jumpravieš²*. E.

āizpuori («āizpur[i]»), *āntēni*, *apsēni*, «audzenieki», *āurīķes*, *āuziņi*, *avuotiņi*, *ābuoliņi*, *baluoži*, *bādrēni* («badrum»), *bāreskruogs*, *biņēni* («bitani»), *brēķi*, *bricēni*, «brīežgalva», *brūvēri*, *cibēni* («ceban[i]»), «cūciņ[as]», «dabreni», «delve», «dirīki», *drēimaņi*, «dobrani», *duķumuiža*, *dzeņi*, *dzērves*, *dziedātāji*, *egliši* («eglīte»), *ēlksņi*, «ereni» («erani»), *gailiši* («gailīte»), *gaili*, *gaisragi* (= «šķutan[i]»), *gubēni* («gubiņ[i]»), *gūdžēni*, *ibēni*, «īsiņi», *īevači* («ievuci»), *jaunzemji*, *jūraspuri*, *kakti*, *kālkaļi* (= «dzērve»), «karvizar[i]», *klāvenieki*, *klāviņi* («klāviņi»), *krāukas*, *kraukļi*, «kristiņi», *ķēirēni*, *ķesteris*, *ķīvēni*, *ķieģelnīeks*, *laicenieki*, «lankmaņ[i]», *lapiņi*, *lācplēši*, *lāči*, *lengmaņi*, *lipsēni*, *libēri*, «līcesmuiža», *ličenieki*, *lūomaņi*, «malten[i]» («maltan[i]»), *margas*, *matīsi*, *mazā-muiža*, «melmen[i]» («meluman[i]»), *mentes*, «mīstaut[i]», «miēman[i]», *namnieki*

⁶⁵ [Daļa Daugavas kreisajā krastā. — V. D.]

(«naumuki»), «negraže», *pakauskas*, «pazuļi», pēpēni, «pilskaln[s]», «pīlats», *plēši*, «puļķukruogs», «purin[i]», «puories[i]», «rēzgali», *rites*, *rideři*, «rundukš[i]», *ruobežnieki*, *sal(e)nieki*, sāuseji, «serīši», «silamuiža», *silenieki*, *siliņi*, *silmices*, «silzemnieks», silķēni, *smilga*, «stap(u)ren[i]» («stopran[i]»), «suke», *suti*, svarēni, «šķutiņi» («šķutan[i]»), «šķūnīši», tēntēni, timsēni, *tirumnieki*, «tuorben[i]» («torban[i]»), *upenieki*, «ušķen[i]», *vājiņš*, *vēcumnies*, *veides*, *vilciņi*, *viesļi*, *zemiši*, *zemturi*, *zvanītāji*, *zvirgzdi*; *liel-jumpravas* muiža.

kastrānes³ pag. E.

kastarnieši: *akmeņsalas*, *apsulāji*, *bērziņi*, «bisinieki», *brēncis*, *caūnes*, *diēdziņkruogs*, *dreinupi*, *ēžerupi* («ē-pes»), *gāršiņas*, «ikmaņi», *iņģusalas*, *ielāpi*, *iēvas-muiža*, *jāņuki*, *juōkumi*, *kalnamuiža*, *kangari*, *katriņkalns*, «kaupiņi», *kazmuiža*, *knibas*, *kreiļi*, *krupi*, *kruspari*, «krūklēni», *kuplāji*, 43 *kēntēni*, *liču-//muiža*, *lubkalns*, «lūši», *mačiņi*, *mazģiēži*, «mazmīķēļi», *medņi*, *mucenieki*, «petriķi», *piparēni*, «piekmaņi», *reīķi*, *silakruogs*, *silciems*, *sīrmeņi* («sirmani»), *strazdi*, «svilpiķi», *šķēbēni*, *šūšani*, *upites*, *varži*, *vieglāji*; *kastrāne* (jeb *kastarne*).

vatarnieši: *ārteči* («ārtiči»), *berline*, *bražģi*, *circepi*, *cūči*, *dadži*, *dēsas*, *dēsukruogs*, *eizēni*, *ēžerkalns*, *gabēni*, *gaūriņi*, *ģērķi*, *jaunzemji*, *kļāvi*, *ķirķi*, *mizas*, *nabitīs*, *naglas*, *pakuļi* («p-las»), *purbērzi* (sen.: *kuilēni*), *ružēni*, *sautiņi*, *sinepji*, *sniķeři*, *upites*, *vaņķi*, *zvirgzdiņi*; *vatrāne* (jeb *vatarne*).

mārcenieši: *iņdiņi*, *ķuonēni*, *skubiņi*, *vanagi*, *zuši*, *zvaguļi*; *mārčiņi*.

kalni: *ēlku k.*, *ruņbas k.*, *nabišu k.*, *pečvoras ēžers*.

katlakalna pag.; iedzīv. — *katlakalnieši*². E.

akmentiņš, *akmeņsala*, *alksnis*, *arājs*, *avuotnieks*, *ādiņi*, *āķis*, *baluodis*, *beļles-muiža*, *bērziņš*, *biŗzulis*, *bitēns*, *bliēķu fabrika*, *briēze* (jeb «briēzes»), «brutuļi», *bukultmuiža* («Bellenhof»), «bundiņi», *buņkas*, «butreji» (*vairs nav*), *būmanis*, *cinitis*, *cirulis*, *ciemgals*, «čīkstes», *damaltis*, *depkina muiža*, *diņda*, *dižkači*, *druva*, «dump(is)», *dūdums*, *džēgūze*, «dzēlzkalējs», *džēlzkalis*, «dzēlzkalns», *egle*, «eglit(e)», *eļtes-muiža*, *eñnes*, *gabaliņš*, *gabris*, *glite*, *graūdiņš*, *grebзде*, *grūbe*, *gruōpis*, *gulbis*, *guodelis*, «ģibži», *ģipstūris*, *iklaukruogs*, *jaunzemis*, *jāņa-muiža*, *juņpravmuiža*, «juntiņš», *jūrgensuons*, *kalna-kruogs*, *kalnenieks*, *kalniņš*, *kandiss*, *katlakalns*, *kārklīņš*,

krieviņš, krūmiņš, kukulītis, kuociņš, ķilpas, «ķilķi», laiviņš, laimbārts, lapsa, lazdakalns, lācītis, līcis, līdaka, liēpa, lūris, mazuožuoliņš, «māliņ(š)», mucenieks, muižnieks, paegle, paņkaris, pavārs, pizikis, «pīladzis», plūme, pļavniekkalns, pļavnieks, preīsis, priede, priekulis, puķīte, pulpis (jeb pulpes), puņpuris, puņdiņš, putriņas («p-ņi»), puodiņš, radaika, «ramas-muiža» («Rammenhof»), rudzu-muiža, rutks, ruožīte, sala, «salmiņi», sālijums, segliņš, sēlis, «skadiņi», «skujiņ(š)», skujnieks, skuļte, sluoka, smilga, sniedze, spalīe, spruogis, «stadži» («stadžas»), «stāči», stēļēni, stēndzenieks, stiņkulis, stirna, straiļjais, strautnieks, strazdiņš, streikmanis, streņģis, striķis, sudrabkalns («s-li»), sviļpe, sviķulis, šķeltes, taškava, tuoša, «upmal(is)», uosītis, uozuoliņš, vāvere, veīdemanis, veīsi, vēberis, vilciņš, «vilkasūdi», vilkumuiža, viļumsuons, vimbu-// kruogs, virziņš, zariņš, zāģeris, zēvalds, ziēdiņš, ziēmēlis, 44
žēiris.

titurgas ģz., mēlnēzērs (jeb vēln-).

kangaru purvs, «cērpū» tīrelis.

plavas: tāmurga, burkšķi, rūtes, liguošnes, lankas, smērduokles.

kalni: abriņu k., stagas k., kāķu k.

krapes pag.; iedzīv. — krapieši². S.

apsēni, averkās, aizpuores, austrumi, blūodas krūogs, blūodnieki, brūveri, buļi (= «rujani», «rojani»), cēlāji, danāti, dābieni, družīni, dzērvēs, ēlkšņi, ēijas, gūlbji (izr.: gulbi), gūosupji, jaūnzemji, jāujēni, jukāres, jūmti, kaktiņi, kalnieši, kālvji (izr.: kaļvi), kāngari, kaņepēni, kapčas, katlišķas, kāibēžēni, ķēbakas, lejskaļi, liči, liplanti, «lupatas», lūdiķi, lūobes-krūogs, mačāres, mārgas, mārdenieki, māšēni, mežiņi, mizas, nīgales, padēgi, pīnkas, pīlēģes, plači, rates, rēķuķi, «rujani», rūcēji, rūobežnieki, salas, salumi, siliņi, spārniņi, spriči, sprukas, stašas, stiebrīni, «stūrītis», šūltes, «tutiķ(i)», ūnguri, uožuoliņi, uožuolmuiža, ūogrēni (agrāk: lupatas), ūokēni, vācieši, vēveri, zunduri; krape.

mežs: uožuolaite.

plavas: zīrnaite, luksti.

krimuldas pag.; iedzīv. — krimuldieši². Ā.

mācītāja laudis³⁴: «jaunzemnieks», ruode, krimuldas mācītāja muiža.

aūstriņi, ātes, āzis, baūgas, bružas, brūveri, čārpas, daņķis, eglītes, «grašu» dzīrnava, gravaszaķis, ilķēni, jaūnmuižnieks,

kaŗvis, kaŗpiŗš, klāŗķeni, krecis, kriŗviŗi, kruŗgzemnieki, kudricas, kupŗas, kuŗmitis, kuŗvalts, ķizbele («ķipsalas»), lejasmuiŗa, licitis, lŗves («lŗv(j)iŗ»), liŗlkāŗa, maŗģalis, mālkalns, meŗis, meŗmuiŗnieks, pāimis, «pēkas», puŗka, putniŗš, raŗdas, rāmnieks, rebis, ruŗcis, saŗtllācis, seŗnieki («sedelnieki»), sil(a)krecis, sŗkuŗi, slaŗģis, sunitis, suta, tāŗens, upites, uŗzuoliŗi, veŗģis, «vejkalns», viŗeika; krimulda.

almuca, aŗcis, brŗdulis, «briediŗi», řagani, duŗnluogs («dūnluogs»), duŗdurs, gavenis, gābarģelis («gabriel»), «grindulis», jāŗkalns, kaŗerauskas, kakars, «kapūnes», ķeŗģis («ķēŗga»), ladiŗi, liŗt(u)vietis, luŗŗas, meŗlanderis, meŗgailis, «meŗruoze», paŗska, pelnis, pupa, «raganas», raŗpis, 45 saŗlŗtes, || snŗķeŗi, spāres, steŗdere, tēŗķis, tŗlgalis, tūtums, vēŗstāras, vēŗŗmeŗe, vŗlla («villes»), zābaks, zŗle; eŗŗglarte 14 («engelharte»).

E. nuovadā 5 «apciemŗi»: aizgale, kursŗiŗi, «pēŗkuonieŗi», ķŗvmalieŗi, eŗŗ-malieŗi.

eŗŗers: upŗŗu eŗŗ.

«mudurgas» pŗava, vangas leŗa, sāres (pŗava).

kŗokneses² pag. E.

asmi, āŗiŗi («āŗniŗ»), jaunzemji, kalniŗi, kriŗkalni («kriŗkāniŗ»), rāciŗi, stēpāni, sviŗŗi, tuomēni, vŗlciŗi; kuokneses māc. muiŗa.

atradzieŗi: auliciems, bidāgi, dansteri, druŗa, kampāni, ķetlēŗi, lipŗi, pŗopi, slampāni («svampāni»), «zŗleskruogs», zveŗģi, ųugŗi; atradze.

bŗltēnieŗi: aizkalni, auliciems, eŗŗmi, daudzieŗāni, «janavas» (= vŗtuoli), jaunzemji, kaplava, kaŗmēŗi, «ķķķaukas», lazdas, lāŗi, luojāni, puoŗi, rukmaŗi, slampāni («svampāni»), sluokas, stakŗi, ųuopas, veŗdu-muiŗa, leŗas-ŗugŗi; bŗlstŗa-muiŗa.

radalcieŗi: auliciems, jaunzemji, lāuķi, reŗŗuŗi, saukaŗi, sprŗŗi; radalka.

pastēnieŗi: aizelķŗi («alkŗŗi»), jaun-āres, beitāni, eŗŗmalas-bidēgi, bŗuodiŗi, bŗŗŗu-muiŗa, jaunzemji, kalnieŗi, lekŗi, paleŗas, puoŗupji, ruobeŗķruogs, salas, sŗmaŗi, ųagatas; pasta-muiŗa.

kŗoknesieŗi: aizelķŗŗi, aizķāŗķi, aizpurves, aŗŗēni, aulŗi, avuotŗi, āŗlupi, balbieŗi, baluoŗi, beŗriŗi, bēģēni («bēdzēni»), birznieki, braslas, brŗgi, buormaŗi, caŗnes, daudzieŗēni, drapāni, gāŗiŗi, galdupes, gruotēni, «indrikjure», jaŗdzemi, jaunmāŗa, kaktŗi, kalnieŗi, kaŗiŗi, ķāpuostŗi, ķāŗķi, ķlāucēni, ķluŗi, ķlāviŗi, kriŗviŗi, krūmiŗi, kurzemnieki, ķēŗķavas, ķevieŗi, lapsas, lauvas, lembēŗgi, lidaces, liepsalas, lubānieŗi, luķi,

medņi, mežamuiža, mežāki, pakuļi, pauga, pieņēni, purieši, pūdeļi, ragāļi, rasas, kakliņu-ratnicēni, reiņi, ceļmalas-ruduši, sāusnuoras, siliņi, siļi, skudres, slavieši, spruļi, slaprēni, stuķēni, stūreskruogs, stūresleja, sviļi, upītes, urgas, ūsiņi, ūzēni, «uozuolaine», uozuoliņi, vārkavieši, vārnas, zaķi, ziēdiņi; kuoknese.

ķeipenes pag.; iedzīv. — ķeipenieši. E.

aliņš, baluodis, bē(r)meisteris, bitani, celmiņi, ceplītis, dreimaņi, ģēdurti, mēl-ģibulis (baltiņš un lukstiņš), indiņi, juriši, kalēji, kalniņi, kārkls, kaukani, kaukuri, klienari, krusakruogs, || ķēbakas, ķentēni, ķevieši, ķici, ķileņi, lapškalns, 46 lukažas, luodziņi, priēde, saliņas, simanis, strupkāji, stūrakruogs, šķērsteņi, uozuoliņi, vaivadi, vanagi, vāķēni, vilkamāja, viksnīni, ziediņi; ķeipene.
plaužu ēzērs.

ķemņju pag.⁶⁶; iedzīv. — ķemņenieši³. S.

apuogi, aūģšligate, baltiņi, bigas, dravanti, eñnes, gartēči, iñcēni, jaūnzemji, kaliņi, kalnēni, kārbes, kumadas, ķikuts, leči, leimaņi, raūdzites, ruki, ruōzeskalns, saūleskalns, skāļupji, slavēļi, slavēķas, sprinģi, vaņķi, vērnērs, viķi, viesulēni, zuži; ķemņji.

kalni: eñnes kalns pie ennēm⁶⁷ un jāņu kalns pie slavēķām⁶⁸.
purvs: «varsene».

ķēču pag.; iedzīv. — ķēcēnieši³. E.

āuniņi, breñdes, būnēni, cimeres, čuōčuři, draņēni, dūnītis, galciems jeb galšenes, jātnieki (jeb «lūžņi»), kalnamuiža, kārkļi, klaiņakalns, ķāuķi, lazdakalns, lušēni, lukas, paežas («peža»), pilskalns, puņņpi, rudmieši, sliņņpi, smilšukalns, sveikuļi, tikāni, utaiņi, ūbeles, uōlupi, uōzuolkalns, vārna, višņi, viēļavas, viešēni, zēltakalns, ziēdugrava, zuši, zūosuļi; ķēču muiža.

añnēnieši: alūdzes (jeb alūdžēni), «auniņi», bebrīņi, biķernieki, bīlenieki, cimbuļi, dañbjakalns, degsnītis, dekmeři, dziļurkalns, gaidas, gnēzenes, «indeļi» (nav vairs), jaūdžumi, jaunāmuiža, juřģiši, krūsāri, ķavaři, ķeipūnas, ķeizari, ķevji, ķiberes, ķipēni, ķūži, liēpiņas, māliņi, «naudiņi» (nav vairs),

⁶⁶ [Vēlāk: Ligatnes pag. daļa. — V. D.]

⁶⁷ [Pirmpublicējumā: ennēm. — A. B.]

⁶⁸ [Pirmpublicējumā: slavēķām. — A. B.]

peišēni, «*pēpi*» (nav vairs), *pipari*, *piŗzēni*, *plieniŗi*, *purgaiŗi*, *ŗezgūŗi*, *rimŗas*, *sŗru-muiŗa*, *smeŗģi*, *spiŗduŗi*, *stilmaŗi*, *sūrumi*, *ūbzieŗi* (viensk.: ū-dis; «upzieds»), *ūŗēni*, *ūoliŗi*, *uozuoliŗi*, *uozuolmuiŗa*, «*vēderi*» (vairs nav), *vīŗupi*, *zavada*, *zūosuŗi*; *annas muiŗa*.

ēŗeri: *dūnitis*, *kūkālitis*, «*baldun*»-ēŗ., «*zaube*», *lidač-ēŗ.*, *bebriŗu ēŗ.*, *aklais ēŗ.*, *laizitis*, «*līdenu*» purvs.

meŗi: «*slacenis*», *brasla*, *vasa*, «*endzeliŗŗ*».

purvi: «*salnuksis*», «*akaŗu*» p., *lagāt*-p., «*baldukŗ*»-p., «*pēpu*» p.

kalni: *kaŗča* k., «*kalnaŗa*» k.

ŗlavas: *miltŗes*, *madite*, «*skreitals*», *abriŗa*, *padārŗe*, *āzene*, «*dibenŗa*», *grūŗis*.

dūdumi (lauki). //

*lāuberes*² pag. E.

- 47 *lāuberieŗi*: *bāŗeni*, *bedriŗa*, *bēŗziŗi*, *birŗi*, *caŗŗes*, *čamatas*, *jaunā-muiŗa*, *kalēŗi*, *kalna-muiŗa*, *kāŗgari*, *krūmiŗi*, *mucenieki*, *muiŗnieki*, *ŗiŗavas*, *ŗasas*, *ŗēŗķi*, *ŗiksnēni*, *ŗūozēni*, *silenieki*, *smidŗes*, *tēŗŗi*, *tūomani*, *ūŗani*, *vīcapi*, *vinaudas*, *zāŗenieki*, *ŗarumi*, *zāŗēŗi*, *zvirŗzdiŗi*, *ŗēibani*; *lāubere*.

uozuolieŗi: *akmensalas*, *ančŗiŗi*, *annas-muiŗa*, *birŗinskas*, *būoķi*, *celmiŗi*, *cīŗuŗi*, *darŗiŗas*, *degŗŗi*, *duŗŗinskas*, *elekŗi*, *elpiŗi*, *ides*, *kalniŗi*, *kāupiŗi*, *kavenčŗi*, *klāucēni*, *liskani*, *meŗsalas*, «*mieri*», *pēŗani* (jeb *peiŗāni*), *plīntes*, *ŗaugakŗuogs*, *ŗēŗŗi*, *rudŗiŗi*, *ŗuķi*, *ŗuŗēni*, *ŗuōŗi*, *siliŗi*, *stūŗiŗi*, *sviŗŗi*, *ŗakmenāŗi*, *tūŗki*, *ūŗŗi*, *uōŗ(uo)ŗeni*, *vanagi*, *vēŗŗumuiŗa*, *vēŗēŗi*, *zāŗi*, *ŗarumi*, *zvirŗzdi*, *ŗāŗari*; *uozuolmuiŗa*.

aklais ēŗēŗs.

āŗŗu kalns, *kurŗkalns*.

ŗēdmanes pag.; iedŗiv. — *ŗēdmanieŗŗ*. Ā.

akuoti, *apsenieki*, *avieŗstes* («*aveŗstes*»), *ādmiŗi* (= «*ŗlāŗe*»), «*āŗŗukalns*», *bēŗkas*, *bēŗģi*, «*bēŗziŗi*», *ceŗŗakakti*, «*cīŗuŗ[ŗ]*», *ēŗēŗēni*, *ēŗēŗti* («*ēŗarti*»), *gaiŗi*, *gaveŗi*, *jaunŗemŗi*, *kaktiŗi*, *kalkas* («*kalkal[ŗ]*»), *kalniŗi*, *kāŗkliŗi*, *klīnŗpāŗni* («*klīnŗpāŗn[ŗ]*»), *krūŗķi*, *kuŗŗdrati*, *ķēŗŗi* («*ķēŗpes*»), *ķiceri*, *ličŗi*, *mucenieki*, «*ŗileskŗuogs*», *ŗluōŗas*, *ŗurēni* («*ŗuriŗ[ŗ]*»), *ŗēŗŗi* («*ŗēŗŗi*»), *ŗučkas*, «*ŗala*», *silenieki*, *ŗkuŗēni* («*ŗkuŗiŗi*»), *ŗŗuŗģis*, *ŗŗumalas* («*ŗŗumules*»), *ŗtuŗŗes*, *ŗuzurgas*, *ŗiŗŗkas*, *ŗaraskŗuogs*, *ŗŗūoŗŗačŗi*, *tūŗjas*, *upites*, «*ŗurgas tentan[ŗ]*», *vanagi*, «*ŗāŗŗa*», *ŗēŗģi* («*ŗelga*»), *ŗemīŗes*, *ŗagari*; *ŗēdmanes muiŗa*.

aūva, beņģis, ceika, pāša (agrāk: «pāža»); līdzdurgas māc. muiža.

līdzdurdzieši (aģinieki un «vinkainieši»): bīzgalis, bliēšķis, buļkalns, ciēmgalis, čuņkurs, dreīmanis, gailis, kaznieks, kazpēdis, klāmanis, kugulis, kuilis, ķuōnēns, lācis, «lenca», «lisīts» («lisicas»), libietis, mēlsala, muduřga, nira, nukša, priežkalns, purmalis, reņte, «rūja», ruōbežnieks, stuōka, sviņķis, tārants, teīcis, tīlgalis, tīltiņš, uřcis, uozuolkalns, vilciņš, zaļā-muiža, zēņgulis, žagata; līdzdurga.

luōdieši: dziřnieks, griņdulis, jurkzemis, kampa, «kārums», // kliēsmete, ķiūka (jeb «ķūka»), leītītis, luša, 48 ruōmezis, salīņš, spiņdzelnīks, tīntulis, valle, zūla; luōde.

aījažnieki: aņtmanis, balduons, brūvelis, daūdzums, diķis, duņķu-muiža, duōmeris, «dzelzskalis», gailītis, gařkāja, jaūnzemis, kaiba, kloka (ar o), krūmiņš (nav vairs), kuřpnīks, «kūlis», ķekars, ķiřķis, «landzens» («landzauns»), mēllauns, nuōriņš (senāk: «atmiņ-māja»), pārmežs, pātarnīks, pūtēlis, riēmeris («r-lis»), «rumbiņi», runcis, strulis, «suoža», «svila», šķēperis, šķūteris, tilgaļi (nav vairs), tūla (vēls vārds; senāk: «kūla»), vībe; aījaži.

iņciemīši («paigulieši», juglieši, «kaģulieši», palciemīši): apiņš, aūniškalns, avuotu-muiža, ābuoltiņš, baluoditis, bicālis («bidzāls»), braslas-kruogs, bullītis, buřkāns, cēsnieks, cīrulis, dreīmanis, drullis, dzenītis, grīguoris, jaunzemnieks, jugla, kalniņš, kaūss («k-sa»), kazpēdis, «knīderi» («krūdnershof»), krustiņš, kruōnītis, kupča, kūriņš, ķikucis («ķikuti»), «ķīkauli», lapsa, laūris, leīmanis, «limpis» (nav vairs), līlavs, liēnite, mateika, mālītis, mālkalns, mēllupīte, micis, paņda, paūka, peiķens, pēmma, peņcis, puriņš, puodnieks, ratnieks, rēza, «rebainis» (nav vairs), «salzemnieks», silnieks, siltums (nav vairs), skulte, tenis («tenīsi»), viķītis, vīnkalns, zaltis, zaļ-muiža, zvaigzne, zvīgulis; iņciems.

kalni: mālu kalns, «ķipu»-k., «burkalni», «slantar»-k., «aluokšņa» k.

ēzēri: aģes jeb palciema ēzērs, «ķīkaulis», grabatiņš, «viš-ez.».

meži: «soķis», sāris, «ķulpēdis», «ūziņkakti».

ganības: «pada», «knapis», «silda-sāris».

pļavas: abriņa, rāviņleja, «sudurga», «pidra», «imaka», «majagi», «naudeķļu» p., «tamsariešu» lauki, «undruži», «kandavas».

purvi: rūpu-sala, «nīzeris», «soseris».

vērenieši: ān(d)ženieki, apkalnes, badragi, bisenieki, briēži, dāudži, dinaburga, dūmpēni, ikaliņi, indiņi, jaunā-muiža, jeiska, krijd(i)benes, kūorlēni, ķēitani, lāči, liči, miltēnes, mucīņi, pēi(ē)rēni, pikšēni, plānes, punēni, «p(u)oguliņi» (iznīc.), rētes, rudiņi, rūožukalns, subačas, tapiņas (t-i), utķēni, užēni, vērites, zaķukalns; vērene. //

- 49 *zādzenieši: baģēni, «bērzustūri», bušani, ceribas, dāmbe-
nieki, degļi, dzirkāļi, jaunā-māja, jaunzemji, jucēni, kalniņi,
ķidrāni, ķīļi, laniņi («leona muiža»), māķani, pūmpuri,
purgaiļi, ruobežnieki, ruožas, rūoziņkalns, skujenieki, spūndes,
stigas, stiebriņi, šakāres, tēntiņi, upītes, uozuoliņi, vāišani,
vanagi, vāveres, vilki, ziēdi, zvīrgzdiņi; zādzene.*

*lielmuižnieki: asinlaīdas jeb «as(en)laiži», ādami
(«ādumi»), āriņi, brūlēni, būmaņi, čamuri («čamari»),
drāudzīņi, grēndeles, grūoziņi, jaunzemji (izr.: jaudzumi),
kalniņi, kāurāti, kažmēri (piederējuši polim Kazimīram),
kreksiņi, krūšēni, ķūojas, lēitani, melderīši, miltenes, puōd-
nieki, silēni, skalavas, sprukas, steķi, stepīši (tur dzīvojis reiz
kāds Stefans), šķebiņi, trumuļi, ubadziņi, uzteči (pie uzteces
upes), uozuoliņi, vāvuļi, zūndas; lielāmuiža.*

«lubānes» kalns.

sau(l)rietes sala (= mežs).

lielvārdes pag.⁷⁰; iedzīv. — lielvārdieši. E.

*briežgalvas, liel-druvas, ēveļi (īnguži, pūces, ligēri, uz-
kuri), tēmuļi (simsuoni, skujas, kalēji, mālkalni), ūči;
lielvārdes māc. muiža.*

*annas-muiža, āuziņas, ādmeņi, āķi, bērziņi, bērzkalņi (izr.:
bērzkalļi), birkāni, bīrži, briēži, būrdzani, ciņi (?) («cinne»),
«cīruļ(i)», čūibas, «dābele», dābuolnieki, drekseļi («dreksel-
kalns»), dupāni, dzeņi, «dzirkal(i)», ēlķšņi, glāuditāji, grīgi
(ar g) («grīge»), ģīstīsalas, «gusar(i)», ipšas, jāunzemji (izr.:
jāuzemi), jūociši, kāibala («kaibeles»), «kalējs», kalnauši (izr.:
kallauši), kalniņi, katlabedre, kāupiņi, «kazak(i)», «kaziki»,
kārlī, kladžas, «krastiņ(i)», kraūkļi, krāuzes, ķedeles, ķērvāni,
ķīļlupes («ķīlup(es)»), «ķipe(s)kruogs», lakrankas («lak-
rangas»), «laube», «laukasargs», lažņas, lādiņi, lejskalņi,
līnkalni, liči, lielāji, liepas, mucenieki, muskas, «pauluki»
(«pā(v)uls»), peči, «pēģerot(i)», pilskalni, pinkas, «priežu-
kaln(i)», puriņi, «purgaiļi», pusceļkruogs, pūtēji, rāņķi,*

⁶⁹ [Vēlāk: Madlienas pag. — V. D.]

⁷⁰ [Vēlāk daļa Ogresgala pag. — V. D.]

«rēveles», *rimaņi*, *rūobežnieki*, «siliņ(i)», *silkaļņi*, *silmices*, *skadiņi*, *slabatas-kruogs*, *sluokas*, *spilves*, *sprūostiņi*, *stāldati* (un *stāldāti*), *maz-stāldati* («stāldoti»), *stuģi*, *stūriši*, *svēlmji* (izr.: *svelmi*) («svelme»), *šteiņi*, *šubārzdī*, «temuļi», *tēntēni*, *truči*, *tūlki*, *uteles*, «ūbel(es) kruogs», *uōzuliņi*, *uōzulkalli* // («ozolkaln(i)»), *vārnaskruogs*, *vārnasmuiža*, *vēvēri*, *zāģeri*, 50 *zvēņģi*, *žagari*, *žagatnieki*; *lieloārde*.

lauku vārdi: *rājums*, *pīsums*.

mangaļu pag.; iedzīv. — *mangalieši*? K.

«alksnis», «ābuoliņš», *āmari*, *ārstes*, *balgaloji*, «baužas», *biezaji*, *brēdes*, *bridiņi*, *briedis*, *čūras*, *dadži*, «daude», *dīki*, *dumpji*, *eimuris*, *garindriķi* (izr.: *garniķi*), *juči*, *kalniņš*, *katlāpi*, «kraņcis», «krastiņš», *krūmiņš*, «kursiets», «lapiņ(š)», *lapsas*, *lapsiņi*, «laudurg(a)», *lauři*, «lāma», «levanti», «ligers», *litkas*, *lielandži*, «menzeni», «pakšķi», *pārupji* («pārupieši»), *pēšas* (= cēlms), *priēdes*, *puņģiši*, *raksti*, «rauķi», *rauši*, «reņģite», «rinuži», *rudziši*, *sēles*, *sildedži* (= vilks), «skabarg(a)», *skanstnieki*, *smalbārži*, *spalvaini*, *stākas*, *steģeri*, *strazdiņš*, «straupe», «sudar(i)», «suze», *tēraudi*, *timas*, *trēmas*, «upaņi», «ūdra», *ūlupji*, *uozuoliņš*, *vaķilti*, *vēcāķis*, *vējzaķmuiža*, «vimba», «vītuols», *zundagi*, *žagati* (= «vītuols»); *mangaļi*.

ēzēri: *ķišežērs*, *dūņēžērs*.

purvs: «eimurs».

mālpils pag. E.

kulītes, *ļubas*, *staņnicas*, *ziņņi*; *mālpils* māc. muiža.

mālpilieši: *aņdricēni* («andriciems»), *anīši* (jeb *aņīši*), *aņkuoriņi* (aņkurīņi), *apenieki*, *aūriņi*, «aveni», *ādmīņi*, «āpšas», *baņģi*, *baūguļi*, *bīķeri*, *bitāni*, *braņmaņi*, *breņderi* («Brenner»), *brišķēni*, *brūnas*, *buōžas*, «cāliši» (vairs nav), «ģērķena»-*ciriši*, *čušļi*, *daņbiši*, *deņģi*, *dravantas* («Drewenshof»), «enneni» (nav vairs), *ēzērkalns*, «ežmalnieks» (vairs nav), *grāvas*, *ģidas*, *jaūnzemji* (jaūdžumi), *juņcensalas*, *kalnavēni*, *kannenieki*, «kaupeni», *kārķļi*, *kreņnes*, «kukša», *kuřlani*, *ķešani*, *ķiberes*, *lapas*, *leiciems*, *leitāni*, *libenes*, *liēpiņas*, *ļauļas*, *mārtiņi*, *miķeļēni*, *niči*, *puņdes*, *puņduri*, *purkalns*, *puōdiņi*, «rauna» (nav vairs), *raūtāni*, *reņčēni*, *riēmeņi*, «rubenīši», *rudīņi*, *ruikaskalns*, *sal(a)zemnieks* (senāk: «čukurs»), *sēļi*, *sikšņakruogs*, *spruksti* (senāk: *daļģis*), *svērpji*, *šķiēliši*, *šuōpaskruogs*, *timermaņi*, *tūžas*, *uřdžēni*, *vadzeles*,

vīldani, vītes-muiža, vīzani, zaļ(ais)-kalns, zemnieki, zvīrgzda, žiburti («Siebert»); māl̄pils (arī: mār̄pils).

kniedinieši: aūzukuogs, ežeri, glāznieks, ilgāži, kuōsēni, kēvieši (vsk.: k-tis), kīkuti, laūskas, paīmpari, pikulēni, 51 puriņi, || putraimi, snīķeri⁷¹, spaļi («Spalve»), tuņķi, uŕdzeniņi, zavadiņas; kniēdiņu muiža.

vībruocieši: dañdas, kraukļukuogs, «ķēdeles» (vairs nav), rēžas, sudmalas, sveķi, teidas, vanagi, vilkači, zaķakuogs; vībruoka (un vībruoka).

bucenieši: aūdrīņa, dīdas, druveļi, ģistas, idiņi, kaktiņi, kliēsmetes, lāči, liēpas, plakupji, raūši, rudiņi, sīliši⁷², sliseři, sliēķi, strazdi, šķutes; bukas muiža.

meži: bauskas vēris, ruomenes, «grigas» birze, nagaiņa birze, «sotagas», «jokumi», libenes, snauda, slasta-sils, «gūģi», «cūcēpi».

ežeri: «ķeisers», «peldec»-ež. (tagad — pļava).

purvi: rauga p., «vai»-p., «tau»-p., «tilakas» p., smerdeles p., «ķīcera» p., aklais p., «lēdzekš»-p., «lā»-p.

kalni: tūmeņģis, aurum-k., zumpas k., kangaru k., eļku k.

lauki, pļavas, ganības: «tinās» jeb «timmuša» grava, rājumi, lapainis, aruši, klabašas, «turnaga», «cirpa» pļ., «dzedziets», «vangi», «dolene», «izacene», «kau-sala», «brada-kas», paldes pļ., «zustu» grava, «lukses» sala, «macani», jaucenes, «lines», «deider-leja».

mēņģeles pag.; iedzīv. — mēņģelieši². Ā.

«aizelkšņi», aizpurves, aliņi, āndzēļi, apsēni, aņēni («avini»), bazūnes, bruōdiņi, caūnēni, cīruļi, cielvavas, dinaburga, dūbārnēs, ēlksnīši, gab(a)liņi, glīzdāres, gnēžas, grīvji, ģērķi, igauņi, indulēni, inķķēni, jaūdžemi, jaūnā-muiža, jēkuļi, kabāni, kalniņi, kālpiņi, kàngari, katriņa, kaziņas, kābeles, klemšķi, «krastiņi», kūrsieši, ķezēni, laūziņas, lazdiņas, lācēni, lāči, linkas, licieši, liepiņas, maskaviņa, mēņģeļi, mežiši (ar e), meža-muiža, mežmaļi, plītes, praūliņi, punēni, pūolieša-kruogs, riekstiņi, sāurieši, sārtiņi, siliņi, sīļi, snīķeri, sprinci, staki, stūriši, sudrabiņi, sānu-sala («sūņu salas»), uōdiņi, uōšiņi, uōz(u)lēni, veģēni, vēveri, vilkapirts, vilki, zālnēri, zārdiņi, zvīrgziņi, zviedrēni; mēņģele.

kalni: lēļu k., tiesas k., putras k., lemešk.

pļavas: «slovaga», «alksna», darijums, jeiska, dēgutās līcis, krustāre, sēskāre.

⁷¹ [Pirmpublicējumā: snīķeri. — V. D.]

⁷² [Pirmpublicējumā: siliši. — V. D.]

muōres pag.; iedzīv. — muōrēnieši³. E.

akseles, annas-muiža, aūdakas, ārpi, bajāri, biķernieki, 88
gudrēni, gulspurus, jaunā-muiža, kaņēni, kāši, krieviņi, laģi, //
lāciši, liēlkājas, paņtari, pēļņi, pikņi («pitņi»), pieģaugi 52
(«piejaugi»), ruōdiņi, salaiņi, kruoga-salmiņi, sēļi, silīņi,
skriduļi, sudaspurus, vaizuļi, viļas, višņi, vīcēpjī («vīciepi»),
žakari, žubes; muōre.

eglēnieši: kalniņi, mežgaļi, ratnieki, šļavēni, vārnas, zavada;
ēglēnu muiža.

kārtūzēni: ģipslavas, ģībēni, kadari, kaļļi, kļāmbeģi, krīmpas,
laūberti, madlēni, peipas, purlaūri, skuļbē(r)ģi, staiņi,
«svētiņi», «vīķasalas» (un «vīgsalas»); kārtūži.

akanstakieši: «baltiņi», eīkaži, kalnciems, katēni, katlāpjī,
«knauķi», «ļauļiši» (nav vairs), mēstri, mežēkas («mežāki»),
«mierīņi» (nav vairs), mūrmuiža, «pauteris», pēļņi, «pikas»,
putniņi, ruļļi, rūtiņi, šķeistēni, taūtas, uspiļi, «ūpi» (nav vairs),
uōzuolnieki, «vīgrieži» (nav vairs); akanstaka.

purvi: «sudās» p., «skābra» p., plinkas p.

kalns: skārņa kalns.

plavas: daudziesu plava, salainiete.

nīlaures pag.; iedzīv. — nītaurēni³. E.

darbieši, krievēni, riēkstīņi, sildibenes, suces, upītes; nītau-
res māc. muiža.

aizšķeistas («aizšķeikstes»), akmeņkalns, «asari», baltcepuři,
bēģi, blusumuiža, blūogi, budzīši, būdas, caūnītes, cīriši,
daībēni, dekmeři, duōmēři, dzērvītes, dziŗkaļi, ēlmūži (viensk.:
ē-zis), gailīši, ilgāži (viensk.: i-zis; «ilgaši»), jaūdumi,
kliņģenieki, kļāviņēni, krigaļi, kuļlēni, kūociņi, kuōsas, kàuķi,
«ķēkavas», ķeži, ķiberes, ķikuti, ķipsas, lakstīgalas, lapaiņi,
liēlgaloji, ļubas, maļļi, medņukalns, meirēni, mēlles, mūtītes,
pakauši, peilēni, plaūki, pluņpaiņi, plāusēļi, priēžukalns,
puŗnavas, purziedi, pūriņi, rāvīte, ēzer-ruōži, savēļas («s-ļi»),
«sērbiņi», silamāja, sinēpēni, skabarži (viensk.: s-dis), slakteri,
stagari, stīlmaņi, skūobri, tēviņēni, tīlēni, uozuoliņi, vecīši,
viļums, vīrtuļi, vīganti, zariņi, zavada; nītaure.

laksēnieši: biržakas, buņbēriši, dūobumi, gaidēni, gužēni,
jaūdumi, «klētnieki» (nav vairs), kliņcenieks, kraūkliši,
laņckas, lusteskalns, māliņi, mēlītes, mežēkas, pagūzas,
rūkumi, saltupji, silmīces, stūtes, vēverkalns; lakšu muiža
(«Nachtigall»).

kalni: vasu k., dzedziedes k., gaviļu k., gavas k., smadzes
k., tumes k., «galejas» k.

purvi: «spalu» p., šķeistu p., dzelves p., budžu p., aklītes p., «logates» p., sēļa p.

53 ežeri: // bezdibenis, trakais ež.

lauki: «cimeres», pūtiņi, abrene, taumite, maiļu tīrums.

plavas: leidi, rāvišu p., bēdžu p., livene, kūlene, ruobene, sarkanpalte, beikas, nama p., darims.

meži: «nelaiciniegs» (arī ezers ar šo vārdu), svilums, sarkanā tērce.

nurmižu pag.⁷³; iedzīv. — nurmižnieki². Ā.

bliskas, buļļi, ceplītis, cūkaiņi, dēsaiņi, garānci, gust(a)-kalns, iņkas, kalēji, kuodaļas, ķaūzeri, ķillas, ķuōpji, laūgas, laūši, leijas, lincauri («lencaur»), lūsari, maks(t)nieki, pāvuls, pipasti, plakši, pluōstnieki, ramasmuiža, ratnieki, rāmnieki, skāduļi, sleņģi, spainieki, spruōgas, steņbergi («steinbergs», «stenbeks»), titmaņi tūtapi («tutup»), uōzuols, vēļķis, vērši, vēvēri, vilkazeķe; nurmižu muiža.

pie³⁴ vibruokas muižas: aņderjāņi, attakas, buņdzenieki, elpji, gaņčauskas («ganškau»), mežkalniņi, muižnieki.

ežeri: «zviedra» ež., «vellezers».

kalni: «sautu» k., «pūces» k., «pilskalns», «baznīcas» k., «torņa» k.

purvs: sudas p.

pabažu pag.; iedzīv. — pabažnieki². Ā.

bedrites, bērziņi, brākšas, buķi («buka»), druškas, dūrēji, eipuri, «ēdes» (vairs nav), «glūnes» (vairs nav), iņči, jaūn-zemnieki, jurka, kacas («kaci»), kalniņi, «kanči», kaūliņi, kažuoki, kliņķi, krūmiņi, kuļi, ķēgi, ķemeři, laugas kruogs, lazdiņi («ladiņi»), lāčapeķa, leņčkule («lenskil»), mēllupes, miēļēni, muižnieks, pastari, pāni, «pemperi» (vairs nav), puriņi, raņci, ratnieki, rēģi («rēzes»), salas, silklāvi, skujas, sliņķi, stākulis, šķeperi, tidriķi («didrik»), tilgaļi, tiūvas jeb tivji, «vēžu krogs», višas, vītiņi, zaķarags, «zāles», «zeltiņš», zviguļi, zviedri, žuōkas; pabaži.

pagastā 3 daļas³⁴: lingalieši, pabažnieki, pemperieši.

kalni: garais kalns, «ēdes» k., dabras k., dvēseļu k.

ežeri: lilastes ež., «ķirum»-ež.

purvi: «reves» purvs, dzelves p., žagarenes jeb «meizenes» («meisenes») p., tāļu p., vilkaces p.

vangas tīrums, bungas t.

sunu leja.

⁷³ [Vēlāk: Vildogas (izr. ar uo) pag. — V. D.]

amuolu pļava, «būku» p., *suteika*, unces p., *krievēne*, *punes*
licis, «bebru» līcis, *lapene*, *liguotne*.
tamsa (mežs), «bulas» sils. //

paltmales pag.⁷⁴; iedzīv. — *paltmalieši*. Ā.

añdricēni (añdricāni), *avuotiņi*, *beñdiņi*, biēmi, *bluōdzīņi*, 54
brīņķi, *būmaņi*, *caūrkaķi* (caūrkatļi), *čaūles*, *duřnas*, *duōdes*,
iņķukalns, *jāņēni*, *kazkājas*, *kārķli*, *ķigari*, *ķīri*, *lapsas*, *lauvīņas*
(«lauvas kruogs»), *lejēni* (lejāni), *libertiņi*, *liči*, *ligatne*,
liēpenes, *liēp(u)kalns*, *luōbēni*, *mēļgaiļi* («melgalv»), *muiž-*
nieks, *mūrnieks*, *pēterēni*, *puķītes*, *puřgaiļi*, *ratnieki*, *rāv(u)-*
kalns, *remdēni*, *ruōzas*, *saūlites*, *sili*, *sinepes*, *skapari*, *skudru-*
kalns, *skultes*, *slāņi*, *spriņķši*, *šķēpeles*, *vaisuļi*, *vanagi*,
vilduoga, *zēltakalns*, *žiguri*; *paltmale* (paltmāle).

ēzēri: *ratnieku* ēzērs, *zviēdru* ēzērs.

purvs: *sudas* purvs.

piņķu pag.⁷⁵; iedzīv. — *piņķenieši* (un *piņķenieki*). E.

a(t)dieņi, *alsti(s)* («alstes»), *amuoli*, *annas-muiža*, *aņtiņi*,
arāji, *asari*, *aūsteri* («austuri»), *āvas*, «balceri», *barmeisteri*,
bateri, *beberbeķi*, *beikas*, «bejas», *beñ(d)žas*, *benūši* (ar e;
«benuži»), *bērtuļi*, *bērziņi*, «bīltauri», *pēļ-bītes*, *blūmi*, *bluōd-*
nieki, *briķši* (b-kšas), «brīdaki», *brūni*, *brūveļi*, *bukulti*, *buōžas*,
«celi», *cēna*, (kaķ)daņči, *dižbārdi*, *dreimaņi*, *drusti*, *duņpji*
(ciems), *dūšeļi*, *dziļnas* (ciems), *egles*, *egļites*, *ērgļi*, *gaiļi*,
garuozas, *grāvas* («grāves»), *griķi*, *gultnieki*, *guōžas*, *imakas*,
iēķi, *jaūnzemji*, *jeriņi* («ģeriņi»), «kaģi», *kakari*, *kalniņi*, *kalves*,
kaņepes, *kapenieki*, *kaūpji*, *klīoji*, *krūmiņi*, «kuņģeļi», *kušķi*,
«ķirpji», *ķurbji*, *lapsas*, *lazdiņi*, *lāči*, *legzdiņi*, *leitēni*
(«leitani»), *liberi*, *liepas*, «lutas», *maguones*, *medņi*, *meiri*,
mīglas, *namīķi*, *niedres*, *pakalni*, *pāļi*, *peles*, «petriņas», *pēči*,
«pēļu-muiža», *pēpas*, *pērkuoņi*, *pladeri*, («pladaras»), *pliņķšas*,
plūģi, *priedes*, *puņpas*, *purbuči*, *purīņi*, *purmaļi*, *pūces*,
pūpis(kruogs), *puogas*, *raņķi*, *ratnieki*, *remeši* («remesi»),
«rimeļi», *riēkstīņi*, «saulguoži», «sautiņ-buči», *sēbri* (ciems),
siliņi, *silkalējs*, *silpapi*, *sīpuoli*, «skadiņi», *skaūģi*, «skārdi»
ciems, *skrastīņi*, *skreijas*, «skrubja-kruogs», *skultes*, *slēpeři*,
snapai («snapāni»), *spuļi* («spulles»), *steķi*, «straupi»,
straūti, *strēļi*, *strupji*, *stūrkaģi*, *stāři*, *šķēmaņi* («šķēkmaņi»),
šķērsti, *šultiņi*, *tīltiņi*, *treņči*, *uņguri*, *untes*, «usmas», *ušas*

⁷⁴ [Vēlāk: Līgatnes un Vildogas daļa. — V. D.]

⁷⁵ [Vēlāk: Babītes pag. — V. D.]

(užas), uš(i)ņas, uozuoli, uozuoliņi, vaj(a)dzibas, valteři, vařinieki, vanagi, vārnenieki, «vēkšas», vilciņi, vismaņi, vikuři, (ciems), vītuoli, zeibārti, «ziemeļi»; piņķi.

babites ežers.

mežs: «pīladžu» liekns.

55 purvi: cēnas // tīrelis, gaujiņu purvs.

kalni: nuoriešu k., velteņu k., «druķu» k., lāmas k., bērzenes k.

lauki: pēcenes, kāņu l., «račene», speltene.

plāvas: klūdzene, bērzuone, ģērbumi, lācene, «zutene», garene, «lagatnes», truslene, riekstene, uodzene, lapsene, eglene, «rāvāja», sēbrene, pūrene, draispriede, spridzenes, puodzenes, «eimures».

plāteres pag.; iedzīv. — plāterieši. E.

avuotiņi, ādmaņi, āriņi, baltiņsalas, bisnieki, caūnes, celmiņi, čakari, čāulas, dreimaņi, glāznieki, griķiša-kruogs, iņķenieki, kālviši, kāpuostiņi, kukas, kūortelmāja, ķiķi, liči, lielūži, liepiņi, mālkalns, pagasti, pīlupi, plūduri, putriņa, rēinluka, rēmbēni, sila-muiža, skujas-kruogs, suces, tamuři, upites, ūogreskalns, uozuoliņi, varicēni, vāķēni, zēžas; plātere.

lakstenieši: briēži, būndulēni, «drāči» (iznīc.), dzēgūzes, ežerēni, ilgaiži, kārkliņi, klabi, «ķikuti» (iznīc.), lāciši, lemeši, lielpuri, mēllūži, mucenieki, pīsi, plaūži, rēiķi, rudziši, rūozītes, sāuskāji, sūrumi, šķērsti, šķiriņas, tīsiņi; lakstene.

rēmbates pag.; iedzīv. — rēmbatieši. E.

akminaites, asari (senāk: ežeri), āuziņi, «avuotnieki», ārles, ārņi, baltiņāres, bērnauķi, bērziņi (= lazdiņi), bērzkaļņi (izr.: b-aļļi), bīrkāni, briēži («briežu sala»), buļlukruogs, būndiņi, «būžas», caūnites, celmiņi, cepļakakti, cimuškas, cinaites (= eniņi), cirtumnieki, čānkas, degas, degšņi, didiņi, «dragun[i]», duklāvi, dumīņi, dūobelnieki, dzilnas, egļenieki («egle[s]kalns»), elekši, eņģelāti, glāzeri, grāvji, grēpermuiža, «griķi», ģērmaņi, īrbite, jāujani, jāū[n]zemji (= «čanka»), jēguri («jēģer[i]»), kacēni, kakti, kalēji, kaļņi (izr.: kaļiņi), kapari, katlāpjī, kazaki, kāpustiņi, kārkliņi (= mežiņi), kārļa-muiža, kļaviņi, «krastiņ[i]», kraūkļi, «kreijan[i]», krūklēni, kūlbačas, kužas, ķegummuiža, ķesteri, ķiļlupes («ķīlupe»), ķivītes, lapsas, lazdukalni, liberī, liči, lizes-muiža, liepkalņi, lugaviņi, lūši, mālkalni, misiņi, mīesnieki, mucenieki, muguri, «nega», «paegle», pales, «pāķi», piragi, piēpiņi, plāvenieki, pretsaules, puni («punas»), puriņi, pūķi, rēžas, rieksti, rūmbas,

rūgumi, rūozītes, salas, sàulguoži (izr.: salguži), siliņi, «silinieki», siētiņi, skadiņi, skujenieki («skuja»), spilveri («spilve»), sprūostiņi, stakari, «stārst[i]», stāldati, stidzenieki, «stieabri», «striķes-//muiža», stūriši, sudrabi, «sut(e)s», svēlmji 56 (izr.: sveļmi), tarbiņas, tildas, tūlki («tulka»), «uiči», upītes, uozuliņi, vāngusalas, vāluodzes (izr.: vālundzes), vēveri, vilciņi, vilkauši, vistuļi, zaķi, zaļenieki («salinieki»), zarumi, zēltiņi, zemītes, zirnaītes, ziedi, žagari, «žutka»; rēmbate.

kāngari jeb mugurkalni.

krāce: ķēgums.

rikteres pag.⁷⁶; iedzīv. — rikterieši. E.

šķilinieši: «darvas», «innītes», kuņģītis, «mēlpuri», «pādes», «saļgaļi», «stēķeri», «tīles» (kruogs); šķiliņa-muiža.

«aplīkas», «auziņas» (vairs nav), «baltiņi» (vairs nav), «ben(d)zemnieki», brūveri, elmji (izr.: elmi), «ezeri» (senāk: «vancus»), «ērmaņi» (senāk: «inniņmači»), gravas, «ilberta-muiža», jaunā-māja («jaunzemnieki»), «jānceni», «kabatiņas», «kardes», «klabi» («klabas»), kreiči, kruoņa-māja, «kurduļi» (tagad: jaun-zābaki), «kuotkalns», «ķauleni», «ķicari», «ķirķi», «lipkuori», liepkalni, mālakruogs, «miedriķi», «mieļeni», «pētes», «pierain[is]» («piereņi»), «plavgāļi», «plavkaln[i]», «priekuli», «pupaiņi», «pūlaki» («p-as»), «saviņi», skraupiņi, «šķaunes», tuntūļi, uztupji, ūdri, uošīņi (jeb celmiņi), vēži, «vildeni», «vītmuiznieki», «zariņi» (vairs nav), zābaki; riktēre.

plavas: «dukņu» p., rājums, abriņa, «irpstes», «nekore», «vancuž-nuora», «ciemata».

purvi: brauskas p., ruikas p., «lokstes» p., «sustriņu» p.

kalni: «vaļavu» k., «benuļa» k., «rīgmales» k.

ruōpažu pag.; iedzīv. — ruōpalnieki⁷. E.

bāliņi, bērzkalns, gaŗvēderi, kalniņš, kriēviņi, kusuļi, meškas («meskas»), tuības, ūdukši, vāltersala, zaķukalns, zviŗgzdiņi; ruōpažu māc. muiža.

asari, astītes, ābrāmi, āpsālas, «bajari», bērzaiņi, bērziņi, brīvuļi, «bundiņi», caūnas, dadziņi, «grabes», iglumi, jaun-muižnieki, kabažas, «kalpes»), kalniņi, kaņģariši, kažuoki, «kābažas», krūmiņi, ķivītes, ķēpi, liģeri, liēpas, «melnmugari», mēlnuožuols, «mildeni», niēdrukāls, «paegli», priēžkalns, «repeleni» (vairs nav), riēkstīņi, riēkstkalns, rudzgaiļi, ruņģi, rūdāji («rudaji»), rūnieši, sālījumi, sīļi, skrīpsti, skujnieki, «spēragi», strautiņi, // strazdi, «strupji», stūriši, sveņči, 57

⁷⁶ [Vēlāk: Sidgundas pag. — V. D.]

«šķilteri», *vāverciems* («vāveri»), *vērsiši*, *vilktaure*, «ziedu-
kalns»; *liēlkaņgari* (senāk: «tupiņu» m.).

bagumi, *bāliņi*, *bīrzkalns*, «bluodnieki», *buņči*, *būnas*,
čēkulas, *čapas*, *daktermuiža*, *druņkas*, *duīdas* («duīdi»),
dzelzāmurs, *ežerdruva*, «jēlcepi», *ķivulnieks* («ķīvuļi»), *lilavas*
(«lilavas»), *mašiņi*, *mālkalns*, *mēlmuguras*, «mintūzis»
(*kruogs*), *mucenieki*, *naglumuiža*, «permieši», *pidiņi*, «puksti»,
«pumpji», *pūricas*, *raģiši*, *rusava*, *ruōtkaļi*, *silakruogs*, *skuķiši*,
sniedzes, *stāles*, «(š)miziņas», *vanagi*, *ziēdkalns*; *zaķumuiža*.

akuoti, *avuoti*, *ārņi*, *blukūži*, *buļduri*⁷⁷, *buņči*, *celmiņi*,
«cepliši», *cīruļi*, *čuñdas*, *dutkas*, «galauži», *glāžušķūnis*, *grāv-*
zemnieki, *iēlmaņi*, *jaunzemji*, *jāņmuiža*, «kainaži», «kalmenieki»,
kāsuļi, *ķļavkalns*, *kraņpas*, «krievupi», *kujēni*, «kūlenieki»,
«kūzu»-muiža, *laimnieki*, *lañtes*, *lapaiņi*, *lazdkalns*, «lāgzdeņi»,
«lākstēni», *lāsas*, *linglauči* («lingulauči»), «liči», *liēlmeži*,
liēpsalas, *ļunķas* («lunķi»), *mačiņi*, *mēlmugas*, *mūrmāja*,
naglas, *pakšmalas*, *pepermuiža*, «pinurgas», *piētani* («pie-
teni»), *plepji*, *purgaiļi*, *puōdakājas*, *rankažnieki*, *reipas*,
«rēzites», «rūģes», «rūneņi», *sēlieši*, *silakalns*, *sirmiņi*
(«sirmeni»), «smolnieki», *springi*, *stipnieki*, *sudrabsala*,
upes-suži, «svinkaiņi» (nav vairs), «šulduri», «tarvidas», *tilta-*
brenči, «tiltiņi», *tiēkani*, *uñdaskruogs*, *upmalas*, «urdzeni»,
uřgaskruogs, «uogrītes», «uozuoliņi», *vīlkumāja* (jeb «pikši»),
vīllas-muiža, *zālites*, «zīlītes», *zvirgzdiņi*; *ruōpaži*.

bañbas («b-bi»), *kalnmuižnieki*, *ķiseņi*, *luōbas*, *mežjurkas*,
rakstiņi («rakstas»), *vidsētas*; *eñdzeliņa* muiža.

kalni: *dzendzeres* («dzendzeles») k., *kangariņi*, «megru» k.,
«māves» k., «gremutes» k., «kudeņus» k., *lubas* k., *malteves*⁷⁸ k.,
«rumuļus» k., «umuļus» k.

purvi: *laugas* purvs, «ķieras» p., «ķīves» p., *kursuļa* p.,
gāgas p., *deknes* p., *garā* palte.

plavas: *rājum-plava*, «īzum»-pl., *lagātnes* p., *rūča* p.,
«meskas» p., «pleskas» p., «remeļus» p., «šķibeņus» p., *ģērbuma*
p., *pikšu* p., *riebeņu* p., «raceņus» p., *abriņu* p., *mudes* p.,
kaukur-p., *dubes* kakts.

meži: *uozuolvēre*.

rauduļa ežers.

salas pag.; iedzīv. — *salenieki*⁷. Ā.

bražciems (braženieki): «bērze», «egles», *kaziņas*, «līdači»,
žagari.

gātciems (gātciemieši): *anši*, *beļtes*, *briēži*, *čimalas*, *ģeři*, //

⁷⁷ [Pirmpublicējumā: *buļduri*. — V. D.]

⁷⁸ [Pirmpublicējumā: *malteves*. — V. D.]

kaziņas, pēšas, «pleči», spruōģi, stūrmaņi, šņuōres, vēcvagari, 58
vituoli, zalači («zalači»), «ziemeļi», žagari.

pērciems: dzēguzes, eži, ēvārti, klaūmaņi, pērnes, «pura-
muiža», treņči, upenieki, «uormaņi», valterī.

silamala: čimalas, dēgas, karuļi, pūricas, reļķas, suōsti.

sipuoļciems: bražas, klivji, krišjāņi, pūricas.

spuņņciems: alkšņi, ābuoliņi, bražas, cēnas, izaki, jaūn-
zemes, mucenieki, pāvuli («p-ļi»), spēras, stēķeļi, upenieki.

straūpciems (straupenieki): ēvārti, galiņi, labreņči, laši,
puriņi, spuņniši, straūpes.

vārkaļciems (vārkalieši): baņķi, biltauri, biņdari, klivji,
ķiši, «pērkuoņi», ruōmji, strēlnieki, «šķutes», ūdri, uōzuoliņi,
vārkaļkruogs.

žagarciems: beltes, ķisiši, laīmites, pēšas, ratnieki; salas-
muiža.

ēzērs: «babītes» jeb bab-ez.

plavas: leitene, «tūpuoles», tēčas.

salaspils pag.; iedzīv. — salspilieš⁷⁹. E.

aīdas, «akermanis», avuotīņi, «ābel[e]», baluoži, beļķas,
blaņķi, bluķi, (?) blunavs («blunau»), «buršukruogs», būdas-
kalns, čaņderi, «čuiba», dakteři, dābuoliņi, «dingas» (vairs
nav), «druvas», dupas, «d[u]lomer[i]» («domi»), em(u)lavi,
gaūsiņi, grūbas, jaūnzemes, kaūliņi, «klāviņi», knuōpes,
«krastiņš», ķeizari, ķeizarsils, ķēži, «ķipe», lakati (senāk:
«vilaini»), lazdukruogs, leimaņi, «līder[i]», lipši, liepa, mā(r)-
šalkas, mārtiņsala, «meiteļi» (vairs nav), migļi («m-las»),
«nolpessala», «pauteli», pelši, «pender[i]», pilsili («pilselnieki»),
pieraiņi, «prauļi», puņtes, raģi, reipiņi, reņpi, rezne (krāces
vārds), rigasti, rinkuļi, «runči» (vairs nav), saļdavās, saulites-
kalns, saurieši, sēmuļi, skabrenes, sniēdzes, spuōlites, staka-
bār(z)das, stepiņi, stilbi⁷⁹, stūriši, «širant[i]», šķilteři, taimiņi,
tiķeņi, tīlderī, tīlderkalns, tīsi, «valle», vedmeři, veidas,
«vilšķerst[i]», «viķe», zariņš; salaspils.

ēzēri: kaūliņ-ēzars, klāviņ-ēzars.

«bubas» kalns.

purvi: «mauceklis», «skabrinēs» jeb «skabrenes», «ilguž»-p.,
cināj-p.

sējas pag.; iedzīv. — sējieš⁷⁹. Ā.

almuca, avuots, baltmārtiņš, «bāte», bāciems, braiška, 00
cūkas, čagans, eņne, eņneskalns, grāves, grāvesmuiža, jaūn-

⁷⁹ [Pirmpublicējumā: stiļbi. — A. B.]

59 *zemji*, // «jēspars», *kalējs*, *kaņķītis*, *katlāpis*, «klāviņš», *kozmeijers*, «krastiņš», *kuilis*, «ķempis», *ķisis*, *ķupis*, *laņša*, *liēlpēteri*, *lūsmuiža*, *luōža*, *lēbēns*, *mēllūzis*, *mēlluotāji*, *mērnīeks*, *pēka*, *plīte*, *puŕgailis*, *puōģis*, *ratnīeks*, *rēdnīeks*, *ruķis*, *rušķis*, *salas*, *salieši*, *siksna*, «*siliņš*», *smeliņi*, *spārietis*, *struņka*, *stūritis*, *stuōķis*, *šēkums*, *teteri*, *tiltiņi*, *uozuoliņi*, *vaņnīte*, *varžukruogs*, *vētra*, *vēzis*, *višas* («viši»), «*vītuoliņš*», *ziēmēlis*; *sēja*.

belte, *bitnīeks*, «*brīviņš*», «*dāvidsuons*», «*ec(es)purvs*», *gaūris*, *gārša*, *grīniņi*, *ģibis*, *iņķis*, *jaundalderis*, *jēnis*, *jucis*, *lapiņas*, «*lēģerkalns*», *mežgailis*, *murjānis*, *plaūka*, *pasmuiža* (senāk: *vidzelnīeki*), *rāmīnīeks*, «*reinas*», *rudzītis*, *ruōbežnīeks*, *sa(u)lguozis*, *skrallis*, *slidiņi*, *spalūzis*, *suca*, *suliņi*, *uōzuolkāja*, *vāvere*, «*vecreina*», *vīlētāji*; *jaunāmuiža*.

purvi: *eces purvs*, *āpstes p.*, *ārņa krūmi* (purvs).

kalni: *jēnes* jeb *jēņa kalns*, *bungas k.*, *ģibes k.*

«*vijpēzis*» (mežs).

siguldas pag.; iedzīv. — *siguldieši*. Ā.

*siguldas*⁸⁰ mācītāja laudis: *gruōti*, *klētnīeki*.

aņciši, *aņņēni*, *apiņi* (apeņi), *ādmīņi* (ādmeņi), «*balgalvis*», *beites* («*beiti*»), *beņčkanī*, *cūkainis*, *daūdas*, *dreļļi*, *dūcis*, *dzelzmačas*, *eņpēteri*, *ēriņi*, *gāle*, *gāles kruogs*, *glāzemnīeki*, *grīvnīeki*, *gruōtiņi*, *grūdeņi*, *jūmbrenči* («*jurbrencis*»), *juřdas*, *juōdas*, *kaķiši*, *kalnmuižnīeki*, *katlāpi*, *kārķļi*, *klaūkas*, *kreiļi*, *krišjāņi*, *kuōšas*, «*ķeizarkrēsls*», *ķikši*, *ķimeļi*, *ķipari*, «*ķuocis*» (iznīc.), *laūrenci*, *liņbjī*, *liēlmeži*, *liēpzemnīeki*, *luōrupmuiža*, *matiņi*, *mucenīeki*, *muļļas*, «*mūrnīeks*», *naskas*, *pēkas*, *pelites*, *peļtes*, *piža*, *plucis*, *pliūkas* («*plīvka*»), *puskas*, *ruōķēni*, *sēņmačas*, *silzemnīeki*, *siļēkas* («*siljākas*»), «*silķubikse*», *spriguļi*, *spulles*, «*starpas kalns*», *strupauši*, «*sveķis*» (iznīc.), *sviķi*, *tuōžas*, *uņmuri*, *vārnas*, *vāvuļi* (vāvuļas), *vēņtas*, *vitiņi*, *viesuļēns*, *zanderi*, *žakari*; *sigulda*.

jūdažnīeki: *airiši*, *bērzas* («*bērša*»), *cīruļi*, *dambiši*, *dibēnsalas*, *dukuri*, *gailiši*, *iņderdēļi*, *ķļaviņi*, *krenes*, «*ķikažnīeku*» apciems, *liēpsalas*, *ļugas*, *mežāki* (m-as), *muldas*, *mūkiņi*, *pakauši*, *pārgurga* («*pārupes*»), *purpēteris*, *pliņkas*, *puņtūži*, *putniņi*, *rēk(as)salas*, («*reksalas*»), *spruōgas* («*spruōģis*»), *tēļi* («*teilis*»), *ūļi*, *vārzas*, *vāverītes*, *zuši*; *jūdažu muiža*.

pie *vibruokas muižas* (*vibruocieši*)⁸¹: «*bundzenīeks*», *iņķēni*, *palzemnīeks*, *sāris* («*sāra*»). //

60 ēžeri: *uņmurežērs*, *matiņ(u) ēz.*, *jūdažu ēz.*, *iņderdēļu ēz.*

⁸⁰ [Pirmpublicējumā: *siguldas*. — A. B.]

⁸¹ [Pirmpublicējumā: *muižas*: (*vibruocieši*). — V. D.]

plavas: *kārnijums*, *īle*, *lagata*, *pēntulis*, «metkas», «pizulis», 10
suta jeb *suda*, *sēre*, *kvape*, «čauga».

purvi: *abriņa*, *dzelve*, *lūcis*, *lunte*.

kalni: *ennež-k.*, *paunags*, *kangar-k.*, *sauta k.*, *baldiņa k.*,
gūdas k., *liebu k.*

tīrumi: «vaŗbis», *āviķis*.

meži: *lielkuoce*, *ciesala*, *stāgu* birze, *čakstene*, «laugas»
kakts.

skriķeru pag.; iedzīv. — *skriķerieš*. E.

«aizpurs», *apsēni*, *aušķini*, *auziņi*, *āres* (ārīši), *balšāres*,
bariši, *bēlten*⁸², *čunči*, *duoķi*, *elkšņi*, *erci*, *gaiļi*, *glemžas*, *irbes*,
iecenī, *jaunzemji*, *kaktiņi*, *kalniņi*, *kapči*, *tupiņu-kažuoki*,
vilkuk., *klaucēni*, *krēsliņi*, *krieviņi*, *kundravas*, *labrēncēni*,
lejiņi, *liči*, «liepiņi», *lūki*, *daugav-mečēni*, *mildiņi*, *miemas*,
«paegle», *palata*, *pazuļi*, *pukuti*, *puntūži*, «*purīņi*», «*pūpuols*»,
puorieši, *rideři*, *ruobeži*, «*salinieki*», *siksneņi*, *silmices*, *sikuļi*,
slaušēni («*slavišāni*»), «*spilva*», *sprūdi*, *stirnas*, *svarēni*,
šķiliņi, *upiši*, *urpuli*, *uoglinieki*, *uokņas*, *uozuoliņi*, *vaineļi*,
valgaški («*valguži*»), *valteri*, *vanagi*, *veģi*, *veibēni* («*vaiবেন*»),
veķteri, *vēlduobe*, *vinterfelte*, *vītuoli*, *zalapmuiža*, *zem(i) tēni*,
žagari; *skriķeri*.

viņķermanieši: *brieži*, *cipi*, *dimdēni* («*dindāni*»), *duobelnieki*,
ibēni, «*limati*», «*petrovics*», *puodnieks*, *puošķi*, *rutuļi*, *sil-*
zemnieks, *skudrenes* («*skudrani*»), *sluokas*, *uosiši*; *viņķelmaņu*
(*viņķermaņu*) *muiža*.

skultes pag.; iedzīv. — *skultieši*. E.

aģes («*aģis*»), *alkšņi*, *ancīši*, «*ābelite*», *beļavas* («*Bellen-*
hof»), *blusas*, *blusu kruogs*, *braza*, *briēdis*, *brūveļi*, *buijas*,
buliņi, *caūraji*, *cīrpas* («*cirpis*»), «*ciekurs*», *dīdiņi*, *druoņi*
(«*druona*»), *duņķi*, *dūči*, *dzēguze*, *eņāki* (e-ka), *gaiļakruogs*,
gaļnieks, *gaūžas*, *grīšļi*, «*gumza*» (iznīc.), *iēļas*, «*jaunit[is]*»,
jaunzemji, *jaūpeļi* («*jau[n]piļi*»), *jēņi*, *kaīmiņi*, *kalēji*, *kalna-*
kruogs, *kalniņi*, *kaņgarkalns*, *kaņepji* (kaņepes), «*kaupiņš*»
(iznīc.), *kazbuļi*, *krastiņi*, «*krēķi*», *liel-kruogzemnieks*, *kuŗsieši*
(«*kursiti*»), *kūzmas*, *kēsteris*, *kēŗnes*, *kīsis*, *laiciems*, *lapskalni*,
laūdurgas, *liniņi*, *listsmuiža*, *licis*, *lielais-kruogs*, *liēniši*
(«*Helenenhof*»), *lokas*, *lok(a)sleja*, *maņdagi*, *maņķiņi*, *melderi*,
mēllurgas, *mēņkuļi* («*memkules*»), *meŗciems*, *meŗgaiļi*, *meŗiņi*,
migliņi, *mīķelzemnieks*, *miŗsas*, *mucenieki*, *muiŗnieki* (agrāk:
«*gumba*»), *mūŗnieki*, *nagliņi*, *nuōrbie(r)ņi*, *okšas*, *oskar-||*

⁸² [Pirmpublicējumā: *beltēni*. — V. D.]

- 61 *kalns, otesmuiža, papa(r)žkalns, pāvuļi, piņķi, «pīlagi», platkāji, pluģi, poņņas, praūliņi, puszemnieks, radziņi, reles, reves («revji»), runči, rūniņi (te agrāk dzīvojis kāds no Roņu salas), «rūpiji», rūtuļi, ruobežnieks, salzemnieks, seņķuļi, silandžas, siliņi, sniķeři, spruōģi, stāmeři («stāmari»), stārasti, steņderi, stepes («stepis»), stīpnieks, stubas («stubis»), sviņķi, taņpiņi (agrāk: kalnrags), teteris, tiņmaji, uņgurjēkas («u-ki»), upiši, uršas, varikši, vēcurgi, veļavas, vēveri, vidurgi, viļķi, «vīgants», «vītiņi», zases, zīvarti, ziēdiņi, žurka; skulte.*

ēzērs: bezdibēns jeb «zivīts».

kalni: kangaru kalni, «rebiņu» k.

pļavas: dēgums, gāga, dūkstis, «līgauss», «alumjūg[a]».

meži: puga, jūdiņmežs, majags.

sluōkas pag.; iedzīv. — sluōceniēķ. S.

aņtiņciems: aņtiņš, bigaunis, duņpis, duōbums, dziřkalis, kaičums, puřmalis.

bigaņciems: bētrums, bigaunis, biņbji, kalniņš, mulnieks, peiža, pikslnieks, rikša, ruņba, siliņš, stūris, trēde.

lapmežciems: amuoliņš, baiba, bārdiņš, buņdža, buřkāns, gaiķis, juōme, kalťuoms, krūmiņš, ķipis, ķiris, liēlkāja, paegle, reķis, skulte, stakars, stařpiņš, sviņcis, taņpis, tīlmanis, tuņens.

bāž(u)ciems: bāža, gala bāža, belte, misiņš, mežbelte, ramiņš.

ragaciems: bēřziņš, buņtiņš, jaūnzemis, kalniņš, ķiris, līcis, mikuts, ragamuižnieks, reņģe, skadiņš, tēraūds, zūkurs.

kaūgurciems: baūska, braža, buoze, galiņš, iebūvnieks. kāpnieks, kazaks, ķiēcis, ļipatas, puriņš, reņpis, stiņte, vagari, velmeris, viduklis, viņķis, zvīrgzdiņš.

pavasara muiža: belte, biēzbārdis, cinis, jaūnzemis, kalēj-kamargrauzis, kaūlnieks, kliņkāss, mežarags, piziķis, rēmeši, skrubis, spridis, stařpiņš, tisiņš.

mācītāja pagasts: radziņš; sluōkas muiža.

ēzērs: babītis.

stukmaņu pag.⁸³; iedzīv. — stukmanieš. S.

- 62 *āuzāni, avuotiņi, ādmines, āres, āriņi, baltgalvi, bāřzdaņi, bēbruleja, bičuļi, bogdāni, brāķeři, briēži, būormaņi, cāurovēderi, čulkstiņi, dakteři, depšas, dūņuleja, dziļatvari, galdiņi, gudraveči, || «gerzika», jankovski, jaūnzemji, juči, jūokumi, kaktiņi, kaķkalni, kalēji, kampēni, kazuļi, kākķalni, krišķalni, krūmiņi*

⁸³ [Vēlāk: Pļaviņu pag. — V. D.]

(«rušoni»), *ķieģeļnieki*, *lazdas*, *liepiņi*, *luķiņi*, *mālakaiņi*, *mežāķi*, *mežrījas*, *mežvēreri*, *mucenieki*, *mūra-māja*, *mūrnieki*, *nadzīņi*, *pēļņi*, *pleči*, *plūpiņi*, *pupiņi*, *pūrniņi*, *pūorieši*, *ratnieki*, *rītermuiža*, *rūnči*, *salas*, *sāldavas*, *sālmiņi*, *seglenieki*, *sēlišķas*, *silmači*, *skānstnieki*, *sprūoģi*, *staki*, *stēģi*, *stīrnas*, *strānkuļi*, *stučkas*, *stūrti*, *sveķi*, *šķirbas*, *tiltsalas*, *tiņiņi*, *ūlmuiža*, *ūoliņkalns*, *uōšsures*, *uōzuoliņi*, *uōzuolkalns*, *vazmas*, *vāģeles* (ar g), *vērsēņi*, *vēreri*, *vīlkanči*, *vīlkumuiža*, *zvejnieki*, *zvirgzdi*; *stukmaņi*.

sūntažu pag.; iedzīv. — sūntalnieki². Ā.

mācītāja ļaudis: «bagači», «birzes», *ēlbrati*, *gabaliņi*, *mašēņi*, *lāsas*, *uōzuoliņi*, *zēmnieki*.

ānnasmuiža, *āntēņi*, *aveniņi*, *bāldiņi*, *blākaži*, *brinkas*, *briēžmuiža*, *briēž(u)kruogs*, *būdas*, *būoķi*, *cāurumi*, *čūskas*, *dēliņi*, *dīmbieři*, *drēimaņi*, *dreķi*, *dūntes*, «eīči», «eīņi», *ēlmi*, *ēžerēņi*, *gāldziņi*, *glāznieki*, *gretes*, *grūotes*, *ģērdiņi*, *ģērķi*, *indiņi*, *jaūdзумі*, *jāņ(u)muiža*, *juči*, *jūrbalši*, *kalēji*, *kāltiņi*, *kāmpēņi*, *katlāpi*, *kraūkļi*, *kūornieši*, *ķerekši*, *ķeveļi*, *ķeveļmuiža*, *ķiši*, *ķūllēņi*, *ķūoderes*, *ķūoderes kruogs*, *lāmbārti*, *liciši*, *lēpas*, *maciši*, *mēlderiši*, *mežmuižas*, *mīemenieši*, *mucenieki*, *pakausi*, *pānieši*, *peļēdas*, *pidrēņi*, *pukstiņi*, *pužakas*, *puōdiņi*, *rāpšas*, «rempes», *rēnkas*, *rēntnieki*, *rijiņas* (dāņču kalns), *riemeři*, *ruskas*, *ruōzes-kalns*, «sidraburgas», *silbalši*, *siliņi*, *skrabiņas*, *skuķi*, «sniedzes», *spāiniši*, *strazdiņi*, *strūņķi*, «svērpes», «šņākas», *šūšēņi* (šūšani), *ucēņi*, *vāmpas*, *vidziņi*, *zāļmuiža*, *zavada*, *zālites*, *zilbriezes* («Silbereisen»), *zilgaļvi*, *zilnieki*; *sūntaži*.

ēžers: *aklais ēžers*.

kalns: *kāngariši*.

turaidas pag.; iedzīv. — *turaidieši*² (valda vienskaitlis). E.

aniņš, *ābaidis* L., *ādmenis*, «*baldiņš*» (nav vairs), *baŗģis*, *beitiņš* G., *beķeris* jeb «*jervelis*», *beste* G., *bisnieks*, *brammanis* («*bramiņš*»), *cīrulis* G., *dambitis*, *dānelis*, *diņza*, *gārša*, *grāmatnesis*, *igaunis*, *kraņcītis*, *krastiņš*, *krustiņš*, «*kurtiņš*» (vairs nav), *ķeipans*, *ķesis* L., *ladiņš* L., *lapsa* Gr., *mēlderis*, *namšķēns*, *pakulis* V., «*plīde*» (vairs nav), «*pojaks*» (vairs nav), *purmaša* V., *pūtelis* V., *rudzītis* V., *ruōbežnieks*, *salīņš*, *seņka*, *sēdiņš* Gr., // *siksniš* (siksna), «*silzemnieks*» jeb «*piška*» 63 (vairs nav), *silvēveris*, *sīmanītis*, *skrāpis* Gr., *slakteris*, *slūna*

V., *smilga*, *stum̃burs*, *stuõka* Gr., *sulainis*, *teicis* («pie strau-
tiņa»), *vařšava* L., *vāczeme*, *veidis*, *vilda* (un *krastiņš*) G.,
viēša G., *zāģeris* G.; *turaida*.

Pieliktie burti apzīmē piederību pie pagasta daļām: G. =
gaujmalieši, Gr. = gravenieši, L. = latciemieši, V. = viņģe-
lieši (< viņģalieši).

kalni: *zīlais* k., *kaņgaru* k., *jēlgavas* k., *nesaules* k.,
«stempu» k., *dēliņa* k., *lizes* k., *pulšķa* k., *baubiņ-k.*, *krauļa* k.,
glūdas k., *cēša* k., *ķutuma* k., «vaskota» k.

plavas: *abriņa* p., *vankas* p., «naidalas» p., *plukas* grāvis,
ūdes gr., «svempu» p., «kana» p., *juoma* p., «apolajas» puse,
rāviņa leja, «bliskas» leja, *baldas* pl.

«maucekļa» grāvis.

ganības: *dzelves* nuora, *kārpiņas* n.

ieži: *bārtas* iezis, *ūzas* ie.

*ulbrokas-stuõpiņu*⁸⁴ pag. E.

ulbrocieši: *aūdzēkņi* («a-nes»), *avuoitiņi*, «ābeles», *beiruoti*,
blusukruogs, *daūguļi*, *gnidas*, *isakas* («i-ki»), *kulpji*, *ķiriļi*,
liēlkājas, *plunčukruogs*, *puodnieki*, *raūgi* («r-as»), *sařkan-*
muiža, *saveļi* («savilji»), *siši*, *šeluchina*, *teļaste* (kruogs),
vaņkas, *virziņi*, *zirdziņi*; *ulbroka*.

stuõpinieši: *aņdrauvnieki*, *aūgstkalni*, «*avuotnieki*», *ažukalni*,
būņas, *čekuļi*, *ceplitis*, *dēsas*, *dēšukruogs*, «*dibeni*», *druvas*,
«*ežupe*», *galanči*, *glāznieki*, *kaktiņi*, *kalniņi*, *kapukruogs*, *kazari*,
klaūkas, *klaūsiņi* (= «*klauciņi*»?), *kučas*, *leikas*, *līndes*, *liēp-*
kalni, *ļipas*, *makpūtēji*, «*marijas-muiža*» jeb *sibīrija*, *mašēni*,
miēliņi, «*penderi*», «*rīgerts*», *ruķi*, *salenieki*, *saūrieši*, *sazuoni*
(«*Sazanovs*»), *siētiņi*, «*stāles*», *stuõpiņi*, *svalķani*, «*triška*» jeb
trifani, *jaunulbroka*, *ūdri*, *vanagi*, *zariņi*, *zeltiņi*; *kuřtu* muiža.

kalni: *aūgstais* kalns, *garais* k.

purvs: *muldu* purvs.

uõlaines pag.; iedzīv. — *uõlainieši*⁸⁵. E.

aūskalēji, *ābuoli*, *ālupi*, *āpšukalns*, *bajāri*, *baluožkruogs*,
baūdas, *baūmanis*, *bēřzumuiža* («*Schwarzbach*»), *blijas*,
bulliši, *buļļumuiža*, *caūnes*, *dam̃bis*, *fraņči*, *gailiši*, *grābēni*,
grūbas, *ispazas* («i-řsas»), *iēvalti*, *jaņsuoni*, *jāņakruogs*,
kalniņi, *kaņpas*, *katlāpji*, *kārkliņi*, *kleberī*, *kramiņi*, *krūmiņi*,
ķīkuļi, *lapsas*, *lazdas*, *libieši*, *lubauši*, *mazmārtiņi*, *meļļi*, *mieži*,
64 *nāburdziņi*, «*pastes-//muiža*», *penikas*, «*petriņi*», «*plakanieši*»,
plāvnieki, *pulpji*, «*puramuiža*», «*pusvācieši*», «*razums*», *rēķi*,

⁸⁴ [Vēlāk: *Stopiņu* (izr. ar *uo*) pag. — V. D.]

rutki, «rutku-kalēji», *ruōmi*, «skadiņi», *skruņdas*, *stariņi*, *stūriši*, *šļukas*, *uōzuoliņi*, *vaski*, *vēlrāji*, *vīlites*, *viņtapi*, *zaņderi*, *ziēmeši*; *uōlaine*.

plavas: *lankas*, *dūkstāji*, *uosāji*, «smēduokš[i]», «sūnekš[i]», *ūdraines*, *vizītes*, *pīsāji*, *ramenes*, *spilves*, *liguotnes*, *čikstenes*, *lieveņi*, *rāvāji*, *siekstene*, *kalve*.

baluož-ēzērs.

kalni: *ruozu k.*, *kangaru k.*, *lakstu k.*, *mūles k.*

meži: *duņdagas* jeb *duņdāles* *tīrelis*, *kalvite*, *umzu* *liekns*, *puopāja* *tīrelis*, «*lāgatnes*».

*vidrižu*² pag. E.

vidrižnieki: «*aūgstežas*» («*augstišas*»), *aūniņi*, *aūsiņi* («*auziņi*»), *barauskas*, *briēdis*, *bude*, «*cūči*», *čorkas*, *eñnes*, *grūbes* («*g-as*»), *ģērmanis*, *kaktiņi*, *kalniņi*, *kārkliši*, «*knubi*», *kraūkļi*, *kūšķeņi*, *laļļi*, *laņķšas* («*lonkšas*»), *laūči*, *lejaskruogs*, *mēgari*, *meļderi*, *milišķkalni* jeb «*sārliņi*», *nāviši* («*n-tes*»), *nuōrkalni*, «*parači*», *pēņmas*, *puņkas*, *ratnieks*, *stūrmaņi* (jeb «*tīkas*»), *tīkmeņi*, «*tūtums*», *uņķšas*, *uzkaļņi*, *uōzuoli*, *uōzuoliņi*, *vaņgas*, *vēverkalns*; *vidriži*.

īgatieši: «*burtnieki*» (nav *vairs*), *bušopi* («*Buschhof*»), *dakšas*, *dībēni*, *diņzas*, *ganītes*, *pāršmuiža*, *grīoji*, «*gūdas*» (nav *vairs*), *jaunzemnieks*, *kaķi* («*katke*»), *kliēsmetes*, *kraūkļiši*, *krujkalns* («*Alexanderhof*»), *kuņmji*, *ķiči*, *ķikreizas*, «*ķiuva*», *ķiduņgas*, «*ķuķi*» («*Kiutke*»; nav *vairs*), *laūři*, «*lintiņš*» (nav *vairs*), *liči*, *medņi*, *mežreñte*, *muldas*, *munīņi*, *murkuži* («*murkaži*»), *nūskas*, *pečeikas* (jeb «*pečakas*»), «*perm(i)esas*» (nav *vairs*), *pūteļi*, *rāceņi*, *rēzas*, *ruņpēteři* (senāk: «*baltkaza*»), *saūtlāči*, *sibrija* («*Kronheide*»), «*skrujaskalns*», *spriči*, *stipriķi*, *stūrmaņi*, *sūrumi* (senāk: «*rauste*»), *šķūtes*, «*tīņa*», *uozuols*, *vanagi*, *vēveři*, *vīganti*, *zaķiši*, *zūzas*; *igate* («*igate*»).

«*vetiš-kalns*» jeb «*kirkain-kalns*».

«*nosara*» *purvs*.

«*alumjūgs*» (*plava*).

viskāļu pag.; *iedzīv.* — *viskālieš*² (pie *krapes* pagasta). S.

āulēki, *avuotiņi*, *āizkārkļi*, *āuziņi*, *biezie*, *buļi*, *būordzeņi*, *caūnītes*, *celmiņi*, *ciruļi*, *dzeņi*, *egliši*, *jaūnmāja*, *jaūnzemji*, *kaktuōzuoli*, *kalniņi*, *kalnieši*, *kaņepēni*, *knibi*, *krūmiņi*, *ķervani*, // *lānti*, *lāči*, *lejieši*, *lekši*, *līciši*, *liči*, *likumi*, *liepiņi*, 65 *liepkalni*, *masuļi* («*mazuļi*»), *padmani* («*paduomani*»), *pūmpuri*, *purieši*, *puorieši*, *riekstiņi*, *siliņi*, *stūriši*, *sutēņi*, *sūrumi*, *šūltes*, *ūrti*, *uōzuoliņi*, *ziepani*, *žugņi*; *viskāle*.

ēzērs: *lūobe*.

adulienas pag.; iedzīv. — *ad(u)lienīeši* (arī: *adulnieši*)⁸⁵. K.

ābeļas, brāndkalns, čolpas, *grīvas*, *kāidagi*, *kaīpi*, *kālviši* («kalvītes»), klāskani («klaskalni»), *kozāri*, *krimš*, *kūrsieši*, *kūokiņi*, *lēimaņi*, *pēļņi* (senāk: *pizeles*, «pisuļi»), *silagusti*, *silieši*, *skrobas*, *stabijas*, *stāmēri*, *tūorītis*, *vēvēri*, *vicupji*, *zēlta-*
kalns, *žagatas*; *jaun-aduliena*.

apšalas, *bīrznieki*, *druviņas*, *jūosti*, *aūgst-kalniņi* (izr.: *aūskalniņi*), *kalnzemnieki*, *kērlāni*, *kūoderi*, *lāči*, *raganite*, *rāvijas*, *rūobežkalns*, *sēlieši*, *skuoliņa*, *sveķi*, *sveķukruogs*, *truleikas*, *vīlcēni*; *vēc-aduliena*.

baluoži, *brīģeri*, *ceplis*, *dūnītis*, *dzilnāni*, *grūziši*, *jaūnzemji* (izr.: *jauzumi*), *kāncēns*, *lāunakalns*, *lienekalns*, *pāuri*, *pūrvīņi*, *pūogas*, *pūodziņas*, *sikuļi*, *slavītes*, *snēvelīņi*, *mazās* troškas; *trošku* (senāk: *apšu*) *muiža*.

ēzērs: *uķis*.

kalni: *lied(e)skalni*, *silakalns*.

*alsviķa*⁸⁵ pag.⁸⁶; iedzīv. — *alsviķieši*⁸⁵. E.

aktani (*akteņi*), *baluoži*, *bērgi*, *bērtiņi*, *čuksti*, *dzeņi*, *gabranī* (*gabreņi*), *gailiši*, *gar(ie)-gabali*, *kūžuļi*, *kēmeri*, *kikuti*, *lāivīņas*, *lapši*, *lāctuomiņi*, *mucinieki*, *ōnti*, *platpieři*, *pūntuži*, *putreņi* (*eši*), *rebenes*, *repji*, *rutki*, «*timani*», *vizik[u]oki*, *zāgadi* (*ā < uo*), *žiguri*; *ālsviķis*.

cērkaži (*cerkazi*), *cīruļkalns*, *čiksti*, *graūdi*, *krāgaskalns*, (*ā < uo*), *kūdupji*, *lapsenieši*, *pūmpiši*, *rūnci* (*ar c*), *spidzenieki*, *sprūši*, *trumulnieki*, *vikuti*, *vōlcieši*, *zemītes*; *tūja*.

nēķenieši: *āupati*, *buliņi*, *ciduļi*, *gaigulene*, *jaū(n)zemji*, *kōlci*, *kuricas* («*kūricas*»), *lūciši*, *lieljaki* («*lieljāki*»), *luki*, *petriši*, *puļķi*, *rūņģi* («*runga*»), *rutki*, *skujas*, *slavieši*; *nēķens*. //

66 *kārvenieši*: *alvateri*, *anītenes* (*anīteņi*), *āpšalas* (*āžalas*), *bāltie*, *bitinieki*, *cepli*, *dīmdinieki*, *dūnduri*, *jākopene*, *jaū(n)-zemji*, *kaktiņi*, *klibie* (*klibji*), *krānci*, *medņi*, *liepukalns*, *silitenes* (*silitēni*), *suski*; *jāņa* *muiža*, *kōrva*.

rēzakieši: *bēteri*, *bišulāci* (*ar c*), *celmiņi*, *grīetēni* (*grīetani*), *klimkas*, *klūnksti*, *krāuci*, *kušķi*, *kēreņi* (*ķarani*), *ķeres*, *lūkini* («*lūķeņi*»), *lūri*, *mežariņas*, *miki*, *mikuzene*, *mucinieki*, *pidiķi*, *pīpji*, *silaktis* (*daudzsk.*), *stāmēri*, *sūnekļis*, *tāužas*, *vīlkari* («*vīlkori*»), *zvēdriši*; *rēzaka* («*rēzekne*»).

meži: *briežukalns*, «*apšulniece*», *liepene*, *eglaine*, «*repuļu*» *birzs*, «*jumja*» *b*.

⁸⁵ [Pirmpublicējumā: *alsviķa*, *alsviķieši*. — A. B.]

⁸⁶ [Vēlāk daļa Karvas pag. — V. D.]

ēzērs: «ranciņa» ēz.

purvi: «jumaldas» p., *rāva* p., «dzenukļa» p., *lapaines* p., «mīkšņu» p., «labas» p., «dabes» p., *apsulāja* p., «rebanes» p., *maisenes* p., «iviksenes» p., «kogrīsenes» p., *tiņa* p., *baltiņa* p., «paibucene».

kalni: *aurēs* k., «aglaša» k., «tuturenēs» k., «spīrenēs» k., «nama» k., «pārlagas» k., «ciematenēs» k., *apstāju* k., *lēpja* k., *stautenēs* k., «kunuļu» k., «piebalgas» k., *ildzenēs* k., «dūces» k.

plavas: «vedze», «zvaigulene», *avuotniece*, «dorene», «tiklene», «dobelniece», *līdzerkstene*, «cīneklis», *vilcene*, «baurīte», «rozgava», «vedzene», «liepāja», «pelēte», «kloni», «lepestiņa», «sutaka», «irmaka» p., «kukurīts».

lauks: *līdzums*.

alūksnes pag.; iedzīv. — *alūksnieši*. E.

kāltiņi; *dūore* (izr.: *dūre*).

adrakaši, *ānšmiti*, *ādmeņi*, *blūmji*, *celenski*, *dudas*, «ēzērkalns», *garasīmi*, *grīvnieki*, *indzeņi*, *janikalni* («jānekani»), *jureniski*, «*kāltiņi*», *kanaviņi* (*kanaviņa*), *karītāni*, «*kauliņi*», *konilas*, *krēsliņi* (jeb «osveneeki»), *kēsteri*, «*ķikani*», *laurencene*, *lācudārzs*, *lēpani*, *lūdiķi*, *maltavnieki*, «*mēl(n)zuobji*», *mīeziši*, *pāideņi*, *pēmpji*, *plīntavkas*, *pūllans*, *putāni*, *sāuliķi*, *silenieki*, *sīseņi*, «*silis*», *skuļas*, *spieķi* (izr.: *spiķi*), *spruogas* (izr.: *sprūgas*), *šķērsti*, *šķīlderī*, *šķīņķi*, *vengerski*, *vējiņi*; *alūksne*.

ēzēri: *kvēpītis*, «*delviņš*», «*brutuļu*» ēz.

kalni: «*umaras*» k., «*pongur*»-k., «*apsules*» k., «*virseju*» k., *lēņu* k., *pāpenes* k.

purvi: «*cīguļa*» p., *maišu* p., «*verpeļa*» p., «*leteces*» p., «*stīgņa*» p., «*lauza*» p., «*plandas*» p., «*prūts*» p.

plavas: «*cīneklis*» p., *gāgar*-p., «*dunaj*»-p., «*gailavas*» p., «*lenkavas*» p., «*apurišu*» druva.

meži: «*matuma*» birzs, «*brūzenes*» b., *kucītes* b. //

annas pag.; iedzīv. — *annēnieši*. E.

gāigali («*gaigali*»), «*kalnciemi*», *kūpiņi* (izr.: *koūpiņi*), 67 *lielciemi* (izr.: *līlcīmi*), *ruķeļi*, *siļķeņi* (izr.: *siļķāni*), *skuļas*-*kalni*, *āsiņi* (izr.: *oāsiņi*); *alūksnes*⁸⁷ mācītāja muiža.

āizpurieši, *bišulāci* (ar c), *būndzeņi* (*bundzani*), *dacvari*, *degšņi*, *diedelnieki* (izr.: *dīdelnīki*), *gribažas*, *īvednieki* (izr.: *īvednīki*), *kadilas*, *karuļi* (izr.: *koruļi*), *krēsliņi* (izr.: *kriēsliņi*),

⁸⁷ [Pirmpublicējumā: *alūksnes*. — A. B.]

lēģernieki (izr.: *lēģernīki*), *pālsas* (izr.: *pōlsas*), *prēdeši* (izr.: *priedeši*), *rūņeni* (izr.: *rōunani*), *sprekstes*, *šarapi*, *šķiņķi*, *umernieši* (*umernieki*), *ūdri* (izr.: *oūdri*), *veššas*; *vēc-anna*.

aūgstie-kalni, *āuni*, *āmaņi*, *dastas* (izr.: *dostas*), *gūldupieši*, *lēģernieki*, *popačza*, *salenieki*, *salumežs*, *silaverššas*, *skudres*, *svari* (blakus *svori* «Gewicht»), *tārlapi*, *trisenieki*, *tūci* (izr.: *tōuci*), *uozuolnieki*, (*vārna*); *jaun-anna*.

cerkazi (*cerkasi*), *dacvari*, *dastiņas*, *druvas* (izr.: *drovas*), *ērmiķi*, *grēveles*, *kāuļi*, *kazradzi*, *kūnci*, *kušķi*, *ķeizari* (izr.: *ķaizari*), *ķirkas*, *lupati*, *ņagas*, *pukši*, *smiķi*, *upes-akts*, *upes-muiža*; *ate*.

kalni: *ķēnes k.*, *ezeriņa kalni*, «*sūnekļa*» *k.*, «*kalvīnes*» *k.*

«*sudraba-bļūoda*» — *īeleja pie ates*⁸⁸ *muižas*.

purvi: *ķeniņa purvs*, «*vaskas*» *p.*

ērcenes mežs.

plavas: «*lekmaņi*», *naudzene*, *svainene*, «*klāni*», *dastenes*.

*aūmeistera pag.*⁸⁹; *iedzīv.* — *aūmeist(e)rieši*. *E.*

āizkalņi, *āizpuri*, *āizupes*, *ālkšņupji*, *apsītes*, *baluoži*, *baūņi*, *bednes*, *bēmberī*, *bērži*, *birzulis*, *briēdiši*, *buliņi*, *būdas*, *buōksti*, *celmiņi*, *cīruļi*, *cuņci*, *dadzi* (ar *dz*), *daņbiši*, *dikļi*, *duckas*, *dzērvītes*, *ēlmji* (izr.: *ēļmi*), *ēžerciemi*, *gaujmālnieki*, *grāvji*, *kalniņi*, *kaļļi*, *kāršupnieki*, *kraņķi*, *kraūkļi*, *kubulnieki*, *kurpnieki*, *ķempes*, *ķīvīti*, *laki*, *laņstari*, *lapiņas*, *laūži*, *lāciši*, *lejšemnieki*, *lezdiņi*, *lielais-kruogs*, *liepiņas*, *ļūotumi*, *maņdēgi*, *māļupji*, *mārci* (ar *c*), *meldeři*, *meļlūži*, *meļņgē(r)da*, *mežiņi* («*mežuļi*»), *mīļni*, *miērakalns*, *pakalnieši*, *pedraudzes*, *pīrkuļi*, *plevna*, *postnieki*, *praūliņi*, *priēžkalns*, *purīņi*, *putra*, *pūodes*, *puōdnieki*, *rāmnieki*, *rukmaņi*, *ruōži*, *salaiņi*, *salas*, *siliņi*, *silzemnieks*, *siļi*, *skāistkalns*, *spilvas*, *starpas*, *šūpuļi*, *tāubele* («*taubulas*»), *tāuriši*, *tēiči* («*tēči*»), *tilikas*, *ūrbuļi*, *ūdensmaisi*, *uōšupji*, *uozuoliņi*, *vadaļiņi*, *vāndari*, *vasi*, *vārtiņi*, *vēcumkalni*, *vērsiši*, *vērzemnieki*, *vēvēři*, *zaķu-muiža*, *zaļkalns*, *žūrenes*; *aūme(i)st(e)ris* (senāk: *cīrgaļi*, vēlāk: *mēstru m.*). //

68 *luōbērgieši*: *āndžēni*, *dzeņi*, *jaūnzemes*, *kaināži*, *kalējiņi*, *kalniņi*, «*lāčupji*», *lēģeriši*, *maņgaļi*, *mucenieki*, *pakuļi*, *palejas*, *papēži*, *pubuļi*, *purgaiļi*, *rumpiši*, *ruōņi*, *sāutiņi*, *spiksti*, *šķērstiņi*, *uōtkari*, *uozuoliņi*; *luōbērgi*.

ēžeri: *vēdere*, *vadainis*, *garūlis*, *bezdibens*, *salainis*, *līdaču ēz*.

kalni: «*dedess*» *kalns*, «*īcen*»-*k.*, *meikas k.*, *slaunas k.*

⁸⁸ [Pirmpublicējumā: *ates*. — A. B.]

⁸⁹ [Saukts arī par *Cīrgaļu pag.* — V. D.]

plavas: «rópas» p., «rodum-»p., *valguma* p., *raudas* p., *abriņa*, *ģeida*.

purvi: *sautu* p., *rādzenes* p.

beļavas pag.; iedzīv. — *beļavieši*⁷. K.

āuziņas, *ārņi*, *barani*, *bābeļi*, *birži*, *branti* (izr.: *bronti*), *butani*, *ciruļi*, *čakari*, *dindiņas*, *ezernieki*, *grūziši*, *gūrķi*, *jaūnzemji*, *jēci* (ar c), *kaktiņi*, *kranci* (ar c), *kubulnieki*, *kuzmas*, *letes*, *maķeši* (jeb *maķeiši*), *mēiši*, *moveši*, *naglene*, *nagļi*, *pāušķenes*, *pīskupi* (izr.: *pei-*), *plānkas*, *plānkukalns*, *prīsadi* (izr.: *preīsadi*), *rūikas*, *silamala*, *skūltes*, *skūostene* (izr.: *skū-*), *sprīņģi*, *sviķi*, *vendžavas*, *veŗpeļi*, *vic(u)laiki*, *vicum(a)-kalns*, *zellenes*; *beļava*.

ēzēri: *apulitis* (izr.: *opulits*) un *ludza* (pie *ludzas* ēzēra ir māja liel-latva (ar a²²)).

bīlskas pag.; iedzīv. — *bīlskēnieši*⁸. Š.

jaunbīlskēnieši: *ālkāss*, *ālsknitis*, *baltacis*, *brasli*, *brutulis*, *dreīmanis*, *duņpis*, *dziřkalis*, *ignāsis*, *iēkars*, *jaūnēlis*, *jaūnzemis*, *kaņpis*, *kuřmis*, *ķēlpis*, *lācītis*, *liēpiņa*, *māizceplis*, *paņdars*, *paūzulis*, *puōgastis* (daudzsk.: *puogašķi*), *rāibacis*, *ratnieks*, *reīns*, *riēba*, *salīņa*, *šķipele*, *šķiřba*, *ūsiņš*, *uōšupis*, *varicēns*, *vēska*, *vilciņš*; *jaūn-bīlska*.

vēcbīlskēnieši: *abriņa*, *āizkalnis*, *bācis*, *ēzērmuiža*, *iēkars*, *jaūnmāja*, *kaktiņš*, *kaūpis*, *kūjiņa*, *migla*, *muōritis*, *plaukts*, *puōdnieks*, *rībenis*, *ruika*, *siēris*, *sviļtiņš*, *vāle*; *vēc-bīlska* (*vilkumuiža*).

vēcais zeltiņa pagasts: *pakulis*, *sijērs*, *virvenis* (*virvenieks*), *vižums*, *zēltiņš*.

vēcais bānūža pagasts: *galenieks*, *bānūzis*, *dravenieks*, *tārpiņš*; *pāpiņa muiža*.

vēcais rāudiņas pagasts: «*blusenieks*» (nav vairs), *kūokāja*, *raga māja*, *sila māja*, *virīņš*; *rāudiņa*.

ēzērs: *vīlka ēzērs*.

mežs: *pīltiņa mežs*. //

bluōmu pag.⁹⁰; iedzīv. — *bluōmēnieši*⁹. Š.

bluomēnieši: *āizdārs*, *aņdreika*, *apuōgs*, *atvars*, *biřzulis*, 69 *biērnis*, *braņdavs*, *brīņģins*, *brikūzis*, *būda*, *cerietis*, *circenis*, *ciēkuřzis*, *cūkgalva*, *dēliņš*, *dillite*, *dukulis*, *dzērvīte*, *eņņīte*,

⁹⁰ [Parasti: *Blomes* (izr. ar *uo*) pag., reizēm: *Nigras* pag. — V. D.]

jānēts («jānēns»), jūrkins, kaika, kaūgars, kàlis, klūģis, kreilis, kreklis, ķeveris, ķikulis, ķūzulis, lācis, lācītis, likstis, lūzite, mēlderis, mežiņš, mīlns, mucenieks, mūnietis, mūrnieks, paūris, pelīte, purgailis, putriņa, ragainis, rapa, rasiņa, riņģis, riņķītis, siļķīte, siŗmiņš, skuja, slaņģis, sprugulis, «stalis» (nav vairs), starīņš, strēbele, stulbis, taņtars, lūtars, vārpainis, viķeris, vilnis, zilāpis («sil-»), zilīte, žaks jeb žaka; bluōm-muiža.

biksējieši: aizdārs, āuniņš, bārdiņa, brīkūzis, ģērķis, kaūgars, kàlis, kliēsmete, kaņzeris, laūciņš, likstis, lācis, mucenieks, pānis, platacis, rapa, slaņģis, sprugulis, tūtars, zaķītis; biksēja.

ēzērs: stulbja ēzērs.

kalni: karātavu kalns, naūdas kalniņš, dauburs (kalns), pliča k.

meži: mālaīnes, lapaīnes.

«dinu» jeb «diru» leja.

rambene (avuots un ganīkla).

plavas: avuotene (plava), vēksis (pl.), spurga (pl.), dērglis (pl.).

purvi: bērzijas purvs, maiļu p., kaibara p.

vēc-brēņguļu pag.⁹¹; iedzīv. — vēc-brēņgulieši⁹. E.

adāms, amsiņš, āncitis, ceplītis, ciēkurzis, daibe, daūdzis, dzērvite, gaūjmālis, jaūnzemnieks, kaūlis, ķīsis, lācis, licis, plāukts, pūrgailis, pūpuols, ruņģis, ruša, salānietis, saūlīte, silgailis, sprenis, staiša, staklis, steķeris, stiņpars, stuōris, šarlaka (šarlote; senāk: dārdenis), tilgalis, tīle, upeszemnieks (iznic.), uōzuols, zvejnieks; vēc-brēņguļi.

ēzērs: paīkainis.

druvienas pag.; iedzīv. — druvēnieši⁹. E.

bīrzuļi, dravenieki, dzeļtumežs, gruote, jaū(n)zumi, kānciņi, kapenes, klēivas, ķēmpji, laskumi (izr.: los-), murāni, pērlis, prēdeļi, saltupis, silamači, sviļāre, tīrzieši, truši, vasaraūdzi (ar dz), «vilkagalva», vilkumuiža, ziemeļi; druviena.

ēzēri: siļēzērs, vellīņš.

plavas: grāzis, «mauceknis», mencīte (šaura plava), «rāvijs», smalteve, ponkuls, stukāni.

dzeļtu mežs.

kalni: plēncu k., plīces k., uodzu k. //

⁹¹ [Vēlāk: Brenguļu pag. — V. D.]

apši (jeb «āpši»), cepurkalni, cieskalni, daņumārki, «gārša» 70
(= zuzanni, senāk: gūžiņas), jaūnzemji, krutaji (jeb krūtaiņi),
ķibas, «kuļļi» (jeb ķiļi; «külle»), latupes (izr.: lot-), mālīci
(ar c), mērupe pilupji, pūdzulis (arī: pudzulis), puksti,
silenieki, upmaļi, vieškalni, žīguri; dūre.

ērgemes³ pag. E.

mācītāja laudis: duōmēri, jaunzemes, ķilti.

ērgemieši («ķaupieši» un paugurēni) «aizpuri» («aiz-
pures»), āiztiltiņi, «avuotiņi», bērņi, buōžēni, čuōri, «dadziši»,
dēsas, ērmēni, «gaiļpuri», grabži (viensk.: grabzdis), gūdikas,
jaunzemes, «kusenes», ķaūpji, ķeņģi, labā(r)ti («Labarrenhof»),
leimaņi, «lukstiņš», mežjāņi, pakulas, pēžas, piksāri, saules-
kalns, skrūvesmuiža, skudrenes, skuķi, «spalvenes», spriēslavas,
steltes, stibris, strūgas, tatāni, truci (viensk.: trucis), vīnedzes,
vītłapi, paūgur-žēguri; ērgemes pils.

brēntēnieši: apinis, āunakalns, āpsis, daūguļi, karavīrs,
kārķļi, laūvaskalns, libieši, matisēns, salānieši, tuōmēns,
uozuols, vēveris; brēnti.

tuñnēnieši jeb turnavieši: aces, «alpkalns», «cepši» (vairs
nav), cinis, dilis, «eglītes», gluōdis (viensk.), guōras, kapusts,
klaūdži, kukris, kuřmiši, ķuķi, lāmbas, «paēglītis», paltes-
kalns, ragainis, rūķi, sēdas-muiža, «silakruogs», «silmuiža»,
silupji, tiņburs, «upītes», «ūziši» (vairs nav), vēļzemnieks,
vēzis, vīdsalas, vīsmēstars, vīcieps («v-pes»), zilaūksnis, zīle;
tuřna(va).

vīgantieši: «klāviņi» (nav vairs), krujiņas, «ķerstiņi»,
laūviņas, «mauķi» (nav vairs), «pāši», plāukti, «pūkļi» (nav
vairs), ruņcis, sterēlis, tilgalis; vīganta muiža.

valža-ēzērs.

jāngluōža kalns.

ēveles³ pag.; K. un E.

mācītāja laudis: aūtulis, grūobe, ķesteris.

ēvelieši: bāris, bēka, bērtulītis, bisite, būda, čamata, dakste,
dūre, gutuļi, ģeris, kuļčiņa, ķauķis, ķezītis, laūturis, lediņš,
mūrnieki, paūka, pāvulēni, piēte (piētus), ruksis, samis, sēdiņš,
stāiša, sucēni, tēlpe, viburi, vīciepis, viņauda, zaļte; ēvele. //

ķēmpēnieši: dēlis, dīvelis, ezītis, kažaucis, kublis, māisiņš, 71
rukītis, skuja, veitus (daudzsk. veīti), vīksne, žagatas-kruogs;
ķēmpēni.

ķemerieši: «āzītis», *bajārs*, *buōlis*, «čičene», *čiņčas* («cince»), *diēgulis*, *glāume*, *iñcis*, *kalējiņš*, *krūmiņš*, *ķeilis*, *lazdas*, *lācis*, *mīlnastis* (daudzsk.: *m-šķi*, *l* krituošs vai laužts), *pūodakruogs*, *rāmnieks*, *ružēni*, *smūka*, *stabulnieks*, *stāvūzis*, *stiņperis*, *stiņpersils*, *strepis*, *tuōmēns*, *viļumēns*, «vibas», *vīte* (?), *zile*, *zvārte*; *ķemere*.

aklais purvs, *teice* (stagnums).

plavas: *dariņu* *plava*, *lambene* (p.), *skaidene*, *striebene*, *uoglene*, «brasline», *rājene*.

*gālgauskas*² pag. K.

gulbenes mācītāja *ļaudis*³⁴: *birzmala*, *matisi*, *matīsu* *dzirkalns*, *mīlši*, *plēikas*, *rimbertiņš*, *rūņči*, *stigas*, *sturni*, *šļaukas*, *žuburi*.

gālgavsnieši: *āntiņi*, *āuzāji*, *āpš(u)salas*, *beiriņi*, *božas*, *dzērvēs*, *ezeriņi*, *gāujiņas*, *grūžupji*, *klāvāni*, *krimi*, *ķūti*, *lāubēri*, *li(e)lkaļ(ņ)i*, *lielpurvi*, *mēiši*, *musteři*, *ņērāti* (izr.: *nar-*), *pakuļi* (izr.: *pok-*), *piļļi*, *priednieki*, *pupāji*, *ratenieki*, *rēiņi*, *silieši*, *siļi*, *slāņķi*, *snipi*, *sutiņi*, *tarasumi*, *tāuriņi* (-eņi), *tīrzieši*, *ticēni*, *ūsiņi*, *uožuoliņi*, *vēiši* («Weissenhof»), *zeltiņi*, *zemītes*; *gālgauska* (izr.: *golgovska*).

krapēnieši: *āizupji*, *āizupieši*, *alksnāji* (izr.: *ol-*), *āņķupji*, *āriņi*, *dravenieki*, *duobupji*, *dzeņi*, *gaiguļi* (jeb *gaigalas*), *ilgaži*, *jaūnzemji*, *kagariņi*, *kanderi* (-res), *krimi*, *lives*, *lotenieki*, *lubānieši*, *meldeři*, *nipeři*, *otes*, *ratenieki*, *rijenieki*, *sipuoliņi*, *sluokas*, *stāķi*, *sviļi*, *šķiņķi*, *tēnslavas*, *upetnieki*, *uožuoliņi*, *vērškalni*, *vīcupji*, *vīpūži*, *zaķakājas*; *krapa* (izr.: *kropa*).

meži: *suvansils*, *vietas sils*.

kalns: «*mugliņkalns*».

• *gaūjienas*² (gaujenes) pag.⁹² E. un Ā.

gaujienieši (viena daļa: *augšgavieši*): *āidievi*, *apši*, *aru- kalns*, *berliņa*, *bērziņi*, *bindi*, «*biržukalns*», «*biteli*», *brūži*, *cē(r)sakas*, «*cirulītis*», *dārtes-muiža*, «*druvukalns*», *dukuļi*, *dzērvēs*, «*ērgļukalns*», *indriķmuiža*, *iti* («ites»), *ivaškas*, *jaun- zemnieks*, *kalameci* («k-dzi»), *kal(n)zemnieki*, «*kamēlkalns*», «*kļaviņš*», *kondzi* («Konse»), *krieviņi*, *kubjas*, *lāuķi*, *lāči*, «*leinartkalns*», *lēiši*, «*lejaskruogs*», *lepuri* (ar e), *libesciems*, 72 *libukalns*, *livakas*, // «*līzeskruogs*», «*londone*», *lūikas*, «*luop- dārzkalni*», *mackas*, *mārkuzi*, *mālaci* («mālici»), «*melderītis*», *mežvīri*, *mucenieki*, *mudameži* («Muddomets»), *nagrubi*

⁹² [Vēlāk atdalīts Grundzāles un Trapenes pag. — V. D.]

(«nogrubi», «naugrubi» jeb «naugrībi»), pakūļi, «parīze», pāuģi, piģuri, pokani, pozi, «priēžukalns», priežupji, pūoļi, rāndati («randuti»), rāmnieki, reiteři, ruciņi, saraveri («sereveri» un «sarivari»), silenieki, skapari, stācēni («stāciems»), stārasti, stēmpji, šķilteři, šķiņķi, šķūobri, tūnti, umalnieki, upes, uoši, varasi («varesi» un «varisi»), vārkales («vārkalni», senāk: «uceni»), vārniesukalns (jeb «dieviņi»), vāveres, vērzemnieki, vēvēři, vīmmeži («Wienmets»), vīreši, vīrņi (izr.: vīerņi), vīstuci («vīzduci»), vōlgumi; gaūjienas (gaujenes) pils.

grundzālieši⁹³: baluoži, bindes, bisenieki, bierni, «ceplukalns», dzeniši, gāides, jaunzemji, kalējiņi, «liči», mucnieki, nīgasti, pakalnieši, piekārmī («piekārumi»), purgaiļi, rāibaci (ar c), rudaci, «ruožleja», sālguoži («saulguoži»), uozuoliņi; grundzāle (jeb grūncele).

bormanieši⁹⁴: āntuži (izr.: ontuži), avuoti, ābuolkalni, briežpļavas, brūņi, ceplakalns, cūnci, dambjakalns, dāudži, dzēves, «ellas-muiža», gusti, juriņi, kāpuostkalni, krāmpji, krāči, kristiņi, kruogciems, ķēniņkalni, lāriņi, lepuri (ar e), lipši, mārtiņi, mikali, mikuži, miķeši, muižnieki, nīgasti, nīgļi, perķi, trapene, «ufa», vasi (izr.: vosi), vīri; bormaņa muiža.

siksnēnieši: adinājs, augstbirži, drīzuļi, grāviši, ilgupji, jaunzemnieki, latvases, lazdukalns, pūorciemi, ragankalns, rūgi, silenieki, vēcskuola, vidaga, vizla, žākles; sikšņi.

kalni: gēdas kalns, pauga k., apsenes k., «turzenes» k., «rebežu» k.

plāvas: drustijas (= meža plāvas, ganības), strelcis, kaicele, ucenes, spreņa kaktis, pīsas pl., «cīneklis», «sanesas», «ķeirītis», «pere», reča pl., darijums, svīlata, «orgums», suoklis, urgale, «kripans», rievu ielejs, maldava, grūbene, plecene, skuķene.

pīlcums (tīrums), pukulene (tīrums)⁹⁵.

purvi: ipas purvs, «kāgan»-p.

mežs: «augstažas».

jaun-gūlbenes pag.; iedzīv. — jaun-gūlbenieši². E.

abrava (izr.: obrava), agastiņas, āizupji, ālkšņupji, aruonieši (izr.: or-), asarupji, aūdiles, augstsalieši, augstsalnieki, aūguļi, āustriņi, ābuoliņi, apšukalni, ārabirži, bālduones (izr.: bold-), baluoži, bebrukalns, bērziņi, bērzukalni, bērzemnieki (jeb birzemnieki), blīgzinas, brānti, briēžusalas, būmaņi, celmiņi,

⁹³ [Vēlāk: Grundzāles pag. — V. D.]

⁹⁴ [Vēlāk: Trapenes pag. — V. D.]

⁹⁵ [Pirmpublicējumā starp pļavu vārdiem. — V. D.]

73 *čudas*, // *dāmbjusalas*, *daktes* (izr.: *doktes*), *dāukstes*, *dēgumi*, *deķteris*, *dibēni*, *dravenieki*, *dreimāji*, *drēiņi*, *druvenieki*, *duobjukakti* (jeb *sormuši*), *duobupji*, *dzeņukalni*, *elderi*, *ēlstes*, *ezeriņi*, *ežernieki*, *gaigali*, *gartirumi*, *gāršnieki*, *glīdzdi* (jeb *gligzdi*), *grēveļi*, *grīvas* (*grīviņi*), *grūžupji*, *gulbitis*, *idrusalas*, *istabnieki*, *jaunā-muiža*, *jaunzemji*, *kaktieši* (izr.: *kok-*), *kaķiši*, *kazāki*, *kažuoki*, *kākiņi*, *klinči*, *kļaviņi*, *krimi*, *krūmiņi*, *kulenieki*, *kūšiles*, *ķirškalni*, *lapenieki*, *lapši*, *laūzas*, *lāciši*, *lāčusalas*, *lejietis*, *lēmbji*, *licupji*, *liguo-muiža*, *likumi*, *liedskalns*, *lied(e)szemnieki*, *lielpurvi*, *liepiņi*, *liepsalieši*, *madernieki*, *mēndaugas* (izr.: *mand-*), *māļupji* (*m-pieši*), *mārkupurvi*, *medņi*, *medņusalas*, *mēlnās-salas*, *mežuriji*, *mīķiši*, *nīdrupji*, *pakalnieši*, *plaskupji* (izr.: *ploskupi*), *priedes*, *priedkalns*, *prūsiši*, *purmala*, *rācenāji*, *rāviņi*, *rijasmeži*, *rīnstavas*, *rudziši*, *rūobežnieki*, *ruōzas*, *ruōznieki*, *salenieki*, *silabriči*, *siladzirnavas*, *silenieki*, *siliņi*, *siltaiš*, *skrebeļi*, *skubiņi*, *šotnieki*, *stāķi*, *stepji*, *stīgas*, *stradi* (izr.: *strodi*), *struņķi*, *stukmaņi*, *sudrabiņi*, *šķieneri*, *šumas*, *tēvabirži*, *upenieki*, *ušuri*, *uōdzenieši*, *uōšupji*, *uōzuoliņi*, *vēršukalni*, *vēveri*, *villenieki*, *zakari*, «*zaķakājas*», *zaķiši*, *zābeři*, *zemesgals*, *zvirgzdupji*; *jaun-gulbene*.

*vēc-gulbenes*² pag. K.

vēc-gūlbenieši: *āizpurieši*, *āndzēni* (izr.: *andzani*), *andži*, *anši*, *asarupji*, *augstsalieši*, *ābeļi*, *ābuoliņi*, *baluoži*, *bēniņi*, *brīškas*, *buodnieki*, *drepi*, *dumpji*, *dumpurnieki*, *duōbupieši*, *dzirkāļi*, *dziesnieki*, *elksniši*, *ežernieki*, *gāršnieki*, *gulbitis*, *ilgaži*, *izabele*, *jaunzemji*, *jērumi*, *jūdzkalni*, *kļaviņi*, *kneršas*, *krēsliņi*, *ķiši*, *lielupieši*, *liepsalnieki*, *madernieki*, *mēiši*, *meziši*, *mežgaiši*, *mežupji*, *mili*, *nūtas*, *ostravieši*, *pāmeři* (izr.: *pūomeri*), *pintēļi*, *priednieki*, *puzuļi*, *pūriņi*, *riķauze* («*Richhausen*»), *rutkastes*, *samiņi*, *sīļi*, *snipene*, *spalvas*, *stradi*, *svelberģene*, *šķenderes*, *tēnslavas*, *upetnieki*, *ušņi*, *uōšupji*, *uozuoli*, *uozuoliņi*, *vālme*, *vanagi*, *vēcīņi*, *zastavnieki* (*senāk: past-*), *zvēdři*; *vēc-gulbene*.

bluomenieši: *dibenīņi*, *driliņi* (izr.: *drēiliņi*), *lāři* (izr.: *lūori*), *lietuvieši*, *meldeři*, *samiņi*, *silamiķeļi*, *strupkāji*, *sudaļi*, *švinkas*, *ūpītis*, *ūtava*; *bluome*.

ilzenes pag.; *iedzīv.* — *ilzenieši*². E.

ānti (izr.: *onti*), «*ābuolkalns*», *āžamuguri*, *brūniņi*, «*čepurkalns*», *čankas* (izr.: *čonkas*), *gaiļiši*, «*gutapuri*», *jaūnzemji*, 74 *kārkl-/lupe*, «*live*», *lielmežs*, *lielpurus*, *lubukalni*, *mēļnupji*,

paiķēni, «pillupe», *riekstiņi*, «silesleja», «siveci», *skudrukalni*,
šluokas, *vējkaļņi*, *zvirgzdiņi*; *ilzene*.

«bebrupes», *brūniņi*, *buļļi*, «dukulene», *dumpji*, *luksti*,
medņarieksts, «rauka», *seveļi*, *strupkāji*, *susuri*; *ādam-muiža*.
ežeri: *garais*, *luksta ež.*, šluokas ež.

jērcēnu pag.; iedzīv. — *jērcēnieši*⁹⁵. E.

ķeizēnieši: *aūstra*, *cālitis*, *dāņķieris*, *dzilna*, *jēnis*, *krājuņš*,
krācenis, *krustulis*, *kum̃pis*, *kuōsēns*, *ķezis*, *ķigulis*, *lašēns*,
liēpiņš, *liēpsalis*, *miķis*, *muižnieks*, *paliepis*, *rācenis*, *rūmites*,
silis, *sniķeris*, *stabiņš*, *stallēni*, *stiēnūzis*, *uōguots*, *virskalnis*
(jeb «virškalns»), *zābaks*, *zēmberis*, *zvejnieks*; *ķeži*.

ābele, *breņdes*, *dadzitis*, *daksts*, *gārselitis*⁹⁶ (jeb «zamara»),
guōriņš, *jēskus*, *kaņnenieks*, *kaņepe*, «kaūsiņš», «londone»,
luōduone, *mēlderitis*, *mičkēns*, *muižnieks*, *mustiņš*, «pariznieks»,
pelējums, *rūtiņš*, «smikuone», *stalis*, *stūmēlis*, *tēicis* (jeb
piecep (l)is), *vīburis*; *jaun-jērcēni*.

bāncis, *čaņma*, *dzenitis*, *egļite*, *guōrēns*, *jaūnā-māja*, *jaūn-*
zemis, *jērcēns*⁹⁷, *kalniņš*, *kaņcis*, *kārēns*, *klabitis*, *liēpiņa*, *mež-*
strencis, *plūķis*, *puļļa*, *puņtiņš*, *pūca*, *rēpiņš* (jeb *rēpenis*),
sniķeris, *viřslava*, *ziēmulis*; *vēc-jērcēni*.

purvi: *skalu p.*, *kuļļu p.*, *tīrēļu p.*, *mālum-p.*

meži: *rubu sils*, *lielmezis*, *kaūsenes* (pie kaūsiņa mājas),
sūnēklis, *ilmete*, *gādzere*, *dikuļ-sils*.

plavas: *glaume*, *lukstiņas*, *teices-kakts*, *meņupe* (sic!),
klidzeņi, *kārklene*, *pupainis*, *vēcums*, *ampu-pl.* (*ampi* = *vecas*
upes vietas).

kaļnciema pag.⁹⁸; iedzīv. — *kaļnciemieši*⁹⁸. Ā.

aizpurieši, *ābuoliņi*, *bāltie*, «baluodis», *bānuži*, *bērzzemnieki*,
birkenruhe, *cēmpji*, «cergazi», «ciduļi», *cīruļi*, *dāideři*
(«deider»), «dreimaņi», *drēļļi*, *dūnduri*, «ermiķi», *galviņas*,
gotlupi («gottlob»), *gūldupji* («goldupe»), *jērlāni* (*jārlāni*),
jēřšava (*jāřšava*, «gersova»), *jēķuži* (*jāķuži*), *kaļniņi*, *kapu-*
māja, *kauli*, *kāřšupurvs*, *ķlaviņi*, *krūkleja*, *ķelles*, *lāuķi*, *lāca-*
gāřša, «liģupi», *lubānieši*, *ludzenieki* (*ludza*), *lūņķi*, *lūķuži*,
lūři, *malaci*, *medņi*, *mēlderpuļķi* (*liģubi*), *micpalži* («micpald»),
mūrnieki, *nāzupi*, *lielpalži*, *pāldinti* (jeb *inti*), *pēķuoni*, *pried-*
nieki, «pukši», *putriņas*, *pūzupi*, *rūdupieši*, *salinieki*, // *semani* 75

⁹⁶ [Pirmpublicējumā: *gārselitis*. — V. D.]

⁹⁷ [Pirmpublicējumā: *jērcēns*. — A. B.]

⁹⁸ [Vēlāk: *Kalncempju* pag. — V. D.]

(semon), *skudres*, *sprīvuļi*, *stūrastī*, *uranaži*, *uokāni*, *uōzuoliņi*, *vēršu-muiža*, *vōldupi*, *žagatas*, *žagatkalns*; *kalnamuiža*.

ēzēri: *amorts*, *kapu ēz.*, *ludzas ēz.*, «*līdač[a]*» ēz.

kalni: *apses k.*, «*bukara*» *k.*, «*illeces*» *k.*, *kāpas k.*, *ķelderes k.*, *lāča k.*, *lūņķu k.*, *pagraba k.*, *pīlskalns*, *plītu k.*, *priedes k.*, *putnu k.*, *suņusalas k.*, *vēlna k.*, «*turķa*» *k.*, «*pīra*» *k.*

plāvas: «*biritene*», *lejas*, *ludza*, «*mellas*», *sarkanā palte*, *zebenieks*.

purvi: *lielais arkla p.*, *lielais niedru p.*, *tēva caurums*, «*ķibiku*» *p.*, «*vērtiņ[a]*» *p.*

meži: «*krūklaja*» *m.*, *laubes m.*, *ludzes m.*, *skudras m.*, «*paniste*».

kārķu pag.; *iedzīv.* — *kārķēnieši*⁹⁹. *Ā.*

aūg(u)liņas, *ārnieki*, *brukši* (*abriņas*), *bulļēni* («*buljān*»), *buņdži*, *buōkas* («*bogdron*»), *čēlpēni*, *dibeni*, *garaūži* («*gau-rauss*»), *karižnieks* (*kariši*), *kazuļi*, «*kriđenera*»-muiža, *krīeviņi*, *lāč-kalni*, *liēpas*, *māras*, *mežkārļi*, *mucenieki*, *oldriņi* («*oldiņi*»), *rūobežnieki*, *spaļi*, *strazdi*, *stūrnīeki*, *šālderī*, *šāujas*, *šēļupji*, *tūži* (*viensk.: tūzis*), *uōši*, *vārtnieki*, *vāveres*, *ziles*; *kārķi*.

aņdriņi, *aņķsalas*, *aūri*, *āŗņi*, *bāliņi*, *baūskas*, *bērtuļi*, *bēztilti*, *breīmes*, *briēdes*, *briēžupes*, *brūnas*, *čēlpēni*, *cēsnieki*, *dambuļi*, *dāņkalni*, *dišļēri*, *drīgāļi* («*drīgal*»), *jāgluodi* («*jānglod*»), *jeņdavās* («*jandau*»), *juņdži* («*junze*»), *juņgas*, *kustuļi*, *kūliņi*, *ķeizari*, *ķiguļi*, *ķikškalni*, *ķikuōti* (*ķikuti*), «*lauznis*», *lēzdas*, *līgīs*, *līgśsalas* («*liges zāle*»), *liēpkalni*, *lūķi*, *maūriņi*, *mežsalnieki*, *naglas*, *pēļēdas*, *pētersuoni*, *pūrgaili*, *puōķi*, *ramāti*, *reīnas* («*reinis*»), *salas* («*zāle*»), *sālskaļi* («*salas kalejs*»), *silenieki*, *simuļi*, *smētes*, *stāles*, *šēļupji*, *šķērśsalas* («*kērsala*»), *tāurnieki*, «*tirgus*», «*vārna*», *vārtnieki*, *vēcums*, *vituoli*, *ziguļi* («*zīgurs*»); *vēc-kārķi*.

*kolbergā jeb beja pag.*⁹⁹; *iedzīv.* — *bejānieši*⁹⁹. *E.*

āizupe, *artušķi* (*izr.: oŗtušķi*), *bērtuļi*¹⁰⁰ (*izr.: biŗtuļi*), *dāudzuļi*, *drāķi* (*izr.: drūoķi*), *īvašķi* (*izr.: īvašķi*), *jaūnzemji*, *kalnadruva*, *klabats* (*izr.: klo-*), *kristiņi*, *lāuri*, *lielvārde* (*izr.: lilvuorde*), *rusti(ņi)*, *siļi*, *smecere(ne)*, *stācene* (*izr.: stuo-*), *supene* («*sūpene*»), *taīdes*, *upeskakts*; *kolbergīs*.

babecka druveniēki (*izr.: droveniķi*), *grūndas*, *īgauniši*, *isakova*, *kakteniēki* (*jeb pakši*), «*krutupe*», *kūrsieši* (*izr.:*

⁹⁹ [Vēlāk: *Bejas pag.* (daļa pievienota *Pededzes pagastam*). — *V. D.*]

¹⁰⁰ [Pirmpublicējumā: *bērtuļi*. — *V. D.*]

kūorsīši), *ķikrene*, *ķikužava* («ķikušava»), «*ķurši*», *matise*, *mājupe* (izr.: mūojupe), *mārtiņi*, *mēslukalns*, *mikalkas*, *mūrjani*, *pabaļi*, *plēņķi*, *putrene*, // *pūņas*, *romaņi* (senāk: *jauk-*
kalns), *skānstnieki*, *slišiņi*, *sofikalns*, *strads*, *strūņķene*, *supes*,
tūcene, *vidupe*; *beja(s)* muiža.

76

akaviņa, *būndzene*, *degšņi*, *druveniēki* (izr.: droveniķi),
«*duobupe*» (izr.: dūdupe), *gāršnieki*, *iētakas* (izr.: itakas),
jaūnzemji, *jugani* (jeb «*mēlnā alksna*»), «*kalēji*», *katleši*,
laūzenieki, *lejaskruogs* (izr.: lajakrūgs), *lejeji* (izr.: lajeji),
«*melnalkšņi*», *piēpji* (izr.: pīpji), *plaskums* (izr.: plo-), *plēņķi*,
pūncene, *puōdi*, *rečiņi*, *rūoziši*, *šolki*, *uōši*, *vilkakakts*; *visikums*
(izr.: veisi- un veisu-).

kalni: *rāiņa k.*, «*bālika*» k.

plavas: «*dunaji*», *ciršņa p.*, «*eglenica*», *dubrava*, «*bucene*».

purvi: «*vaiduksnis*», «*ītaku*» p.

*jaun-lāicenes*¹⁰¹ pag.¹⁰¹ E.

jaun-lāicenieši: *ānti* (izr.: onti), *āņķas*, *apši*, *apukalns*
(izr.: opukols), *aūgstumi*, *aūguļi*, *āzgales* («*aizgales*»), *bēbri*,
bērziņi, *bērzu*kalns, *bēteri*, *blusas*, *bridaki*, *briednieki*, *čēkuļi*,
cepliši, *cīmšenieki*, *cimšukalns*, *circeņi*, *dadzi*, *dāuguļi*, *džēduo-*
nas, *ēvalda-muiža*, *gavari*, *grabaži*, *ģērmaņi*, *inci* (ar c), *jaūn-*
zemji, *jānumuiža*, *jeņši*, *jērumi*, *jurgīši*, *kalēji*, *kalna-muiža*,
kāmbari, *karuļi*, *klāvani* (izr.: kluo-), *klīnci*, *klāviņi*, *kraūji*,
krievani, *ķekši* (izr.: čekši), *ķipari* (izr.: čipari), *lācupji*, *liču-*
kalns, *lielbriēži*, *liepaskalni*, *liepiņas*, *luguži*, *lūšakruogs*,
māltenieki, *mazuļi*, *mālskalni*, *medņukalni*, *meisteři*, *meldeři*,
melderkalns, *mēldukalni* (?), *melliši*, «*mēllie-kauļi*», «*mēlsalas*»,
mežakuces, *mīķeļi* jeb *mīkuļi*, *muriņi*, *plaskava* (izr.: ploskava),
plepji, *priediši*, *purvakalni*, *pušpuri*, *puōpji* (izr.: pūpji), *repja-*
kalns, *rēveši*, *rūlliši*, *rūmpani*, *rušķi*, *rūoci* (izr.: rūci), *salu-*
kalns, *sebri*, *silakalns*, *silamītes*, *skuopiņi* (izr.: skūpiņi),
skuostes (izr.: skūstes), *stiliņi*, *stradiņi*, *sutsalas*, *sūri* (izr.:
sourī), *šļukumi*, *tilani* (izr.: teilani), *trapani*, *tūrtuži* (izr.:
tuortuži), *uķi*, *uskliņi*, *ūstupene*, *uozuolkalni*, *uōzuolnieki*,
vasukalni (izr.: vo-), *vārņi*, *vēciņi*, *vuškalni*, *zuši*, *zvirgzdiņi*,
žagatas, *žubes*; *jaun-lāicene*.

apenieši (openīši): *anzulani* (izr.: on-), *aūgstkalni*, *dūnduri*,
dzeņi, *eģļusalas*, *jaši*, *jaunā-muiža*, *kalna-jaūnzemji*, *jeņši*,
klāvani (izr.: kluo-), *laurenēs*, *lāci* (ar c), *lācupji*, *lipski*,
liep(u)kalni, *maltenieki*, *mālupji* (izr.: muo-), *medņupes*,
mēlnupji, *jaunoburi* (jeb *baluoži*), «*palejas*», *sēļi*, *skūostes*

¹⁰¹ [Vēlāk daļa Karvas pag. — V. D.]

- 77 (izr.: skū-), *sūnekļi* // (izr.: soūnakļi), *šlukumi*, *tilani* (izr.: tei-), *uskani*, *uskliņi*, *vasi* (izr.: vosi), *zuši*; *ape* (izr.: opa).
 ēzeri: *luckas* ēz., *kalna* ēz.
dēlīņkalns.

vēc-lāicenes pag.; iedzīv. — *vēc-laicenieši*. E.

apukalna mācīt. ļaudis: *āizkalni* (izr.: oizkolli), «jaunbāliņi», «kangars», *māuliņi*, «sauleskalns», *sprīvuļi*, *vasvīnieki*, *vēzes*.

cepīši, *cucuri*, *kēmpji*, *maģumi*, *mušķi*, *pāķi* (izr.: pūoķi), *pēlši*, *plukši*, *pūrāni*, *rēnci* (ar c), *vizlas*; *maz-laicene*.

āuziņas, *bāltiņi*, *brānkas*, *ceplis*, *cīruļi*, *dempeři*, *druskas*, «dubļukalns», *dukani*, «hurta», «kakardes», *kaķiši*, *kazuliņi*, *klūotiņi* (izr.: klū-), *kristkalni*, *kugorici*, *kundi*, *ķik(a)ri*, *māuriņi*, *mēl(n)zuobji*, *mētumi*, *mišas* («miši»), *mieziši*, *muratas*, *musta-hamba*, *ošupji*, *pāķi*, *pēpernieki*, *pīguļi*, *pīl(n)vēdēři*, *pīlskalns*, *rāibakazas*, *ruļi* (rules), *ruži* (ružas), *sārmuļi* (izr.: so-), «sikseles», *sipiņi*, «sirsipiņi», *sluokas* (izr.: slū-), «sombi», *spāļļi*, *staldas*, *sūotanci* (izr.: sū-), *šķepešķi*, *tilmaņi* («kilomaņi»), *timmi*, *tulba*, *tūoci* (izr.: tū-), *vasvas* (izr.: vos-), *vārgaļi*, *vēcšēta*, *vikla* (vikli), *vūņģi*, *zēņģi*; *vēc-laicene* (ari: laicani).

karuļi, *maskalni* (-aļi), *pārlagi*, *peņķi* («peņka»), *sauleskalns*, *rūomeškalns* (izr. ar ūo²²).

brāngas (izr.: bro-), *gravas*, *kanastas*, *kūokatene* (izr.: kūkatana), *lēģenes*, *lēknas* (izr.: laknas), *mucenieki*, *rēipuļi* (izr.: rai-), *riepinieki* (izr.: rīpinīki), *skūltani*, *vāveres* (izr.: vūovaras); *korneta muiža*.

ēzers: *ilgaja* ēzers.

*lāzbergā*² pag.¹⁰² E.

lāzbergieši: *aizupe*, *akmen(s)tacis*, *aūgstais-kalns*, *aūgstābirze*, *āugure*, *āuseji*, *āusejkalns*, *bāndersala*, *bērzukalns*, *birze*, *blāķis*, *blekteskalns*, *būndzene*, *butkasdruva*, *cīrojakalns* (izr.: cīrak.), *čōmmaskalns*, *degšņi*, *dvars*¹⁰³, *egļusala*, *ēzerkalns*, *ezišava*, *gailiši*, *gārša*, *gāršnieki*, *goguļi*, «graustalauža», *grīvenieki*, *jaūnzemji*, «kaivanda», *kamugrīva*, *kļavusala*, *krijugārša*, *kukurlaura*, *ķēniņkalns*, «ķikuti», *ķivistene*, *ķiši*, *ķivene*, *lāikupe*, *lapenieki*, *lapsukalns*, *lazdumāja*, *lielā*

¹⁰² [Vēlāk: Mārkalnes pag. (daļa pievienota Pededzes pagastam). — V. D.]

¹⁰³ [Pirmpublicējumā: *dvars* aiz *grīvenieki*. — V. D.]

sala, liepusala, lukumiši («lūkumieši»), maksimsala, maz-
 alksne, mālukaļns, medņurieksts, mēlderī, mēlliši, mež(u)-
 muiža, mikališi, «odzene», oksasils, // omelkas, pededze, priek- 78
 šene, priekšsala, «pujekalns», puķenieki, ragusala, salakas, sām-
 sinava, sāgas (s-gi), siberdruva, siberi, silamala, siļķene,
 «sirsenis», siļi, siļulaūzs, skraķadruva, skrini, slapja-druva,
 smiķeva, spiķersala, «stauberi», stiebriņi, sviēsta-gārša,
 šūpalas, tam(a)maci, «tikane», uōzuoliņi, vāidava, vārņezers,
 vēcagas, vēverkalns, vilkugārša, vōlkova, vuķi, zamani;
 lāzbergis.

kaln(a)pededzieši: akmendruva, «arakauci», asvenieks
 (izr.: os-), bēzemnieks, dēmšani, eglenieks, garie-juři, kazlēni,
 kraūkliši, nikoļskas, pānkuļi (izr.: pon-), pūncene, silenieks,
 upmalnieks, uozuolnieks, vācmāja; kalna-pededze.

ēzeri: mudenieks, puntulis, «klabatiņš», «tubulits»,
 «puntucs», «ducins».

kalni: apsulaj-k., «nameta» k., «kaprana» k., maiļu k.,
 «pakuļa» k., kangaru k., «kanista» k., sāvas k., «ranigas» k.,
 «musta» k., «cabulu» k.

purvi: «burciša» p., spindzeļu p., laužņa p., dangu p.,
 «sāka» p.; «ķepes» p., «vasa» p.

plavas: aluotenes, «retanas», «alikavas», «litupes», «sika»,
 mālupalts, klāces, cirkavas, «maucuksnes», «sabiņu» p.,
 «belžas», «zundaka», «nastagas», «dubenicas», «plaskanas»,
 grisla, «cinkuļa», «tintara», papardene, sarkane, pēdene,
 alšķu p., «jupja» p.

lauki: lukstu l., «kundula» l., «salašas», «grūdeša» tīrums.
 ganības: «smola» birzs, «kreipans», «sama» druva.

meži: peipene, «valmierite».

lejasciema pag.¹⁰⁴; iedzīv. — lejasciemieši². Ā.

āļi, āmši, āndriņi¹⁰⁵, āņķups, aūgstais-kalns, avuotiņi,
 bērkolds, brūveļi, būrks, cēļmalnieki, ceplis, cinci, čipati,
 dukuļi, eglites, gailene, galējs, gāujmalieši, grabaži, jaūn-
 bērzīņi, jaūnbirži, jaūnzemnieki, jānuži, katriņas, krāmpāni,
 kručki, kūrmene, kūrmji, ķēriki, ķibas, ķilpāni, ķimenkakts,
 lapati, latupe, lēmbji, liči, lives, liepiņi, liepsalas, magaziņš,
 majēni (majāni), mastiņi, mēiri, mēlnāsala, «nātiņš», nikliņi,
 niēdrupe, niēdrupji, ōldermaņi, pāideri, pakalnes, pāuri, pirts-
 muiža, pietkalniņi, plēķi, priednieki, priežukalns, puriņi,
 ratenieki, razgufnis, salaki, sālmiņi, saltupe, skujenieki, sprūši,

¹⁰⁴ [Kādreiz: Lejas pag. — V. D.]

¹⁰⁵ [Pirmpublicējumā: āndriņi. — V. D.]

suži, šķilteři, tēcupe, tiltaleja, tīrzmala, tilēni (tilāni), trāllas, «umari», uōzuoliņi, vāldišana, «viģubi», vilupe, zutiņi, zvārtavi, aūgulieši: āmbenieki, bozenieki, krimi, krieviņi, micpapļi, miķites, miezītene, olekši, pīnckāji, prēdelene, rimstavas, siļi, || 79 skapari, sliseři, tārgupji (ar a), vanagi, viesenes (izr. ar ie); aūguliena.

ēzēri: aūgulienas ēz., prēdelenes ēz., sila ēz., sudal-ēzērs. kalni: brūveļa k., jāņa k., magaziņas k., rūožu k. plavas: «vaiva», «sūzars», «nakrimš».

litenes pag.; iedzīv. — līteniešr. K. un E.

āizpurieši, āizupieši, akmeņrūcis, āncuļi, āurava, aūgstkalni, ābuoliņi, baluoži, bazars, blūodnieki, briēzumuiža, bubinkas, cemeři, cepļi, dāmaņi, dreimaņi, dziļņi, ēzermala, flōrida (izr.: pluorija), gāršnieki, grīva, groši, grunduļi, grūzīši, guldupieši, irbenieki, januži, jaunzemji, kagaiņi, klānagali K., kļaviņi, kordune, kristapnieki, krūoņi, kūšuolas, kūokari (izr. ar uo), ķilupji, lapsas, lašupji, lazdukalni, lejaskalni, leški, ludzi, lugaži, lugažpuros, medņi, mežgals, mucenieki, mugurupe, pededznieki, pelēdnes, pērkuoni, priednieki, putrani, puodnieki, rieksti, sakaņņi, saldukšņi, salenieki, silagals, silava, silenieki, sitenieki, skujenieki, smūoņi (izr.: smū-), speģi, sprukuli, sprūdodziņi (izr.: sprū-), stāubernieki, upleji, ūdri, ūsiņi, uōšmale, uozuoliņi, uozuolnieki, vēģi, vilkumuiža, vucēnupe, zaķaplūoks, zāģernieki; lītene (jeb lītiena).

lizuma pag.; iedzīv. — lizumniešr. E.

apškaļņi, batkas (izr.: bo-), beķeři, brēnguļi, darijumi, dāuguļi, dēgumi, ēlstes, gāujmalieši, gārškalns, grimnauži (viensk.: g-dis), grūšļi, gūžilas, gēisti, īsēģi, ievāni, jāunzemji, jāunzemnieki, jēricas, kaļņi, kaļviši, kāmieši (viensk.: k-tis), kolāņģi, kubulnieki, kurpnieki, ķiveskalns, lācumēři, lielpēteri, mēlderēři, mēlnaismežs, mežmalieši, pieti, plukši, plukšnūoras, pūrvieši, pūdijs, rubenes, rūobežkalns, saltupji, sālijumi, siltie, stapāni (izr.: stop-), tāures, ūdrupji, vākši, vēlēna, vēlēnmuiža, vēveři, vīņķeles, zēimurti, zirģubirzs; lizums. aūgstais kalns.

lugažu¹⁰⁶ pag. E.

lugažu mācīt. ļaudis: kraņci, lapaiņi, liviķi. lugazieši: aliešas («a-ši»), aņtiņi, ārnikas, baļkas, bāņķi, bābelnieks («bābern.»), biērņi, bridēģi, buņdi, buōzes,

¹⁰⁶ [Vēlāk tam pievienots Liellugažu un Pedeles pag. — V. D.]

cuōrzem-//nieks, dibini, dūmpji, graūzas, gūlbji, gurīši (viensk.: 80 g-tis), kalažas, kalnmeldeři, kaņepes, kallāpi, kārklī, kūociņi, ķēipji, ķini, ķiši, ķuķi, ķuļļi, lapskalns, litakas, liēlkājas, liēpmuiža, lūņķi, lūķernieks, māizēni, maķēni, maļdavnieki, mežuļi, mikšas, muncis, nagliņas, nīgi, pēnti, pilēnietis, pukši, purgaiļi, «rāmnieki», risali (r-as), ruņģi, ruōņi, salaszoirgzdi, salānietis, saūlietis, sēdaskalni, silmūrnieks, slāunes, «smēki», smilgas, sniķeris, stagāti, «tači», tilgaši, vēcrāmis, vekši, «vē(ve)r-zemnieks», vīn(d)edzes, valdikas («valdegas»), zīle, žagari, žuŗbiņi (ž-bes); lugaži.

buŗdzēnieši: «aniņi», āusēklī, āustriņi, ģē(r)ķi, jaūnzemes, liēpkalni, «lubāni» (nav vairs), lukstiņi, putras, «silzemnieki», stalduoti, šķīrstnieks, utkas, vanagi, vēži; buŗga.

lugažu¹⁰⁷ ciemati: «aizjaujieši», «sērgalieši», lielmežnieki, kalnciemieši, «vecsmirdi», čūpurēni.

liel-lugažu pag.¹⁰⁸; iedzīv. — liel-lugazieši³. E.

āizpures, abuļas, «ābuoliņi», dūdas, «kamačas», kapsandas, «kurmītis», ķeizars, «ķelles», «ķellītes», ķimburš, ķikšis, lāukšis, lāči, «lieljāņi», margi, meģeri, puņģi, «remelgas», «reniņi», ruķēlis («Rutkell»), «taukvērsi», «tiši», ūntiņi, ūspilis, «varikas», vārnas, «vēžakruogs», «viņaudi».

«tiecen-mežs».

mālupes² pag. E.

mālupeši: aluōdzene (izr.: olū-), apšusala, bāltinava, bātarava, bīrzgals, «blūmreiņi», brēnci, briēdenieki, celmenieki, cīršņi, duōbju sils, gāršnieki, griķukalns (izr.: driķukols), grīvinieki, «grīvukalns», igriove, jaū(n)zemji, jurenski, kaktiņi, kaķi, katrinburga, kļavusala, kramuļi (izr.: krom-), kūrs(v)ieši (izr.: kuorsviši), ķikši, kūdeři, lazdiņi, lielie-gabali, liepiņi, liepukalns, lūņķi, «meļnupe», mērnīeiki, mišķi, plintauka, pļevna, prōņkas, pūr(v)male, salinieki, saļņi, «sita», «skaistais-sils», sopikalns («sofi-»), spicene, strīckas, svilts, tārvas, terešķi, «upmaļi», ūbuļi, uōzuolnieki, žērveļi; mālupe (izr.: mūolupe).

ķermanieši (ārmēņi): brūnas, kraūkļi, krēsliņi, kūopmaņi, lejasnieki, lēnkava, naglas, pānkulene, pūriņi (izr.: pour-), rēdnīeiki, rutki, sebežnieki, smiķi, svarīte, sviēstiņi, šķeleci (ar c), šķiņķi, šķiņķugārša; ķermaņi (āрмаņi). //

¹⁰⁷ [Pirmpublicējumā: lugažu. — A. B.]

¹⁰⁸ [Vēlāk pievienots Lugažu pagastam. — V. D.]

81 *palsmaņa* mātīt. ļaudis: *briēži, mālupe, spaļi, stap(a)riņi, stiņnas, vēcupe, zeltiņi.*

alkšņupji, biržuļi, bisenieki, cepļakalns, džindžas, ieži, juŗģi, kaķis, kalējiņi, kaŗnites, lata («Charlottenberg»), *lazdiņi* (senāk: *lāči*), *maz-mēris, mēimuri, miķēļi, muižnieki, pavāri, jaun-pulkši* (senāk: *pērēji*), *rāibi, vetiņi, vij(a)spūķis; mēris.*

purvi: *tīra p., ķepas p., rubļa p.*

kalni: *rubļa k., teteŗa k., «sviltes» k., «radzeņu» k., pīlites k., daldeŗu kalni, «sukavas» k., «vasu» k., «plīķenes» k., «kukuržņa» k., «īvačain(a)» k., «īcenkalns».*

plavas: «cincene», «gromaltene», «apučka».

meŗš: «ķūdur (u)» sils.

lauks: «damakša».

palsmaņa pag.¹¹⁰; iedzīv. — *palsmanieš³. Ā.*

«aizkalni», aizpuri, *ālkšņavadzis* (kaši), *ālkšņupji, aūgst-kaļņi* («jaun-kalv.»), «bēraiņi», *bērziņi* (krieviņi), *bēŗzkalns* (bēŗzijas), *bēŗzuōle* («linde»), *biŗžuļi, brūži, budži, caūnes, celmiņi, cepļi, cepļukalns, cīruļi, darvenieki, «drīzuļi», dzeņi, eŗeŗciems* («vec-zilaks»), *gaiļupis* (galupe), *gruošļi, ices, jaūnites, jaūnzemji, «jēpi», kades, kalējiņi, kalniņi, kalnzemnieki, kameņi, kamuolkalns, kļavaisi, kļaviņi, kraūkļi, krūmiņi, kūļķi, ķempes, ķiēģelkalns, laŗsteri, laŗkas-kalns, lazdiņi, lazdupji, liŗdes, livonija* (mazpūķi), *liēdulieši* («liedoliši»), *liēlmeŗi, liēpkalni, lūžņas*¹¹¹, *mačēņi* (mačāņi), *mazkaļņi* (vāveriŗe), *mālejas, «meimurkalns», mūrlejas, olderi, palejas* (ašķāji), *piŗnites, pūrgaiļi, pūŗzemnieki, pūķi, puōdnieki, rublauskas* («rublovskij»), *rudbārŗi, saliņas, «sauja», «sebra-vilciņš», silzemnieki, siļi, skābie, slāņķi, slīepji, spaliņi, sterģi, strazdiņi, straŗas, tīlderī, ūdrupji, «uozuoliņi», vaguļi, valgumi* (jaūn-liŗdes), *variņi, vaskenieki, vederes, vēŗzemnieki, vičteiņi, vilciņš, zaķītis, zilākŗi; palsmanis.*

aūgstkalnieki, briēŗkalns, daūguļi, krievzemnieki, laŗsteri, silgaļi («silgalv.»), *siŗ(a)liņi, spilvas, stalŗdes, tūles, veisen-brūna, ųagatas; vizla.*

kalni: *kamuol-k., kaŗgar-k., «kaukur»-k., laŗkas k., sebra k., ųķeŗsijas k., «benķenes» k.*

plavas: *abriņas pl., ašķāja, bāģenes, biŗlenes p., bresliņa p.,*

¹⁰⁹ [Vēlāk apvienots ar Rauzas pag. un radies Birzuļu pag. — V. D.]

¹¹⁰ [Vēlāk parasti: Palsmanes pag. — V. D.]

¹¹¹ [Pirmpublicējumā: *lūžņas*. — V. D.]

«čunčurenēs», galenģa p., *juņcenes*, «maitenes», pantaka p., rakša p., «svilces» p., *vējenes* p., «billeņu» purvs.
mežs: stubēres m. //

*pedeles*¹¹² pag.; iedzīv. — *pedelieši*³. E.

baluodiņi, *bērzumuiža*, *circenis*, «dūmjī», *eži*, *jaunā-muiža*, 82
jaunzeme, *kazis*, *krieviņi*, *kurēlis*, *leīmanis*, *māras*, *meiši*, *mež-*
ciems, *mežulis*, *mežuriņi*, *muižnieki*, *puņģis*, *raģi*, *ruōpenes*,
salmiņš, «*siliņi*», «*silķe*» (nav vairs), *slīpe*, *smērtes*, *spruōģis*,
stīpnieks, *urbulēni* (pagasta daļa), *vēris*, *vilkups*, *vībuļas*,
žēgurs; *pedele*.

plāņu pag.; iedzīv. — *plānēnieši*³. E.

āncitis, *bābēns*, *bigatiņš*, *breķelis*, *čārnas-kruogs*, *daībitis*,
ēlvancis (1805. g.: «Owerland»), *gūlbītis*, *kanāzis*, *knape*,
knieris, *ķīsis*, *lapiņš*, *lācis*, *lūķis*, *lūocenieks*, *māisiņš*, *maskats*,
mežulis, *mūrnieks*, *pagastiņš*, *pāutiņš*, *piēts*, *rēnka*, *ruķis*,
sārkanis, *siksnis*, *silgailis*, *skujiņa*, *slācis*, *staklītis*, *uozuoliņš*,
zviēdris; *plāņi*.

rāuzas pag.¹¹³; iedzīv. — *rāuzēnieši*³. Š.

ālkšņi, *āzīši*, *brasli*, *caūnes*, *dišlēri*, *džegūzes*, *eziši*, *galiņi*,
gaīļupji, *griētupji*, *gubēni*, «*jaunzeme*», *kal(n)zemnieki*, *kļavaisi*,
kumēļupes, *ķikuti*, *mālijas* («*mālejas*»), *mūsiņ-caūnes*, *pidriķ-*
kalns, *puriņi*, *purzemnieki*, *rēnceles*, «*silaji*», *stabukalns*,
traškas, *vāveres*, *vējiņi*, *zīlie*, *žeikas*; *rāuza*.

jaun-ruozes pag.; iedzīv. — *jaun-ruozieši*². E.

andriši, *apsites*, *auotiņi*, *brūveļi*, *cikuži*, *ciemeži* (izr.:
cīmaži), *dāuškāni*, *dedziņi*, *dzeniši*, *eniķas*, *purva-gusta*, *jānkas*,
jaunzemji, *jākiņi*, *jūrgi*, *kalakauri*, *lāuri*, *lielanši*, *lūodi*, *maziņi*,
mazuļi, *mēlnežeri*, *mētumi*, *mucenieki*, *obežari*, *pāuļi*, *peļļi*,
pēņi, *pūdisti*, *pūrviiti*, *pūostažas*, *rāceņi*, *rumpas*, *salas*, *salīņas*,
sīli, *siliņi*, *skripji*, *sōmsi*, *stradi*, *šteinari*, *vārtusēta*, *vešķi*,
vēveri, *vītumi*, «*zvirgzdukalns*»; *jaun-ruoze*.

¹¹² [Vēlāk: Lugažu pag. daļa. — V. D.]

¹¹³ [Vēlāk: Birzuļu pag. daļa. — V. D.]

sinuoles pag.; iedzīv. — *sinuolieši*. S.

sinuolieši: apšumežs, âbuolkaļns, âdmiņi, aūgstāri, brūveļi, brīci, cēļmi, ceplakaļns, ceriņi, ceskamāja (ē), dāmbjakalns, dūņupurvi, dzeņakakts, eglūpis, grīmauži, gāujas-jenici, kļavāji, krāces, krāceskaļns, kūpiņi, ķeņģi, lazdukaļns, lācupji, lināji, lipani, liepumežs, mačakakts, matissils, mālāpšala, mēņģelis, ogarčoks, pietiņi, priežukaļns, puoļukaļns, rāvupe 83 (rāupe), rēiņakakts, // ridūži, rugāji, rūobežnieki, rūožukaļns, silnieki, smilgāji, staidi, strēbeles, špaļlespuris, teterkakts, ūiserenes, vītiņi, zāķenes, zvejnieki; *sinuole*.

mālenieši: aūgstkaļniņi, barani, bērupji, bērziņi, birzuļi, cēļmi, dziļaisgrāvis, ezerkaļni (e), grēdas, ģēistakaļns, ģindi, jaūnzemji, jenici, kļaviņi, kūpiņi, kuōžas, ķieģeļceplis, lapkaši, latvasas, liepkāji, paķules, palata, priednieki, ruōznieki, sālupji¹¹⁴, silagals, silupji, silupīte, smūoni, staidi, tūoči, upites, zēļlenes; mālu muiža.

ēzeri: ruōnieka, âdmiņa jeb âdmaņa, grīmauža, mustera, dūkstīņa, kliņča, lācezers, linezers.

kaļni: aūgstāra kaļns un dzīrzuma kaļns.

meži: dievaruōza, vilkusils.

smiltēnes pag.; iedzīv. — *smiltēnieši*. S.

smiltēnes mācītāja ļaudis³⁴: brūķšis, kaicis, miltiņš, piñnite, sprenis, spruōsts, žāpurs.

smiltēnes pagasts: âizpur(v)s, âizruoze, âļksnis, aūtuži, apse, aūgsdzirnavas, âbuliņš, âzis, «babiņ[š]», bīrzuļis, biss, brutulis, brūķša, buliņš, cimdīņš, ciēkužis, cūkgalva, čakste, dāmis, draņds, dūorede, dzelti, dziŗkaļis, egle, eķite, ēmurs, gailītis, grāvis, greste, gruōtūzis, gūzis, ģurģēns, iñcis, iēkars, iēvāns, jaūnzemis, jāņa muiža, jeberis, jēnceris, kaģis, kaiberis, kaīnaļzis, kaīva, kaļitis, kaļniņš, kapukaļns, kapusils, kaŗavīrs, kaūkars, kaūpis, kazulis, kažaucis, krijupis, krustakmins, kubliņš, kuŗmis, kuŗpnieks, kūlēns, kaūzeris, ķāka, ķeņģis, ķigulis, ķieģeļnieks, lapiņa, lapsiņa, lāčakaļns, lepēka, libietis, licis, lidaciņa, lidaka, liēpiņa, lubiķis, ludzis, lūķis, lūris, lūsa, luōze («lose»), ļuļa, maculis, malacka, mālava («māluve»), mārtiņš, maurags, mednis, mēļbārdis, mēņska (mēņcka), meža-muiža, mežiēls, mežulis, mežuole, mīgla, mizis, mīks, mīesiņa, muŗza, naūžēns, nīgale (nīgalieši), nūņa, palata, paliepis, pavārs, pēka, pēlnancis, piltiņš, pīpulis, plānis, praūls, puja, pulciņa, pulķšis, pūmpurs, pūrkalītis, pūce, puōdnieks, puoris, rags, ragžis, raūša (r-ši), raūznieks, reinis, riņģis,

¹¹⁴ [Pirmpublicējumā: sālupji. — V. D.]

rūnēns, saūleskalns, sāutiņš, silenieks, sīkulēns, siēris («sijēri»), sieks, slazduvēris, slipsis, snīķeris, spalīs, sprenītis, stēģis, sūcis, šķesteris, šķipele, tūlēns, tīltaleja, tīle, tīrumiņš, treide, upīte, uzbāzis, ūdrs, uošamāja, vārniņa, veldē, venezis, vējiņš, vēska, viмба, viņda, vīksna, vīķele, viļēns¹¹⁵, vīelis, viļēns, zadiņš, zads, zaļkalns, || zariņš, zaļvālis, zaūska, 84 zēķis, zēļgauska, zēllite, zēmlite («zēmlidis»), zīlva, zīle, zvāgars, zvejnieks, zvīrgzds, žube; smiltene.

cērtēnieši: bēmbēris, dreīmanis, kalbaka (mājas saimnieks: Pal(m)bachs), laūks, lembis, patakaīnis, «puni», rāuza, saltupis, sēnali; cērtene.

ikšēlieši: cēlms, garauziņa, ķipis, leīmanis, mitins, plānītis, puītule, rudzītis, sliņķis, vadzis; ikšele.

ežeri: kliēvis, sūcis, rudzītis.

kalni: silavu k., «mīkkalns», klieva k.

plavas: «remulis», dūcis, nārvēlis, šņācene, «apiniēte», cinene, sārtene, darijumi, makstene, «ievaniete», laiksnis, rauzas p.

«plūšu» purvs.

stāmerienes pag.; iedzīv. — stāmerieši². E.

antani, āpsālas, baluoži, bērzemnieki, bērziņi, birņi (izr.: bierni), birznieki, ciruļi, druvenieki, dzēlzavieši, dzērves, gāršnieki, irbju-muiža, jaunzemji, jīķleri («Gückter»), jūoškas (izr.: jūškas), kapenieši, kauguri, kļaviņi, kranci, kraukši, ķempji, lazdukalns, lācu-muiža, lēpji, lidumi, lielgabali, liepumaāja, lubānieši, medņi, mežagaiļi, mežameiši (izr.: mežamaiši), meženieki, mīķes (jeb «sila-mīķites»), namsadi, pededznieki, puogas, rijiņassils, silajāņi, skūolas, smūoņi, stant(e)s-muiža, staras (izr.: storas), stāmeři, stradi, stūrastas, sūneklis, uozuoli, valmierieši, vaņkas, vārguļi, vidupji, vidzeme, vīlkumuiža, zaķiši, zaķumuiža; stāmeriene (izr.: stūomerene).

tīrzas pag.; iedzīv. — tīrzmalieši². E.

tīrzas mācīt. laudis: jāņukaļns, rūži (viensk.: r-zis), siļi, stigas, tīrzas mācīt. muiža.

āži, bēči, brānti, brūveļi, ceplis, dakaři, dāudziņi, dāuškāni, dārtiņa, dravnieki, dzērbeņi, graūži, griķi, grūote, ģevji, ģevjāņi, īndrāni, kālviši, kārģi, kaudzeskalns, kļāvi, krāces, krustiņi, ķempji, ķepuri, ķidas, ķūoderi, lapiņi, leškūti, liepas, mazkalniņš, mālu(p)kalns, mūoru-muiža, pālsukalns (jeb

¹¹⁵ [Pirmpublicējumā: viļēns. — V. D.]

vāldiņi), radzupji (izr.: rodzupi), rij(a)skalni (izr. arī: rieskalni), ruōņi, silieši, skūoški (viensk. s-stis), strāupīņi, subri, sulubērzi, sviķi, šķilbjī, tīles, ureikste, uōgupurus, uozuoliņš, vīndedzes («vīndedzes»), zvejnieki; tīrza.

kalni: rata k., avuota k., vilku k., vasu k., mantas k., dīndu k.

85 pļavas: dzadzula, lēdzeksne, pakņica, zvanaleja, // cūkupe, vēršupe, spaldis.

meži un krūmi: blususils, karūžbirzs, mālijas, nāves-priedes, kazusils, buliņi, sviltas.

purvi: avju p., lukstu p.

trikātas³ pag. E.

celmiņš, dēdumietis, drāulis (jeb draulis), gruņdiss, guōgēns, klētnieks, lai(d)nis, mārī(i)nēns, trikātas mātīt. muiža.

trikātieši: aķis, aūga, aūgstruozi, baraūska, bāliņš, bāze, bērsis, bēziņš, biķernieks, brūvelis, dadzis, daibe, dzērve, eņne, gaustrums, iņdulis, jaunais-kruogs, kalniņš, kaūsiņš¹¹⁶, kazruņģis, kleša, knipis, kreilis, kūkurs, ķigulis, leīmanis, mustis, naūdite, pidulis, pluķis, priedīte, rubenis, ruņģis, salānietis, sēnis, ratnieks, silupite, sleberis, stālduots, stařka, stīlbis, strūka, šķetra, tārpiņš, vadzis, veģēris, vicēpis, viņaūds, zēnka, zvejnieks; trikātas pils.

lubēnieši: abulskuola, altīte, aņtulis, aūša, buksis, dūka, iřbite, kaģis, kaņpiņa, kaūpis, kūkurs, ķikuts, libietis, luōža, mežite, mūrnieks, ruša, slāzis, ūdriņš, vēžnieks; lubu muiža.

duťkēnieši: baltulis, brutulis, buņburs, dāmis, jaūndzemis, jēnis, kaņepe, kūlācis, ķevētis, luōdziņš, purbēka, sūbris, viņņēns, zalte; duťka.

tiēpelieši: atpilis, āzis, bākšis, briedis, kaķitis, klidzis, ķika, lācītis, lēlite, libiřts, māliņš, mālukruogs, silzemnieks, smeilis, stēps, strupis (jeb ķeņģis), tuōmiņš, uozuols, višķis; tiēpele.

lipškalnieši: bariss, bidzis, daīzis, diřnaspurus, iba, kalācis, krujēla, ķepite, ķēpis, ķipluōks (jeb ķāka), līdaka, liē(l)manis, lielupis, muižnieks, pūka, ratnieks, rudīņš, spēlnieks, tiņba (iznīc.), upite, zebiņš, zilite; lipšukalns.

vālēnieši: biķis, eiduka, gruōte, klapcis, leksis, lielmanis, meļķis, naūdietis, rēža, subrickas, svika, vāigupis, žīvka; vēc-vāle.

uōlinieši: baiža, bērzakruogs, čuřma, gailitis, kaķis, luņķis, muižnieks, purbēka, rāmnieks, šķērukals, vēc-māja (jeb vēlns), vilciņš, zeiris; uōliņa.

¹¹⁶ [Pirmpublicējumā: kaūsiņš. — V. D.]

ēzēri: *ķīša ēz.*, *spriņģa ēz.*, *palkainis*, *atpiļa ēz.*, *stūlba ēz.*, *sikšņa ēz.*

kalni: *sidraba k.*, *lazdu k.*, *cīruļa k.*; *jēpa k.*, *riziņ-k.*, *dirnas k.*, *ruķu k.*, *tāutu k.*, *pēžas k.*

purvi: *taures p.*, *sūnēklis*, *vaļgums*, *stakļa p.*, *lūžņa p.*, *peņtara p.*

plavas: *viltums*, «lauznene», «lidenes». //

uōmuļu pag.; iedzīv. — *uōmulieši*³. E.

«aca», *augstkalns*, *bērziņi*, *celmiņi*, *dindiņi*, *duōnupe* 86
(«duomupe»), *eglite*, *ērmeņi*, *kalēji*, *kļaviņi*, *kuŗģis*, «kūlējs»,
kuoprēni, *laugasti*, *liepiņi*, *mežapricis*, *micīņi*, «nabiņa», «past-
kalns», «pipari», «purbe» («peerbi»), *purgailis*, *rušķi*, *salas*,
siļi, «stabiņi», «stāle», *stinte*, *striķis*, *ulstis* (daudzsk.: *ulšķi*),
uņguri, *uozuoliņi*, «vērt-muiža», *viķis*, *zakītis*; *uōmuļi*.

vālkas pag.; iedzīv. — *vālcēnieši*³. E.

baldiņi, *bēkas*, *braņdiņi*, *bucuļi*, *cīruļi*, *čakši*, «dambe»,
duņdurs, *dūči*, *duore* («dore»), *jaūnzeme*, «kaice», *kalci*, *kalēji*,
ķelle, *ķivite*, *lāmbas*, *lāča-muiža*, *lediņi*, *lipsis*, «liepiņi»,
«nekars», *paūkas*, *pidriķa-muiža*, «pīna», «pīriņi», *plaņči*
(«planši»), *rēsuļi*, *rušas*, *sēļu-muiža*¹⁷, «slavens», *stuōķi*,
sviķeri, *svile* («swille»), *tuōmēni*, *uozuoliņi*, *uōzuolmuiža*,
zeŗviņi, *zīdeŗi*, *zile*.

*jaun-vāles*³ pag. E.

jaun-vālēnieši: *buŗksis*, *dāudzietis*, *laūzis*, *mēl(n)galva*,
mežciems, *nuōrvēlis*, *reņģā(r)ts*, *savēlis*, *spriņģis*, *sviķis*,
zeiritis; *jaun-vāle*.

cēmpēnieši: *bāģis*, *birulis*, *buōka*, *iņcis*, *ķerve*, *laņkaizis*,
lepeķis, *silis*, *vagalis*; *cēmpmuiža*.

jaun-brēņgulieši: *bēkurs*, «brūvelis», *būbis*, *cēipis*, *ciēkurzis*,
egle, *guōģēns*, *kaķasala*, *kaūcis*, *kaža*, *ķeņcis*, *ķeņģis*, *leititis*,
luōžas, *maile*, *mūrnieks*, *platkājas*, «pulka», *rudinš*, *siecenieks*,
staūzis, *zābaks*, *zāģeris*, *zūosnieks*, *židava*; *jaun-brēņguļi*.

purvs: *rūsas purvs*.

vijciema pag.; iedzīv. — *vijciemieši*³. Ā.

alieši, «annis», *aūgstroozis*, *aūrites*, *bajēriņi* («bajariņi»),
bāci, *bāģini*, *bārdiņas*, *bebriņi*, *bitari* («bitter»), «bundas», *buņ-*

¹⁷ [Pirmpublicējumā nepareizi: *sēņu*. — V. D.]

dīņi, būdas, celiši («celīti»), celmiņi, dibens, dreimaņi, dravenieki, «dutkiņa», dzērbji, gailiši, gutuliņi, icēni («īciema» skola), iēlicas, jaūnās-mājas, jaūnzemji, jērcēni, kaīri, kalējiņi, kalniņi, kañkariši, kañnite, kauķiši, kāsīši, knipas, «kokši», kūndziņi, kūkuriņi, lakstiņi, lācupji, lezdiņi, lēpeles, lidakas, māliņi, mežmuiža, migliši («miglit»), muñcis, nīģis, paēžas («pēže»), paūkulis, peņģi, plitiņi, puñkales, puņģi, 87 priēdites, rudziitis, skripsti, // stāmpji, stāmpvēveri, sūbri, tacitis, tāurnieki, trūopiņi, uōzuols, vārtnieki, vēģeri, vēžnieki, viñnēni («vinnēm»), viķavas, zaļms, zariņi, zāģeritis, zālites, žūri; vijciems.

kalns: *celiša kalns.*

zēltiņa pag.; iedzīv. — zēltinieš². K.

āizpuri, āizpurieši, apsītes, baltie, cēkuļi, čablis, čakstenes, čušji, grabažas, grēveles, jaūnzemji, jūošķas (izr.: jū-), krapas (izr.: kropas), krustakalns, kūndrati, ķipluoks, lāimiņi, lūši, maltavnieki, mālveši, medņi, pāvuli, rēvelītes, ruķeļi, ruožu-kalns, skapari, sprinģi, uozuoli, vaguriņš (izr.: vog-), vīlki, vīduti (izr.: veid-), ziemeļi; zēltiņš.

ziemeņa (izr.: zīmara) pag.; iedzīv. — ziemerieš². E.

aūgstciems, ādiņi, baluoži, bārdas, bērtuži (izr.: bārtuži), elisi, idzinieki, ignaši, jaūnzemji, kāivandas, kāmpji, krieviņi, lejasmājas, prinduļi, ružani, silinieki, skrēbulnieki (izr.: skra-), skripīņi, skūltas («skultes»), skūolmeistari, stāmeři (izr.: stūomari), uōzuolkalns, vagaļi, zāņi; ziemeris (izr.: zīmars).

grīguļi, isaki («īsaki»), pāuliņi, vārdava, šlukums, anaraūdas, apšukalns, ādiņas, kauli, bērziņi, daktinieki, garuoži, ģēiķi (izr.: ģaiķi), jāņakalns, jēkumi (izr.: jakumi), kaktiņi, kalniņi, kārķļi, kauķi, lēišakalni (izr.: laiša kolli), liepkāji, mucinieki, pūoliši, ratinieki, saltupji, semeikas (izr.: semaikas), svārupji, tāleši (izr.: tuōlaši), tiltakalns, upmalieši, uōzuol-kalns, vārnukalni, «vistaskalns», vōikas; māriņkalns.

zvārtavas pag.; iedzīv. — zvārtavieš². E.

akmenciems, «anskas», aūgstēžas («aūgstāži»), bāudži, bērži, bīržkalns, bierni, brēķi, buļi, cūnci, cūkušķi, dzeņi, grāvis, grūnduļi, grūomalti (jeb «maksīņi»), grūotes, iģeles, iēviņkalns, jaunāmuiža, jaū(n)zumi, kučkalni, kūoci (ar c), lāuri, «laurici», lāciši, lēimanis, lejzemnieks, lībieši, luturmuiža,

mati, mēlģērda, mēli («melli»), mīeniķi, pālši (viensk.: p-sis), puskas, puōdnieki, rēzes, rudžiši, rūgumi, sikanci, siļi, «skaistais-kalns», skuķi, smidzi, stepji, sūozerkalns, šūodi (senāk: «rudi»), taraškas, tēraudi, tiņņi, vasi, vasukalns, vēvorkalns, vilkzemnieks, viļņi, zvakūži; zvārtava.
purvs: lesiņu p. //

VALMIERAS APRINĶIS

aīnažu pag.; iedzīv. — aīnažnieki². K.

abads, aka, akmeņteiči, allikiivi, aīndersuons, «baluodis», 88
bārdava, biskaps, blusa (jeb stāmeris), brants, briēžlauzne, cēlmi, dreiers, «dreimači», dziřnumāja (senāk: «sapati»), eiboki, ezerkalns, ežmalis, ēkaja, ģinkenbergs, gāze, «īkala», «indi», irnuma, kaktiņi, kaniši, karbūdes, ķēra, kickiņi, kivi-murds, klāviņi, klipķe, krūmiņi, kuřpnieks, kūziki, «laipari», lance, lapmežs, laūpa, lepķs, linurga, «līvas», liēpiņa, lōrga (senāk: «zvīrbulis»), mailite, mēlnkalns, mēlnupe, motus, oja, oļķi, orava, pakaļrava, paļi («palla»), pelma, pēfna, pēcs, pitans, porga (jeb pořka), piētiņi, piplauznis, prince, puņčuri, purgailis, puriņi, purmalis, putnukalns, rabakuks («raba»), «ramani», raūdžeps, rētsēps, rēcs, ruņga, runglauzne («ronga murds»), saliņa, sarupe, seļa, silakalniņi, spiņdzele (jeb «alksne»), stāřpmeži, stepans, stobēni, suics, «surči», tamisti, tālumi, teteris, teicīte, tīti (jeb «mežgals»), uīte, upmala, uřgaji, ūla, uōzuols, vasteīce, vēcvīeta, vīgands, vīsteīce, vītuoliņš, zaķlaūznis, zariņi; aīnaži («aīniži»).

arakstu pag.¹¹⁸; iedzīv. — arakstieši. S.

aīksis, ābele, bedre, bērs, bruka, dārznieks, dūcis, eīce (jeb «encis»), kořve (jeb «korvis»), kuļķins, ķeņģitis, labrencis, lapskalns, luca, luķis, ote, pēřkuons, puīga, purgalis (senāk: «purpakaļa»), rapa, rēga, solteris, uřga, vagalis, vanags, vēveris, viķis, viķkalns, vilaste, ziļas («zīlis»), žagata; araksti¹¹⁹.

vēc-ates pag.; iedzīv. — vēc-atēnieši³. E.

aīdrins, āuziņi, breiķšis, briēdis, dreīmanis, dūmis, duōžēns, gāgaris, jaunzemnieks, kākulis, kārklis, kleīnis, krenis, ķīllis, ķupis, liēlpēteris, mārķunda, mēllūzis, mūrnieks, pīnis, pūrgūla,

¹¹⁸ [Vēlāk apvienots ar Lodes pag. — V. D.]

¹¹⁹ [Ari: Arakste. — V. D.]

pūrmālis, pūrēns, raūsis, rebele, rimeika, sapata, saūlite, sāutēns, simis, stagaris, strazdiņš, strēnga, stuřmis, tūtmēlis, veņte, vētra, vēveris, žērbele; vēc-ate.

ēzērs: ķirum-ēzērs.

kalni: sēdus, vēja k.

aūgstroozes pag.; iedzīv. — aūgstroozieši². E.

aizpurnieks, alksnis, ābelite, baluodis, bībis, briēdis, buldurs, ciēsnieks, čuža, dāmbitis, druķis, duņduri, eglīte,
89 *guōbiņa, kraūklis, // ķeīzeris, ķeņcis, ķilka, laū(va)skalns, lācis, pulka, ragainis, ruōpas («straūpes kalēji»), sīļi, stīrna, tabars, veksme, zaltene.*

aūgstrooze, kriēviņš, liēlkalns, šarlāte, vēcmuiža, mežmuiža.
ēzērs: liēlēzērs.

kalni: pilskalns un krustkalns.

baūņu¹²⁰ pag.² E.

matišu mācītāja ļaudis: dīķeris, kulpis, ķisis, (š)ķesteris.

baunēnieši: aņcītis, ažēns, bērgis, celmis, dumpuris, dzelvnīeks, iņķa, iesalnīeki, jānītis, jēksis, kalnkruogs, kuōciņš, ķēķuris, ķiņķa, lāķis, lejskruogs, «lībermanis», ļuca, miētnīeki, priēdite, rūsa, sal(e)nīeks, sapatas, siliņš, spēļģis, stīpars, tītka, ūtka, vienvīrs, zēle; jukummuiža; baūņi.

milēnieši: aņliņš, baidiņš, baldiesis, baluodiņš, beķeris, biēdrus, cēp(e)nīeks, cūkgans, dreīmanis, druōna, dzelzkalns, iņtus, jēkulis («jakul»), kap(e)nīeks, kaūliņš, kriķis, kruōnītis, ķigulis, ķikulis, labrencis, laūris, luōde, marinmuiža, mārķunda, miēļa, mūris, mūsiņš, nuōtārs, paūķšēns, plepis, pūmpis, putēķa, rūsenis, stibis, strazds, tērūna, vildus, viņba, zile; lismuiža; mīlites muiža.

pučurdzieši: bīmberis, bībis, breīme, buce («budze»), buža, buōdnīeks, daņdariņš, dibins, gaitulis, gašķis (senāk: gāstis), griķis, jurāta, kajēga, kauliņš («kaulzemnīeks»), kārķlis, ķisis, liēķa, mīķenītis, pikāts, pūpuols, rīķ(e)nīeks, skūpa, staīcele, ūdri, vēver-veīcele, zuōbēn-v., vīrsis, vītiņš, zvīguris; pučurģa.

kalni: meitkalns un jēķābkalns.

braslavas pag.; iedzīv. — braslavieši². E.

braņcis, buņde, dzērve, gāida, jaūnzemnīeks («jaunzemis»), karīte, kārēna («kāran»), kruōlis, kuņdziņš, kuřpnīeks, ķirums,

¹²⁰ [Pīrmpublicējumā: baūņu. — V. D.]

ķīsulis, ķīsulmuiža, ķukis, melderitis, mēllanši, mežkuņģēns, reņcis, saņcis, skāpis, skulte, stēriņš, stuōka, veņteris, vēzis, vintērs, zaļauska, žumala; braslavas muiža.

iznīcinātas mājas: purvēni.

buļtnieku pag.: iedzīv. — buļtniēcieši³. S.

večais burtnieku pagasts: āuziņa, bēka, bērzpiņš, biķberis, buša, cālis, gailis, gārklāvs, grāusts («grauzde»), greijals («greiers»), grēvelis, ģinēns, idviēl(i)s, igat(i)s, jērcēns, kapteine, kaukums, klāmanis, kņēda («kņāde»), liēlkājis, ludzēns, meirēns, || naūcis, naūžēns, negurska, pakulis, peīva, 90 peņcis, peļēda, piņte, plits, puōpuļi, radziņš, rūnis, saveļa, silzēnnieks, skuvenis («skujenis»), smilšvēveris, spruōsis, stilbiņš, sutnika, sveipele, šķute, teleris, uņpurts, uōzuōlkāsis, vēģis, vēicis, vēraža, zutis, zvejnieks, zvīgur(i)s; buļtnieku pils.

večais mācītāja muižas pagasts: daķbis, iņcis, kaļniet(i)s, kārpiņš, kņāģis, miēļa, puķe, viņņēns.

večais dūres pagasts: arums, čakstis, kūlla, pēņa, stulte, šudala, uļste, uōdiņš, uōzuols, vārpis, vēļļa, vēveris, vilciņš, zariņš; dūre.

večais ēķina pagasts: bedrite, eņņiņš, eņņite, grāmatnieks, kaņņenieks, kaūliņš, kājiņa, lēpenis, liķbūte, maķdēģa, maūris, mēļlācis, ruks, spēķis, spricis, stiēka, teķpe, uōsis, vīļķis, zaķis, zvārte; ēķins.

večais rūtes pagasts: beīdus, cāļu-muiža (cāļitis), jaūris, kaņcis, kuķpis, kuķmis, kūociņš, kuōšķele, muižnieks, pabēzsis, prūsis, raūka, ruņcis, sēskupis, smuika, vasleņģis jeb vesteliņš, viņņa, «zilāpis» (nav vairs); rūte.

večais seķu pagasts: beīdus, brēņģulis, ģiblis, īģums, «kalniņš», krīls, laņtus, lukstiņš, meķēns, puņģis, rāmša, ruba, slavēcēns, uō(r)misteris, vikulis; seķu muiža.

večais briedes pagasts: daķbja kruogs, dubu(l)ts, gāuļēns, gūņa («gūņi»), jānītis, rēpenis, skulte, uņģurs, vīeslava, žuōlis; briēde («Wredenhof»).

buļtnieķu vietu vārdi, kas nav minēti vecos pagastos: uōzuōls, kaūģurs, lāčakalns, riēkstiņš, ruōma, salaszemnieks, varšava, zilāps.

kalni: «greba» k., bau-k., kāres k., lidas k.

purvi: «melduga», luksts, briksnis, dūksnājs, dūcenes, «ceksnis».

mārķi: daņava, duncele, pancītis, duobeles.

plāvas: lēķainis, vītautene, brazģas, pisums, pilenes, staidzele, draņas, «auri», spilve, ligava, cērpītis, irsītis, vaņģis, dirme, strazdene, sliksnis, kultene, greznis, laipene, durba,

tukumi, talīte, druonas-sala, «vaiduksne», «pilkatene», «poris», sīga, pagātne, «tīlika», lapene.

jaūn-buŕtnieku pagasts³. Š.

baļļa, beŕķis, daŕmbis, daŕndariņš, daviņš, dukurs, ērguōts, gāiķis, gaūriņš, ģinēns, jaūnzemnieks, kaūliņš, kreilis, kūžēns, ||
91 ķeizars, ķisis, likus, mēlderitis, nāmcis, ņaūguōts jeb ņaūbuods, pūrmalis, rūsa, sālzemnieks, skuŕndriķis, steŕnde, tūmsis, upīte, vākšēns, vitēlis jeb vītuōls, zaķis, zāltiņš, zēmele, zilūzis; jaun-buŕtnieki.

pagasta daļas: gaidēnieši, upēnieši, krievenieki, ņuonēnieši, lizdēnieši. — iznicinātas mājas: celpis, dūmēlis, inķēns, juk(u)lis, klētnieks, kripa, kuositis, ķenītis, pauzulis, pirtnieks, sietīņš, smuika, veicis.

ļurpatas kalni.

pimpene (bijis mežs).

daūguļu pag.; iedzīv. — daūgulieši³. Ā.

ādmīnis, baūris, beika, buķis («buka»), buōts («botes»), dzēlzskaļis, dziŕklēns, gārša, kārlītis, kublēns, kuītas, ķeizars, ķēniņš, madiēšēns, meŕcis, namītēns, puōdnieks, ruōmis, siļēns, smicis, sprīŕcis («princis»), uŕbis, «viļaka», vīšņēns, vīēsuols («viesuļi»); daūguļi.

sprēstinieši: aŕŕnas-muiža, baika, baltais-kruōgs, bizla, dāukšēns, guōrkalns, ībēns, jukāns, juōkums, kaktiņš, kalniņš, kaūža, kraūtene, kuŕnis, kuŕpnieks, kuōvārnis, ķeviņš, lapaiņi, mālkalns, mūrnīeks, pakundzēns, piculis, puriņš, rūobiņš, sīmanēns, smiltene, stūritis, uōlektiņš, vāičaks («vaicuks»), vanags, varðzene; spreīstiņi (sprēstiņi).

kalni: piltiņa k., guluoŕnes k., «braužiņa» k., siguma k., «šņāgata» k.

dikļu pag.; iedzīv. — diklēnieši³. Š.

vēcais¹²¹ dikļu pag.; abudzis, ābuōls, bēka, bluōmnieks, brēdiķis, bruōdelis, buža, čābulis, drulēns¹²², dupēns, ēzermuiža, grebis, gruōtūzis, grāstiņš, juōstiņš, kalniet(i)s, kaūgurs, klāncis, kuōsēns, kūlmačs, leīmanis, lejkalējs, mačķēns, mastēns, meicēns, mežmuiža, mucenieks, mūglēns («muglēns»), mūrnīeks, pavīga, «peitēns», praūliņš, rāķis, «ruopēns»,

¹²¹ [Pirmpublicējumā: vecais. — A. B.]

¹²² [Pirmpublicējumā: drulēns. — V. D.]

sālnieks, skadars jeb kadars, skrīvelis, sīmnieks, spurit(i)s, struōta, tauši, viņtēns, viļēns, vitnieks, zažēns; dikļi.

budenbruōcieši: bruōdel(i)s, kaūlis, krieviņš, ķelder(i)s, ķeņģis, ķeveika, lāčkruōgs, lēnupe (ē) («Helenenhof»), mēlderis, mēļkalējs, piēnis, priēmiņš (prieniņš), puņpurs, rēzgalis, rijnieks, skrastiņš, slikums, stārasts (-stiņš), sulgums, tīlcēns, uzkurs, vīdēns, virķis, žagarit(i)s; budenbruoka (jeb bumbruoka). //

senākais maz-brēnguļu pagasts: «diktēns», garklāvs, 92 greizis, jaūnzem(i)s, krievēns, lācis, prūsis, putnēns, saūlguozis («salguozis»), uōzuols; maz-brēnguļi.

duñtes pag.; iedzīv. — duntieši.

ādiņi, ārņi, būcis, dreimaņi, dzēguzes, gāršnieks, grabi, jaūnzemis, juřģzemnieks, juōsti, (tīrum)kalēji, kaņģis, kazaks (jeb šķilteris), kořbiņi, kuņpani, laūči, lāči, mežmuiža, mēslis, mūrnieks, paņčaks, peņpava, pidas, pulksteņi, pūces, rūpe, ruōnis, seķis, stārasts, stiēbri, suōlas, suōstiņi, svelmji, šabraki, vaņgas, mustkalni; duñte.

kalns: vilka k.

ģeŗu pag.¹²³; iedzīv. — ģerieši. Š.

briēdis, budnis, duōzēns, kaķis, kalniņš, koka, kraūjiņas, ķēmpis, liēlais-kruōgs, lidurs (līdars), murši, muōricas, pilkatas («pilkats»), puriņš, puō(l)brencis, reinuots (jeb «reinolds»), sildedzis, skudrītis, tēvadēls, «tuizis» jeb «tuiža», umuļi, vēveris; ģeŗi.

eñdzēlieši: auziņa, balgalvis, baltā-muiža, cālīt(i)s, egle, garjānis, jaūnzemis, jeñcis, kaiba, klimpas («k-is»), kraūklis, mālkalns, mežiņš, oma, riēma, ruņceņi, «rūjmalis», silaņdžas, tēmekas, uōliņš, vagalis, valmis, vāvere, žūkuri; eñdzele.

uōlerieši: aņģis, baūris, beñdzis, briēdis, briēžkalns, bušmanis, cālakāja, cāzars, cēlms, eglīte, garjānis, grādums, gudancis, kajēga («kaiag»), kandava, lakstīgala, lidava, liēllidums, liēlkāja, liēsums, luika, meģites, meždibēni, mikas, mučmuiža, puga, puriņš, ragainis, sala, «sečzemnieks», sēdkaūliņš, silzemnieks, staklītes, stiļļa, tīrumzemnieks, vēļņkalējs, venēlis, «vērbele», vilka-kruōgs; uōleŗi.

paipuzieši: ārgalis, bāļa, bilska («bilskalns»), ilmetes, iñdardēļi, kaņgars, kuŗvicas, milava, muižnieks, paūskas, sala, spalīs, taškas, uōzuōliņš, zaķis, zēdava, «žamba» («žampiņa»); paipusti (paipuži).

¹²³ [Vēlāk arī: Jeru pag. — V. D.]

vēcais¹²⁴ dienvidus rūjenes pagasts: biļlis, cūkauši, šķesteris.
ziemeļ-rūjenes mācītāja muižas zeme: bīlderī, drabis
(draba), mūļa, puņķa, puõlis.
«kūkuru» mežs. //

idus pag.; iedzīv. — idvieši². E.

- 93 āžens, biķis, brūnais, daĩbis, duksis, judzis, kabalīs, kogul-
pētis, kuõciņš, ķaũsa, ķesele, ķizluoks, lapsa, likēns, liēpa,
maĩga, mazulis, mednis, patmuiža, pilāts («Pillart»), pujens,
pulķa, «purkaks», reļlis, rešgalis, skuja, stakle, stārasts,
sviņķis, švicka, talcis, tuõmpēteris, uõsis, vanags, mašēn-v.,
rudīn-v., zaķis, «zandars», dreĩmaņa-zeĩtērs, gala-z., meļķus-z.,
putna-z., purmuiža (jeb «pētermuiža»), vērsis (jeb «bālen-
muiža»); idus.

ipiķu pag.; iedzīv. — ipiķieši². K.

arķis, auziņi, bezdeligas, «bērzkalni», brindas, igali, kamaļi,
krūzis (viensk.), kūtzemnieki, laņģis, lūšēni, maĩguži, mīšļi,
mollitas, peĩši, poĩte, rijas, ruõce (jeb ruocis), saĩnas, sapraži,
sāranči, suli, tālidumi, tellas, tīltiņi, uõzuoliņi, veiksis
(viensk.), viĩgaļi, zilpauši (jeb zilpauti); avuotīni,
ar(a)slaũznis («ārslauznis»), busmaņi, celmiņi, gaĩlidumi,
mežmuiža; ipiķi.

plāterieši jeb ķirbēnieši²: (E.) aũli, buĩduri, kampmanis,
kasis (viensk.), kriēviņi, «kuksis» («kukše»), lobiņi, lukstiņi,
lūriņš, melderitis, purgailis, purklāvi, «rāci», rukuļi (jeb
«ruķuļi»), rūnas, suĩmas, tīti («tūdo»); ķirbēni; plāteri.

katvaru pag.; iedzīv. — katvarieši². E.

aũni, bal(t)sari, bērzleitis, brūvelis, cēlms, čubis, draũžas,
dzelves, gaiļi, «gārša», ivanti («ivan»), jenavas (ar e), juriņi,
koĩtuzis, leiškalni, meždibens, paĩtiņš, paũps («paupis»), pēža,
priēde, sapiņi («Sophienhof»), skuja, skuõliņi, smukas, stēķens
(ar e), stiĩnas, strāns, upēns, uztup(i)s; jāņu muiža (jeb
jāņkalna muiža); katvari.

tiēgažnieki: briĩķi, dīrbiķi, duĩcis, jaũnā-māja, kaũguži,
ķeĩnķberis, muižkalns, paũpis, piķis, pilagkalns («piļukalns»),
sīpuols, skaĩstērkalns, trīsbar̄ds, upmaļi, uosis, uozuols, vēveris,
viĩķis; tiēgaži.

¹²⁴ [Pirmpublicējumā: vecais. — A. B.]

ķērpa, pāvuliņš, priņcis (jeb sprincis).

kalni: smelderkalns, «meģras» k.

ēzērs: «pepītis».

plavas: vangs, lielpalte. //

kaūguru pag.¹²⁵; iedzīv. — kaūgurieši¹²⁶. E.

adzalis, aleksanders, āncilis, āuška, bailis, bādiņš, bāļa, 94
beīta, briška, būņķis, daniela, dāudzietis, dipenis, drulis, eniņš,
gaide, grīslis, iemetējs, jaūdzums, jērne, kaņauda (jeb
valdenis), ķēsis, ķēņpe, ķēņģis, ķigulis, ķisis, mičkēns¹²⁶,
misa, mīeturis, paūka, paūlēns, pidriķis, plāksts, rāmnieks,
rūgums, rūnis, ruōma, sal(a)smīls, sapa, seglis, skāma, sluņķis,
spāriņš, strazdiņš, sviļka, šķesteris, uzbāze, vagalis, valmieriņš,
vanags, zeibuots; kaūgurmuiža, jaūnā muiža, lizbete, stañte,
tāuriņš.

iznīcināta māja: bebris.

viena daļa saimnieku saucas «purēnieši», otra — «gaūjē-
nieši».

purvi: zažēns, riestapurovs, sviļtus.

meži: grīndiss, zeņburs, kūoknese.

plavas: ruōņu plava, laūbaka, luksts, vēcums.

kūoku¹²⁷ pag.¹²⁸; iedzīv. — kūocēnieši¹²⁹. Š.

anulis, āzis, baiža, baldiētis, baltcepuris, baūris, beīte,
beste, braūdelis, breūdeķis, brēmēlis, brīnums, buūdze-
nieks, buģa, caūnite, cēlis, dañka, deīdars, dukulis, dzēr-
vīte jeb mazdzērve, gluma, gruōpecis jeb gruōpitis, guķis, ģera,
iņķis¹³⁰, jēkuliņš, juōds, jumara, kaļļa muiža jeb kārļa m.,
karītēns, kreīlis, kreklis, kūlis, ķērksis, ķikurs, lecis, leīmanis,
meļlums jeb braūdeļu kr., mežulis, muceniēks, muša, naūcis,
paipala, paīstala, pēlnis, peņģis, pīlāts, puōlbrencis, puškars,
puīriņa, pūce, rābutis, reģis, riēviņš, sēliētis, siētiņš, silupite
jeb silpīte, spricis, sprīža, strāupnieks, stukuža, sviļpe, tañniss,
tiļcēns, tuōmēns, upīte, vaiāla, vanags, vaška, vējiņš, «vītelis»,
vītuols, žvīgurs («zvīgurs»); kūokmuiža.

dūķerieši: āizmežs, bēkmanis, breūdeķis, cilis, drañķis,
dzērve, dziņnis, gaiča, gaišāns, gaūra, gluma, ģeriņš, jāņēns

¹²⁵ [Vēlāk tam pievienots Mūrmuižas pag. — V. D.]

¹²⁶ [J. Endzelīna dzimtā māja. — V. D.]

¹²⁷ [Pirmpublicējumā: kūokū. — A. B.]

¹²⁸ [Saukts arī par Kocēnu (izr. ar uo) jeb Kokmuižas pag. — V. D.]

¹²⁹ [Pirmpublicējumā: kūocēnieši. — A. B.]

¹³⁰ [Pirmpublicējumā: āķis. — V. D.]

(jāņa muiža), *kaūža* jeb *kaūžēns*, *kājiņa*, *krāsnieks*, *krimuldēns*, *kuōniņš*, *murēns*, *paņka*, *rēncis*, *ruōbē(r)ģis*, *spruōsts*, *stiņka*, *tilcēns*, *tuōža*, *vacis*, *valmiērniņš*, *vaška*, *viķis*; *dūķeī*.

kalns: «kreiļu» k.

mežs: «spertuve».

plavas: «klampu luksts», «taurenes».

*ķirbižu*¹³¹ pag. E.

ķirbižnieki: *aņdžiņi*, *ābuoltiņi*, *baluodis*, *bērziņi*, *bīsteri* (ar e), *brīdags* («Freitag»), *briēži*, *čeri*, *cūki* («cūka»), *dzenis*, 95 *fabrika*, || *gaiļiši*, *graūdiņi*, *guļbiši*, *iņciems*, *iēvalti*, *jaunietis*, *jaunzemis*, *kaņnieki*, *kālmaņi*, «*kārļa muiža*», *krastiņi*, *kraūkļiši*, *krūmiņi*, *kruōniši*, *kuŗkuļi*, *ķiberi* (ar e), «*lāčakruogs*», *lepste*, *liēlurgi* («*liēlurga*»), *liēpkalni*, *luōši* («*luoža*»), *maņtiņi*, *mates*, *mēlbārži*, *meleki* (ar -ek-), «*oltus*», *pa(d)jēlgi*, *pastis*, *peļtes*, *piņķi* («*Fink*»), *priežkalni*, *puriņi*, *purmali*, *ruobežnieki*, *ruōziši*, *sildzenis*, *siliņi*, *sīpuoli*, *staūģis*, «*tiltiņi*» (iznīcin.), *upiši*, *uozuoliņi*, *vēc zemnieks*, *volde*, *zviŗbuļi*; *ķirbiži*.

bluomieši: *bērtuļi*, *bērzkalni*, *ciēmiņi*, *dukuri*, *ēverti*, *īvaši*, *jufki* («*jurka*»), *kalni*, *kraukļi*, *ķtviši*, *lāciši*, *melek-lielkalni*, *mežulis*, *paegli*, *pakuli*, *rijnieki*, *saūši*, *sīpuoli*, *skuōlaskalns*, *taūre* («*taurs*»), *tērauds*, *tiržumi*, *uōlnieki*, *uozuoli*, *vēveri*, *zaķis* («*saķis*»); *bluōme*.

plavas: *vanga*, *darijums*, *lauzums*.

ķiēgaļu pag.¹³²; iedzīv. — *ķiēgalieši*¹³³. E.

akmentiņš, *aņdriņi*, *apiņi*, *āuniņi*, *āraškalns* («*āriškalns*»), *babiņi*, *baldiešas*, *baltmuiža*, *bākšas*, *bērzkalns*, «*bizenis*», *blukūzis*, *blūndes* («*blunda*»), *braška*, *brēķis*, *briņķis*, *buōka*, *caūrums*, *dāukšelnieks*, *drāvas* («*dravēns*»)¹³³, *dzeļve*, *dzēlzkalns*, *gaičēns*, *gruōle*, *jānka*, *jaūnā-muiža*, *jaūnkalns*, «*jānēns*», *jeiska*, «*kalniņš*», *kuŗmis*, *lejzemnieks*, *maitiņi*, *makulis*, *mucenieks*, *naūdiešas*, *pālēns* («*pāv(u)lēns*»), *pāpēn-muiža*, *pēteritis*, *pīrtnieks*, *prikulis*, *puokulis* (ar l. vai kr. uo), *ravelis*, *rāvas*, *rumbēns*, *saņdars*, *sařma*, *sigums*, *silainis*, *spriža*, *suste* («*šuste*»), *šķēpa*, *taniss*, *tāriņi*, «*teteritis*», *uōģēns*, *vārnaskruogs*, *vārna*, *viršumuiža*, *viķuēns*, *zaķis*, *zaļā-muiža*, *zēltkalns*, *zicēns*, *zīlēns*, *zviŗgzds*, *zviŗgursala*; *ķiēgaļi*.

¹³¹ [Vēlāk: Vitrupeš pag. — V. D.]

¹³² [Vēlāk: Ķieģeļu pag. — V. D.]

¹³³ [Pareizi: *draviešēns* Lvv. I 224. — V. D.]

ķuōnieši: apškalns, beīguotes («Behgot»), brākšas, cēmti, iīnduļi, jeksis, juksis, kabuļi, kaktiņi, kalniņi, kliņģeri, koļka, kipluoki, kūķi («ķike»), kūzis, lāņjēki, līpeži (viensk.: l-dis), lucas, lukši («Lukst»), majuori, maskava («muskau»), muŗšas, paceplis («patsep»), paipuži, peŗmuiža, rostes, sinepes, sīlis, skrīveļkalns, smilškalns, stāpeles, teīmas, «tiltakruogs», tilikas, uļļas («skalduons»), uņguriņi, vaļģi; ķuōni («Königshof»). //

dīķerieši: aīdžinas («anžins»), aīnasmuiža, bedriši, bēkas, 96 buķis, cīrcis, cāmas, ežas, kalēji, kriķi, krišas, krustiņi, kuōnis, ļepas, mēŗsis (jeb «mēŗša»), pliksis, reņģes, rucka, ruōzas, saldumi, skrīveris, skudras, supucis («supud»), topsis, tuŗķis, vanagi, vigaļi, viņgas, žagatas; dīķermuiža.

kalns: kazerkalns.

lādes pag.; iedzīv. — lādieši². Š.

ašus, aūziņi («Helēnas» m.), baluoži, bērziņi, braņģuļi, buļļmuiža, dibeni, diīmes, duōmeri, dzeņi, eglīši, eidmaņi, empagi (e), ērgi, gaiļi, grišļi, jumprāvmuiža, kalniņi, krūmiņi, kveītes, laūči, lādes-kruogs, mežriīnnas, naūdaļi («nauduli»), naūži, paīdaža, priēdītes, pukši, puīpji, puriņi, puzemnieki, riēbi, riīnnas, saĶaki, sālzemnieks, saīsi, saūlītes, siīniņi, skrīvuļi, skujas, skujiņi (senāk: vācskruōdelis), spruksti, starpas, strazdiņi, šķērstiņi, šķūniši, upmaļi, uīdzīņi, uōzuoliņi, vanagsala, vaīkuļi («vaiīkuļi»), vīŗgas, vīdiņi, zariņi, zālītes; lāde.

ciemi: «libiešu» c., «kalnciems», «gāršnieki», «viņgalieši». ēŗeri: dziļēŗers, bruīķītis¹³⁵.

liīmbažu pag.; iedzīv. — liīmbažnieki². E.

aīmpermanis Pav., apšleja, aūceris («aucan[s]»), aūris, aūziņš S., baīgalvis, beķeris B., bēŗzup[ī]s Pav., blunis (jeb «bluna») S., bluōmkalns, bracis Pav., braīcis («brence»), buķis (mācīt. zemn.), buīdzeme («bunzem»), buītnieks (mācīt. zemn.), buītnieks L., ceberis, cīrulis Pav., cūķausis L., «čanke», dīriķis (mācīt. zemn.), droģis Pav., dzenis, eīģup[ī]s, ēŗlavs (senāk: «kuillis»), ēŗergals («ezergail»), ēŗms Pav., fīdrichsuons, greīdzups («Grenzhof»), gribulis, gedēŗts, ģeŗķīši S.,

¹³⁴ [Vēlāk: Ķonu (izr. ar uo) pag. — V. D.]

¹³⁵ [Pīrmpublicējumā vispīrms ezeru vārdi un aiz tiem ciemu vārdi. — A. B.]

igate Pav., imaka S., jaūnais-kruogs Pav., jaūnitis, jaūnzemis B., «jerķiši»¹³⁶, kaipags L., kalniņš Pav., kařna L., krūmiņš Pav., kuiļa-kruogs, kuošķulis, ķaūkulis Pav., ķīrbis, ķilis (mācīt. zemn.), laņgacis S., laūka S., laūterbachs, lāša, lemšukalns, mačķins, maņta L., mārkss, mežgailis Pav., mežmuiža, mucnieks Pav., muižnieks, «nemguli», nogluzis, nuōrkakts, paeglis, «paukas», parķulis B., pālitis, pāvulis S., pēluods («pelads») S., peņne L., pīlcums, preija, pulka, pūrmalis, pūlis, reņšķins L., reņte S., rēza, rijnieks (mācīt. zemn.), rūna (jeb 97 «rūnis»), ruōzitis, saūlitis, // «sārniņ[i]», sēgrums, silainis, silkalns, siņšķins L., sīpuolkalns S., skudulis B., slaūnis L., sleika, spuŗģis, stekļukruogs, stipnieks («stiepnieks») S., sudmacis S., suōtags Pav., sviŗķis S., špābulis («Schnabel»), «talši», teteris S., «teiču» dzirnavas, upite S., uraksis L., uřbans, uōzuols (mācīt. z.), vaņga Pav., vaņgmuiža S., vēřņers, vīřbutne, vīķulis, vīzenavs, viēkaži; liņbažu mācītāja m., liņbažu pils.

Burti aiz mājvārdiem apzīmē piederību pie šādiem ciemiem: B. = beķerciems, L. = lielēzerciems, S. = sārnišciems, Pav. = pavasarciems. Bez tam: aūruciems, čaņķciems, dūņezerciems, paūkuciem, utaļciem, vīķulciem, viēkažciem.

ēzeri: liēlēzērs, dūņezērs, cimelis, «brunķis», «riebru» ēz. kalni: priēžukalns, bēřzukalns, apšukalns, mālkalns, tukš-ēžerkalns, «naužu» k.

pļava: «vanga».

mežs: «virbutne».

liēpupes² pag.¹³⁷ E.

meķieši: aņdžmači, bisiņi, grāvi, jaūnzemji, «jēne» (nav vairs), kalnpulki, klāviņi, kušķi, ķīřras, ķikleji, ķulles, lapskalni, lemībuži, mežtuōmi, mūrnieki, peřmas, pīlagi, pořka («Ruhtenberg»), priņkas, rāķi, reiņi, riņmmas, rūjas, ruōzeņi, siliņš, skruōdeři, spruoģi («Owerbeck»), stakļi, stepiņi, stūķi, uņkas, uōzuolnieki, veliņi, zariņi; meķe («Pernigel»).

«miziķ-purvs».

«urbes» mežs.

dauguļ-kakts (pļava).

luōdes pag.¹³⁸; iedzīv. — luodieši. K.

bullis, celmiņi (senāk; tagad: skuola), jāņkalns, juraža, klāviņi, koļka, koņa, ķellaste, ķēřza, ķiēznars, lammika (jeb

¹³⁶ [Pirmpublicējumā: «jerķiši». — A. B.]

¹³⁷ [Senāk: Perniģeles pag. — V. D.]

¹³⁸ [Vēlāk apvienots ar Arakstu pag. — V. D.]

«lambika»), *laņģis, laņģitis, lieluste* («liel-luste»), *mauza, mela* (ar *e*), *meļķis, mikmežs, mīķelkalns, peste, pēpa, purmaļi, rauķupji, rausis, ruoza, sigānīte* («siganīte»), *teņcele, tiska, toņle, vanags; luode*.

mujēnu pag. (imantas p.); iedzīv. — *mujēnieši*¹³⁹. Ā.

aņdriņi, «auška», «ārgaļi», ārnis, bīrzgalis, ciņpēni, cipulis, «dirmes» (nav vairs), *dravēka, druōna, dūmelis, gaižums, «ģerins», jura, kārklīņi, kruņpiņi, ķelpis, ķeņcis, ķikuts, «ķiltas», liēpa, miēldas, muōrite, pēža, pēterēni, «pildedzis»* (nav vairs), *pūrmalis, pūza, skūpa, slazds, sprugulis, suķi, «šķērsts»* (nav vairs), *tiļgalis, tulpis, || zeltiņi, zīle, «valga-* 98
vacis» (nav vairs), *vik[u]lēns»* (vīt[uo]lēns), «vītiņš»; *mujēnu muiža*.

kalni: «staldarkalns», «ķikkalniņš», *zīlais k.*

purvi: «kaķenes», «planča» p., «melgrauste».

tīrumi: «dirme», «bisušu» t., «šķepas» t., «pukstene», «tēce», «kurtene».

plavas: «ķizandas», «sliksnis», «bada luksts», «itriņi», «meldraju» pl., «rāja», «viļķenes», «blasas» pl., «inkens».

ganības: «driķšenes», «kaķenes».

meži: «ķizandas», «gaiķene», «darbakšņa» jeb «darvakšņa».

*mūrmuižas pag.*¹³⁹; iedzīv. — *mūrmuizieši*². E.

mūrmuizieši: aņtēns, baluodis, briēdis, būla, gaiķēns, lināts, nuōdievs, paleja, pavārs, pūrmatulis, ragainis, siētiņš, sukurs, sūbris, zvārgis; mūrmuiža.

skāngalieši: ābelnieks, bērzemnieks, bērzukruogs, buķķis, īrbīte, kalācis, kaūliņš, lagāts (1725.: «Lagast»), *lizīte, līva, luōdziņš, pūrmalis, ruōzīte, silmatulis, sika, uōbuls, vilkakalns; skāngaļi*.

kalni: *skalapurvs, vēršupurvs, «greižu» p.*

meži: *meitlidums, kvēpene, vēcums*.

kalni: *bābukalns, bambakalns, «ciemata» k., «deņū» k.*

plavas un lauki: «zaltene», *ūpis, mālene, «siska», stērbele, paltes, endzeļi, abriņa, sausene*.

nabes pag.; iedzīv. — *nabieši*². E.

aļi, «aizgals», bulliņi, «dūka», garpēteri, jaūnzemji, juōkas, kaktiņi, kalniņi, karūsi, kliķi, kraūļi, kruōņi, kveņtes, ķīlpji,

¹³⁹ [Vēlāk pievienots Kauguru pagastam. — V. D.]

luōja, mārstagi («mārstaki»), mēlderī, mēlkaķi, nuōriņi, pelnis, peņka, pēža, putniņi, putreizas, ratnieki, reiķi («rēķis»), rūtes, sidrabauši, siļķi, spiīga, stañtes, steģeri, stīpnieki, svilla («svila»), vilkmuiža, vīganti, zēduļi; nabe («naba»).

pagasta daļas: ambelieši, aizgalieši, «raubužnieki», «salciemieši».

ruoķa-kalns.

purvi: «limsis», vāļu p.

vidiņ-plava, «imak»-p.

naūkšēnu² pag. E.

naūkšēnieši: ace, aļens, aņdrēcens, aūgstkalns, aūris, ābelis, «biģis», bolle, brantiņi, breida, briedis, buōdnieks, celmiņš, cēlms, čūmpis, dañbis, dzenis, eñnika («ennīķis»), ērmuiža, «gulbene», gūnis, idus (viensk.), iñtens, iñtus (viensk.), iřma («irmis»), jēģeris (jeb ģēģeris), jērs, juņga, juŗģis (jeb ģurģis), // kluģis, kuļpis, kurģis, ķeglis, ķērzens, ķika («ķiķis»), kikuts, lañbika, lapskalns. «lasmanis», lauvas kruogs, lāriņš, liñba («limbis»), loza, luca, mārcens, mārkuža, mēstērs, miŗķis, «mīķis», muslaka, mūļa, pakulis, peitēns, «pente», piksari, pīkas (jeb «pīkus»), purgalis, puslaņģis, pūriņš, raūsele, skuja, spuōris, staļi, tautals (jeb tautala), tediņi, tēcens («tērceni»), tilgalis, tiltakruogs, udzens, umpuls, ūga, uōzuols, vanags, vācis, vārdiņa (jeb «vārdija»), vecelis, vējkruogs, vilcis, vīksna, «zulši» (viensk.: «žultis»); naūkšēni.

erīnieši: čakarnis, daūdzis, glāznieks, igaunjēkus, iñdulis, ķipis, luņga, mača, migla, pollit(i)s, putniņš, reñcis, sprīņģis, streida; erīņi («Heringshof»).

nuřmieši: «cāzis», «ērmēns», ģērķis, īvaža («īvatis»), jāņsala, jēcis, kaūka, ķika («ķiķis»), liēpa, mašēns, pēža, «priēkala» (jeb «priēkalis»), «rešala» (jeb «rešalis»), riļmuižnieks, «saliņa», sarkansala, siļkalns, spiģis, uōzuoliņš, zīguris; nuřmi.

valsts «gali»: «arieši» jeb «argalieši», «grāzenieši» jeb ērmuižas gals, mežgalieši jeb vāča gals, dambja g., juldur-dzieši jeb juldurgas g.

baznīcas pagasti: tediņ-p., ērmuižas p., vāča p., dambja p., juldurgas p.

kalni¹⁴⁰: liñbēnkals, ķip-k., veikšu k., «tīrekļa» k., «lorbaka» k., «bedu» k., «kabeles» k.

meži: tiñdalas, laūsas, bundzis, abriņas, «čučgals», «ezerlāns», «melcītis», «torba».

ieleja: «maīge».

¹⁴⁰ [Pirmpublicējumā kalnu, purvu un mežu vārdi 2 daļās, šai izdevumā apvienoti. — V. D.]

tīrumi: «smalcis», «ujeni».

plavas: «rauķe», «grimzis», «bērzava», «dārnica».

purvi: «dariņu purvs», «zvānis», «riecis».

ežeri: «piriču» ež., «pukšēz.».

pāles pag.; iedzīv. — pāliēš². Ā.

kalējs, kārļa-muiža, kukaža, meiris, ruōči, spruōģis, teniss, zaķis; driēliņi.

dzelve, knipis, puōdnieks, smukiņš, straūtiņš (senāk: piza), uņguriņš, vēveris; šķīrstiņi¹⁴¹.

alums, aņga, bērziņš, bērzkalns, celmiņš, ezeriņi, greilis, gruņduļi, gulbitis, jaūnitis (jaūnīte), jaūnzemis, kadags («kadeģas»), kalniņi, kļaviņš, «korbe» (nav vairs), krūms («krums»), krūzmaņi, kuōkkalējs, ķisitis, ķuōris, lācis, lezdiņš, līcītis, liēģuris («lieljuris»), liēlupe, lūdiņš, neīmaņi, nuōriņa (nuōriņš), «panka», pilka, plēšas, preilene, puņpiņš, puģgals, puōdnieks, sēgrums, // sēģgals, tuřmats, «upītes», uōzuoliņi, 100

vepris, vīciems («vidciems»), zaķis; pāle.

braņka, gavars, jaūnzemnieks, kalniņš, klētnieks, laņcis, 101
laūznis, līcis, mālzemnieks, mežgailis, ruņķis, stuōpnieks, sucēns, vārna, zaķis; sucēni.

alcīems, alums, apsītis, «bisnieks», «burtnieks», gustaps, jaūnzemis, jāņ(u)muiža, kalniņš, kařva (k-vis), kānadzis, kořmuiža, kuģinieks, kukaža (kukazis), ķeřsa (ķeřsis), lācītis, laveris, lej(as)sēta, liņtiņš, līlasts, lūdiņš, malējkalns, malējs, «misa», mucenieks, mūrnieks, nuōriņi, pūksis, purmiķelis, reķis, «riba», skulte, slaveķs, spricis, strazdiņš, teniss, vīřtaks, žagatiņa; ārciems.

bēřsa, blāža, druķi, ežermuiža, gailītis, ģīřdēns, iņda, lūdiņu-kruogs, pēřkuons, sapiņu muiža, tuōmiņš, uōrmanis, znuōtandzis («Snotan»); āstere.

ežeri: ārciema ež., āsteres ež., šķīrstiņu ež.

kalni: uņguriņa kalns, «vana» k., «lēturgas» k.

plavas: «turmātleja», «kailās vangas», «lēturga», «sarkan-teicis», «lagasts», «mūkens».

purvi: «meiziņa» p., «mūkiņ[a]» p.

tīrumi: «tacīša» t.

meži: «jonasta gārša», «sproģa silava», «dzelves m.», «ķeņģa nora».

puīķeles² pag.¹⁴² E.

puīķelieši: alksnis, bērziņš, briedītis (nav vairs), daņbis, dreīmanis, dūdele, griķis, «gruzdiņš», jaunzemnieks, kaņdava

¹⁴¹ [Pīrmpublicējumā: šķīrstiņi. — V. D.]

¹⁴² [Vēlāk: Puīķules pag. — V. D.]

(purvājā), «kolpaks» (nav vairs), *krauklis*, *krieviņš*, *krūmiņi*, *kupčiņa*, *ķikuta*, *ķilpa*, *laūris*, *lācītis*, *liņde*, «lukstiņš», *muižnieks*, *ņurkas* (jeb «mierīņš»), *paūris*, *paūža*, «pedaste» (nav vairs), *pilka*, *pīguta*, «rovis», *skrabulis*, «stūrēns» (nav vairs), *teteris*, *tuōmiņš*, *upīte*, *uozuoliņš*, *veķteris*, *vēverite*, *vilciņš*, *zaķrags*; *puīķele* («puikule»).

urdzēnieši: *beitēns*, *dīlga*, *duka*, *kalniņi*, *kañteris*, *kaŗviņš*, *ķikuta*, *ķilis*, *laņģis*, *lālis* (lāle), *paūķis*, *pīgēns*, *priēkšēni*, *radziņš*, *ruōzite*, *saūlite*, *struņķis*, *sunitis*, *suōlis*, *tīlkainis*, *ūpša*, *uōzuols*, «vaķis», *valdrava*, *vārna*, *vēc zemnieks*; *uŗga*.

kalni: *gaŗais k.*, *kabul-k.*, *vīpenes k.*, *ķangar-k.*

eŗeri: *svēteŗers*, *pur(v)eŗers*.

ganibas: «*bauzgu*» g., *rušķi*.

pļavas: *vaimanas*, *abriņa*, *kārnijumu p.*, «*kūženu*» p.

spalu purvs, «*tebates*» p.

«*bražas*» tīrums. //

puōciema² pag.¹⁴³ E.

101 *puociemieši*: *aīšēns*, *ābelīte*, *ālēns*, «*bāliņpurvs*», *bērmuiža*, *brēķis*, *dañbis*, *dreīmanis*, *dūris*, *eŗerķalējs*, *guñza*, *guñzķalns*, *ģibēns*, *jaūnzemis*, *ječķalns* («*jēčuk.*»), *jēnis*, *ķabris*, *ķāktiņš*, *ķalnakruogs*, *ķatrinieks*, *ķliņķis*, «*ķonstante*», *ķuraža*, *ķaūķuļi*, *ķeizars*, «*ķigulis*» (vairs nav), *lēdģalis*, *lēitis*, *lišķis*, *luōceris*, *pānelis*, *pīlags*, *pūrmalis*, *rumbiņa*, *sala*, *spurģa-kruogs*, *spuŗģis*, *stīpnieks* («*stiebnieks*»), *stuga*, *tañsmuiža* (jeb «*egļumuiža*»), *uōzuols*, *vēveris*, *zvīguris*; *puōciems*.

ķipenieši: *aņspurs*, *baluodis*, *dzelve*, *jaunzemnieks*, «*jāņzemnieks*», *juōmala*, *ķaiķa*, *ķaņepe*, *lapiņa*, *mūrnīeks*, *nuōra*, *pīpis*, *priedīte*, *pūrgailis*, *ramanis*, *spricis*, «*stiepiens*», *striķis*, *uozuoliņš*, *vēcķruogs*; *ķipēnmuiža*.

rāiskuma³ pag. E.

rāiskumieši: *bāļas* («*bāļi*»), *bēbrs*, *biēķas*, *brēņģulis*, *dajēns*, *dīmda*, *edernieks*, *grīvis*, *ķraņpis*, *ķubļi*, *ķvēpenis*, *ķērpis*, *lūplēži* («*lūpleši*»), *mazluōžas*, *mārtēni*, *ruōpāži* («*ruopains*»), *skujēns*, *sveķis*, *teñnis*, *vēŗpis*, «*zēļtakalns*», *zvīrgzds*, *ķaģata*; *rāiskums*.

āuciemieši: *bedrite*, *beīžas*, *blāņķis*, *braūška*, *čaūķas*, *duņpis*, *ģailuonas*, *ģaižēns*, *ģruōtes*, «*jāņamuiža*», *lēiķsala*, *lēzdkalns*, *muñduris*, *priēniņš*, *silzemnieks*, *stīlbis*, «*upīte*»; *āuciems*.

purvi: «*šķībuoš*»-p., «*mestraudze*», «*vilca*».

«*doles*» *ķalns*, «*līmbaž*»-k.

¹⁴³ [Pirmpublicējumā: *puociema*. — V. D.]

adzēlviētis, aiča, amerika, aņtiņš, aņģil(i)s, apiņkalns, aūgstmuiža, āuziņš, ārnis, bāmbis, balcer(i)s, baluōžu-muiža, bērsis, bērsitis, bēziņš, blizme, bruōžēns, cālis, cālit(i)s, ciska, cirulis, čakainis, čukurs, daņcis, daņa, dāmbit(i)s, dārzniēks, dēļa, dīļa, drākšis, dukāns, dukurmuiža (jeb «amba»), dukurs, dulbenis, dūņķis, dzēvoite, dzilna, ezis, ērķins, ēnnēns («annēns»), gailis, gailēns, galga, grežnavit(i)s, gribaža, gūlbis, gūlbīt(i)s, ģēģeris, īlmēns, jaūnzemis, jecis, jēnka, jēkulis, kaķīt(i)s, kalniētis, kazlava, kaūlbārdis, kārēns, kārklis, kliņķis, klupis, kraģīt(i)s, kraūja, krejēns, krīpēns, kuilitis, ķeizis, ķelle, ķezis, ķezītis, ķicis, ķizis, ķuņns, labrenča-muiža, lacka, lanģis, lapainis, lapsiņa, laūciņš, lācis, leitīs, lētēns, liētnis, || līmbe, līzdēni, luturmuiža, lūķis, marenis, maša, melderis, mežiņš, milka, miņcis, miņtiķis, mikālis, muļdēns, muļdurs, muškuts, mūrniēks, mūsiņa, niēdrīte, pabērsis, paēglis, paēglīt(i)s, pāuķis, pāunis, peņne, piņcis, piķis, pīp(i)s, plīts, priēdīte, puņpa, pupājs, ragana, rēncis, ribele, riņnis, ruōcis, ruōnītis, ruksis, saūļu-muiža, sālzemnieks, seķis, sidrabs, sīrmelis, sīlenis, silit(i)s, skābums, skāman(i)s, skuja, skūda, slāunis, smilšukaļns, spēļģis, spruōsts, sprīņģis, stārastancis, stiēne, stuōka, stukūzis, sūnis, sūžiņa, svāka, sveņne (sen.: cuōre), šķērsts, šķiliņas-muiža, «šķuda», taūbe, tīmba, uōliņa, uōstermanis, uōšupe, uōzuoliņš, vaņka, vāģis, vāle, veidiņš, vekter(i)s, viēnvīrs, vībuŗģis, vikaža, vīša, zēlts, ziben(i)s, zilkaļns, zuķis («Suika»), zvārte, žagars, žūris; rēncēni.

102

purvs: «tauturis».

kalni: «kūru» kaļns, «doles»k., «gorēs» k.

meži: ķirna, spindele, «ģiezus».

lauks: «vacis».

plavas: «luika», «grezne», plūdnis, cincenes, grūznis, laipene, «rustigas», kazene, «kuguris», «spūris», spēlis, vītuolēnes.

rūjenes² (citur: rūjienas) pag.¹⁴⁴ E.

rūjenieši: aūniņš, baluodis, buliņi, cēšas, dukurs, dzilna, elmete, jeņdiņa, «jēša», kaukatas, kārķēni, klāvi, klāviņi, krañcītis, kravainis, krāņi, krūze («krūzis»), «kubuc[is]», kuŗļi, laūris, lozas, luōdīte, mežulis, ņaūka, oļļas, paūļas, peita (jeb «peitus»), pelnis, pļupata, pompītis, «rags», rāmnieks, rikaiņi («rikanis»), rudiņš, ruōzes, sēdvaka, silzemnieks, skapars,

¹⁴⁴ [Vēlāk: Rūjienas pag. — V. D.]

«stiērītes», *šķudiņš*, *teteris*, *tipsis*, *tolītis* (jeb «saksuons»), *tuŗza*, *uŗms* («urmis»), *uōzuols*, *zalte*; «jāņmuiŗa», *rūŗenes lielā muiŗa*.

viŗķēnieŗi: *brākŗas* («brākŗsis»), *cēŗas*, *galzemnieks*, «irna», *iēvolts*, jaunzeme, *juōstes* («jostŗs»), *kaziņas*, *klāvs*, *ķerzis*, *lustes* («lustŗs»), *mālmuiŗa*, *priēcari*, *purmaŗi*, «pore», *ruķelis*, *rūŗjmaŗi*, *silzemnieks*, *slāŗi*, *šķudars*, «upzemnieks», *vidzemnieks*, *viŗķmaŗi*, *zap* (a) *smuiŗa*; *viŗķŗnu muiŗa*.

kalns: «brākŗŗa» k.

lauki: «kauktuŗes», «ķīcum[s]».

pļavŗas: «terendes», «čokas», «puņŗenleŗa», «rāŗeŗa» pļ., «ligotnes».

201 *ruōzbeķu* (paŗu izrunā: *ruōzbeķŗu*) pag.¹⁴⁵; iedzīv. — *ruōzbeķŗieŗŗ*. E.

apses, *āsteri*, *āŗkalns*, *baīcēŗi*, *bārŗēŗi* (senāk: «bārŗeme»), *billēŗi*, *blicavŗas*, *briēŗsalas*, *bukas*, *ceŗļi*, *diŗdas*, *dīŗas*, 103 *dreīma-//niŗi*, «ēzargaiŗi», *gārŗa*, *gruomulti*, *iŗŗuti*, jaunzemes, *jātnieks*, *jēŗis*, *kalniŗi*, *kaŗepes*, *liŗi*, *lielkruogs*, *meŗvēŗeris*, *muiŗnieks*, *mukuti*, *naūditēŗi*, *paūķiņas*, *paūŗiŗi*, *pēŗterkalns*, *pīpēŗi*, *priēŗites*, *prūŗumāŗa*, *pulkas*, *pūŗes*, *ruŗciŗi*, *sala*, *skrīŗeris*, *sleŗas*, *smīŗes*, *sukātāŗs*, «ŗūŗlans», *uozuolkalns*, *vasariŗi*, *vēŗmuiŗa*, *vēŗŗi*, *zaķis*, *zaiŗka* («zalska»); *ruōzbeķŗi*.

denauskas (ar e), *eliŗi* («Helenenruŗ»), *ēzēŗgaiŗi*, *īŗanti* («Iŗan»), jaunzemes, *krūŗiems*, *ķīŗŗas*, *māŗtiņŗārŗa*, *meŗderīŗi*, *muskari*, *sidrabauŗi*, *taŗŗpas*, *ŗagari*; *rucka*.

purvi: «ladiŗa» p., *tēŗpuma p.*

kalni: *kāŗtavu k.*, *suns-kalns*, *kaukur-k.*, *beīŗes k.*

gāŗlēŗi (lauks).

ķīŗes kaks (pļ.).

tausala.

*ruōzēŗnu*² pag. E.

ruōzēŗnieŗi: *aūķnite*, *gaŗŗŗis*, *janīŗis*, *jāŗkalns*, *krastīŗŗ*, *kriēŗiŗŗ*, *kuŗmis*, *ķīŗa*, *ķīŗķis*, *ķīŗis*, *lezdiņŗ*¹⁴⁶, *līŗla*, *liēŗiŗŗ*, *maŗkalns*, *māŗciems*, *mēŗŗa*, *meŗderīŗis*, *mīŗa*, *muna*, *muōŗenieki*, *nuōŗiŗŗ*, *plaŗcis*, *purmalis*, *pūŗe*, *raūŗe*, *ŗīŗalīŗ*, «staicele», *ŗŗūŗa*, *taūŗis*, *tīŗtiŗŗ*, «uozuoliņŗŗ», *vilklaūŗnis vīķsne*; *ruōzēŗni*¹⁴⁷.

līŗŗēŗnieŗi: *egļīŗe*, *ezis*, *kabis*, *kalniŗŗ*, «kaucīŗis», *liēŗiŗŗ*, *nuōŗiŗŗ*, *ŗāŗnieks*, «ŗīŗiŗŗ» (nav vairs), *upīŗe*, *uōŗa*; *līŗŗēŗni*¹⁴⁷.

¹⁴⁵ [Vēŗāk: Rozulas (izr. ar uo) pag. — V. D.]

¹⁴⁶ [Pīŗmpuŗlicēŗjumā: *lezdiņŗŗ*. — V. D.]

¹⁴⁷ [Pīŗmpuŗlicēŗjumā visi burti stāŗi. — V. D.]

dripatieši: dzērvīte, kapuks, nuōriņš, preilenīte, puōdnieks, šķute, uōdiņš; dripata.

vīķieši: «apsīte», aūniņš, āpskalns, ārgalis, bērzājs, dreimanis, dzērve, dzelzēmurs, ežteice, ēvērts, glāzis, graūdiņš, ģēderts, «ģēdert-eglitis», iūdiņš (jeb «kabulītis»), jaunzemis («āzis»), kaktiņš, kriķis, kuņģens, ķesme, liciems («licis»), lukstiņš, «mēlbārdis», meñcis, «mende», «musletis», nuōriņš¹⁴⁸, painīte, pursala, puža, ramuka, rēciems, rubenis, ruņga, siliņš, streñcis, stūris, tāllidums, ūciems, uōzuoliņš, vāvere, vēveris, zariņš, ziēdiņš, vīķu muiža.

puršenieši: darvenieks, jaunzemis, jogla, kañma, kraūklis, «kruodziņš», kūliņš, ķēncis, leitīs, liēpiņš, mañkava, mujaka, puruļa, uīta, upmalis, vēzis, zuōnaps; puršēni.

meži: «lagasta» mežs, «kabara» m., «apsaja».

plavas: «urnites» plavas, abriņa, lāvas pl., «dadzaši».

vēc-salaces pag.¹⁴⁹; iedzīv. — vēc-salacieši². E.

liel-salaces māt. ļaudis: pelīte, purmalis, rūja, sārtiki, tuōšēni;

ādinaji, aģi, akmintēcis, akmiņkalns, aūdrēziņi Cr., aūdrupji Gk., // apiņi, aūliņi, «aušas», «ādambērgs» Gk., 104
āpskalni, bērzkalns, «brants», braūņi, brēdiķi Lp., briežlaužnis, brūveļi, bulnuōri Cr., celmiņi, čūsku-muiža, dañbji, dārziņi, dibēni, diñze, dunderis, dzeņi, ēglāji, «ezeriņi», ežerkruogs Kr., guōbiņi, «horns» Gk., «indriksuons» Gk., iřmeji Gk., jaki, jaunzemji Cr., jemekle, jēspari, jēcēni (senāk: «jēra ciems»), «jirģensuons» Gk., juñči, juōstiņi, kadagi Kr., kalēji, kaļniņi Lp., karteicis, kazbikse, kārķļi, kici, kliķi Kr., klimpi Cr., kļaviņi Lp., kokas K., koli Lp., koģēni, košķi Cr., kraūķļi K., krijkalni Kr., krimaldi, kriši K., krusteicis, krūmiņi, kusi, kuōciņi, ķēņzbergs Cr., ķēspari, ķesteris, ķikupis, ķiriki Gk., «ķiritis» Lp., ķuřri («ķuris»), lagasti, laūteri Kr., «laužnis», «lāžas», lezdiņi, «linmeijers», «lotkins», luģi, «lukstiņi», lūři, «ļekunki» Kr., mačperi, madliņi, meiniki, meldeři, mēllurgi, mēlskalns (ar e), «mežgailis», «mērniekmuiža», midre, «millers» Gk., muni, nackas Cr., lagast-nacki Cr., nuki, nuōreņi Cr., nuōriņi, oļķi, pāvuļi Kr., pāžkalni, perca, pilagi Gk., piēti Cr., «plūme», prasi, prauliņi, «princis» (atmatā), priēdite, punci Cr., puri, vils-puri, rag-puriņi, rāmnieki, rideji, ristmeci, rosti, sapati, saūlite, sārti, sār(u)mī, siliņi, silzemnieks, skāderi Cr., spriņģi, staņki, straūsis, «svirpis», šarlotes-muiža, šķūņmeži, šmits Gk., tačgals, «tamanis» Gk., tañmi, «tēřtā»,

¹⁴⁸ [Pirmpublicējumā: nuōriņš. — V. D.]

¹⁴⁹ [Vēlāk: Salacas pag. — V. D.]

tikmači, tilleri, tirpakmiņi, titi, treiji, tuiski, ceik-uņki, upmali, uřdziņi (senāk: *dieviņi*), *uřniti, utēni* (iznīcin.), *vaņci, varži, vasteicis, sils-vēveri, vidmežs, vilči, vīldi, virži* (iznīcin.), *viziņi, viksne Cr., vīskalni, vīsteicis, vītuols, zaķi, zāģmeži, zīle, zuōnapi, zvīguļi; vēc-salaces pils.*

Mājas pa daļai ciemos: *cērpeņi* (Cr.), *gaŗkalns* (Gk.), *kuivīži* (K.), «*korgēni*» (Kr.), *laŗpuži* (Lp.).

plavas: *mailite, randa, tērpuma p., naudu-p.*

meži: *mairite, «sniciņ»-m., «turzu» m.*

sāruma pag.¹⁵⁰; iedzīv. — *sār(u)mieši*. E.

akmiņteicis, aūris, āzis, baūnis, buŗtnieks, buōdite, daŗbīlis, dziŗneklis, gaŗmača, grīvis, iŗguts, janītis, jaūnzemis, juriņš, kaija, kallis («*kalvis*»), *kalnmuiža, kauža, kārklīņš, klaūva, krima, ķenis, ķeperis, ķulmis, mārģens, miēzis, muiŗtīrums, mūrnieks, pālis, pillis, puda, puŗgailis, puriņš, purmaļi, riēkavs, sarķis, saūlite, stiņķis, uņgurs, uņķša, uōķša, zvejnieks; sār(u)ms.*

105 *ķulmis, paūka, rimacis, sīpuols, slakteris, stiņķis, strazds, || stūris, stuōte, taūmežs, tērauds, umurģkalns, «vēckruogs», vēzis, vīlbaks; roperbeki* («*rotinbeķe*»).

ēzēri: *maiz(e)s-ēz., pepites-ēz., mēļnais ēz.*

kalni: *smelder-k., smird-k.*

purvs: «*urpels*».

sēļu pag. K.

kuōšķelieši: aņckini («*anskini*»), *bērs, bušmaņu skula, daikas, duņēni, dūrēni, jaūnzemes, jēskus* (viensk.), *juosts, kažēns, klāskins, krūmiņš* (krūmins), *māisiņš, mikuols, ruļlis, ruņcis, rūdēkas, ruozes, stārasts, tūtere, vanags, zvejnieks; kuōšķele.*

pantenieši: bramanis, dedžāns, dirla, dzērvē, jēce, kalējs, klāvēni, kuņdrāts, nuķis, rācenis, ruņcis, skāberģis, šķudiņš, ūcītis, vīļlēns; paņtene.

sēlieši: blusa, braukša, dabris, dreimanis, dungulis, ezis, gaļiņi, garauzis («*garausis*»), *inne, jēkus* (viensk.), *kaņķsis, kaņtes, kušķis, ķāvis, ķipēns, ķilis, liēlkāja, vēc-muiŗnieks, pakundzis* («*pakundis*»), *pirle, puōpis, rūna, ruoziņš, silzemnieks, suļlēns, urbe, uōzuoliņš, vāle; sēļu muiža.*

¹⁵⁰ [Vēlāk: Umurgas pag. — V. D.]

jaun-atēnieši: bašķis, bērziņš, brāncis, bubulis, buša, buōmis, cēlēns, eglīte, gūra, jēnis, kalniņš, ķeīķis, ķīris, kriev-ķisis, ķurbēns, lapis, līcis, meirēns, mekša, mēlderītis, mēlmuguris, mežsiēris, milēns, paja, priedite, pursala, pūla, ridēns, ruķelis, saūlite, siēris, skaīda, sūņēns («sūna»), suōlis, taūzis, tuōmēns, ūzēns, uōsis, venelis, vēsaris, vīlcīņš, zaūda, zariņš, zvērs, žagaris; jaun-ate. gūru, ķurbēnu, paju, sierī, tauzi, vēsari kopā sauc badrigu (nom. badriga).

skulbērgieši: apse, baka, celmiņš, cīrulis, dadzis, dalība, daūbis, dreimanis, egle, gruōbis, ģēndērts, jurisuōns, kalējs, kalniņš, kriķītis, kuřmis, kuřpnieks, ķeina, ķiritis, ķisis, laņģis, lāniņš, mēstra («mēstrus»), «muguriņa», muīžnieks, muļčīks, nuōriņa, pētersuōns, puņķsis, pūrmalis, pūša, rāntiņš, reīna, reināts («reinart»), rūjupe, rūna, sacis, silaņģis, silzemnieks, skudra, spricis, sūņēns, svilums, šķiņķis, «trauliņš», tūnte, upīte, ūcis, uōsītis, uozuoliņš, vacis, vēcupe, vidruska, vidus-mežs, vīkšēns, vītiņš, ziřnītis, zvīrbulis; skulbērgi. //

stalbes pag.; iedzīv. — stalbieši². E.

106

aūdiriņi, ārgaļi, «buleni», bulīši, «būjēns», cepliši, cīruļi, ezis, ērmas, jaunmuiža, juřģu muiža, «kalnmuiža» (jeb «maznuots»), klāmanis, «klētnieki», ķiguļi, ķiēģelnieki, ķukas, liepas, maūři, milmēni, mucenieks, mūrnieks, nēķeni («neikeni»), pēterēns, «priežkalns», ruōpēns, salas, silakruogs, stārasti, tūteļi, urbes («urbji»), uozuoli, vārna («vārņēns»), vēckruogs, vēcmuiža, zeřmari, zvejnieks; stalbe.

«nazītes» mežs.

stiēnes² pag. E.

liēpupes¹⁵² māt. ļaudis: klaūvi, ķīši, laveri, nuōricis, ūķi.

stīenieši: aniņi, bēzrmuiža, bīrzgaiļi, dukuri, dzelziši, ērlauska, imša, iņtes, kaktiņi, kalniņi, klāvi, ķiķi, liūga, «līgava», liepiņi, mežgaiļi, paegliši, parpēteri, pārurga, «peža», piēši, priēža, purupji, reinis, riņnieki, riēkstīņi, siņči, stārasti, strūki («strūga»), stūriši, teiciši, tūltiņi, tora, uř(ga)sgaļi, ūdiriņi, uōliņi, vārza, vēcmuižnieki, vīlki, zariņi, «zaturkruogs»; stiēne.

¹⁵¹ [Vēlāk: Skanķalnes pag. — V. D.]

¹⁵² [Pirmpublicējumā stāviem burtiem. — A. B.]

alaiņi, aņdrīņi, aņites, apiņi, āvaidas (ā-di), «baltiņš», bābele, bēbri, bīrzgaļi, buļi, cepliši, cīruļi, čakste, darokalns, diēterī, draņķi, dreīmaņi, ērmaņi («ērmens»), gaiši, garuozas, gau(j)maši, gruōtiņi, gūdas, iņķi, jaunzemnieks, jāņkalns, jātnieks, katriņas, kazmižas («kazteic»), klāmaņi, kluč(il)is, kuķēni (senāk: skuķēni), kuřmis, ķiņgas, ķirži, kūķis, lapaiņi, līni, «līcītis», lielaņdža, liēlis, liēpa, lūciņi, mežuokas, miškas, muižnieks, pakuši, paslavas, peksis, prāpas, pulles, purgaiši, purmaši, pušpūri, pūricas, «rājene», rucis, sārniņi, silaiņi («silēni»), slavēkas, straupnieks, svabadnieks («svabenieks»), šķelēni, «šņuoiresmuiža» (jeb «lipu-m.»), taūcēni, ūdris, vārkalns, vēveriši, vēži, vilciņi, virtaka, vibuoni, viņaudas, zvejnieks; liel-straupes pils.

ežeri: riēbiņu ež., eiķēnu ež., «kraipe», ikuldas ež., plaužu ež., meļņezers, tavainis, «vardulis».

kalni: vārņkalns, «loģa» k.

plavas: spilvė, dūņu-tēce.

mēži: «pulekšu» kakts, stēpis, strautes kalns. //

maz-straūpes² pag. E.

107

ābelites, baūkalns, bārda, bērkas, brīvzemnieks, brūvēli, buķis, circeniši, čukuri, dzērve, eiķēns, eņtes, gribuši, «ikšķile» (ikšķule), imakas, jaunzemes, jēnis, juřģiši, kaijas, puska, kalējs, kauļiņi, klāmanis, kraukliši, krūzes, kuōkpriens, «ķīsalnieks», ķisis, ķiēģelniēks, lejas, panūtas, pavārs, pipari, plācis, purkatas, «puskājas», ratnieks, rāte, rāvlicas (jeb meļmuiža), riēbiņi, salvēri, skramba, skuōmakas, speltes, uņģuri, vēģi, vējiņi, vitagas, zvejnieks; maz-straūpes pils.

sārm(as)-ež. ar salām: ķiřnsala, lēzdu s., lielā s., vienkuoka s., zemes s., niedras s.

kalni: «pipkalns», baukalns.

plava: sliksnis.

mēzs: zaļuothe.

svēciema pag.¹⁵³; iedzīv. — sveiciemīš². E.

aņnas muiža, aūgustāle («Augustental»), avuotkalni, āpskalni, ārupji, bērziņi, bērznuōra, «blanka» (nav vairs), briēžkalni, «cukurs», dambis, dišleris, «diriķi», dzeņi, eglīši, ežeriņi, ērgļakalni, grīva, jaūnupji, jaūnzemji, jēņna, jēsperi, «kabrukalns», kadagi, kaktiņi (nav vairs), kalniņi, «kance»

¹⁵³ [Oficiāli: Svēciema pag. — V. D.]

(nav vairs), *kaŗdi*, *kaŗra*, «klāvs» (nav vaiŗs), *koŗbiņi*, *kotlōpi*, *krastiņi* (iznīcin.), *kraūkļi*, *krūmiņi* (iznīcin.), *kuiķuļi*, «kulancis», *kuōkskalni*, *ķekari*, *ķelderi*, *ķilzumi*, *ķirpaki*, *ķuļļi*, *ķūlmaki*, *laūteri*, «lauzne» (nav vairs), *lānmuiža*, *legzdīņi*, *lēģeri*, *lipas*, *livkalni*, «lielkalns», *liēpiņi*, *mazceliņi*, *mustaņci*, *pakalniņi*, *patkuli* («patķuļi»), *pārupji*, *pērmeži*, *pērkuoni*, *pikuoli* (no 1885. g.), *plesīņi*, *pletēnbergi*, «postes», *prīmīma*, *priēcumi*, *priēdīņi*, *puŗmali*, *puttiltiņi*, *pusstarpji*, *pūŗnavi*, *rabaŗkalni*, *raņķi*, *ruobeŗnieki*, *sarupji*, *silkalni*, *skrēdeļi*, *spruņdi*, *toŗbgali*, *triņpi* (no 1885. g.), *tuōŗēni*, *uņģēni*, *upmali*, *uŗg(a)skalns*, *utka*, *uōzuoli*, *vaņgas*, *vāvuļi*, *vēczemji*, *vēdamuŗgi*, *volkā* («Folk»); *sveiciems* (= svētciems):

purvi: *kangaru p.*, *kulnītes p.*

meži: «dores» sils, «almeŗs», *ie(v)meŗs*.

plavas: *lagast-p.*, *niŗurga*, *puirite*, «kompu» leja.

*teŗnejas*² pag. E.

teŗnejieŗi: *aņdriņi*, *aņģi*, *brīndas*, *būmba*, «dibēŗš», *duņdajas*, *dūckalis*, *dzelzskalēji*, «ēver(s)ts», *iņķi*, *jāņēni*, *kalāŗi*, *kaūliņi*, *klok-uļļas*, *kuņŗuri*, *kuŗpnieks*, *ķeļi*, *lapiņŗ*, *laūŗis*, *lidūms*, *maņcis*, // *marata*, «muoriņŗ», «napjas», «pendiga», *pīkuļi*, *puŗiņi*, *reķi* («rette»), *ri(j)muižas*, *ŗaūtiņi*, *ŗēlguzis*, *ŗkruōdelis*, *ŗtreiŗaņi*, «ŗivari» (Siwershof), «uļļu-branks», *uŗgas* («urgus»), *vilpulkī*, *viēķi*, «zasa», «zaspēŗts». *juratieŗi*: «aņķsis», *baļģis*, *bēŗziņi*, *bolles*, *braŗmaņi*, *ŗēpur-nieks*, *ŗirļŗas* («ŗirlei»), *ŗiriķi*, *ŗukuri*, *duōŗes*, *gāģaris*, *jaun-muiŗa*, *kaktiņŗ*, *kaūŗi*, *klumpitis*, *kruņpuŗi*, *kubļŗsti* («koblasti»), *ķepes*, *ķipis*, *laņģis*, *lielpēŗteris*, «mariste», *nam-nieks*, *naudāŗkalns*, *nāve*, *pērkuons*, *pīlauris*, *ruņģas* («ruņģis»), «sīkmerti», *ŗnaķi*, *ŗpelle*, *ŗfiŗnas*, *teteris*, *tirēņi*, *uŗmis*, *vagaļi*, *vārdijas* (viensk. «vārdijs»), *vītuols*, *zāŗtes*; *jurata*.

plavas: «māŗina», «laumegīŗis», «luksti», «radziņ-ŗūmala».

tīrumi: «līlastes» t., «doriņŗ».

purvi: «ŗāķsar-purvs», «ŗōŗ-p.»

meŗs: «ŗvilīts».

kalns: «brēģa» k.

*uņģuru*² pag.¹⁵⁴ E.

uņģurieŗi: *anulis*, *āŗsis* («āŗŗa»), *āŗis*, *breņŗitis*, «ŗūplis», *ŗreiŗaņitis*, *dūķas*, «dzēŗve», *ēŗis*, *griŗzis*, *gulŗis*, *kāŗeri*, *kaŗba*, «kaķis», *kāŗa*, *kūdummuiŗa*, *kūŗis*, *ķecis*, *ķeŗts*, *ķelderis*.

¹⁵⁴ [Vēlāk: Kūduma pag. — V. D.]

ķemeres, liēpa, maķins («maķēns»), marijkalns, mālis, «paeglītis», rencis, rideļi, rūjas, dūkas-sala, «gulbja-s», «kūduma-s.», salnieši («salenieki»), silaunieks, siliņš, «stirna», svīkas, «šūplis», upites, vaiņēns, vāpa, vārtapa, vēvermuiža, vītka, vītauts; uņguri.

daībieši: aizpures, ceipuoli, cēlms, cēpurnieks, cēsnieks, dreimanis, dūķeri, emērķis, «irgutis», jān(i)tēni, kalnmuiža, klētnieks, «krampis», ķeviņš («ķeviņš»), lācis, nuōgaļi, putgailis, uozuols, vasariņš, vārna; daībe.

ēzēri: rustēgs, «līnu» ēz.

kābele (mežs).

kalni: «romu» kalns, «balates» k., burtnieku k.

«dotes» sala (tīrums).

plavas: «enikšu» plava, plīsa (ganība).

uņgurpils² pag.¹⁵⁵ E.

stā(ken)be(r)ģieši: ārzemnieks, briēdis, buōka(r)ts, cēlms, «dēsukruogs», duņēns, dziřnzemnieks, eglīte, jaūnzemnieks, «jāķins» (nav vairs), juřģitis, juřķins, jūmitis, kaņgars, kārlītis, krākava, kruogzemnieks, kūtnieks, lagasts, laūris, lāskins, luōjiņa, marinmuiža, mēlluřga, milēns, pūķitis, slakteris, slaņga, stipars, štrama, upite, vēckalējs; stā(ken)-be(r)ģi. //

109 (uņgur)pilieši: aluojas muiža, «apsīte», balduonis, baluoditis, beīmeisteris («bē(r)m-»), briēdis, buņka, cīlpa, čukurs, dreimanitis, ēlbrēts, ērmuiža, garaņdža, griķis, gulbis, ģīst-ūberis, iesalnieks, jaūnzemnieks, jogla, juřķins, kaķītis, kalniņš, «kapkalējs», karuogs, koka, kořba, «krūmiņš», laūznis, lācītis, lēzdkalns, liēlaņdža, liēlnuora, liēpiņš, mazaņdris, māliņš, mežjurgis («mežurga»), miēlda, miēskins, mucnieks, musletis, mūrnieks, mū(s)zemnieks, nikša, otmelderis, pavārs, piķis, pileņģis, pořza, puba, «punc[is]» (nav vairs), puriņš, purmalītis, purzelle, pūla («pūlis»), rēza, rijnieks, salnieks, sīpuols, smilga, šķēpasts, «tauli» (nav vairs), uōzuoliņš, vēveris, vilkkalns, vītiņš, zelle; uņgurpils, aluojas mācīt. muiža.

«puirāda» (plava), lūkaiņi (pl.), «barkas» p[[]].

ganība: randa.

mežs: «terreta».

uōzuolu pag.; iedzīv. — uōzuolieši³. E.

aņdriņi, bašēns, buīva, buņdes, buōkalderis, dīcmanis, dūnis (ar ū vai ū), mēllā gārša, greizis, jedērts, jēkuops, «kaln-

¹⁵⁵ [Vēlāk: Alojās (izr. ar uo) pag. — V. D.]

muiža», *kaūpiņi*, *kūoklejs*, *ķelderis*, *ķeņģis*, *ķisis*, *lāčakruogs*, *libārts*, «luode», *mēlkalējs*, *paēglis*, «piksis», *purleimanis*, *purs*, *spaīdēga*, «stārastīņš», *stūmpis*, *sviklis*, *timermanis*, *uōškāja*, «valmiers», *vīzla*, *zviŗbulis*, *zviŗgzda*, *žūriņš*; *uōzuolmuiža*.
ežers: *zaļais ežs*.

vaidavas pag.; iedzīv. — *vaidavieši*¹⁵⁶. Š.

puōdzēmieši: *buŗga* (senāk: *vircburga*), *dāupis*, *dreīmaņi*, *drūli*, *elza* (ar *e*), *gaīdēns*¹⁵⁶, *gailis*, *gārša*, *ģieta* («jehrte»), *jejska*, *kaūlēns* («kauļēns»), *krieviņi*, *ķēlguts*, *ķēmpis*, *ķē(r)niņš*, *laktēns*, *laūris*, *lācis*, *luōjēns*¹⁵⁶, *puriņš*, *ruōza*, *skuōva*, *strazds*, *svika*, «*telmēns*», *uōzuoliņš*, *vīķubēns* jeb *vīķvēns*, *viñdēns*, *zaļkalns*, *zīvāns* (*zīvānis*); *puōdzēni*.

vaidavieši: *deñderis*, *gribietis*, *jaūnā-muiža*, *kuža*, *marijkalns*, *mālmuiža* («*Amalienhof*»), *rācenis*, *silavnieks*, *šķīŗba* jeb *šķīŗbis*, *veļķi*; *vaidava*.

veļķieši: *cirulis*, *kalācis*, «*kuceņi*», *ķikuts*, *liēpa*, *liguōtājs*, *rūobežnieks*, *rukši*, *stuōķis*; *veļķu-muiža*. //

briēdēnieši: *braūkšis*, *buliņš*, *caūcis*, *gaīslis*, *galaūzis*, *kaū-* 110
liņš, *naūcis*, *nēbraūkšis*, *pālmēns* (*kalna-bregžis*), *pidzēns*, *struņķis*, *tirelis*, *vēcmuiža*, *viļums*, *zibenis*; *briēžu-muiža*.

ežeri: *bauzis*, *rābutis*, «*līdacis*» un *dzelve*.

lauki: «*piele*», «*oguls*», *tērpums*.

plavas: «*narva*», *dārgene*, *duņķene*, «*kovēzis*», *gaislene*, *naucene*, *aunene*, *gailene*, *šķistene*.

svīltes kalns.

ganības: *vējaunīca*, «*damakša*», *līkaunīca*.

vainižu pag.; iedzīv. — *vainižnieki*¹⁵⁷. E.

añcka, *āžkalns*, *bedritis*, *dreīmanis*, *ērnestiņš*, *gārša*, *iēsal-kāja*¹⁵⁷, *jaunkalns*, *kañderis*, *kañder-bērziņš*, *k.-eglite*, *k.-liepiņš*, *k.-mežciems*, *k.-miēzis*, *k.-muižnieks*, *k.-paegle*, *k.-paleja*, *k.-priedite*, *k.-rācenis*, *k.-riņnieks*, *k.-stūritis*, *k.-uōzuols*, *klētnieks*, *kliēsmits*, *kloka*, *kokiņš*, *kraūlis*, *kroca*, *kungkalns*, *ķenis*, *ķika*, *ķīts*, «*laiga*», *mēlka*, *mežpēris*, *mūrnieks*, *peñne*, *pē(r)piņš*, *pīpars*, *reinis*, *rīmeris*, *sērkuls* («*sēļkuls*»), *sušķi*, *suōķis*, *telši*, *uša*, *vīlekšpi*, *vīllitis*, *vīlpis*; *vainiži*.

¹⁵⁶ [Pirmpublicējumā ar -ē-. — V. D.]

¹⁵⁷ [Pirmpublicējumā: -kāja. — V. D.]

aīlīnš, «augšārs» («augseris»), āž(a)kalns, baldīnš, baluodis, bāncis, bēncis, bēbrs, bēkurs, «bisnieks», «blusa» (nav vairs), «brūvelis» (nav vairs), buka, «būdelīte» (nav vairs), cēpis, cinata, cilis, cīrulis, cūkausis, čakstis, čēma, daniels, «daubīte», daūdzis, dracis, drāzis, «driķis» (nav vairs), «druone» (nav vairs), «dūle» (nav vairs), dzēlssala, eglis, ezeris, ērmanēns, gāllis, gārselis, «gaujzemniek[s]» (nav vairs), gruzde, ģibzis, īndriķēns, jaūnā muiža, jaūnzemis, jērlīnš («ģerlīnš»), jērcīnš («ģērcīnš»), «kaine» (nav vairs), kalējs, kaīnenieks, karitēns, kazis, kaūlīnš, kākars, klētnieks, krācenis, «kreile» (nav vairs), krūze, kuģģēls, kūrlis, ķēzītis, ķelderis, ķēdīnš, ķēķis, ķīsis, «liberts», līmbēns, «linke» (nav vairs), liēlausis, liēpīnš, lucasmuiža, lūķis, maīdēga (ar ē), marenis, matulis, mālāinis, mārīnkalns (= «muižnieks»), meija, mēllupe, mēlluplūķis, mēlvērsis, «mestars» (nav vairs), mērnīeks, «mēsniek[s]» (nav vairs), mīllerītis, mūrnieks, mūsāinis, muore, paūrite, paūska, pāvulīnš, pidriķis («Diedrichshof»), pistuole, pilāts, piēdurs, plepis, «plūmpe», priēde, puleksis, pulka, pūrkaulīnš, «pusel[s]» (nav vairs), radziņš, ramis, rācenis, rismete, ruģēns, salaka, sāusiņš, sāutiņš, sēpurs (= «sēpars»), siliņš, sipis, sīmanēns, || 111 «skanne» (nav vairs), skuja, slāune, slivēns, stuōķis, šķesteris, šķēps, šķīstis, šķūrnieks, tūtēlis, upmacis, ūgrājs, uōķsis, vagālis, «vanag[s]» (nav vairs), varīte, «vece» (nav vairs), vējiņš, vilcīnš, vilums, «zalte» (nav vairs), zābaks, «zēmul[s]» (nav vairs), zilāps (= meīksis), «zīle» (nav vairs), zvīrgzdis, zvīgurs, žuburs; valmiermuiža.

kalni: «ķikša» k., «liēga» k., «līdes» k., «varkaļu» k., «rampes» k., «sviltus» k., «ķelpa» k., «elpes» k., «bābužu» k., «vamžu» k., «bember[a]» k., «topeles» k.,

meži: «akmentācis», «drona», «muldene», «stārenes», «reīsites», «sātenes», «ēnēnes», «ūtka», «kaužu sala», «tēce», «ventere», «braslis», «vērgārša», «praulene», «kratainis», «kaķenes», «briedenes».

plāvas: «jēskatas», «rem(m)elite», «cinaine», «baubis», «karītenes», «antene», «lapurga», «bokārtēnes», «apsija», «klaudzene», «ugraja», «sālimēnes» (sālijūmenes), «osija», «kūrene», «zūķis», «tīma», «kāgainis», «pošpūre», «spurga», «dimbaste», vētežas, «juksis», lēkainis, «strūpe», «ķillis», «planča», liēģis, kratīklis, «mītenes», «gavotu» pl., «tīzuma» pl., «meijenes», «grīvi».

purvi: «ģīnavas» p., «grūža» p., «ķauķa» p., «rakšu» p., «brada» p., «dzelvū» p., «čuksteris», «kreīlenes» p., «tīpura» p., «brasliņa» p., «kaukums», «krānču» p.

ganības: «ruša» g., «spilvis».
tīrumi: «balbežas», «bruzīša» t., «deksnis», «āliņa», «bedenes», «kubačas», «slikšņa», «lāčauska», «varkalīts», «dobeles»,

val(ten)bē(r)gu pag.¹⁵⁸; iedzīv. — *val(ten)bē(r)ģieši*. E.

dreimanis, *kūlpis*, *pikā(r)ts*, *sniēdzēns*, «*streikis*», «*šķesteris*», *vēveris*, *maz-salaces mācīt. muiža*.

ālsnis, *āminis*, *bērzalnieks* («*bērzaunieks*»), *blaņksīmanis*, *blāķis*, «*brasla*», *būdelnieki*, *cēpis*, *celmiņš*, *cūkundzis*, *čukurs*, *dadziņš*, *daūgulis*, *daūģens*, *diriķis*, *kūren-dreimanis*, *dadza-dr.*, *druona*, *duksis*, *duožēns*, *dzeguzis*, *eglitis*, *gailitis*, *gaŗkalns*, *iņcis*, *jaūnzeme*, *jānītmačs*, *jeņkus*¹⁵⁹, *juŗka*, *kaktiņš*, *nuķu-kalējs*, *smilts-k.*, *vēc-k.*, *kalniņš*, *kalnmača*, *kaņgaris*, *kapzeme*, *kaūžēns*, *kažuoks*, *kliņģeris*, *kola*, *kravaiņi*, *kruja*, *krūklis*, *ceļmalas-kundziņš*, *lejas-k.*, *noļles-k.*, *kuŗpnieks*, *kūla*, *kūt-zemnieks*, *kāvis*, *ķeizaris*, *ķespars*, *ķimenis*, *ķicums*, *dadza-ķisis*, *mēllais-ķ.*, *ķūrenš*, *ķūzis*, *laivasmežs*, *lāčkalns*, *licis*, «*vēc-līdums*», *liēlsīmanis*, *luce*, *lukstiņš*, *luoŗa*, *maūriņš*, *mēllalksnis*, *mēlka* (jeb *mēlkus*), *mēllupe*, *meņtelitis*, *mežamuiŗa*, *mežancis*, *mucenieki*, *muižnieks*, || *nigulis*, *nikucis*, *nuķis*, *nuŗmika*, *oļŗa*, *peidus*, *pēņka*, *pēķšēns*, *pēteris*, *piģele*, *piģelnieks*, *pilikseris*, *piņpis*, *pirtsmežs*, *priedīte*, *pruōmults*, *puņmute*, *purīņš*, *pur-laūris*, *pūrmalis*, *pūrmuižnieks*, *ragana*, *ramata*, *ramats*, *raūska*, *rijskalns*, *ribēns*, *ruicis*, *ruōska*, *ruoŗa*, *saklaūris*, *sapraŗa*, *sidrabkalis*, *silaunieks*, *siliņš*, *silmača*, *silzemnieks*, *sipars*, *skubenis*, *struņda*, *šķute*, *šķuōba*, *talcis*, *teteris*, *tēcēns*, *tīliks*, *tīsis*, *topsis*, *uņgurmuiŗa*, *utēns*, *uōŗe*, *uōzuoliņš*, *valdheims*, «*varkalis*», *vāciēlis*, *vīlklauznis*, «*vīlrams*», *vītiņš*, *zariņš*, *zasa*, *zilpauti* (*zilpauŗi*), «*zutis*»; *val(ten)bē(r)ģi*.

ēŗērs: *cēļņēŗēŗs*¹⁶⁰.

*vēcmuiŗas*² (vāc. «*Sussikas*») pag.¹⁶¹ E.

aņčuŗi, *bise*, *daliņi*, *galnieki*, *gāŗš(ēn)ciems*, *pāvuŗi*, *pīlites*, *prīni*, «*sāvēri*»; *mēŗaka* («*m-ga*»).

tūŗieŗi: *aņdreki* (ar *ek*), *dzeŗi*, *kaŗŗi*, *kalēŗi*, «*kannieki*», *kaūpiņi*, *kuŗpnieki*, *kuķi*, *meŗaki* («*meŗuks*»), *meŗsargi*, *miēŗi*, «*naudīgi*» («*naudiņi*»), *ratnieki*, *sipuoli*, *steņderi*; *tūŗa*.

vēcmuižnieki: *ābuolnieki*, «*bādūzis*», *brukas*, *bruŗi*, *dāŗi*, *drosti*, «*eŗurgas*», *ģeņģeŗi*, *jaūniŗi*, «*jaunzemji*», *kalēŗi*, *kliķi*,

¹⁵⁸ [Vēlāk: *Mazsalacas* pag. — V. D.]

¹⁵⁹ [Pīrmpublicējumā: *jeņkus*. — V. D.]

¹⁶⁰ [Pīrmpublicējumā stāviem burtiem. — A. B.]

¹⁶¹ [Vēlāk: *Tūŗas* pag. — V. D.]

krimal(d)nieki, kuļļiņi, kuōšķuļi, ķēras, ķirši, ķurmīš, lapsiņi, lāči, lotkas, mēlbārži, pēterlidumi, priņi, raūniši, saulapi, siliņi (senāk: «uztupji»), «vēc-stārasti», *uōzuolnieki, viļlapi, viķi, vīnkalni; vēcmuiža.*

kalni: *kangar-k.*, «lagast»-k.

lauki: *beiciems, tauriņi, gārši*, «koltes».

plavas: *ruņķis, kārņijums*, «dervels», «talcenes».

mežs: «blenda».

vilzēnu pag.; iedzīv. — *vilzēnieši*. E.

alainītis, annasmuiža, ārgalis, blaņka, blaūviņa, bruōcis, bulļakruogs, cālītis, cēpurnieks, cīrulis, eñne, eñnite, ezītis, ģila, jeñcis, kaibes, katlāpis, klētnieks, ķēgums, ķirķis, ķuzis, maģis, mēstērs, paūža, piģēns, pīšums, plikšis, priēdite, prūsis, stalbe, stāka, uñgurs; vilzēni.

*vilķēnu pag.*¹⁶²; iedzīv. — *vilķenieši*. Ā.

jaūnzemji, kolte, ķimšis («ķimšas»), *lagasts, lāši* («lāšas»), *līdmaņi*, «mestri» (nav v[airs]), *mēkšas* (senāk: mēšķis), *poiņas, puōpe*, «rijiņas», *upītes, uōzuoliņi; rūstuži*. //

- 113 *aūgustiņi, bēzriņi, briēdis, celmiņi, egliši, īlmaki, iñči, iñdriķi, jaūnzemji, jācis, jāka, jēspari, kaija, kaijmārtiņš, kalniņi, katriņa, kaūguri, kola, kullaži, ķikši, ķircupi* («ķircapi»), *ķimeři, lemšas* (jeb lemši), *libieši, mačiņi, mārči, māskuži, mūla, nuōriņi, pēte, pīlumi, pīlagi, priči, puōri, radziņi, raņmas, rūkas, ruōcis, stabīņi, struōbi, taņkāji, teņi, tiŗzumi, tiŗnuži, upīte, uōzuoliņi, vaīgaži, vāvuļi, vilķēni, zaķis; vilķēnu muiža.*

Dažas mājas apvienotas ciemos, kuŗu vārdi: *vaīgaži, upmalieši* (pie *svētupes*), *pārupesciems* (*pārupieši*).

kalni: *uñguriņu kalns*, «kubaž[u]» k., «siļķurgas» k., «tač[a]» k.

plavas: «lugzaru» pl., «pils vanga», «tiska», «vigleja», «prēvplava», «drevu» pl., «čaunite», «rāceneja», «niedreja», «anžurga», «kuļvanga», «arvanga», «lagaste».

ēzēri: «toļļu» ēz., «kāŗņezers».

purvi: «simša» p., «mūlas» p.

tīrums: «sucur[a]» t.

ganības: «sopuri».

meži: «lepenes» m., «sīmes» m.

¹⁶² [Vēlāk: Vilķenes pag. — V. D.]

(Saīsinājumu nozīme: l. = ietek no labās p., k. = ietek no kreisās p.)

I. Jūrā ietek:

1. *salaca* ar sānupēm: *ķirele* (vēc-atē), *ramata* (ipiķuos), *īge* (ar sānupēm: *urga* k., *renite* k., *ežas* u. k.), *kancele* l., *spaļu tēce* k., *nāves tēce* k., *ciematas* u. k., *runga* jeb *jogla* k. (*aluoja*), *jaunupe* (sveiciemā).

2. *svētupe* ar sānupēm: *kārķlūpīte* l., *ārupīte* k. (ar sānupi: *žagarupe* k.), *lēturga*, *mazupe* l., *raudurga* (ar sānupi: *lilasturga*).

3. *vitrupe* jeb *ķimšupe* (augšgalā: *nabes upe*) ar sānupi: *bēbru urga* l.

4. *kājstarpupe* (kādu gabalu = *blēndas upe*, ar sānupi: *leinupe*) vēcmuižā.

5. *liēpupe*. //

6. *aniņupe* ar sānupi: *toras upe* (stienē).

7. *āge* ar sānupēm: *āre* l., *mazupīte* l., «*mudurga*», «*sudurga*».

8. *ķišupe* ar sānupi: *ķidurga* (bīriņuos).

9. *pēterupe* (augšgalā = *tarupe*).

10. *inča upe* (pabažuos).

11. *lilastupe* (pabažuos).

12. *gaūja* ar sānupēm: 1) *tulija* (piebalgā), 2) *ubeja* k. (gatartā), 3) *pērļupe* k. (drustuos), 4) *mēstrupe* k. (drustuos), 5) *ureikste* l. (lizumā), 6) *tirziņa* k. (augšgals = *svārbe*; sinuolē), 7) *tirza* l. ar sānupēm: *sudaliņa*, *vilkupe*, *vieta*, *guosupe*, *adula*, *krācīte*, *isliņa*, *nagarde*, *virāne*, *azanda* (ar sānupi: *sace*), *vilaune* (ar sānupēm: *pauņupis*, *saltupis*, *ēzērupis*), 8) *iežupe* (augšgalā = *latupe*) ar sānupi: «*mērupe*» (*dūrē*), 9) *pilnupe* l. (*ilzenē*), 10) *vidaga* (*sikšņuos*), 11) *vizla* k. ar sānupi: *lūkupīte*, 12) *pālša* jeb *pālse* (augšgalā = *ūdrupe*) k. ar sānupēm: *ceidzele*, *kļavaisa*, *rāuza* (ar sānupēm: a) *ludze* k. ar sānupi: *lipsa*, b) *cauņupe* k., c) *brasla*, d) «*ciera*», e) «*raganu*» upe k., f) *skrāvupītis*, 13) *dzērves upe* l. (*gaujienā*), 14) *reveles upe* k., 15) *kāršupe* k., 16) *klētenes upe* k. (*aumeisteri*), 17) *mēlnupe* l. ar sānupēm: «*bebrupīte*» k. (ar sānupi: *čūskupīte*), *gridupīte* k. (*gaujienā*), *vaidava* (ar sānupēm: *lielupe*, *apšupe*, «*zvērupe*» k., *alsviķī*), *ciduļupe* k., *laužņa upe* l. (ar sānupēm: *maisene* l., *smiltene* l.), *mazupīte* l., *sulu upe* k. (*alsviķī*), *graviņa* l., *lācupe* l., «*rīgupe*» k. (*alūksnē*), *sarkanā upe* (*ilzenē*), 18) *vija* k. ar sānupēm: *kamaldiņa* k., *mēmupīte* k., 19) *lielupe* l. (*jērcēnuos*), 20) *grupupe* l., 21) *vīkšņupe* l., 22) *andrupe* l., 23) *mēlnupe* l. (*valmieriešuos*), 24) *abuls* k. ar sānupēm: *lābzna* k. jeb *kaibara*,

- mutulite* k., *nāvelis* l., *maiļupite*, *uōlubraslis*, *lisa* k. (ar sānupēm: *veļupite*, «nīgra»), 25) *miļumupe* k., 26) *liek-upe*, 27) *mīegas* upe ar sānupēm: *grūžupe* (kauguruos), *milenis* k., *būtes* upīte, 28) *jumaras* upe l. (kuokmuižā) ar sānupi: *silupite* l., 29) *lizite* k. (liepmuižā), 30) *raūna* k. ar sānupēm: *raunaisis*, *rāunis* k. (ar sānupi: *šņākate*), *ārupe*, *cimza*, *uřkste*, *ballupe* (ar sānupi: *ķuōrne*), *vaive* k., 31) *skāļupe* k., 32) *rakšupe* k., 33) *simtupe* k., 34) *amata*, *amada* jeb *ežupe* k. ar sānupēm: *zvirgzdupe* l. // (nītaurē), *dadžupe* k. (ar sānupi: *vēršupite* k.), *vīlkate* l., *vinupite* l., *pautupite* l., *mēlnupite* l., *kumada* k. (ar sānupi: *grūba* l.), *nediene* k. (ar sānupi: *maiļupē* k.), *mērgupe* k., *apšu* upīte k. (drabešuos), 35) *platuone* l. (straupē), 36) *ligatne* k. ar sānupēm: *saltupite* k., *kažupite* l., 37) *brasla* l. ar sānupēm: *jugla* l. (inciemā), *lielupe* l., *ruožu* upe k., 38) *zaķupe* l. (turaidā), 39) *vilduoga* k. (siguldā), 40) «loģe» l. (krimuldā) ar sānupēm: *plīriķis* k., *kuņurga* l., 41) *āpstes* urga l., 42) *runtiņš* (krimuldā), 43) *mēlnupe* l. (sējā).

13. *dāugava* ar sānupēm: 1) *aiviekste* l. ar sānupēm: a) *pedēdze* l. ar sānupēm: *sitiņa*, *guldupe*, *strautupe*, *kristaliča* upe, «virgulica», *alūksne* l. (ar sānupi: *sarkane*), «igrivē» l. (alūksnē), *laikupe*, *volkava* (ar sānupi: *vārna*), «sprogas» upīte, *ievedne* (ar sānupi: *vīlkupite*), *liēlupē* jeb *pāparde*, *poparza* (= *paparde* ?) (ar sānupi: *ūmara*), b) *kuja* ar sānupēm: *sūla*², *apiņu* upīte, *lisa*, *ižupe*, *ildziņa*, *urdava* (jeb *urga*), c) *aruona*, ar sānupēm: *juole*, *bērzaunite*, *taleja* (ar sānupēm: *vārdiga*, *bērzuonice*), d) *juoša*, e) *mila*, f) *tuocite*, g) *niedraiška*, h) *liede*² (ar sānupi: *kapupite*), i) *vesēta* (ar sānupi: *antuonica*), 2) «lokste» (stukmaņuos), 3) *pērsē*² jeb *pērsēja* l. ar sānupēm: *ūodze*², *atradze*, 4) *kraukle* l. (āizkrauklē), 5) «äckare», 6) *kāriekste*, 7) *auciņš*, 8) «divaja» (skrīveruos) ar sānupi: *pulkstenis* (ar sānupi: *sālijuma* upīte), 9) *brasla* (skrīveruos), 10) *kaibaliņa* (lielvārdē), 11) *rumbiņa*, 12) *kārtiņa*, 13) *grāūžupe* (rēmbatē), 14) *ūogre* l. ar sānupēm: *meltne*, *lielvārde*, *var(av)īksne*, *valuola*, *nelabite* l. (augšgalā = «aizture»), *liča* upe l., *taukātne*, *abzā*, *mailupite*, *aviekste*, *luōbe*, *ranka*, *blēve*, *naruža*, *virdzite*, *virčupite* (= *virdzite* ?), *sumulda* k., *sausupe* k., *duobupe* k., *lašupe* k., «taure» jeb «atstire» («a(t)stirva»), *saltupite* l., *naudupite* k., *vedze* k., «bagatene» l., *grūžupite* l., 15) «ķilupe» (ķiļļupe) l. ar sānupi: *kazupe* k. (ikšķilē), 16) *ķekava* k. ar sānupi: *liķis* k., 17) *bēzene* k. (duolē), 18) *raganupite* k. (duolē).

14. *liēlupe* ar sānupēm: *misa* l. (ar sānupi: *uōlaine* l.), *gāte*, *spuņņupe* (salas pagastā).

15. *lāčupe* (sluokā).

16. *buļļupe* (sluokā). //

1. *buŕtnieku ežerā*: 1) *stucele*, 2) *santupe*, 3) *aunupe*, 4) *jērupite*, 5) *zvigurupite*, 6) *rūja* ar *sānupēm*: a) *palmuota* l. (ar *sānupēm*: *kluoķupe*, *ziņupe*), b) *plikšupite*, c) *ķire* ar *sānupi*: *acs* (ar *sānupi*: *gulbenē*), d) (*v*)*uōļa*, e) *jūldrugā* (jeb «juldurga»), f) *uŕgupe*, g) *pēstava*, h) *viŕķe*, 7) *sēda* ar *sānupi*: *šūnupe* (ēvelē), 8) *briēde* (sēnāk: «lidece») ar *sānupēm*: *ziedene*, *lielupe* (ar *sānupi*: *uošupe* k.).

2. *babi*: 1) *alsava*, 2) *neriņš*, 3) *dzilnene*.

3. *juglas ežerā*: 1) *mazā-jugla* ar *sānupēm*: a) «kancurga» l., b) *briežu upe* k., c) *maiļupite* l., d) *kausūlupe* (augšgalā = «kravažiņa», ar *sānupi*: *uošupe* k.), e) *bērze* (jeb «krāvēte»), 2) *lielā-jugla* ar *sānupēm*: a) *lielupe* (ar *sānupēm*: *mazupe* l., *kaķupe* l.) = (augstāk) *zaube* jeb *laņģupe* (ar *sānupi*: *stagare*) = (augstāk) *sude* jeb *klēšupe* (ar *sānupēm*: *plakupite*, *sakāte* jeb *sakāde*), b) *mēģupe* jeb *mārupe* ar *sānupēm*: «zuzga» l., *mālupe* k., *grigas urga* k., «svērupu» k., *gristupe* k., *guls(t)upe* l. (ar *sānupi*: «mellā» upite k.), *liepas upe* (ar *sānupi*: *vēlnupe* jeb *ūdrupe*), c) *krievupe* l. (ar *sānupi*: *mude* k.), d) *tumšupe* l. (ar *sānupi*: «arupe» k.), e) *nājurga* k., f) «sāra» strauts, g) *aunupite* l., h) *ļauļupite* k., i) *vārnupe* k., j) *pampas upe*, k) *bārņe-upite*, 3) *smerdele*.

4. *plaužu ežerā*: *cisiete* (lakstenē).

5. *kudliņu ežerā*: *cieļu upite* (bānūžuos).

6. *skujas ežerā*: *nabes upe* jeb *lielupe* un *mazupe* (limbažuos).

7. *lilastes* jeb *dūņu ežerā*: *mēlnupe* (pabažuos), *rāpste* jeb *puskas upe* (sējā) (ar *sānupi*: *glužiņa* k.), *cimeļupe*.

8. *luobes ežerā*: *bebrīte* un *luokmenīte* (bēbruos).

9. *ķišežerā*: *langa*.

10. *vaidavas ežerā*: *vaidava* (rubenē).

11. *kuj-ežerā*: *āre* (cesvainē).

12. *aruonīti*: *ziļupe* (lubejā).

13. *sāsēri*: *akmeņupe* (lubejā).

14. *dūku ežerā*: *nasala* (ļauduonā).

15. *dreimaņu ežerā*: *ņiedraiķe* un *svētupe* (ļauduonā). //

16. *ineša ežerā*: *laskate* (vēc-piebalgā).

17. *alūkstas ežerā*: *asupite* (skujenē).

18. *mazuo* un *lieluo*¹⁶³ *baltuo ežeru savieno sprieslu upe*.

117

III. Uz *mētru* (Igaunijā) aiztēk *pedele* ar *sānupi*: *varžupe*.

¹⁶³ [Pirmpublicējumā: mazuo, lieluo. — A. B.]

IV kur ietēk, izdevējiem nav zināms.

peide (valtenberguos); *birzele* (kārzdabā); *gaide* (drabešuos); *lubija*, *ilzite*, *ļauduoniņa*, *kānupe*, *sārtupe*, *dunava* (jumurdā); *birzelite*, *zarupite*, *cilmiņa*, *tacupite*, *krācupis*, *sēskupis*, *lūkupite* (liezērī); *talicka* (saikavā); *ļauduoniņa*, *isliena* (laudonā); *graudas upe* (patkulē); *pīsla* (skujenē); *asiņupe*, *kazupe*, *zvirgzdupe*, *ranciēna*, *vilkupe*, *mēlupe* (uogrē); *savite*, *kaulacite*, *palva*, *istaka*, *taurupite* (vietalvā); *ilzite* (vējavā); *plānes upe*, *maka upe* (vērenē); *jumalda* (alūksnē); *dēdums*, *sārgupite*, *vadžupite*, *rupucis*, *duōnupe* jeb *duōmupe* (trikātā); *ala* (kalnciemā); *luksta* (smiltenē); *abula* (lauberē); *gaujiņa*, *kaupja* strauts, *liekna* str., *laksia* str. (piņķuos); *katupite* (aizkrauklē); *nitaure* ar sānupi: *spaļupite* k. (jaunpilī).

PAPILDINĀJUMS

Cēsu apr. *mārcienas* pagastā ir bijušas (tagad iznīcinātas) mājas «purvieši». Šā pagasta daļām ir nosaukumi: *silcēnieši*, *guocēnieši*, *dumavieši*, *aizkalnieši*.

LATVIJAS VIETU VĀRDI

II DAĻA

KURZEMES UN LATGALES VĀRDI

Piedaloties A. Abelei, Z. Graudam, E. Hauzenbergai,
F. Jākobsonam, L. Paulei, J. Plāķim, B. Spūlim, J. Turkupulim
savācis, rediģējis un ar Kultūras fonda līdzekļiem izdevis

J. Endzelīns

[1925]

PRIEKŠVĀRDI

Šī otra daļa nu iznāk vēlāk, nekā biju paredzējis: kavēja darbs gar latviešu valodas vārdnīcu¹ un grūtums, sadabūt vajadzīgo materiālu. No armijas topografijas nodaļas man šai daļai palīdzības neradās, un Rīgas skolās ir samērā maz kurzemnieku un latgaliešu. Bija tāpēc jāizbrauc pēc vietu vārdiem uz Liepāju, Kuldīgu, Ventspili, Talsiem, Tukumu, Jelgavu, Jēkabpilstu², Daugavpili; un nevaru te neminēt ar lielu pateicību Jelgavas un Daugavpils skolotāju institūtu, pulkvedi-leitenantu J. Ezeriņu Daugavpilī, Liepājas, Kuldīgas, Ventspils, Talsu, Tukuma un Jēkabpilstas vidusskolu, kas mums, šā darba veicējiem, ir bijuši ļoti palīdzīgi. Ar pateicību te man minami arī vēl Fr. Adamovičs, K. Corbiks un J. Mustaps, kas man iesnieguši dažu apgabalu vārdus, mani virsrakstā minētie līdzstrādnieki un kultūras fonda dome, kas atvēlējusi šim darbam nepieciešamo naudu.

¹ [K. Mūlenbacha Latviešu valodas vārdnīca (saīsinājumā: ME), ko rediģējis, papildinājis un nobeidzis J. Endzelīns. I—IV. Rīgā, 1923—1932. — V. D.]

² [Vēlāk: Jēkabpils. — V. D.]

Par stāvo un slīpo burtu nozīmi esmu jau izteicies pirmās daļas priekšvārdos³. Burti Ā⁴, E., Gr., H., J., P., Pl., Sp., T. aiz pagasta vārda rāda, kas šā pagasta vārdus uzrakstījis: Ā. = A. Ābele, E. = J. Endzelīns, Gr. = Z. Grauds, H. = E. Hauzenberga, J. = F. Jākobsons, P. = L. Paule, Pl. = J. Plāķis, Sp. = B. Spūlis, T. = J. Turkupulis. Ar burtu B. te apzīmēti vārdi, kas izrakstīti no A. Bīlensteina krājumiem⁵ Rīgas pilsētas bibliotēkā.

Arī šo daļu neizlaižam paši pilnīgi apmierināti. Droši vien te vēl dažu vārdu trūkst, un arī te savāktie vārdi ir uzrakstīti ne viscauri ar (intonāciju ziņā) vēlamo pilnību un dažur⁶ varbūt pat nepareizi. Tas stāv sakarā ar to, ka mūsu teicēji pa lielākai daļai bija jauni ļaudis, kas vārdu intonācijas ne katr-
 4 reiz droši zināja un retumis pat pavisam neizšķīra // intonācijas. Gadījumos, kad no viena pagasta bija divi teicēji, dažkārt kādu vārdu viens izrunāja ar vienu intonāciju, otrs — ar otru; tādos gadījumos intonāciju pa laikam esmu atstājis neapzīmētu. Diezgan bieži esam novērojuši arī svārstību galotnēs: kas vienam pieņ. o-celms, tas otram dažkārt ā- vai ē-celms; pa lielākai daļai šī svārstība laikam izskaidrojama ar to, ka mūsu teicēji dažu vārdu formas nav pietiekoši pārzinājuši. Sevišķi grūti vārdu īstās formas izzināt svešniekam ir tāmnieku apgabalā, kur galotņu patskaņi zuduši un arī piedēkļu patskaņi pa daļai stipri vājināti un pārveidoti; tur rekonstruējot rakstu valodas formas var būt kļūdas ieviesušās. Grūtības rada dažkārt arī augšzemnieku formu pārceļšana rakstu valodas skaņās: par *č* un *dž* tur dažkārt nevar droši izzināt, vai tie no vecā *č* un *dž*, jeb no vecā *ķ* un *ģ*; tāpat tur dažkārt grūti šķīrams jaunais divskanis *ei* (no vecā *i*) no vecā divskaņa *ei*, jaunie patskaņi *a*, *ā* (no *e*, *ē*) no vecajiem *a*, *ā* (piem. *Atašas* vārdā Latgalē pirmā *a*-skaņa pati par sevi var būt cēlusies gan no vecā *e*, gan no vecā *a*); tādos gadījumos arī šai daļā lietoti stāvie burti.

Grupējot vārdus esam turējušies pie vecā aprīņķu un pagastu sadalījuma, jo tam ir savi pamati vēsturē. Bet sakarā ar to, ka jaunākā laikā nereti kāda māja no viena pagasta ir piedalīta otram pagastam, te dažkārt viena un tā pati vieta varētu būt minēta divu pagastu vārdos. Šāda rakstura un rakstības kļūdas, kā arī izlaidumus lūdzu man paziņot, lai otrs izdevums (ar visas Latvijas vārdiem alfabēta kārtā⁷) izdotos pilnīgāks.

³ [Šai izdevumā IV 1, 14. — V. D.]

⁴ [Pirmpublicējumā parasti: A. — V. D.]

⁵ [Skat. šai izdevumā III 1, 99 sk. — V. D.]

⁶ [«dažviet». — V. D.]

⁷ [Skat. šai izdevumā IV 1, 15 6. un 8. parindi. — V. D.]

Ar nožēlojumu redzu arī, ka ne visur ir apzīmēts apdzīvotās vietas raksturs (ciems vai māja); arī šis trūkums pēc iespējas turpmāk jānovērš.

Bet visvairāk man žēl, ka dzīvo starpā nav vairs K. Būgas, kas vairāk kā jeb kurš cits būtu pasteidzies zinātniski izmantot te savāktos vietu vārdus.

J. Endzelins

KURZEME

AIZPUTES APRINĀKIS

aizputes pils pag.⁸; iedzīv. — pīleniēki.⁹ J.

apluōki (nav¹⁰ vairs), *baltcepuři, bēres* («bēri» B.), *bērziņi*, 5
brīņk(u)kalni, brūveri (nav vairs), *buskalni, daūmbji, daūdeři,*
degšņi, dreijas, dubēni (nav vairs), «*dūņi*» B. (nav vairs), *eikši*
B., *elderi, grāvu kalni*, «*guoři*» B. (nav vairs), *īrbiņi, jaūn-*
zemji (nav vairs), *kaln(a)lauķi, kalna gali* (kalniņi), *kaļavas,*
kañneniēki (nav vairs), *kaspari, knipas* (nav vairs), *kreži*
(*krezis*), *ķibji, ķika* (nav vairs), *laū(k)gaļi, luōjas* (nav vairs),
mañgaļi, mediņi (nav vairs), *mēl(n)bārži* (nav vairs), *mēti,*
«padambji» B., peizas, pelēķi, plečmaļi, pikuli, «*pūces*» B. (nav
vairs), *reņeši, simaņkalni, skrūskapi* («*skūvstupi*» B.) (nav
vairs), *striķi, šēntāles, šļamņas, šķēldas, šuras, uimas, āšas,*
uormaņkalni, uōzuoli, vāles, vēcvaģari (nav vairs), *vēļēn-*
griēži, vēñteniēki, vēres, vilki (nav vairs), «*ziepoli*» B. (nav
vairs), *zveji, žagatas, žibas, židiņi* (nav vairs).

dubēnu muiža, iēvades m., lavīži, aizputes pils.¹¹

*diķi:¹²
B.*

purvi: duōpurvs, plecis, pluōcis, staņpurvs.

plavas: bucene, guōzene, ģeizene («*ģēzene*» B.), *ģibdaņa,*
«klaipene» B., ķīrcene, leņpes likums, pakulene B., skārdiens,
«smēķizarene» B., stuūmbrene, šķibene, tīrulis, tīlsāta pl.,
varinka B., zīles daņa.

⁸ [Senāk: Āzputes pag. — V. D.]

⁹ [Mazs ² aiz vietvārdiem vai iedzīvotāju nosaukumiem ar stiepto un lauzto intonāciju rāda, ka attiecīgajā izloksnē ir tikai 2 intonācijas — stieptā un lauztā, kas radusies arī krītošās intonācijas vietā. — V. D.]

¹⁰ [Pirmpublicējumā reizēm: nava. — V. D.]

¹¹ [Sai II sējumā, atšķirībā no I sējuma, muižu vārdi aiz māju vārdiem bieži atsevišķā rindkopā. — V. D.]

¹² [Pirmpublicējumā neapdzīvoto vietu vārdu kārtojums bez noteiktas sistēmas. Sai izdevumā katra vietvārdu grupa dota atsevišķā rindkopā, bet vietvārdi atstāti tādā pašā secībā kā pirmpublicējumā. — V. D.]

meži: *degsnis*, *gūžas aste*, *sāleņu m.*, *strupaūšu bērze*.
laūku apaņas: *kuōslāma*, *piža*.

kalni: *baņdas k.*, *čāpas k.*, *gubas k.*, *krimeņdeles kalva*,
kūkaiņ-k., *maras k.*, *mišiņ-k.*, *paūra k.*, *pērkuōna k.*, *puōļu k.*,
šķiltavu k.

*ālsuņgas pag.*¹³; *iedzīv.* — *ālsuņdznieki*¹⁴. J.

aņdiņi, *anuži* (nōm. s.: *anuzis*), *balgaloji* («*gaļi*» B.),
baluoži, *bāliņi*, *beķeri*, *bērzkalni*, *biēraņti* («*andži*» B.),
6 *brugāti*, // *brūni*, *bulkas*, *buņbuļi*, *buņti*, *buņi(a)kalni*, *būcmaņi*
(arī: *tuōmiņi*), *būriņi*, *ceiņi*, *cepliši*, «*čagaļi*» B. (nav vairs),
čūksti, *degs(ne)nieki*, *dižarāji*, *dižgaloji* («*gaļi*» B.), *dižkārtas*,
«*dravnieki*» B., *driguļi*, *duņduři*, *gašumi*, *gāčas*, *grabji*, *griv-*
kalēji, *jaūnarāji*, «*jaunzemji*» B. (arī: «*knauķi*» B.), *jēļi*, *kalēji*,
kalnarāji (*buōju*, «*dižie*» B., «*kležas*» B., *nagliņu*), *kalniņi*,
kaņnenieki, «*karlupji*» B., *kānes*, *kārklupi*, *kliņģi*, *kluņksti*,
klūģi, *knipluōki*, *kukši* («*kukšas*» B.), *kuļbuļi* («*skreduļi*» B.
un «*skurbuļi*» B.), *kulpji*, *kuņduri*, *kuņdzīņi*, *ķeļki*, *ķiņķi*, *ķiši*,
«*lači*» B., *laūgaļi*, *laūkalapsas*, *lezeriņi*, *liņkuļi*, *lipšņi*, «*liezoni*»
B., *lūžņi*, [«*meņģi*»¹⁴ («*kalpi*» un «*vilpluči*») B.¹⁵], *mucenieki*,
muižarāji, *padubji*, *paņti*, *paūlines*, *paūři*, *pāži* (nōm. s.: *-zis*),
pēku kruogs, *pērkuoni*, *pērši* (nōm. s.: *-sis*), *pidiēti*, *piņti*,
pikšas, *pišļi*, *pleči*, «*plintes*» B., *putkuli*, «*putni*» B., *pūliši*, *pūtēļi*,
pūři, *puōdiņi*, *puōļi*, *raibuļi*, *ratenieki*, *raūši*, *reņmeši*, *riļvagari*
(izr. *riūgari*)¹⁶, «*rubekļi*» B., *rudumi*, *ruōbeži*, *saļmarāji*, *sedļi*,
silarāji, *siļi*, *skrīsti*, *slūži* (nom. s.: *-zis*), *sniķeri*, «*spristiņi*»
B., «*spruoģi*» B., «*spuļģi*» B., *stēras*, «*stirnas*» B., *straūti*,
streņceļi, *striķi*, «*sumatas*» B., *sūniņi*, *svēķi* (arī: *sviķi*), *svēģeļi*
(«*eri*» B.; arī: *jaūnarāji*), *šķiļi*, «*šķituži*» B., *teņņi*, «*tilti*» B.
(nav vairs), *treidi*, *truļi*, «*ulmi*» B., *uztupji*, *ūsni*, *varkaļi*, *vec-*
vagari, *vil(n)plūči*, *zaļmeži*, *zaķi*, *zariņi*, «*zitiņi*» B., *zvaguļi*,
žibji.

muižas: *ālmane* (*almāle* B.), *ālsuņa*, «*balande*» B., *blīn-*
tene, *grāvere*, *reģe jeb reģi* B., *saķanmuiža*, *stīrnu muiža*,
uōzuolmuiža (nav vairs).

ēzēri: «*dēlene*» B., *kukšu ēz.*, «*putras*» ēz., *zvirgzdu*
(«*zvirgzu*» B.) ēz.

kalni: *dižgabalū k.*, *kaņgara kāpas*, «*redeļu*» k. B.,
«*skapare*» B.

plavas: *eigudes vada* («*eigutes*» B.), «*lepicas*» B., «*mār-*

¹³ [Senāk bieži: *Alšvangas pag.* — V. D.]

¹⁴ [«*meņģi*» Lv. II 421. — V. D.]

¹⁵ [Pirmpublicējumā B. gandrīz vienmēr ārpus kvadrātiekvām. — V. D.]

¹⁶ [Pirmpublicējumā aiz *riūgari*] nav komata. — V. D.]

gava» B., *meņģe, nikudruvas vada*, «papūnes» B., «pesles» B., «spulķuleja» B., *tīralaūks* («tirlauki» B.), «verkutene» B.
 ganības: [«branci», «čīmas sāts», «stimene», «sunakslis», «šļapatene», «ukse» B.].

apriķu pag.; iedzīv. — *apriķnieki*² J.

aīzas, aīsiņi, «anuži» B., *apšuragi*, «aži» B., *braņķi, brūni* (nav vairs), *brūverkalni, buciņi* (nav vairs), *čīgas, čimpji*, // «dižkalpi» B. (nav vairs), *dreīmaņi, duņpji* (nav vairs), *ēlki* (agrāk: «elkaleji» B.), *gaūsi, gravenieki, guorļi, iñtiņi, īpaši* (nōm. s.: *īpašs*; «īpašas» B.), *iēsalnieki, jaūnarāji, jaūnzemji, kalēji, kalējsāti, kaspāri, kaūpi, krāvalki, ķesteři, lañkas, laūcenieki, laūgaļi, liēlkungi, lūžņas, mežvagāri, mīķeliši, mucenieki, mūrnieki, nēruļi, niklavi, pavāri, pāčukalni, peles, peñči, plaūši* (nōm. s.: -sis), *puīļi, puōpes*, «remeši» B., *riēkstīņi, rīvkalni*, «ruiķi» B. (nav vairs), *ruōķi, sēki*, «spraģi» B. (nav vairs), *sprāguļi*, «sumpiķi» B. (nav vairs), *šķīri* («šķiras» B.), *tuñtuļi, ūpi, vanagi* (nav vairs), «varkaļi» B. (nav vairs), «vasarragi» B. (nav vairs), «vāveri» B. (nav vairs), *vēc-vagāri, vērñāti, vēveri* B. (nav vairs), *zābaki, zvaigūļi, zveji, žākari*.

muižas: *anuži, apriķi*, «dzērve» B., *dziñtare, kalnamuiža, uōzuolmuiža*.

četras mājas (*niklavus, tuñtuļus, sprāguļus, vēc-vagarus*) kuopā sauc *midzeñciemu*; citas piecas (*kasparus, lañkas, liēlkungus, rūgumus*) B. jeb «staleitus» B. un *sēkus* («sēkus» B.) — *upsēži*.

dīķis: dzēkaiñdīķis.

kalni: *aluōksnes k., tuñķu k.*

plavas un lauki: [«atgroze», «braņķene», «bukudanga», «būķšņas», «dzierdene», «glodene», «kaibuti», «ķērmeļu lanka», «melnkrūte», «pārgrauze», «ruōķene», «speķene» B.].

asītes pag.; iedzīv. — *asītnieki*² J.

ābelnieki, grāvi, jānaiši (jānaiķis), *kaļķi, pīrtkuři, preiķši, puñpaīši* (*puñpaitis*¹⁷), *saūkañti, silenieki, spiņgas, vēldumi, zidari*; *ābelnieku muiža*.¹⁸

aūcenieki, cēрпи, dāņenieki, dižpidži, dicmaņi, eñdruši (*eñdrutis*), *guōbzemji, gūži, jērmuši, ķuši* (*ķusis*), *liēģenieki*,

¹⁷ [Pirmpublicējumā vietām stāviem burtiem, kaut arī vietvārda forma skaidra. — V. D.]

¹⁸ [Ja māju vārdi kārtoti pēc pagasta daļām, muižu vārdi, tāpat kā I sējumā, atdalīti no māju vārdiem ar semikolu. — V. D.]

liēgi, ļaviņi, mežiņi, miņki, pērkuōni, preikši, puōlenči, redini, staņas kruogs, striķi, sudmaļi, valti, vēcvagaři, vēldumi, viņduōli, viģeļi, vistinī; adama muiža, asite, ēika, kārla muiža. baņši, braži, degšņi, duķi, juņkurēni, labreņči, stepiņi, stērvēni, tilteniēki, vagarēni, zvani; aūdara, kalna muiža.

8 alķšņi, baluōži, bēti, bites, brūveļi, cāļi, čāmuļi, čukas, egliēni, eņģelpūsti, glāzeniēki, grauzdupi, guōbzemji, jaūnzemji, // jumači, kalēti, kalniņi, kazgravi, kļavi, krišjāņi, kuņdeniēki, lubas, mālakalni, miķeļi, mušas, pūces, ruņguli, sīpuōli, skaļķi, truņpji, tuļči, uōzuoliņi, vaiči, vēveři, zveji; бага, diņzdurbe, sepene.

apši, bezzuōbji, blažģi, kalēji, lejniēki, lūki, tiļuki, zaūri; meženiēku muiža.

baruōni, briēži, brūveļi, deģi, egliēni, ežergaļi, jaūnzemji, juņkurēni, jāņi, laņkupji, lejniēki, mikas, reiņi, šķimeļi, zāģeri, zeidāki; nuōdeģi, nuōdeģu vartāja.

biņdžu ežers, ģēģeņa ez., ģiļa ez., raūdeņu ez., guōra diķis, valpalejas d.

plavas: atķkas, bastenes, iņķēna laņka, lāmas, puōsumi. vēres k.

meži: gūģieņa m., jācenes m., klagata m., kruōjas m., maņgalu mežs, sprukstene.

pūku puros, puōpiēns.

āzvīķu pag.¹⁹; iedzīv. — āzvīķnieki². J.

«aizdārzs», baūbļi, «beķeri», beķi, bēti («bētes» B.), braži, degšņi, egliēni, eidiņi, «graikši» B., ģibieši, jaūģiedi («-ti» B.), jeņči (arī zviēdri), kadiķi (jeb «-eģi» B.), kalneniēki, karuļi (jeb «-li» B.; arī: sileniēki), klabji, kļaiši, kļiēsti, «krisišķis», «krūmi» B., kuņkuļi, ķēruži («ķēruši» B.), «ķivili», leijas, «leiješi» B., «maži» B., «mežkalpi», mežakārļi (arī: truņpji), mižuiki (arī: greijeri), narkī, paņpālijas, paūļi (arī: ruicēni), pērkuoni, piķeļi, plūduri (jeb «-ers»; «plūduri» B.), priēd(e)nieki, pupaiņi, «purvenieks», «pušiņš», pūči, ruōgas, «sitišķes» B., steini, sutišķi, «svarišķe» B., svirksti, šildeři, šiliņi, tilibi, «timbari» B., «trūbišķe», «upeniēks», «utukalns» B., uōzuōli veči, «velens», vēveři, zariņi, «zitišķe», ziēmeli, zvaguļi.

muižas: aīnasmuiža, diždāma, gustenberge («-berga»; arī: zavelišķe), mazdāma, mežamuiža, «puņavmuiža» B., raūža («raudas»), smaži, uōzuolmuiža, vidusmuiža (arī: laūkmuiža).

iznīcinātas mājas: [«apriķa», «birznieki», «leijenieki», «nārvili», «priceļa», «svara», «vilaši», «zveije» B.].

¹⁹ [Vēlāk: Aizvīķu pag. — V. D.]

dīki: [«diednišķe», «lendums», «prilatišķe», «šķendene», «zirģine» B.].

kalns: *išķartas* k.

avuoti: [«teimats», «stulbais viņģis» B.]. //

purvi: [«pužu pelķe», «rūdija», «šķindene», «vaidu 9 pelķe» B.].

lauki: «bābišķe» B., «dzenap» B., «guršišķe» B., «jānišķe» B., *klani*, «ķeludišķe» B., «spiģene» B., «šļiedupe» B., «varišķe» B., *žaūtrišķe*.

plavas: «brukšolu lanka» B., *daūba*, «debeja» B., «eķenišķe» B., «elderis» B., *gaiļus*, «judline» B., «kaķmilže» B., «kāpostine» B., «kurtene» B., «ķersute» B., «ķervišķe» B., «ķirzīne» B., «laurene» B., «lugna» B., «makštine» B., «motija» B., «pileles viņģis» B., «pīvales» B., «pustele» B., «skūrišķe» B., «slīža» B., «smukaļi» B., «spraudišķe» B., «stilģas» B., «svarišķe» B., *šķendene*, *tēraudišķe*, «treknišķe» B., «trivane» B., «vaidlaņķe» B., «viņģe» B., *zviņģuļa dauba*.

meži: [«ķepulene», «ķerpe», «plešķine», «stilģene» B.].

basu pag.; iedzīv. — *baseniēki*²⁰. J.

araūniēki: *bigas*, *gravas*, *gaiļi*, *jaūnarāji*, *kalteniēki*, *kriņģeļkalni*, *laņceniēki*, *maūrici*, *blāža muceniēki*, *pīkšas m.*, *smīdri*, *ūdri*.

naglu ciēms: *aūduli*, *dīgaiņi*, *dubēni*, *guļas*, *jēres*, *kaībuti*, *kuņķuļi*, *naglas*, *nāraiši* (*nāraitis*), *svelmes*, *večvagari*, *zviřbuļi*, *žibji*; *basi*, *ceřēnda*.

birženiēki: *dižaņdrēji*, «ezerrūmes» B., *ērkuļi*, *galviņi*, *juōstkalni*, «kalni» B., *ķesteri*, *lāči*, *lēzas*, *lūki*, *maūči*, *nuģi*, *puōļi*, *sprīņģi*, *strēliši* (*strēlitis*), *vaļkovski*. *večvagari*, *žambji*; *birži*.

kalni: «ānikas» k. B., *čiganu* («cigaūnu») k., *čibenes kalva*, «kauņus» k. B., «kunča» k. B., *lušas kalns*.

purvi: *lļēna vada*, *sudrabenes purvs*, *ķuōniņu pluōcis*.

meži: [«dievapluoks», «laskuma mežs» B.].

bāta(s) pag.²⁰; iedzīv. — *bāteniēki*²⁰. J.

gulbeniēki: *braži*, *briēži* (*briēdis*¹⁷), *bučķi*, *garņi*, *iņņi*, *išķadi*, *kadeģi*, *karzuōni*, *kriēviņi*, *lāceņu kruogs*, *paūļi*, *pērkūōni*, *preiķši*, *riši*, *salmiņi*, *saūkaņti*, *siļi*, *sulmji* (*šulmis*), *uši*; *aūgusta muiža*²¹, *gulbēna* (jeb -e).

²⁰ [Vēlāk: Vainodes pagasta daļa. — V. D.]

²¹ [Pirmpublicējumā: *aūgusta*. — V. D.]

- paūļeniēki: biērañti, buŗvji, garņi, guōbzeñji (jeb guōb-), iņņi, kaļķi, kuņķuļi, ludiķi, maņgali, maži, tilišķi, vēšķi. //
- 10 peļķeniēki: bābeļi, bērziņi, bēti, brasli, brišķadi, buōkumi, dakšeņu-kruōgs, dubēni, duōbeļi, garņi, ģēnavi, iņņi, jaūnzemji, jūmači, kaiŗi, kaļķi, karzuōni, kazbari, krazišķi, kraža kruōgs, krūzas, lētižniēki (leilišnieks), mežaīņi, puļķi, pupķinkalni, putrišķi, raūvas, ruzeiki (ruseiks), saūkañti, sila būdas, sil(e)niēki, simaitišķi, tiñtiņi, treīmaņi, tuski, ūbeļi, upeniēki, vitiņi, ziņģi (nav vairs); bāta, vēcāta²².

meži²²: degsnis, egliens, kuōpenieks, lejnieks, puōlis, vidmede.

diki: bezdubenis, braģa laņķas d., časkstenes²³ d., ķībura d., ķikurs, pasijas d., pižuka d.

plavas: dakšene, jaņķene, jurišķe, laņķa, lībene, likupe, mežaīņa peļķe, kraūzupišķe, degšņa pūstas, puīnišķis, raūvene, vitene.

brīņķu. pag.²⁴; iedzīv. — brīņķenieķī.

1) brīņķenieki: alpi, biŗž(e)nieki, ceplenieki, dekmeŗi, eži, graviņi, guōbzeñji, jaūnās-mājas, kalniņi, kaž(e)nieki, krūmi(ņi), kučiki (jeb -uki), kvāši, ladiņi, lapji, laūķgali, laši, lētiži, līmbiti, liguti, luņtuŗa kruogus, mi(e)nieki, oliņi, pļav(e)nieki, priēd(e)nieki, putni, skruņd(e)nieki, straūtiņi, šķilupi, upenieki, uōš(e)nieki, uōzuoliņi, vanagi; brīņķu muiža, dārt(a)smuiža (iedzīv. — dārtsmuižnieki), mežgali (iedzīv. — mežgalnieki), nīkrāce (iedzīv. — nīkrācnieki).

2) diž-dzeldnieki: buņķi, ciņmeŗi, daņb(e)nieki, druņķi, glāz(e)nieki, grūž(e)nieki, gūras, jaūnzemji, kaūpi, kuņči, muižarāji, padaņbji, pāčuki, putni (diķa — jeb dižie un mazie), ruši, silsāti (cilsāti), spruōsti, sudmalnieki, šķērveļi, zuōslēni; diž-dzēlda, dzēlzgale.

3) maz-dzeldnieki: bites, eŗeŗgali, kadiķi, kalniņi, kriči, mētarāji, putni, puōriņi, strazdi, strēlnieki, stūŗi, tuņņi, šķērveļi; maz-dzēlda.

4) nīkrācnieki: baļķaiši, gaiļi, grabji, jaūnzemji, kalnenieki, līmbaiši, liguti, mišeiki (jeb -aiki), mītenieki, rukaiši, stīŗpeiki (jeb -aiki), tūbeļi, viļumi; ālturpe (Altdorf), nīkrāce.

5) tukumnieki: dūdvaļķi, jānaiši, pūces; tukuma muiža.

6) varmsātnieki: duōbji, jaūnās-mājas, klāvi, ķurķi, laūmes, lazdiņi, lejnieki, lēģernieki, sili, strāši, sudmalnieki; muižarāji jeb vēģitas muiža, varmsāta. //

²² [Pirmpublicējumā: vēcāta, mž.; mežs vidmede aiz pļavu vārdiem. — V. D.]

²³ [Vai pareizi časkstenes? Varbūt čakstenes? — V. D.]

²⁴ [Vēlāk: Nīkrāces pag. — V. D.]

ēzēri un dīķi: *briņķu* ēz., *īkaste*, *kriēvaišu* dīķis, *naūdas* 11 dīķis, *raūdenes* ēz.

kalni: *āža* k., *eņģeļu* k., *kāķa* k., *kupša* k., *naūdas* k.

gravas: *aīšu valks*, *duōbes* valks, *križu* valks, *vēveŗa* valks.

meži: *degsnis*, *ļūļa* mežs.

purvi un pļavas: *āzaru* purvs, *baņdenes*, *biņdze*, *briēdene*, *dabrene*, *grīvaiša leja*, *guŗnu-starpa*, *kaīŗa* purvs, *kanavu* dīķis, *kara* (ar *r*) purvs, *klaīpenes*, *kuōpu* purvs, *ķaūlaūsis*, *ķīšu* purvs, *ķīves laņķa*, *ļūlene*, *pluōcis*, *saņdara laņķa*, *sātļeja*, *spraīcene*, *staīķene*, *sudraba laņķa*, *šleipuks*, *šķērdule*.

apgabali un atsev. vietas: *brīvgrāvis*, *gailiens*, *izdēgumi*, *pleiķe* jeb *pleiķis*, *tīteļi*.

cīravas pag.; iedzīv. — *cīravnieki*. J.

aīkas, *aļēņkas*, *atupji* (nav vairs), *avuoti*, *bītes*, *biŗznieki*, *brašas*, *bruči*, «*brūveŗi*» B. (nav vairs), *buči*, *cibuli* («-ļi» B.), *čapši* (nav vairs), *daģi*, *dapas*, *darvdedži*, *dēsas*, *didži*, «*dreijas*» B. (nav vairs), *dzeņi*, «*epsti*» B. (nav vairs), *gaiļi*, «*grāveŗi*» B., *ilēni*, *iēsalnieki*, «*jaunarāji*» B., *jaūnzemes*, *kalnenieki*, *kaūķi*, *kārļkalni*, *klāviņi*, «*krauļi*» B. (nav vairs), *krūzas*, *ķesteŗi*, *ķēniņi* («*ķēniņģis*»), *ķikši* («*valkaši*» B.), *ladiņi* (nav vairs), *laidurģi*, *lusti* (nav vairs), *lūči* (nav vairs), *ļūļas*, *maūļas*, *mežēрмаņi*, *mežvagari*, *nikas*, *nuōvadnieki* (nav vairs), *pa-kalni* (nav vairs), *paņas*, *paskas*, *pavari*, *pizari*, *pīles* (nav vairs), *pluōči*, *puŗvi*, *puōļi*, *raņķi*, *raūši*, *remeŗi*, *ruņģi*, *rūkte-nieki*, *rūķi*, *saldenieki*, *salmuōji*, *saūlites*, *skuiras*, *smīļķi*, *smuļķi* (nav vairs), *spriēdēji*, *spruōsti*, *striķi* (*akmenes* un *dzembes*), *suvēji*, *sūrigi* («*sūrigas*» B.), «*šķēŗši*» B. (nav vairs), «*tīsi*» B. (nav vairs), *vēcvagari*, *veņtenieki*, «*vīnki*» B. (nav vairs), *zeļļi*, *zēmgaiļi*, «*zīles*» B. (nav vairs), *zveji* (nav vairs), «*žurbji*» B. (nav vairs).

muižas: *akmene*, *cīrava*, *juŗģu* m., *kārļu* (arī: *rūļu*) m., *valka* m., *vidusmuiža*.

ciemu vārdi, kas senāk lietuoti, apzīmējuot zināmas mājas vienkup: [«*dzembenieki*», «*ķenenieki*», «*pilsētnieki*», «*skode-nieki*», «*upsēžnieki*», «*vedmenieki*» B.]. //

ēzēri un dīķi: *gārdze*, *jaīnduosts*, «*kalvenis*» B., *klāpuōrs*, 12 *laīmpuōrs*, «*lapainis*» B., «*laumas dīķis*» B., «*mēŗa dīķis*» B., *spuŗdze*, «*vēcēzars*» B., *vēdmas* dīķis.

kalni: «*auvas*» k. B., *blīēķa* k., «*grizuļu*» k. B., «*paķūksne*» B., «*paugas*» k. B., «*rabeņu*» k. B., «*vīču*» k. B.

purvi: [«*bābas*» p., «*buku*» p., «*irmadangas*» p., «*kažu*» p., «*mažu*» p., «*mīļa tēva* purvs», «*pordangas*» p., «*pūkainis*», «*rūpiķu*» p., «*vārļenkas*» p. B.].

plavas: [«aviene», «baltās ķēves plava», «dildukšņa» pl., «grodmale», «iekaine», «kaŗa» pl., «krieķenes», «ķūķene», «leiŗatgals», «ļarŗlunka», «pipurene», «pumpene», «pupene» B.].

meŗi: [«bingulis», «blusu birze», «garpaltes priedes», «puoļu priedes», «sēmes birze», «ŗādzes priedes» B.].

dunalkas pag.; iedzŗv. — dunalcniēķŗ. J.

daŗdzu gais: gaiŗi, gravas, iŗti, jaŗnkuŗgi, juŗŗķi, kalēji, klēģi, kruŗŗi (kruŗtis), ķaŗpiŗi, lŗki, rampenes, reŗbuŗi (nav vairs), rudze(m)niēķi, speŗģi, striķi, striķusŗti, suŗi, treŗnkuŗi, veŗi.

dunalkas gais: aŗdari, blusas, ķuķas, gruŗŗi (gruŗtis), kriķi (nav vairs), ķulberģi, lipalti, putriŗi, ruŗgas, saŗdari, spŗģi, stŗŗi, tuŗŗi.

lekŗu gais: aŗŗi, piŗi, atupi, āgaiŗi, biŗdari, «bruŗnenieķi» B. (nav vairs), bruŗi, dārznieķi, dēsas, eŗi, ēpeŗi, gar(a)paltes, «griguŗi» B., izdēģi, jŗteniēķi, «jebaŗŗi» («jēb-» B.), jēķi, kaŗuŗti, lŗŗi, laŗbas, «mŗli» B., pŗni, paŗzari, plaŗkti, pludumi, putriŗi, reŗŗi, «skruodeŗi» B. (nav vairs), tastumi, tuŗguŗas²⁵, utiŗi, vēcvaŗi, zebres.

griguŗi (ziēmupnieķos); biŗdaru muiŗa (arŗ: vidus muiŗa), daŗdzu muiŗa, dunalka (dulēŗka), kalna muiŗa.

kalni: «cieŗas» k. B., ēŗka k., gariŗķu k. B., naŗdiņas («naudienes» B.) k., «riedeksnis» B., sŗtu k.

meŗi: kadiķi (kadēģas), vŗles meŗs.

lauki: [«jŗnakslis», «kuitas lauks», «kuŗas dārzs», «ķipara lauks», «mulikas lauks», «rŗmenes lauks», «skubriene», «umurkalva» B.].

*plavas: «apstringa» B., asŗnu puras, «ābiste» B., «bēdravene» B., «biemesrags» B., «laksleja» B., lapainis, «plad-
13 vēre» // B., «plaikuze» B., «pēķavieta» B., «pūkaine» B., «traiska» B., «skuirene» B.*

vēŗes diķis.

zviēda puras.

ganibas: [«bŗgtes rags», «ķunķene», «lŗzne», «ŗampene», «ubras vieta», «varika» B.].

dzēŗves pag.; iedzŗv. — dzēŗvenieķŗ. J.

aŗi (arŗ: aŗas, «aŗus» B.), balŗi, beŗciŗi, biruŗi, braŗas («braŗas» B.), brŗveŗi, bŗri, buŗas, diŗi, driēģi, drubeŗi («ŗi» B.), dubēniēķi, duplēniēķi, gabriķi («ķi» B.), gaiŗi,

²⁵ [Pirmpublicējumā: tuŗguŗas, tastumi. — V. D.]

gravas, grāveri, guōbzīņi, jēkuli («-ļi» B.), kalējiņi, kalneniēki, kleperi, kliēsmiti, kupši («-as» B.), ķemeři, ķesti, ķiņti, laņbji, lidēji, limeži (limežs), lukas, maņgaļi, meiri, muōkuļi, nadziņi, neimaņi, pliēpi, «pulas» B., raņķi, rēmeši (arī: ķimi), rēdeniēki, sakuōni, saūleskalni, sniķeri, spalvēji («-uoji» B.), spruōģi, sulaiņi, suniši, šudiki («-ķi» B.), teiceniēki (arī: vādari), ūbuļi, «utas» B., utiņi, viņduōli, viņķi (arī: ķēlpas), zuņdas.

pagastā izšķir ciēmus: «biezais» B. jeb dižais c., «dzeldeniēku» c. B., dziņtarniēku c., grāpsteniēku c., prūšu jeb «prūšeniēku» (B.) c., ruōpelniēku c.

muižas: brāļu m. (jeb «tuņū» m. B.), dzērve, gaiļu m., grāpste, lukas m., marijas m., puņdiki («-ķi») B.

dīķi: dzēķainis, jaūnaklis, sūnākslis.

kalni: striķa k., valtes k.

puŗvi: tīrelis, tuņņu puŗvs.

mežs: «ārlata» B.

ēmbūtes pag.; iedzīv. — ēmbūtniēķī. J.

aņsiņi, arāji, aūderi, baļķi, bīrzniēki, bīrziķi, blusas, briņiņi, bruži, brūveļi, buķi, buōmaiši (buōmaiķis¹⁷), caņmaļi, driēki, gaiļi, gruņti, ģitiņi, jaūnzeņji (arī bažuļi), kadiķi, kalniņi, kriēvaiši (kriēvaitis), ķēniņi (ķuōniņģi), lāči, lejniēki, liguti, luņti, ļūļi, maci, migliņi, pavāri, priēdiki, putni, pūdiki, purvišķi, pūtēļi, sēduōli (nav vairs), sili, simji (arī: simes), slakteri, smiksteri, sūni, šķiēri, vaiči, vēldumi, vēdiki, viņduōli, zveji; ēmbūte, jāgmiņi, ruņas muiža, vārķe, vībiņi.

bērziņi, biķi, grāviņi, jaūnzeņji, kanavi, mustiņi, purvišķi, spruōģi, valsāti; bakūze (bakūži), krustkalna muiža, līdzibas. //

bricaiši (bricaitis), bružeļi, butkas (arī: straūti), drapeļi, 14 kuŗmji, lažģi, lejniēki, šķiēri, truķi, upeniēki, vēcvagari; dēsele.

dīķi: ālaiša d., pūdika d., vertīze.

kalni: buōša k., ēķēna atkalne, kapšeļa (kapšēra) k., kriēva k., kuļļa k., muņdiķa k., radiņa k., ruņģa k., ruōdzes k.

gravas: sniķera gr., skuōdes gr., spiķa gr., zavetnieku gr.

mežs: āžmugure.

bada laūks, brūveliņa, draške, ķēniņģis, zuņdišķis.

graņzda(s) pag.; iedzīv. — graņzdeniēķī. J.

dižgraņzdeniēki: buņci (užeļa jeb sila b. un uōzuola b. jeb atāli), ežeri, grudulišķi, kadiķi, kaļši (arī: «jaūģiēdi»), kapi, lapši, liēma(i)ķi, lūķi, maūriņas, mežaiņi (arī: iņķi), muļļi, pavārišķi (jeb -šķe), priēdnieki jeb prūši (senāk: meiŗa sāmeļi), purveniēki, pūstas, sāmeļi, smūltis, vēcvagāri (arī: ķaūŗi), veiti.

muižas: *apši* (arī: *vartunišķe*), *dižgramzda m.*, *jaūngalķinte* (arī: *sprūda muiža*), *laūku m.*, *smikstes* (*smikšu*) *m.*, *veçgalķinte*.

mazgramzdenieki: *adami*, *buivīdi*, *dakterišķe*, *dārznieki*, *duōbelģīrti*, *ezeriņi*, *galķinti*, *grav(e)nieki*, *guōbzemji*, *ģibieši*, *iņķis*, *jēksti*, *jēņki* (*jēņkus*, «*jankus*» B., «*ņkusi*»), *labraki* (nav vairs) *ruņģi* (*jeb ruņģi*), *saūlīteņi* (*saūlites*), *sikšņi* (*kapu-lapu-* un *upes-siksna*), *sileniēki*, *sīmaņi*, *sudmaļi* (arī: *ķeri*).

muižas: *biŗžu muiža*, *jaūnāmuiža* (arī: *raņģiņa*, *raņģene*, *raņģišķe*), *mazgramzda m.*

trekņenieki: *biŗz(e)nieki*, *brazdeļi* («*-aiķi*» B.), *ķeļpuši* (nōm. s. *-tis*), *puōtkalū tilgaļi* («*podkaļi*» B.), *šalti*, *truši*, *ukstiņi*, *vērpji* (*vērpis*), *zviēdri*.

muižas: *jaūnāmuiža* (*mežaiči*), *jānaiši* (arī: *muižeļi*), *jānu-muiža*, «*mežaiņi*» B., *trekņi*.

vitviķa dīķis.

pļavas: «*babis*» B., *cērpiena*, *dragūnišķe*, «*kāršines*» B., *krāces*, *ķerišķe*, *pūsta*, «*rudija*» B., «*trendine*» B.

kalni: «*aniku kalni*», «*kaŗa*» k., «*kāŗa*» k., «*truma*» k., «*vēlnaklēpis*» B.].

lauki: «*brūvelišķe*», «*cienmātes*», «*daukšine*», «*druvitinas*» (ar n²⁶), «*gaušišķe*», «*kleperišķe*», «*klibaine*», «*ķelline*», «*pērkonišķe*», «*pēŗsas*», «*pūķine*», «*sproģine*», «*vēverišķe*», «*vinkelišķe*» B.]. //

gudeniēku pag.; iedzīv. — *gudeniēkŗ. J.*

- 15 *adzeniēki*: *billes*, *cēŗpi*, *čūčas*, *dāgaļi*, *degšņi*, *dimas*, «*jan-koti*» B., *kaūliņi*, *lūŗņas*, *pidakšas*, *piņkas*, *pīkšas*, *prūši*, *pūŗi*, *pūtēļi*, *rubēkli*, *saltvaļki*, *tipšas*, *veçvagaŗi*, *vē(j)sarāji*;

gudeniēki: *aņti*, *buņti*, *čimas*, *jēnkas*, *kaibas*, *kaņdari*, *katlāŗpi*, *kaūliņi*, *kuņķuļi*, *meŗi*, *ruņģi*, *strēļi*, *struijas*, *šeņķi*, *viči*;

jaūnmuižnieki: *aniņi*, *buļļi*, *jaūnarāji*, *jēres*, *kaņepvēŗpi*, *ķeŗi*, *leišķalni*, *liskas*, *reiņi*, *ruņģi*, *smīdri*, *striķi*, *veči*, *zariņi* («*kramzaķi*» B. un «*buršas*» B.), *zuņdas*;

adzu muiža, *gudeniēku muiža*, *mēŗakalna m.* (nav vairs).
zviŗgzdu eŗers.

kalni: *ceŗpurītes* k., *leišķalnu pīlskalns*.

puŗvī: *drudŗa p.*, *vīl(n)kāŗsis*.

²⁶ [Pirmpublicējumā paskaidroto burtu veids reizēm neatbilst burtu veidam skaidrojamā vārda, t. i., kursīva burts stāva vietā. — V. D.]

akšēļi, alkšņi, apšeniēķi (nav vairs), audari, avuōti, baluōži, bitītes, biŗznīēķi, briēži, brūveri, būdžaiņi, buivīdi, cābeļi, celmeniēķi, dakteri, dārzniēķi, diķi, diņviēši (diņviētis), dzērvēs, dūmpji, dzēguži, ēberi, garuōži, gludaūši, (gludaūsis¹⁷), grabji, graikši (graikstis), grāvas, griēlēni (nav vairs), griēzes (nav vairs), kalneniēķi, kanīzera kruōgs, kāļi, ķeiri, ķeizari, ķēmpji, ķeri, klaiši, kļavas, kudumi (nav vairs), kuplēni, kupši (nav vairs), laņkas jeb laņķi, lejas, lejniēķi, majaūšķi, mažeīķi (mažaiki), meiri, meŗmalas, paipas, pauļi, piziki (arī: ruicēni), plēsumi, pluōstniēķi, priēdiēna kruōgs, puikēļi, putiķi, puži, pūces, puōļi, rači, reiņi, rubeži, rudeniēķi, ruņģi, sauši (saūsis), sileniēķi, siseņi (arī: meŗa sprūdi), skābji, skuŗsteņi, spalvji, (s)priņči, spurī, straūpeniēķi, sudrabi (nav vairs), svipši (svipstis), svāni, šulumi, tīltiņi, tūbeļi, upeniēķi, upītes, uōguļi (nav vairs), uōsteniēķi, uōzuolniēķi, vanagi, vasiļi, vēckī (vēckuši, vēckus), vēcvagari, ziles, ziēmeļi, zuņdas, žagari, žagatas.

annas muiŗa, kalēti, mazkrūts, ūdiki, upes m., uōzuolu m., vidus m.

pagastā izšķir: diŗuō galu, lejas g., mazkrūti, upeniēkus, uōzuolniēkus, zadmiņus.

plavas: babis, miēstiņa laņka, platikīne, pludāre, puņa, siliņi laņka, spuļģe²⁷, šķimelišķe, tīlze.

kalns: rudušu k. //

buōjēniēķi: aūguši, āzvalķi, čērnavas, čupatas, dimas, ķinuži 16 (ķinuzis), mucēniēķi, puōļi, riņkas, šķipastī, vēveri;

druōdzeniēķi: aūcēniēķi, «drebuļi» B., duōbeļi, gludaūši (gludausis¹⁷), grāvaiņi, kalnzemji, mēl(n)vagas, muiŗarāji, nuōvadi (arī: cisu kājas), paļķi²⁸, pelēķi, plašāti, sili, tupiki, uōzuōli, viļi, vīl(n)purvi;

cildēniēķi: biŗznīēķi, brūveri, burģeļi, ģeri, gaūsi, guōri, kalni, kalnavirsi, rūšēniēķi, vēcvagari, vidukļi, viļi;

kazdaņdzniēķi: aluōkstes, beltes, bikši (biksis¹⁷), «birzenieķi» B., «blaki» B., «buidas» B., buņģeri, čiči, dziŗkaļi, ģariē, ģēģeri, ģērdēti, juriši, juskas, kaņneniēķi, «katlāpji» B., krišķi, «ķikuŗi» B., lazdas («lagzdas» B.), muiŗarāji, papiši (papītis), pēpji, prāviē, puļeni, «pulekši» B., putni, purviņi, «remesi» B., ruģi, rūni, ruōlavi, ruōņi, sakari, siļi, skabuļi, «skrēģi» B., spruģi, strēbuki, «struņķi» B., strupaūši (strupaūsis), suōģi,

²⁷ [Pirmpublicējumā: spuļģe. — V. D.]

²⁸ [Pirmpublicējumā: paļķi. — V. D.]

lapīni, tidi, truļi, vaiġupji («-ġubi» B.), *valki*, «vangravi» B., *vāġu kalni, zāġeri, zalsteri, ziles*;

pūpeniēki: *āžukalni, bāženi* (raksta: *bāzemji*), *buōži* (*buōzis*), *grāveri, griguļi, guōbdziņi* (*guobzemji*), *ķempji, klaūģi, muižarāji, truļi, urzuļi, vēveri*;

vaņdzeniēki: *biēraņti, buļļi, iņģeni, izēni, jaūnarāji, jaūnzemji, jēki, kaņķāļi, kriēķi, ķiķi, leiši* (*leitīs*), *liņgas, maūļas, meļķi, picēļi, platkājas, plēsumi, pluņči, svaņči, vēcmuižas*.

muižas: *bleņdiēna, buōjas, cildi, druōga, kapši, kazdaņga, «ķikuri» B., pūņi, valāta, vaņga, vecpils, ziēnciēma*.

Ap 1835.—1850. gg. nuoplēstas un muižai pievienuotas šādas mājas: [*«aldas», «brūveri», «čači», «dīgaiņi», «emmas», «kubli», «ķiveli»* (ar l²⁶), *«maiķi», «pinkuļi», «plunciķi», «smalki», «stakari», «tipši», «užuri» B.*]

kalni: *«adres» k. B., «baušu» k. B., čaņa k., kaņa k., «krožu» k. B., krusta k., «pudžu» k. B., «sanka» k. B., «zules» k. B.*

plavas: *apkārttecis, matu laņka, meļnsāta, misika, liēkne, «pasija» B., «piņķene» B., pluōcis, steņķis, «šķīre» B., «vārduļa» B. //*

kluōsteres pag.; iedzīv. — kluōsterniēki²⁹. J.

17 *jāmaiķniēki*: *dzeņi, kāpeniēki, lapīni, liēstiņi, saūles kalni, skrēģi, šķiētniēki*;

kluōsterniēki: *alkšņi, diņi, dižaņsi, dziedātāji* (arī: *sīļi*), *ērmani, gaūdiņi, kazkalēji, klikas, labreņči, lepji, leņdas, lūķi, mazaņsi* (arī: *briči*), *megņi, meļ(n)bârži, pidžas, pultuņi, sniķeri, suniši* (*sunītis*¹⁷), *ūķi, viēnlidzi, viŗpeniēki* (*viŗpeniēki*), *ziles*;

ķikurniēki: *biŗzniēki, blaki, buīdas, degšņi, drēbuļi, ēvārti, katlāpji, ķikuŗi, kraūliši, leiši* (*leitīs*¹⁷), *muižarāji, pulekši, rēmeši, silakalni, vaņgravi*;

mācītāja ļaudis: *suvēni, vitkupi*;

mareniēki: *brūni, kalni, kalneniēki, maūčas, priģeļi, vēcmēstri, viruļi*.

muižas: *jāmaiķi, ķikuŗi, maras, mēstru muiža, urāle, ķikuŗu ežers*.

mežs: *degsne*.

plavas: *grīnis, vaņgrava*.

*labraga-ulmales pag.*²⁹; *iedzīv. — labradzniēki²⁹. J.*

labradzniēki: *ataŗi, āļas, bērziēni, diņi, ērceniēki* (*ēceniēki*), *galviņi, gravas, gudas, guņbas, «jaunarājs» B., kalni, «klinķis»*

²⁹ [Vēlāk: Ulmales pag. — V. D.]

B., *kruōdzeniēki*, *kūguļi*, *muļdas*, *piņķi*, *rēmēsi*, *silarāji*, *spīl-daņgas*, *staiguti*, *strēļi*, *svakši* («švākši» B.), *šakumi*, *vārnas*, *vēži*, *zaļmeži*, *zileniēki*, *žida lauki*; *labrags*, *piēvika*.

strañteniēki: *āzpuōri*, *bal̄tmuīžniēki*, *drusti*, *jaūnarāji*, *juōtiki*, *ķēрпи*, *ķelteri*, *nuōdupji*, *pūces*, *vaļķi*; *strañta*.

ulmalniēki: *buki*, *gulbji*, *gudniēki*, *ķiñnas*, *leikas*, *liēlkalni*, *marķevici*, *piņņi* (nav vairs), *ridas*, «svika» B., *terņņi*, *valce-niēki*; *ulmale*.

breņča kalva, *suvejkalva*; *ganeklis*, *lūķa purvs*, «pūlis» B.; *buka rags*, *labrags*, *buka luņķa*.

plavas: [«bebadruvas», «biezputras p.», «bunspurvs», «dzelziens», «klapara mežs», «krumzlas», «krustupes» B.].

lažas pag.; *iedzīv.* — *laženiēki*². J.

lañksēžniēki: *driēpas*, *galīņi*, *jēkuļi*, *juriši*, *kalneniēki*, *maiļi* (raksta: *smaiļi*), *peñči*, *priēdniēki*, *tīdi*, *vējkājas*; *lañksēži*, *līksteņu muīža* (arī: *ližu m.*). //

laženiēki: *baluōži*, *bradumi*, *braši*, *brūveri*, *diņi*, *dižpēteri*, *ķaūpiji*, *ķivītes*, *ķuši* (*ķusis*), *raķi*, *smiltņiēki*, *spelģi*, *zīles*; *kurele*, *laža*, *kluōstere*. 18

ilksumi (kalpu mājas; raksta: *ilzumi*).

mācītāja laūdis: *atiņi*, *egleniēki*.

padurniēki: *āpiņi*, *degšņi*, *galīņi*, *ģibuōrti*, *jaūnzemji*, *kal-niņi*, *ķebļi*, *ķiņguti*, *kraūliši* (*kraūlitis*), *lāči*, *muīžarāji*, *puōļi*, *puōsumi*, *turaiķi*, *upeniēki*, *usmas*, *ūšas*, *uōdi*, *vārsbēģi*; *līpa*, *aizputes padure*, *sileniēki*, *štakeldaņga*.

ruōkaīžniēki: *añteniēki*, *buši*, *čūři*, *dūki*, *kalni*, *klabji*, *lañbji*, *tuōrķi* (arī: *tuōrķi*), *uōzuōliņi*; *ruōkaīži*.

vairs neesošas mājas: *buñti*, *elijas*, *jaūnzemji*, *kubji*, *paūři*, *putni*, *reķeri*.

*aizputei*³⁰ *piederošas mājas*: *beilāti*, *brūderi*.

kalni: *dāneļa k.*, *kaūta k.*, *zviēdru kalva*.

lejas un plavas: *banas*, *eļle*, *lañķa*, *raņģes leja*, *vīlbātene*, *zīles daņga*.

purvi, *dīķi*: *dum̄bra p.*, *gužgulis*, *platā peļķe* (peļce), *prūšu d.*, *stragūnis*.

*nigrandās*³¹ (jeb *-ēndas*) *pag.*; *iedzīv.* — *nigrandniēki*². J.

aļšeniēki: *aļši* (*aļsi*), *baļķi* (*baļķi*), *brasli*, *dūmiķi*, *juōstiņi*, *kalnaiši* (*kalnaitis*), *lūki* (arī: *drušķi*), *šulti*, *ūlupi*, *uōzuōlniēki*, *zvaguļi*; *aļšu* (jeb *aļšu*) *muīža*.

³⁰ [Pirmpublicējumā: *aizputei*. — V. D.]

³¹ [Tagad: *Nigrande*. — V. D.]

dziņeniēki: baluōži, berliņi (jeb bēr-), bīrzeniēki, čibji (jeb čibas), digļi, jaūnzemji, kalnaiši (kalnaitis), ķeru kruōgs (nōm. ķeras), mežaiņi, nuōri, priēdniēki, rēmēsi, spiņņi, struņpi, stūrji, širmēji, špaņdavi, zaļeniēki, zēmdēgi, žēļoji; dziņas, klagatas.

griēzeniēki: baņdzēri, čaņki, daņbji, greiči, griēzes, jaūnzemji, kuži, lazdiņi, lubeniēki, lēņdumi, muceniēki, rēmēsi, saldēniēki, strēļi; griēze, kaiņu muiža, raibā m.

mēldzēniēki: kalneniēki, kļuvji, ķirišniēki, lāci, laūgaļi, laūcēniēki, lejeniēki, libji, pulverģi, pūtēļi, saldēniēki, šķērveļi; apšu muiža, mēldzere, liēpu muiža.

nīgraņdniēki: beltes, bīrzeniēki (bīrzeniēki), brasli, bricaiši, brīniņi, draveniēki, drapeļi, dūmiķi, ēlki, ēpi, graviņi, ģeidaišu-kruōgs, jaūnzemji, kalneniēki, kalnaiši (kalnaitis), kanavišņi, krīcmaņi, kuņmji, ķēdēri, laūri, lažģi, lejeniēki, lidzibas, liēkņi (jeb -ni), luōši, miēsti, mustiņi, pilvišķes (jeb -ķi), puļveļi, 19 pūtēļi, || ratēniēki, salaņķi, sili, sniķeri, spruōģi, strēļi, šķērveļi, tabāki, upēniēki, vīlki; juņģene, nīgraņa, piķeļu muiža.

mīlis, mūrniēki.

čigānu kalva, sudraba kalns, zviēdru kalns.

plavas: cirulene, mačulene, mizulišķe, sviņķene, zemgrida mežs: titeļi.

pužu diķis.

tāšu-padures (turpmāk: kalvenes) pag.; iedzīv. — padurņiēķi. J.

druōdzeniēki: adzeļi, dižkalni, duņduři, egliēni, guōbas, kaūpi, kaktiņi, knaūši (knausis), kriņģeļi, paūpēni, pilēniēki, pilskalni, rēkumi, strazdi, stērnas, šādiņi, vēcvagaři; krusā-druōga, mazdruōga, pasta druōga.

kalvenniēki: beķeri, beņkuļi, dāvidi, grabji, gravas, gruōti, grūzeniēki, juōguļi, jaūnarāji, kalnarāji, kalniņi, kaņaūti, kaūpi, kreķļi, krūmi, lazdiņi, pavāriņi, piķi, piņķi, kazarmes (kazā-nes), rēmēsu kruōgs, ruōdze(s), sāti, sēduōli (jeb «-li»), sūnaūši (sūnaūsis), tidi, vēcvagaři, vēveri, zviēdri; āzpuŗe (āzpuŗe), grūzeniēki, kalvene, rēmēsu muiža.

padurņiēki: bušupi, cēlmi, cērpi, degsnes, dicmaņi, ēriņģi, ēzergaļi, ģēģeri, iņti (nav vairs), jāņšētas, kānes, kaūlcieņas, kaūliņi, klaūģi, kuņci, ķiši, lūši, mači, nētrēsti, pāni, piķi, priēdniēki, puŗvi, rušķi, stēpēni, svāļi, tēbras, «tiltiņi», tiēsneši, ūsi, uōzuōli, vēcmeiři, vēcvagaři; tāšu-padure, maz-padure.

pērbuōnniēki: egliēni, ģēģeri, kuņci, ķiviti, lūši, maiķi, milaūši (milaūsis), muižarāji, «pavāriņi», puŗviņi, skubji, spiņnaiši (spiņnaitis), stuņģi, vēcvagaři; pērbuōne.

ēzēri: bebres ēz., ilziks, puōdniēku ēz., stulbes ēz., vār-dene.

buņķa dīķis.

plavas: *kaŗa laņķa, misikas, suņaste.*

kalni: *kapeŗa k., vīna k.*

pīlsberģu-lejas (turpmāk: *jūrkalnes*) pag.; iedzīv. — *pīlsberģnieķi-lejnieķi*. J.

āpas, āzgrāvi, bambuli, bēņi, brūveri, daŗbji, darodedži, daŗģi, deķi, dīķi, grājas, gravas, gulbji, jākas, jaŗnarāji, kaiķi, kalēji, klāviņi, meņckriķi, uōrkriķi, kublas, kublusāti, ķebres, lāči, nikas, nuōrkalni, pulpji, rīvnieķi, valcenieķi, vaŗņi, vēc-vagari.

*pīlsberģi jeb lejas*³² *muīŗa.* //

pormsātu (*purmsātu*) pag.³³; iedzīv. — *purmsātnieķi*. J.

ādiņi, āduŗi (nōm. s. -*zis*), *baŗķi, beŗtēņi, beķeri, beŗķi*, 20
bēŗtuŗi (nōm. s. -*zis*), *biŗznieķi, branči* («branci» B.), *briēŗi*
(senāk: «žāģi» B.), *bruņči, brūveri, buōliņi, dārznieķi, deģi, diŗvieŗi*
(nōm. s. -*tis*), *dicmaŗi, grav(e)nieķi, gulbji, jaŗnā-muīŗa* (*jaŗnkruōģelis*), *kalēji, kalnenieķi, kļavas* («kļavi» B.;
arī: *spruķi*), «*kroģeļi*» B., *kupŗi, laņķi* («-as» B.), *lāmi*
(«-as» B.), *liēpas, majuōŗi, meŗi, «meŗiņi» B., «pauzari» B., pavāri*
(arī: *smiūkŗi*, nōm. s. *smiūkstis*), *pelitēņi, pil(e)nieķi, prūsi* («-ŗi» B.),
purviņi, puōliķi, puōmari, rāvas (arī: *kazas*), *ruīcēņi, sikŗņi, silīņi, «skaliņi» B., spruķi, straŗtiņi, tāluŗi*
(nōm. s. -*tis*), *tūņēņi, upītes, uōzuoliņi, vanagi, vēcckruōģeļi, vēcckuŗi, veŗi,*
vīstīņas («-ņi» B.), «*ziemeļi*» B.

muīŗas: leinumu m., pormsāti, priēdnieķu m., virpiņu m.

pagastā izŗķir galus: *rumulnieķi* (*purmsātnieķi*), *utu daŗga, virpiņu danga.*

izpostītas mājas: [*«bičōļi», «brēŗi», «māķeni», «meŗsargi», «miķeliŗi», «preikuŗi», «simŗi», «skrabuļi», «sturmji», «sturplī», «tijoni», «vācieŗi», «vēŗnieķi» B.*].

dīķi: «dzernu (= dzerveņu) d. B., graŗzda d., karu d., liēŗēņu d., maŗa d.

purvi: āŗa kalva, slaŗsta p.

plavas: «*māckus kalva*» B., «*preikulene*» B., *raķi, «rau-dene» B., «sātiņi» B., skrabuliŗķe, «spulģi» B., «ūziņas» B., «veisele» B., žīdene.*

lauki: [*«bukuŗķi», «vācieŗa vieta» B.*].

³² [Pirmpublicējumā: *pīlsberģi — lejas*. — V. D.]

³³ [Vēlāk: *Purmsātu* pag. Skat. arī *Purmsātu* vietvārdus J. Endzelīna vācuma *Liepājas* apriņķi — 43. lpp. (ŗai izdevumā IV 1, 164 sk. Kļūdaini viena pagasta vietvārdi iespiesti divos apriņķos. — V. D.]

lēneniēki: bažuļi, biržnieki, bleņdeniēki, gūras, imuļi, iēsaniēki, jaūnzemji, krievu kalni, ķaūpi, lūkaīši, (lūkaitis), puņduri, raņķi, ruzaikas, saūliši (saulītis), slugas, šīli, teteri, ūpi, vārsbēgi, varkaļi, vēži; lēnas, lice³⁴.

pelceniēki: bezdubeņa kruōgs, čaņi, daneļi, jaūnzemji, kalniņi, ķeiri, lejnieki, lejas, muīžarāji, puņpas, spalas; pelce.

rudbāržnieki: ābuōliņi, ārlāti (rakstos: ēlerta spaiļi), biņģeļi, «birži», buciņi, buņgarti, buļi, «cālis», dziřkaļi (nav vairs), egliēni, grabji, jaūnzemji, kabatas (nav vairs), kālī, 21 kliņķi, // kruōgarāji, ķēvalas, ķiši, laūksarģi, lūdiki, mūrnieki, pakuļi (nav vairs), pīgas, pišļi, pluīņi, preiskas, pūces, pusvāciēši, rudbāržkalni, rūgumi, «ruobežnieki» B., skudri, stalīši (stalītis¹⁷), steņdeři, straūti, spaiļi, sūnausi (sūnaūsis¹⁷, «sūnait» B.), šaūļi, taūjēni, užuļi, uōzuōliņi, zalāki, zaļumi, zaņtiņi, zēmturi, ziles; kaņdeļi, laūku muīža, mařas m., rudbārži, zaļā muīža, ūidus muīža.

diķi: bezdubenis, driēka d., izdeģu d., kāruma d., kuņas d. sniķera d.

plavas: laņķa, viļnenes.

ašiēni, *aži*, «āķenieki» B., āpas, baļgalvi, belzēji, brasli, bruči, brūveři, būdas, caūrkalni (caūrkañnas), cērpi, daneļi, daņgas, daņdzeniēki, diņi, dzeņi, gaūniēki, gulēni, juōstini, kalēji, kalneniēki, kārpas kruōgs, kāvužas, kāpeniēki, ķetleri, kliēņi, kuķi, kūķi, labmaizes, ladiņi, laņķas, laņceniēki, laūgaļi, meņģi, muceniēki, nuļļi, paūķi, pēžas, pikleri, piņķši, plāterpūķi, puōļi, rateniēki, reņšas (nav vairs), rēķi, rīvas, rudziēki (rudziētis¹⁷), rūķi, silarāji, «silavīri» B., sili, smikši, «smiltenieki» B., «spanenieki» B., «sproģi» B., stādi, steistari, straūti, strazdi, stubji, sudrabi, suņkuri, suveniēki, štaiguti, talsenieki, teņņi, «tūtliķi» B., tuōjas, uņguri, uztupji, uřgas, vārsbēgi, vītiņi, ziles, žiņķas.

baltā muīža, *lavīžu m.* = žabaru m., *lejas m.*, *miņde*, *pilmuīža* = sakas pils, *priēžu m.*, *rude* = sařkan-m., *saļiēni*, *smikši*, *stēmbres m.*, *upes muīža*, *uōzbakas muīža*.

pagastā pa vecam izšķir: *akmeņsradzeniēkus*, *ķuōneniēkus*, *rudeniēkus*, *saceniēkus*, *saļiēnniēkus*, *stēmbreniēkus*, *upeniēkus*, *uōzbacniēkus*.

³⁴ [Pirmpublicējumā: lēnas lice. Lice bijusi pusmuīža pie Lēnu muīžas. V. D.]

³⁵ [Kādreiz saukts par Upesmuīžas pagastu. — V. D.]

akmeņsargs, āķa gals.

ēzērs: «grīņu» ēz. B.

purvi: [«kuzmu» p., «strazdene», «tīra» p. B.].

siēksātes pag.; iedzīv. — siēksātņiēki². J.

vēcsiēksātņiēki: bīzņiēki, gravas, kārkli, kuņšķi, maiķi, skudras, smiltņiēki (saukti arī: pīdelņiēki), uōķi, uōrmaņi;

jaūnsiēksātņiēki: āzpurvi, beņķiši, brēdiķi, egliši, guōbzemji, jaūnarāji, ķipiši, kubleniēki, padaņbji, sudrabkalni; //

apuzņiēki: bākūži, kānes, ķipji, priēži, struņķi;

kalnmuižņiēki: apšeniēki, būriņi, buļi, dižtuōmi, dorpat-
niēki, duřbji, grigaļi, kalējsētas, kalna sētas, spriži, ziļi;

vairs neesošas mājas: ābelņiēki, dzeņi, gaiļi, «jaunzemji» B., rudgaļvi («gaļi» B.), «rudziši» B., šaūļi (saūļi, «sau-
les» B.).

apuze, garika, kalna muiža, siēksāte.

laņķa, pluōcīs, «ķīnta» bīze.

«stulbais ezers» B.

«lācenu» purvs³⁶, «pauzeru» purvs B.

plavas: [«glužas» pl., «īlene», «mīteņu» pl., «piķene»,
«pluoces» pl., «rācposums», «viļu» pl. B.].

kalni: [«ašķu» k., «ķērnas» k., «rītrenu» k., «utiņu» k. B.].

vaiņūōdas pag.³⁷, iedzīv. — vaiņūōdņiēki². J.

ēlkzemņiēki: buņķas, jaūnzemji, kalneniēki, liēpeniēki, pēludi, saļmiņi, saūliši;

plepeniēki: aņduļi (jeb ēņduļi), buciņi, buģi, brūveri, egliēni, iņdriķi, kruōģelis, laņķaiši (laņķaitis), sudmaļi, uōzuolkalni,
vēcvagaři;

vaiņūōdņiēki: aūceniēki, ālupi, bigači, bīzņiēki, ērgļi, jaūn-
zemji, kabili, karaļi, kārtmeži (kārtmedis), krūtaiņi, kūtmeži
(kūtmedis), kriņpi, laņķas, ļuči, makuži (makuzis), meņteļi,
mičķas, nārķi, pakuļi, paūzari, pavāri, pleņdišķi, ribeniēki, siļi,
striķi, svāri, tilibi, upeniēki, vidmeži (vidmedis);

vēldenīēki: aņsiņi, jēksti, klāni, muceniēki, nārķi, straūmiņi,
vēcvagaři.

muižas: ēlķas zeme, gailišķe, kalna muiža, kaļšu³⁸ m.,
laņķene, plepji, rudzu muiža, vaiņūōda, vēlda.

plava: zeņtenišķe.

ģēduōles mežs.

³⁶ [Pirmpublicējumā dažādu vārdu grupā. — V. D.]

³⁷ [Turpmāk: Vaiņodes pag. Vēlāk tam pievienots Bātas pag. — V. D.]

³⁸ [Pirmpublicējumā: kaļšu. — V. D.]

ēnāvnieki: ažas, bunas, jaūnzemji, kūkas, klubas, laūgaļi, strēļi, strēlnieki; ēnava.

laidenieki: ādģēri, āzupji, brēdiķi, brūveļi, buki, dagas, dreijas, dzēves kalni, ētiņi, gaiļūni, iņtakalni, kaspari, kriņģeļi, ķiņi, liņķi, mārkas, matužas, mēdumi, muižarāji, 23 mūrnieki, piņķi, || remiķi, rudziši, sikuli, sila mačas, siļi, sveķi (sviķi E.), svillas, šķēpi, šķupeles; ārze, laīdi, vidus muiža.

rudenieki: biřznieki, buřanti³⁹, danēri, ētiņi, kalniņi, lapiņi, maņgaļi, palaņgas, sēleiři (sēleitis); rude.

sermitnieki: adumi (ādumi E.), anuži, daņbji, duņpiři, gravas, jaūnzemji, mežiņtas, kublas, pulekři, pūces, stibuli, struōķi, treiņi; atmatas, sermite.

valtaiķu pilenieki: baņdžēni, brūveři, cēpuņnieki, grabji, gruņtkalni, kalniņi, ķibji, laūcēnieki, paņčas, paparži (papar-dis), puļķi, pūķi, rēmeņi, sakari, sēleiři (sēleitis) jeb sēliesi, skaļķi⁴⁰, sušķi, tuņpeļi, vēcvagari; valtaiķu piļs.

vairs neesořas mājas: ābelnieki, bajāri, ģēži, iļdubraņti, kuōkneři, pēžas, rēmeři, ruiķi, sūkalsāti.

puŗvi: gudpuŗvs, «kaŗpurs», tŗulis.

kalni: atāla k., gaūsiņa k., liēpu k., «patrepu» k. B., «žide-nes» k. B.

pļavas: akmeņu daņga, alkšķu raga pļ., «atālene», «cēr-piene», dzildene, kazuļānis, kuļma, laņka, luōdleja, mil-guōdenis, piēņu purvs, rāva.

meži: «apsiene», «degzne», laņbes priēdiēns, lužu biřze, zviēdru b.

bebenieki: bruži (bruzis), daņgas kalni, grāveři, jēkuļi, kažas, kalnēji, rizbēgi, tvērēji, vanagi; bebe.

vērgalniēki: akšeļi, aņtiņi, aūdari, avuōti, āzpuŗvi, bal-duōnieki, beltes, bētiņi, brūveři, čabas, čipas, duķi, ēļki, gar-paltes, garišķi, gravas, gulēni, izdegi, jaūnzemes, jēķini, kabīli, kalēji, kažas, kriņģeles, kristapi, kriēvi, ķeři, laņķi, laūķi, leviči, liņģi, mežagali, pavāri, pelēķi, riņtiē, sēski, silenieki, sniķeři, strazdi, strāpi, strēļi, šlapatas, tipji, tuōmeļi, ules, ūřas, vēři, zāgi, zuři; uōřēniēku muiža, vērgali.

diķi: duōbes d., dziřkalis.

³⁹ Senāk bijusi mežsarga māja, saukta «Buschamt».

⁴⁰ [Pirmpublicējumā: skaļķi. — V. D.]

⁴¹ [Parasti: Vērgales pag. Sal. Vērgales pagasta vietvārdus J. Endzelīna vākumā Liepājas apriņķi 46. lpp. — šai izdevumā IV 1, 168. Kļūdaini viena pagasta vietvārdi iespiesti divos apriņķos — V. D.]

ziēmupes pag.; iedzīv. — ziēmupnieki². J.

aūžēļi, baļgaloji («-gaļi» B.), baļi, «bitas» B., «dangas» B., gulēni, «jaunarāji» B., juŗi («juras» B.), kaņneniēki, kalēji, «kalejkrizas» B., ķīči («ķīcas» B.), kluči, kraūkļi, kukaiņi, laimes, // laiķi («-as» B.), pusarāji («pusari» B.), rīdzeniēki, 24 rūgumi, stuņbri, sviriņi, šķēŗi («šķēŗes» B.), šķībiē, teņķši («-as» B.), vēcvaŗaŗi, zābŗi, ziēdi, «zvejas» B., žuožas; iēvaņga, ziēmupe.

gaspažas kāpa; liņbiķis, ruņga rags.

BAŪSKAS APRINĶIS

balduones pag.⁴²; iedzīv. — balduonieŗi². E.

ārstes, bāliņi, bērnasti, bēniķi, bēŗzumnieki, bizdēni, briēži, buļļi, burkāni, caūnes, caūrumi, cēnas, ciņi, ciŗpi, ciŗši (acc. s. cirsi), čuōkas, dākas, gaiļi, galiņi, gruņdes, kauķi, kažuoki, klibji, kriknas, ķēizari, ķipāļi, ķivuļi, laiņi, laņži, lapsēni, laūk-sargi, lidakas, medīgas, mīlas, pluōši, puņkas, puriņi, purmaļi, putlāči, pūteļi, puōdnieki, rijnieki, saūgales, sigas, straūtnieki, stūŗmes, triņdas, uŗlas, vāŗnas, vēcvaŗari, vēŗtras, vidmas, vilciņi, vilkkalni, vilšķēŗsti, zaķi, zaļie, zuņduri.

kalns: mursuona kalns.

baūskas pag.; iedzīv. — pilsmuižnieki jeb baūšķenieki². E.

beīkas, berķi, bēŗziņi, blaņkas, briņķi, buņdžas, buneŗi (jeb «-ē-»), ciņi, čapuļi, čikas, čuņkāni, dreņģeŗi, «dauģīļi», duklavas, ēģerti (jeb «-ēr-»), eŗiņi, eŗi jeb «eŗi» («ete»), ēvēŗti, ganiņi, gaņģi, gudžas, «ilziņi», jāņeīkas, jučiņi, jugla, jūšēni, kakaŗi, kalniņi, kaņpiņi, kauđziŗi, klidziņi, klūgas, kopas, kraņpuļi, kriēviņi, «krūmi», kugas, kugrēni, kuīvas, kukaiņi, kuņči, kužas, kūlas, «kūltupiņi», kvēŗpi, ķīkas, ķiseļi (jeb «-ēļi»), lāvenieki, leitlanti, lejnieki, lepšas (jeb «-i»), liņtiņi, lirumi, liēlkuoki, luņbas, maņdāģi, mazais, meņmēni, miēleīkas (jeb «-aikas»), paģi, «pange», peles, pirāģi, plutas, purpēteŗi, «pūķi», ragaucki, ramani, «ranči», ribas, rigasti, ružas, rūgumi, saūkas, «selēni», «Seŗen», siņbruki (jeb «-as»), siļi, skaldeŗi, «skruzdu» kr., smedes, stabuļi, (ilziņi, kuīvas), straūtnieki, strēļi, stūŗi («stūŗas»), sukas («sukī»), suņteīkas, šābļi (jeb «-ā-»), šitkas, šļuburi, tireļi (jeb «-ēļi»), tidēni;

⁴² [Vēlāk tam pievienots Mercendarbes pag. — V. D.]

- tupiņi, ūdri, uōlavas, uozuoliņi, zadeikas, zariņi, zābaki, zeltiņi, zilgalvi, žabārti, žigļi. //
- 25 muižas: baūškas pilsmuiža, buņgas m., cēnas m., derpeļa m., diŕde, ērkšķu m., meža m., žurku m.

bārbeles (jeb bārbulas jeb bārbules) pag.; iedzīv. — bārbelieši⁴³. E. + Pl.

āži, bāltrumi, bārzdiņi, bleķi, brānkūži, būbļi, cedelmaņi, čābļi, čūderi, druvas, dzērveņi, ēzites, glezes, glīdzdiņi, grašiņi, griķiši, griķumaleji, grūgaļi (grūgalvi Pl.), ģeķi, ģērķi, jaūnzemji, jēski, ješi, jēkapīņi, jūkumi, juši, jūoskalēji, kalniņi, kāuķi, kazemnieki, klibie, klinči, kraūkļi, krūmiņi, kūokneses, ķeri, ķerpji, ķiseļi, lazdas, lazdiņi, lāciši, leišuri, limpuči, liplanti, lūzieši, mačiņi, milas, milliņi, mucenieki, mūrnieki, nerātņi, pāčas, piebalgas, pīlveri Pl., plakanie, plēkani(e), plikši, pļavsargi, puniņi, purviņi, putniņi, puziņi, pūopji, rēiņi, rimžēni, rubieši (ciems), rušķeri, sakariši, sālmiņi, sālijumi, silenieki Pl., sīmsuoni, skāltē, smilgas, spalas, spēltes, spigas, spragaļi, sprinģi, spūndes, strāutiņi, strazdiņi, sūrģenieki, sutras, svikliņi, šļukas, šveķi, timmes, trilapi, tupiķi, ūsiņi, uōdiņi, vālvadi, vālteri, vanagi, vārnas, vētras, vēveri, vīgrabi, zābaki, zemītes, zustrenes, zvēri, zvīrbuļi.

bārbeles (jeb -ulas jeb -ules) muiža, kārla muiža, klāsenes muiža, mēdum-muiža.

ēzērs: dunkurs Pl.

kalni: [«krama kalniņš», «rīviņkalns» B.].

purvi: dzēroves p., lāivas p., «spiles» p. B.

ganības: kaisalas, paksenes, rācenātes.

plavas: [«budras» pl., «dūdiška» pl., «graša-kāja», «kameļeka», «launagu kalniņš», «libeke» B.], liekna, [«lūne», «pizultīrelis», «puntenica», «ramakas» pl., «rāviņi», «rikla» pl., «vadzenes» pl. B.].

lauki: [«buldzinlauks», «krūšaitiņa» (jeb «-iņš»), «raganača» lauks B.].

boņnsmiņdes (tagad: islices) pag.; iedzīv. — boņnsmiņdieši. H.

aņnicas, baltie, bežumi, bižzemnieki, biēķi, bluši, bulūži, buņbēres, ceplēni, čākstes, čičas, duņpji, ezernieki, galzemnieki, gaņģi, grīmmas, gruōbas, gudiņi, guņbeļi, ģīļi, īskāji.

⁴³ [Mazs² aiz vietvārdiem vai iedzīvotāju nosaukumiem ar krītošo un laužo intonāciju rāda, ka šai izloksnē izšķir 2 intonācijas — laužo un krītošo, ko runā arī stieptās intonācijas vietā. — V. D.]

jaūnzemji, juglas, jūriņas (dīrdas un jaūnzemji), kairi, kaktiņi, kalniņi, kaščuki, // katkūni, kažuoki, kārkliņi, kleinas, 26 krūmales, kviētes, lāči, lejas, lejnieki, liģeikas, liēlpēteri, maduļēni, mēkūni, mišas, mišu bakši, naķēni, plukti, purjāņi, ramūži, rešņi, rēdi («pultari» un pāpuoli), ribeles, rutki, rūķi, seřmuli, siķi, siļķes, smilgas, spradži, staģēni, staļģi, straūtiņi, tīltiņi, užbaļi, vājibas, zadeikas, zaķi, žiēmas.

aūzgaļu muiža, baltā muiža, bēzru muiža, bořnsmiņdes muiža, dařbenieku pusmuiža, dziřkales pusmuiža, ezeres pusmuiža, greizdarbes pusmuiža, īsliču muiža, jaūnā muiža, kaūcemiņdes muiža, struku muiža.

bruknas pag.; iedzīv. — bruknieši. E.

abaži, ašupji, buluži (nōm.: -dis), burbiņi, cuocēni, dalbes, drabiņi, «duduri» B., dulmaņi, dupša, dzillēni, ērmaņi, garie (lok.: garajuos), gāguļi, graši, gruoťēni, janči, jaūnzemji, «jātnieki» B. (senāk: «stūrīši» B.), ješi, «kalnciemi» B., kalniņi, kandertēni (kandrat-), kauliņi, kākari, klabiņi, klepeři, kriņģi, krieviņi, ķemeři, ķullēťēni, lau(k)gaļi, «laurenti» B., lauri, lej-kristi (trūbas, vidsētas), leriķi, lipsteņi, meldeři, mičēni (kairiņi, pintes), pāvuļi, pekši, pelēķi, pinkas, purviņi, rimšas, salenieķi, siliņi (senāk: «sviļi» B.), silnieķi, sīmaņi, skujas, smēdēni, spundenieķi, stinteņi, sveķi, sviestēni, šķirbēni, šudas, tabačnieķi, teniši, tikani, tiči, trumpes, uozuoliņi, vaiŗari, zaimaņi («-ni» B.), zaķi.

muižas: briģi, paskava, pridīķe (< fr-¹⁷).

kalns: ubagu kalns.

budbēřgas⁴⁴ (tagad: paņēmenes) pag.; iedzīv. — budbēřģieši. H.

aūžēļi, «avuotiņi», bēřzgale, ceribu-mājas, čūdari, «kallenieķi», kalniņi, krastiņi, kukuči (iedzīv. — kukučnieķi), ķēņdeŗu sādža, ķēģu sādža, ķirīlķas, laūgaļi, lejnieķi, luōpgāļi, mareņu sādža (iedzīv. — marenieši), muižēļu sādža, pētraučķas sādža, pļav(e)nieķi, puliņi, «rudzbaļ», straūtnieķi, sviļi, šķireņi (iedzīv. — ēnieši), žamaiči, žiņduļi.

muiža: sarkan-ponēmune.

cēraukstes pag.; iedzīv. — cēraukstieši. E.

aņduļas (gaņģi un taūmaņi), āži, bāřzdeņi, beŗri, beķas, birzgaļu ciems, birzumnieķi, biťišķi, bruči, brūklāji, buķas,

⁴⁴ [Senāk arī: Budberģes pag. — V. D.]

27 *buñduri, burkaucki, // buodnieki, caūrumi, «čapuļi», čikstes, dizduoņi, draunieki, dveiģi, gailiši, garvēderi, igauni, ilziņi (ramani, kūlas), iñduļi, ješi, kapenieki, kaūces, kaūlbrieži, kazāk-ūdri, kājiņi, krampuļi, kristapuri, kugrēni, kuōciņi, ķem̄pēni, ķepuļi, ķeri, ķevejas (sēsķi un ūdri), ķikuči jeb ķikuti (pūpuoli un ruļļi), ķivuļi, ķiseļi, lāči, lirumi, luñtēni, «mēlbārzdās» jeb mēlbāržģi (kaūdzites un gaņģi), milšūni, ņukas (mucenieki, ruģeļi, uškuri, vaivari), pauksti jeb paukšķi, pāčūni, pikaraucki, pilkas, pīrāģi, prāči, puñpēni (cietavas, ķipas, saukas, turki, zemribas), puřdzēni (gudžas, «meži, jaunzemji), purdziņi, purvišķi, puteļi, puōdiņi, ramani, raņķi, raumaņi, reveļi (sprāči, strauti, turki, tuomi, vanagi, strauti), ribas, riņnieki, rudziši, rūgumi (lavenieki, strautnieki, vītes), saltie, sēļēni, sipuoli, skaīdres, skuļtēni, spuři, stašūni, streļi, striñpuļi, sutras, svilumi, šmuļi, taūmaņi, tāļūni, tēřzēni, tir(e)ļi, valdeikas (caunes), varbūtes, vāceles, vāreņi, vēc-vagāres, vepři, vēji, vidiņi, ziemeļi, žūkas.*

muīzas: ārce, pamūša, cēraukste, dvari, islice, mařģene, meža muīza, pāce, brunavišķe.

plava: pūne.

cuōdes pag.; iedzīv. — cuōdieš^o. H.

añšķini, aūsķļi (aūšķkli), ažas, āzeļi, beikas, bērtuļi, bēřzu muīza, bišu pusmuīza, bridāg(a) kruogs, burģi, butkas, caunes (jeb -as), cāļi, ceriba, diduļi, dubes muīza, dūcmaņi, «dobeles krogs», dziļarāji, «gužas», gūtes, gūtmaņi, ģiñdārti, iškāji, jaunzemji, jum̄pravmuīza, kaķi, kalēřzemnieki, kalne-nieki, kaūļi, kābeles, kāřļu pusmuīza, krūklāji, kulpes jeb kulpi, kūļi, ķiřtas, «kirtachi», «laites», laivenieki, «landiņi» (jeb -au-), lapšas, laūciņi, lāpstiņi, leiřiši, lejnieki, lilavas, liēl-zemnieki, liēřzemnieki, luķi, luōdiņi, laīmmas (jeb leīmmas), malenieki (māl(e)nieki), mežeļi, miltiņi, mucenieki, muīzenieki jeb muizemnieki, muñči, naģēni, padēļi, paīpavas, peīši, piķi, puķes, pulkas, puñkas, putnenieki, pūķi, pūricas, pūteļi, ramaņi, raūsēji, rājumnieki, reikali, reiznieki, ruči, rudeņi, «rudlapi», ruñči, ruōtkalni jeb ruōtkāli («ruotkāļi»), sařkanā muīza, sēnes, siliņi, skazbāřzdi, sliēķi jeb «sliēkas», sluōkas muīza, smiltiņieki, spruōģi, stiñtes, stiřnas, stiēnūži, straūtnieki,

28 *strujas, stupes, «stopoji», suneļi, svalpi, // šķēřstēni, tuōmi, uōzuoliņi, valtiņi, vēģi, veīdes, «veizes», viliši, višķēři (jeb -eri), zaķi, zēniņi, zizmas kruogus, ziēmeļi (jeb ziē-), zuōsēni, žagarnieki, žūkas.*

garuōze jeb garuožu muīza, cuōde.

purvi: diřseļu purvs, ēglājs, reikalu purvs.

griēnvaldes (tagad: zālītes) pag.; iedzīv. — griēnvaldieši². E.

anūži, aūzaiņi, āzeļi, bajāri, baluoži, beitas («-es» B.), birzuļi, bļauķas, braūļi, buņi, būčas, celmji («celmi» B.), «cielavas» B., «driešķeni» B., «dūmiņi» B., galenieki, garaūši (nōm. s. -sis), ģēģeri («jēģeri» B.), «jaudedži» B., jānumi, jēsi, jukši (nōm. s. -sis), jumpravnieki, kabatas, kaijas, klāšķini («-eni» B.), kleņģe(r)nieki, krasta-ruķi, krastiņi, kraukļi («kŗaukļi» B.), krādiņi, kukšas, kuŗmji, ķempi, «ķepsis» B., ķerkši (nōm. s. -sis), ķēķi, ķēniņi, ķiēķi, ķuži, laģi, lāsenieki, leiši, leitīši, lēksnes, libārti, liliši, libieši, «lukstenieki» B., luzikas, lūči, «malenieki», mazais (loc. pl. «mazajuos» B.), meķi, mežasargi, mušas, pāni, piķi, piēn(a)kārti, plēsāji, pluōstagai, putmāles, «putnukalni», putrasmēri, pūteļi, raņķi, reņceles, renes, reņģelnieki, «ruķi» B., ruņbas, rūmāles, ruōmji, salmiņi, saņsavas («samsonas» B.), sēlieši, sibras, sila-ruķi, silenieki, sīmenieki, siērūži, skaīdas, skuōnes, smedes, sniķeri, sprēsti, stīverī, straūtnieki, stuņgas, stūri, «Swehriņsch», šautlēri (šautrēļi), šļūkas, tamā(r)šas, timas, uōzuoliņi, vabuļi, valtas («-es» B.: spuōžās, tumsās), vaņpas, vaņči, vāveres, «venģi» B., vilciņi, vilki, vilkupērāji, vīleikas, zēmaiši (nōm. s. -tis), zideņi, zīles, žigļi.

muižas: «brantu» m. B., dzimt-misas m. (iedzīv. — mise-nieki), graņtele (iedzīv. — graņtelieši), griēnvalde, ibenetes m., liel-fridriķa m., puōdu m., zālīte B.

ēzērs: smedes ēzērs.

purvi: [«dāmas» p., «dobu salas», «grēku» p., «ģedu» p., «klinkutiene» B.], «ķīves», [«nāves» p., «pižagas» p., «punču» p., «sudrabienes» p. B.].

kalni: [«bullienes» k., «dzirkaļ» k., «punča» k., «pūrienes» k., «sviluma» k. B.].

lauki: [«āriņas» l., «bābarstraute» l., «bādienes» l., «blusas plēsums», «ciemmate», «durbīene», «gaŗa šnore», «ķēves kapi», «ķīves» l., «padomene», «piena gabals», «rūju kalns» B.]. //

ganības: «stīmes gals» B.

29

meži: biēdriēne jeb biedraīne, vaŗba.

plavas: [«aunu bedres», «berža» B.], blusiene, [«b|odīene», «dancka», «dega veidis», «deimāts», «dēnienes» pl., «dreivardis», «dumpīša liekna», «kanavāle», «kārumīene», «kumeļu pēda», «lubeniece», «melderņica», «novadņiņa», «pakulīene», «pieguļniece» B.], plasa, [«puiciene», «puncis», «rājums», «reizīene», «riklītes» pl., «rusulīene», «salnītes dūkste», «stirniene», «šķiņķīene» B.], zābaciene, zuņdiene.

1) *braņtieši*: ciēlavas, driēšķini, dūmiņi, jaū(n)dedži, kulpji, veņģi; *braņta* muiža.

2) *iēcavnieki*: abačas, ābeļi, aizvējas, aņdricēni, aūdrupi, baļkas, beņberī, bēri, billes, biŗzkalni, biŗzuļi, bišusils, briēži, cēsnieki, ciŗši, čapas, čīņčas, daŗ(v)dedži, dāvji, dāzeņi, diņzes, diētlavas, dreimaņi, duļķi, duņpji, duņduri, dzel(z)sāmuri, emiņi, gaiļi, galiņi, garjāņi, gāršas, grimas, gruzduļi, grūži, guōdaiņi, iģi, iēviņi, jaūnzemji, kaļnenieki, kaļniņi, kaziki, kažas, kārkliņi, klabatas, klūgas, kraķi, kramiņi, kriēviņi, krustiņi, kukšas, kuŗtiņi, kuŗvenieki, kūlāji, kverīņi, ķeikuļi, ķepši, ķulliši, ķuļļi, laņži, laņciņi, lapaīņi, laūči, lāči, lejnieki, libieši, lielauži, liēļjāņi, liēpsalas, lubenieki, lūči, lūmaņi, luōdes, luōdiņi, magziņkalns, malenieki, maūcēji, mazjāņi, mālenieki, māliņi, mediņi, meļlupji, mišēni, mucenieki, muī(ž)zemnieki, naģi, paūres, piguļi, piņči, pipari, piles, plaņpji, platmušas, pleči, plepji, pluči, plutes, praūļi, privuļi, priēkuļi, puņpuri, pup(u)sulas, puŗmāles, pušpūri, raģi, ratenieki, raūstitāja kruogus, riņkas, rudzu kruogus, ruņbas, rusuļi, rūķi, rūnukalns, salāgaļi, saņsavas, saūši, sālskaūli, sibras, siēcēni, siētiņi, skraņdas, skribas, skujas, skuļenieki, sliņķi, smuģi, spāres, spradži, staliņi, stēguļi, stipnieki, straūtnieki, strazdiņi, strēļi, striķeri, stubēri, suceņi, suņpuri, suōsti, svirkaļi, šitki, šņakas, tāmas, tildernieki, tiļtiņi, upuri, ūdri, uōļas, vaīči, vaivadas, valtiņi⁴⁵, vaselnieki, vājeikas, vēcbrāļi, veisi, zelles, ziēmēļi, zuŗģi jeb -e (zorģi), zuōbi, zuōskalni. ||

30 *darģijas* muiža, *gaiļu* muiža, *juŗģu* muiža, *kaņbarleišu* muiža, *klāvu* muiža, *liēl-iēcavas* muiža, *kluburu* muiža, *meļcera* muiža, *misas* muiža.

lives pag.⁴⁶; iedzīv. — *livenieši*². E.

āpsiši, āvarsti, baļgaļvi, baļļenieki, bākši, bērgi, bikšas, biŗzumnieki, brēķi, bunči, cēļmi, cēņpuli (ar l), čaūkstes, čābiņas, dāvji, dūjas, jukumi, kaļniņi, ķeras, ķikuti, laicinieki, laūri, lāči, liēpāderi, mārkas, mežbrenči, nabiņas, pekši, pukstiņi, ratenieki, reņceles, reņnes, rudiņi, ruņbas, sēlieši, stiēles, stūriši, suitiņi, ticmaņi, tuōles, tuōmeņi, vēveri, ziēdiņi.

muižas: *braņberģe* (jeb *pakas* m.; iedzīv. — *bramberģieši*), *kaļnmuiža*, *live*.

⁴⁵ [Pirmpublicējumā aiz uōļas. — V. D.]

⁴⁶ [Vēlāk: Daugmales pag. — V. D.]

mērcēdarbes pag.⁴⁷; iedzīv. — mērcēdarbieš². E.

asenberģi, bakani, cepļi, dekmeņi, jaunzemji, kaņņenieki, kaūsi, klapji, ķēpi, lāmas, pikstes, pieraiņi, plades, pušbundes, rukmaņi, rušas, salmiņi, skuřbji, smugauši, stubeņi, timbas, zites.

muiža: mērcēdarbe.

ēzēri: liņu ēzērs, pikstes ēzērs.

purvs: elles puods.

mežuotnes pag.; iedzīv. — mežuotniek². Ā.

adatiņas, «baršas» B. (nav vairs), beņčēni, beřki, «bēluži» B. (nav vairs), bērtužas, biřzuļi, biēzie, brauļi, budbērgi, bullēni, «buneri» B. jeb «bunāri» B. (nav vairs), būči, «buoles» B. (nav vairs), buōlmaņi, cepļi, cērnes, ciņi, čepuļi, daņgas, daūdzieši, daūdzvārdi, dārzkalns, diduļi, dižie, druņkas, dumpiši, dumpji, duņdāga, dzērvēs, gausiķi, glāznieki, graūbas, «greči» B. (nav vairs), grūži, gusti, ģinārti, ģinas, iņči, «ikužas», juskas, kadari, kaķi, kalniņi, kanēri B. (nav vairs), kaņkas, kaūļi, kaūpēni, knīši, kraūči, kraūsurbji, križi, krumēši, krūmāles, kugrēni, «ķivuļi» B. (nav vairs), ķuōči, ķuōpi, lakstigalas, lamži, laņtūgas, lūdēni, maišeļi, maziņi, mārkuvēni, mēlnanši, mikšēni, mizupnieki, miēleikas, nagļi, naķi, naņnieki, padēgas, pēlūdes, pereļi, pēkuļi, piēlēni, pluōstiņi, pugas, puņclavas, purmāles, putrasmēri, raģi, raūdas, reņceles, ruči, rušķi, rūnas, rūtiņi, salakas, // salputras, sāvas, sēnaļi, sim- 31
kauši, skuřbenieki, smiļtnieki, spalvēni, spēlmaņi, spiģi, spriņģi, straūtnieki, stuōkas, sūbrēni, svaļpi, svaņķi, svaņķi, šiřvi, treidas, tūles, tuōles, uřbuli, uōzuoliņi, vaģeļi, vanadziņi, vanagi, vēcumnieki, veideļi, vērsnieki, vēžļipas, vilciņi, vīteļi, zebri, zeltiņi, zilēni, ziēmēļi, zvejnieki, zvēri, žūžas.

muižas: daņbjū m. B., grāvendāle, kaūp(ēnu)muiža B., mežuotne, smēdēnu m. B.

plavas: ālande, badenes pl., «bala» pl., blusiene, dēgla, «diņķiene», diřba, «duņdaga» B., ēlka pl., «grīves gals» B., «kapu lanka», «karleite», «kājstarpis» B., «kāļiene», «ķika», «ķiplociene», liēpu laņka, lukava, «malvju» pl., «meiriene», nameķu pl., «piļu lāma», rājumī, «rūtiņu lāma» B., «spricišu» pl. B., «stankales», «starpjene», «tukšas» pl., «vecā tēva» pl. B., «vinda».

purvi: blusienes lāma, dēļu p., «driežu» p., «kaķu lāma» B., ķīves p., «lipsienes lāma», «rūnu» p. B., «skapsta» p., «tūlienes» p., «vaidu» p., varbas p.

⁴⁷ [Vēlāk: Baldones pag. daļa. — V. D.]

meži: *buōliene*, «daudzodu» m., «dziļrāju» m., *skuŗba*, *spruōģu* m., *zīriņu* m.

kalni: «*attekū*» k. B., «*bezgala*» k. B., «*bumbuļu*» k., «*čabienes*» k., «*dievu*» k. B., «*dumju*» k. B., «*knīsu*» k., «*kurpnieces*» k. B., «*lapšu kalniņš*» B., *lepšu* k., «*lipsienes*» k. B., «*mantas kalniņš*» B., «*mērķa*» k. B., «*ritarda*» k., «*rutku*» k. B., «*saulesgriezes*» k. B., «*spulliene*» B., *spuōliene*, «*vēburga*» k.

misas pag.; iedzīv. — *misenieki*². E.

1) *laŗbārtieši*: *bīlavas*, *bukas*, *buņgas*, *caūnes*, *caūrumi*, *kalniņi*, *kaūpas* (jeb -es), *kliekas*, *kūlas*, *ķeiles*, *lagažas*, *naķeļi*, *pušķi*, *reķi*, *ruņči*, *slakteri*, *teņas*, *vampas*;

2) *misenieki*: *cērpas*, *kārkliņi*, *kraķi*, *lapenieki*, *lejzemnieki*, *ļūmaņi* (jeb -ni), *mucenieki*, *plenieši* (*māliņi*, *sperliņi*, *vēcvagari* jeb -es), *slugas*, *smedes*, *staldā(r)ti*, *straūtnieki*, *taŗbakas* (jeb -i), *vēderi*; //

32 3) *trapieši*: *būkatīņi*, *cūkauši*, *čaūpas* (*čaūpi*), *gaiļi*, *griķi*, *kājiņas* (jeb -i), *klāšķīni* («-eni» B., senāk: «*klāvi*» B.), *ķizas*, *pleči* («*pleces*»), *salenieki*.

Bez tam vēl *Misas* pagastā: «*bises*», *briedes*, «*ceriņi*», *dadži*, «*dugāne*» B., *galenieki*, *graņtiņi*, *jaūniekas*, *kairi*, *kakti*, *kaži*, *kriēviņi*, «*krūmiņi*», *lapskalni*, *liŗmaņi*, *libieši*, *platais*, *pukši*, *ruŗbas*, *rūjas*, *siliņi*, *skripti*, «*staliņi*», *strūbērgi*, *suodumi*, *treidas*, *uōskalns*, *vanagi*, *veļģi*, *zīles*, *zuši*, *žūžas*.

muižas: «*briedenes*» m., *dugāne*, *laŗbārtes* m., *misas* m., *viļu* m.

purvi: [«*beibezis*», «*cirates*» purvs, «*darviņas tīrelis*», «*lība tīrelis*», «*nāves tīrelis*», «*rabatiņas*» p. B.].

kalni: [«*kāzoles*» k., «*kurtu*» k., «*lībošu*» k., «*pankoku*» k., «*piņņu*» k., «*plinšu*» k., «*štādīņkalns*» B.].

lauki: [«*anta*» l., «*ciemātes*» l., «*piķienes*» l., «*sprugāties*» l. B.].

plavas: [«*būkatiene*», «*dzersiene*», «*jaunpuisiene*», «*ķīvu-leja*», «*pleņu*» *plava*, «*rebesnica*», «*strazdiene*» B.].

ruņdāles pag.; iedzīv. — *ruņdālnieki*². E.

adatiņas, «*aizsargi*», «*alkšņi*», *alūksti*, *aŗšēni*, *aŗteļi*, *aŗzēni*, *aŗziņi*, *aūģuļi*, «*āboliņi*», «*āmuri*», *āžeļi*, *bačkas*, «*baloži*», *baļči* («*balči*» B.), «*bāliņi*», «*bāriņi*», «*bērzemnieki*», «*bērziņi*», *brenči*, «*brīnumi*», «*brīvības*», *brūveri*, *bukši*, *buliņi*, «*burzmas*», «*būras*», *cīruļi*, *ciēlavas*, «*čiekuri*», *čuņkas*, *daŗgavieši*, *daūģuļi*, *daūģilas*, «*dobuļi*», «*dūmiņi*», *eiduki*, *enitēni*,

«ēveles», *gaiķi*, *gailiši*, *galzemji*, *garķāji*, *gādnieki*, «graudīņi», «grautiņi», «grāviši», *griķi*, «gribas», *ģēģeři*, «ilgas», *iņksteļi*, «ileni», «ieviņi», «jaunavas», *jēdžūni*, «kakti», «kalēji», *kalēj-zemnieki*, «kalniņi», *karavīri*, «kažoki», *kāknēni*, «kārkliņi», *klači*, *klāvi*, *klibjāni*, «kļaviņi», *kraķēni*, «krastmaļi», *kraukļi*, *kreņģeļi*, *krūmiņi*, «kurpnieki», *kvēpi* (*ģeriņi* un *šuneļi*), *ķekilas*, «ķēves purvs», «ķibildas», *ķildas*, *ķipji*, *ķiburi*, *labēni*, «laktas», *lapiņas*, «lejiņi», *lejnieki*, «līči», «lidakas», «ligotņi», «limeņi», «liepas», *liēpkāji*, *lusti*, «lūši», *ļutki* (jeb -as), «maldoņi», «malenieši», «mālaini», «māliņi», «mednieki», *mēllie*, *mežagas*, «mežgaļi», «mežiņi», *mikņūnas*, «miltiņi», «načurgas», «nadziņi», «nāčurpi», «nirdziņas» «pa-//lejas», 33 *pastalas*, *pārupji*, *pelēki*, «pērkoņi», «piliņi», «plēšas», *puļki*, «priedaiņi», *puŗguļi*, «putekļi», «pūces», *pūtēļi* (*ķibildas*), «radziņi», *rēckas*, «rijnieki», *riņdžūni* (jeb *riņ-* jeb «-as»), «riteņi», «robežnieki», «rumbas», *saŗkaņi*, *saūjiņas*, «sērdieņi», «siliņi», «sivenes», *siēpeļņi*, «skaistuļi», *skāmaņi*, *skujiņas*, *skujēni*, *smedes*, «spalviņi», *spiģi*, *spricēni*, *spriči*, *sprugas*, «spuldzes», «stari», «stiebrīņi», «stiepuļi», *straūtiņi*, *stukuli* (jeb -ļi), *stūplī*, *stūrēni*, *šābli*, *šķumberģi*, *šurpi*, «tabākas», *taūbenieki*, *taūrēni*, «tilti», *trikmaņi*, *umuli*, «upmaļi», *ūdri*, *vaitiņi*, «vaļņi», *vaņgali*, *vasariņi* (jeb -as), «vārnas», *veide* (*veži*), «vēži», «virsīši», *viteikas*, «vizbuli», *vīburi*, *vīstīķi*, «zariņi», *zīlēni*, «ziediņi», «ziemeļi», *zuši*, *zvēri*, «zvirbuli», «zviedriņu plavas», *žigļi*, *žuveļi*.

muižas: *bērstele*, «lintes», *ruņdāle*, *sviŗkale*, *vīŗzīte* (jeb «-rs-»).

plava: «dzirnupe».

meži: [«likažas» m., «sivenes» m. B.].

jaūnsaūles pag.; iedzīv. — *jaūnsaūlieši*². H.

bačķeņi (senāk: «tenesemeņi», *uztiči* un *spruoģi*), *vēgas*, *beķeri*, *beņģužēni* (*kupuši* un *libuki*), *bērkušķi* (jeb *beŗķ-*), *bērziņi*, *bīzdāgi*, *bliēķi*, *briēži*, *bužeri* (jeb -uri), *buōkuļi*, *ceļmalnieki* (senāk: «pižuļ-beņdži»), *cibēni* (te senāk *cibas tāisītas*), *ciņi*, *dābuoli*, *dābuoliņi*, *garuoziņi*, *grīgaļi*, *jaunzemji*, *jaū(n)zemnieki* (senāk: «ancklāviņi»), *kaktiņi*, *kaūliņi*, *kreņi*, *krivadi*, *krūmiņkruogus*, *kukuti*, *kuķeņi*, *kūģeļi*, *ķeblišķi*, *ķekari*, *ķesteri*, *ķiņkuļi*, *labēji*, *laiskuri*, *lejkristi*, *liēpas*, *maldiķi*, *maņgi*, *maŗči*, *meiŗeņi*⁴⁸, *mēmušķeņi* (*kraukļi* un *tupuļi*), *mežlēiši* (*pūpas*, *grantiņi*, *pupši*, *roŗerti*), *mūrnīeķi*, *pičķeļi*, *pupši*, *purviņi*, *putriņi*, *ramiķeņi* (senāk: *ratenieķi*), *riķani* (*tāri* un

⁴⁸ [Pirmpublicējumā: *meiŗeņi*. — V. D.]

trači), *rumņeņi*, *sakeņi*, *silakakti*, *skunduri*, *smareņi*, «snapstoki», *snapši*, *strazdas*, *struôpiņi* (*lāči* un «umicas»), *stūri*, *vārbe(r)ģi* (*biceņi* un *strautiņi*), *vilciņi*, *zvaigznes*.

jaūnsauļes muiža, *jaunzemmuiža*, *jēkabmuiža*, *kūlu muiža*, *liēpkalnmuiža*, *paūlines* jeb *jaūnā muiža*, *vāvermuiža*, *večū muiža*.

Dažas no minētām mājām agrāk saukātas par *krieiviņiem* jeb «vipeniešiem».

ēzērs: «velekne». //

34 kalni: *āpsu k.*, *lapsu k.*, *medņu k.*, «mengotkalns», «ogļu k.», *plitničkalns*, *zelta kalniņš*.

purvi: *bunū purvs*, «cūku» purvs, *ķirzu kaks*, *sviēsta purvs*.

plavas: *bala*, «biezummeža» plava, *jugla*, «ķullenietes, rētumi, stuōbrika, vārniekla.

meži: «kanavas», «kancer-krūmi», *pūsts*.

večsaules pag.; iedzīv. — *večsaulieši*. H.

allēni (senāk: «biteni» B.), *balgaloji*, *beitiņi*, *beķeri*, *biēķeni*, *brūveri*, *buōki*, *bugoviči*, *cal(a)kani* («ķeidoni»), *ceribas*, *cūciņi*, *cūkauši*, *čapani*, *čugas*, *daūgani* (*reķi*, *tūči*), *dāviņi*, *dēraucki*, *dēsu kruogus*; *diršēni* (*skuja*, *vuškas*, *kundziņi*, *silgaļi*), *duņņpi* (*ģerveļi*, *kraukļi*, *spruoģi*, *viļumi*), *dūmiņi*, *duōriņi*, *dzeļlauži*, *eķķeni*, *gaņģi*, «garvederi» B., *graši*, *greiņdži*, *gudžas*, *ģēdērtēni*, *ģilas* (jeb «-i-»), «ģilvērti», *impeņtēli*, *iŗbēni* (*kallenieki*, *nāvenieki*, *kurzemnieki*), *jugla* («juglenieki»), «jutas» B., *juōstēni*, *kaģēni*, *kalniņi*, *kaņdērtēni*, *kaūliņi*, *klāviņi*, *kliņkas*, *klūdziņi*, *klaviņi*, *kreiļēni*, *kreķlēni* («kundziņi», «miķēli», «tupuļi»), *kreņi* («jukas», «ķimas»), *kristiņi*, *kubliņi*, *kuņdžēni*, *kuŗsulēni* (*goņi*, *večvagari*, «iernasti», «jaunzemnieki») ⁴⁹, «kuskuli», *kūlas*, *kuōciņi*, *ķēbēni*, *ķikuļi*, («mikuti»), *ķiras*, «ķivuļi», *ķulleņēni* (*garie*, *ruoņi*), *labēji*, *laūriņi*, *lavenieki*, *likvērtēni* (*biēriņi*, *dzilnas*), *luōdēni*, *mačēni*, *mēlderēi*, *mistriņi*, *naglas*, *paūreņi* jeb *pavarēni* (*kri-vuskas*, *ņeŗēti*), *peņtēli* (*kaupa*, *audziņš*, *dzilna*, «ēmuls» jeb «ēmulas»), *pērkuoņi*, *privuļi*, «pukšiņi», *puriņi*, *purmaļi*, «pūpoļi» B., *rakus* (daudzsk.: -i), *reimeri*, *rimas* ⁵⁰ (*spiras*), *rušķi*, *rūgas*, *rūgumkruogus*, «salenieki», *siķi*, *sila-goņi* (ar o), «siliši», «simsoņi», *sipji*, *sisaiņi*, *sitiķi* (senāk: «stiki»), *siļi*, («brinķi», «ķisēli», «strūbergi»), *skari* (jeb «-as», *jutas*, *untiņi*, «zurzas») ⁴⁹, *skrēbēni*, *skuja* (senāk: «meimeri»), «skujiņi», *skuŗbas* jeb «stieņi» B., *skuŗbēni* («kubliņi»), *snipeņi* (*jutas*, «dzillini»), *spalvas*, *speķi*, *spuōlnieki*, *stanušķēni* (*gruošķi*,

⁴⁹ [Pirmpublicējumā šie vietvārdi nav ietverti iekavās. — V. D.]

⁵⁰ [Pirmpublicējumā: *rimas*. — V. D.]

spurķi, tupuļi), straūtiņi jeb «straūtnieki» B., sviēstēni, šļēkstes («šļēkstas» B.), šļēkstiņi, tabaciņi, teivēni (bundziņi), tēnuži, trač(ēn)i (cirpas, zvineļi), uļēni, uñtiņi (senāk: «dravnieki» B.), vackari, valdavas, vēkmaņi, vilciņi, villēni (kaži), villiķi, villišķi, viñbuli, zikas, // zīles, zuļēni (brēnguļi, skulmji, 35 «šviklas», tāri), zuņpas, zvanitājs, žūras.

danēs muiža, mēmeles muiža, pētermuiža, sveķu muiža, vēcsauļes muiža.

purvs: džellauzis.

jugla (lauks ar krūmiem).

stēlpes pag.; iedzīv. — stēlpieš².

abrakaši, «ānites», batari, bāubuli (ar l), beitiņi, bišķēni, brūvēri, būoķi, cepliši, cīruļi, čūderi, drēimaņi, dunduri, džēgūzes, ērskāļi, galiņi, graši, grābekliši⁵¹, gūlbji, ģērķi, jaūnzemji, jānumi, «jucpizuļi», jukatas, kaiši, kalniņi, kančukas, kāupri, klāviņi, «krieviņi», kučpauli (ar l), kulpiši, kupriši, kūroviši, kūlas, ķerpi, ķēkuli, ķiri, ķuņķi, lejnieki, lipši, līpleči, mālnieki, milas, nukši, pepiņi, pikas, pintes, piņņi, pliekšēni, pludas, plūdiņi, prātiņi, pulķi, pūknāši, puoļi, rempi, reņcēni, rēmenckas, riēbēji, rūgas, ruōņi, saldanie, siksņi, siltumi, siētiņi, skābuļi, skudriņas, skujas, speķi, spudiņi, starpas, stēņģi, strazdi, stūri, surģenieki, šķērsti, timuki, truļi, turbas, uōzuoliņi, vaivari, vanagi, zari, ziemeļi, zustrenes, zvirbuļi.

muižas: ezere, nīzere, stēlpe.

ģieze (kāds zemes gabals, kur pļava, mežs un lauks kuopā).

svitenes (tagad arī: švitenes) pag.; iedzīv. — svitenieki². E.

alūksti, aņzēni, beķeri, beņcēni, bīrzuļi, brēdiķi, brīvzemnieki, bullēni, ciēlavas, «čakstes», čušēni, čušļi («sli» B.), dučkēni, «elpji» B., ēmiņēni, galenieki, garvēderi, gāzeji, grābēni, gubēni, īgauni, īcēni, ikužas, «jaunzemji», jāsūļi, jugas, kaņaukas, kapūnas, «kaupeni» B., kaži, «koželes», kraūkļi, krūmāles, krūmiņi, kukāri, kukšu kruogus, laukavilki, liksmāņi, liñtenieki, liēlkāji, maizītes, malenieki, melles (jeb «melli»), mēstēri, mežavilki, mēdumi, «pavasari» B., pāni, pārūpi, pešli, piļu-mājas, raņķi, ratenieki, rubeņi, ruozēni, siļi, skuķi, spraņči, stepes, stūriši, «sulēni», svenķi, taūriņi, «timarmaņi» B., uřbēni, urstēni jeb uř(u)štēni, valtīni, «vandažiņi», vanagi, vidukļi, zari, zūbišķi (jeb «žūbešķi»).

muižas: aīnas muiža, bērstele, kāupēnu muiža, liēpara muiža, svitene, uōšu muiža. //

⁵¹ [Labots pēc norādes pirmpublicējuma 191. lpp. — V. D.]

kalni: «bābu k.», «plikēnu k.», «silkalns» B.
 plavas: «balla» B., «plasa» B., *rājums*.
 meži: «apsājs», «druja» B., *liēkna*, «trikante» B. (mežs ar 3 stūriem).
 purvi: [«cinaja», «mirķiene» B.].

šeņbergas (tagad: *skaistkalnes*) pag.; iedzīv. — *šeņbergieši*. E.

andriņi, andžas, apses, austriņi, bagdēni, baļčiņi, bauzas, bideļi, breiļēni, brikaucki, brieži, bruženieki, bukas, butki, cēlmi, ciņi, čuliņi, čužuļi, dalbiņi, degļi, deģi, dilbēni, dombrovski, drabiņi, ēvērti, garbari, gradnas, grendziņi, gubeņi, guožas, ģivouļi, ierliķi, jaiņi, jau(n)zemji, jukumi, juobji, «kalni», kalniņi, klāvi, klibēni, kļaviņi, krontapi, krūškapi, kubliški, kulšēni, kumariški, ķebliški, ķeles, ķikuļi, ķirpji, ķišķi, ķiši, lapiņi, lauri, lāči, lēduži, leitēni, limbažas, likumi, liepas, mačēni, medņi, meiři, miestēni, «muženi», mūrnieki, namiķi, pipiņi, pienjāņi, pliki, rākani, rēngi, rijnieki, «rozeni», rukšas, rutkumalēji, salmiņi, sarkangalvi, sauleskalns, silakristi, skujas, smilgas, «sproģi», spundes, staši, strempes, struņķi, šķēres, teniņi, tutnaģi, urliķi, ūzas, uozuoliņi, vaiči, valteri, vanagi, veliķi, vējiņi, vilciņi, vimbas, vituoli, zaķi, zandari, žagari, žukļi, žurvites.

muižas: *ānes-mēmele, kalnamuiža, krusas muiža, kruona muiža, meža muiža, uozuolmuiža, šeņberga*.

ēzēri: *baltēzērs, mēlnēzērs*.

plava: *gudelnica*.

tūomes pag.; iedzīv. — *tūom(en)ieši*. E.

«auziņi», *āuzbiķi, biķi, biežumi, dirveikas, jaūnzemji, katstumi, kraķi, krejani, «līč-kalēji», lubauši, mēst(a)ri, nariņi, pantariļi, pēšas, «podīņi», putriņas, rūpi, sapali, sařmuļi, silīņi, sili, «skujas», sniķēri, spindzeles jeb graūži, stērķēļi, stilbji, «strazdiņi», stutēni, ūlķi, tūrbas, tūošani, valaki, žukas*
 muižas: *annas pusm., tūome*.

vēc(um)muižas pag.⁵²; iedzīv. — *vēcumnieki*². E.

aluoni, atkaļņi, audzes-repšas, aūģskaļņi, āurmaņi, auzaiņi, aveņi, āži, bajāri, balbārži, bāliņi, «barzdāni», bēkas, bērkani, berķi // bēki, bikāni, birzemnieki, bizdēni, bišķini, brūvēri, «brūžukalns», bukuļi, buži (viensk. buzis¹⁷), ciņi (jeb «-as»).

⁵² [Vēlāk: Vecumnieku pag. — V. D.]

čornas (jeb «-ar-»), dāmbenieki, dābuoliņi, dārznieki, deprejas, dirveikas, dišļeri, dreimaņi, drukas, duļķes, dūmpji, dūnduri, dzeņi, «dzēraji», dzīviši (-tes), dzilnas, ēzēri, «ezerzemnieki», gaiļiši, gali, ganiņi, glīdzas, grūndas, gūlbji, ģēdiņi, ģilēni, jaūnzemji (jauzumi), juši, jūostiņi, kalēji, kānkari, kauptri, klidziņi, klikuti, klives, kļavenieki, krasti, kristiņi, krieviņi, krūmiņi, ķeiri, ķerekši, ķēsas, ķikuri, lapīni, lapsas, laukadūres, lauksargi, lāči, lādžēni, lestiņi, lipsti, lūoķi, ļuofas, makužas, «malsi», māli, meldeři, meļlači, mežadūres, mežuļi, milgrāvji, mirmas, mis(as)skujas, miskaktiņi, mišķini, mīkstie, naglas, namšalas, pakuli, pākšas, pāliši, pelēķi, pēļši, pilāti, piebalgas, plānči, platie, plitničas, prēļi, prūsēni, puķes, puniņi, «pupiņi», purmaļi, puodēni, puōdi, puōģi, puokaži, reķi, rēmpji, repšas, rešņi, «reveļi», «ridumi», riekuzi, rūmbas, rūnckas, runguli (-li), rūntuļi, rutki, «rutkuli», rūsiņi, sakši, salas, saldēnie, salzemnieki, siķes jeb siķēni, sīmtstrauti, sīgas, siliši, sīpuoli, skaři, skābuļi, skrāpji, skujas, slaidas, slavēni, «smeiči» (šmeiči), smilgas, spindzeles, spiras, spūlles, stabiņi, staņas, stēiņi, stepiņi, strāutnieki, strautrempes, strigas (-ģi), strūņķi, stūrītis, sūrģenieki, «sūdaiņi», sūdumi, sūdumnieki, sūortiņi, sviķi, šķūniši, švāģeri, švikas, tentēļi, tīkmaņi, tūomiņi, treidas, tupiņi, tūrki, ūlmaņi, upūži, vadziši, vā(r)cbergi, vēcvaģāri, veģi, vējiņi, vilciņi, vildas, vites (-as), vīksnes, zeltakalns, zēltiņi, zīles, žebji, žubji.

drākanas muiža, «krūzes» muiža (krūzieši), rešņu muiža (rešņenieki), sprinckalnes muiža (sprinckalnēši), stēlpes muiža, ūmpārtes muiža (umpārtieši), vēcummuiža, vīkstenes muiža, zvīrgzdas muiža.

ēzēri: aklēzērs, «kaulupes» ēzērs, staņķu ēzērs.

kaupru kalns.

GRUOBINĀS jeb LIĒPĀJAS APRINĶIS

aīsteres (jeb liēģu) pag.; iedzīv. — aīsternieki². E.

aīsiņi, apši, baķi, biņģaļi, birznieki, čakava, jaūnzemji, kalnieki, kreijas, kriēvi, krūmi, kužas, ķīri, muči, pauperi, pi-// ķevici, ruģi, rumuļi, sīļi, siētnieki, švāģeri, vēcvaģāri, vilēni, 38 virpji, ziļi, zvāņi.

muižas: aīstere, liēģi (iedzīv. — liēģenieki).

bārtas pag.; iedzīv. — bārt(i)nieki². E.

aīši, aļēni, aītiņi, ā(d)ģēri, «beites», bikši, bīrz(i)nieki, briēži, bruņdzāti, brūveri, gen. s. «bukušu» B., drullēni, dūkupji, duōbeļi, duōļi, graši, gudēni, guļbji, gurklavi, guōbas, ģeņģeri,

ģīrti, jaūnzemji, jēpj, kairēni, kaiŗi, kalnišķi, kliēvēni, kupši, kušķi, kūmas, ķeiri, ķesteri, ķiburi, ķudi, ķuķi, lubraki, «lau-
dabji» B., masti, meļķi, muņķi, peņķuoki, pilēni, pīsnieki, plā-
ciņi, pluōst(i)nieki, priēdieni, pulķi (biŗzes- un lāča-), «pup-
kulu» māja⁵³, purvi, putniņi, pūgali, pūsēni, rači, rāti, reiņi,
reņģesi, rokuši, rusiņi, ruōlavi, «saušas», sēdu(o)li, sil(i)nieki,
siļi, «stāžu-kalēji» B., struņģi, sūdiki (ar k), sūnākšļi, šalmi,
šmiūkši, šviģi, tastumi, tilibi, tilti, tiri, triniči («-ši» B.), vadži,
vamži, vaski, vēcvagāŗi, višķinti, zuņdi, zveji, žagati, žāži.
muižas: bārta, krāte.

buņkas-uŗdangas pag.⁵⁴; iedzīv. — buņcenieki (urdendznieki)?

āži, bantūži («buntuši»), beņķi, «birseni» jeb «birzeni»,
birži, brakši, buki jeb buķi, buōzis (viensk.), cāliši, diņi, diž-
pēteri, dūči, «galenieki», gūža, jaunzemji, jurgī, kaķiši, kalēji,
ķiēsti, libji, «marijnieki», puoļi, sīmaņi, skrundenieki, spruōsti,
uīti, «upenieki», vēcvāgari.

buņka, isriēde, laidī, usaiķi, uŗdanga.
«ķeru» birzs.

dunikas pag.; iedzīv. — dunicēni? E.

anīķi, aņšķini, aţķapji, āspelķi, balceri, baldavnieki, balīņi,
bārbišķi, bēdini, «bīrmani», brizgi, bruži, buņbuli, buņķi, bu-
ģeļi, butinieki, būdviči, cēŗpi, dardeģi, deji (viensk. dejus), di-
nēni, diķinieki, diēkanti, drāznieki, druļļi, duļķini, dzērvēni,
egļieni, garkāji, gaūŗi, glužģi, graūdūži, ģēderti, ģiŗkalni, juŗķi,
jūči, kadģi, kaiŗi, kalni, kalninieki, kalvaiči, klētnieki, kļaci,
krēťuli, krūmēni, «krūta», kukuči, kuņpj, kuraņti, kurzemji,
kūkši, kūpeļi, ķenavi, ķiēņi, ķudi, ķuņķi, laipnieki, laņķuči, lai-
gaļi, lesiki, liēpieni, lukāži, lukninieki, lūķinieki, maķagūži,
39 ma-/tuči, māķēni, meŗu-ķudi, mucnieki, muīžnieki, mūrnieki,
«neskūši», padāņi, pagrabi, pakuļi, palapji, paņpāļi, paļļi,
peknēri, piķeļi, piēči, plikģaloji, prilāpi, prūši, pūmpuli, putri,
raiši, ratinieki, raūdišķi, rāti, reķi, reņģesi, rubeži, ruīzēni, ruņči,
ruōķpeļņi, ruōļi, rūcini, saņdari, saūkanti, sārmati, sēduli, sēni-
nieki, sikšņi, silinieki, sīpuoli, skābarnieki, skrandi, slamsti,
sleža, smiltinieki, sneibi, spēķi, spriči, sprūdi, striķi, struņģi,
struōļi, sudmanti, sungāli, suŗbi, sūnākšļi, svikli, šķutes,
šupstiki, teleži, tiļugi, tiņbri, tidi, triniči, trūbi, tuōši, uldriķi,
ulpēni, uŗbāni, uzāŗi, uōťanķi, vaņži, vanagi, vaşķi, vārni

⁵³ [Pirmpublicējumā: m. — V. D.]

⁵⁴ [Vēlāk: Bunkas pag. — V. D.]

vęcvagâri (izr.: *vęčugâri*), *veiti*, *vilkauši*, *vīvi*, *ziēmeši*, *zvirbuši*,
žâbaki.

purvi: *tîrs, kırbas.*

duŗbes pag.; iedzīv. — *duŗbenieki* jeb *raŗbenieki*². E.

aīsiņi, apaiē, aūni, bajāri, bižzenieki, brikmaņi, brikši, briētuli (jeb -uli), buči, buņči, būdenieki, buōkulti, cīruļi, čakāni, čipas, čūkslas, daṁbenieki, «dimhari», dīri, druņki, dubļi, «eglēni», ēlkaš-pekši, ēdas (jeb -i), ēdaskalni, gatvenieki (gataonieki), gaūsēni, «gravani», gruļļi, guōbzemji, ģelži, iñlēni, iñti, jaūnzemji, juņkuriņi, juōnasi, kalēji, kaļķi, klempji, klīmsti, košuki, «kraukļi», kristeļi, kristiņi, «krišjāni», krāmi, kubiki, kugras (jeb -i), «kundziņi», kupši, «kūli», ņaūpj, ņēniņi, «ņinasti», ņivoli, ņiri, ņiviti, ņiēci, ņuņi, ņuōņi, laivas-ragi, laņķsēži, lastiņi, «lauksargi», «lēģeri», lišķi, maciši, muķi, pabērži, padambji, pāni, pekši, peņkuoki, pērkuoni, piķi, pinavi, piņķi, pižas, pilerī, plūgi, prāmi, puopēni (jeb -ieni), rutki, ruōķi, ruōlavi, ruōņi, sañdari, siļi, skalži (n. s. -dis), skruōdēreņi, spiņģēni, spiņģi, stuōķi, «sadiķi», sumaķi, tūbeļi, tuōmi, uites (jeb -i), uōzuoliņi, vēži, zāliši, zeidaki, znuōtēni (znuōtiņi), zudrāgi.

muižas: *duŕbe jeb raib(ā)muiža, ezere, kŕupamuiža, kuņ-
kuļi, liguti, paduõne, pīreļa m., uõkle.*

purvs: *baku* p.

gaviēzes jeb *gaviezas* jeb *gaviesnes* pag.⁵⁵; iedzīv. — *gaviesnieki*². E.

alekši, ateli, beitēni, bezēķi, birznieki, bieznieki, brūvēri, buiviti, cērpi, «cīkas», čakši, čauri, degšņi, «dikmalnieki», «eg-/lites», ģemburģi, grīģeri, gruožgāļi, gūdi, ģeļži, ģeņši, 40 ģetneri, ģilži, iņņi, ilīķi, jaūnzemji, «kalnieki», kanieŗi, karuļi, klaipiki (ar -k-), knipupji, «kradze», kraģi, kreži, krikmaļi, krizbēŗģi, kuņģi, kūgāļi, kvasi, ķaūpiņi, ķaūpjī, ķipsti, laūgāļi, lazdi, «lejas», «liles-kalns», lipšņi, luncki, ļaudupji, maķaļi, mārţuļi, mīltiņi, miluši, palgraši, pēķi (ar k), «pizika», «pūre», rubeži, ruģi, ruizi, saļi, saņdari, «silnieki», «sīli», sīmaņi, skaļži, skari, smilas, šukteŗi, tuoŗi, uļļi, upīši, urciķi, vēcvaģaŗi, zusnas.

muižas: gavižne, iņņas m., piles-muiža, sustas-muiža, vidusmuiža.

⁵⁵ [Vēlāk: Gaviezes pag. — V. D.]

gruōbiņas pag.; iedzīv. — gruōbiņnieki². E.

alkšņi, aņsuļi, anuži, baīdzata ciems, beģi, beiti, mež-bērtuļi, bikši, brēdiķi, bruži, brūveři, buki (nav vairs), cimdnieki, cūknieki (jeb cūcenieki), čaņpas, čaūri, čuņči, daņgas, dietlavi, draūģi, druļši, dubeņi (ciems), dūcmaņi, duōruļi, eņeņbrūni, ežeri, ērkauši, gūžas, ilgāna ciems, iņņi, janiķi, jaūnzemji, kalēji, kaļnenieki, kapēļi, (dubeņu- un «duorupes»-) kliēči, krūči, kukuļi, ķeiri, «ķerba», ķišu ciems, «lapati» (nav vairs), lazdas, lilavi (nav vairs), luči, lukaiši (nōm. s. -tis) jeb lukaiži, namiķi, nuļši, nuōvadnieki, petři, piņtiķu ciems, plaskas, plūģi, puōļi, rēmeši, riēžnieki, silenieki (ciems), skruņdas, skujas, stēbuļi, strazdi (nav vairs), sveiļi, šķērši, šļukas, tāluti, teņi, turaidi, ukšas, uřbes (izr.: uōrbes), ūsas, uōzuoliņi, vārduļi, vēcvagāři, vēči, viērpji (?), vipuļi, vīzaiņi, zāģeři (bārdulis un zvīpulis).

bata muiža, birž-muiža, bukmež-muiža, grīzupe, iļģi, kārlu muiža, mežnieku muiža, pērkvone, uōzuol-muiža, vītiņu muiža, gruōbiņa.

tuōsmāres ežers.

kruōtes pag.; iedzīv. — kruōtenieki². E.

aži, brūveři jeb laņkupji, dišleri, eglieni, elijas, guōbzemji, jaūnzemji, kalēji, «kalib-jāne», kaļnieki, kuřpnieki, kvēpi, ķaūpi, ķeři, liēpieni, maci, miķi, mucenieki, pabriēži, priednieki, puķiši, pupas, sēbuļi, slūtuři, spiņģēņi, striķi, šati, upenieki, uōlas, uōzuoli, vēcvagāři, velēkņi, zvīedari.

muižas: angnieze, kruōte. //

medzes pag.; iedzīv. — medzenieki². E.

- 41 «antiņas» jeb «antiņi», anuži, aži, bērmāki, birznieki, bilenieki, buņķi, cāļi, čāčas, daņči, diķi, dravnieki, dreija, drikas, etes, gudi, gudiņi, guōbzemji, iēsālnieki, jaūnzemji, juōzdrejs, kaļmale, kazrauši, kārļi, krauļi, krūmi, kubili, kuņdzini, kušķi, kūlaini, leķeři, leņķas, maci, māskas, «melvagas», petři, piņtars, piņķi, putni, «pūki», «pūri», reliņi, riteri, ruņģi, skuķi, skuōlas, struōles, stuņbri, sviķi, taūriņi, uōzuoli, vaiķi, vēcvagāři (izr.: vēcugāři), vēiti, vērnieki, vēveři, vidukļi, vilpuori, vitkas, zēņguļi, zuōņi, zvīedi.

muižas: kapsēdas m., mātras m.⁵⁶, medze, saraikas jeb saraiķi.

purvs: kram-purvs.

⁵⁶ [Pirmpublicējumā: mātras. — V. D.]

*nīcas jeb nīces pag.*⁵⁷; *iedzīv. — nīcenieki*². E.

alpēni, aļļi, anīķi, ažēni, ābuoli, banāži, baštiki (ar k), *bērnāti, brakšēni, burbas, buoži, cērpū-krūzēni, cibuļi, ciņceļi, čīmas, daiži, daņdzēni, dirnēni, dižgalvi, drāzenieki, dreijas, druļļi, duļķēni* («-ini» B.), *dzērvēni, ēmbūtnieki, ērkuļi, ģaūri, ģedērti, ģelži, ģirukalni* («ģirugali» B.), *ignāti, jaūnzemji, ječu kruogus, jurkas, kaiři, kalēji, kapūni, kaūli, kazbuķi, klaņpi, klāvi, kluči, kramēni, kristi, krūzēni, kupši, kuoši, kvēpi, kaūši, ķepali, ķeri, ķesteri, ķikuti, ķudas, ķuņķi, laipe-
nieki, laūgaļi, lādēni, lūsēni, luōcenieki, lāļi, majuori, matuti* (g. pl. «matuču» B.), *mākēni, miltiņi, miēlavi, mucenieki, mūrēni, padāni, paipas, pakuļi, paņkuoki, paūžēni, peļņēni, piķēni, piķeļi, pižas, pižuki, piēči, piēksēni, piēnupji, priēduļi, puči, pudzēni, pukuļi, pulķi, pudras, puži, pūki, puōdēni, rate-
nieki, reiņi, riziki, rūmbas-peļņi, runni, ruōļi, ruōļu-klētnieki, ruōņi, rūči, sapati, saūkanti, sējēji, sikšņi* (bumbuļi, pagrabi), *silēni, smāgi, smiltenieki, sneibes, spāres, spīrgi, spraņči, sprūdi, stanislavi, striēķi, struņgi, stulpi, sukuti, suņgāļi, sveiļi, šķīci, šķilas, šķuburi, tiļugi, tidi, trūbas, tupeši, upēni, upmaļi, urbēni, uōtaņķi, vaņži, vanagi, vārnas, vēcvaģāri, veiti, vērenieki, zaņdari, ziēmēji, zuši, zuzāni, zveji*.

Bez tam Leitīšniekos ir vēl šādas mājas: [g. pl. «anšķinu», g. s. «aškapes», g. pl. «balcepu», «bārbišku», «bātu», «brizgu», «bumbuļu», «burģeļu», «lankuču», «meiņu», «muiži-//nieki», 42 g. pl. «nesakušu», «pagrabu», «palapju», «pauļu», g. s. «rišmetes», g. pl. «slamstu», «spriču», «sviklu», g. s. «šķutes», g. pl. «šupstiku», «uldriķu», «uzāru» B.].

kalni: *ķupu* k., *pūsēna* k.

ēzers: *mēķes* ēz.

pērkuones pag.; *iedzīv. — pērkuonieki*². E.

*alpi, aūci, ādami, ārāni, baštiki, «bāla», beļļi, bērtuļi, brakši, bruņči, ceļduōmi, cīpa, «čures», dabari, daneļi, diķi, dimzi, diž-
gaūši, dižtidi, «drezes», duōbeļi, dziņtarnieki, gaiļi, grabji, gruoziņi, ģelži, «intes», jaūnzemji, jātnieki, jēči, jēkuļi, juiģi, juriši, juōži, «kalej-rones», «keepes», «kīre», kļauši, kliēvi, kluči, kraūči, kruōģeri, «kulenieki», kuņdziņi, kūli, ķesti, «ķēka», ķēnigi, «lankas», laņķi, lejnieki, «linges», libeķi, lukāži, lūki, maisiņi, maķi, maļiki, «meženeeki», nāgi, «needoli», nuōvadi, paisi, pātari, pāvili, peņi, peņķi, piķi, «preede-lunte», pūķi, puōra-zudavi, rāvi, reiņi (reiņi), reķi, riežnieki, ruzgi, ruōlavi, skalži* (nōm. s. -dis), *skara-skari, skrāmu-jaungelži, sleiņi*,

⁵⁷ [Vēlāk: Nīcas pag. — V. D.]

smiltņieki, stēdi, «steernea-leju (gen. pl.)», *stēndzes, stīrni*, «strikes», *striķ-kalēji, striķ-siseņi*, «strukeneeki», *šalmji, šāvēji*, «škultes», *šķili, šķilvalti, taūres*, «uozuoli», *vērbeļi, vērši, vidukļi*, «zabes», *zirģeļi, zudavu uōrbēni*, «zures», *zusni, zūzāni*.

ēžeri: [«raganu» ēz., «tojmales» ēz. B.]

kalns: «svēteļu»⁵⁸ k. B.

priēkules pag.; iedzīv. — *priēkulnieki*⁷. E.

adāmi, ambrēni, ašmji, baūbļi, bēltēni, beņķi, bliēķis, braži, buņka, burvi, būmeistari, cērpi, čakses, daļģi, driviņi, druņki, dziņtari, el(e)kši, ēlkaš-ķezēni, gabaliņi, gaņņi, garuoži, graveņieki, gūži, ģēģeri, isriēde, ivāni, jauņenieki, jaūnenieki, jaūnzemji, jānaiši, «jātņieki» B., «jermuši» B., kaģi, kalnenieki, kaņdari, kaņupji, klabji, knipēni, krieviņi, kūlupji, kvāši, ķeri, ķezēni, ķipsti, «libarti» B., libji («āzpures-», buņku-), meiri, «minki» B., mizēni, mucenieki, paūzari, priēd(i)nieki, puņgas, puōļi, raūdenieki, riši, ruōbežnieki, saģi, sāļavi, skuřstiņi («-eņi» B.), stutēni, sudmaļi, taūrēni, treidi, uřdanga, ustupi, 43 utiņi, uōstēļi (arī: «postinieki» B.), // vaītieki, valti, vašiļi, viģeļi, viřga, vistiņi, zivērts, ziēmēļi, zūni, žibali.

muižas: *biřzumuiža, jauņenieku (jaūņieku) m., juōguļi, katrines m., kņuipju m., libartu m., paplaka jeb paplakte, priēkule, ūsaiķi.*

pagastā izšķir: *aizpurniekus, duōbelņiekus, gaņņu galu, jauņieku («jauņnieku» B.) galu.*

dīķi: *duōbelis, «oģu» dīķis B., padruķa d.*

kalni: [«ciemātes» k., «drunku» k., «ķiķa» k., «sērmo-liņa» k. B.].

purvi: *bakānu p., «dāvida dumbieris» B., «raktenis» B.*

pļavas: *baņblis, «bunku lanka» B., garišķe, «grāpēns» B., «kramišķes» pl. B., «līnumērka» B., mēřguža, rāpeņa, «renes» pl. B., «sesku grava» B., «slūturene» B., «stalbes- līkums» B., sukutenis, «sutrauna» B., «sviesta purvs» B., «smerlene» B., «šustaru» pl., vīdaūta pl. («vīdaute» B.), «zīles purvs» B.*

ganīkla: «ķaupene» B.

meži: [«brencene», «duburis» B.].

*purmsātu pag.*³³; iedzīv. — *purmsātņieki*⁷. E.

ādiņi, āduži, baļķi, beķeri, beņķi, biřzenieki, braņci, brēža, briēdis, bruņci (ar c), brūveris, buōliņi, dārņnieks, deģi, dinvieši, dicmaņi, gravenieki, kalējs, kalņnieks, kļavi, kupši (nōm.

⁵⁸ [svētelis² «Storch (stārks)» ME III 1155. — V. D.]

s. -šis), *laņķi, lāmi, majuors, meīri, pelitēni, pilenieki, pleiķi, «prūsi», purviņi, puoliki (ar k), puomari, «rāvas», ruizēns, sikšņi, siliņi, skuōlīnš, spruķi, straūtiņi, tāluši (nōm. s. -tis), tūnēns, upiši, uozuoliņi, vanags, vīstiņš, ziemeļi, žāgi.*

muižas: *leīnumi, purmsāti, priēdnieki, vīrpiņi.*

rāvas pag.; iedzīv. — rāvenieki⁹. E.

ābrāmi, baluoži, ģezmaļi, guōbzīņi, kaūgari, kripši, kupši (nōm. s. -šis), lamberti, laņģi, lāči, leiši, lejgaļi, māliņi, pupas, riņmas, ruļļi, sniķeri, stiērpigi, struņgas, šuskas, tīsi, vēcūogaři, vēveri, vilki.

muižas: *liēpu m., rāvas m. //*

rucavas pag.; iedzīv. — rucavnieki⁹. Gr. + E.

*agatnieks, aīgars, albužs, «alksnis», aīsts, aīviks, «aniks», 44
«annužs», apšultis, aškāji, aškāpis, atāls, atīķis, atis («ātes»),
«āpšūtnieks», bakups, «balceris», balcāns, balčus, «baldaun-
nieks», «balins», balťiks, «baltrus», «barbanišķis», «barbāns»,
barbins, «barmalaūšķis», bašķis, bālēns⁵⁹, «bārbjānis»,
bātupšķis, beķeris, «bēdins», bēta, «bidins», bidls, biržēlis,
biķers, blaūzda, «blusa», boks, brizga, brušovts, «bruzdins»,
bruža, «brūzenieks», huberis, «bucis», bukals, buks, «bumbuls»,
buņķa, buřmelaūšķis, būdel(i)s, būre, «buōža», caūris, «celms»,
ceplenieks, cibuks, «ciņkus», «cīrulis», «ciemins», čigānšilis,
čīmpa, «čukans», «dambenieks», dañ(d)zins, «daukants»,
«dauķša», dārdeģi, «dārzins», dejus, dem(i)s, «dīķinieks»,
«diedenieks», diēdišķis, «diekants», doržs, dreīžis, «dumpis»,
dūrejs, dzēļtainis, «egliens», ēiriks, ēlbužs, ēmbrišķi, emenieks,
«endrus», «ezermala», ēnas, «gabris», «gaidis», gaigala,
«gařkāja», gatvenieks, glūzda, grabalaūšķis, graudužs, grāvins,
gruņduls, ģaūris, ģeči, ģegužs, «ģeistauts», «ģibietis», ģigas,
ģirņus, ignāts, «ilzenieks», iēsalnieks, jaņķuts, jaūnzemji,
jaūris, jaūšķis, «jāneiks», jāniši, «jānužs», jātnieks, «jēcis»,
«jukna», «jukums», jurjāns, jūcis, «jūrnieks», juōnleitis, kaīris,
«kaklins», kalnālis kalnenieki, kalnišķis, kalnurbāns, kalvai-
t(i)s, katužs, kaūls, «kaža», kāpinieks, «klabis», «klajums»,
klampiš, «klans», klibais, klīm̃bis, kliņģis, kliņķis, klucis, «kram-
bulis», «kreža», krīģins, krulis, «krūms», kukuks, «kundzins»,
«kupša», kuža, kūda, «kūkša», kūpel(i)s, «kūršis», kūršlauks,
«kūše», «kviesis», «ķaupis», ķepis, «ķēdis», «ķerve», «ķetverts»,
ķiburis, «ķišķis», ķikāls, ķišenieks, «ķuda», ķuiķins, laipiniēks,*

⁵⁹ [Pīrmpublicējumā *bālēns* un *bašķis* nepareizā alfabēta vietā. — V. D.]

laṅga, laṅkutis, lākutis, «lesiks», «lipše», libeģis, lipars, lize-
nieks, «lurķis», «lūķenieks», lupiks, «maizinieks», maķis, maṅgu-
lis, matulis, maūšs, mažais, mārģiērtnieks, «meiris», meṅca,
meženieks, «mika», «mikjānis», miltiņš, mizainis, miēlavs,
«miemis», «mucenieks», muītenieks, «namins», «nūja», pagrabs,
paipa, «paleja», «pampals», «pavartnieks», «pelcis», «pelecka»,
«pelečs», «peliedis», pemper(i)s, peņce, pese, pēka, pērkuons,
pilķis, piļutis, pīrktnis, pīrkuls, pīrtenieks, pilēns, pleiķis,
«pludavnieks», plūģis, «pluôcis», «pricius», prīlāps, priēdiens,
45 «pulķis», pūķis, pūrtiks, «radins», // radomišķis, rakis, rācs,
rēvenieks, «rijnieks», «rinkus», «rūcins», ruôga, ruôlavs,
«sakne», saldais, sārmats, «sesks», «sijups», silaspruoģis,
«sile», silenieks, «sileži», sipuôls, skābarnieks, skrandā,
«skrablis», skriķis, skruzdiņš, «skuja», slaṁpe, «sleža» «slēža»),
smēdenieks, «smiltnieks», sprāngars, sprūdi, «spruoģis», stalši,
stalģis, «starpenieks», stirblis, straūts, struṅga, struôķis, stūris,
sudārgs, «sudmants», suķis, suṅgals, «surba», svilis, šaṁpišķi,
«šapa», šatners, šāvējs, šeper(i)s, šimis, «šimkus», šķipers,
šķirpcs, šnakste, «špigulis», «šuķis», šūna, tabāks, «tapins»,
tēkavs, telēži, «teṁbra», «terbets», tiltiņš, timbra, tids, «tīrel-
nieks», «treže», «triba», trūkšma, truṁpiķis, tuklēris, tūrša,
tuôža, ūrbāns, ūdrs, vaṁža, «vašķis», vārkalis, vārna, vārs-
bērgis, «vēcainis», «večatnieks», vēits, vēllins, «ventinieks»,
«vespērs», «vērķis», vilkkaūls, viṁdiks, virbals, virkauss⁶⁰, vis-
mins, «vižla», «vītoliņieks», «vīva», vīzulis, «zakis», zaūnica,
«zeme», «zemturis», «zitrags», «ziemelis», zudavs, «zvīrbulis»,
zviṅgzdiņš, žabāks, «žagals», «žagats», žile, žimants, žubes,
žubra, žuļģi, žulliks, «žuvinis», žvagin, žvaģis, žviṅgulis.

muižas: «būtiņi» (tagad Lietuvā), ķāķišķe, pape jeb «papa»,
rucava;

ciemi: bajārinu, brušovitu, ģigas, kalnišķu, kuōņu, ķēroju,
lākuču, likuma, meirišķu, mikņu, nidas, pakalnišķa, palaipes,
papes, paūrupes, pešu, «spigulu», stalšu, «sudargu», šlājiēna,
uôzuolijas.

papas ēz., sēsku ēz.

kalni: karines k., lāvas k.⁶¹, miētarags, āpsūtes k.

purvi: ķirba, meiķes p. tirelis, truṁpes p.⁶²

tadaikū pag.; iedzīv. — tadaikṅnieki². E.

aļfi, aṅtuļi, aṅziši, aṅķi, aūdari, bablāni, biēži, brūveji,
čakava, daṅči, daūguri, dižgaiļi, dižķieci, diēnavi, dreīmaņi,
dzirnieki, gribēni, grimsti, ģeļži, ģildēni, ģiļži (nōm. s. ģildis),

⁶⁰ [Pirmpublicējumā: virkauss. — V. D.]

⁶¹ [Pirmpublicējumā: lāvas. — V. D.]

⁶² [Pirmpublicējumā: meiķes, truṁpes. — V. D.]

ģinuši (nōm. s. -tis), ģirti, juņkurēni, kaijas, kalnenieki, kaspari, kābari, krikmaņi, kriņpi, kriēvi, krūzēni, kugrēni, kulenieki, kuški, ķeizari, ķibji, macīši (jeb -tis), māguži, mārki, muši, peņkuoki, peņti, pēki, pluīņi, preikuři, puķenieki, pupaiņi, pužiķi, pužļi, puōdiņi, raūši, rubeži, ruņti, ruškuti, rūkuti, sikši, skurbi, smudas, // spruōģi, stiēbri, stāři, teņņi, tēviņi, treņkaļi, 46 *
vālēni, vēcvaģari, znuōtēni, zvīguri.

muižas: altvite, tadaikū m., vārlāja, vārva.

talsu pag.⁶³; iedzīv. — talsenieki². E.

«aikas», aļļi, «anduži», aņšķi, aņtuļi, «apšuļi», apuogi, āpas, bagātie, baūkši, bērtuļi, birāni, «brenči», bruģenieki, brūni, buči, buki, cibuļi, čaūři, daņči, eļčuki, ēniķi, gaiļi, gaūsēni, grabji, ģirtiņi, ības, iēsalnieki, «ieziņi», «jaunzemji», jāči, jēksti, jēkuļi, «kaleji», «kalneji», kālīši, kluci (ar c⁶⁴), kužūki, kūmas, kvices, ķibji, ķikēļi, lāči, «lejeji», mačuļi, māķi, māliņi, meīři, mežiņi, mežģirti, mizēni, nuži, nuōrenieki, padambji, «pigas», pipji, plūcēji, pūrāni, puōdiņi, ratuļi, riņdaugi, sienpuori, skuķi, «spilves», stēģi, slibas, struijas, strutas, taūriņi, vaļēni, vēcvaģari, vitkas, «vītuoli», zeimji, ziles, zvīēdi.

muižas: duōrupe, riēģe, ruōlavas m., tālses m., tāšu m.

vecpils pag.; iedzīv. — vecpilnieki². E. + Pl.

baltmāķi (jeb -maķi), bāliņi, budras, buki, bukmuiža, buņkas (buņķi), čubas, čūkšļi, dārznieki, duņbras, dupļi, eglieni, eziši, ēdaskalni, grēncēni, greņči, ģēģeri, ģiri, jēdraunieki, jēči, kalēji, kaņcleri, kārpēni, kārsģaļi, klāveļi, klāvēni, kuīnes (kuīni Pl.), kuņkuļi, kupši, kuŗpnieki, ķaūpi (ķaūpes), ladi jeb ladiķi, leiši, makst(e)nieki, maķēni, māķēni, mārkaiši, meīři, meļpuori, mežnieki, miķi, mucenieki, nikuži, nuōvadnieki, paduoņi, pavāři, peļķi (peļķes Pl.), pēči, pļeskas, prūši, raūši, rēmeši, skubes (skubji Pl.), sniķeri, spalvas, spiņsteri, taūres (aū Pl.), taūtiņi (aū Pl.), tipuori, uōstiņi, uōzuoli, varķaļi, vēcķalēji, vēcvaģari (jeb -āři), vecvietas (jeb vēc-), vēr(v)es, vēveri, zaķi, zaļuodzes (jeb -dži), zvīŗbuļi.

muižas: āzeļi, ilmāja (iedzīv. — ilmājnieki), katriņas m., lazdas m., lāņi (iedzīv. — lāņenieki), lekši, rasūte, struōķi (iedzīv. — struōķenieki), uōzuolmuiža, vecpils.

staņas lauks.

⁶³ [Vēlak: Tāšu pag. — V. D.]

⁶⁴ [Pirmpublicējuma: e. — V. D.]

- aizpuōri, aītiņi, aūdari, avuoli, «belte» B., bētiņi, bruži, brūveri, «caunes» B. (nav vairs), čabas, čipas, daīgaskalns, // 47 duķi, ēlki, garišķi, grāvas, grāveri, «ģēģeri» B. (nav vairs), izdegas, jaūnzemji, «jēči» B. (nav vairs), jēkuļi, jēķini, kabili (ar l), kaleji, kalnēji, kaži, kristapi, kriēvi, kupšas, «ka-ūža» mājas B. (nav vairs), kūrbūda, ķeiri, ķiņguti, laīnkas, laūki, leviči, «lingis» B., «liesa» B. (nav vairs), mežgali, pavāri, pelēki, «pēčis» B. (nav vairs), «pērkonī» B. (nav vairs), «pīlupa» mājas B. (nav vairs), «pūces» B. (nav vairs), riīmtāji («rimtakalns» B.), rizbērgi, silnieki, «slēperis» B. (nav vairs), sniķeri, «stelķa» mājas B. (nav vairs), strazdi, strāpji, strēļi, šļapatas, tīpi, tuōmēļi, tvērēji, ules, ūšas, vanagkalns, «vīzainis» B. (nav vairs), zaģi, «žube» B. (nav vairs).

muižas: bebes m., uošenieki, vērgale.

pagastā izšķir šādus ciemus: [«dižais» c., «kabila gals», «krama gals», «midzeņu» c. B.].

ēzēri: [«dzirkalis», «elkezars», «kārezars», «kraupu» ēz., «krūstu» ēz., «laipezars», «ulles» ēz. B.].

dīķi: [«kalvas» d., «māķaploks», «mēra bedre», «pagāze», «rātes» d., «sklandu» d., «tružu» d., «zagļu» d. B.].

kalni: [«čukšu» k., «dzeižu» k., «knīplokus» k., «ķibja» k., «maizites» k., «meldijas» k., «pullene» B.].

purvi: «elles-dumbris» B., «degumi» B., pluōču purvs, «praulu bedre» B.

pļavas: [«cūcenes» pļ., «čokstere», «čuijas purvs», «duk-ses purvs», «dūkste», «grāmatu purvs», «jēraste», «kārkļejas» pļ., «ķiezenes», «laukgrīni», «ļecene», «maīļu-valks», «mīla-valks», «niedriene», «pilene», «piņķis», «pope», «raciņu purvs», «rāviene», «režģene», «riežu» pļavas, «stragoņas», «sunakslis», «tirulis», «žumpa» B.].

lauki: [«aperes gals», «bada» lauks, «kņadas birze», «pauna», «rakumi», «sātu» lauks, «spīru-valks», «upes kraulis» B.].

ganības: [«akselene», «drabeņu sils», «eņģeļu kārkliens», «irbene», «kunķenes», «lapšu kalns», «nozene», «pampu purvs», «poļu kalva» B.].

meži: [«āžmugures kalns», «garapaldas priediens», «krievu-dumbris», «lamatas» mežs, «lēzuma kalns», «pakāpe», «rāce-najis», «ūderfāte», «važuka» birze B.]. //

- 48 «aizmeža-prūsis», aīti, avuots, beīciņi, «ceklaudzis», diī-zēni, kurci, ķeizar-ķupji, ķiņēni, ķupji, «lekuzis», maķēn-dinviēti,

maūri, nuruži, pērlis, piņtiki, puōri, rubeži, siliņi, struki, vai-
nauši, vēcvaģari, zvejapuatori.

muiža: vīrgas m.

Bez minētajām mājām Virgas pagastā pēc «Latvijas»
№ 71 no 1913. g. ap 1860. gadu iznīcinātas šādas mājas:
«dzeņu-pērļi», «kandeři», «karuļi», «ķempji», «ķiepi», «oles»,
«pērkuoņi», «preikuři».

ILŪKSTES APRINĶIS⁶⁵

akniša(s) jeb aknistes pag.⁶⁶; iedzīv. — aknišēni. H.

aizpurve, aluotnieki, anciši, bajāri, «baltimora», brenča-
sēta, bruži, brūveři, buiķi, «bumbul-kapča», caunes, dēguta,
degsnis, «degšņa-vilams», «drežinski», dunduri, dūkstes, dzeņi,
grāviši, gubaunišķi, «ģeidāni», «ģerdas», indāres, iškuri, jau-
dzemji, kakstēni, «kalvišķi», kaļķinieki, «kaņupīte», kazuļi, kā-
puostīņi, krankaļi, kriškāni, «kukniski», kungu-drivas, kuprāres,
ķikēni, laksti, lazdas, lāči, «lejas», lejnieki, likumieši, lielā-sēta,
lukstinieki, medņu-sala, «mežaraupi», «miķēni», mingalauči
(< -oviči), mušas, mušinieki, «orelišķi», «oreļi», palzas, «pod-
kupre», «purva-krišs», «purva-sala», puoļauka, rācēnāji, rāceņi,
rubeni, «rūkas», saduķi, salas, seņi, «silabriedis», silaraupi,
simaņi, «skārdupnieki», skušķi, «smekerstāni», stašēni, striki
(ar k), striku-krišs, stūreļi, šatnieki, šeltes, «širmuki», šķēršļi,
špigas, tuņķēļi, (vēcie)juri, vēcums, «vilka-purvs», zaķi.

ēzērs: lapas ēzērs.

meži: «briežu sils», «ģiriņa», «ļovonišķu sils», «mosts»,
šēltupes mežs.

asares pag.; iedzīv. — asarieši. H.

aizpurvi, apalāni, baltiekalni, braži, brillene, brūveři, bubuļi,
dimpeŗēni, emsiņi, «jaunzemi», ječi, kažamāki, papalšķi, //
«podkaši», purva-čemeři, saksī, silanči, spēlēni, strupiņi, urbēni, 49
vanagi, vārkavieši, viļumēni.

muižas: asare, palmalnieki, spēlēni, uozulnieki, vārkava.

ēzēri: kalneŗērs, laidiens, zuju ēzērs.

plavas: ēglūne, vaskinieks.

mežs: duburi.

⁶⁵ [Ilūkstes aprinķa vietvārdiem J. Endzelīns tikpat kā nav apzīmējis intonācijas. Parasti šais izloksnēs stieptās intonācijas vietā mēdz būt kritošā, un Akniste, Asarē, Bebreņē, Demenē, Dvietē, Gārsenē, Kaplavā, Kurcumā, Lašos, Pilskalnē, Prodē, Rubēnos, Raudā un Susējā runā kāpjošo intonāciju, ko J. Endzelīns apzīmē ar lauztās intonācijas zīmi. — V. D.]

⁶⁶ [Vēlāk: Aknistes pag. — V. D.]

baraukas (tagad: *silenes*) pag. E.

bajārišķi, *beduši*, *bradi*, *budi*, *gainava*, *gaudišķi*, *gaveitišķi*, *katineļi*, «*kurilišķi*», *lušķi*, «*metelišķi*», *mūrnieki*, *pupišķi*, *pus-tiņa*, *raki*, *riča*, *rumpišķi*, «*smilgina*», *sprīģišķi*, *vārpines*, *vī-ķeļi*.

«*belmonte*», «*ezarmuiža*» (jeb «*ezernija*»), *ilga*, *kumbele*.

bebrenes (jeb *bebrines*) pag.; iedzīv. — *bebrišķi*. E.

aizkārkli, *aiztīreļi*, *aizupji*, *akmeņupe*, *andzišķi*, *apakšas*, *apšāni*, *asmi*, *baldūne* jeb *balduoņa*, «*balenišķi*», *baltaruņi*, *baltišķi*, *baltkalni*, «*bartišķi*», *bēbrēni*, «*bērze*», *birņi*, «*birži*», *blives*, *brenči*, *brimaņi*, «*briedišķi*», *cauni*, «*celmi*», «*čabišķi*», *čāmāni*, «*čirnišķi*», *daģi*, *dēgutišķi*, *diņģelkalns*, *dirbelišķi*, *dumbrauka*, *duncki* («*dunski*»), *dzēguzine* (jeb *dzagūziņi*), *dzēnušķi*, «*eiļi*», *elkšņi*, *ežeri*, «*graižkalns*» (jeb «*graižkalns*»), *grēndzēni*, *gulēni*, «*ignalina*», «*jurāni*», «*kaladišķi*», «*kalnes*», *kalnišķi*, *kalvji*, *kāncēni*, *kāntēni*, *kāupišķi*, «*krievu*» sala B., *kukulišķi*, «*kurmji*» (jeb «*kurļi*»), *ķeiři*, «*lubartišķi*», «*lugarišķi*», *mačulēni*, «*masejišķi*», «*matejišķi*», «*mēlbārzs*», *miņāti*, *miņātišķi*, *mugdāni*, «*pakalnišķi*», *pavāri*, *plepi*, *plitnica*, *puķa-nauka*, *pur(v)elišķi*, *putni*, *putrišķi*, *puodēni* (izr.: *pūdāni*), *reinišķi* (izr.: *rai-*), *rudāki*, «*rupšina*», *rupšinieki*, *ruobežnieki*, *sasnauka*, «*savišķi*», «*sitali*», «*skrimblewka*», «*skute*» (jeb «*škute*»), *striķine*, «*svile*», «*tanani*», «*tevišķi*», *tiltišķi*, *tran-tišķi*, *tvintiķi*, *urziķi*, *ūžuļi*, «*valeiši*» («*vališķi*»), *vaļuki*, «*varo-nišķi*», *vāveriši* («*vāverišķi*»), «*vēcumi*», *vendelišķi*, *vērtežas*, *viesite*, «*zingailišķi*», *zvidrišķi*, «*žagari*», «*žeperi*».

ālsna (izr.: *olksna*; vāc. (Althof), *ilze* (iedzīv.: *ilzānišķi*), *kaldabruņa*, *kamiņčāni*, *bebrene*.

ežers: [«*rupsitis*» (izrunā ar *ei* otrā zilbē) B.].

meži: [«*vindas vēcums*», «*grūža*» purvs B.]. //

bornas (tagad: *kaplavas*) pag. E.

- 50 «*aitiņi*», *bajāri*, «*bakši*», «*bautrišķi*», «*bičēļi*», «*braģišķi*», «*busi*», «*calmi*», «*dumarišķi*», «*gaisēļi*», «*gaspari*», «*gondēļi*», «*gusišķi*», «*jurišķi*», «*kalnišķi*», «*kalvišķi*», «*katišķi*», «*kurme-lišķi*», «*labiņi*», «*leisani*», «*orupi*» (< *ārupji* ?), «*paudrišķi*», «*plīķi*», «*putremišķi*», «*riten-aizupi*», «*rosuļi*», «*rusteiki*», «*ruobežnieki*», «*simuklišķi*», «*stirbļi*», «*uržļi*» (jeb *uršļi* ?), «*voitišķi*», «*žundi*» (jeb *šundi* ?).

kaplava, «*matulišķi*» (vāc. Schnellenstein), *borna*.

demenes pag.; iedzīv. — *demenieši*. E.

«birnišķi», «britanišķi», «cerelišķi», «daukštani», *dedelišķi*, *dirvānišķi*, *elksnišķi*, «ģedreitišķi», *janulišķi*, «jasenišķi», «katrinišķi», «kublitišķi», «labiņi», «latvelišķi», «lesišķi», *maslaki*, «matasišķi», «matelišķi», «murani», *pašķelišķi*, «pevišķi», «petrinišķi», «piļķelišķi», «pliķišķi», «preidaķišķi», putrami, *rački*, «skirna», «stirbli» (vāc. Luisenhof), «subatišķi», *svēntaduonišķi*, *šakališķi*, *šūķelišķi*, «vaserišķi».

brīgene («briga»), *lauka* muiža, *lauķese*, «turmonti», *upes* muiža, *demene*.

dvietes jeb *dvieta(s)* pag.; iedzīv. — *dvietišķi*². E.

sādžas: *aizpurvišķi* (izr. aizpūrišķi), «āžene» (kruogs) B., *būki* (izr.: *byuki*), *cukriņa* («cukurine») B., *degšņi*, «ežermale», *glāudāni*, *griezēni* (izr.: grizāni), *kalnišķi*, *kankari*, *krapiņi*, «kriškanāni» B., *kutniki*, *kūliņi*, «ķeklišķi», «ķetrāni», «lubgani», «medņi», *munči*, *nicgale*, *pērkūnišķi*, *pikstuone* («pikstuline»), *priedišķi*, *pupiņi*, «pazani», *rāubišķi*, *ribaki*, *ruļuki*, *ruži*, *sādišķi* (izr.: suod-), *siļi*, *skudrišķi*, *skujišķi*, *sviķļi*, «šauri», *špaki*, *teiteļi*, «timšāni» B., *tireļi*, *trapšišķi*, *trunkuci*, *tuomēni*, «vēcdraunieki», *zaķišķi*, *zarinki*, *ziperi*, «zviedrāni» B.

dviete jeb *dviets*.

plavas: *luksti*, «vērtežas», «sudarine», «nagordine», [«šaures», «roudu» pl., «staģu» alksna. B.].

purvs: «viesīte» B.

«gaiļu» ežers B.

«vāzanu kalns» B.

meži: [«dievinišķi», *apšene*, *lācene*, «nakauņa», «names» B.].

gārsenes (jeb *gārsines*) pag.; iedzīv. — *gārsenieši*². E.

«aizpuori», «apalāni», *bajāri*, «bubuļi», *butķēni*, «dimperāni», *elnēni*, *elsīte*, «emsiņi», *grendze*, *indāni*, *jakāni*, *kažuokīšķi*, // *kukalēni*, *kurmišķi*, *laukgaļi*, *paškāni*, *prunķēni*, *pur(v)-maļi*, *rūdupe*, «vanagi», «vārkavieši», *vēcmuiža*, *viduģiri*, *vilāni*, «viļumēni», *zimbļi*, *zilāni*, *žlābji*.

gārsene.

ežeri: *dēļu ež.*, *bezdibenis* B.

milzu kalns B.

plavas: [sarbinta, deglis, meldines B.].

meži: [kabutišķe, gailišķe B.].

kalkūnes (tagad: *laučēsas*) pag.; iedzīv. — *kalkūnieši*. E.

«baltakaški», «bazališki», «bimbiriški», «blaudiški» (jeb blandiški ?), «cibliški», «elksniški», «gardeliški», «grabeliški», «griniški», «kārkliņi», «krapiški», «kukuriški», *kumpiniški*, «kiliški», «lauriški», «malta», «matviški», «pabališki», «paberniški», «pakupiški», «pauliški», «paupiški», «pazariški», «priekuli», «ratēji», «rendeni», «sventa», «škirsten»[i], «traniški», «vanagiški», «vareniški», «vasariški», «veģimiški», «viķiški», «vilniški», «vilumiški», «višķeri», «zadiški», «zelaiški», «zeltiški», «zelķiški», «zemiški», «zvaniški», «zvirbiliški».

«medņu» (jeb «medum») muiža, *kalkūne*.

kurcuma pag. E.

«abeliški», «adališki», «aizupes», «antakoļi», «auguniški», «auzoliški» (jeb anzoliški ?), «ažožeri», «ažupiški», «baltiški», «beruliški» jeb «biruliški», «britaniški», «graviški», «grebli», «grendze», «grumpiški», «gulbinka», «kalnenieki», *kalniški*, «kamariški», «klaviški», «kruki», *kumpiniški*, «ķirkoļi», «martiniški», «matiški», «matuliški», «mežaniški», «preķeliški», *purviški*, «ragauniški», «rimšiški», «rudminiški», «ruobežnieki», «silniški», «skatiški», *smiltnieki*, «smilģiniški», «stumbrina», «stupiniški», *sviliški*, «svilpiški», «šarķiški», «vilkapors», «vitreniški».

ezere (jeb *ilze*), «ģirviški», *lauķese*, *vilkumiests* (vāc. Egypten), *kurcums*.

lašu pag.; iedzīv. — *lasieši*. E.

aklēni (senāk: *akmēncāliši*), «alton-», *ābuolnieki*, *baltruki*, *basaki*, «bēržani», *bēržkalni*, *blakanci*, *bliviški*, *blusiņi*, «bruku» *tuomēni* un *jaunzemji*, *cielava*, *čunčuļi*, «čuviki» («čuven»), «dideliški», *dirvāni*, «dilluk»-*tuomēni*, «dubline», «gar-
52 *lomiški*, // *grābekļi*, *gudeliški*, *ģeķeļi*, «ģerdani», «juciški», «kakaniški», *kalnes*, *kalniški*, «kalva»-*duobelnieki* un «kalva-sunakl-», *kauprkalne*, «kazupurve», *kraukļi*, «lapci», *lesiņi*, «lacka», «maizīte», *pabērži*, *pakalnes*, *pakraste*, «pakuliški», «podiški», *pope*, *popiški*, «prede», *pušli*, «reke» («bērznieki» un *uozuolnieki*), *rudani*, *salnas*, «sarmuliški», *sulas*, *susekļi*, «sweikat», *unduļi*, *upmali*, «zaķi», *zvirbuļi*.

grinvalde, *kalna* muiža (vāc. Hohenberg), *lustberga*, *šedere*, *lašu* muiža.

pilskalnes (jeb *pilskalnu*) pag.; iedzīv. — *pilskalnieši*. E.

«bidušķi», «biroki», «birži», «bitani», «buči», *dranka*, «dri-
ķinišķi», «dubišķi», «dumblina», «dobulišķi», «ezerupes», *gaišķi*
(«gajišķi»), «guļani», «ģerišķi», *kalnišķi*, *kalvēni*, «*kankari*»,
kudeiki, *kukļi*, «kurmišķi», kūliņi, «*ķeselišķi*», «lapišķi», «lācis»,
ļopi, *miltnēni*, «movilišķi», «mukāni», «mundi», «palazdin»,
«piskuni», *pliķišķi*, «prusani», puri, «ragulišķi», *rāubišķi*, *sabaļi*,
sivišķi, «smēļi», «stašani», «stelne», «svidrišķi» (jeb «zvid-
rišķi»), *svilpišķi*, «šadeiki», «šakali», «šarnišķi», «šaršuni»,
«šauļi», «šuri», *timšēni*, *tutēni*, «uguļi», «užuļi», «vaikuļi»,
valpēti, «varlišķi», *vilcēni*, «vilkup», «zarišķi».

kaņecpole, *kazimere*, *pilskalne*.

pruodes pag.; iedzīv. — *pruodieši*. H.

aizpurvi, *akmenišķi*, *amasišķi*, *ancēni*, *antunišķi*, *apušķi*,
apuoki, āzišķi, *bagdēni*, *bērnēni*, *biltauri*, *biržuļi*, *briekāni*,
brieži, *cigarišķi*, *ciruļi*, *cūkauši*, *čakstes*, *čūrišķi*, *dūdeļi*, *egles*,
«gavenišķi» B., «gilišķi», *grendze*, *grigaļi*, «igaun», *ilģine*,
janulēni, «jauniķi», *juostēļi*, *kakarēni*, *kakstes*, *kalnišķas*,
«kapunica», «karklišķe», *karstumi*, *kaušuļi*, *katužāni*, «kažupe»,
kārkliņi, «komantišķi», *krūmiņi*, *kudlišķi*, *lapene*, «laurenišķi»,
leimaņi, «lejas», *linarti*, *lindadži*, *lielpetreļi*, *lupēļēni*, *lustūzis*,
maneļi, «mežmal», *mežupji*, *miķēļēni*, *miķelišķi*, «pavar»,
pazarišķi, *pēlsēni*, «puncul», *purmaļi*, «puslauk», *raģeničkas*,
reiničkas, *rudēki*, *sešķenišķi*, «sinavišķi», *slipie* (loc. -*ējuos*),
«starpišķe» (jeb «-ark-»), *strautiņi*, «strazdiņ», *strelķi*, *studēni*,
«stureļi», *stūrēni*, *svuļi*, *titerišķi*, «ušķerišķi», *uozuliņi*, *uozuoli*,
«vaidenišķi» B., *vārnas*, *vēvērēni*, *vēži*, *vidži*, *vilišķi*, «vizan»,
voitišķi. //

muižas: *baltmuiža*, *gulbene*, *kazimiere*, *lavide*, *marinava*, 53
mālu muiža, *mežmuiža*, *pruode*, *stūru* muiža, *vārnišķi*, *zaļā*
muiža.

ēzērs: *brēmeņu* ēzērs.

plavas: [«ašuklis», «rācenaite», «salnekis» B.]

mežs: *vēcums*.

rubinu (jeb *rubeņu*) pag.⁶⁷; iedzīv. — *rubinišķi*
(jeb *rubenišķi*). E.

aborūni (ū < uo), *ancāni*, *apalāni*, *apaļi*, «avikšaja»,
bokāni, *bokānišķi*, «bakša», *baltmaņi* (jeb *balkm-*), *barauka*,
bēbri, *bružuki*, *celminiēki*, *drankas*, *dūnas*, *ēgluone*, *glizdinieki*,

⁶⁷ [Vēlāk: *Rubeņu* pag. — V. D.]

grauzi, *grauz(u)kalns*, *ġaurāni*⁶⁸ («*ġāvarāni*» B.), «*ġevrāni*», «*kakaņi*», «*kozulņi*» B., *klaudzāni*, «*klaucāns*», «*klaucēnišķi*», «*kļavi*», *krišķanāni*, «*krievāns*», «*lazdāni*», «*luksti*», *mikaine*, «*miezāni*», *moči*, *muorāni* (*uo* < *ā*; «*marani*»), *plāni*, *podgrauzi*, «*prūsenišķi*», *pruod(e)sgals*, «*putenis*», *pūdāni* (*ū* < *uo*), *raubišķi*, «*raupi*», *rāciņi*, *rāznas*, «*reiti*», *ritinišķi*, *ritiņi*⁶⁹, *riekstukalns*, *rubiki*, «*ruskuļi*», «*sadaika*», *saviči*, «*soitišķi*», «*skrimbli*», «*skujāns*», «*smalinišķi*», *stūrīšķas*, «*subate*», «*svitišķi*», «*šaršuni*», *tāmaņi*, *valaiņi*, «*vaļuks*», «*vārslovāni*», *vīlcēni*, *virbuļi*, *vuškāni*, *zeseři*, «*zīperišķi*», *krugi*: «*apšene*» B., «*zesezene*» B.

dunava (iedzīv. — *dunavieši*), *encene* jeb *ancene* («*ance-niškas*»), *ġerenišķas*, (*i*)*zabelina*, *marinava*, *tadinava*, *rubinu* muiža.

purvi: «*olajs*» B., *zalvas* p.

ġeři: *kausīņš*, «*skrējāna*» ġz., [*vaļuks*], «*būdins*» (izr. biud-) B.].

plavas: «*gluži*», «*cērpājs*» B., *al(u)ksna*, «*lubinieks*», *luksti*.

meži: «*kucenes*», [«*dzeņauka*», «*vēcums*», «*lopsauka*» B.]

atmatas: [«*piestene*», «*zābacene*», «*dirvāns*» B.]

salnijas (jeb *salanājas*; tagad: *salienas*) pag.; iedzīv. — *salanājieši*. E.

adamava, *akmeņi*, *ābuoliņi*, *balnišķi*, *baltkalni*, *baluoži*, *baļuļi*, *baturi*, *bazilišķi*, *bērtiņi*, *bērtuļi*, *bērzi*, *blusas*, *brencišķi*, *dārznieki*, *dirvānišķi*, *dupuri*, *dzedzeļi*, *egles*, *elksniņi*, *grau-diņi*, *grebenišķi*, *grinišķi*, «*ġeitvenišķi*», «*ivkišķi*», *kalnišķi*, *kal-višķi*, «*katušišķi*», *kazinci*, *kārkliņi*, *kļaviņi*, *kumpini*, *ķeirišķi*, *ķeiviši*, *ķerkuzi*, *labišķi*, *landzuri*, *lapas*, *leitu-mājas*, *lejišķi*, 54 *lielauši*, *lušķi*, *mežiši*, *mežnieki*, *mežraupi*, *mīzari*, *paulišķi*, *petrišķi*, *piķišķi*, *plavenieki*, *purelišķi*, *purmaļi*, *putrelišķi*, *rētzuobji*, *rēzgaļi*, *rezgini*, *ritāni*, *ruobežnieki*, *silenieki*, *skujišķi*, *smucēni*, *stirna*, *strautnieki*, *strazdiņi*, *striguni*, *stumpuri*, *šadeiki*, *šķelpstņi*, *tapuni*, *tartaka*, *timtišķi*, *tireļi*, *upmaļi*, *urži*, *uozuoli*, *vanagi*, *virbuļi*, *virvišķi*, *zaķis*, *zariņi*, *zeitišķi*, *žundi*, *ķeirēni*, *rudzinišķi*, *saliena*, «*salmuiža*» (vāc. Sallensee), *sīķele*, *kaplava* (vāc. Born), *salnija* jeb *salanāja*.

skrudalienas pag. E.

«*budzišķi*», «*cibuki*», «*cibulišķi*», «*dubelišķi*», «*dube-nišķi*», «*jakušķi*», «*jonišķi*», «*kalnišķi*», «*kaptilišķi*», «*kampišķi*»,

⁶⁸ [Pirmpublicējuma: *ġaurāni*, — V. D.]

⁶⁹ [Pirmpublicējuma: *ritiņi*, *ritinišķi*. — V. D.]

«ķīverniki», «lintopišķi», «lušķi», «paulišķi», «putanišķi», «ragulišķi», «raupotišķi», «rubanišķi», «sadniki», «savišķi», «stagišķi», «surišķi», «sviklišķi», «šeršņišķi», «valmišķi», «vidrišķi», «vitanišķi», «voitišķi».

«bruņas» muiža, *elkšņi*, «lašupe», «tābara», *skrudaliena*.

stelles (tagad: *raudas*) pag.; iedzīv. — *stellišķi*. E.

«aizvertinišķi», «antuš[i]», *blīņķišķi*, *grabulišķi*, «kalnišķi», «kalvenišķi», «karklišķi», *ķeklišķi*, «ķetišķi», «labslaunišķi», «mediki», «medolišķi», «mičunišķi», «mironišķi», «pakalnišķi», «paupina», «pečurišķi», «piperišķi», «podišķi», «purvišķi», *putrinka*, «rašautišķi», «rudgalvji», «saliņi», «skujina», «terteļi».

«apališķi», pagrendziņa (vāc. Grenzhof), *raudu* (jeb «raudas») muiža, *stelle*.

susējas pag.; iedzīv. — *susējieši*. H.

mājas: *aculauki*, *aizpurvi*, *apšenieki*, *atēni*, *bāltkalni*, *baluoži*, *cīrseņi*, *cīruļi*, *dominieki*, *dupeņi*, *duobukalni*, *dziļādūkste* (loc.: *ajā -i*), *dziļie-grāvji*, *eliņi*, *erstinieki*, *ēzērgrāvji*, *ēzēri*, *gailiši*, *galeji*, *guobenieki*, *ģēģeři*, *incenieki*, *jaūdzemji*, *kalēji*, *kalnieši*, *kalvēni*, *kāndraši*, *kapteiņi*, *kārkliņi*, *klišēni*, *kudraši*, *kulites*, *kurilas*, *kuzmas*, *ķeņģi*, *lācdegļi*, *leitieši*, *mežanči*, *mežinieki*, «mežmuiža», «muzikanti», «neleeti», «panores», *patmalnieki*, *petrēni*, *plikšāres*, *plavinieki*, *prūodišķi*, *purmaši*, *puōdiņi*, *rāceņi*, *rīvēni*, «ruša», *ruobežnieki*, *saŗdenieki*, *skušķi*, *stūrī*, *sudrabi*, *sulaiņi*, *šadeiki*, *trāle*, *ulasi*, *uōgas*, *vanagi*, *vēveri*, *višķacēni*; //

viensētas: *mālupe*, *vilkupe*.

muižas: *susēja*, *zeltišķas*.

plavas: *alksna*, *bērzajs*, *plēntauka*.

sventes pag. E.

bambanišķi, «belmonti», *briežusala*, *bučāni*, *bundišķi*, *driksnišķi*, *ēzēni* (izr.: *azāni*), *kaķici*, *kalnišķi*, «kaušeli», *ķeklišķi*, *ķīķirišķi*, *liņķišķi*, *meinartišķi*, *nicgale*, «pičuļi», *pilaci* («pilati»), *purvinišķi*, *ratanišķi*, *rimši*, «rudisna», *skrudaliena*, *svirki*, *timšēni*, *urbanišķi*, *užānišķi*, «višķeri».

aruone, *grendze*, *svente*.

biržu pag.; iedzīv. — birzieši⁷⁰. H.

adumēni, aizpurvi, aizupes (jeb «-upieši»), «alažāni»,
alšēni, audzes, ausuļāres jeb ausuļi, aušķieši, beitēni, bēncēni,
bērziši (-ieši ?), birzgales, bikernieki, «biterāres», «blakšenieki»,
blēšēni, bogmaļi, bramaņi, «brīvāres», brūveri, buivēni, bulduņi,
buliši, burkanāres, cēlmāres, «cervāres», delvenieki, dēsāres,
«dūkernieki», dūodeļi (jeb «-aļi»), «dzelznams» (pusmuiža),
dzēlznava, «enzeli» B. jeb endzelnieki, gargruodes, «garās-
drivas», grāmatnieki («-neši»), grāvērēni (jeb gra-), grīvenieki,
jaudzemi, jureši (jeb -uši), kakstes, kalnajāni, kapāres, kapu-
drivas, «karpuškas», klaucēni, «kungudruvas», ķēizeri, «keņģi»
B., «ķepiņi», «ķerpi» B., ķesterāres, ķuoci, lāči, lazdāres,
līmaņi, lēlicāni (?) jeb «leelohzani» B., lukstenieki,
«medesnieki», «meldeři», mēllgalvi, mēlnacāres, mežanči,
«misupi», mikaļi, mucenieki, nūomalnieki, pakalnes, paņķēni,
pilskalni, «pirdaiņi» B., priekulēni, priekšēni (izr.: priškāni),
pūmpi, purmaļi, pušviri, putrāmiņi, pūteļi, radiņi, ramuļi,
«reppiņi» B. jeb rēpiņi, rēpšenieki, riebulēni, riekstenieki,
rusaki, ruseři, rūocāres, salas, sauši, «sikšņi» B., «sila-brenči»,
silaklāvs, silāres, «siliņi», skrāžnieki, skrīveri, slīpie, spalvi,
spruktēni, spuldzenieki, starinieki, stradi, stubari (jeb -uri),
«šķerstāni», upes-slakteři, ūdēnēni, uošēni, uōzalsalas,
uōzulāres, vagaļi, vārzgūnes, vārkavēni, vēži, vidzemieši,
vilkalas (jeb «-aļi» jeb «vilklēži»), «vilksninīca», «vilku-plēši»,
56 virgulēni, // zaķi, zalaki, zambarnieki, «zānāni», zeibi, zirņi,
ziedi, zuodēni, zvanitāji, žaikari («žaigari», «žeikari»).

muiža: bīrži.

ēzeri: aklais ēz. jeb aklitis, «baltais» ēzers, «lielais» ēz.,
«ļavaniņš», «viesītis».

kalni: «augstais» k., avina k., āpšu k., «grīziņ-k.», kraukļu
k., «kuģu» k., lapsa k., «snōtenes» k.

purvi: baltais purviņš, «riekstu» p., spulgu p., trakā
alksna, vilku p.

plavas: «darijumi», «kazudancs», «kumelnica», «lauza»,
lukstu plavas, «mēsliis», «radziene», «vilka kāja», «vīreks».
meži: «kuņupu siliņš», rācenite.

Dažādi vietu nosaukumi: «kaukšņi», «olksna», «dongas»,
«bendzīne», izdaga, skuta, «gleizdene», cinaine, «lōcaine»,
aruodu salas.

⁷⁰ [Jaunjelgavas aprīņi Abelos, Biržos, Daudzesē, Dignajā, Elksņos, Neretā, Ritē, Saukā, Secē, Sērenē, Slatē, Sunāstē, Vārnāvā, Viesītē un Zasā lauztās intonācijas vietā runā kāpjošo, bet Mēmelē un Sēpilī paraleli kāpjošajai intonācijai arī lauzto intonāciju. — V. D.]

daudzeses jeb daudasas pag.⁷¹; iedzīv. — daudasieši. E.

aizupieši, «audze», āriņas, balceņi, bēkas, beles, čaupēlāni, dālderī, dreimaņi, ģērķāni, ģizes, «igauni», iecavnieki, jaunzemji, jāķēlāni, jurgēlāni, jūgas, kaktieši, kalves, kārkļi, klībāni, kruopakalns, krūmiņi, ķesteņi, «ķuncī», labrenči, «lejiņi», lipsāni, mārkeviči, māršavas, mežnieki, pālēni, «pempji», platauši, putrāni, puopes, riekstiņi, rukmaņi, ruobežnieki, «samani», siliņi, skudras, stampas, stradiņi, straumes, strempēļi, sudmalnieki, svikļi, tilāni, tuteņi, upenieki, upītes, uormaņi, uosāni, vēcumniēki, viesītes, znuotiņi.

daudasa, «daudzvase» jeb daudzese.

vēcumiņi (mežs).

dignājas pag.⁷²; iedzīv. — dignājieši. E.

akmināres, «aknupe», aņģēni, ašaki, «aviekstes», bagmaļi, bakuli, bancāni, beitāni, «biķernieki», «brākāni», «bringas», buciškas, buči, buši («buži»), caūnes, caurkubuli, «cārpurvs», celmenieki, cūku-purvs, čāuši, «danenieki», dauguļi, dābuliņi, dāvidi, debesnieki, degšņi, dēgums, dimba, drēģi, driksnas, drivinieki, dūcāres, dūķernieki, dūņenieki, dvieņinieki, elekši, «eņģavēri», ērd(a)lēni (jeb «ērg-»), ērgļi, goči, gaiļi, «gremža», // grēntes-kalns, «gribūti», griķupeles (jeb dr-), 57 griseļi, ģērķēni (ciems), ģipterēni, ģidēni, «imsli», jaūdžimi («jaunzemji»), «jaujenieki», jesperi, jērēni (ciems), «kaģene», kalnišķi, kalnieši, kalvjāres, kālvēni, kaņīpes, karkas, klāucēni, klāvadriavas, «klāviņi», kliešēni (? «klušāni»), kluostera-mežs, klavinieki, kraukļi, krēnkaļi, krēsliņi, krivāres, krūkļi, krūmiņi, kundzēni, kurilas, kusiņi, kuopmaņi, landzāni, lauciņi, lāude, «lazedāni», lāči, lēiskiņi, lemesnieki, linaites-purvs, lidumniēki, liepiņi, luksti, lukstīnieki, lūcāni, lūoļas, «majuori», mētusēni, miglēni, mikaine, mimmēni, mēžubrālis, mucenieki, muižnieki, nērētas, neziņas, nīcgala skuola, «oplares», pišķas⁷³, «pipuri», «pīckas», pleitnica, plūmes, «priede», puķītes, «pūrmalieši», pūrmāļi, putekļi, putras-kalni, «putrāmiņi», puodēni, «rāvija», «reiņi», rubiņi, «rudzētas», rupmeži, rūobežlejas, saldes, saltais-purvs, sānāni (?), silagals, silapēterī, silavnieki, sineļi, siļi, skalbiņi, skrami, «skrāģīši», skrituļi, skudrēni («skudraiņi»), skujnieki, slīdeņi, slīterēni, slūoka, smoļi, spices, spīets, spuldzenieki, spuldžu (spulģu) purvs, stadži («staģi»),

⁷¹ [Vēlāk: Daudzeses pag. (tagad ciema padome: Daudzese, kolhozs: Daudzeva). — V. D.]

⁷² [No tā vēlāk atdalīts Slates pag. — V. D.]

⁷³ Reiz tur par saimnieku bijis krievs Filka.

stagari, stanuļi, stapēni, staši, stašupurvs, stīrna, stiebrī, strāutiņi, stūrīnieki, susši, svilumi, svaki, šķērstēni, šumitāres, tamkas, tumši, tuņķēļi, «tūrniņi», upesgals, upmiņi, ustabnieki, ušaki, uogļu-duobes, ūormāņi, uošēni, uōzulāres, uōzulēni, vagulēni, vāivadi, valterēni, «vāndāni», vasaraudži (jeb -dzes), «vārnas», vēcāres, vilciņi, vimbari, vīksnas, «vīreksnica», zalaki, zaļakmeņi, zavadi, zēnēni, ziēdiņi, zvanītāji.

muižas: «akmeņmuiža», ašņavēres, bēzulāres, bērzāres, buķi, meņķu muiža, slate, dignāja.

kalni: «avina» k., «duburu» k. B., «lūžņas» k. B., «pāpārkšu» kalniņš, augstā kāupre, «augstā sala».

purvs: «kraukļu» p.

plavas: kaķine (izr.: kačine), meldine, bindarine, [«mīkaine», «rīdzene», «cepuriece», «ķerzele», «boksti», «apšulajs» B.]

grāvji: «bišu» gr., «vēlna» gr.; «krīvu tilts».

«varžgaunes» ēzērs. //

58 *«plasa» B. (Daugavas gabals starp Dunavu un Meņķu muižu, kur ūdens tēk rāmi).*

lauki: [«šķilma», «gailīga», gaŗā vēcaine, degsnis, «vandacas», «plietnieca» B.]

ganības: [«lakšine», «ķerbele», «ceperini» B.]

meži: [«jundziskas», miezaine, «tuntuls» B.]

elkšņu pag.⁷⁴; iedzīv. — elksnieši. E.

aizkārkļi, beteļi, bērtmiņēni, bīgastēni, bluodži, debesnieki, dukurēni, dzeņi, gričēni, guobānieki, indriķēni, kalēji, kalnieši, kazuļi, kārkļi, kļauces, klā(v)uži, kundzēni, lieljāņi, liepiņēni, mārķūdēni, mežinieki, minsteri, nuomalnieki, pantāgi, pautēni, penēļi, ramulēni, ramuliši, rubēni, rudži, sisēni, skrāžnieki, sliķšēni, spitēni, stradi, tuomeikas, tuomiņi, upelnieki, urstes, urvas, zīles.

ēzēri: dumbļis, sūpes ēzērs.

purvi: [«pautu» p., «nomavas» p., «lūžņas» p. B.]

«mārgas» kalniņš B.

plavas: [alksna, «oline», «akline», «galdupes» pl. B.]

ērberģes (tagad: maz-zalvas⁷⁵) pag.; iedzīv. — ērberģieši. E.

«akuoti», apaļi, «ašenieki», ārites, bajāri, baltiņi, baluoži, beķeři, bēči, briģenieki, brūveři, bukas, čulkas, dankari, diči,

⁷⁴ [Kādreiz pie tā arī Ildzu pag. daļa. — V. D.]

⁷⁵ [Vēlāk: Mazzalves pag. — V. D.]

dupites, duobelnieki, «dzišļi», ēzēri, garvēderi, graudiņi B., grendiņi, «grūzgaļi», gruošļi, «gūdzeni», ģērgēles («ģērgaļi»), ģirupnieki, «impas», iesalnieki, jaunzemji, jurāni, kaktieši, kalnieši, kaņepes, karstumi, krūmiņi, kucenes, kukuļi, ķikas, ķiermeļi, lau(k)gali, lauski, «lāči», lejieši, lejnieki, liči, liesviņķi, ļujāni, lēvēni, «ļūdeni», ļūļas, ļūnas, maurēni, māļvepři, miņģēni, nuovadnieki, «pātes», pēmpes, «pizuļi», platkāji, plāņi, pučuki, pukiņi, punduri, «ragauski», reņģes, rimeles, rīzemes («rījzemji»), ruocēni, «sarkanie», silenieki, smetes, smiltiņi, sniķeri, spalvji (izr.: spalvi), spieķi, spriciņi, strautiņi, strēlnieki, stūri, svarēni, «sveķi», svitiņi, «tenteni», trumpes, upelnieki, uškas («ušķes»), uosiņi, uozuoliņi, uozuolnieki, vanagi, vārtūni, vedekļi, vepři, veseļi, vēdzeles, vīndedži, vitruopi, vieglie, zaķu muiža, zāģeri, zeltiņi, zilēni, ziemeļi, znuoliņi, zupiņi, zvejnieki, žagari.

salas muiža, taurkalne, maz-zalva, ērberģe. //

purvi: gudu p., prūšu p.

kalni: «pagrūba» kalni, skaras k., taures k.

plavas: skatenes, struņķenes, ķeņģuragi.

strigas grāvis.

«randenu» sils, «guģu» sils.

59

ildzu pag.⁷⁶; iedzīv. — ildzieši. E.

alejāši, «apserdes» kruogus, bitāni, bierņi, brīvnieceki, buklenieki, «čirkuni», «čurškāni», dišlēri, iesalnieki, kalēji, kalvāni, karašas, kaupiņi, kavāļi, kazāki, kleperiškas, klijāni, kraukļi, «kunčuni», kupāki, kviļi, ķebeļi, ķiseļi, mucenieki, muižnieki, pantēļi, pelši, petruki, pūtēļi, ruožāni, salatas, «sarguni», simanāni, stagarāni, stipāni, stupeļi, «štuki», ūbelišķi, ūbuļi, uozuoliņi, vižģines, ziemeļi, žagūni.

muižas: ildzu muiža, «valdene».

iēķingrāves (ēķengrāves; tagad: viesītes) pag.; iedzīv. — iēķingrāvieši⁷⁶. E.

āndreikas, āumaņi, āmužnieki, āpšenieki, ārites, āži, baluoži, barģi, barisi (jeb «-asi»), bārbalēni (jeb -ulēni), beitēni, beķeri, «bukolti», būriņi, cecerī, cīruliši, cīruļi, dešu kruogus, diemanti, ēlķšņupji, ēzēra-poļaki, ēzērdzeņi, ezerieši, ērgļi, galvēni, gribuļi, guobenieki (guobavnieki), jēči, juškas, jūodēļi, kakstes, kaktiņi, kalnieši, «kalniņi», kapeles, kārkli, kļaviņi, kobuči, krastiņi, krašaucki, krievāres, krūmiņi, kugrenieki, kūopiņi,

⁷⁶ [Kādreiz atdalīts no Elkšņu un Rītes pag. — V. D.]

ķikstes, lapsas, laukadrusti, lazdāres, lazdiņi, lejiņi, liči, liepiņi, ļaudite, ļūdēni, majuori, meirēni, mežadrusti, mežadzeņi, mežasmītes, meženieki, mūlēni, muižnieki, mūr(e)nieki, peržas, priekšāres, purmaļi, «putniņi», puōdi, rat(e)nieki, riekti, rubeņi (jeb -eņi jeb -ini), ruduši, rukšēni, ruobežnieki, salas, samsavas, siliņi, siņķeļi, siētiņi, «smiltiņi», smītes, skrūves, skujaiņi, spuōdri, stagara, stāmpēni, stradiņi, strautiņi, stūrēļi, «stūrīši», sūtrānu-poļaki (jeb sobrān-), «šnuornieki», upelnieki, upīši, upmaļi, ūbuļi, ūzāni (jeb -ani), uōšēni, uozuliņi, «vanagi», vilkusalas, viņēni, zalači, zalaki, zamēni, zari, «zariņi», zēmkas, zilītes, ziēdēni, židavi.

muižas: iekingrāve, āžu miests.

ēzeri: kugre, vasarāja ezeriņš, vīesīšā jeb vīesites ēz.

kalni: krievu k., kūliņu k., [«rāviņ-k.», kugre (kalnains meža gabals, pie kuŗa kugres ēz. B.) //

60 [purvi: drustu p., stradu p., «maglines» p., diegu p., «rasija» (ganības) B.]

kurmenes pag.; iedzīv. — kurmenieši. H.

anduži, apaļi, ādami, āriņi, bazūni, bēzriņi, bicēni, «bince», bisiņi, brankūži, brieži, brūveŗi, bullenieki, burkani, «cepures», čābļi, «čubulīši», čužuļi, dam(e)nieki, «daugavietis», dreilēnbuši, duduri (jeb «-eri»), «dzenis», dzilnieši, freimaņi, «gaiļi», «galāres», grabužēni, «grinalti», ģiģēri, ģikas, ipterī, jakstiņi, jēriņi, «jumiki», kaktieši, kalēji, kalnieši (izrunā: kall-), kalķi, kankali (ar l), «kārkļēni», «kārkli», «krauklis», «krieviņi», krūmiņi, «kukuliši», kukuļi, kuocēni, «ķipuri», laucenieki, lazdiņi, lēduši, leičuki, lejieši, lepseri, liņģēni, liepiņi, «liešvinči», mēllači, mentes, milskaudži, mucenieki, mūrnieki, «nagliņi», «pāvuli», peles, plēši, plitnieki, putnieki, pūces, puoļi, ruti, «ruobežnieki», ruozēni, «sarkangalvi», «silauški» («silevaške»), skadiņi, skapari, smārda kruogs, spruntuļi, strautiņi, striķeri, stūrmaņi, «šulči», «uleni», unguriņi, «uozuoliņi», valdavi, vēcumnieki, vengri, vēveŗi, zeļģiņi (jeb «-eni»), zēmaiči, «zemiši», zilgalvji, zūtraki, zvīlnas, zūžas (jeb «ž-»).

muižas: kurmene, mūrmuiža.

līndes (tagad: birzgales) pag.; iedzīv. — līndieši. E.+Pl.

aizsiles, aukstupes, ābermaņi, āži, bāmbari, brūntani, brūveŗi, bukas, būodnieki, cirši, čukas, čūksteļi, dāncuotāji, degšņi, drāmpji, dzeņi, iģēni, jauzumi («jaunzemji»), kalnzemnieki, «kapūnes» B., kāpuri, kliebas, kraukļi, kreispušes, kristiņi, kubulnieki, kugas, ķaupji, ķezberes, «lāčdruvas», lāči, lesmaņi

(iežmaņi Pl.), *līģeři, liberī, mältani, mašiņi, māuriņi, mazgi, mazklāvi, māldeři, mucenieki, muguri*, «muižnieki» B., *nakšēni* (nakšenes Pl.), *ņegas, pakuli, pekšas, pēzeles* (pāzumi Pl.), *pilskalni, plēideři, plites, puriņi, putniņi, pūriņi, puōdnieki, rasas, reibužas* Pl., *rēteņi, rimeņi, rieksti, ruceļi, rudzvilki, rūnči, rūobežnieki, rūozes, sausiņi, sārnes* (jeb «ukri» B.), *silamiķeļi, silamuižnieki, silzemnieki, siļi, sipuoli, skābenes, «skābenkalēji», «skrodupi»* B., *slaidēni, spirukakti, stānkas, svarēni, svitenes, širmeļi, šļāunes, tāļķes* (dzilnas, upenieki), *tāmas, tilķēni, ticēni, // truči, uplejas, vāldavi* Pl., *vēicruozes, 61 vēveři, vilceņi, vieseikas, «zališi»* B., «zīles» B.

birzgale, gaiļu muiža, lauku muiža, priedes muiža, vidus muiža, linde (jeb *daugavas muiža* B.).

[«duoblais» grāvis; pankas ežers; «sodum-purvs»; «gradnes» plava, «ķimsenes» (purvs) B.].

*liel-mēmeles pag.*⁷⁷; *iedzīv. — mēmelieši. E.*

aizpuori, aiztiltieši, antāni, «baraki», «bikares», *bikši, brūveři, «budenski», «buividi», būtenišķi, «caunites», «cīruļi», cūciņas, čakanovski, čupišķas* (jeb «-ķi»), *dēliņi, dundeļi, dūžāni, duobelnieki, duorģeņi, eces, ēres, glāznieki, gudiņģi, gudišķas, ģiķelnieki, iskalni, janušas, jaunzemji, «justiņi», kalites* jeb «kalītes» B., *kalnruezes*⁷⁸, *kalvāni, kalvišķi* («ķelvišķi»), *krieviņi, kubuļi, «kukāre»* B., *kumelnieki, «ķebsani», lazdiņi, lejieši, lindes, ludišķas, lujāni, lūši, mačas, mazgas, mišas, mucenieki, mūrnieki, «ontani», «oti», pataši, pečuļi* (ar ē B.), *pēlites, pieči, «pošķas»* B. (nav vairs), *purmeņi, rankaļi, raudes, rimšāni, rises, «rubēņi», rubikas, ruceļi, ruozes, spuodres, stadelnieki, star(a)stāni, «stenderi», streiķes* (jeb «-i»), *šķēres, šķirāni, tiltnieki, timsāni, tuomati, uodiņi, uogudruves, uoriņi, «uozuoliņi», uozuolnieki, vainovski, vēcumnīeiki, veseļi, vēveři, vēži, «vilkupi», zvejnieki.*

«gridzgales» muiža, *mēmeles muiža, «susejas» muiža.*

kalni: «rūceju» kalniņš, «strobuku» kalns.

meži: «degsnis», «milnišķas», smerdelis B., slapata B.

«raģenes», «šķīstupe».

purvi: «teļu pors», aklaiss tīrelis B.

lauki: «uzmines», *darijums* B.

plavas un ganības: [*bligznija, «zviēdrene», «vidure»* (atrodas meža vidū), «tārpune», «rācenaite», «bērzija», *ciņu rājums, auzaitē, kāles vēcums, plāncenes, «jur-andruva»* B.].

⁷⁷ [Vēlāk: Mēmeles pag. — V. D.]

⁷⁸ [Pirmpublicējumā: *kalnruezes*. — V. D.]

āiztillieŗi, apsēni (opsāni), āniŗi, āriŗi, bāuŗķenieki, bēŗģi, bēŗzeŗas («bēŗzijas»), «bēŗziŗi», bīncēni, bīlēni (bēilāni), bīedres, brēcēni, brānguŗi, brūveŗi, bublīti, bubŗi, būivadas («buividas»), «bukaviŗi», buŗi, būngātāŗi, «caunas», cepŗiŗi, čāupēņēni («čāupurens»), čāidāni, čukurŗi, damaŗēni, degŗņi, 62 dīndzēni, drēbulēni // (drabalāni), drusti, dūmpēni, dzīrenieki, eberes (ēbaras), gārķajāni⁷⁹, gredzenes, gribacēni, «griķenieki», grievalti, gūlbēŗi, ģēģeŗi, īndulēni (īndalāni), «īnkurs», izķaŗņi, izdēŗi⁸⁰, «ielāpi» B., jaūdźumi, jāķēlēni, jūoŗuŗi, jūozēni, ķalnāmuiŗa (pusm.), ķalniŗi, ķānnenieki, ķapūnas, ķnāviŗi, ķrasti, ķrimtulēni (ķrimtalāni), ķrivīcki, ķrūodzīŗi, ķūnd(a)ŗāti, ķūngu-druvas, ķupŗēni («ķupŗāiŗi»), ķūŗpnieki, ķvīŗi («ķvīŗes»), ķāŗi, «ķebeni», ķēŗes, ķeseles, ķiltīŗi, ķiŗķi («ķiŗķas»), ķāuka-saŗģi, ķazdāŗi, ķēpiŗas, ķārkadēni, ķiķēlēni, «ķilens», ķucenieki, ķūldenieki, ķūŗnieki, ķaŗģi («ķāģi»), ķēķautīŗas, ķakuŗi, ķātsēni, ķāupeŗi, ķiķkalnes-muiŗa (pusm.), «ķiķstoŗas», ķiķķupi, ķlatauŗi, ķlavenieki, ķāntāģi («ķāntaģŗ»), ķūlpŗi, ķūnderēni (ķūndarāni), ķūŗmaŗi, ķūoģeles («ķūoģeŗi»), ķūorieŗi, ķadiŗi, ķiŗķiŗķi, ķiķķstīŗi, ķukmaŗi, ķalenieki, ķāukajāni, ķiķķņēni, ķiķa-māŗči, ķiķa-miķēŗi, ķiķa-vēveŗi, ķrūŗvaras («ķrūŗveŗi»), ķrūŗzāni («ķrūŗzīns»), ķrūŗŗi («ķrūŗŗi»), ķkūoŗas, ķlēķi, ķlukīnas («ķlukēni»), ķmalīnsķi, ķpigas, ķprēis-lavāni, ķstanēni, ķstapēni, ķstēŗķēni, ķstīrdzēni, ķstīŗuobuki, «ķstīŗeŗi», ķsuti, «ķsvalbeni», ķsvāŗēni, ķsvences, ķŗāusmēni, ķŗņūor(e)nieki, ķŗustaras, ķtimarmāni, ķtīlēni, ķtupīŗi, ķukalēni, ķūlvēni, ķūņēņēni, ķūņķēni, ķupēņēni, ķupmaŗi, ķuŗķuri, ķoudŗi (ou < ū), ķuosēni, ķūoŗuola-muiŗa, ķūoŗuolīni (ūzaliŗi), ķvaluŗīnas («ķvaluŗas»), ķvālteŗi, ķvaŗuŗi, ķvanagi, ķvāŗpēni, «ķvidens», ķvilītes, ķvīŗaukas («ķvīŗauki»), ķvilpatāni («ķvelpatens»), ķzakēni, ķzilģalŗģi, ķziemu-lēni, ķzvanītāŗi, ķzvēņnieki⁸¹, ķŗīdeŗi, ķŗīvēni, «ķŗūŗi».

neŗēŗa.

ķlavas: ķkraukļāŗe, ķrāķinaīte, «ķķriŗalas», ķŗāŗķa, ķaluotīnes, ķmieķzāīnes, ķreibasņiķa, «ķalksņa».

ķmeŗi: «ķbaubulīnas», ķaudze, «ķsprīģulņiķa».

ķpurvi: «ķāŗu» p. (āŗāķķa p.), «ķslampu» p.

ķēŗēŗi: [«ķvīŗauki», «ķsprīģanu» ēŗ., «ķderdŗānu» ēŗ. B.]

ķķalni: [«ķmerģas» ķ., «ķbabu» ķ. B.]

⁷⁹ [Pīŗmpūbliceŗumā: gārķajāni. — V. D.]

⁸⁰ [Pīŗmpūbliceŗumā: izdēŗi. Ļabots pēķ Ļvv. I 370. — V. D.]

⁸¹ [Pīŗmpūbliceŗumā: zvēņnieki. — V. D.]

salas (tagad: ābeļu) pag.; iedzīv. — salānieš². E.

«alšāni», antāni («autāni»), «atvari», āuzāni, «aveni», auvotiņi, ādmāni («ādmīnāni»), babrāni, bērzīņi, brēķi, bubuļi, būivāni, «burtnieki», būoķi, buoļāni, «celmazemnieki» B., cūkarēni, dābari, dūķernieki, dūorškāni, dzeņi, egldzeņi, gravāni, «grāverani» B., gribulti, «grieži», gustiņi, ģeriņi, igauņu-gals // (nuovads), «iluški», jērcēni, kalvāni, kaļķi, 63 «kaņķi», katlēri (katlāres B.), kaži, klukskāni, «kukaiņi», kvēpāni (izr.: kvāpāni), ķeikāni, «ķunci», lielgalvi, luģenieki, «lālāni» B. jeb lālāni, «mālakalns», «mednieki», meldernieki, mistri, mucenieki, nagaidāni, nagļi, nārpāni («nērpani» B.), «pakalnes», pickas, platači, plānleji, pulpāni, «purmales», putniņi, rāceņi, «rieksti» B., «rudzaite», rūmpji, ruobežnieki, ruoži, sankāļi, sila-caunes, siļi, simaņi, skanstnieki, skudres, slaviēši, «slipie», «spelži» B. jeb «speldži», spietīņi, «stepi», stēgi, «stūrāni», «sūņi», tīlpji, ubagi, ūdrāni, «uošenieki», vāguļi, vēveři, vilcāni, voiti, «zvanītāji», žīvāni.

muižas: ābeļu muiža (iedzīv. — ābelieši), viķa muiža, dampele, «likum-muiža» jeb «stablītene», salas muiža.

kalns: vāveres k.

plavas [(likum-muižā): «avoksneja», cinaine, darijums, «daidzeknes», «skražu» āre, skrinkaine B.].

[mitres kalns (likum-muižā) B.].

lauki (likum-muižā): [krāsnaite, «rubeniškas» B.].

saukas pag.; iedzīv. — saucieš². E.

adāmiņi, albretes, alitēni, āncēni, «anckarāni», āndreikas, aridžēni («aridžāni», «ārencani» B., «ārnacāni»), asi, audzēs, āumaņu-kruogus, āķilēni, ārites, bālceři, baši, «beržuki», bēcēni, bēriši, bērzeši, bidlas, bincēni, bisenieki, bigastēni, blūodnieki, bokas, brāngaļi, bretes B. («brētes»), bridagi, brūveři, buculēni, budviķi, bungātāji, būkas, būriņi, būzulāni, buorieši, caūnēni, cecerī, «čākstas», dāmbrēni, dardzēni, degļi, dešu kruogus, dīdzēni, «dīveles» B., drivas, dridiķi, drizumi, druvaķi, dūmpji, dūņu kruogus, dzeņi, dzērve, egles, ēgruoši, ēiduki, ērmiņēni, gailiši, galāres, galvēni, gasiņi, «gastalāni», gausēni, grabažēni, greķēni, gribuļi, griptēni, ģeidāni, ģērķēni, ģizes, ikš(ķ)eles, iesalnieki, jau(n)zemji, jēči, juči, juk(u)lēni, jurēni, jūdeļi, kačkas, «kakti», kaķiši, kalnieši, kančukas, kanderēni, kapeles, karašēni, klaucēni, klāvuži, kluči, klūgas, kņāvi, kolkas, krastiņi, krātiņi, kristuži, kugrenieki, kugrēni, kugrukalns, kuļķes, kurmeņi, kūliņi, kūres, kūzuļi, ķaži, ķesteri, ķeveļi, ķēķēni, ķiķēni, ķipēni, ķiļi, ķūoniņi, laidīņi, liči, lidumnieki, liepiņēni, lukstiņi, lukši («lukste», «lukses»), «luoņas» kr. B.,

64 *lūdēni, matisēni, meirēni, micēni, // miklavēni, moiri (majuori), mucenieki, muilēni, muktiņi, ģurdēni, palsēni, pankas, pātuņi, pālēni, pedeļi, plāceņi (jeb -iņi), plātes, plūdi, pluošnieki, purmaļi, pūkas (stiebrīņi), pūļi, puoceņi, puodi, radziņi, ratlēni, razbuki, «reicani», remp(j)i, rimšēni, rikstiņi, ruostenieki, rudzāres, runči, rutki, rūbulēni («riebulani» B.), rūožukalns, sakažas, «salāni», salas, sapuoliņi, sauši, silakrišķi, sipuoli, skramēni, «skrupski», skujaiņi, skuosas, slāmpas, spilvji, spridzēni, stali, stauģi, stradi, strālas, stūreļi, stūrēni, stuoceneiki, sūdāji, svāri, šāntiņi, šūšēni, tērbītēni, uldriķi, upmaļi, ūbulēni, uodžēni, uormaņi, uosēni («ošani»), uozuoldegnsis, uozuoliņi, vanagi, vildavieši, vizdarbi, voicēni, vojaki, zalači, zalēni, zari, zariši, zilvēni, ziles, zilēni, zilītes, znuotiņi, zveņģāres, zvīrgzdāres, žibēni, žievalli.*

muižas: *dzērve, lūoņa, māla muiža, sāuka, uozuolmuiža.*

ēzēri: *bukūzis, kļauces ēzērs, sūpes ēzērs, kausiņš B., alklis B., stulvis B.*

kalni: *pinku k. B., uormaņa k., [smauģu k., «mārgas» k., «elekšu» k., «tuotanu» k., smalcēs k., grendzes k., «rūšanu» k., «ziņģeļu» k., «skrabu» k. B.].*

meži: *[«rāveja», «struoga», runtiņu sils, kaupre, «grīve», «ruozas», lausku kalni, «krūklīja», bērziņa, smerdele, iesnupes, rācintaine, «plēšas» purvs, klajais degsnis, «baubelines», dambļa līdums, «birzaki», atuoriņi, «čermukstes», krievalksna B.].*

plāvas: *[«putraimice», «apseržu» p., vēcumi, āriņas, «rasa», «beices» jeb «bēces» līcis, lapaine, stiebraine, «grūžaine», «bezdelīgu rājums», «guobaja», «plāviņas», darijums, «klausģenice», «pelšāre», rāviņa, «plinka taukas» B.].*

purvi: *[kausīņš, stulves p., secēs p., vēlnapara, «dreves» p., sarkanā dūkstis, «slampu» p., plunču p., «pekļu» p., saušņu p., «krūtāja», raudu p., «suodu» p., tārpu «sūnaklis», ķebefu p. B.].*

lauki: *[«zarnines», rudžāre, viengale B.].*

ganības: *[vēļu vārti, dieva dārzs, vēzdāre, «kūres jeb kūru degle», «pīsa» B.].*

secēs pag.; iedzīv. — secieš⁸². E.

allažas, «alteni», andzāni, aprāni, apsāni, auliņi, auslapi, ausuļi, ātri, bajāri, bajārkalni jeb kalna-bajāri, bāltmaņi, baluoži, banduori, beitāni, biķernieki, birznieki, bitāni, blektes, blembergi (blumberģi), brāži, brilliņi, bristāni, «broknas», 65 brūvēri, buoķi, // caunes, ceļmi, cimeni, čupļi, čuoči, dāugulji, degļi, dēķini, doņķepji, drēbuļi, druonieki⁸², dupji, dzislas,

⁸² [Labots pēc norādījuma pirmpublicējuma 191. lpp. — V. D.]

gailiši, gārsnieki, griguļi, grives, grundmaņi, jāuči, jaundzemji, jākas, kaktiņi, kalni, kaļandri, kampāni, karkazas, karuogi, kauli, kazaņči, kārķi, krastiņi, krūmiņi, kukuri, kuriņas, kūres, ķebļi, ķeidas (ķeide), ķevieši, ķikuoti, lāuki, lažģi, lāči, libieši, luliši (jeb -ll-), lūpiņi, ļavāni, ļūdāni, māļi, mēldernieki, mēlzuobi, miķeliši, mimāni, mūižnieki, «muldavas», nači, nagaiži, namakalni, paduomi, pastrāni, pīnkas, plēsas, prāuli (jeb -ļi), pučiņas, pumpas, purmaļi, pūolāni, pūopji, pūorieši, rēzes, ribāni, rieksti, rubini (ar n), rūsiņi, salas, salsanči, santrāni, saucieši, sili, sil(e)nieki, skārdi, skultes, snikeši, spalviņi, spāļvi, stāltāni, stipas, stradiņi, strigas, stučkas, stupeles, stūrāni, stūres, svikļi, šildei (jeb -teri), šķibas, šļukas, šņuornieki, taimiņi (jeb -aņi), tēmpieši, tisi, treikāni (jeb -aņi), tuļi, uk(i)ņas, upenieki, upjāņi, ūzāni (jeb -aņi), uozuoli, uozuoliņi, vanagi, vārpāni, veģi, vērdiņi, vērsnieki, vēveri, vilkastes, viriņi, viezjāņi, zēibji, ziķi, ziēdiņi, zvanitāji.

muižas: *altene*, *bagu m.* (iedzīv. — *badzieši*), *brunavas m.*, *mežamuiža*, *sece*, *steinfelde*.

kalni: «rites» k. B., *kangara* k. B., *trokas* k. B., *aūgstais k.*, *tošas* k. B., *greblis*, *duopju* k. B., «numijas» k. B., *ragu* k., *rasenes* k. B., *rungu* k. B., «ķeiranu» k. B., *paltes* k. B.

purvi: «tarpates» p. B., *suodējs*, *gaidiņš* B., *lieviņu* p. B., *nāiratne* B., *kukušu* p. B., [«žugarnes» p., «tuļu» p., *kuriņu* p. B.].

čezers: [aklis B.].

plavas: [darījums, *puopnice*, *padēga*, *abruode* (arī: apr-), *mauklaine*, *dancenes*, *sunite*, «dīlna», «mēleja», *sudrabene*, *suodēji*, *plēsa*, *amuļu pl.*, *kuorkles* B.].

meži: [šaurīte, «šķute», *bērzejā*, *degsnis*, *skaudzes pl.* B.].

dažādas vietas: [«lēves celīte», «piestingrāvis», *dalbes rags* (Daugavas krastā), *jiežu krasts*, *sankaļa lauki*, *vīksniene* (mežs) B.].

ganības: [*briedaine*, *dirša*, *dumpleja*, *guoda vēcaine*, *vēlna kubuls* B.].

sērenes (jeb «sēres») pag.; iedzīv. — *sērenieši*. E.

ānculāni, «audzes», *āputi*, *āmuri*, «āres», *bēncēni*, *berenieki*, «bēčani», *bidlas*, *bitāri*, *būndas*, *būmaņi*, *cīruļi*, *dāmbji*, *dāuģi*, *dēgas*, *dipani*, *doņkupi*, *dulmaņi*, *dzeņi*, *ēiduki*, *gailiši*, «gļemžas», *grāvkalēji*, *greķēni*, *grumbēni*, «gudzani», *ģēģeri*, // *inķēni*, *jaksti*, «jakšani», *kaķi*, *kalniņi*, «kalvani», *kālviši*, *kāmpāni*, *kaspari*, *krāukas*, *krimilži*, *krūoliši*, *kučpintes*, *kuprēni* (jeb *kuprēni*), *kūrkuļi*, *ķeikāni*, *ķezēļi*, «ķipuri», *ķiseļi*, *ķukūļi*, *labrēncēni*, *lankmaņi*, *lāči*, «lipsani», *liči*, «liepiņi», *liepjāņi*, *luikas*, *lūojāni*, *mēllēni*, *miltiņi*, *mīskas*, *mucenieki*, *mūižinas*,

pāvulēni, pēlši, pēnderi, peržas, pidras, pledekši, plīķi, pūngas, rasumi, rēzes, rūmpes, silakrišķi, «siseni», siļi, skāmbāni, smaguri, smaļķi, sprēgas, staki, stalāni, stē(r)peles, strauti, stūņķi, stūrāni, šķērsti, šķītiņi, šķūtēni, šuopas, «tantani», tēnči, tiltakalēji, tiltnieki, trēpēni, truči, tūotāni, uorlāni (varbūt no *urlēni), uosāni, uozuoliņi, vabuļi, vanagi, vimbas, «vitkapi», vilēni.

alstiķe, tālcīņi («talsi»), sēre(ne).

«pagrūba» kalni.

sērpils pag.⁸³; iedzīv. — sērpilieši². E.

aizpurvāni, āizupes, āldiņi, alināni, «andiņi», ap(ē)rāni, āulaiči, āuzāni, ādmiņi, ārbidāni, ārites, bāltiņi, bābāni, bebrī, beķerāni, betkas, bērziņi, «birņi», bisenieki, bitāni, brānkas, brantāni, brulāni, brūsitis (krogs), burmeisteri, cerēķļi, čakstēni, čukstuļi, dābuliņi, dārdzāni, degšņi, dekmeres, dupe-
nieki, dupji, dūolieši, dūopeles, dzērves, glīdzaiņi, gretas, grietiņas, grūotāni, gustiņi, ilēnāni, iepukņi, jaūdzumi, jērcāni, juciši, jūozup(j)i, «kaicum-kruogs», kaktiņi, kalēji, kleberi, krāuči, kriguļi, krieviņi, krumeši, kvēpi, ķēniņi, ķinķēļi, ķipji, ķilāni, ķukuļi, ķūrži, ķuzēni, lauškāni, lazdiņi, lejiņas, liel-
puores, liepaiņi, luksti, macpigas, mākuļi, mārāni, mežsētas, migļi, mucenieki, mūrnieki, naūdidzāni, nāguļi, nīperi, pakalnes, pāķi, pāvuli (ar l), piģāni, pieterāni, plāteri, plītes, priekšāni, priekulāni, pulpāni, pūndāni, pūrmales, pūķi, puolāni, rēncēļi, rimšāni, riškāni, rizgas, rudīņi, rudzaitiņas, rūmpji, sapāli, sēņāti, «sīķi», skābuči jeb skabuči, skudras, «stukāni», slūzāni, smeķurstāni, smēltes, smucāni, spaugas, stabīņi, staltāni, staņģi, stāši, stradīņi, strubenči, stuburiņi, šakumi, švērņi, tiltiņi, treikaini, truši, ūlģi, upites, ūbuļi, uōzuoliņi, vēcaini, vilciņi, viēniņi, zaķāni, zintēļi, zvejnieki, zvilnas, žagatāni.

muižas: augustmuiža, «pasta» m., rembērgu m., saules m., vīgante, sērpils. //

- 67 ēzēri: «nīnits», «paslaves ēz. jeb pa(t)slaviņš», «pikstu» ēz. B., varduoklis.

kalni: «buivanu» k. B., «bimžānu» k., «darimu» k. B., dābura k., «etangu» k., «greblis», «grūbels», «iraidas» k. B., «kandavanu» k. B., «kangaru» k. B., «kandanu» k. B., «kausu» k., «ķōnes» k., «liecūņu» k. B., «lieviņas» k. B., «padebess-k.», «pāraudzes» k., «pinkūļu» k., «puņu» k. B., «plaušu» k., «rācenajas» k. B., rāviņas k. B., «rozās» k. B., «rusanu» k. B., skalbes k. B., sudraba k., «toņu» k. B., «tecilas» k. B., «tupaļu» k. B., ubugu k., «uozul» k., vēcainu k. B., «vir-
klijas» k., viršņu k. B.

⁸³ [Vēlāk: Sēlpils pag. — V. D.]

purvi: «adenaites» p., «derdžu» p. B., «dudur» p., «gar-
gruodes» p., «pliksnēs» p. B., «riekstu» p., «sautu» p. B.,
«saltais tīrelis», *ticēnu* p., «ustu» p., «zvenģa» p. B.

salas: «ģērbu» s., «medņu rieksts», «tēvaiņa» s.

skujaiņu degsnis, putāksnis (kāds nelabs ceļa gabals).

plavas: [«sekstnits», «daidzekņas» pl., «putāksnis», «šķaldu
ganības», «grēbe», «dābulija», *aklās ganības, krūklaiņu ga-
nības, aizdarnica*, «pāņu āre», *dēglis, smerdelnica* B.]

mežs: [*lācene* B.]

[«bagna» lauks, *praulenes lauki* B.]

sunāksts jeb *sunākstes* pag.⁸⁴; iedzīv. — *sunākstieš*. E.

aizkalnes, antjāni (ar *n*), *āušuļi, aveniņi, āmuri, āpši, ārguļi, babāni, bāliņi, bēitāni, bidlas, birāni, blektes, blinkas, brantāni, brežģi, būbenāni, cirši, ciruļi, dambrāni, dindāni, didāni, gāusāni, gruobiņi, ģiezāni, jurāni, kalvji, karašāni, kāuliņi, kārkļi, krievāni, ķesteri, lapsas, lāči, lēišāni, lejšem-
nieki, lūdmunieki, majuori, mazjāņi, mārāni, «mežāki», mimāni, mucenieki, muižnieki (traikāni), nēgaidāni, pipji, plītes, pļacāni, puņi, putniņi, puōdnieki pūosi, rāceņi, reķeļi, rieksti, rubeņi, ruķi, rundēļi, rūgumi, rūteri, salas, salenieki, sarkanūži, skrāndāni, skrūves, skujaiņi, «soapali», spranckas, sprūoģi, spures, staltāni, steiģi, stradi, stradiņi, strūobuči, stukuri, svikļi, sviliši, sviļi, tīsi, titarkruogus, ūorļi, uōšāni, vanagi, vāverites, vēcpēteri, vīlcipi, vildavas, višķanāni, zalaki, zipšņi, žagatāni.*

muižas: *pikstere* jeb *piksa-muiža*, «pulvērķis», *sunāksts* jeb *sunākste*. //

ēzēri: «brīnuma» ēzērs, *skaidriņš* B.

68

kalni: *auksciļu* k., «ārites» k. B., «burkanu» k., «rutuļa» k. B., «grūbeles» k., *kraupes* k. B., «māršan-k.» B., *nuorietnes* k. B., «stipina» k. B., *vuotuļu* k. B., *virklījas* k. B., «zilais» k. purvi: «gārsu» p., *rēķu* p., «romiņ-p.» B., *salas* p., «slastu» p. B., *saušu* p. B., *šķinu* p. B., «verijas» p. B.

plavas: *būkāres, [darijums, ezenes, «letakas» sala, rāce-
naite, «degļitis», «putāksnis», «žoklīte», «klaipas», «zilija»,
stiebraine, «ozejas», virsnaine* B.]

ielejas: *elkšņupe, «nāves», «nuotraine».*

lauki: [*katlene, gružaine, «kritiņ-l., glizdaine, «šķuteja»
druvas* B.]

meži: [*svilums, rāviņas, «ezeņu» m. B.*

ganības: [«degzne», «glīstes», «valīte», «sieksts», «žugār-
nis» B.]

⁸⁴ [Vēlāk: *Sunākstes* pag. — V. D.]

kruoņa-susējas (tagad: *rites*) pag.⁸⁵; iedzīv. — *susējieši*⁸⁶. H.

ānskaļi, āmužēni, baluoži, baši, biči, caūnes, dabrēni, dardzēni, diņķeļi, divuļi, ēiguči, gaigali, gastelēni, grāviši, gribuļi, ģeidēni, impēni, jaūdsumi, jānēlēni, judeles (jeb *-li*), *kaži, krigāni, kursieši, kākstes, ķēbēni, mēlderīški, mež(a)pils, milas, pēlši, pipēni, pikstuļi, pulpji, rēicēni, rutuļi, smerdeļi, spuōdri, stagarēni, stēģelmaņi, strālas, stūrēļi, svalbēni, šepļinski, švaksti, tiltiņi, ucēni, ūzini* (jeb *-ēni*), *vojaki*.

muižas: ciruļmuiža, mālamuiža, ritesmuiža (jeb «*rites*» m.), *susējiņa*.

ēzērs: *viņauka*.

pļavas: *vēcumi, vēlna degsnis*.

valles (tagad: *taurkalnes*) pag.; iedzīv. — *vallieši*⁸⁷. E.

«*abiķi*», *andes, aniņēni* (galijie un «*vidujie*») B., *apališi, apinēni* (?), *apiņi, atiņi* (ar *ā-* B.), «*audzes-pieduri*» B., *auermaņi, aukstuļi, avuotiņi, āriņi, āženieki* B., *bačkas, baluoži, barenī, baubuli* (*baubuļi* B.), *bārdzēni* B., *bebri, bēgkalni, bēgruški, «beikapi»* B., «*beitani, bēidzēni, «bēči*», *bicāli* (ar *l* B.), *bikšas, «broderi, bukas* B., *buļļi, «būdenieki, būojas, būoķi, «cīruli»* B., *cūnduri, čičas* B., «*čudri, dambenieki, dāngani, «diči, «diņķi, dīrveikas, draunieki* B., *druķi* B., *dzīslas, elkšņi* B., «*ērgļi, gālbērgi, galsētas, gāguļi, grāviši, 69 grūgalvi, gudzēni, // gulbiši, ģēģerti, ģēģeri, ģikas, ibēni* (ar *i-* B.), *ivēni, «ižas»* B., «*jānikas»* B., «*juši*» B., *juoskalēji, «kaikari»* B., *kaktieši* B., *kallijie* B., *kalniņi, kaprāļi, kapūni, kaspari, kāuķi, kauliņi* B., *kāupari, kārkli* (ar *l* B.), *ķraūkliši, 88 kriči, krūmiņi, «kurcums»* (nav vairs) B., *ķīri* B., *lāngas, lapsas, lāucīņi, lazdiņi* B., *lāči* B., *lejnieki, liepaskalēji, «lodi, «lūravas»* B., *lēkas, lūdēni, māiki, mēirēni*⁸⁶ (mērenes B.), *mēlči, mēlliņi, «misaiņi»* (pie *misas* up.), *miedzīņi, muriņi, mūrziemnieki, naudasjāņi* B., *pakalni, pakrēšļi* B., «*palkavnieki, «pēzeles»* B., *pildavi, pilveri, pimpuli* (ar *l* B.), «*pinkas, pieduri, pladēni* B., *platie, plikši* B., «*pogas, «popi, puķes* B., *purmaļi, purviņi, putniņi, puoriņi, «reizeni, «remenskas, «reveles»* B., *riņnieki* B., «*rimžēni»* B., *rukmuļi* B., *rutki* (jeb «*pladeni»* B.), *ruobežnieki, rūozes, salenieki, siliņi* B., *siltumi, sili* B., *skabargas* B., *skambji, skujenieki, skultes, skūoli, slaušēni* (< «*slavasjāņi*» B.), «*smakstes»* B., «*smilgas, spalvi* B., *springi* B., *spul(v)enieki, spulves* (nav vairs) B., «*starki, strautiņi* B., *strāutnieki, strēlnieki* B., *striķeri, stubēni,*

⁸⁵ [Kādreiz pie tā arī Ildzu pag. daļa. — V. D.]

⁸⁶ [Pirmpublicējumā: *mēreni*. — V. D.]

«stūri» B., *suitiņi* B., «svarēni», «svarenieki», *svikliņi* B., «sviķi», «šipas», *škēpiņi* B., «škērseni» B., *šļūcenieki* B., «tambakas» B., *tuklēni, tupiņi, ūltes, upūži* B., *ūdri, ūžēļi* B., *uoškalī* B. jeb *uoškalni, uozuoliņi, vaivadi* B., *vaski, vārtūni, vāveres* B., *vēcavagāri, vēiši* (acc. s. -si), *vēji(ņi), vēver-zemnieki, vildes, zaķi, zariņi, zarumbji, zāģeři, zemītes, zepji, ziemeļi, ziliņi, zilēni, znuotiņi* B., *zvejnieki, zvīrbuļi.*

kalna-muiža B., «kannenieku» muiža, *kārķļu m., «klāsuone», «mēdum-m.», taurkalne, valle.*

plavas: [*zaķenes, rājums, briedene, siliete, rūsiete, pikstul-niece, «pikstulnice», sīsiete, biksenes, «peirenes», «bulliete», kleses, bļudene, ēksna, ķēgums, peļause, bisenes, «taclaipa», pēter(e)nes, darijums, praulenes, riķenes, knabišķenes, vana-dzenes, smārds, sarkanace, vēcumi, «sakupes», circenājs, «mēsenes», slēksne, putrenes, skatenes, vārninas, skulmenes, kviesaitē, ducenes, «grodna», «igvate», bērzenes, klaipenes* B.]

purvi: [*laippurvs, gudu p.* B.]

meži: [*sarkanace», «skālands», «bērža»* B.]

lauki: [*smilgaite, cirulenes, «bēršas lauks», «kazīķe», «vēr-težas»* l., «ciemāte» (vēcu māju vieta), *šķinums, sviņķenes, pimpulenes, «sirsenājs», «millenes»* B.] //

ganības: [*būdenes, sluoķenes, izdēga, vēcaines, driksna, 70 svilaste* B.]

kalni: [*dalbes k., smilkšu k., «skuteļu» k.* B.]

ēzērs: [*«strempe»* B.]

vārēnbraķas (tagad: vārnavas) pag.; iedzīv. —
vārēnbraceši². H.

aizpuori B., *āntuži, baluoži* B., *bērgi, bisinieki, būbināni, dadasi, dimburgas, egļaudzes, juknas, kaķināni, kaži, ķilāni, lapsas, maizites, miķeliši, pārumi, penīgas, pilzemnieki, pur-maši* B., *rēķeļi* («rēķ-» B.), *rieksti, riekstiņi, riekstusala, ruoži, salas, saulītes* (jeb -ši), *serpiņi* B., *skujnieki, sliķšāni, slīpes* B., *sperjāņi* (spērj. B.), «streigani» B., *šmūidriņi* (jeb -enes), *švērņi, ticāni, ūļģi, urķi* B., *uozaliņi, vēcalkni, vēž(i)nieki, vilciņi, zēpeři, zilāni* B., *ziedāni.*

muižas: *žievalti, vārēnbraka.*

ēzēri: *ceplītis, «lovans»* B., *piksteres* jeb *piksu ēz., aklais ēz.* B.

purvi: *lavāni, vārnišķu tīrelis* B.

mežs: *atauga.*

[*višķeres kalns* B.]

plavas: [*palšu kapča, riekstenice, degsnis, vīksnas lieķņa* B.]

liel-zalvas pag.⁸⁷; iedzīv. — zalvieši. E.

akuoti, antuži, āniņi, bal(de)nēni, bārķēvēni, bērtulēni, bin-
cēni, biedraiņi, brakšēni, brūveri, buļi, cīruļi, čākuļi, damasēni,
dingas, dumpāni, dzeņi, gailēni, ģērķēni, kalnieši, «калве»,
klaucēni, klāviņi, krintulēni, krieviņi, luči, mičūnas, pālēni,
puņģi, purmaļi, puocerī, reināti, rukmaņi, sirmie, siļi, slab(re)-
dzeņi, smēltēni, spruoģi, stradi, svalbēni, tenisi, uldriķi, vēveri,
vilcēni, vilkupieši, vitruopi.

muižas: salas muiža, zalva.

zasa(s) pag.⁸⁸; iedzīv. — zasiēši jeb zasišķi. E.

aluotiņi-uōzulāres («aluti»), antuži, aņģēni, baltmaņi, bān-
cāni, «bragi» jeb «brāgi», brāčas, celminieki, dābuliņi, «degum-
nieki», «digļi», «drustāni», eleks(i)s (degšņu-, lauka-), gaiļi,
grāviņi, grīvinieki, grūdāres, iesalnieki, jaūnzemji, juzes,
kaktiņi, kalni, kalnišķi, kaupre, kārklinieki, «kļauģi», krānkaļi,
71 krūmiņi, // «kuslais», «landzāni», lapsakalni, «lapsenieki»,
leizēni, «lejnieki», «limbas», līdumnieki, līkaceļi, liepnieki,
«lietavnieki», lūķi, lūcēni («lūcāni»), maiķēļi («maitēļi»),
medņi, meža-reiņi, mikuli, nagļi, noviki, pabērži, pavāri, «pļavi-
nieki», purva-vanagi, purviņi, rukmaņi, rucēni, «rūķi», «salas»,
saldes, «sondori», satas (?), selecki, silajuŗi, sipulēni, «skabi»,
skribzemnieki, skūotēļi, «spietnieki», sulinski, svarēni,
tārpinieki, urbēni, «uozuolāres», vāičuki (jeb «vei-»), vanagi,
vanagkalns, «vandāni», «vertažas», «vilcāni», vīrbuļi, zadināni,
zaļie-mēži, zāģeri, zēltēni («zietāni»), žīvāni.

muižas: cīruļi, domnieki, eiķava, ērkmaņi, landzēni, lim-
binieki jeb šimbas, vilcēni, zisas muiža.

meži: dēgumi(ņi), kūslāja, salas, tuntulis.

kalns: «raudons».

purvi: saltais p., «bogu» p. B., «akminīca».

ēzērs: «dambris».

pļavas: glīzdines, zilīnes, kvietaines, [limbe, «vērtužas»,
bubulīene, «agurkle», plāterīene, dancīne, kazaine, maišīne B].

ganības: [skribzeme, spuņģene, «boksteņe», duravnīca B].

JĒĻGAVAS jeb DUOBELES APRINĶIS

aūru pag. (nōm. aūri); iedzīv. — aūrenieķi. E.

aūdzenieki, beņberī, bitenieki, blaīzas, brākšķi, brišļi,
briūkšķi, čaņkas, čēmaiši, čīmas, daņckupi, dzeņi, ērgaļi, galiņi,

⁸⁷ [Vēlāk: Zalves pag. — V. D.]

⁸⁸ [Vēlāk: Zesas pag. — V. D.]

griēzes, ģēbuļi, jaūnzemji, kalniņi, katlāpji, kazāki, kliģi, kliēsti, krimūnas, kūles, ķeturi, ķivouļi, lāmas, liči, matlaūkas («Merzfeld»), arī matlaūkas, nāriši, pārūpji, puķukalns, purmāli, rimeikas, sāvaini, sēlgas, silenieki, silķes, siteņi, smēdali, spīndeles, stakles, straģi, straūtiņi, sudāri, svikliņi, teņi, tīltnieki, tilaiši, tiļas, tisi, uŗbji, ūztupji, velves, vēveri, vilciņi, vildavas, vīzdeģuņi jeb vīzdeģuņi, ziņģi, ziņņi.

muižas: apgult(n)es m., aūdzu m., aūru m., ālaves m., leļaušu m.

purvi: [«ligotnes», «rāts-purvs» B.] //

kalni: [«adatiņas» k., «garā kalva», «glūdo» k., «leišu» k., 72 «muldas» k., «pautu» k., «vāckalns» B.]

plavas: [«abriņa», «ašu» pl., «avotene», «emulis», «kalace», «tērpums» B.]

bērsmuižas pag.⁸⁹; iedzīv. — bērsmuižnieki². E.

aņčites (jeb -š-), aņģi, aūšeikas, aūziņas, avuotīni, baldēri, batarī, «baukas» B. (nav vairs), bāļas, beltes, bētiņi, būdas, cēlmi, daņckas, daūjāti, dicmaņi, dreīmaņi, dzeņi, gaiļiši, galiņi, gaūr(a)tnieki, glāžnieki, grēzus jeb grēzdas, guōbas, ģēķiši, jaūnzemji, jukši, kalniņi, kaūdzes, kaūliņi, kāļi, kriēviņi, krumēši, kūras, ķaūķi, ķiķi, lapačas, latvieši⁹⁰, liči, maliņas, maņģaļi, mimji («mīmas» B.), nēvali, «nurši» B. (nav vairs), pikšas, piņteri, pliķi, pluņķi, puriņi, raūši, reņgas, reņtes, ruōdzes, sēdiņi (jeb «-ē-»), sildedži, silindriķi, «siļi» B. (nav vairs), skuŗsteņi, stērķi, stiļļi, strazdi, stuōķi, svēd(e)ri, šņuōres, uōzuoliņi, varķales, vēcvagāres («vecugāres»), vēļas, vēji, vējkruogs, vērpji, vēveri, vidiņi, vidukļi (jeb «-ū-»), vēļi, «vilkavēji» B., vilki, zariņi, zīvā(r)ti, ziemeļi.

bērsmuiža, «kazupe» B., meža muiža, sīpeles muiža, udzes muiža.

Iznicinātas mājas: [«aņikas», «dāles» kruogus, «durbi», «dzelaraji», «nikšas», «šņūčas», «timpas», «uztupji» B.]

kalns: «lieldavu» jeb «lieldauju» k. B.

meži: [«apsula», «brokastkrēslis», «lielais» un «mazais stāvs», «počas», «sārmteice» B.]

plavas: [«āģene», «aulenes», «galiņu mulmis», «ģērbumi», «jurgene», «kliesmetenes», «kopteice», «ķikene», «ķīvenes», «malkascirksnis», «matisene», «pampenes», «plaukas», «poķene», «rambene», «sāmekte», «spulenes kakts», «tēva brālis», «uoderene», «vanadzene» B.]

⁸⁹ [² Bērsmuižas; vēlāk: Bērses pag. — V. D.]

⁹⁰ [Nav vairs. — V. D.]

*brambergē*s (tagad: *glūdas*) pag.; iedzīv. — *brambergniek*ī. E.

73 *akuoti*, *alkšņi*, *anuži*, «*ašķenieki*» B., *atspaidas*, *āķenieki*, *āpšas*, *āšķenieki*, *bajāri*, *bēgas*, *bezgaļi*, *brīņķi*, *bruči*, *būmaņi*, *daņckupi*, *ģiēzēni*, *kaļnabērni* jeb «*-bieņi*», *kaļnenieki*, *kaļne-
nieki*, *kaņteikas*, *kaūliņi*, *kaūšenieki*, *kāņiekas* (*kāņeikas*), *klās-
me(i)jas*, // *klimpji*, *kreiļi*, *kristapāri*, *ķiki*, *jūbali*, *pūteļi*, *ķirpi*,
ķiši, *libieši*, *maļļites*, *maiseļi*, *mārzemnieki*, *mikšas*, *muižiņas*,
pārvāržas, *peņkaiņi*, *pluģi*, *putriņas*, *puōgas*, *puōkaiņi*, *puōļēni*,
rīgaiņi, *rumbas*, *sēsķi*, *sibrēni*, *siņķi*, *skudras* (jeb «*-es*»),
slavēri, *smēdēni*, *smiltnieki*, *spāri*, *spiņņi*, *struņguli*, *stupeles*,
tēkuši, «*teļaragi*» B., *tiļēni*, *ūzas*, *vaivadas*, *zildeguņi*.

*brambergē*s muiža, «*brantu*» m. B., *šalcgrāves* jeb *glūdas* muiža, *ģibuotu* muiža, *kažmēru* («*kazimira*») muiža.

vairs neesošas mājas: [«*bārzdiņas*», «*begas*», «*buļlaragi*», «*dūmulogi*», «*kurši*», «*liepas*», «*pluģi*», «*roznieki*», «*silgalvji*», «*sprogas*», «*tilt(a)umbas*», «*uogles*», «*vērsiši*», «*vērša-
ragi*» B.].

plavas: [«*klipatas*», «*sodus*» B.].

meži: [«*brantulajs*», «*cūku cena*», «*stilbji*», «*supata*» B.].

bukaišu pag.; iedzīv. — *bukaišniek*ī. E.

«*anduzaiši*» B., *añnaiši*, *añšķinaiši*, *añzaiši*, «*auziņu-mā-
jas*» B., *bagāči*, *baluoži* (nav vairs), *bambali*, *bārkaiši*, «*ben-
dzuoni*», *bērtulaiši*, *bērzaiņi*, *bitaiši*, «*bierindēni*» (nav vairs),
buīvidi, *bukaušķi*, *butaiši* (jeb «*bū-*»), «*caļi*», «*celmiņi*», *čakstes*
(«*čakši*»), *čēmaiši*, *čūreikas* («*čureiķi*» B.), *dagliši*, *dēguči*,
dēliņi, *drēgņi*, *druķi*, *dzelzaiņi*, «*ezarmājas*», «*gaidži*», «*gailiši*»,
«*galviņi*», «*gaŗbas*», *gaūras*, *grēveles*, *ģēnteles*, *innaiši*,
iēvulaiši, *jānaiši*, *jēči*, *juŗgaiši*, *kareļi*, *kāvužas*, «*kociņi*», *krētas*,
krievaiņi, *kurši*, *kviēči*, *ķauķi*, *ķekši*, *ķeŗi*, *ķibaraiši*, *ķiši*, *labell*,
laņgas, *lapsas*, *liķērti*, *lusaiši*, *mašmeles*, *mēlpauši*, *mēnuči*,
«*mēdumi*», *mizēni*, *mucenieki*, *mušķi*, *mūrnieceki*, *nāraiši*, «*nevāki*»
(nav vairs), *paūritēni* jeb «*paureni*» B., *pikaiši*, *pillie* (lok.:
pillajuos), «*priedaiši*» B., *putniņi*, *raūpšas*, *ruči*, *rudžeikas*,
«*rungas*», *ruōciņas*, *saūlitēni*, *smiļģi*, *stadari*, *stapāni*
(«*stapani*» B.), *stērķi*, «*streņči*», *striķaiši*, *šūbiņas*, «*tariņi*»,
«*terēni*», *tēlites* jeb «*tētiši*» B., «*trenči*», *tupikas*, *uōģļi*, *vaiteiķi*,
veīruoki («*vējruokas*»), *vitaušķi*, *zeltiņi*, «*zeti*», «*žurkas*».

muižas: *bukaiši*, *kārķlu* m., *medne*, *ņesava*, *zanderu* m.

meži: [«*krāpaušu*» m., «*krētas*» m., «*krācis*» jeb «*noje-
nes*» m. B.], *šķinumi*. //

74 *kalni*: [«*bētaišu*» k., «*kārtau-kalns*», «*lēkan-kalns*», «*pē-
teŗa*» k. B.].

lauks: «*mūrišķes*» lauks B.

cērpaines plava.

aizstrautnieki, anūži, aūdzi, avuotīni, āķi, ātras, balbārži, baldēļi, balgaloji, baluoži, baūkas, bāliņi, bāšas, beķeri, bēržaiņi, birznieki, biēšas, biētlēri, bružas, brūveri, buñtes, celmji, ceñči, ciruļi, čikštes, dabaicēni, darmākas, dēni, dreimaņi, duŗbji, dūbuli, ēzeļi, gaūnieki, gaūratnieki, grūbas, guōbas, ģērķi, iļdzenieki, jaūnzemji (izr.: jauzumi), jātnieki, jēnkas, jukas, juosti, juōži, kaipšas, kaķaragi, kalēji, kalnieši, klabji, «krača» krogus B., krasliņi, kriķšas, kuŗpnieki, kuōčas, kviēši, ķēkari, ķiki, ķipji, «laiviņas», laūgališi, laūkandžas, laūķi, laūviņas, lāči, lēgzdaiņi, lēpuotes, lipšņi, liepiņas, «luomi» B. (nav vairs), ūļļas, ūobas, meīnerti, mēstari, mēškas, miēkuļi, mucenieki, muldas, muldavas, mūrnieki, nabadziņi, namiķi, nāreikas, pakalnes, paķuļi, («pakuļi»), paņņpari, pavāriņi, pēpas, pici, «picimti» (nav vairs), preķi, priñci, puči, purmāļi, purvaini, putras, puōkaiņi, raikas, rasas, reķi, rešņi, ruñci, ružas, rūduļi, rūjas, salaiņi, seglenieki, «siliņi» B. (nav vairs), siljāņi, skruoderi, smiltaiņi, spigas, spriksoteles, stiļļi, straģi, strazdiņi, sūņi, sviļpi, šķavas, šķērstaiņi, šveickuŗi, teņņi, tēces, timaļas, tiņņi, trešnieki, undzumāras, uñdupji, upenieki, ūstupji, utēni, uōrmaņi, uōši, vaidiņi, vēcavagāres, veķi, vērpīši, «vilki», viši, zīles, zviŗbuļi.

bērzbekes muiža, bērzes m., bilasta m., čuču m., krišjāņu m., miltiņu m., pakaisi, ruņbu m., virkus m., duōbeles m.

«sukšņa» kalns, «spalais» k.

«griestu» purvs, dēgutene («lāmiņa»); «budene» (lauks), «drujas-lāma»; degšiņa (mežs).

«puspūra» ēzērs B., gar(ais)zērs.

plavas: [«abriņas» pl., «leišu pūra» pl., «mīklenes» pl., «puspūra» pl., «rāvas» pl., «zelejuma» pl. B.], liepene.

džūkstes un piēnavas pag.⁹¹ E.

1) apšupnieki: batari, buŗģi, «cenči» B., knubji (jeb knubļi), kuŗkas, ķiši, ķiši-lepes, lāmas, pikšas, smiļģi, sprūdi, straģi, zuši; apšupes muiža. //

2) džūkstenieki: aūdžu puņņpi, aūdžu vilki, brātiņi, bui- 75
duŗi, ciēkšu ciems (liēkniņi, pamiļi, vidus-ciēkšas); dārznieki; džūkstes mācītāja muiža: kuñdzini, «ķiputu» ciems (kalnieši, ķesteri, lejnieki, stēpēni), linkuļi, «spāņu» ciems (amatnieki, «lūsi» jeb «lūši», puōčas, zvani («zvani»)), vadži; «katlāpji» B., klabji, lēdzemji, mežuoli («vintari» B., «sēski» B.), mēdumi, paņņceri, rūtenes (jeb -ņi), savaiņu (nōm. s-ņi) ciems

⁹¹ [Vēlāk: Džūkstes pag. — V. D.]

(sāvaiņi B. ?) (*kuočas, lejnieki, tuomiņi, žagatas*); *sprigauļu* (nōm. *s-ļi*) ciems (*galīņi, guobziņi, tiltiņi, vidiņi*); *uņguru* ciems (*ķipji, mikuli, uņguri* («-ri» B.), *uodiņi, vācieši, vilciņi*); *džūkstes muiža; miku muiža*.

3) *mālenieki*: *katlāpji, kūlaini, liņdraki, naūdites, piēnavas mežkunga muiža* (*čabas, kumbri, kuŗtiņi, sarvas, veidnieki*); *puļķi, rūjas; mālu muiža*.

4) a) *kalngalieši*: *gaiļiši, gaiļa-birznieki, gaiļa-milleŗi, graizas, kāršas, kriēviņi-birģeŗi, kriēviņi-elzeri, kruoŗnes, lēpes* (jeb -ji), *ļūpites* (jeb -ŗi), *maŗsiņi-lāŗi, maŗsiņi-naūdnieki, meŗi, meŗi-ļūŗi, plāmŗi, priēdnieki, putniņi, raŗbu* (nōm. *raŗbas*) ciems (*alkŗŗi, ēŗtaki* («-uki» B.), *vidukŗi*); *rimeŗku* (nōm. *rimeŗkas*) ciems (*ķenkas, puoŗi, viŗŗi, zuŗŗi*); *ripeŗi* (jeb *r-les*), *vanagi*; b) *laņcenieki*: *aŗŗu* (nōm. *aŗŗes*) ciems (*kaŗnaŗŗi, mucenieki, puriņi*); *braŗas, buoŗes, čūŗi, dicmaŗi, dūŗes, laņcenieku* (jeb *laņŗiŗu*) ciems: *iēŗalti* (*eŗsiņi, kaŗŗes, pļāŗkas, sveipji*), *ķuŗduŗi, pēŗpuŗi* (-*galakaŗŗi, -kluopji, -knitari, -zaŗŗe*), *stāŗti; baŗŗa muiŗa; pēŗtermuiŗa; vēŗpju muiŗa*.

5) *piēnavnieki*: «*alūnu*» ciems (*kuŗpnieki, sil(e)nieki, su-sekŗi, taūŗji, ciŗpi, diŗbas* (-*riŗas, -zekseŗi*), *duķēnu* ciems (*daŗŗi, kraŗi, peŗi, seŗki*); *duŗi, jaūnzemŗi, kaŗŗi, kāŗi, krimūnas* (namnieki), *ķūŗi, lielauŗi, midzeŗi, muiŗnieki, putnu* ciems (*puoŗes, řvāŗari, řŗi*); *ruŗbiņi* (jeb -as), *ruoŗgas, sŗkmaŗi, «snurŗēnu»* ciems (*bukmaŗi, gal(e)nieki, judiņi, ķepuŗi, smulŗas, stūŗiŗi, vid(e)nieki*); «*stagaru*» ciems (*brŗŗi, markaiņi, nukas*); *straŗu* ciems (*buki, kraŗŗi* (jeb *k-as*)); *treŗŗi, řēmgāŗi, ķēŗŗu muiŗa; piēnavas muiŗa*.

bubinski, būkuŗi, ceŗŗi, drulŗes, ēŗģelnieki, ģeŗdas, kaŗŗi, kaŗŗi, klāŗi, «kundŗi» B., pluŗi, riēŗsti, ruoŗes, silŗi, 76 sprŗŗi, řulŗes, řilŗas («-ŗas» B.), «*uodiņi*» B., *viŗupji, «ŗvirģŗi» B.; graūŗdes muiŗa; kaŗŗes muiŗa*.

ēŗŗi: «*aklais*» ēŗ. B., «*vilku*» ēŗŗs.

ŗurvi: [«*daŗŗu*» p., «*dūŗkas*» p., «*joduŗu*» p., «*miŗŗa*» p., «*mieŗaiŗais*» p., «*ŗumuruŗi cirtums*» B.].

meŗi: [«*alkŗŗurāŗas*» m., «*bēŗnūŗu dŗbens*», «*bēŗŗsulas nāŗŗs*», «*brŗŗu maŗŗ*», «*cūku lieknis*», «*čēŗŗu silŗ*», «*driksniŗas*» m., «*eglonŗes*» m., «*kaŗŗuras*» m., «*kraŗenes silŗ*», «*krēŗu*» m., «*krŗēŗu*» m., «*kurkuŗu*» m., «*ķēŗes silŗ*», «*lieŗums*», «*māŗŗes*» m., «*meskas*» m., «*nŗedenes driksna*», «*ŗirŗas*» m., «*ŗisas kaŗns*», «*ŗriedulŗis*», «*ŗikŗes gala*» m., «*ŗumpulŗis*», «*ŗilŗenes*» m., «*ŗŗŗŗus*» m., «*ŗutaŗŗu*» m., «*ŗeŗŗas*» m., «*ŗilŗaste*», «*ŗilŗu maŗŗ*» B.].

ŗauki: [«*āŗika*» l., «*čŗenes*» l., «*čūŗas*» l., «*dunŗas*» l., «*durbju*» l., «*dzelzŗŗu*» l., «*jodu kaŗns*», «*legzdoŗas*» l., «*lie-paiŗas*» l., «*liesas*» l., «*meskas*» l., «*ŗirŗes*» l., «*ŗŗenes*» l.,

«sticenu» l., «šņuču» l., «timpas» l., «zaļie strēķi», «zemdegas» B.]

ganības: [«jellaku» g., «spārņu» g., «šultenes kakts» B.]
plavas: [«apsulas» pl., «bautulenes» pl., «bēnūzenes» pl., «bērzsulas» pl., «cijanenes» pl., «dālenes» pl., «dedzenes» pl., «dirbenes» pl., «drānu līcis», «duncenes» pl., «dūdzenes» pl., «gailitenes» pl., «ģeidās» pl., «iliņu» pl., «kļiesmitenes» pl., «kraķenes» pl., «krimulienes» pl., «ķepurenes» pl., «ķiputenes» pl., «ķūlenes» pl., «laipas» pl., «lankas», «līgotnes kalns», «lūļenes» pl., «lūpitenes» pl., «mēlaju-straits», «mozenes» pl., «moželes» pl., «muižniecenes» pl., «pečurenēs» pl., «pēdenes» pl., «pintara kalns», «poķenes» pl., «pražucenes» pl., «priedniecēs» pl., «pūtelenes» pl., «raibenes» pl., «rambenes» pl., «ripenes» pl., «ripeles» pl., «rukas» pl., «rumpulis», «rūcenes kakts», «ruožu lāma», «sāmekte», «sāmu» pl., «sīkumenes» pl., «skuģenes» pl., «skuķenes» pl., «snuķenes» pl., «straģenes» pl., «stumpenes» pl., «supara» pl., «suseklenes» pl., «sūrenes» pl., «trallenes» pl., «tujenes» pl., «vaģu kalniņš», «vašķenes» pl., «vārdenes» pl., «veidniece», «veiņas» pl., «vējenes» pl., «vilkastes» pl. B.] //

elējas pag.⁹²; iedzīv. — *elējnieki*. H.

aūjmaņi, *baļgalvi*, *baluoži*, *baļļiņas*, «*baubišķi*» B., *bēr-* 77
nā(r)ti (jeb «-ati»), *blūdži*, *briņķi*, *briēži*, *brūveri*, «*ččeresi*» B., «*čīpeļi*» B., *čuduri*, *daļbiņi*, «*dambišķi*» B., *dičkaļi*, *diņjaūti*, «*dīfnavas*», «*drustēni*» B., *gaideļi*, *grīv(e)nieki*, *ikvīldas*, *iņber-*
tēni («*imbretenī*» B.), *jaūnzemji*, *jāsaiši*, *ječi*, *juōstišķi*, *kaktišķi*, *kaņepes* jeb *-upes*, *kapteines* (jeb «-as»), *kaūšeļi*, *kājeles*, *kriēviņi*, *krūmeži* («*krumeši*»), «*kubeli*», *kužas*, *kūdras*, *kuōreļi*, *ķeri*, *ķibārti*, *laīmas*, *libārti*, «*linaji*» B., «*ludiņi*», *maņķi* («*beikas*», «*kaplēni*»), *māckaiši*, *mucenieki*, *mūrnieki*, *nuōvadnieki* («*baubišķi*» B., «*kergalvi*» B., «*pablaki*», «*stagari*»), *pārūpi*, *plāceņi* jeb «*barčas*» B., *puņpuri*, *puřmaļi*, «*ratišķi*», *rauģeļi*, «*riņkas*», *rudzu kruogus*, *rušiņi*, *slaveikas* (jeb «-tas»), «*skuřoderi*» jeb «*pusmuižnieki*» B., «*smilgas*» B., *spraņdiņi*, *spruōgi*, *spudiņi*, *staiguli*, *stalģi*, *straūtnieki*, *šķērsti* (jeb «*ččersi*»), «*tīteri*» B. (nav vairs), *tuōmiņi*, *uskurēni*, *ūpi*, «*vaitkūn-daujati*» B. un «*stūři*» B., *vaņkas*, «*vāņi*» B., *vēc-*
vagāres, «*vellapapēži*» B., *viļumēni*, «*viņklišķi*», *zeltiņi*, *zilišķi*, *ziēmeli*, *žebri*, *žigļi*.

muižas: *aūdruve*, *bēr-viřcava*, *briēženieki*, *elēja* (*eleja*), *lazdu m.*, *uōzuolmuiža*, *zizma*.

meži: [«*piltišķi*», «*počas*» B.]

⁹² [Velāk: Elejas pag. — V. D.]

ēmburgas (Annenburg; tagad: *salgales*) pag.; iedzīv. —
ēmburdznieki⁹³. E.

alkšnenieki, anču muiža, aņšķini, aūniņi, ādites, bačas, baluōži, bāžas, beikas, billes, billites, biēraņti, bļaūkas, buļļi, buranti, butkas, būtrumi, cīruļi, cūciņas, daņdari, daūknas, dālūži, druķi («drukas»), duņpiši, gabaliņi, gailēni, galiņi, gaūras, graūži, gūtes, igauņi, imati, juŗģini, kaļķenieki, kaņne-
nieki, kaspāri, kazuļi, kažas, kliēbas (jeb kļ-), kriēviņi, ķeikuļi, ķeizari, ķeņ(d)ziņu muiža, lēči («lēcas»), ļeņmas, mūrnieki, nagļi, padambes, paūculas, pazvaņi jeb pazuōli, peļļi, piņceņi, pudas, pudžas, puikas, pulkas («pulķi»), puņkas, pūriņi, raūsēji, rāceņi, ruciņi, ruņči, rūķi, rūnas (rūnmāles), sizari (jeb c-), siētnieki, smedes, spilvenieki, stīverī, striķeņi, sunēji, sviļi, šikaļi, tiltaleiši, tiļas, truņnas, tuči («tuces»), uōļas, uōzuol-
gaili, viduči, vilciņi, vilkupēraji, zaimji, zaķi, zuōsini, zvīrbuļi, žubēni, žūlas. //

- 78 purvs: *avuota* purvs, *ēglājs*, *luksti*, *plaūvas*, *suōdzeris*.
kalns: *garais* kalns.
ēzēri: *ķuōču* ēzērs, *rumbeļu* ēzērs.
plāvas: *bīleskakts*, *ķēveskakts*.

garuozes (jeb -as) pag.; iedzīv. — *garuožnieki*⁹³. E.

aādes, apaļi, birkāni, biŗzuļi, briēži, buņduli, buŗķi, būbļi, buōzes, cēlāji, cīrpeņi, dābes, dujas, dāres, dziēdākšļi, ērces, glites (iedzīv. — *glitenieši*: aūsteri, dāvji, duņpji, vilandi jeb «-ti»), glužas, gūtes, ģildas («gildes»), iātes, iēlieči, jaunkalniņi, kramiņi, kraūķļi, krēpes, krumuīda, ķeņpji, ķiki, laktas, laņži, laņsmaņi, lapaiņi, laūksargi, libieši, lukstenieki, luōdes, mākuļi, mārkas, meļļupi, meŗteri, miŗķi, miēsti (kārumi), muātes, nārušķi, pārupji (jeb -pi), piņņi, plāņi, pukši («geŗdrūti»), rūķi, rūteri, ruōtas, segļi, seŗeņi, silīņi, silmačas, silruķi, skatari, skrabas, slimpi, smiltieki, spāriņi, speltes, stepiņi, stē(r)guli, stiēnberģi (jeb «-iem-»), straūtnieki, tiltiņi, uōzuoliņi, vadži, valtiņi, vidmaņi, vilciņi, vilklauži, zeltiņi, ziēmēļi, zuši, žagatas.

«garuožmuiža».

mežs: «luksti».

jēkabmuižas («jēkaupmuižas») pag.⁹³; iedzīv. — *jēkaupnieki*⁹³. E.

āzeļi, baltušķi, bērziņi, bičuļi, bleķi, briēži, būdnieki, cep-
liši, cēsi, cīruļi, cūcēni, daņbiši, daūgavas, deģuļi, diņzēni,

⁹³ [Vēlāk: Jēkabnieku pag. — V. D.]

duburi, gudēni, jaūnzemji, jēksti, kalnakalēji, kaln(a)mačas, kalnanši, kažuoki (kaņi, peļči, piķi), kugrēni (briēži, lipsti, spuri), kūpeņi (čaņki, juriši, rūplī), ķepali, ķikas, lutārti, meķi, meldeři, mežapuikas, millieři, pārūpjī, pīles, platkāji, pukstes, puņpuri, ramas, rāvāji, reņči, salnēni, spradžu kruogus, straūtaiņi, straūtiņi, stuļģi, tēkuši (viensk. tēkutis), tiļēni, timermaņi, tuomēni (lāmas), vaņči, veņdiņi, vilki, villapas, vilrupas, zīles.

jēkaba muiža, raga muiža, ūziņu muiža (nōm. -i; iedzīv. — ūzenieki), vētras muiža.

ieleja: suodu leja.

kalnamuižas (tagad: tērvetenes) pag.⁹⁴; iedzīv. — kalnamuižnieki². H.

adiēni, aņšķini, āķi, baļļas, biēļas, bē(r)ti, bērzemnieki, «brekši», «cēsnieki», čakši, čimas, čūreikas, dēles, «dravnieki», // duņņpi, ērgļi, garušas, gaviļas, «grabžas» (jeb «-ži»), 79
ģerķēni, ilļēni, jaūnzemji, jukšas, kalmanis, kalniņi, kaņradži, kāvūšas (jeb «-žas»), klūnas, kriēvaiņi, ķipi, «ķuguri», ķūri, labrenči, lapsiņas, laūrēni, lāči, leitiši, leņņpi, libieši, lūsvēri, luōbērgi, «maģūnas», muzikanti, pasiļi, paūguļi, pelveži («pelvēdi»), pļavenieki, pukstēni, puņtes, puogas, puōkaiņi jeb puōķi, ruņģi, «sedus», sīmenieki, skadiņi, smiltņieki, smukas, sprīņģupji, staņģi, stiļļi, stiēcīņi, «stieķi», svēdeři, «svīži», šķeltņi, šķiņdeļi, šķutes, tišas, tikužas, tilaiši, tukumieši, vanagi, vezaiši (ar e) jeb «vezēšas», vērsākājas, viļļi, virnaūdas, ziņņi, žagatas.

bīles muiža, bīstrummuiža (jeb «bīster-»; iedzīv. — bīstrumnieki), jaūnā m., jeb taūku puōdi, jūles m., kalnamuiža, pētermuiža, ružu muiža, stēgulu muiža.

kalni: «cīpes» kalns, cukurkalns jeb svētkalns, kluōsterkalns, zviēdru kalns.

purvs: «mēļnais» p.

kalnciema pag.; iedzīv. — kalnciemieši². E.

aņtvases, āmeteri, balgalvji jeb balgaļi, baluoži, beltes, braļi, brasli, ciruļi, daņņbi, daņmārkas, diņzas, dirbas, katlāpi, dišupi, egles, grabas, iņkas, jaūnzemji (jeb -zemes), kaģi, kalniņi, kārklīņi, kraūkļi, kristiņi, krūmiņi, krūtkrāmēļi, kukaiņi, kukšas, kvēši, ķekari, ķemeři, ķūli, lediņi, lēgzdas, lēpes, luģi, lūriņi, luļļas, maņgaļi, mēļbārži (jeb -bārdi), meldeři, mūrnieki,

⁹⁴ [Vēlāk: Tērvetes pag. — V. D.]

pārupji, peitiņi, pēkas, pīķi, piņķi, piņņi, plaiskas, pluōsta-
muižiņa, pučas, pukņi, puģas (jeb ar uī), puīmaļi, puōgas,
ratnieki, raūdiņi, ruņči, ruōņi, saļmiņi, siljēči, sil(e)nieki,
skaņgaļi, skudras, smilģas, spreīgas, straūtnieki, stūriši,
sumaragi, tāmas, umuli, ūdri, uōdiņi, uōgles, viīrknes, vīgant-
ciems: grūsi, kāpuostiņi, ķekari, zaīdari; vīliņi, zelberi, zeltiņi,
zvāņi, zvīguļi, žības.

kalnciema muiža, klīves muiža.

pļava: briēdēļēns.

ēzērs: babītis.

līvberzes² pag.; iedzīv. — līvenieki (jeb līvberznieki). E.

aūziņas, ābuomenes («ānbomeņi» B.), ādminas, āģēri, bāči,
birznieki, bistrumi, brēķi, buīkšas, čūksļi, drabiņu kruogus, ||
80 duīpji, eniņi, eži, gaigali, gārdas, garuozas- (jeb «-u»-) kruo-
gus, gaīpļavas, gruži, ģibeikas, ģipteri, ģumi, jāniši, «kalēji»
B., kaļčumi, klāšķiņu kruogus, kliģi, kuzmas-brāksķi, ķerpja
kruogus, ķēniņi, laūnadziņi, lāči, lemetes, liciši, maika-brāksķi,
maīkas, mež(a)sargi, mežgalnieki (mežgaļi), miķi, paīkas,
pārupji, pluīķi, prūši, puīšēni, rapas, saūki (ar k), silīņi,
sniķeri, starpas, suži, svētes-brāksķi, tetes, timaļas, tupētāji,
uōzuoliņi, vadži, vanagi, vīlka-vēji, zariņi, zelles, zemdēģas,
«žagari» B., žagariši.

aūcu muiža, būdiņu muiža, līvberzes (jeb līves) muiža,
svētes muiža, upes muiža, uōzuolmuiža.

gaūres pļavas.

izpostitas mājas: [«dēliņi», «gulbeži», «gulbji», «ilbranti»,
«kļubas», «maiki», «puodi», «ratenieki», «sērmuļi», «šķēr-
steni» B.].

mežmuižas pag.⁹⁵; iedzīv. — mežmuižnieki². E.

aīseļi, āž(u)mēļi, bajāri, bērzemnieki, biērindēni, brū-
v(e)raiši, budbergi, buīļi, celmji, cukuri, čaba, čūči, daūzas,
dāļķini, dzēguzēni, ērgelnieki, ērmes, gaīļi, galenieki, grebzsdes
(«grebži»), gruīduļi, ģeikas, jaūnzemji, jēkaiši, kaijēni, klāvi,
kliēbergi, krusiņas, kukuri, ķesteri, lasmaņi, laūciņi, laūgaļi,
laūri, liīkuļi, libēni, maikaiši, mārtiņi, mēstēraiši (jeb «-ar»),
miklāvaiši, mineikas, muskuļi, «muskuliņi», paībakaris,
pārupji, pēpji, piduļi, pīlaiši, piētiņi, putni, pūķi, puōtiņi, rut-
kaiši, sapali, sinepji, sīļi, skari, spiīņi, sutiņi (jeb «-eņi»),
šķībēni, tisiņi, trenči, tupikas, upmāļi, upšas, «veiti» B.,
vēlmeraiši, vīlleņi, višķi, zebieksti, zemdēģas, ziīņi, žukļi.

⁹⁵ [Vēlāk: Augstkalnes pag. — V. D.]

berķenes muiža, jaunā muiža, katriņas pusmuiža, kliņķu pusmuiža (nōm.: kliņķi), kukurmuiža, laūru muiža, mežamuiža, vēļa muiža, vilkašu pusmuiža («vilkummuiža»), viņķelmuiža.

naūdites pag.; iedzīv. — naūdišnieki. E + H.

*aūšmāti, «auciņi», aūriši, aūziņi, biriņi, blaizas, bļuōdnieki, braņķi, bukas, buļlaragi, buņgas, dēliņi, dikuři (jeb dī-), dišlēri, dzēgūzes, dziļnas, grauždas, iņbas, iŗbes, iēvalti, jakas, kales, kalna-beltes, kalnavēveri, kaņnenieki, klici, «kraķi», krumēši (jeb krū-), kuģi, kuršiši (jeb -ieši), kuōšķini, ķikas, ķubaras, laūkaņi, leinārti, lēkuži (jeb «l-»), lemķini, lēpes, libieši, liķi, liplaņti, lienes, mačmūrnieki, maūri, mā(r)skaļķi, meļši, mēsteri, mežaņsi, // mežiņgas, miglas, miēķas, miēsti, muce- 81
nieki, mūriši, mūrnieki, namiķi, «ņurkas», padēgas, pastari, peņtri, plaņpas, priēki (jeb -as), puņkas, puokaiņi, puōķi, raģi, ramas, raņbas, ružēni, samušas, seikatas («zeikāti»), skabargas, skapari, skraiņas, spiņņi, spuriši, stiņkas, straūpes, strāļas, stūraiši (jeb -ži), susuri, tiļas, tiļēni, tismēri, uōdiņi, uōģanas, «villikas», zemačas, znuōtiņi.*

muižas: jaun-sēsava, naūdite, pētervalde.

kalni: baļļu k., bērsu k., kuōsāju k., vēļna k., viļu k.

ēzers: spāres ēzers.

purvi: linu purvs, vepŗa purvs, «ūsiņš».

peņkules pag.; iedzīv. — peņkulnieki. E.

abačas, abraķaši, asmi, aūcu-supas, āķi, bajāri, baldūnas, beltiņas, biķi, bituļi, bļuōdnieki, braņmaņi, čaibļi, dabeikas, diņzas, drēģeļi, dzēroes, dzislas, galiņi, grīnberģi, gulbji, jaūnzemji, jukšas, jūgaiņi, kaņnenieki, klaūciņas, klaūkas, kliņģeři, kuģi, ķekši, ķesteri, ķiŗpēni, laģi, lāči, meŗi, namiķes, ņērbuki, precenieki, putni, putas, pūšļi, ruōmji, sējas, sil(a)-tiļas, smukas, suniši, supas, šķeltņi, šķiņdeļi, triņi, vēcvagāres, viļeikas, vičiņi.

muižas: (kruoņa-)aūce, cimere, peņkule.

pēternieku pag.; iedzīv. — pēternieki. H.

«āži», batari, bazūnes, biŗzuļi, blukas, briņķūži, bumbieri, cīruļi, daņči, diņzas, dvēseles, galiņi, jaūnzemji, kramas, kramiņi, kukuļdreimaņi, «lazdas», lazdiņi, lāči, liņtes, «lūši», maūriņi, namiķi, peļņi, puopāji, ramas, ratenieki, silgraūži, siliņi, sveņķi, zuši.

briņķu muiža, pētermuiža, pur(v)a muiža.

purvs: «zālājs».

kalni: «kazākkalns», «trakais» k., «zvirgzdu» k.

platuōnes pag.; iedzīv. — platuōnieki.

82 *balceři (bēlmaņi, streņģes), baltrumi, bazuši («bazili» B.), «bemberi» B., buķi, bultnieki, būtuli, čurilas, dimzas, dzērvēs, eņķeļi, ērgļi, glūdēni, ģeriņi, igaūņi, iņdužēni, iēnasti («iernesti» B.), jaūnzemji, «jenkeļi» B., jēsi, kāpuosti jeb stedelnieki, «kubliņi», ķidraūcka-lāči un -vilki, ķuōči, laūnagi, lukāši, maikūnas (pēlča- un zaļās-), mazbūti, mežkalēji, pirksti, plepji, puōķi, ra-//batas, raūbēni, rempji, sēnaraugi, skulmēni, sprīži, spuri, «stagari», staņuvēni, «stedelnieki» B. («kāpuosti» B. un «stenči» B.), strautamiēgi, strupdēguņu-ābelītes, -bumbēres un miēžēļi, «šneraugi» B., truši, veiceļi, velmēři, vilnieki, vīleikas, zilēni, zvirbuļi (birģeļi un mežiņi).*

muižas: *jaun-platuōne, režu* (nōm. sg.: *rezis*) muiža, *vēc-platuōne.*

mežs: «drudža atvasas» B.

ganības: [«kalviņi», «liekna», «počas» B.].

kalni: [«dzintera kalniņš», «miziņa kalniņš» B.].

liel-platuōnes pag.; iedzīv. — lielplatuōnieki jeb lielplatuōnieši. E.

«anskaiši» B. (nav vairs), *baūšķenieki, betes, bēķini, «bēr-kēni» B., braņķi, briēži, buļļi, «bundulnieki» B. (nav vairs), «celmi» B., didžuši, drukas, drusti, duōbumi, «grabīlas» B. (nav vairs), griēzes, jaunās mājas, jāķilas, ķņari, ķaūki, mačas, «migļi» B. (nav vairs), «miesti» B. (nav vairs), muižnieki, ner(e)tnieki, nuōraukas, paūri, puņduři, raūdziņi, rusuļi, ruōbežnieki, «saldie» B. (nav vairs), «silavas», silenieki, sillāči, sipķini, «skrebji» B., sniķeri, spēles, staķi, straūtnieki, struņķi, stūři, «tisi» B., trūbenieki, «uošnieki» B., vēŗba.*

«vidus muiža» B., «branku» m. B., *greņču muiža, laūku muiža, liel-platuōnes muiža.*

meži: [«bābeles kaktis», «klibatas», «ķiķeres purvs», «stepenes», «uogļu kalns» B.].

purvs: «ķiķeres» p. B., «pūču» p. B.

grāvis: «rezis» B.

kalni: «raganu» k. B., «sudrabes pilskalns» B.

aņdreikas, «aupmaņi» B., ābeles, bites, blūdži (egles, pupas), buķi, (kalniņi, mēlderī, peijas), buļļi, briēži, butkūnas (bumbieres, raņķi, vidukļi), butkūnas sādža (bites, brēdiķi, brigmaņi, «davidaiti», kaņišaucki, niksteles, pladis, sēdes, vaiņi, vējeļi, vilki), cū(k)gani, čaksti (alkšņi, ruože; straūtiņi, ziņņi), čābūti, daņkari, dārgi, «dičkaļi» B., driēži, dūres, eglaiņi, eiģini (ignači, juri, laūči, skusti, uodiņi), eži (ešmaņi, žviguļi), gale-/nieki, gaūjas, gaveņi, grigaļi, gruzģi jeb gruždži, 83
ģiřmeļu-kalns (bajāri, ceinas, pūciņi, šuteņi jeb «-ni»); jaņķūnas (balbārģģi jeb «baltbārzdži» B., eņģuri), judeikas, juřdas: jaūnzemji, kalniņi, ruļļi; jušķēni, «jūgani» B., kalniņi, kaūli, kažuoki, klāvi, kliēni, kriēv(u)kalēji, krūmiņi, «kunes» B., kauki, «ķeri» B., ķiřkuči (jaūnzemji, kraūkstes, vēņcki jeb «-ski» jeb «venskas» B.), «ķirmeli» B. («bliežas» B., «kliesti» B., «stuģi» B.), ķiřveļi (peči, agrāk: ūžeļi, straūtiņi, agrāk: buōzes); lakājas, laūži, lūgas, meilešu kalns (bliēžas, kliēsti, stuģi; pēc B.: «meiluš»-«bajāri», «pūciņi», «žuțiņi»), mucenieki, mūrnieki, nārūni (brīdāgi, ķeri, liži), pāčūni (dubiņski, šļukas), pilnzābaki, praūlišķi (ruōzēni, viēglie), puķi, pujas, pupcēpuri («pucapuri»), puszābaki, pušgaļvi, pūřices (knisi, sveņces, žigļi), ramāni (aīta jeb priede, klāvi), reķi, ribišķu-⁹⁷ kalns (kažuocini («kažoki» B.), «kārliši» B., ķiřkas, trešelnieki), rōzentāli (jaūnie, kuņas), rukšas, seļļūni, siřmaņti (pārstraūti, rūdas jeb -es, tabākas), sluōkas, spēřnaucki, spridzāles, stakles, stašuļi, stilbji, sviřkaļi (lavenieki, liži, šveļmji), trēbišķi, truņnas, «uskuri» B. jeb «uskurēni» B., vaņkas, vāveres, vāverišķi, veikļi, vēji, vidma, zābaki, zibārti, žubes.

bērķu muiža, juōstenes muiža, kliv-muiža, seseves (suōdu seseves) muiža, vidus muiža.

meži: [«augstenes», «dega», «lagiene», «lēģera bērzi», «vilku masts» B.].

sipeles pag.; iedzīv. — sipelnieki². E.

aņšķēni, ārniši, baūģeri, biřznieki, braņči (jeb -ņ-), budi, buķelis (viensk.), dēģaiņi, dimzas, dziēdri, grēviņš, griēni, griēzes, jukši, kārdziņi (jeb «-as»), klaiņiņi, kuņdziņi, kāles, kuōšķini (jeb «-ēni»), kvēpjī, ķebes, ķemņpi, ķeņķi, laūkaiņi, libieši, likkāji, liēknēji, meijas, mēlpauši («m-ti»), pečuri, peņteres, puči, pulķi, puřvaiņi, pūces, puōķi, raūši, rēpali,

⁹⁶ [Vēlāk: Sesavas pag. — V. D.]

⁹⁷ [Pirmpublicējumā: ribišķu- aiz pūřices (.). — V. D.]

ruciņi, rudiņi, rūkšas, ruōdzes, sniķeři, sprigauļi, spruksteļi, stari, strazdi, sudmāļi, suķi, tikliņi, tīmaņi, ūši, uōderes, vēc-vagāres, veiži («-des»), vēžnieki, viņteři.

lustes muiža (iedzīv. — lustenieki), sipeles muiža, sprigauļu muiža (iedzīv. — sprigaulnieki).

ēzērs: gaūrata ēzērs. //

svētes pag.; iedzīv. — svētnieki². H+Pl.

- 84 baluoži, bembēři, bērzemnieki, bičuļi, braņti, būriņi, ceplī, dīrbas (r Pl.), dreimaņi, ērmiķi, galiņi, grēzas, grīou-kruogus, griēzes, «ģinduļi» jeb «pankoki», ģiņguļi, jaūnzemji («resnie» un «stūri»), kāzas (kazas Pl.), klumpji, kuģenieki, kūras, «lauka-priekūnas» (priekuļi Pl.), laūksargi, līķi, liēpas, luōnes, muņtēni, nadziņi, peņteles, piņkuļi, plīķi, priekūn-daiļi, puķes, puŗviņi, puōgas, rapas, ruči, ruļļu-nuōjas, ruōmas-kruogus, silagaiļi, silajuņkuri, sildedži, siliņi, skabeikas, slapatas, slāpas (ā Pl.), smillnieki, straūtnieki, šļuguri, telaragi, tiltagali, trani, tumes, tušķi, tuteķi (jeb -īķi), ūzas, uōzuoliņi, vaiki, vēļras, vidus ruļļi, vilkabūdas, vilpliķi (jeb «-eķi»), vipas, zaļpēteri, zaņdeři, zeitiņi (ī Pl.), žebri (gaiļa- un plūču- jeb «prūšu-»).

buōļu muiža, jāņu muiža, svētes muiža, viskaļu (ar š Pl.) muiža.

mezs: kazas m.

jaun-svirlaukas pag.; iedzīv. — svirlau(c)nieki². E.

balži, baņdēni, bērgi (jeb bērgi), biciņi, bitēni, bulļi, buņdžas, būdnieki, cīruļi, ciēmaldi, «čibuļi» B., daņčuki, dālūži, deņģeři, driksnas, duņduri, dūdas, duōrisi, dzegūži, dzirnieki, elīņi, gaidēļi, gaiļi, galzemji jeb «pulķi» B., garvēdeři, graūži, grūdguļi, gusti, iņbati, inta-duobeļi, ihenieki, jaūnzemji, jāčūni, jāgmaņi, kadari, kakužēni, kaķi, kalēji, kauļiņi, kāv(u)žas, klabatēni, klinči, kluņkstes, kraūsurbji, kukaiņi, kuļpi, kuņdrāti (konrādi), kuřļi, kūpeņi, ķēņķi, ķeři, ķevieši, ķipluoki, laņpari, laūciņi, libārti, lubenieķi, lusti, meļbārži (jeb -bārzdī), mēdumi, migaļas, nāreikas, nīgārti, paļši (jeb pālsis), pārupji, pāv(u)lēni, pešķēni, pērkuoni, pērnaviēši, piļči, plaūķi, puikas, puķēkšļi, puŗņi, pūcēni, reipuōdi, «rubeņi» B., ruči, rungas, ružas, salņikas, saūsumi (sausūni), sāļputras (jeb sal-), sējas, sliēķi, spriguļi, stuburi, stūrzemnieki, šķīļoļi, šuōmas, uōglu-maisi, valmji, vārk(u)vieši, vēdgas, veikļi, vēļlakavēji (jeb -kāvēji), višķeři, zūmaņi, žēķi.

biļļu muiža, ciēmaldū muiža, frank(as)-sēsavas muiža, īsliču (jeb «-es») muiža, jaun-svirlaukas muiža, kuļpu muiža,

laimes muiža (*saprānu mājas vieta*), *laūku muiža* (*rempju un bajāru mājas vietā*), *staļģenes muiža*, *salgales muiža*. //

nopostītas mājas: [«bajari», «kapalieri», «kaušeli», «luodes», 85 «mežzirgi», «paņi», «rempji», «ruoņi», «siļi», «zaķi» B.].

vēc-svirlaukas pag.; iedzīv. — *svirlaunieki*². E.

aūcēnieki, *ādmīnas*, *āži*, *badīņi*, *bitenieki*, *bitēni*, *blukas*, *braņti*, *briēži*, *buņdeles* («bundules»), *buṛkāni*, *buōzes*, *cāļi*, *dabisi*, *drēģeri*, *gābari*, *guza*, *ģelbji*, *iņtas*, *juōži*, *kaūļi*, *kugras*, *kuņas*, «ķīri», *lāči*, *lediķi*, *līndraki*, *mālderī*, *mui(ž)zemnieki*, *padēgas*, *pakuļi*, *piģi*, *plakšņi* (*galzemis*, *uskurs*), *priēdes*, *pūces*, *pūcītis*, *puōdu māja*, *rapas*, *rēdi*, *ruotkāļi*, *sibras*, *slīmpji*, *smiltņieki*, *straūtnieki*, *stuburi*, *suiņņi*, *tigatas*, *tuōmeļi*, *vadži*, *vaņči*, *vaņgaļi*, *vārnas*, *vētras*.

muižas: *dañdāle*, *siēru muiža*, *vēc-svirlauka*, *supurdente* (jeb «c-»).

kalns: «*kāpčas*».

dažādas vietas: «*dēcenes*», «*rīvstenes*».

šķibes pag.; iedzīv. — *šķibenieki*². E.

auziņas («*dobraji*» un *pēlēkās*), *āķi*, *āpsēņi*, *bajāri*, *baūskas*, *bākuļi*, *beliņi*, *beñdzuoles* *sudmalas*, *bištēviņi*⁹⁸, *caūnes*, «*čēmaiši*» B., *daūjāti*, *dimzas*, «*galiņi*» B., *glūdas*, *grīvieši*, *gruōstiķi*, *ģīgumi*, *jaunzemji*, *jēģeri*, *juōdēni*, «*kalniņi*» B., *kāvužas*, *klāvenieki*, *kleiši*, *kliēsmetes*, *krāmeļi*, *kungadēguni*, *kūras*, *kuōšas*, *ķebes*, *ķekari*, *ķērveļi*, *laūši*, *lāči*, *leišpēteri*, *mucenieki* («*baltkāji*» B. un «*melnkāji*» B.), *mušas*, *parūka* *sudmalas*, *peizes*, *peñteles*, *peņči*, «*plepīši*», *pluņķi*, *puōdiņi*, *račiņas*, *ružas*, *sildedži*, *sillāči* (*siřlāči*), *stakles*, *stērbeles*, *straūtiņi*, *strāļas*, *striķi*, *tīmaļas*, *vazdiķi*, *vācpēteri*, *vēlves*, *vērpji*, *viņķi*, *vīganti*, *zariņi*, *ziēmeļi*, «*zudari*» B.

drukas muiža, *kreijas muiža*, *lipsta* (jeb «-u») *muiža*, *plepju muiža*, *šķibes muiža*.

tetelmiņdes (tagad: *teteles*) *pag.*; iedzīv. — *tetelmiņdieši* jeb *tetelmiņdnieki*². H.

alkšņi, «*apsite*», *aūriņi*, *aūzas*, *baluoži*, *baūmaņi*, *bechmaņi*, *bēķiñdi*, *bēzīņi*, *biřznieki*, *biřiņi*, *biēzbārdi*, *brūveļi*, *buļļi*, *ceļmi*, *celmiņi*, *čūderi*, *daībes*, *dañbjugali*, *dēgas*, *dekšenieki*,

⁹⁸ [Pirmpublicējumā: *bištēviņi*. — V. D.]

dûres, duõmini, egles, gailles jeb gaiļi, «gelmani», ģēģeri jeb jēģeri, // jaūnzemji, kaīmpas, ķēņki, leīzemnieki, mežgaiļi, muižnieki, «nekas», niēdres, pākstēri, pāni (= zeltiņi), pelūdas (jeb -es), piņkas, pliņkšķene (jeb -iene), putniņi, rāki jeb rākiņi, riēkstiņi, rubeņi, segliņi, skujenieki, slavieši, spiēģeļi (= kaderi), spurī, svenķi, uõzuoliņi, vainas, valaki, zāles, zeījeři, zelmaņi, žaūtari.

muižas: ānes m. (iedzīv. — ānenieki), egles m., laņģer-valde, tetelmiņde.

uõzuolnieku² pag.

aūriņi, balpēteři, batari, beļvērti, beīmberi, bēnūži, biŗzuļi, braūkas, brenči, bulduři, buļļi, ciruļi, cizari, čabes, čaūkas, čiksti, čūdari, daiļi, dalbiņi, dambrāti, dēgaiņi, dimzes, dičas, dūmpji, dūmiņi, džamas, eglites, gaisraganas (gaīsaragi), galiņi, glūdas, griķi, ģeņi, iŗbenieki, iēcēni, jaūnzemji, kaūgari, kliļēni, kulpi, laūkaiņi, laūkērces, liņģi, liči, likumi, liēpas, maltuovi, mēskas, mežgali, mušķi, nuŗdas, paūlenieki, paūtiņi, paūžas, piļkas, pīrāgi, plāņi, purmaļi, putras, reņceles, «sarkan-kruogs», silgrauži, spilves, spaīnnenieki, sprukas, stakles, steini, slēgas, straūlnieki, strēznas, subri, šķiētiņi, tiltiņi, treņči, valķšķi, vareļi, vilciņi, viīmbas, vīzes, zariņi, zuõslēni, žvaūķi.

cēņas muiža, māgazines muiža, meījas muiža, straumes muiža, uozuolu muiža, valdeķu muiža.

valgundes² (valgūtnes, valgundes jeb valguntnes) pag.⁹⁹,
iedzīv. — valguntnieki jeb valģutieši (arī vol-). E.

ābiķi, amatnieki, apiņi, arāji, aūriņi, aūriši, avuotiņi, ābeles, ābelites, āmateři, beizes, biŗzuļi, bitenieki, bīmaņi, braņģuļi, braži, briģi, brūveri, cēlm(a)raūgi, cēri, cēpari, cīskas, dambjī, dēgaiņi, deģi, drabiņas, dūšas, duõbeļi, egles, eglites, elviķi, elziņi, eņģeļi, ērci, ērgļi, ēŗži, galiņi, grabas, graši, graūdiņi, graūži, griķi, griēņi (jeb «-ni»), grubavi, grūmaņi, gubdaņči, gulbjī, ģiņģuļi, jaūnciēmi, jaunjēģeri, jaūnzemji, kalnenieki, kalniņi, kaūgari, kaūliņi, kārklīņi, klāvi («klauvi»), klibzaķi, krastiņi, kraūzes, kristiņi, krūmiņi, krūmaļi, krūmāji, kukas, «kukuļi», kulbiņas, kūlāji, kuõpmaņi, kviēši, ķeidāni, ķeizari, ķīši, lagzdas, lakāji, lapsas, laūgaļi, legzdiņi, leibas, liēlgrazi, malenieki, mastiķi («mazstekī»), maūriņi, mēslī («-ē-»),
87 mežaiķi, mežaiņi, mežaūti, mežavuoti, // mežgaiļi, mežgaļi.

⁹⁹ [Vēlāk: Valgundes pag. — V. D.]

mežkalēji, mežnieki, mīslavas, mušķi, mūrnieki, nāburgi, paegli, paizumi, «pampbakari», paražas, paūči, peitiņi, petriņas (jeb «-ņi»), piētiņi, plēzās-kruogus, puņi, puriņas, puřmali (jeb «-li»), puřņi, putriņas, puōgas, puōķi, rapas, ratnieki, riēksti, riēkstiņi, ruļļi, rūņpi, rūduļi, salenieki, sal(a)putras, silgraūži, siliņi, «skudras», skuřbas, slakteři, smukas, spraņči, straūtnieki, strazdi, strazdiņi, stūriši, stūrmaņi, šūšas, tāmas, tiņmas, trēgi, tumes, tuōbiņi, upites, upmaļi, uřzuļi, uōdiņi, uōši, uōzuoliņi, vasiņi, vāni (jeb «-ņi»), vāzeri («-c-»), veideļi, veiliņi, vēveri, vildes, vilkabūdas, vīganti, vītrupi, vīzes, zaļenieki, zariņi, zāles, zeļļi, zīriņi, žuōgi, žvīguļi (jeb «-ī-»).

hercogu muiža, lapskalna muiža, volguņtes (jeb volgūtnes) muiža.

ēzēri: ķišezerš, meilizera (jeb «-īz-») ēzērs, rūdulis.

kalns: āpšu k.

plavas: dēga plavas, lāma plavas, skaņš-plavas.

gravas: «nābūdze» jeb «nārbūdzis», jeb «nāburdzis».

vīlces pag.; iedzīv. — vīlcenieki². E.

«anūži» B., apšenieki, aūgzduōri («-ri» B.), aūželes, «ābelītes», «āzeļi», balbārži, bārzdiņi, biř(z)sargi, buļļi, «bundiņi» B. (nav vairs), buņdulnieki, buņči, buřkāni, celmji, «cepliši», «ceskaiši», cikstes, ciēsas (jeb «-i»), dēsaiņi, «dēne» B., drukas, dubenieki, dūmiņi, eižāti, grabišķi, jaūnzemji, jēspari («jaspuri» B.), jēcēni, «jēkuļi» B., «jušķeļi» B., kaķi, kapteiņi, kluņkuši («-či» B.), knīstrauti, kuīseļi, ķēteles («ķētelītes» B.), ķirpāži (jeb ķirpādas jeb «ķirpadži» B.), ķivjāņi, ķurbes («ķurbji» B.), ķurži, lāmas, laņbārti, liņdiņi, «linkuļi» B., lutki, maķi, meķi, mežsargi, «mēsenieki» B., «pauči», pečuļi, peļēkie, pikšas, «piņi» B. (nav vairs), «pīles» B., plāteři, pušķini (jeb «-ū-»), pūķi, «pūņi» B., rešņi, «rugaji» B., ruņtuļi, ruņģi, «salši», «seskaiši» B., «sidari» B. (nav vairs), siliņi, silpēteři, sīķes, «sīliši» B., sīļi, skambini, skates, slakteři, snāveļi, spalvi, stagari, stapanķi, stāveikas, strupji, tēřēni, tiliķi, tisi, trikšas («trikuči», «trikutas»), tunaiši, upenieki, ūskuři, vaiteņes, vaseļi, vālītes, vēcvagāři, vilki, viņķeļi jeb viņķilas, zēskaiši, ziřņiši, ziřņi, zuoslēni, «žagatas» B. //

muižas: bārzdiņu m., kānbērga m. («kārbeģis» B.), 88 kuōku m., mūru m., vidusmuiža, vīlces m.

meži: biksu m., jēkaišu m., «kuilišķis» B., «margis» B.

plava: «buļa lanka» B.

ēzērs: «miestenieku» ēz. B.

1) desmitnieki: billes, biēranti, kaņči, nâ(r)zbâti, paduomi, skrīveļi, sterliņi, uškaures.

2) elējnieki: apšenieki, ceļmāji, dišlēri, kaipšas, kalnieši, kuōči, lazdiņi, mušas, paūči (jeb -us), pārupji, platkāji, rači, uōzuoli, višmaņi, zastava, zeltiņi; maz-elējas muiža.

3) jaunmuižnieki: bērzīņi, briēži, gulbji, jaūnzemji, jēc-kēni, juŗģis, mucenieki, muī(ž)zemnieki, priēpēlni, rudāji, vītuoli, žagatiņas; buōmju muiža, jaūnā muiža.

4) ķilenieki: buōmji, dziŗ(ne)nieki, ērslakas, jumalas, kon-rādi, pakulī, rāči, reksteles, rēdi, tuōmēni, vīndedži, žagatas; ķīļu muiža.

5) mazbūtnieki: drapas, iņtēni, jugas, piģi, ratenieki, stēpēni, šļūkas; mazbātu muiža.

6) silenieki: beikas, dārdedži, daūnāti, elēj(as)vēveri, kaņ-kuoļi, kūlas, puōķi, ramas, sviŗkaļi, tīdas.

7) vīrcavnieki: adzaķi («atzeķi»), brači, braši, eiģeni (jeb ē-), gudēļi, ģiņduļi, kutēni, paiļēni, saūķi, smēdēni, sprīži, zakeņieki, ziģeļi; kruoņa-vīrcavas muiža.

lediņi, pūči, mazais svētītājs; pētermuiža.

liēl-vīrcavas pag.; iedzīv. — liēl-vīrcavnieki².

aīnenieki, aūstras («austaras» B.), balži, bēčūni («beičū-nas»), braksķi, brūzūži («brūzieši» B.), čivuli jeb «čivili» B., čukuri, «darvakšļi» B., dzeņi, «eži» B. (nav vairs), ērvērti («ēverti» B.), gāžas, gedvilas (jeb «ģ-»), griņi («griņas» B.), griv(e)nieki, ģelbji, ibēni, iētmaņi, jūtes, kabļi, «kalniņi» B. (nav vairs), «kalnieši» B. (nav vairs), kaļķerūkas («kaļķarū-nas» B.), kazāki, kārklīņi, kārliši, kramķļi, «kraukļi» B., «kris-tiņi» B. (nav vairs), kūlas, ķibīldas, «lašenieki» (jeb «-ž-» ?), // 89 lipšas, libieši, liči, ļāveikas, mituļi, «muižzemnieki» B. (nav vairs), nārvieši (jeb «-aiši»), pičūni, pilēni, «putniņi», rat(e)-nieki, reikuļi, rubeņi (agrāk: «pincerī» B.), rukaiši, ruōbežnieki, ruōķi, saprāni, «saženieki» B., segļi, sēnalas («sēneļi»), «sīli» B. (nav vairs), skadiņi, slabadas, spruōģi, stagari, stanuļi, strazdi, «strazdiņi» B., struōbēŗģi, stuņdas, stūriši, šķiras, šķutes, šņipsti, timermaņi, tuōlēni, ūtēni, vaītieki, vanagi, viēglie, zaķi, zeltiņi, zūbas (jeb «žūbi»), zviņģeļi, žūras.

muižas: «annesmuiža» B., liēl-vīrcavas m., liēpas m., mazā laūku muiža, paūļu m., skuŗstenmuiža (jeb «skuŗstiņ» m.; iedzīv. — skuŗstenieši), uōglaines m. (iedzīv. — uōglainieši).

¹⁰⁰ [Vēlāk: Vīrcavas pag. — V. D.]

kalni: *bābu* k., «slokkalnis» B.

plavas: *liēkās laņķas*.

mežs: «meškainis» B.

zaļenieku pag.; iedzīv. — zaļenieki². E.

acenieki (aucenieki), *atmatīņas*, *aūdzi* (audi), *āvēni*, *baņi*, *baži*, *bākuļi*, *billes*, *bites*, *briēži*, *briņķi*, *bušas*, *būri*, *čaņķas*, *daūķšas*, *deġupļavas*, *diņzas*, *dreīmaņi*, *duņči*, *dzīslēni*, *gaiļu ciems*, *gaūriņi*, *grāveri*, *gudriķi*, *ģeriņi*, *ģilnieři*, *ģiņģuļi* (ģigūļi), *ikvīldas* (*kalēja-* un *pūteļa-*), *ilksiņi*, *iņķi*, *jaūnzemji*, *jēkā(ū)pi*, *jukas*, *kakaiņi* (*putni* un *sēski*), *kalāči* (*kasgači*), *kamradži*, *kaņtuļi*, *kaūči* (*kauces*), *kaūliņi* («pādari»), *kāvužas*, *klijēni*, *kluōtes* (*diņbas*, *galiņi*, *eņpeļi*, *zemnieki*), *klupmaņi*, *krešas*, «*kruōnes*», *kubliņi*, *kupči*, *kuŗšēni*, *kūlaini*, *ķemere* (*ķemeri*), *ķerkšļi*, *ķesteri*, *ķēķi* (*ķekas*), *ķepuri*, *lapsas* (*lažas*), *laūri*, *lābēni*, *lāc(a)gaļvas*, *lāciši*, *leņči* (*lences*), *lepeles*, *liči* (*lices*), *maīkužas*, *mālenieki* (*mačenieki*), *māmulēni*, *meķi* (*mekas*), *meļļi*, *meņģeļi*, *micaiši*, *mikšas*, *milļeri* (*millieris*), *nirižas*, *paūņi* (*ārnišu*, *mārča*, *puņpura*, *kristapara*), *pādari*, *pēteriši*, *pēterkalns*, *plepji*, *pukti*, «*putni*», *putrēni*, *pūcēni*, *pūteļi*, *raņbas*, *rimeikas*, *rudziši*, *ruģeļi*, *ruņbēni* (*gaiļi*, *meļļi*), *sāvaiņi*, *sēski*, *silakurti* (*jeb -ši*), *silzemji*, *skabargas*, *skujas*, *smilgaini*, *smukas*, *spiēķi*, *spuŗģi*, *stāveikas*, *stīrņas*, *sulas*, *suteņi*, *šēkmaņi*, *šivikas*, *šķērstēni*, *tābari*, *tiļēni*, *tumes*, *utlāči*, *ūdri*, *uōzuoliņi*, *vareļi*, *veidenieki*, *velces*, *vidzemnieki* («*vide-nieki*»), *vīlcīņi*, *vīltnieki*, *vītrupas*, *vīndedži*, *zanderi* (*jeb «-ari»*), *zildēģuņi*, *žagatas*. //

muizas: *abģuņstes* m., *anuteles* m., *atmatu* m., *dakteru* m., 90 *deģu* m., *ērcuku* (*hercogu*) m., *ģriēnpelte*, *laūkumuiža*, *uōzuolu* m., *zaļā* m.

kalni: *brūža* k., *ūziņa* k.

meži: *bals*, *bites* m., *deģu* m.

krāce: *ēllite*.

KUĻDIGAS APRINĶIS

bruōcēnu pag.¹⁰¹; iedzīv. — *bruōcnieki*². Gr.

apšenieki, *aūsekļi*, *āķi*, «*baltezari*» B., *biļļu kruogus*, *birēni*, *birz(e)nieki*, *ceplī*, *ciēmāti*, *daņči*, *dārznieki*, *dekš(e)nieki*, *dumpju kruogus*, *dzirenieki*, *gaiļiši*, *gaižas*, *grāvenieki*, *īmaļi*, «*jaunzemji*» B., *jēriņi*, *kalnēji*, *kaūlaci*, *krutes* («*kŗutes*» *jeb*

¹⁰¹ [Vēlāk pievienots Cieceres pagastam. Turienes izrunā un J. Plāķa krājumā U IV 111: *bruōcēnu*— *bruōcnieki*. — V. D.]

«kņutes» B.), *kruōģeļi*, *ķīpas*, *laūkaiši*, *leibas*, *leibiņas*, *liēpe-
nieki*, *mices*, *mukļi*, *nuōrkalnes*, *plateņi*, *plizīķi*, *saūles*, *seřdes*,
slakteri, *stūrmaņi*, *suōb(a)ri*, *treņči*, *ulpiši*, *uņguri* (-«ŗi» B.),
vaičukas (arī «voičakas» B.), *varmākas*, *vēveri*, «zvirbuļi» B.,
«zvidri» B.

muižas: *bruōcēnu* m., *ēmbuřgas* m., *kalnamuiža*, *kaūlicu* m.,
vēccieceres m.

izpostītas mājas: *bīļi*, *čubas*, *upatnieki*.

ēzēri: *baltais* ēz. («baltezeris» B.), *ciēceres* ēz., «luknis»
B., «melezeris» B., *saldus* ēz.

purvs: *plateņu* p.

plavas: [«kaņieris», «vēršāda» B.].

ciēceres pag.¹⁰²; iedzīv. — *ciēcernieki*².

apāni, *aūdzes*, *bāliņi*, *bērzkalni*, *bērznieki*, *bīļi*, *braiskas*,
brektes, «buki», *čuņkas*, *dūņupes* («-pji» B.), *dūzēni*, *dzir(e)-
nieki*, *grīvas*, *īrbes*, «jaunzemji» B., *jāņukalni*, *kalējiņi*
(«kaleiņi» B.), «kalneji» B., *kalniņi*, *kaūlaci*, *kārklup[ji]*, *kliņči*,
kruōgaiņi, *kupeļi*, *kuōrši*, *ķesteri*, *ķērķini* («-eni» B.), *ķiši*,
lāmas, «leibiņi» B., «lējēji» («lejēji»), *liēlūži*, *liēpenieki*, *lukārņi*,
«mastiņi» B., *meijas*, «mukļi» B., *namīķi*, *paūres*, *pilskalni*,
pīlēgi, «plizīķi» B., *pluģi*, *priēdaiši*, *puņpuļi*, *purviņi*, *rūjas*,
91 *saņtiņi*, *saūši*, *selķši*, *sili*, // «siliņi» B., «slakteri» B., *smuģi*,
spuōlēni, *strazdi*, *suōdenieki*, «sveikuļi» B., *taūrukalni*, *vēc-
vagāri*, «zebrekši» B., «zemniecīņi» B.

muižas: *ciēcere*, *leņzere*, ulpu muiža.

plavas: [«daņgene», «galodene», «grīvu» pl., «pakulene»,
«puķene», «rāvene», «ruģi», «tiltene», «zarene» B.].

lauki: [«ciematas», «dangas» B.].

ganibas: [«brūnene», «kopene», «rīdzene», «vesulene» B.].

ezeres pag.^{2 103} H. + Pl.

1) *ezernieki*: *aņdziņi*, *baļķi*, *bulaiši*, *buņkas*, *buřbas*, *ceļmi*,
ceņķuri, *ciņi*, *cikstes*, *ciruļi*, *čāpas*, *čuņkas*, *dadzi* (ar dz),
daūbuři, *dreīmaņi*, *ēzerkalēji*, *garuozīņas*, *guōbdziņi*, *jaun-
zemji*, *kaņpaiši*, *kaūgari* (jeb «kaūguři» Pl.), *kaū(l)deģi*,
kreijas, *kuņaiši*, *kupšeļi*, *ķeisti* (ar ei Pl.), *ķepali* (ar l),
laūcenieki, *laūgaļi*, *leļi*, *libaiši*, *liēķņi*, *mazuļi*, *meļlupji*, *mež-
mačas*, *paūņi*, *pāni* (ar n, pāņi Pl.), *pekšas*, *pipāļi*, *plāupji*,
pūces, *pūpas*, *ruņzas*, *sāmaiši* (ar ā Pl.), *silaiņi*, *smiļķi*.

¹⁰² [Vēlāk apvienots ar Brocenu pagastu. — V. D.]

¹⁰³ [Senāk: Lielezeres pag. Kādreiz no tā atdalīts Pampāļu pag. — V. D.]

snīķeņi, spārņi, spriguļi, staūģi, straūti, tēkuļi, teņ(a)biēļi, tuōmaiši, ūbulaiši, vāņi, vārnas, vēcvagāres, vēči, vilktaūres, zaļēņi, zaņ(as)-sīrsniņas, zveji, zviŗbuļi, žubji; muižas: ambergis, garuoza, griēzes m., juŗģu m., jūles m., kareļi, liel-ezeres m., marijas m., maūri, rubas m., sātiņi, zaļā m., zaņas m.

2) paņpālņieki: aizpuroji, aūdari (audari Pl.), aūņiņi, baluoži, brīņiņi, ciēmatas, dziŗņieki, gaiļi, gareņsi, gravas, ģeŗi, jūnkareņi (juņkariņi Pl.), jušķi, kalēji, kaļķi, kliņģas, kražas, ķitaiši, ķibuŗi (ar i Pl.), lapuķi, lūķi (ū Pl.), maliņas, mež-grīvas, pavāri, pelēķi, piņķuļi, pīrtsgari (jeb -ŗi), pīlupi (jeb -pji), pipji, puņķuŗi, pusari, pūķi, puōdi, puōģi, rateniek, ruōziņi (uō Pl.), sīrsniņi, siļi, skutuļi, striēbuļas, stuņģuri (jeb -ŗi), šķēŗveļi, tīlkas (l Pl.), tīreļi, ūdri, vēŗpeles, vēži, vilki; muižas: aūņiņi, celmeniek, cīruļu m., lavīzes m., lukas m., lūsene, paņpāļi (jeb paņpāļi), svikļi; jāņu muiža, likupēņi. kalni: būdenes k., dūmiķa k., mālu k.

purvi: drabeņu p., elles p., ģīŗta p., stulbais p., tīreļa p. plavas: biēdrais liēknis, būdene, dēsstraūts, diķeļi, druvene, kažuocene, kārklene, klūdzene, kuldzene, ķeņcenēs, luķites¹⁰⁴, // macitene, mīldavene, naūdene, pēļnu plava, pūtēlis, ritene, siēk- 92 stene, spalene, spuōķu plavele, ūsene, valteles, vanadzene, vanagu liēknis, vējasluōta, zaķene, ziŗnāji.

meži: dūmiķis, liēkna (ar n) kalņiņš; meļlais m., smīldzene, ulitis, vēļa m., vilka kalva.

gaiķu² pag. E.

1) gaiķenieki: aizupji, aņdžas, apšenieki, āķi, biŗzniek, biēļas, briņķi, briči, buōri, buōsi, cepļi, cīb(e)ŗi, dekšņiek, «ilzeniek», jauķi, jaunzemiši, kalēji, kalņiņi, kaūsi, kazāki, kluoņi, kuņģi, kuōŗi, ķeļķi, ķīši, lejzemņiek, liēkņiņi, mices, muižarāji, muižjāņi, plīņķšas, puņti, purviņi, rāvas, reņči, revizeŗi, ruōbežņiek, «seski», «skujaiņi», spīlvas, spuņdiņi, stiēļi, strēļi, stūriši, sūbri, tupas, vēcvagāŗi, vēči, zoejņiek; muiža: gaiķi.

2) satīķņiek¹⁰⁵: bēŗzi, biērand(ž)i, braņci, būņikas, cēnas, dižas, dzēģuži, ģigari, «jaunzemji» B., «kalezniek» B. (nav vairs), kaņneniek, kruōģussēta, kurpņiek, ķīši, laūces, laūc(e)-nieki, lilauši, luōši, mēstēŗi, namōŗi, paūri («pauras» B.), pikaiņi, ruōzēņi, satikas, «siliņi» B. (nav vairs), siļi, skuōŗas, snīķeŗi, stuōļi, tabas, «tupas» B., «uožuoliņi», viūtari, vipstri («vipstaras»), zābri, zāģeŗi, zvārdņiek; muižas: liel-satīķi, cēŗi,

¹⁰⁴ [Pīrmpublicējumā: luķites; labots pēc Lvv. II 347. — V. D.]

¹⁰⁵ [Kādreiz bijis Satīķu pag. — V. D.]

dārzu muiža, jurgu muiža, muižuciems, mušu muiža, purvu muiža, uōzuoli, vikstrauti.

kalns: «lakšu» k. B.

plavas: [«bērzene», «bičku» pl., «cisu» pl., «dzeguzes diķis», «krupene», «kumelpēda», «raganplava», «runķene», «uodžu lāma» B.].

*griķu pag.*¹⁰⁶; iedzīv. — *griķenieki*. P.

aizceļi, apšenieki, baļļas, baūņi, begi, biēžas, blūodas, brēdiķi, buļļi, burmeistei, «cerendas», cērpi, cīruļi, damji, dapaļas, diņdži, dragūni (ciems), dreijas, dzīras, «eģenieki», ežermāļi, grīdnieki, «gudraji», «guldes», kalēji, kaņnenieki, kaņtikas, kruōgsēta, křūkas, ķaupi, ķeiri, ķēmpji, ķeskas, lāči, lācudaiņgas, lejas, libas, lūši, maztaūres, mālvalki, pāūkleji, pigas, picķaiņi, ruči, rudenieki, ruņbas, «rūši», sātiņi, segļi, silīņi, «sipji», skruōdeļi, skudras, spudas, strāķi, striķi, tireļi, upatas,
93 *upaļnieki, // upesuōsti, valki, vāgi, zelģi, zolmaņi.*

bēlmaņi (bēkmaņi), griķi, piņķi, vērbas.

kalni: *baltais k., drākalns, ģeķ-k., muļstur-k., nabas k., smēdes k.*

ežeri: āš-ez., diēmest-ez., stulbaīs ez.

*valki: dzērves v., meitu v., sāls-v., stiērndaņgas v.*¹⁰⁷

plavas: *ābuōlēzers, aizdiņdze, aizpiēns, apsiēns, blāzes, buļļi, cērpiēns, cēpurdekšņi, diņdze, ēlkumuōrs, eimēns, iņģestliēknes, jurišaste, liēknes, mēdspadubēns, muižpuōrs, pāze, puroklajums, rumalas, rūmpēns, salātupuōsms, sērēns, sūras, svītas vēžkāja, viērcēns.*

bezduben-purvš, kaderu tirelis.

ivandes pag.; iedzīv. — *ivandnieki*.

alnagi, aņšķi, apš(e)nieki, aūchnieki, balgāļi, bērtuļi, biki, bīrznieki, brūveri, ceplī, daūģi, diņi, dreijas, «dubeni» B., «duobe» B., duōbnieki, dzilnas, dzēres, edzes, garauši (ar r), ģeři, jaūnrāji, juōcēni, kaļn(iek)i, kaūpēni, kliņči, kluči, kupšas, ķeiri (ar r), lagzdieni, «lejas» B. (nav vairs), «liēģi», lūķi, mežnieki (mednieki), miēziši, mucnieki, muižrāji («muižaraji» B.), pastīņi, paūcēni, pāži, peipi, pitkari, pladas, plaņķi (tuōdaiždiņi), priēži, «puķit» B., punas, puōriņi, puōšēni (jeb -es), «raudava» B. (nav vairs), riņdži, ruōbeži, sātrāji («sātaraji» B.), segļi, spēres, sveņteļi, tabisi, valči, valti,

¹⁰⁶ [Velāk: Kuldīgas pag. daļa. — V. D.]

¹⁰⁷ [Pirmpublicējumā: stiērndaņgas. — V. D.]

vāliši, vėgas («vēgi» B.), vīgriēži, «vīles» B. (nav vairs),
zāģeri, zviņguļi.

muižas: «deksne» B., īvaņde, «vecmuiža» B.

kalni: dubenkalns, duōbes k., kratījumu k., kriģi, kuībene
(kuņas k.).

meži: macrāju birze, nāves ieleja, paūce, vilkabīrze.

plavas: liñcleja, pluōces.

purvi: spuōkpurvs, šķibais p., tireļpurvs, tuŗku p.

kuļdigas⁹ pag.¹⁰⁸ P.

kalnmuižniēki: aņites, «āņas», «balčas», baluōži, beļtes,
bērzi, biŗzniēki, bišavas, biēžas, blakas, brasliņi, brēņdavas, // 94
briēži, bruči (brucas), brūveļi, «bundži», cēp(v)alki, cēlēji,
čuōrkstes (jeb čuōrkšķi), daūbas, dičas, dzelmes, dziŗniēki,
ēvārti, gāliņas, grīdeniēki, gruōbas, ģiņi, jaūnarāji (jeb jaūn-
drāji), jaūnzemji (jeb jaūzumi), jukušas, jumji, kaceniēki,
kalēji, kalniēki, kalpjāņi, kaņtikas, katlaūki, kazvalki, klibji,
knaķi, krāceniēki, kreži, kruōjniēki, krumeži, kupšas, kuōrļi,
ķēskas, ķiņģutas, ķīši, ķūķi, lācplēši, laūceniēki, lēdgermaņi,
lēnzēri, ligavas, līķi, liēkmaņi, mālarāji, majuōri, megņi, mež-
mārtiņi, muižarāji, našķi, paicvagari, paūklēji, plāņi, plikšķi,
pliēkšas, pliēneniēki, pluōstniēki, pļavsargi, prāmnēki, prūš-
arāji, «puñci», putraīmi, pūķi, puōliši, rateniēki, rēmeši, ruņbe-
niēki, ruņpjī, rūši, ruōpjī, ruōzeniēki, saldeniēki, sārķi, saūši,
sil(a)rāji, sipji, sīļi, skuōrbes, skutuļi, slipiņi, smiltēniēki,
stepji, stiērķi, straģi, taūres, tāšas, tiēviņi, vabuōles, vaļkuōši,
vērņēsti, vēveri, vilciņi, viņdzrāji (jeb viņdzērēji), vīšniēki,
zaņķi, zeļģi, zveji, žagatas; kalnmuiža, putnudārzs, tigas,
vāgas, veldži.

sprīnceniēki: ģērveļi, ķepši, mūrniēki, putraīmi, uōšeniēki;
sprīncu m.

straīdzeniēki: dabras, luōdeniēki, pēkas, pūŗi, riēksāti.

vārdupjniēki: bibas, duņduri, iñ(g)kužas, «jumis» B.,
kumbrī, «nuornieki» B., «ruopis» B., «vābols» B.; vārdupe.

ciemi: viēsalģi, «velse» (jeb «velze»).

kalni: drākalns, guzdul-k., «pūnu» k. B., sāt-k., studzeņ-k.,
«tītarkalns» B., vārdupes k.

ēzērs: nabas ēz.

ganības: kūliēns.

valķi: čūtenes v., dzērvēs v., nuōvadu v., vēŗšu v.

purvi: čakārpuōrs, «kurpnieku» p. B., vilku p., zalkšu p.

¹⁰⁸ [Tam vēlāk pievienots Griķu pag. — V. D.]

plavas: bābena p., ciēniņas, jēndra, guzulas, klajumi, krebicas, liēknes, niēdruōla, pāzis, piēkene, pligalde, puīgele, pūkene, sūras, židenes.

Ventas brasli: riņzāt-b.

ēlka grava, vārkalni.

kuřmāles pag.; iedzīv. — kuřmālnieki⁹. P.

apas, apšeniēki, ādiņi, āpas, brūņi, «ģēbas», graūzdupji, jukas, kaļdznieki, kaļnēji, kaļtiķi, kaļlāpji, kaļmiri, kņubji, kraūči, krelices, ķiņguti, ķiši, lejēji, liēšķeniēki, lūki, meņģi, muīž(a)raji, muñdiciēmi, ruļļi, ruņbeniēki, ruņģi, saļmgriēži, segļi, sīļgaiķi, smiltņieki, sluōķi, stiņkalni, sūrnieki, šķiliņi
95 (jeb // šķiliņģi).

ēķinbuša, ēķupe, ēņņestu muiža, kaļtiķi, kuřmāle, pelči, taūrkalni, tēskavas.

kalni: klibkalns, misiņkalns¹⁰⁹, siēvkalns.

avuoti: baltavuōts, meļlavuōts, svētavuōts.

valki: kūdēřvalks, liēpiņu v.

kursišu pag.; iedzīv. — kursišnieki jeb kursēšnieki⁹. E.

abrupji, «aizkalni», «aizliekni», aizupji, akmeņdziřas, «apīnāji», «apsītes», «asaři», «atkalni», aūdziřas, «avuotiņi», baluoži, baļķi, «bāliņi», bēřzi, «bēřzkalni», biksas, birznieki, bibji, «brivzemnieki», brūzilas, «būdas», būdenieki, «būriņi», caūnes, «celmaļi», «cepliši», cēpurņieki, «ciņi», «cielavas», dabes, dadži, daneļi, «dekšnieki», «digli», «dumbri», «dūmiķi», «dziřnkali», «eglītes», ēvarži, gailiši, gařdruvas, «garkalni», «garozas», graudupji, grāveļi, grīvas, griēteņi, iřbenieki, «jaunzemji», «kaktiņi», kakūži, kaļēji, kaļnēji, «kalnaspriži», «kaļniņi», kaļvas, kaļņnenieki, «kānes», kārklīņi, «krastiņi», «krūmiņi», «kuģenieki», kūpes, «ķelles-kalns», ķesteri, ķilķi, ķiņi, ķirmenieki, laipiņas («laipas»), «laucenieki», lāzdruvas, leības, «libji», «liekņi», liēpas, «lodiņi», mačuļi, «markuši», «masti», «mālenieki», māli, mārťinaiši, meļdziřas, meždām-(n)iekas, «mežmaļi», «milāni», miēži, mucenieki, muīžeļi (jeb «-ele»), muīžzemnieki, mužikas, «namīķi», neļaukas, niēcenieki, «pastari», «pekšņas», pliči (jeb «-ces»), pluras, «priednieki», «pumpuři», putni, pūgas, pūtēļi, «puōčas», puōdi, «raizes», «raiteři», «raņķi», «ritēļi», «rotkaļi», ruņbenieki, rutķi, «rūjas», saūles, sīmaņi, skujas, skūtīņi, «smilgaiņi», «smiltņieki», «spagis», spraņči, stakles, stārķi, stiļmji, «strazdi», «stūraiši», susekļi, susti, sūbri, «šļaiņas», tapas, tīlti, upenieki, «upītes», uřbanti, «uoliņi», «uoglaiši», uōžuoli, vajadzības, valaņķi.

¹⁰⁹ [Pirmpublicējumā: misiņkalns. — V. D.]

«valdaiši», *vašši*, *vāluodzes*, «vārpaiņi», «vārpas», *vērmji*, «videnieki», *vīzuļi*, *vīgantī*, «zaļmuguļi», *zaņenieki*, *ziles*, *ziemeļi*, «zvaņi», «zvirgzdiņi».

muižas: *bruzilas*, *kursišu m.*, *slakteņu m.*

kalni: «nabaga» k., «sudrabkalns».

purvi: «kāķis», «zalkšu» p.

plavas: «griestene», «kānes», «lapene», «pluōcis», «teņpa».

diķis: *ēlderis*. //

lutriņu pag.; *iedzīv.* — *lutriņnieki*. E.

aizliekņi, *aizpuōri*, *anskrūzes*, *apāni*, *apiņi*, *apšenieki*, *ates*, 96
atplēšas, *aūcenieki*, *aūndzeras*, «ābeles» B., «ābelītes», *ābuļas*
(«ābuoļi» B.), «ābuoliņi», *baltskaiši* (nōm. s. -tis, senāk: «gar-
ledži» B.), «baluoži», «bauzes», *beikaps* («beikuopi»), *bērziņi*,
«bērzkalni», *bikstes* (jeb «-i»), *biņkas*, *birznieki*, *bisenieki*, *brē-
dīki*, *brīņķiši*, *brūveri* (jeb -li), *buļli*, «bulzas», *buņģieri*, *buše-
nieki*¹¹⁰, «būdnieki», «celmenieki», «celmi», *čabas*, *čakstes* (jeb
čakši), *čukuri*, «dekšnieki», «dekšņas», *diģi* (*digas*), *diņķi*,
«diķenieki», *dreimaņi*, *duřbji*, *dzeņi*, *dzirnieki*, «egles», *ēglēni*
(«eglieni»), *egliši*, *ērpalici* (ar c), «gailiši», *gařšeļi*, *glūdes*,
goldmaņi, «grāveļi», *gubāņi* (jeb -ni), *iņci*, *iřbes*, *iērnasti*,
jaunsēři, «jaunzemji», «jānaiši», *jātnieki*, *jēči*, *juskas* (senāk:
«stamzemnieki» B.), *kaķes*, «kalēji», «kalnēji», «kalniņi», *kaņ-
nenieki*, *kapenieki*, *kažuoki*, *kānes*, *klīperi*, *klāviņi* (jeb kl-),
«krastenieki», «krastiņi», «krēķi» B., *krēzas* («kreži»), *kriņpi*,
kristi, *kriēķi*, *krūzes*, *krūziņi*, «kulpji», *kuņci*, *kuřtenieki*,
ķepalas, «ķestēri», *ķetes*, «ķēpšas», *ķivēļi*, *ķiseļi*, *ķiši*, «lapsaiši»,
lāckājas, *lāči*, *leņči*, *likši*, «līcenieki», *liēkņiņi*, «liepenieki»,
«liepkalni», *lukāči*, *luņtes*, «luodiņi», «māliņi», «mālukalns»,
meiři, *mickas*, *mizaiņi* jeb *mīzenes* («mīzeņi» B.), *miēži*,
mucenieki, «muižjāņi», *muižzemnieki*, *niēkas*, *palici* (ar c),
pēķi, *pižuki*, «plaviņas» (ar l²⁶, «plaviņi» B.), *plāņi*, «priedieņi»
B., «priednieki», *pusleiši*, *putniņi*, *puōdkalns*, «puodnieki»,
puōriņi, *ratenieki*, «rēdnieki», *ripalti*, *rikuti*, *riēpi*, *ruņci* (ar c;
«runči» B.), *rūtes*, «ruobežnieki», «salenieki», *sārmī*, «sekmes»,
«siliņi», *siljuŗģi*, «silmaņi», «sīdzenieki», *skrīcas*, «skudras»,
sluķi, *spaliņi*, «spruņģas», «strautiņi», «strazdiņi», *stūres*,
«stūrmaņi», «sudrabiņi», *suvēni*, *svites*, «tiņmmas», *uniķeļi*
(«uniķi»), *upatnieki*, «upeskalni», *upiši* («ūpiši»), «upmaļi»,
«uodzēņi», «uošenjeki», «uošulejas», «uozuoliņi», «uozuol-
lejas», «vadiņas», «valciņi», *vaļļas*, *vārpas*, *veģi*, *veķenieki*,
vilītes, *vilki*, *vizbuļi*, «zariņi», *ziemeļi*, «žāķļi», *žūbieři*
(jeb «-eri»).

¹¹⁰ [Labots pēc norādījuma pirmpublicējuma 191. lpp. — V. D.]

muižas: *jaūnā-muiža* (iedzīv. — *jaūnmuižnieki*), *kuņbri* (iedzīv. — *kuņbrenieki*), *ķēmpji*, *ķiērmuiža*, *lutriņi*, «sluķi» B., *uōšenieki*.

kalni: «atlašu» k., *rātenes* k.

pļava: «salpene». //

padures pag.; iedzīv. — *paduŕnieki*². P.

- 97 *aizbirži*, *balceri*, *baluōži*, *beļtes*, *biržnieki*, *brūveļi*, *cepli*, *cepliši*, *daņgas*, *dikšas*, *dreimaņi*, *dzeiši*, *els(a)rāji*, *gubas*, *jaūn(a)rāji*, *jaūncepi*, *jaūnkalni*, *jaūnmuiža*, *juōrgi*, *jaūnzemji*, *kalniņi*, *kaņupju vērpi*, *karmājas*, *kriēvu mājas*, *laņgas*, *lejas*, *lejzemji*, *lilavas*, *liēpiņi*, *mēniķi* (jeb *meiņiķi*), *muiž(a)rāji*, *paūr[i]*, *pīlskalni*, *pitkari*, *puōriņi*, *raņķi*, *sātkalni*, *siļ(a)rāji*, *siļgaiķi*, *skuōlaskalni*, *spaiļi*, *spuri*, *stridu muiža*, *struņķi*, *sudmalkalni*, «*sunit[is]*», *sviķi*, «*taleji*», *taņsuōņi*, *tāši* (jeb *tāšas*), *upeskalni*, *ūši*, *uōzuolrags*, *vanagi*, *vār* (m) *eniēki*, *vēvērsāti*, *vīnduōļi*, *zīles*.

annas muiža, *griguleja*, *jaūnviŕka*, *ķimale*, *krāči*, *maņģene*, *nabās*, *padure*, *vēcmuiža*, *vēgas*, *vēckuldīga*.

kalni: *buņģestu kalns*, *beļtspīlskalns*.

ēzēri: *nabas ēzērs*.

valki: *mēleņvalks*, *mēdsvalki* (mežs ar upīti).

Veņtā ir: *diž-*, *svēp-*, *tīldsbraslīs*.

cepļu pļavas, *pluōces* (pļavas).

planicas (jeb *klanices*) pag.; iedzīv. — *klanīcnieki*². P.

akmentīņi, *aņtiņi*, *apšenieki*, *ābelnieki*, *baūžas*, *bērzkalni*, *bērzragi*, *biržnieki*, *būmeisteri*, *buņgarāji*, *buņkas*, «*celmene*», «*dāre*», *egleniēki*, *iņgas*, *iņņas*, *jaūnarāji*, *jaūnzemes* (2), *jāmnīēki*, *jērgāļi*, *kalēji*, *kalni*, *kalniņi*, *kaņneniēki*, *ķlaviņi*, *krumeši*, *kurati*, *laīmiņi*, *lagzdiēni*, *laūvas*, *lejas*, *lejnieki*, *libiņi*, *liēpiņi*, *liēpkalni* (2), *maūriņi*, «*megņi*», *mēļķi*, *mežgali*, *mēniķi*, *muižnieki*, *muižarāji*, *mūrnieki*, *mīklāvi*, *pļavarāji*, *priēdnieki*, *pujāti*, *purvenieki*, *pūces*, *pūķi*, *puōriņi*, *ragsēta*, *rijas*, *riēdenieki*, *riēķi*, *rūši*, *saldenieki*, *salmi*, *sātiņi*, *sileniēki*, *siliņi*, *smīltniēki*, *spruōģi*, *straūti*, *strazdi*, *stuōķi*, *tidas*, *uplejas*, *uōzuoliņi*, *vēvagari*, *vilniēki*.

jātele, *klanicas*, *paūlines muiža*, *zaļā muiža*.

ēzēri: *āpēzērs*, *mēļlēzērs*, *vīlgāles* ēz.¹¹¹

kalni: *rumbas* k., *vārdupkalni*.

pļavas: *dzilnas*, *sūras*.

¹¹¹ [Pirmpublicējumā: *vīlgāles*. Vietām arī citur pie vietvārda ģenitīva formas nav pievienots nomenklatūras vārds vai tā saīsinājums. — V. D.]

«ābuolkalni», *baluoži*, *birzgaļi*, *birz(e)nieki*, *briēži*, *būcas*, *būdnieki*, *dalbji*, *degšņi*, *dievmalki*, *drusti*, *duņpiši*, *dūzēni*, // *duōbeļi*, *dzirkaļi*, *ejuši* (nōm. s. -tis), *gailiši*, *garauši*, *gardienas*, 98 *ģeŗas*, *iguļi*, *ikaiši* (nōm. s. -tis), *iņkuŗas*, «irbes» B., *jaūn- zemji*, *kaķulejas*, *kalējsēta*, *kalēnes*, *kalniņi*, *kazaiši* (nōm. s. -tis), «kārķli», *kliēmaņi*, *kraķi*, *kraūļi*, *kulpji*, *kuņci*, *kūmiņas*, *kviēši*, *ķepuŗi*, «ķoļi», *laņcenieki*, *laūļas*, *leiši*, *leņpji*, *licenieki*, *liguti*, *liēpenieki*, *lūses*, *maŗikas*, *mālite*, *mēlnupji*, *meŗmālaini*, *miēŗi*, «mucenieki» B., *muiŗarāji*, *nētuŗi*, *niēcenieki*, *paĩķi*, *pavāri*, *piēniķi*, *plāņi*, *plūci*, *pluōstnieki*, «priednieki» B., «puoči» B., *puōriņi*, *raņķi*, *reņģesi*, *riteļi*, *rumbas*, *rūŗi*, *ruōzas*, *savanas*, *sav(e)nieki*, *silenieki*, *sidzemnieki*, *sluķi*, *smelteŗi*, *smiltņieki*, *strēlnieki*, *strēļi*, *šķēpeŗi*, *tiriņi*, *ūpi*, *vadŗi*, *valki*, *zvejās*.

muiŗas: *allaŗas*, «ģeŗi» B., *iēŗas*, «kancleŗi» B., *niēdre*, *raņķi*, «savenieki» B., *vāŗes* m. (arī «vāŗnas» m. B.).

diķi: «buogas» d., «cilkŗu» d., «kārciert»-d., «piģeņ- diķis» B.].

purvi: [«čuŗu» p., «gāgu» p., «kladaksnis», «krancenu» p., «ķesten-purvs», «maulpurvs», «pūdes» p., «skrundenes» p., «stragņu» p., «stragņien»-p., «vāņu» p., «vikŗņu» p., «zviedru» p. B.].

kalni: [«ādģerkalns», «bārotkalns», «bunu» k., «capsu» k., «čābŗu» k., «dzeguŗkalns», «dzēŗkalns», «dzildĩņkalns», «glie- meņu» k., «grabkalns», «kopas» k., «kristĩņkalns», «laides» k., «lūkaiŗu» k., «mencenes» k., «miseņu» k., «pēmpu» k., «pu- ŀes» k., «pūcu» k., «raugu» k., «rātskalns», «tēvu» k., «vēte- nes» k. B.].

plavas: [«abriņa», «augŗas», «bedes pors», «bruzis», «cēr- pijas», «cibucenes», «cilktes», «dreisliekne», «dzeguzene», «dzē- sene», «ēdriens», «ģrĩnogaste», «izģūtenes», «jancene», «kal- viņi», «kliliekie», «krāģaploks», «krimassāts», «lakŗķene», «lepiens», «liekne», «macene», «malciertis», «mālene», «men- cene», «nabadze», «paulpors» (senāk: «buda» pl.), «pelene», 001 «pencene», «pogdziras», «polene», «posums», «rauguleja», «rĩnducene», «rĩdzene», «runcene», «skutulmala», «sproģenes» pl., «strumpas» pl., «suseklene», «svētputnu aste», «valtenes», «zaķene», «sahgadekŗņa» B.]. //

ganĩbas: [«akmiens», «bēŗzlaukpori», «cimbure», «čābŗu 99 kalns», «čūkslis», «krāsmute»¹¹², «lakŗķene», «liekne», «pinte», «poģe», «pūlis», «rĩkle», «tuņņu aste», «vĩtene» B.].

meŗi: [«audze», «ellesdubens», «polene», «posums», «uoŗene», «zeltĩņa» m. B.].

¹¹² Senāk bijis darvas ceplis.

*reņdas pag.*¹¹³; iedzīv. — *reņdenieki*². Gr.

abriņas, aizpliēni, aizpurvi, aizupji, anītes, apšenieki, avuotnieki, āpškalni, berķi, bērzkalni, brasas, brasliņi, bruņci, buļļi, būd(e)nieki, celmaļi (arī -maņi), cepliši, čūbas, dreīmaņi, duņduri, dziņas, dzirnieki, egliēni, gaiļi, gaņas, garuōzas, «glapzumi» B., glāzumi, graūdupes, gruodmaņi, īrbites, ivaņas, kas, jāunarāji, jaunzemji, jāši, kadeŗi, kalniņi, kaņņenieki, kapenieki, krēslas (buņkas), krūdaļi, kruōjas, kūdriši, kuōlas, ķesteri, ķipiši, ķīķi, laīmas, laūcinieki, laūksargi, lāči, leiši, lejnieki, libas, liepnieki, mālkalni, meļķi, mežziles (izr.: mezziles), miltūži, mucenieki, muōrdaļi, nuōras, nuōvadnieki, paipalas, pērkuoņi, pluōstnieki, priēdieni, priēžukalni, priēžumuīža, puņpuri, putniņi, pūteļkruogs, puōriņi, reķi, rijaskalni (izr.: riskalni), rimzāti (jeb rimsāti), rīteļi, siļi, slāpūži, slūjas (jeb slujas), sniķeŗi, spērveles, spruņģuļi, stīņi, straūtiņi, streijas, strēļi, stūriši, «stūŗi» B., svilumi, sviriņi, tāleji, teterbūda, tirukšas, tīsas, tumšas («tumši» B.), upati, uōzuōliņi, valdāti, vanagi, vēckruogs, vēcumi, vid(u)ssētas, viksiēni, vilciņi, vīlmaņi, zuōŗģi.

reņdas ciems: ābiņa nams, baņga n., jelevica n., silkalna n. muīzas: bērzu n., grau(z)dupes m., jaunmeži, mazreņdas m., uōzuōlmuīža, reņdas m., vēcā (jeb padēgas) m.

ēzeŗi: dzīluonis (jeb zīluonis), gulbis, «sedlin»- jeb «dambe»-ēz. B., sluju ēz., usmas ēz.

plavas: aūstere, bērzene, bullene, grīne, ivaņdudumbris, kalvenes leja, kažuocene, «kuzdanga» B., lāčuvalks, liēkne, petene, puōsums, silene, vanadzene, zirnājs.

ganības: [«lazniedre», «rūšu-valks», «vīrumpurvs» B.]

meži: [«apa|mežs», «māŗakambari», «sakarliekne» B.] //

*liēl-reņdas pag.*¹¹⁴; iedzīv. — *liēl-reņdnieki*². Gr.

100 *atzipji, āpas, biēzumi, dambji, dreīmaņi, dzēlzāmari, ēduoles, grāveŗi (-ļi), jāūndziras, jāūnzemji, kakšas, kaūliņi, kaūsi, kraķi, laņkas pusmuīža, leišenieki, medņi, meķi, muīzenieki, paegļi, plēšas, salmgrieži (izr.: salgrieži), segliņi, skūsteri, stēļbas, strēļi, sudrabkaļi, talcenieki, tiēzumi, usmaskruogs, vēclaņkas, zāģkalni.*

muīža: liēl-reņda.

ēzeŗi: aūzu ēz., pārvalkas (arī: slujas) ēz., vārdenis.

plavas: priēdiene, ziŗdzene.

¹¹³ [Vēlāk apvienots ar Lielrendas pag. — V. D.]

¹¹⁴ [Vēlāk pievienots Rendas pagastam. — V. D.]

reņģu (tagad: rubas) pag.; iedzīv. — reņģenieki^r. E.+Pl.

aizraiži (viensk.: -dis) jeb aizaraiš(ķ)i, aīnaiši, aūguči, aūskalī (aū- Pl.), bajāri, bakāni (jeb bakaņi), biřznieki, dēguši (viensk.: -tis), debeši (viensk.: -sis), deksnieki jeb dekši, druvas, gārbeni (jeb gařbēni), griguši (viensk.: -tis), grivaiši, illaiši, jaūnserži, jūdups (ū Pl.), juōstnieki, kaūliņi, kārkli, krūtaiņi, ķeturi, ķirnas (ř Pl.), laižnieki, laūgaši, laūkrubas, laūķiņi, liūgas, luzdi, matjāži (viensk.: -zis) jeb -ši, medņi, mežrubas, miltiķi, namiķi, nuōvadnieki, pēřmaņi, platkāji, plāņi, pluīņi, pukstaiši, puņpurī, puōdnieki, riēpjī, rubas, rudzubaji («rodzboji»), rupeikas, ruōves (uō Pl.), saūlites, skutuši, slubji, spaūdi, stepes, šaūli, tīsi (ī Pl.), uīdžas, vareči (jeb «eiči»), vāluodzes, zariņi.

reņģu (reņģu Pl.) muiža (nōm. reņģes).

saldus pag.; iedzīv. — saldenieki^r. Gr.

alkšņi, alvēni, apšenieki, aūndziras, avuōtiņi, ābelītes, ābuōlkalni, baūzenieki, bebrī, bēřziņi, biřznieki, bites, braīskas, «brektes» B., brigas, briēžkalni, brūveši, buki, būriņas, cāliši, celmenieki, ciēmi, cukurbeķeri, čāpātāji, čičas, «čunkas» B., dadži («dadzi» B.), dakšas, daīmbji, deksnieki, dēnes, digiņas («digiņas» B.)¹¹⁵, dicmaņi, druvaskalni, dūdēni, dzeguzes, egles, ežermaši, galenieki, gnaūzāti, graītiņi, graūmaņi, graziņas, grēbūtnieki, gubas, iřbenieki, iřbites, jaūnzemji, kadiķi, kalnēji, kalniņi, kaļķukalni, kaplūži, kārkliņi, kāršas, kazenieki, ķepšņi, klāmaņi, klāviņi, kleīni, knēti, «korši» B., krastiņi, krīmpji, kriēviņi, kuōrtiņi, kūgurites, kūlkaīņji¹¹⁶, kūmas, lagzdiņi, lapukalni, // laūcenieki, laūkjāņi, laūkkalni, lāmas, 101
lāvenieki, leibas, lejenieki, lejiņas, leīņkupji, liēpenieki, liepiņas, lubenieki, «lukarņi» B., lūki, mālkalni, mazbites, mazlaūki, meīri, nuōvadnieki, paīķi, paūrāji, pelēķi, pīlēģi, «planki» B., plaūki, plītes, pliēņi, pļavenieki, priēžkalni, puīņpuri, puīřmaši, puīřviņi, putras, puōdi, reneskalni, reži, ruīmbas, ruīmbenieki, ruīņģi, rūjas, rūtiņas, ruōķis, ruōzēni, ruōzītes, saūlites, sēbuši, silenieki, siliņi, siīmsuōni, stapāni, stālmaņi, straūtiņi, straūtmaši, stradzi, stūrmaņi, stūrīši, sudmaši, taūriņi, telerī, tiruši, tupētiņi, upatnieki, ūķi, uōdzēni, uōzuōliņi, vēcvgāři («vecugāři» B.), veģi, veīģi, vīdenieki, vītiņi, «zaļmuguři» B., zaīdari («zanderi» B.), ziēmeši, zvejnieki.

muižas: saldus m., saldusupes m.

krievu kalns.

¹¹⁵ [Pirmpublicējumā: «digiņas» B., digiņas. — V. D.]

¹¹⁶ [Pirmpublicējumā: kūlkaīņji. Labots pēc Lv. II 187. — V. D.]

kūmu purvs.
mežs: *ejušas*.
ežeri: [«baltezeris», «ildzis», «luknas» ež., «plaisu» ež. B.]

sātiņu pag.; iedzīv. — *sātiņnieki*². E.

añdulēni, aūcenieki, baltruši, beltes, būtnāri, celmenieki, ceņķuři, cūkaiņi, cūk(u)vīri, dakas, dāmeikas, «dekšnieki», dukas, duñduři, dzeņi, «dzirenieki» B., eglieni, grēbūtnieki jeb grēbuitnieki, ģiēzēni, jaūnzemji, jānaiši (nōm. s. -tis), «jāņ-azupji» B., kalniņi, kañnenieki, kaplūži, krastenieki, kūgures, kūlieni, ķērķiņi, «ķiviļi» B., lagzdiņi, «lancenieki» B., lāci (ar c: «lāči» B.), leiņiņas («leibas» B.), lēķuši (nōm. s. -tis; «lekužas» B.), luōdiņi, maļļi, muižzemnieki, mūldenieki, našenieki, pakūļi, piles, plētes, pluōcenieki, puōčas, rēdenieki, riņgaiši, ritēļi, rūmbenieki, rupeikas, sāmeļi, sili, skuťuļi, spāriņi, staļģi, stāri, stūri, sūres, «šļankas» B., tāles, tērpji, tuņģi, «vāluodzes» B., veņģi, vīrēļi, vitki, ziķi, žagariņi.

muižas: *ermine, ķiviļi, paūre, pētermuiža, sātiņu m., sesile, ūbeļmuiža, uōzuoliņi.*

purvi: «čapstes» p. B., *gāgu* p.

kalni: [«bada» k., «buŗu» k., «dārzcepļa» k., «igoču» k., «kapiņu» k., «mukas» k., «peku» k., «seiskalns», «veliņa» k., «villenes» k. B.] //

102 meži: [«brinķu» m., «bundikas», «čāpste», «kraģi», «kūlenes priedes», «nažu birze», «pūnis», «sīkums», «somaja egles» B.]

plavas: [«abrene», «bezgale», «bērzene», «bundulene», «bundžu» pl., «cikstene», «dacene», «diķene», «diķgale», «dūkstene», «gaŗgrode», «igoces» pl., «kaktene», «korene», «kru-mežu» pl., «kuļčas», «ķinene», «lanciņa», «lapene», «lācene», «pudženes», «putras likums», «sanaža», «seikstes» pl., «tēvišķene», «tiltene», «tievaste», «uozuolene», «vīksnene», «zemdaga» B.]

lauki: [«aunenes» l., «daubeskalna» l., «leišu» l., «plēsums», «počas», «podenes» l. B.]

ganības: [«dambišķi», «grebuites», «kaldacis», «klāgatu plava», «pavārte», «uru-kapganības», «vindu-ganības» B.]

skruñdas pag.; iedzīv. — *skruñdenieki*². Gr.

airites, aizupji, alkšņi, «alkšņpragi» B., aņťuļi, apšenieki, aūgstupji, aūzūkalmi, avuōtiņi, ābars, ābuolkalmi, baūžas, bāķi, bāļiņi, beñdeļi, beņi, bēŗģi, bezzuobji, billes, biŗz(e)nieki, bračas («brači» B.), brañdavās, braņķi, brūveļi, bušaņti, buñdžas, «buntes» B., buņtiņi, būdnieki, būriņi, celmenieki, cepurnieki,

«dalbes» B., *dambenieki*, *dañči*, *dārdedži*, *deksnenieki*, *dūtēni*, *doari*, *dzelzgaļi*, *dzeniši*, *dzērvēs*, *dzirenieki*, *egļieni*, *eņgurnieki*, *ežergaļi*, *ēvaļas*, *gaīķi*, «*gailiši*» B., *gañdziras* («*gandzeri*» B.), *garāji*, *gāz(e)nieki*, *glumji*, *guōbdziņas*, «*grāveri*» B., *gruñtnieki*, *gūraiši*, *ģigas*, *igaļi*, *ikaīši*, *illites*, *jaūnpilnieki*, *jaūnzemji*, *jēkaupiņi* («*jēkopiņi*» B.), *juñkariņi*, *kalnaiši*, *kalniņi*, *kañkāļi*, *kañnenieki*, «*kasparleiši*» B., *katlavalki*, *kaūliņi*, *kaūļi*, *kaūpiņi*, *kārdzes*, *kārkli* («*kārkļi*» B.), *kliņķi*, *klūdziņas*, «*klugas*» B., *knuōpji*, *krastenieki*, «*krimpas*» B., *kripas*, *krūzgaļi*, *krūzkalni*, *kukaiņi*, *kumbrji*, «*kunči*» B., *kuřmji*, *kušaiņi*, *kūrisas* («*kūrīši*» B., nōm. s. «*-tis*»), «*kūmiņi*» B., *kūpiņi*, *kuōjenieki*, *kuōrmaņi* («*ķormaņi*» B.), *ķetlērji*, *ķēvalas* («*-ļi*» B.), *ķirmji*, *lapsaiši*, *lapuķi*, *laūcenieki*, *laūķi*, *lāči*, *leiši*, *lejnieki*, *lejšemnieki*, *lēmpes*, *lēpenieki*, *lēpites*, «*likši*» B., «*līguti*» B., *liņi*, *luōdiņi*, *maciši*, *malīņas*, *mazzābaki*, *māļi*, *mārgiērdēņi* («*marģeteni*» B.), *mēstēri*, *mežagaļi*, *mežlāči*, *mickas*, *mīldavas*, *nušķi*, *paīšas*, *pastari*, *pāvuliņi*, // *penišķi*, *pēmpas*, *pidraiši*¹¹⁷, *piņķas*, *pišenieki*, *plēgzņas*, *plikaislaūks*, *pliēni*, *pluōcleiši*, *puōriņi*, *rijenieki*, *riēstkalni*, *rugāji*, *ruñči*, *rumbas*, *rūnaiši*¹¹⁷, *rūši*, *ruōzenieki*, *salmi*, *saūleskalni*, *sārmukalni*, *sikati* («*sikuti*» B.), *silakalni*, *sīļi*, *sīpuoli*, *skapsti*, *skribaiši*, *skudres*, *slakteri*, *smilteneieki*, *spalas*, *spaliņas*, *sprīņģi*, *spuñdiņi*, *stabiņas*, *stālmaņi*, *stepiņi*, *sterķi*, *straūtiņi*, *strazdi*, *strazdiņi*, *strēlnieki*, *strum̃pji*, *stuki* («*stukas*» B.), *sviņpji*, «*šķēpeļi*» B., *taikāji*, *teņņumi*, *teteri*, *tīlgāļi*, *ulites*, *ūbji*, *uōmīķi*, *uōši*, *valti*, *vanagi*, *vēcavagāri*, *veči*, *veñtenieki*, *vērpji*, *vēži*, *vilki*, *višķernieki*, *vīgañti*, *zādziņi*, *zemites*, *ziles*, *ziřnenieki*, *ziēmeļi*, *zulēni*, *židleiši*, *žurciņi* («*žurki*» B.).

muižas: «*graveļi*» B., «*pikuļi*» B., «*ropji*» B., *skruñda*, «*vēršu*» *muiža* B., «*višķeri*» (senāk: «*biržumuiža*») B., «*zīrņu*» m. B.

ežeri: [«*ķipīša*» ež., «*veiķenieka*» ež., «*žubas*» ež. B.].

dīķi: [«*dēļu*» d., «*dziņu*» d., «*grotuzis*», «*suņezers*» B.].

kalni: [«*brokasts*», «*diensvidus*» k., «*krebuma*» k., «*krievu*» k., «*kuļļa*» k., «*lažu*» k., «*lāmes*» k., «*libertu*» jeb «*ribenu*» k., «*mēra*» k., «*mišiņu*» k., «*nabagu*» k., «*pipura*» k., «*rituļu*» k., «*rumzu*» k., «*sārmu*» k., «*skrituļu*» k., «*taukaja*» k., «*tauriņu*» k. B.].

purvi: [«*bēts*», «*drabeņu*» p., «*dzēreņu*» jeb «*dzērvju*» p. B.], *gāgu* p., [«*kliēņu*» p., «*krūzu*» p., «*kuņas*» p., «*maņas*» p., «*melbikse*», «*plocenes*» p., «*ploča*» p., «*sklandiena*» p., «*stulba ace*» (loc.: «*st. aci*»), «*vāņa*» p., «*zalktenes*» p. B.].

plavas: [«*anišķene*», «*aplocene*», «*bebrūcis*», «*bebrūte*», «*berziene*», «*bišu-valks*», «*brebuita*», «*bullene*», «*cepurnieks*», «*cūku-jūļa*», «*čoms*», «*čūžu-sāte*», «*davitene*», «*dāršlupe*»,

¹¹⁷ [Pirmpublicējumā: -aiši. — V. D.]

«dumpite», «dzeiļš», «dzēres valks», «eldere», «elles likums», «gaiķsāte», «gaiļa liekna», «glāvene», «gubāne», «intleitis», «jerdanas leja», «jērene», «jostene», «kaulubraslis», «kazene», «krimsāta», «kurcene», «kūlene», «kvancene», «kvarcene», «ķerstas-valks», «ķikala», «ķūzene», «laidarene», «lancize», «lasene», «lāmiņš», «lindene», «mālu kalnis», «melzere», «mēlene», «mēru-diķis», «mildavene» jeb «tiltene», «neivarde», «neziņa», «palanga», «pautene», «pavalene» («pāvelene»), «pindzere», «piņkene», // «pleta», «ponaks», «pūtelis», «radzene», «rāpji», «rinduka priekša», «sāmurene», «siseņu-kāja», «siernaklis», «skudrene», «smelterene», «smeltuve», «speķu-valks», «straigzne», «strumsila», «suvenu-aste», «sūnākslis», «sūnene», «svilpene», «schahds», «šņapsene», «štates-priediens», «tabacene», «taukkāja», «vārnas posums», «veidus», «vertiža», «vērzene», «vilpene», «vindene», «vormsāte», «zemdedzene», «zirdzene» B.]

ganības: [«kumpucis», «lūžņa», «vanguleja» B.]

lauki: [«aknupe», «bucene», «kalnadars», «pletus lauks» B.]

meži: [«kuķeroze», «melbiksu» m., «zagļu kalva» B.]

gravas: [«daube», «dida», «lela», «vakanna», «velējuma grava», «vezene», «žāda» B.]

snēpeles pag.; iedzīv. — snēpelniēki². P.

«adzel», *allaži*, *apluōki*, *ārnikas*, *āzeņi*, *baraūcas* (pusmuiža), *buņķas*, *cēberi*, *čašas*, *čubulti*, *dadziņi*, *duōbeļas*, *gaiļi*, *iņgas*, *iēsalniēki*¹¹⁸, *jaūnarāji*, *jaūnzemji*, *klunt[ī]*, «kuņdas», *kušķi*, *kvaņķi*, *ķesteri*, *ķikuri*, *laūceniēki*, *lejēji*, *luļas*, *mež-iņdriķi*, *mežlūļas*, «plāce», *puziķi*, *sālijas*, *sāmvēši*, *skujas*, *sprīstiķi*, *šķēpeļi*, *trapas*, *vaibeniēki*, *vēverkalni*¹¹⁹, *vidukļi*, *vīgriēži*, *zveji*.

snēpele.

kalīķezers, *ķepšezers*.

acpuōrs, *slakterpuōrs*.

rāvalks, *piķvalks*.

meņkalns, *sudrabkalns*, *pipuru kalns*.

luōnas (plāvas).

tuļlavas pag.; iedzīv. — tuļlavnieki². E.

«aīnduļas» (jeb «-i»), *āvarsti* («āversti» B.), *baļgāļi*, *baļļas*, *bāliņi*, *bērši*, *birspaļi*, *birzenieki*, *biēzaiši*, *buļļi*, «bundžas», *ciēmgāļi*, *čāmpas*, *čaņas*, *dadziņi*, *daīb(e)nieki*, *dedži*

¹¹⁸ [Pirmpublicējumā: *iēsalniēki*. — V. D.]

¹¹⁹ [Pirmpublicējumā: *vēverkalni*. — V. D.]

(= «degi» ?), *dragūnu* ciems, «dubeni», *ēvarti*, *gaiļi*, *ģeriki* (jeb «-as»), *jaundrāji*, *jēkas*, *juŗgi*, *juokas*, *kaiļi*, *kalnēji*, *kaūlaiņi*, «kazleni», «korna», *krānenieki*, «kreši», *kruķiņi*, *kupši* (jeb «-as»), *ķeīči*, *ķiķi*, *ķikāļi*, *ķuōniņu* ciems, *lañcenieki*, *laūk-sargi*, *lāči*, *lēpas*, *libeīši* (jeb «-ieši»), *maūļi*, «meļķi», *mežgali* (ar l), *mikas*, *muižciems*, *nēlupi* («nēlepi» B.), *niekaiņi*, *padulšķi*, *pipji*, «pliķu ciems», «pluocas», *puķuleja*, *puņgas*, *reķi*, *rēd(e)nieki*, *ruņgas* (jeb «-gi»), «rūsija», *rūši*, *sāmeīši*, *sik(a)leiši*, *skābjī*, *skrubji*, // *stepji*, *sudmalāji* («-eji» B.), 105 *šēputi*, «šmedīņi», *šuōņi*, *teņņi*, *tepši*, *tilkas*, *tilk(u)sāti*, «tontegode», «treidala» (te saiet 3 muižu robežas), «tuģes», *ušņas* (jeb «-i»), *uōrzaki*, *valāti*, «vangņavas», *vāģi*, *vārnas*, *vicvagari*, «vidussēta», «viēsalmu ciems», *ziēmēļi*, *zuōņi*, *žuņpi*.

muižas: *kuņdi*, *libiņu* m., *lipaiķi*, *platgale*, *turlava*, «vāñ-gas» m., *vilgāle*.

meži: «diebelsāta» B., «grīva», «krupīcas», «novadleja» B., «rīzilt» B.

ganības: «mailes krūmi» B., «paraiste», «piploči» B., «stūpicpuors».

dīķis: «dzēsien».

purvi: [«krūmukalna» p., «salnas dīķis», «svārku» p., «teļu-kalna» p., «tīrulis» B.].

kalni: [«danču» k., «pieguļkalns» B.].

lauki: [«bērtuļkalns», «brūžu-sāta», «kriņģelkalns», «pre-cenieku-sāta» B.].

plavas: [«dobeldīķis», «dzēknice», «kāršava», «melsute», «nažuleja», «niedre», «plātenes», «stamste», «vangņavas», «vilk-avota», «vilkule» B.].

vārmas pag.¹²⁰; iedzīv. — *vārmenieki*¹²¹. P.

aknukalni, *aūndziņas*, *aūsukalēji*, «āzupji» B., *āzpuōri*, *baluoži*, *bēti*, «birznieki» B., *bišavas* (*bišauji*), *brūveļi*, *buiķi*, *bunas*, *buņģieri*, *buskas*, *ceļmi*, *ciēlavas*, *ciēsnieki*, *dārdedži*, *dreimaņi*, *dubas* («dubji» B.), *dziēdri*, *egļeri* («edleri»), *ērpaļi*, *ērpališi*, *grivnieki*, *iņgas*, *iņti* (*iñtes*), *iēsalnieki*, *jaūnzemji*¹²¹, *kalnēji*, *kliņģeri*, *krastenieki*, *krāģi*, *kruōgsēta*, *kuņģi*, *kuŗši*, *kūlas*, *ķīrmās*, *laūcenieki*, *laūciņas*, *laū(k)gali*, *laūlas*, *lāci* (ar c), *lēpes*, *lipaiķi*, *liēkniņi*, *māliši*, *māļi*, *mēst(ē)ri*, *muce-nieki*, *niktenieki*, *palīces*, *pañkuōpi*, *pavasari*, *priēdieņi*, *priēd-nieki*, *puōriņi*, *puōrmaļi*, *ruņpi*, *rūši*, *saldenieki*, *silagaiķi*, «silaraji» B., *spāres*, *spruņgas*, *sļēbulnieki*, *stīmbras* (*stēmбри*),

¹²⁰ [Vēlāk: Vārmes pag. — V. D.]

¹²¹ [Pirmpublicējumā: *jaūnzemji*. — V. D.]

striķi, sulas, sustrupji, šildeņi, teņpeļi, tēpas, ūviņas, vārnas, vēcvaļari, velliņi, veļķeri, zābaki, zeļģi, žūpenieki.

muižas: dūras, kauķi (šarlatas), laūkmuiža, muņdikas, nikta, puōsta, šķēde, vārma. //

106 kalni: [«ponpil», «slazdenes» k., «stankas» k., «taču» k., «taures» k. B.].

purvs: [«libiķu» p. B.

plavas: [«bezmerene», «bērznieku sāta», «buku-valks», «bunču-druva», «bundžu-sāta», «čomas», «dārboksle» (jeb «-sne»), «drālidums», «dziras», «garsenes», «kazene», «kānene», «klagatas», «klijlieknis», «ķēves egliens» B.], *liēknes*, [«mēļas», «nabadze», «okste», «padambe», «peķene», «pindzīra», «plautene», «plācene», «podenes aste», «posums», «pumpu lieknis», «radzene», «rupjumene», «skutulene», «talkas lauks», «uozuolene», «zaķene» B.].

zvārdes pag.¹²²; iedzīv. — zvārdenieki. E.

aizkalņi («-kalni» B.), *aizliekņi*, «alekši», *aņdulaiši*, *aņites*, *aņnikaiši*, «avuotiņi», «āķi» B., *baluoži*, *baūkas*, *bērtulaiši*, *bērzkauši* («bērzkavi» B.), *biskaļi*, *braiskas*, *braņmaņi*, *bulduņi*, *ceļmi*, *čuņkas*, *degš(e)nieki*, *dīķenieki*, *driguļi*, *duņpji*, *dūžēni*, *egļaiši*, *ežermaļi*, *gaļākas*, *grābāni*, *grāvēji*, *greblī*, *greiņi*, *grīvēji*, *gubeņi*, *ģeriņi*, *ģērkaļi* («ģērgaļi» B.), *iņķu-duobes*, *iņņi*, *iesalnieki*, *iēzenieki*, *jaūnkaūķi*, *jaūnserži* (nōm. s. -dis; «jaunsē(r)ži» B.), *jaūnzemji*, *juŗģi*, *juriši*, *kaleiņi* (jeb «kaleņi» B.), *kalnēji*, *kaņnenieki*, «kaugari», *kaūķi*, *kāļi*, *kārklauki*¹²³, *klagāli*, *klāviņi*, «klences», *kliēsmītes*, «krabes» B., *kreimi*, *krumeši*, «kruodzemnieki» B., «kulti», *kuņcenieki*, *kuņdziņi*, *kuokumuiža*, *ķenuži*, *ķiši*, *ķīvenieki*, *lagūķi*, *lagzduoņas*, *lapsas*, *laūgaļi*, *lauknamīķi*, *lavieši*, *lāmas*, *lāzdruvas*, *lejēji*, «libeņi», *libieši* (jeb -aiši), *luōrenči*, *mastiņi*, *matužēni*, *mazuši* (nōm. s. -tis), *mālukalni*, *medņi*, *mucenieki*, *mūrnīeki*, *namīķi*, *nikuzaiši*, «paltiņi» B., *pāni*, *pelēķi*, *pēķi*, *pēpas*, *pidžas*, «pikuļi» B., *pisenieki*, *plāisas*, *plavenieki*, *puļjas*, *puņpuři*, *purmales*, *purviņi*, *puteņi*, *putradaūķi*, *pūļas*, «razdruvas» («rāzdavas», «rāsdruves» B.), «rīteļi» B., *ruņbas*, «saulesmuiža» B., *sāti*, *sēdus* (viensk.), *sēlaiši* (nōm. s. -tis; «sēleiši» B.), *siļi*, «skapsti» B., «slavieši», *smītes*, «spilve» B., *spriži* (nōm. s. -dis), *stēdiņi*, «stūři» B., *svētaiņi*, *tēveļi*, *timbri*, *timēni*, *tīreļi*, *tūtes*, *upenieki*, *valli*, *vārči*, *vēckalēji*, *viņbas*, *zaļie* («zaļeji» B.), *zeķes*, «ziemeļi», *zuši*,¹²⁴ *zvejnieki*, «zvīrgzdiņi» B. //

¹²² [Senāk: Zvārdes pag. — V. D.]

¹²³ [Pīrmpublicējumā visi burti kursīvā. — V. D.]

¹²⁴ [Pīrmpublicējumā: *ruši*. — V. D.]

muižas: *klenči*, *ķērklīņi* (iedzīv. — *ķērklīņnieki*), *striķi* 107
(iedzīv. — *striķenieki*), *zvarde*.

dīķi: [«bada» d., «kūķa» d., «pūteļa» d., «strazdu» d., «tiltiņa» d., «vagares» d. B.].

kalni: [«blīdienes» jeb «bligznas» k., «bumbas» k., «kapelu» k., «klabiķa» k., «mangaļu» k., «raģa» k., «striķpains» k. B.].

lauki: [«dankalis», «kūlubutkas» l. B.].

plavas: [«bulļa-lieknišs», «dekšņa», «dzejas-strauts», «lankas» pl., «lapene», «pamata-plava», «poču-kalns», «popji», «sliocene», «snīķeņa-aste», «spilva», «stirnene», «uozuolene», «zaķene» B.].

meži: [«eldeņa» m., «krusta-birze», «skārnišs», «veckungakrēslis» B.].

ezeri: [«braisku» ez., «svētaiņu» ez. B.].

purvi: [«akas» p., «baltizeris», «līrelis», «zemdaga» B.].

TĀLSU APRINĶIS

aizupes pag.; iedzīv. — *aizupnieki* Gr.

aizupnieki: *atiņi*, *ārņi*, *bērtuļi*, «biķi» B. (nav vairs), *biēdribas*, *briņķi*, *gaiļi*, *jaūkumi*, *jaūnzemji*, *kalniņi*, *ķibji*, *ķīrpji*, *ķilekši*, *leļi*, *lipsti*, [«luoļas» B., *mežkaūļi*, *miērkalni*, *mūrnieki*, *nuōvadnieki*, «punkti» B., *pūķi*, *rēdzēni*, *ruņpāti*, *sēļas*, *sili*, *slūķi*, *stuķāti*, *trempes*, *trēnci* B., *udadži* (ar ū- B.), *vaņģi*, *veņteri*, *vilki*, *zari*, *zēvari*, *zīles*, *ziēmēļi*.

aizupes muiža, *lauku muiža*, *trenču m.* B.

variēbnieki: *ciņmērmaņi*, *garuōzas*, *guōdiņi*, *kalnjāņi*, *knapšas*, *krumeši*, *kuņdrāti*, *ķilpji*, *maitiķi*, *muižarāji*, *pāvilas*, *pluōči*, *priēdes*, *puņti*, *pupiķi* («pupuki» B.), *skruōdeļi*, *skujas*, *spiķi*, *straūtiķi*, *stūriši*, *sudrabnieki*, *važenieki*, *vepri*, *zaķi*.

variēbas muiža.

diņžavas diķis, «puōrtenu» diķis.

ģēveles kalns, *tītara kalns*.

raganu purvs.

dzirnieki: *brūveļi*, *ciņpnieki*, «ciekuri» B., *dzirnieki*, *egļites*, *ezernieki*, *iņtas*, *kārumi* B., *kražas*, *lasites*, *lejsētas*, *mucenieki*, // *paņparas*, *pūļkas*, *ratnieki*, *reņči*, «repji» B., *ruōbežnieki*, «skudrītes» B., *straūlnieki*, *tuči*. 108

plavas: *krūmene*, *dzelzene*, *straidze*, *apsene*, *vērsene*, *cirpene*, *klagārte*, *kārtuvēne*, *tērpumi*, *briežu liekna*, *tēce*, *ķivenes*.

lauks: [«pladaras» B.].

kalni: [«sklandu» k., «kurša» k., «punes» k. B.].

ārlavnieki: apari, ārnieki, baņģi, biksiņi, branti, breņči, buņkas, čukas, dambiņi, daugas, diždruvas, dižģērnīeki, dižleji, dozas, dreimanmuiža, druviņi, ezeriņi, ežerkalni, ērgēlnieki, kalni, kalniņi, kaņtiņi, kaņķeņi, krūmiņi, kūliņi, lagzdīņi, lapsepšķi, laūgaliņi, māli, mazģērnīeki, meži, mucnieki, paņķi, plītiņi, plūdumi, «poseli», «reseni», silīņi, sipuōli, staļļoiri, strazdīņi (izr.: -nieki), stūrīņi, vītuōliņi, zūri; ārlavas muiža, sila m.

cuñcenieki: kaļņi, laūkmuiža, limbiži, lūši, zaķi; cuñces m.

īvenieki: dārznieki, ērmaņi, «gacgali», gruodnieki, kalnkalēji, «kalnieki», krastiņi, kūzas, lagzdīņi, «leibi», maūši, miērkalni, napriķi, nikuži, praūliņi, rēdliķi, tīltiņi, «tōbeji», uozuolini, uozuolmuiža, vanagi; īves muiža.

limbužnieki: apši, jōpas, liēpmuiža, «plōdzi»¹²⁵; limbužu muiža.

lubenieki: bāuļi, briēži, cīcas, daṁbiņi, dižmeži, dzirlejas, egļi, iēsalnieki, jaūnzemji, kaīnradži, koļļas, kutnieki, ķeļles, laūkdiļķi, meždiļķi, mušiņi, nuograuži, reiņi, sturpali (strupali), vecvagari, vēži, zaļkalnī; lubes muiža, lubes-uōšu muiža.

saslaũknieki: āpši, briņči, kalniņi, laūgaļi, luošķi, mazbreņči, puņdigi, vanagi, ziēmeli; pōjas pusm., saslaukas m.

sasmacnieki: ambraki, aņskaipas, augi, bāliņi, banderi, bērtuļi, bīrziņi, luōni, «bōrgi», dreīmaņi, egļi, iēsalnieki, jauni, ciems, kalēji, kalviņi, kaņtiņi, kārlkaipas, kārļumuiža, klāviņi, lutes, maiļi, mežamuiža, mežleiši, paīsali, pāvali, pēteriši, puōļi, pupiņi, riēpaldi, ruōpiķi, skujas, spaņkas, stāvuži, suņdzeri, vēcpuņkuri (vēcjunkuri); ambraku pusm., puōbužu m., sasma-

põpervâlenieki: anuži, damali, gludaušti, ģeliņi, jaunmuiži,
laūkmuiža, poisaki, «rōzas», smilktiņi, teteriņi, veŋtnieki,
vilciņi; pōpervâles m. //

109 *puõpradznieki: ábeļnieki, dižmūrnīki, laūgaļi, mazmūrnīki, pluõči, «pluodziņi» B., reīzas; puõpragas m.*

pūnenieki: bēčas, būmeistari, galīni, kalēji, kalniņi, kuļlas, «ķepas», ķirķi, laņķas, lejas, mazaņdrēji, medņi, pritagi (no «friedhof»), rubeņi, titari, vēveři, zemiņi; pūņu m.

tiņģernieki: biŗziņi, cepliņi, ciēlavas, diŗāli (diŗgāli), «droki», dzirnieki, īvenieki, jūrmači, kalēji, kalniņi, labāzeri, laķi, lāŗi, māli, maūŗi, meŗi, paegļi, prauliņi B., raūdiņi, sluoķas, uoŗkalni, uoŗuolķalni, vāci; kalna pūsm., sārķastes m, tiņģeres m.

ciemi: *dūmu* ciems, *uôšu* ciems.

ęzeri: *kuñduma* ęz., *sasmakas* ęz.

kalni: *dupuru* kalns (agrāk pilskalns), *kārtavu* kalns, *tuōkta*.

¹²⁵ [Pirmpublicējumā: «plōdzi», . — V. D.]

cēres pag.; iedzīv. — cērenieki². E.

aņziņi, āzes, beikas, biēlas, cēr(e)nieki, drēgi, druoiņi (nav vairs B.), galciemi, ģizes, jaūnzemji, kairnieki, kalēji, kaln(en)ieki, «kujat», kuņas, ķeņģi, laūģaļi (laū(k)galas), leiši, liēlkruog(u)s, liēllābji, mazlābji, mūrķīri, «nikuļi» B. (nav vairs), pelcikas, raibie, rēzes, rūskas, samāņi, sīpuoļi, spīskuopji (arī: bīskuopi B.), spraigas, sumburķīri (s(t)umbraķīri), tides (jeb -as), upaiņi, vārnas, vēcjāņi, vēcvagaļi, vēveri, vītenberga, zaķi B., «zorģi»; sumburgals (viens pag. gals) B.

muižas: baīklāvi, cēre, uōks(e)le.

ēzēri: [«sūnekslis», cūku ēz., vēcēzars B.].

purvi: [bez dībenis, sāņu p. B.].

plavas: [dzelve, abriņa, lapaine, cērene, «gropa», ģērbumi, leitene, dzirleja, «saman-p.» B.].

meži: [liekna, driksna B.].

[«celpu» kalns B.].

dzirciema pag.; iedzīv. — dzirciemnieki². E.

1) baznīcas ciems: bisnieki, dāmnieki.

2) gulbju ciems: baūzani, bedrites, būdiņi, dīrmas, dreimaņi, iñniņi, klaņķšas, kušķi, pērkuoņi (senāk: «tomaki» B.), puļķi, sānkauli, vēgraugi, ziņķi.

3) korgēles ciems: braņči (senāk: vētnieki B.), čuņčas, daņgas, jaūnzemji, puģi, striķi, vēcvagaļi (senāk: «ķersti» B.). //

4) žagaru ciems: āpšpauti («āžpauti»), iñnuži, jāniši, 110 krastiņi, krumeši, makstnieki, peņči, spuri, vīrmuļi, zañti.

muiža: dzirciema m.

[mēlņezārs. B.].

kalni: [viksas kalns, purnu k., nuku k., raušu k., vīrmuļu k., smiltenes k., «kūla» k. B.].

[svilumu lauks, bandu l., baltīša l., «stiebura» l., rinītes l., kazas tērpums B.].

plavas: [turņu gals, viksas ēzars, grūžņu lāma, apsulas, ķiknite, «muklejas» gals, abrite, bikšu lāma, tiltene, gurnu starpa, pupu lāma, «velīņi», zeltņice, dzeiksne, raibite, kārnite, dzērvene, dēgums, maīksnīte, rētiņu pl., «zemdegas», rinīte, vilku klaipis, āpstara, lānīte, rekstiņa kaks B.]

ganības: [antiņi B.].

ēņgures pag.; iedzīv. — ēņgurnieki². E.

añči, aņdreči, ābragi, āķi, bañči, brožas, budī, buki, buñburi, bunkšas B., buōdnieki, cēlmi, cīruļi, čiekuri, čukņi, dreimaņi, drivas, goci, grabas, grēzi, guņas, guōļnieki, ģibuļi, ģīgi,

ģiēti, iñnuži, jaūnzemji, jāsiņi, ječi, juōsti, kałsi, kaūsi, klāni, klāvi, kļiņģeri, kraūkļi, kripši, kristi, krustkalns, kuñči, kļiļi, kīpati, kīši, lepsti, likažuoki, luģi, luōdes, luōģi, mucnieki, paigļi, pavari, pikātāji, piņņi, pipji, plunči B., polukši, poņi, puñni, pūci, rañsti, rideļi, rīsklāvi, rūsi, ruōmaņi, sadumi, skoras, speņķi, suniši, suslas, taiki, tiñtas, tiřveni, tuřras, tuōmaļi, uñdženi, vāki, vēcvagari, veģkruogs, vēdes, viglaiņi, vilki, zaķatmata, zāģeri.

plieņ-ciems, ķester-c., «pipkakt»-c., ābrag-c.

muiža: eņgure.

eņgures jeb eņguru ezers (ar salām: «apaļ-rava», «liel-rava»).

purvi: [grebes, «tipe» B.].

kalni: [imiņ-k. B.].

lauki: [«jaukul-dārzs», «lagastlauks», beites dārzi, suokņu dārzs, suor-dārzs B.].

plavas: [ģērbums, «lūcis», «dārītis», ridzeni, «rāveji», «perulis», «laidārzi», tumrags, «lieknu ulas», «pliķis», paltiņi, «alksneji», puosumi, «sudmuti», «vizumi», «mud (l) upe» B.].

ganības: [rankas, dižrags B.].

meži: [«ķauši», «letiķi», nitrags B.].

jaūnpagasta (tagad: virbu) pag.; iedzīv. —
jaūnpagastnieki¹²⁶. Gr.

111 jaunpagastnieki: akmeņi, alkšņi, «aūļi», baliņi, baltiņi, «beļtas», bētas, biliņi, blešķi, buļļi, celmiņi, ciēmkaūliņi, čāpuļi, damšļi B. (nav vairs), «degšņas» ciems, diēdziņi, dreīmaņi, dumpji, dūņas, dzēlzāmars, eglīņi, griķi, ģiči, jaūnzemji, jurevas, kalēji, kalniņi, kalviķi («kalviņi» B.), «kāpas», kāruōņi, klumpji, «krētuli», krūziņi, kūjas, ķeikuri, ķeiri, ķimri, laūgaļi, lērumi, lidas, lipķi, livņi, līveni, liēlmaņi, lubņi, lušķi, mākšas, «mežitas» B., mežkaūliņi¹²⁶, mucnieki, nezeļi, peiduļi, pikañči, «plevņas», priēdiņi, puriņi, purskujas, pūņas, puōģi, «ratnieki», «rebes», rugāji, silīņi, «skadiņi», skruñdas, skujas, straūtiņi, «strazdiņi», stūriņi, «sviķi», «šauļi», šķaūderi, tuōmiņi, ūsas, vaiciņi, «vēcumi», vidiņi, «zēmdēgas», zīles; jaunpagasta muiža, sknābe, lēdas m.

lielvirbnieki: alkšņi B., biržnieki, čēgas, dārznieki, ežergaļi, kalniņi, «liveni» B., «mazlaini» B., mežgaļi, «mežitas», pakalnes, «poģi» B., ratnieki B., reži, sili, «siskas» B., vēcsudmaļi (senāk: dieviņi B.), vēcvagari, veñtnieki, zābaki, «zemdegas» B.; lielvirbi.

mazvirbnieki: anužas, biļlas, blañkas, čēgas B., eīmaņi.

¹²⁶ [Pirmpublicējumā ar -l-. — V. D.]

laiņi B., palckalēji, platači B. (nav vairs), priēžkruogs, struņķi, vēcumi B.; mazvīrbī.

riņkulnieki: aņtīpi, aņtnieki, ābeles, iņgas, kalni, kliņģi, ķaūli, laiņi, lipsti, straūti, zidikas, žuburi; riņkules muiža.

veģinieki: alkšņi, ādiņi, laši, medņi, ruōlavas, sniķeři, truōpiņi, uošņieki; veģu muiža.

stēmpelmuižnieki: jaūnzemji, rakumi; stēmpelmuiža.

izpostītās mājas: lejasarāji.

ēzērs: ūsu.

kalni: ratakalns, [«lētnic-k.», «kalic-k.», «amboļ-k.», kram-k. B.], grankuša k.

purvi: «gaveņu» p., [jumtleja, «kaupurvs» jeb «dzērpurvs», «sūnekle», «stumpurs», dūkstiņš, rāvene, niedraste, līnmārcis, ipēzērs, ēmuž-p. B.].

lauki: [šļapata, krieviete, «pitejs» B.].

plavas: [bandas pl., «ceisars», rāvstrauts, līnči, naške, rīnksula, plaušvalks, abriņa, «talaciņš», maisiņš, stipene, jurene B.].

ganības: [šaurums, rakums, degšņa B.].

meži: [«somiš-priedes», liekna, kāpas, «īzars» B.]. //

kabeles¹²⁷ jeb kabiles pag.² Pl.

kabelnieki: apšenieki, asni(ņi), ažas, ā(d)ģēři, āpazniēki 112 («āpuznieki»), baltnuši, bāliņi, beltes, bērstiņi, bižnieki, bičas, buki jeb buciņi, čuļi, daņgas, dēliņi, diķi, drāki, dudēni, dze-guzes, dzēlzeři («dzēlzarāji»), egleniēki, ēzērgaši, ēģeniēki, gai-žumi, galiņi jeb galsētas, galaviņi, glūdes, gnīdas, graūzdupji (sastāvs: krastiņi, vidukļi, ģiēdāti), ģerenieki, irbenieki, iskāņi, jaūguōci, jaū(j)eniēki, jaū(n)dziņas, jaū(n)zemji, kal(e)zniēki, kalnāsi jeb kalnaņsi, kalngaši, kalvas, klaūvas, klibji, kraģes, krāņi, krēslas, kruōķi, kvīņti, ķiņģūti, ķišķi, laņciņas, lapsas, leiši, lejas, lejnieki, liē(l)maņi, meiri, meķi, mīļģumi, muce-niēki, naglas, nikas, petiņi, pēdzeniēki, placi, priēdiēni, puņpurī, pusgaldiņi, puōļas, puōliši, rēmeši, rēmežnieki, reži jeb upes-muiža, rumbeniēki, rūpi, ruōņi, sāņenieki, silakruōģs, silmaņi, sipji, spiķi, stāriši, tārpi(ņi), līdeļas, treiknes, trumi, tuōndziņas («tuomdz-»), ultes, ūjas, vadiņas, vempeři, višļi, vizbuļi, vīrikas.

pagasta daļas: bada gals jeb kriēvu gals, klajums, kruōķu gals, likais ciēms, mežagals, višļu gals.

muižas: aūni jeb kalna muiža, dižāmuiža [= kabe-le(smuiža)], gala muiža, jaūnsāti, vēcā muiža, višļu muiža.

ēzērs: dēsa.

klana-purvs.

¹²⁷ [Vēlāk: Kabiles pag. — V. D.]

pļavas: [dūrene, dadzene, dundurene, alksnene, ģērbumi, klumpene, ciestene, lanciņas, lamiņu sāts, liekni, «noturs», nuovadene, muilene, tērpums, sudrabene, putras puosums, cūcene, cerene, celmene, vēcumi, tiltene, «traicene», «ūdraji» B].

meži: [dziņa, griķājs B].

zutenieki: akmeņi, aūceniēki, ārņi, biērandži, jāniši, jukas, kaleznieki, kalniņi, kānes, kañniēki, kaspari, kriēviņi, kuōģuļi, liēkniņi, nikuļi, rugāji, smuģi, stūri, suōsāti, tidas, trešeniēki, ūtaļas, vellīņi, zūpjī.

muižas: zutēnu m., kāņu m., vidzēru m.

kaņdavass pag.; iedzīv. — kaņdavnieki⁷. E.

113 abavnieki, aizstrauti, aizubeji («aizupeji» B.), aņdžvagares, aņsiņi, anuži, aūļēni, ābuoļi, āpsñieki, baūjas¹²⁸, beitiņi, beķeri, // beñčas, bērzkalni, bērzrēmeši, biřznieki, brūveļi (jeb «-eri»), buņdzenieki, bužiņi, ceļ-arājs, celmiņi, celpji, celp-krātiņi, ceļvagari, cērpi, cikunte, cuñtes, čāpuļi, čēžas, čieķuri, čimas, dañbji, daūgas, daūģi, «dedži» B., dimžas B., druķi, duñpji, dupšas, dzegūži, dzēlzkalni, eglītes, ēlki, ēzērkalni B., franč-krātiņi, frickalni, galciems, galviņas, gařsuļi (jeb «-sulas»), gārces, grāvkrātiņi, «griepciems», «griepkalniņi», grāvas, ilbati, iñtes, jaūndupšas, jaūnsegļi, jaūnuōļas, jaū(n)-zemji, kalēji, kalnāpis, kalniņi, kannenieki, kauļi B. (nav vairs), kažuociņi, kāļi, kārkliņi, kārklu-kalēji, kārumi, klāvi, kliblapsas, kraukļi B., krātiņi, kreģi, kreļi B., kriņpas, krūmiņi, kundziņi, kupleji, kuřzemnieki, kūguri, kūpētāji B., ķikulas, ķinzen-āpji, ķi(v)pļavi (jeb «-as»), ķiši, ķivspalvi, labrenči, lasti, laū(k)galas, «laukmaņi», lejas-āpis, lēpeņi, limbuži, ligvagari, meiniķi, meķis, mežkauļi B., mežmačas, mežsardziņi, miēlikas, mulziki («mulcikas»), mustene, namaudi, nāgas, nuki, pakalni, «papciems», pākstas, pēkas, pēļas, pilsarāji, pipši, pitriķi, princkalni, «priedules», priežkalni, puriņi, putnenciems, puōčenieki, ragi, ratnieki, reinas, rēmeši, rēmpuļi, rēdnieki, rēzes, riēbiķi (jeb «-ģi»), rugaikalns, ruñpji, ruōbati, sanderkrātiņi, saukuļi B. (nav vairs), segļi, seļderi, silīņi, silnieki, siēkaiņi, skrapstes, skrūskapji, smildziņi, smilktiņi, smilšķalns, smirnieki¹²⁹, spruōģi, stiērbīgi, straūti, straūtiņi, straūtnieki, stuņgas, stūriši, stuōpiņi, svāni, soļi, šķērs(t)-kalēji, šķērs(t)nieki, šķūtes, «tapilas» ciems, tapilnieki, teņķi, teņņi, tidas, tiļas, tuļlas, uidas, upaiņi, upesjāņi, urļi, uōdiņi, uōšnieki, uōškalni, uōzuoliņi, vēcsētas, vēcuōļas, vēcvagari,

¹²⁸ Tur dzīvojuši muižas «būvmeistari».

¹²⁹ Tuvumā augot «smirdas» (= vāveriņi).

«verveļi» B. (nav vairs), *vêdzeles, vildīņi, viṃbuži, vituolas, zaļaji, ziles, zuōķi, zvejnieki, žagariņi.*

muižas: *ādzire* (< ai(z)dzire), *daiguone, liga, putnene, rūmene, kaņdava.*

plavas: *divjēze* (pie divu upju satekas, uz 2 pagastu robežas), *[ilbatīņas», kņāce, vācietene, kūsis, uošģērbumi, «vikseja», kligene, bundul-lincis, «cineja», tērpums, lipstes pl., «ādzirkņa», ēlku ģērbums, bri(k)šķene, «kaple», vanadze, dzirleja, kurmene, uzkume, dzimtene, «vāganes», limbas, «zemdega», «luzene», // alksnene, «vigas», «dubu» linči, priežu lincis, «plienejas», «biedrejas», dzērvēne, duicene, čurcene B.]* 114

[«pūreja» (ganibas) B.]

lauki: [«lēkužu» l., *krustlāma, braslu lauks, «plieneju» l., «stempars» B.]*

[«raibežu» purvs B.]

kalni: [skurbstu k., greiļu k., bikstes k., «pudiņu» k., *augstais skrūnis, kalstu k., milzu k., rindas k. B.]*

[«krētuļu» mežs B.]

ēzēri: [malcietis, kladācis, bulduņu ēz. B.]

*libagas jeb libagu pag.*¹³⁰; iedzīv. — *libadzniekī. E.*

aizpuri, aklais ciems, aņdumi, apsiņi, apslejas, baluoži, bedreskalēji, bēltas, bēziņi, bētas, biķenieki, biŗzeļas, biŗnieki, biŗžas, biēļas, biēzais, bradas, breņģi, brivnieki, bruņas, celmiņi, celpi, cīruļi, daṃšļi, dārznieki, dravnieki, egļi, ēzērgali, gailīši, ilbatas, jaūnciemi, jaūnkaulī, jaūviņi, jāņkalni, kalniņi, kalnkalēji, kalviņi, kapkalēji, kārkļeji, krastiņi, krūziņi, kuģenieki, kuŗsakas, ķeikas, ladzas, lagzdakalni, laipmeži, lakstkalni, laūgaļi, laūkmuižas, liņčkalni, lineji, liēpiņi, liēpkalni, luik-remeši, ļubikas, mazlejas, mazsiļi, medņi, mežilas, muižkalni, muņdigas, nuōvadnieki, pakalni, pilsarāji, pļavnieki, podnieki (ar o), praviņi, priēdiņi, priēžkalni, purgali, puriņi, purkalni, pūricas, ratkalni, reņči, ruōžkalni, skuja, slaparas, smildziņi, smilškalni, snapji, sniēgi, spruōģi, straūti, straūtnieki, tombrēdas (ar o), tuōmi, uōškalni, uōšlejas, uōzuoli, vācŗēmeši (jeb -remeši), vēckaimiņi, vēcvagaras, veņceļi, vēvēri, villas, vītuoli, zviēdri.

libaga.

kalni: *ēlka k., glāziņ-k.*

purvs: *kāpurs.*

¹³⁰ [Vēlāk: Libagu pag. — V. D.]

«akmendziņas» (izr.: ak(u)ndziņas), apšuciems, ābalti, bāti, bilavi, caūrnāši, ceļmi, ceplī, diždrūvas, dižlauki, dreimaņi, duņb(u)ri, gāci, jaunkunči («aunkunci»), jaūnupes («aunupes»), // jūreņi, kalniņi, kalves, klapeņi, klaūkas, kopari, kraūjas, kraūķi, krākšas, krūmi, ķirķi, lakši, legzdiņi, lūrmaņi, mazupes, mārki, olteři, pavari, plañči, purciems, puriņi, rijas, rudikas, ruōja, ruōņi, siliņi (birziņu un mačiņu), sīrmie, smilkši, valki, vēcmuizas, vēcruōjas, vēcumi, vēveri, vidi, vilkastes, viļķi.

iznīc. mājas: [talsiņi, «zemgals» B.].

libes muiža, mūkalpi, rudes muiža, lubezere.

ilēnkalns.

zīlbikšu purvs.

matkules pag.; iedzīv. — *matkulnieki*². Gr:

matkulnieki: aīznuōri, aīzpuōri, biēnes, buķi, buses, ciñmermaņi, čakši, čīnkas (jeb *sventes* B.), daībji, dañkumi, diēgi, «dzērznieki» B., dziņas, dzirspalvi, garsili, graūdi, griēbumi, gruñduļi, ģerikas, illes, jēči, kalniņi, kāsvagares, kaūsi, krumuši, kruojas B., ķebri, ķērķēni, ķimmar, ļuōļas, liņi, mēři, miglas, pluōči, puōrkaleji (*purvakalēji*), puriņi, pūri, radziņi, ratnieki, rēmeši, rutki, saldenieki, sīles, sišķi, siērznieki, skudras, smeltes, spalvi, strautiņi B., striķi, šķinagas, šuikas, trikaūli, uñguri, ūpi, uōzuōliņi, vañpuōļi, vēči, vegri; dziņu pūsm., kārkles pūsm., *matkules* mežkunga muiža (arī: blēze), *matkules* m., tuōjātu m.

kalnmuižnieki: bestes, dañbji, greļi, jaūnzemji, kalniņi, kruōķi, krūšas, lañksērde, liñči (pie upes likuma), ļuōļas, mušas, platēvi, puitas, rēmeši, «ruži» B., «silnieki» B., straūtiņi, uļtes, zāģeri.

piduōlnieki: briēži, būmeistari, čakši, čukuri, dikmaņi, ēkaļas, kajagi, kñuōpes, laīmas, siļi, skrēdas, uōzuōliņi, vēcumi, vēcvagari; *piduōles* muiža.

kuōgulnieki: pukšas, rēmeši, sniķeri, stūri, tuļļas; *kuōgulmuiža*.

briņķenieki: ābeles, «bokumi» B. (nav vairs), dreimaņi, drubazas, egļi, gābeles, gruōtes, ģēñduļi, jaūnzemji, kalniņi B., kuōrti, ķempi, lejas-lankšērde, lūši, puñkas, simaņi, skaldeskruogs, šķiēnsāti (no «stirnsāti»), tičas, «troskas» B., vārbikas, vēcumi, zāģi.

muižas: *briņķu* muiža, *ružēnu* muiža. //

¹³¹ Galotnes šā pagasta vārdos ir izrunā atkritušas un tāpēc te dotās galotnes uzskatāmas tikai kā nedroši restaurējumi.

plavas: *raĩbulis*, *pižarags*, *uĩdene*, *čavatene*, *šėkuma* pl., 116
griėbu-lĩcis, [*bėrzene*, *cũcene*, *reĩģene*, *masľleja*, *tecele*, *kuĩlitis*,
krupene, *lāma*, *pĩľtiņu* *riņķis* B.], *mārkule*, *guōbzeme*, *ľĩėkne*,
riĩdža, *abrene*, *uskumi*, *biĩbaľa*, [*skrũņa* pl., *baušķele*, *čibene*,
ģėrbums, «*griebunas*» *leja*, «*cermokslis*», «*linumarcēs*» *leja*,
sprungusāts, «*noturs*», *lagzdu* *rieža*, *dižā* *lāma*, *kurmene*, *rai-*
ķene, «*zemdega*», *spalvene*, *čāpstene*, *upata*, *cinene*, «*slujene*»,
«*tingatene*», *bimbene*, *diľķis*, *žĩdene*, *nauķi*, *dĩlbene*, *izplũda*,
abriņa, *dārdedžu* pl. B.], *pikstene*, *kũlene*, *šľācene*, *kraĩpene*,
tũtarene, *šķĩnadzene*, *bridzene*, [*seglene*, *cėrpu* *straits* B.],
kupurene, *ľapučene*, *šķėpene*, *buĩdulenes*, *kaĩdizere*, *ģėģĩduľu*
leja.

purvi: *kasenes* p. B., *stulbe*, «*bėnaka*» p. B., *ľėņkas* p.,
«*nārsiles*» p. B., *ľainums*, *pluocis* B., *priedenes* p. B., *tupes* p.;
sāta *ľauks*, *daĩnkumu* *leja*.

kalni: *ružas* k., *pludiķa* k., *krumuľu* k., *plušķa* k., *ľĩn-*
*mārcis*¹³², *riksenes* k., *nikužas* k., *ľuģa* k., *baũskalns*, *cikunde*,
[*vĩgriėžu* k., «*brušas*» k., «*ānaka*» k., *lagzdenes* k., *ľaumes* k.,
pĩľtiņu k., «*riksatas*» k., «*akmentecā*» k., «*pĩkuču*» k., *ciema-*
ľas k., «*beģu*» *ľakalne*, *pupāju* *ľakalne* B.].

ľauki: [«*mestragš*», «*sāťiks*», «*zĩdĩķis*», «*boze*», *tėrpumi*,
suņķu l., «*braģis*», «*rudzakas*» l., *cũku* *ľāma*, *plāťeris*, *misiņ-*
sāťi, *svĩlumi*, *ľlienu* l., *sveĩķa* l., *sāta* l., *ľāmnieka* *sāťs*, *audžu* l.,
«*posenes*» *ľanka*, *skurbuľ-l.*, *dupurenēs* l. B.].

ģanĩbas: [*kalėjsāťs*, *vilģauris*, «*notugs*», *degšņa*, *rėze* B.].

[*skaldes* *mežš*, «*vādreķšņas*» B.].

ėzeri: [*ľainuma* ģz., «*stulbe*», *ģaiľa* ģz. B.].

[«*kuldibens*» (*dzelme imulas* upē) B.].

mėrsraga pag.; *iedzĩv.* — *mėrsradznieķi*². E.

«*akmeņi*», *ansiņi*, *apse*, *apšrags*, *baluoži*, *bėzmeŗi*, «*bėťiņi*»,
«*birzkaleji*», *bĩťes*, «*branguľi*», «*brĩėži*», *caurnāši* B., *čunčas* B.,
daĩmbji, *dižciems* B., «*diždĩlgas*», «*druviņi*», *ėzermaľi*, *goči*
(ar o), «*grantĩņi*», «*grezas*», «*ĩnde*», «*iesalnieķi*», *ĩėvalťs*, *jāķas*,
«*jupi*», *klāvi*, *krāņi* B., «*krumiņi*», *kuģenieķi*, *ķipatas*, «*ķiris*»,
ľaušķi, «*ľiedagi*», *ľuoģi* B., *maũda*, *maĩrs*, «*meteņi*», *nĩce*,
piņņi B., *pāsenis*, «*podze*», *ľomari* B., *ruľľi*, *ruomas* B., *skanais*,
smĩľga, // «*sunĩši*», *šķutes* B., «*tĩrveņi*», *tĩdes* B., *viľumi* B., 117
zāľe, *zepji*.

mė(r)sragš.

*pũņas*¹³³ *kalns*.

¹³² [Pĩrmpuľicējumā: *ľĩn-mārcis*. Ļabots pėc Ļvv. II 310. — V. D.]

¹³³ [Pĩrmpuľicējumā: [*pũņas*. — V. D.]

lauki: «reimiņ»-l., *tingar-dārzi*, *rag-dārzi*.
 plavas: *gērbum-pl.*, *šķilstiņ-pl.*
 meži: *grūžņu m.*, *lielā kalva*.

*nurmuižas pag.*¹³⁴ *iedzīv.* — *nurmuižnieki*². Gr.+E.

aīzupji, *aņčas*, *aņdari*, *aņšķi*, *aņtiņi*, *anuži*, *ažas*, *āķi*,
āpeņi, *āpši*, *āži*, *bakuži*, *baluōži*, «*bareni*», *bāļas*, *bedriši*, *bez-*
dubeņi, *bēčas*, *bēļas*, *bētiņi*, *biņderi*, *birzes*, *bitenieki* (arī: *bīke-*
nieki), *biēļas*, *biējazi*, *breņģi*, *brūveļi*, *budas*, *buļnieki*, *buļļi*,
bākuļi, *būriņi*, *buōļas*, *caūrnāši*, *cepliši*, *ciņi*, *ciēmitas*, *čakši*,
čāžas, *čiekuri*, *čumalas*, *čužas*, *čūbas*, *daģi*, *damalas*, *dambiši*,
dambjī, *daņdari*, *dānuļi*, *dedži*, *dižaji*, *diženieki*, *dīķi*, *dramuļi*,
druviņi, *duņduri*, *duņtas*, *elpji*, *ēvuži*, *gali*, *galmačas*, *glābas*
jeb glābji, *glādas*, *grebji*, *gudraji*, *īrbēni*, *issuši*, *iēsalnieki*,
iēviņi, (*sēļu*) *jakas*, *jaūnmuiži*, *jādekšas*, *jākas*, *juōzupi*, *jupji*,
kajaki, *kalēji*, *kalnačas*, *kalniņi*, *kalvetnieki*, *kaņpari*, *kaūliņi*,
kaūsi, *kaziņi*, *kānuži* [?], *kārkliņi*, *kāruži*, *klāšķi*, *klāviņi*, *kož-*
nikas, *kreņi*, *krišas*, *kriēvi*, *krūkliņi*, *krūmiņi*, *kuģ(e)nieki*,
kvicas, *ķeikari*, *ķeizari*, *ķeīži*, *ķibatas*, *ķīļi*, *labiņi*, «*ladzes*»,
lagzdīņi, *latvieši*, *lāči*, *leiši*, *lejas*, *lēpi*, *liči*, *luōrinči*, *laūļas*,
ļubikas, *medņi*, *mēļkas*, *meņģi*, *mēras*, *mežmačas*, *mīļaji*, *muc-*
nieki, *mugas*, *mūrnieki*, *muōri*, *nariņi*, *naūjas*, *nikas*, *paegles*,
papiši, *paūgas*, *plaūši*, *plānaji*, *priēdiņi*, *pūņas*, *pūricas*,
rancēni, *ratnieki*, *riņdzas*, *riēvnieki*, *riēžas*, *ruņči*, *rumpi*,
ruņguļi, *ruōzes*, *salmiņi*, *sāmieši*, «*sāreji*», *sēņi*, *skaldas*, *skoras*,
skruņdenieki, *slūnas*, *snapji*, *spērveļi*, *spīlvetnieki*, *spīrdz(e)-*
nieki, *stepiņi*, *stibas*, *stiģi*, *strēļi*, *striķi*, *stūri*, *suitumi*, *sukturi*,
sviķi, *taņpi*, «*tiguļi*», *tiņmas*, *tiēčas*, *trumačas*, *tuņņi*, *ulas*,
upseji, *up(e)sjāņi*, *ūķenieki*, *uōši* (izpost.), *uōzuoliņi*, *vadas*,
valtiņi, *vanagi*, *vārkuļi*, *veģeri*, *vīlki*, *vīļumi*, *višķeri*, *ziles*,
zuōķi.

muižas: *lādzere*¹³⁵, *nurmuiža*, *uōdre*, *plavu m.*, *sēņi*, *spraū-*
*gas m.*¹³⁶, *vilka m.*

ciemī: *dzēdru c.*, *nariņu* (arī: *īrbēņu*) *c.*, *silkalns*, *vagargals*.
mežs: *degšņa*. //

*nuōgāles jeb nuōgales pag.*¹³⁷; *iedzīv.* — *nuōgālnieki*². E.

118 *amuļi*, *ansmārtiņi*, *baltači*, *bāļa*, *bērznieki*, *bēta*, «*boļi*» B.
 (nav vairs), *burliņi*, *butlēri*, *diņba*, *dubēni*, *dumברי*, *gailiši*,

¹³⁴ [Vēlāk: Laucienes pag. — V. D.]

¹³⁵ [Pirmpublicējumā: *lādzeres*. — V. D.]

¹³⁶ [Pirmpublicējumā: *spraūgas*. — V. D.]

¹³⁷ [Vēlāk: Nogales pag. — V. D.]

«gals», «gāveri» B., «ģeļi», jaūnciems, kaltene (ciems), «kaziņi» B. (nav vairs), kārlīši, klāši (nōm. s. -sis), kolaži, «kristmači» B. (nav vairs), kundziņi, ķilī, ķīrpji, laugaļi B., laūnags, laūri, «ļubas» B. (nav vairs), maizītis, maūrlaipi, nuōjnieks, paegļi B., paūši (nōm. s. -sis), piņdars, plēknes B., poisiki, «posens», «prauliņi» B. (nav vairs), puņci, «pūce», «pūnica», pūņi B., «rušķini» B. (nav vairs), rūgumi B., sakari, sili, «smilks», «snikers», «spāniši» B., «spulģis», «sukturi» B. (nav vairs), «tīda», uōzuols, vaīsums, «vilciņš», «vītuols», «zakis», ziemēļi B., žulnieki.

muižas: griķlibe, «laukmuiža», nuōgāle jeb nuōgale.

ēzeri: liņga, [«audze», ašēzers B.].

kalni: bašķiņkalns, [māņu kalni, pūcu kalns B.].

plavas: [mežtērpums, «undru bedre», aunu valks¹³⁸, «dancis», kārkļājs, pluoči, tira pūņa, alkšņu valks B.].

meži: [bunduļu aste, dzire, dižlidums, ilgsils, snīpes birze B.].

pastendes pag.¹³⁹; iedzīv. — pastendniekī. E.

adiēņi, aīzupji, aīntiņi, apši, asmji, aūlas, aūziņi, «ažuļi», āpas, āpi, bālas, bērsķi, cepliši, daņkumi, daūgas, «diņģeri», «dižjāņi», draunieki, dupuri, dzīras, egles, garuoziņi, grīvas, iņšas, jaūnzemji, kalniņi, kažiņi, kažuocnieki B., kāņi, kraūķi, kuŗpnieki, kūliņi, leiši, likumi, luōdes, maķi, mudulnieki, muižnieki, muōrdanga, navaidas, nāc-kalēji, nādnieki, plakatas, plunči, pūtēļi, ratnieki, remeši, ruņķi, rūmiķi, spailes, stepji, strūmpji, stuņdas, šķēlas, treidas, uōšmeži, vēckalēji, vēcumi, vērdiņi, «vērtneiki», vēveri, viņteri, vīrtiķi, zvejnieki, žludzēņi.

muižas: greīču m., jaunmuiža, laūku m., reīmlina, tuŗku m., pastende.

pūres pag.; iedzīv. — pūreniekī. E.

anēņi, apses, «baīgu» kruogs, bāliņi, «beitiņi», bērzkalni, bīrznieki (senāk: «puōčnieki»), «blēmaņi», braīmaņi, cūkielas, čulkstes B. (nav vairs), dapēņi («dēpēņi»), dzirmaļi, galciems // («jaūzumī», «tuōmēņi»), iīncīši, jaunzemji B., «jorkēņi», 119 kaņepes, kriīči, «ķilpas», ķilūži, «legzdiņi», lūzas, «mārt(iņ)-kalni», mežkruogs, mežvēveri, paņķi, pēkas, priedes B., «počas» B., reīči, sērmuļi, skriīmbas, smildzeji, straūtiņi, strēļi, «tupas», upmaļi, uōzuolkalni, vārkaļi, vēcvagari (izr.: vēcuogari), vilciņi, «zari»; vidciems («aūļi», «bitari», «cīruļi», «ķivīši»).

¹³⁸ [Pirmpublicējumā: valks. — V. D.]

¹³⁹ [Vēlāk apvienots ar Talsu pag. — V. D.]

muižas: *beķermuiža*, «vīzele» jeb «mūrmuiža», *pūre*, *šarlaki*, *viļģete* («viļģiete»).

plavas: *alksnene*, *iēvene* [*pikste*, *celmene*, *cūku lincis*, *guovju lincis*, *vildene*, *abavas linči* B.].

višums (grava).

«pāc-leja».

kalni: «muļa» kalns, «zeiša» k., [*plieņu* k., *pauņu* k. B.].

«kašķ-ežers» (lauki), [*ēlku* lauks B.].

meži: «viržum-sils»¹⁴⁰, [*degšņa*, *zaķu dārzs* B.].

ežeri: [*nāves ež.*, «kalvikas» ež. B.].

purvi: [*pauņu* p., *suņu* guļa B.].¹⁴¹

spār(n)es pag.¹⁴²; iedzīv. — *spārnenieki*². E.

bēršķi, *brūveļi*, *ceļmi*, *daņgas*, *dzīvatas*, *ežermuiža*, *grušnieki*, *guodeļas*, *jaunciems* B., *jēči*, *kalnieki*, *kārkleji*, «krievkalni», *krujas*, *krūziņi*, *kruotiņi*, *ķipsti*, «lēdzerksti» B., *māriņi*, *mā(r)tnieki*, *mēllupji*, «nadziņi», *plaiskas*, *pučkas*, «radziņi» B., «rātini», *samiņi*, *staiduokņi*, *sudmalīņi*, *šādnieki*, *tidīņi*, «tīrpurs» («tipuri»), *treidas*, *usmenieki*, *ūdri*, *vīrdangas*.

muižas: «ropiķi», *spār(n)e*.

ežeri: *gulbis*, *sūņezers*, *viēglis*, *sūdu ež.* B.

plava: *kursiši*, «sīmu»¹⁴³ pl., *dangas* pl., «umnas» leja, «uztupis», «vendekši», *tīrsili*, *gluodene*, *pludene*, «lasmiena», «kānis», «mesteru» pl.

ganības: «lāviena», *rumbiena*, *sūniņu degas*.

meži: *saukums*, *tārpu* mežs, *degu* mežs.

purvi: *patlaipiņš*, «poņu» p., *pluoču* p., *linmāču* p.

steņdes pag.; iedzīv. — *steņdnieki*². E.

«alkšņi», «alkšvadi» B. (nav vairs), *ā(d)ģēri*, *baūvas*, *baūžas*, *bēķi*, *bībji*, «branci», *briņči*, *budas*, *būttilti*, *ceplīši*, *čiēmitas* («čiemiši» B.), *čupatas*, *daņkumi*, *dārznieki*, *didrankas* («drīdranki» B.), *dreīmaņi*, *dzelzaķi*, *ežerstarpji*, *garnuži*, *garsīļi*, *glūdas*, *ģibuļi*, *iliņi*, *jēči*, *jukumi*, *kalnmuiža*, *kamnieki*, «kapteiņi», *krūziņi*, *ķīviši*, *labdzeņi*, *laidas*, *laņkas*, *leči*, 120 *liēknieki*, *liēpadas*, // «lūžnieki», *lickas*, *makstnieki*, *maķi*, *maūrīņi*, *mēllupji*, «mistari» B., «muižkalni», *nuōvadnieki*, *piči* (jeb -as), *pinēdiņi* B. (nabagu māja), *plaiskas*, «potes», *prāmnieki*, *pretiči*, «pumpuri», *pūces*, *puōdnieki*, «potas» B., *ratnieki*,

¹⁴⁰ [Pirmpublicējumā: «viržum-sila». — V. D.]

¹⁴¹ [Pirmpublicējumā objekti kārtojumā nav apvienoti. — V. D.]

¹⁴² [Vēlāk: Spāres pag. — V. D.]

¹⁴³ [Pirmpublicējumā: «sīmu». — V. D.]

reņči, rībeņi B., ruņgaiņi, «sirmi», sīmaņi, «skujas», sliņķi, smildzeji, spaņnieki, striķi, svīļpi, šķepasti, šķeperi, tērukši («terukši» B.), tūņnieki (tūjnieki B.), «ūķenieki», «ūzas», vilciņi.

muižas: ģibuļi, kārgadi, muneji (muniņi B.), viceži, steņde.

plavas: [«lamenes», grebis, «gružņa», rumpene, «budene», grīva, sliņķene, kūrbene B.].

[spindzeļu purvs, tīrpurvs B.].

kalni: [sāļu k., runguļu k., riteņu k., dunduru k. B.].

[mēlležers B.].

strazdes pag.; iedzīv. — strazdenieki². E.

alkšņi, beņberī, birznieki B., briņķi, būkuļi, buōčas, daniņi, daūgi, dāriņi, diriņi B., dzeņi, imatas, iŗbiņi (irbites B.), kaņ-pari, lāči, luņtas, magazinieki, mēlgatvi, piķi, postīņi (ar o), raļnieki, rēmeši, reņģes, saūņi, straūti, strazdnieki, šviņksteři, tīltkruogs, uōzuoliņi, zābaki, «zāliši», zīle, zvirgzdiņi.

muižas: kāķiši, strazde.

plavas: [mārguļu pl., spilvu pl., «pempes» B.].

lauki: [«daugu» l., «drēgu» l. B.].

kalni: [«bauces» k., ēlku k., sudraba k. B.].

purvi: [dedžu p., «pūteļu» p., vāveriņu p., «romiku» p. B.].

[«polenu» ēzers B.].

taļsu pag.¹⁴⁴; iedzīv. — taļsnieki². Ā.

alksniņi, arklīņi, biŗznieki, biēļas, biēzumi¹⁴⁵, breņči, brūžkalni, cīruļi, dūņas, ēzergaļi, graņtiņi, jaunviētas, jāunzemji, jūkas, kadiķi, kaļniņi, kaūļi, klabji, knapatas, krācumi, kreniņi, kuōras, ķēmpji, laipmeži, licnieki, liēpiņi, mačatas, mēllupas, mežlaipas, nuōvadiņi, paegli, priēdiņi, puŗgaļi, raksteņi, rēmeši, rūsas, silīņi, slipas, sniķeři, spaņnieki, straūtiņi, struņķi, tapšas (-ši), tīltiņi, uļitas, uōšlapas, uōzuoliņi, vēcumi, viņtari, zapieši («zapieti»).

taļsu muiža.

ēzeři: čumaļu ēz., vīllas ēz., bezdubeņu ēz. //

upesgrīvas pag.; iedzīv. — upesgrīvnieki². E.

«auda», baltoista, baņ(d)nieki, bērgis, bezmērs, biļa, bradi, 121
braūktava, ciēmitis, čaņka, daņbis, dreimiņi, dzelme, dzēlzstraits, gaŗais, gatviņš, gusti, iņciņš, «jaunpovar», kaktiņš,

¹⁴⁴ [Vēlāk apvienots ar Pastendes pag. — V. D.]

¹⁴⁵ [Pirmpublicējumā: biēzumi. Labots pēc Lv. I 118. — V. D.]

kalns, kalsiņš, «kalve», kriņti, kriēvs, kuļsteklis, kūla, ķerza, lagzdiņš B., lapsa, lāči B., līcis, liēpiņa, maudas B., misteklis, «paegle», pērkuonis, pikši, platais, puņči, purs, pūce, reizes, rūcums, rūsa (tāpiņš), siliņi, simturs, smilga, spuris, «suntur», soilums, taūre, uguņciems, ūdrs, uōdrs, uōzuoli, vaīsums, valgalciems, vanags, vāvere, vēcpavārs, vēcvagaris, zibenis.

plavas: apsikums, dedzplava, dižās-plavas, galplava, ģērbumi, iglaņči, krusttēvu pl., ķilla, ķirmis, ķidrums, lāčplava, lūžņi, mednārsts, puiciņu pl., putru pl., pūstāgs, rugajkalva, rūna, rūsplava, rūšukakts, skalmalka, šķīlstiņi, tatāli, vēccefš, vēlkums, vīksājs.

meži: ķēkšliekna, slapliēkna, augstpiežu kalve.

pūņas¹⁴⁶: knišļu pūņa, piņķuļu purvs.

(Sab.) *valgāles pag.*¹⁴⁷; *iedzīv. — valgālnieki. Gr.*

valgālnieki: apriķi, ābuoliņi, bērstiņi, biēlas, blūodas, brici, brunavi, brūveļi, buņgas, būmeistari, degšņas, dreīmaņi, elciņi, gaūsi, ģedāti (no «gederti»), griķi, grāveļi (-ri B.), jaūnmeži, jaūnzemji, kalninieki (izr.: kalnieki), kaspaři, knapeņi, kuīči, ķiši, lauksaŗgi, lūzeri, meļderi, meļķāti (melcherti), mežgaļi, namrikas, nordi, pakulas (-li B.), pēkas, rabas, raģi, rēmeši, silnieki, spalvas, struōjas (aizupes, žļugas), tuōmiņi, «upenieki», vēveri, zābaki.

ciemī: ruōdavas c., ruņbas c.

muiža: valgāles muiža.

izpuost. mājas: jaukumi B., jukumi, «pūtnakas» B., vildas.

sabilnieki: draonieki, drupačas, eķvalti (no «eichvald»), ezernieki, jaņkapskis, jaūnsami, ķuzas, lapīņi, laūkspalvji, lejnieki, maūricas, mežtiņi, rīgmaļi, sami, siseņi, sniķeři, sveītes, vēcdzēguži (izr.: vēcguži), vēveri, zuīnas, zvanītāji.

sabīles muiža.

kalni: duōrnice B., klimpes k. B., bauzgala k., sleķu k., «ūžu» k. B. //

- 122 *plavas: avuōtene, «belze» B., cepsile, daļgi, dziŗkape, klauķis B., kuōrtumi, lācene B., māres lanka B., mulcu pl., muņdegas pl. B., pluōču pl. B., «pipas» pl. B., niedriene B., puōsumi, purmale, skudrene, sniķersāts, stiergle B., uōdzene B. speītes mežs, zēmdēga B., žuīnīlis.*

[ganības: stika, spruoģ(i)ene, «perene» B.].

¹⁴⁶ [pūņa² «feuchter, sumpfiger Wald (slapiš, purvains mežs)», «mit kleinen Kiefern bewachsener Sumpf (ar mazām prieditēm apaudzis purvs)» ME III 447. — V. D.]

¹⁴⁷ [jeb Valgales pag. — V. D.]

1) laidžnieki: a) asernieki: driēpi, kārkliņi, kriēvi, lapsas, lāči, tuñnis, vilki; b) cīruļnieki: piņkas, skujas; c) ciēmnieki: klāvas, kuñdziņi, ruōceži; d) mežnieki: antiņi, druviņi, eglītas, egļi, kaūpiņi, krastiņi, ķēsis (viensk.), ķīši, labrencis, laūkgravas, mežgravas, puriņi, ruōjnieki, sērmuļi, suteņi, sviriņi, vāri; e) rūšnieki: aņš(ķ)ēni, braņģuļi, grašas, pēčas; «bērzi», kalniņi, «klānas», mežītas, taūriņi.

muižas: «annasmuiža», jaūnciems, klānas jeb klāņi, laīdzē, ruōceži, sārceņe.

2) valgālnieki un šķēdnieki: «alkšņi», «avuotiņi», ābeļi (jeb «-les»), baltāži, bezdubeņi («-dibenī»), bīrzi (jeb «-es»), biērandi, branči (jeb «-ci»), «cīruļi», «dambīši», «dedziņi», «dižģirti», drāzeji, «egles», egliņi, «gartilti», «grantiņi», «jāņ-andreji», jaunindiņi, jaunkalniņi, «jaunvietas», jākuļi, kalnmuiži («-ža»), «karkliņi», kaspari, krikaji, «kristi», «krovalki», krumeši, «krūzas», kūši, «ķetumi», laūstrupi, lapskaļņi, laūkindiņi, lāči, «leči», «lejas», liči, mačiņi, «maķi», meiri, mēl(n)meži, mizi («-as»), mucnieki, muižkalni, muižveitnieki («-viet-»), «mūrnieki», nuži, «otiņi», peliķi, pīlupi, praūši, rēmeši, «sili», siļi, «slocnieki», «smuģi», sniķeri, «spenģi», spruōģi, stūriņi («-īši»), teneši, tīltiņi, «tūķi», «ūķeni», uōzuoli («uozuoliņi»), «vāveres», vēckalniņi, «vēģeri», «vēdas», «vērnati», vēveri, vēži, vītuoliņi, zāļi («-les»).

muižas: «ķivišmuiža», «mežumuiža», «mieguze», «nodeni», šķēde, «uozuolmuiža», valgāle, «vīgrieze».

ēzēri: sapņēzērs, rūš-ēz., isla.

sviķēn-kalns, ež-kalns.

purvi: pūņa, stulbais-kakts.

plavas: mālvalks, murica, ridas, salaņķis, šķēste, suōste, zābaks, zārdene. //

vañdzenes pag.; iedzīv. — vañdzenieki³. E.

aizupes, akmeņi, alkšņi, aņčas, apses, «baģi» B. (nav 123 vairs), beķeri, beltes, bezmeri, bērzkalni, bīrziņi, bīrznieki, biērandi, branči, bražas, brimmaņi, brūniķi, brūveri, bruōžas, «bundžas» B., cepši, cērpas, ciēlavas, ciemeši, ciēmitas, čuguņi, dārznieki B., degas, diļķes, dižmeži, diķi, druviņi, dūcumi, duōbeļi, dvālikti, «dzeljbi» B. (nav vairs), dzēlzi, dzeņi, dzērves, dzilnas, dziřlankas, dziřlejas, dziřnieki, eglītes, egļi, ēmkalni, ēzērgali, ēzērkalni, ēmužas, ēvužas, gatviņi, gružpurs (arī

¹⁴⁸ [Vēlāk arī: Valdgales pag. — V. D.]

ar ūž), *gusti, gūtmaņi, ģīgas, īrbiņi, jakas (jākas), jaūn-māja(s), jaūnzemji, jākas, jākuļi, jāpiņi (jāpēni), kaivas, kalēji, kalni, kalniņi, kalnieki, kaņnieki, kaūguři, kaūli, kaūpiņi, kākāuļi, kāpas, kāpiņi, klāšas, kluitas, kļaviņi, knišļi B., kraūkļi, krātiņi, krepliņi, krikdilles, krūķi B. (nav vairs), krūmiņi, krūmkalni, kuģnieki, kulpji, «kumpeni» B. (nav vairs), kūlas, ķelles, ķīļi, ķīviši, ķiēkas, ķūļi, ķuōkas, laipgaļi, laķ(e)nieki, laņģi, laūgaļi, lāči, liciņi, liēpiņi, mačas, mačiņi, maņģi, medņi, meņģeļi, mežmačas, mežmalas, mežsargi, mež-vēveri, «mēliņkalns» B., misiņi, muřmuļi, nāgiņi, nices B., paegļi, piņdzeles, piēnave, plataji, platkāji, pluģi, plūdumi, puņķi, purgaiļi, puriņi, raūdiņas, raūdziņi, raūģi, reņšas, ruņķi, rūmnieki, ruōzes, ruōžkalni, salakas, saūlites, sāreji, silbruōži, sili, silprūši, silēni, simaņi, skribas, skujas, smiltiņi, sniķeri, sniēdzes, spēkrauši, spēlmaņi, staļi, stārķi, stāvķāpas, stēbuli, stelles¹⁴⁹, straūtiņi, strazdi, stribenķi, stāriņi, sudmaļi, svilumi, sviņti, šaūraji, talatas, tiltiņi, titiri, tidi, tiēviķi, trani B. (nav vairs), tuņņi, upites, ūdri, ūpi, uōdriņi, uozuoli, veģi, vēveri, vēži, vilciņi, vildes, vilki, viļņi, zaķkalni, zaļie jeb zaļajie, zaķbas, «zēni» B., ziliņi, ziēdiņi, ziemeļi, žurnikas.*

muižas: dārtes m., garlene (iedzīv. — garlenieki), iģene (iedzīv. — iģenieki), kaltene, libe, mariņ-muiža, matažas (iedzīv. — matažnieki), pašķu m., sārcente (iedzīv. — sārce(n)nieki), sīlenes jaunmuiža (iedzīv. — sīlenieki), skrēte (skreite), uōkte (iedzīv. — uōktenieki), vaņdzene.

iznīcinātas¹⁵⁰ mājas: plikši, ķīviši, kapraudziņi, ruņķi, tuo-mēņi, tilgaļi, oziņsāti (ar o !), kalvas, kaķites, kaspari, čiksāti (uoktes daļā), «audrupji», zvīrgzdziņi, «matažas» (iģenē), brēdiķi, spruosti, videnieki, ritenieki. //

124 *kalni: babas k., veļna laiva, tiļķa k., [reizes k., «posenu» k., deģas k., skaldas k., brinc-k. B.].*

ēzēri: laīdzes ēz., [«kop-ēz.», bezdubenis, kumpur-ēz., ildžu ēz., stulbais B.].

purvi: [«ploga», «pūņa», «vāžu» p. B.].

lejas: [miltiņu l., «skutu» l., bētas l. B.].

pļavas: kaigas, krupiši, lēntaki, [pūteļu pļ., «rempels», veļkums, «briedeksls», «rimnikis», «bogums», dunkur-pūņa, čikst-pļava, dānuļu ieleja¹⁵¹, sviņtu vadas B.].

lauki: [akmeņtācis, ģērbum-l., «paurnica», plikšu l., sāts-l. B.].

meži: [mauša m., dzelvite, mēļu birze, deģšņa, biezā kalva, smidiņš, lūžņa, vīgriežu kalva, jāpēnu gaisteklis B.].

¹⁴⁹ [Pirmpublicējumā: *stelles*. — V. D.]

¹⁵⁰ [Pirmpublicējumā: [iznīcinātas. — V. D.]

¹⁵¹ [Pirmpublicējumā: *ieleja*. — V. D.]

vānes pag.; iedzīv. — vānenieki². Gr.

aādi, aādzas, aūziņi, biākas, bīrznieki, beilāti, buļļi, buādzas, cepļi, daābāri, daniņi, dīlbi, diākalēji, dreīmaņi, dzeņi, dziņas, ēlēnde, ēpšas, glāznieki, guābzemji, ģierdiņi, iļļēni, jaūnzemji, kalniņi, kaānnenieki, kaūpiņi, kaūsini, krūzas, kuļpi, kuļļas, ķelpji, ķīrpji, liēkniņi, meiři, mucnieki, mudi, namiķi, nābuļi, pākstes, puriņi, purkalēji (nav vairs), puāormaļi, rudenkalns, rumbenieki, sīļi, skatrumi, skujas, skuķi, straūtnieki, strēļi, sudmaļi, sulmucas, upenieki, vēderiņi, zaķi, žiēkas.

sārcenes m., vānes m.

lānuma ēzērs, stulbes ēzērs.

vīļnastrauts (pļava).

zaāntes pag.; iedzīv. — zaāntenieki². E.

aizgravji («aizgreji» B.), aīzkaļi («aizkalni»), ābeles, ārlavi, bērznieki, caūduři, cēlmi, cibaras, čabas, dēliņi, dziřmaļi, galiņi, iļgatupas (ar iļg B.), imati, isvintēni, jaūnzemji, «kalnieši», kazenieki, kupšas, ķēņkaras, lēkužas, likašķi, luōdiņi, miēzāji, pagravji («pagreji» B.), pluģi, «priedes», puļķi, puōdiņi, ripiņas, skujas, smilgāji, smiltiņi, struņķi, svilumi, uōzuoli, vīlciņi, vīņteri, zaāntiņi.

izpostītas mājas: [«kuļķi», knaiķi, prauli, dumpji B.].

muižas: plāņi, zaānte.

pļavas: [ānene, dauvene, turķis, ģeidene, zvanene, ķēves liekna, vilku lāma, «zaltene», vēřša driksna, bundzene, puoču // kalns, kuosene, briedene, vaiņas purvs, «dubekste», birene, pluģenes, vanadzene, zilene, palagzde, lapsene, akminēja, avuotene, nuovadene, mēlnā dēga, uosene, krankuļu pl., «pamparu diķis», ģigerene, kupšene, paurene, irbene, ķība, rūnele, dzirene, abrene, ģērene, bandene, pākarene, cūcene, dimžene, mucene, pluocis, «putnica», klaipene, griķene, cielavene, lēpene, kaķene, krustene, vārnene, stumburene, lieknis, apsene, lūžņa, disele, ģērbums, lipašķi, mēķene, bērzene, spērene, zaķene, kapene, riklene, alksnene B.].

kalni: [«baukas» k., puoču k., sudraba k., «ciematas» k., rūneles k., bruča k., skrimbu k., mīlzu k., smilksu k. B.].

meži: [dzirenes, nuovadenes, rāvene, rāvu m., klagāta m., ķipju priedes B.].

purvi: [uodzenes, zemdēga, duļģis, tēce B.].

diķi: [gausais, «cakarņa» d. B.].

lāmas un bedres: [«pataru» bedre, «batara» lāma, «grīslu» lāma, dulbis B.].

lauks: [mietene B.].

[šķērstlangas dambis; rustenes grāvis B.]
lejas: [tīterene¹⁵², «vaču» l., cinene, rikle, brucis, celmene,
«lāveņu» līcis B.]

zemītes pag.; iedzīv. — zemītnieki. E.

aizpuri, alkšņi, aņus (daudzsk.), apriķi, aūniņi, aūriņi, ciruļi, daņšļi, daūģi, depji, duōbumi, eniņi, ēmužas, ēvaļas, gaiķi, gailiši, ģigari, jaūnzemji, kaķītes, kalduri, kalēji, kalniņi, kaļaudis (daudzsk., senāk: «kaļaļaudis» B.), kaļķi, kazāki, klāvi, krumeši, krūmiņi, kukaiņi, kukšas, kuņdzini, «laukmaņi», laūnadzini, leiši, «leiškalēji», medņi, mūrnieki, «mūrvidiņi», nuōvadnieki, ņuōņas, pačkas, petriņi, piķi, plikšķi, «počenieki», purviņi, pūkaři, reiņiki, «rieceni» B., rugāji, ruōjas, saūlites, siliņi, skriņbas, smiltiņi, sniķeri, spiņņi, straūtnieki, strēlnieki, stūři, «svilpji» B. (nav vairs), šēniņi, tēviņi, tilgaļi, tuļļas, tuōmiņi, «uzguļi», uōzuoliņi, vāgas, vēcvaģari (jeb vēcugaři) B., vēdzeļi, vēveri, «vidiņi» B., vilklāvi, zaķi, zaļdiņi, zīles.

muižas: galamuiža, janesmuiža, kukšas, laūku muiža, valmaņi («valmeni»), zemīte.

[kanču purvs B.]

kalni: [«kroku» k., «benku» k., «drušu» k., «dzimišu» k., «klāsat»-k., ēlka k., kūrkalns, kunkuļu k., cikšu k., rausenes k., «sustaru» k., «prikatu» k. B.]

126 plavas: [ādumi, abrene, grislene, veģene, reņģene, vēcumi, rāva, buntene, uodžu lāma, zemdēga, cirpene, lagzdene, «vidriegžņu» pl., degšņa, priedene, || kaļvu lāma, ruozene, uozuolene, uodzene, strautene, kūlene, tiesene, guobene, sūnene, laipene, lācene, āzene, ciemata, celmene, svilumi, «pudune», vācu lanka B.]

meži: [sikumi, duobes birze, gluodeņu m., ģērbums B.]

ēzēri: aizmuguras ēz., blakus ēz. B.]

zentenes pag.² E.

1) lamiņnieki: aņča, «aņtuļi», «āpas» B., bedrites, berķi, bērgi, biřznieki, bruōsti, buļļeni, buņķšas, degšņas, duōbeļi, ģiņtumi, jaūnzemji («jaūdzumi»), jākuži, kaūlnieki, klīnkas, kriēviņi, ķeri, luņtes, mačas, «mēllais», mēlnezers, «miglas» B. (nav vairs), mudupji, «pecaunieki», pēša, ruōtas, samas, saūkumi, sniķeri, sudmaļi, sustari, «tumragi», tuŗķi, viļģati.
muižas: lamiņu m., rūšciems (senāk šādas mājas: «jaūzumi», «mēniņi», «piņķi», «salakas», «spaļvas», «vērškaleji»), vīldene.

¹⁵² [Pirmpublicējumā: leja tīterene atsevišķi — priekš lauks. — V. D.]

2) zeñtenieki: *alpij*, «aņzas», *apsiši* B., *aūdrup(j)i*, *auļi*, *barēni*, *baūkas*, *bazani*, *bērgi* B., *biřznieki*, *biēzbārdi* (jeb -ži), *bliņ(d)nieki*, *braģi*, *bridagi*, *buřbuļi*, *cīruļi*, *čukni* B., *dicās*, *doras*, *dūmiņi* B., *duōbeļi*, *dziřnas* (*dziřņi*), *ēpaļi*, *gaizumi*, *grēžas*, *gruņči*, *ģērmaņi*, *ģinuļi*, *ģigas* B., *iānas*, *jaūnzemji*, *jēskas*, *jēči*, *juosti* B., «kaibiši», *kaķiši*, *kalniņi*, *kaļļas*, *kañnieki*, *kaplāši*, *kažas*, *kažeļi*, *kogras*, *koka*, *kraūjas*, *krūkļi*, *krustkalns* B., «*kruodznieki*», *kučeři* (jeb -ęri), *kurļi*, *ķeņģi*, *ķesteři*, *ķilmji*, *ķimas*, «*ķīri*» B., *ķiseļi*, *la(g)zdiņi*, *likažuoki* B., *luodes* B., *luōrenči*, *maūři*, *meļčas*, *mucenieki*, *mudupji*, *mūrnieki*, *nikiņi*, *nikstuomi*, *niēdriņi*, *ōrķi*, *pakuļi*, *pinas*, *plaūši*, *pēpas*, *puņķi*, *pūces* B., «*purņi*» B., *puōdiņi*, «*poņas*» B., *rapas*, *raūdziņi*, *rēmęsi*, *ruļļi*, *sadumi* B., *salas*, *seviķi*, *silāš(ķ)i*, *siļi* B., *skāpuži*, *skujas*, *sniķeři*, *spilvnieki*, *spraugas* B., *steriņi*, *straūtnieki*, *stuņpij*, «*svilumi*», *teņņi*, *tuōžas*, *undžeņi* B., *ūzas*, *vęcanči*, *vęcpriči*, *vęcvagaři*, *vēdes* B., *vērpēji*, *vēveriši*, *zveñtes*.

muižas: *balģāle* (iedzīv. — *balģalnieki*), *duřsupe*, «*ezermuiža*», *galtene*, *jaūnplavas*, *rideļi*, *riņdzele*, *sili*, *vęcmuiža*, *zeñtene*.

iznīcin. mājas: [«*ēmas*», «*bunka*», «*roceža*», «*jāki*», «*bauči*», «*kilpe*», «*klimpij*», «*belti*», «*piņņi*», *sviķi*, *pakuļi*, *kraukļi*, «*reķi*», // *bāras*, «*gubeņi*», *bigas*, *mušķi*, *snapij*, «*gludas*», 127 «*kraule*», *lipstiņi*, «*renceša*» B.].

ęzeři un diķi: «*aūņezęrs*», «*dzelksne*», «*jeskas*» ęz. B., «*induža*» ęz. B., «*kucen-diķis*», «*lānes*» ęz., *lielęzeři*, *mūžezeři*, «*rūš-ęz.*» B., «*salakas*» ęz. B., «*sliksnaja*» ęz. B., «*vaskara*» ęz. B., «*zāļezęrs*».

kalni: «*ābels*» k., «*ārtavkalns*», *bāliņu* k. B., *beltes* k. B., «*gluōdeņ-kalns*», *kauķu-k.* B., «*kuřts-kalns*», «*maranas*» k. B., «*meļļa*» k., «*migļ-kalns*», [*pauņu* k., «*artala*» k., «*ķipsavas*» k., «*skarīņa*» k. B.], «*muřtlejkalns*», «*nūrbiģ(u)-kalns*», *sudraba* k. B., *tidiņu* k. B., «*viņmbuž(u)-kalns*», *svitiņ-k.* B., «*zīles*» k., «*zvīřgzdkalns*».

plavas: *liēkne*, [*ģērbums*, «*nāgale*», «*zemdags*», *tidiņu lāma*¹⁵³, «*sumariņš*», «*lagast-ęzeři*», «*platpalta*», «*sturnaj-pl.*, *vamžu pl.*, *bandas pl.*, *ģibeļu pl.*, «*rīnites*», «*zārcene*», «*vimbuzis*», «*čuiķstene*, *sūnīte*, *bunduļu lāma*, *ęlku pl.*, *vaļģene*, *ašķu lāma*, «*kaptęrpums*», «*pāpurs*», *lanka*, *abriņš*, *snābītis*, «*celmlincis*», *spilva*, *reika*, *vēršlinču pl.*, *taušu pl.*, *spuršļu pl.*, «*vizites*» pl., *raušu pl.*, *apsules pl.*, *vilku klaips*, *lemešu lāma* B.].

meži: «*jurģenes*» *birze*, *lānes mežs*, «*ķęslav-priedes*», [«*kažu eglaine*», *klaipa sils*, *žagaru liekne*, «*vecsūnekla*» mežs, *liekne*, *braukst-m.*, *vangaļu sils* B.].

¹⁵³ [Pirmpublicējumā: *lāma*. — V. D.]

purvi: «letiš-purvs», «sustariņu» p. B., «suōmu» p., «tēpurvs», «vēršu» p., [uztura p., vilkklaipja p., «mīžu» p., linu-mērka, bāndu p., «nozvejnieka» p., «čamariņu» p., «nēšu» p., «daimaka» p., «bukdanga» B.].

lauki: «jumu» l. B., «juōda grava», lēcīņu l. B., «liel-ēzers», duobēļu l. B., «vaļģene», vimbažu l. B., «duneša» l. B., dzelkne B., «zemdāga», [vēcmātes lauks, degšņas l., rinišu l., rinkas l., «kلاغاتا» l., «nāgaļu» l., «sviksta» l., cēres dibens, puosumiņi, «slavešu» l. B.].

dažādas vietas: stiebrenē, «pidele», zaķene, (ganības) dīksne, knāpšu kakts (ganības) B. //

TUKUMA APRINĶIS

abavas pag.¹⁵⁴; iedzīv. — abavnieki². E.

- 128 balklāvi, biksaiņi, bruži, buki, bužmaļi, ēģeri («jeģeri»), gudraji («gudrie»), juōjas, juōmas, kalējkalni, kalninkas («kalniņi»), «kantiņi» (jeb «-as»?), kaūliņi, kluōni, knaģi, «knopes», krūmi, ķintiņi, laūkalēji, laūkmaņi, liēllauki, lubas, neilanti, nēģi, paūņi, plivnas, pluģi, «plupe», «puopi» (jeb «-as»?), rumbas, rūsteikas, ruožulejas, saūtiņi, silinkas («siliņi»), skujas, sluōkalēji, strēļi, šūļas, tūtas, uōškalni, uōzuolkalni, vācieši, vādzemnieki, vēriši, zaļaji («zaļie»), zvēri.

abavas muiža, sātu muiža (nōm. sāti).

«skuldas» purvs.

«ruōtkalu» kalni.

añnasmuižas pag.¹⁵⁵; iedzīv. — añnenieki². E.

apšenieki («kalēji», puriņi), aūksmāli, āmari, biēringuoji (jeb «-guojas»), briēži, bultes, čaņkas, čēkas, čurkas, dīķi, ģērdēni, ģigari, iņķēni, ilēni (elviķi, «lesiņi», slāģi), jaūnzemji, jādraznieki, kaķenieki, kaņbāri, kaņepes, klāvindriķi («klāv-driķi» jeb klān-), kraģi, kūras, kuōblas (putni, ziepnieki), «ķika-reiņi», ķikas, laūri, lūdumi, lukas, matižuoji («mātiš(g)uojas»), maūši, mellbikši, meř(e)dzes, muldaiņi, mušas, mūrniecipi, nēģi, paūtiņi, puōdiņi, reini, ruñdēļi, sēski, tušķi, vekterī, vežiņas, vilki.

añnasmuiža, brūnumuiža.

ēzers: mellizeris.

¹⁵⁴ [Kādreiz Grenču pag. daļa. — V. D.]

¹⁵⁵ [Vēlāk: Annenieku pag. — V. D.]

kalni: āžu k., *kar(a)stais* k., *leišu* k., «liēpu» k., «reižu» k., «zīlais» k.

lejas: «bubenes», «kaženes», *krāču* l., «kruķu» l., «puočas», «timpaču» l., *uñbis*.

jaun-auces pag.; iedzīv. — *jaun-aucenieki*.

aizstrauti, *andulēni*, *āķi*, *āži*, *bērtulaiši*, *brammaņi*, *brinķi*, *celmiņi*, *cielavas*, *dekšenieki*, *diēniņas*, *dragūnas*, *dreimaņi*, *dūcmaņi*, *dziņnieki*, *egleslauki*, *gaisaplisas*, *gaudiņi*, *grābēni*, *ģēnuļi*, *igauni*, *iņņi*, *īrbes*, *jaūnzemji*, *kalniņi*, *kalnajāņi*, *kraūkļi*, *kunkuļi*, *kēvuji*, *lapiņas*, *laugaļi*, *lielpēteři*, *lukšas*, «males», *meirēni*, *mellupes*, *mizaiši*, *murdēni*, *namīķi*, *padēgas*, *pakrēteļi*, *puķes*, *pupiņas*, // *purviņi*, *raņķi*, *ratenieki*, *sedīņi*, *strautiņi*, *strumpes*, *suōdenieki*, *svintenes*, *svīrpji*, *svīķi*, *teteři*, *tillaiši*, *tilliņi*, *tuļči*, *upenieki*, *uōdziņas*, *uōzuoliņi*, *vales*, *vāveres*, *vēc-vagāres*, *vēveri*, *zīles*, *zviŗgzdiņi*.

gales muiža, *jaūn-auces muiža*, *jumpravmuiža*, *uōzuolmuiža*.

liēl-aūces pag.; iedzīv. — *aūcenieki*. E.

aizkaļņi, *astes*, *atrūneļi*, *beļi*, *bērziņi*, *bisenieki*, *bīlaņķi*, *bultnieki*, «cepliši» B., *ciņi*, *cīruļi*, *čaņči*, *čaūvas*, *čāpuši*, «čūdari» B. (nav vairs), *diņzas*, *dicmaņi*, *diētlavas*, *dūči*, *gaiļi*, *galaiši*, *gubeņi*, *ģeriņi*, *iņcēni*, *īrbes*, *īrbēni*, *jaūnzemji*, *kalnakates*, *kalnēji*, *kalniņi*, *kalvas*, *klabatas*, *klates*, *ķirķi*, *ķipatas*, *ķurši* («ķursas» B.), *lapsēni*, *laūsti*, *liēķņi* («-kņi» B.), *luōzbergi*, *ļūļēni*, *mašēni*, *mārti*, *mesteriņi*, «mucenieki» B. (nav vairs), *muī(ž)zemnieki*, *muŗdēni*, *mušas*, *namites*, «pāniši» B., *pāņi*, *pēšas*, *pilsinķi*, *puķes*, *puņķaiši*, *puočas*, *ruņdēles*, *ružas*, *rūsiņi*, «silaiši» B. (nav vairs), *slaviēlas*, *smiltņieki*, *streņģas*, *striķi*, *stūraiši*, *stūriši*, *stūři*, *sudrabiņi*, *suōdiņi*, *teniši*, *upenieki*, *varņnieki*, *vēc-vagāres*, *zaķi*, «zīles» B., *znuōtiņi*.

gal-aūces muiža, *lēnes muiža*, *liēl-aūces muiža*, *mīnes muiža*, *siŗmeles muiža*, *skares muiža*, *stirnu muiža*, *taūvēnu muiža*, «vidusmuiža» B.

purvs: «katla» p. B.

kalni: [«ķusatkalns», «ragakalns» B.].

lauki: «ķupju» l. B., «šķību kalns» B.

plavas: [«dundadzene», «kagate», «pēteru purvs», «rāvenes» pl. B.].

ēzērs: «babītis» B.

- albrekši, aņģes, aņites, aviķi, aviknes («avikņi» B.), beģi (jeb beģi), bēžas, birzuļi, brīdēgi, buliņi, buņci, buņgas, caūnes, cēlmi, čaibji, čāpuši (jeb ča- jeb čā- jeb «če-» B.), dekšenieki, «dēles» B., «dēliņi» B., «dzeņi» B., «dzirenieki» B. (nav vairs), dzirkanti, ēvaŗži, gaiļi, gaŗgruoži, gavelas (jeb -iļas), glūdaiņi, griķi, grivas, gulbji, ģeŗķi jeb ģērķi, iņnuļi, iēriķi, jaun-dalbiņi jeb bērziņi, jāzemnieki, juŗgaiši, «kalni» B., «kalniņi» B. (nav vairs), kaŗbarmaņi, kaŗnenieki, kaŗlatiņi 130 (jeb -lut-), kāļi, klabji, // kuģi, kupšas, kuŗpnieki, «kuopiņas» B., laŗbas, laūgaļi («laukgali» B.), lācaudas, lāvenieki, lēdaiņi, lelišķi, libji, liēkaļi, liēlbuļi, liēlermaņi, lukšas (jeb -i), mačuļi, mazbuļi, mazēni, mazslavietas, meŗtari (jeb -ēri), meŗakuŗši (nōm. s. -tis; jeb -kuŗti), miēlikas (jeb -ļi-), mui(ž)zemnieki, «peļķes» B., pešķas, pilzemnieki, pilupi, pluķi, priēdaiši, puķites, puŗmaļi, putras, rudāji, silaiņi, skujas, slīteri (jeb -eris), steļķis, stiēnūži, strēļi, striķeles, sudmaļi, sutiņi («zutiņi»), «teseles», tēraudi, tē(v)tuōmi, «uļļas» B., «untupji» B., upenieki, uŗdzes, vaicēni, vaŗkaļi («-les» B.), vāveres, vēckalēji, vēcvagāres, vērpji, vērsiši, vilcēni («vilciņi» B.), vīkstrauti, zaimieši (jeb zaŗ-), zviŗbuļi, žābri (jeb -ri).

muižas: aŗnas muiža, brūveri, dzēlzu m., gala m., juŗģu m., kārles m., ķeveles m. (iedzīv. — ķevelnieki), vēc-aūces m., vidusmuiža, vitiņa m., zūšķini.

ēzērs: lielaūces ēz.

kalni: «audzis» B., cīres k., čaūksture, «kalaču» k. B., kraŗpja k., lāču k., liguoŗņu k., mēŗa k., [«poču» k., «poļu» k., «raganu» k. B.], sniķēŗa k., [«tērpuma» k., «vella dambis» B.].

dīķi: ēzu strauts, ģēŗvis, mēŗadiķis.

purvi: [«bikstu» p., «klagu peļķe», «padarbenes» B.], puōpes p., [«ruģemetes», «salšu» (ar s) p., «spalvu» p.] B.

plāvas: [«āŗa zars», «braslene», «brūŗa» pl., «bungats», «cērpene», «dūņene», «gaspaŗene», «grāmatene», «karuodzene», «kazlene», «rūsene», «stārķene», «stuģene», «zemdegas» B.].

lauki: [«barbaļu» l., «beņu» l., «ērkuļu» l., «ķekŗa» l., «nabaga kalns», «runču» l., «spalvu» l., «vamŗu» l., «vilka kalns», «zvīrgzdiens» B.].

meŗi: [«āpŗenes», «cens», «duburs», «dumbriens», «kuģu birze», «poču» m., «rennes birze», «sauķene», «ŗvinta degŗņa» B.].

ganības: «pūces dīķis» B.

baūkaiši, beķeri, braņdavas (senāk: «eses muiža» B.), buci, ceļmi, cepliši, čužļi, daģi, gailiši, jaūnzemji, jānaiši, kaijas, kalniņi, kapiņi, kāv(u)žaiši, kruķi, krūtaiņi, kruōģeļi, laūri, «lāmenieki» B., lāšas, [«lejassaimē» (senāk: «grabaušķi» + «lešķi») B.], liēkņi («-kni» B.), luģenieki, lum̃bji, mazaři, pam̃pi, peļņi, // piūkšķi, putriņas, pūšļi, rakaiši jeb rakatas jeb «rakašas» B., rusas, skābji, slakteři, smilšukruogus, straūtiņi, strēļi, stāři, vēcmiķēļi, vēcvgāres (jeb -ři), vilkas, vilperi (senāk «vilkuperēkļi» B.), vītuoli, zutiņi. 131

bēnes muiža, birkenfeldmuiža, ciruoles muiža, krūškalnes muiža, laūku muiža, ruōžu («ruozu» B.) muiža.

kalni: «ciemātu» k. B., «gailišu» k. B., krūšu kalns, putna kalns.

meži: «baltis-riezis» B., cālišu mežs, degšņu mežs (nōm.-as), taisnie ceļi, vēverišu mežs.

purvi: [«bults», «lācene» B.].

plavas: [«bezdelīga», «krēmu lāme», «ķēvene», «lūzene», «pīsene», «rigava» B.].

aizupji, apšenieki («-inieki» B.), atrasts, aūci, aūdari («audri»), balbārži, baluoži, baūmaņi, bārdas («barzdas»), bērziņi, bērzūli («berzuļi»), budēļi, ciskas, dūcmaņi, griķu kruogus, jerikas (jeb «ģ-»), juōjas, kaķenieki, kalna-mājas, kamradži, krūtaiņi, kuōsas, laūkpēteri, luōpvagāres, lūmaiņi, macki, makēri («maķieri»), maz-abavieši, miēdziņi, muldas, pakauši, pavāri, piŗuotnes, priēdaiņi, puōpes, radziņi, rum̃bas, ruōpēns, ruki, struōbas, teŗvetes, tumšie, vēc-pēpas (jeb «pēkas»?), vēŗpi, vīndedži, zaīmji.

bērz(s)muiža, bikstu muiža, maz-bikstenes muiža.

zēbrus ēzērs.

purvs: «maikus» p. B.

kalni: [«auras» k., «āža» k., «deguna» k., «elles» k., «ķekaru» k., «pipeļu» kalni, «rasmju» k., «teteru» k., «zviedru valne», «žīda» k. B.].

plavas: [«alksnene», «ābolene», «bebrūtes», «kalēju liekna», «kurtene», «lācene», «likā plava», «putnene», «razene», «razmes», «rigainene», «stiebrene», «šķirbes dīķis», «vērsene», «vīdrāksne», «zaķene», «zobu liekna» B.].

meži: [«audze», «batara» m., «bācis», «būblis», «līves» m. B.]. //

- 132 *altīni, ādas, baluoži, bebri, bēķi, bīrži, dicmaņi, dreimaņi, eglītes, egluoni* (jeb «-ņas»), *ežerkalni, gabaliņi, iņņi, jēkūži, kalēderi*¹⁵⁸ («kalēderi»), *kalnabālas, kruōgaiņi, kuīli, ķēķi, ķupji, laūbrekši, lapsas, laūriši, lāci* (ar c !), *līdumi, liēdēguni, «liepiņas», malicas, meīri, mūrnieki, nagažas, nam(a)lauki, namiķi*, «parūkas», *pērēji* (jeb «-āji»), *plāmši, pluņci, pūcēni, rūtiņi, segļi, skapari, suiķi, šķietnieki, tālasdēli, tušķi, up(es)-sētas, vēcjālnieki* («večātnieki»), *vēcvaģāres, veikaļas, zellītes, zīles, zvaņi.*

muižas: *blīdiene*, «grenču» m., *ziļu* m.

izpostītas mājas: [«brūveļi», «ciemāti», «dumpja» m., «indžu» m., «kaledēli», «koblaiņi», «kundziņi», «kūkampji», «lagzdīni», «počas», «rennes», «segļi», «sillava», «strautiņi», «striķeļi», «tuomkundziņi», «vamži» B.].

senāk pagastā izšķīruši: [«blīdeniekus», «elles-galu», «poļu galu», «tušku galu», «ulenu galu» un «zīleniekus» B.].

ežers: *duģis*.

dīķi: [«blieķa» d., «deguļa» d., «dimdenis», «runča» d. B.].

kalni: «auŗu» k. B., «austrauta» k., [«ānes» k., «bandzenes» k., «barbalu» k., «bēķu» k., «dalbja» k., «guoda» k., «ģerdes» k., «kaipšu» k., «koļas» k., «krāča» k., «ķeizara» k., «ķiku» k., «punku» k., «tēvaiņa» k. B.].

purvi: [«baltakmiņa» p., «bikstu» p., «dievejais» jeb «dieva» p., «māreņu purvelis», «svilums», «zemdegas» p. B.].

plavas: [«abaviešas», «abrenes», «alksnene», «alvene», «astītes līcis», «bajāra lāma», «biksu» pl., «brandavīna lieknis», «brinķene», «brūzene», «bucenes», «cenkulene», «cimpeles dīķis», «cīkslis», «cūcene», «čalene», «čapstene», «dakšas», «dumbras dīķis», «dundurenes aste», «dūkstene», «džūkstene», «galodene» B.], *ģiezenes*, [«jellakas», «jintars», «kannas dīķis», «kazenes», «kazu-tēcis», «klāviņš», «kliebērzis», «knisene», «kniepķina līdums», «krusta-līcis», «kumēla-kāja», «kurpniece», «kūkampji», «ķēves aste», «ķipsnas līcis», «ķīves dīķis», «leitenē», «lesis», «lēcajs», «līdecene», «līdumene», «līdumene», «līves» pl., «lieknis», «liepenes», «luģene», «luocene», «libene», «marķene», «mārenes», «māronis», «mešķene», «nagažene», «pēterene», «pikuļa gals», «plaknis», «plikšķis», // 133 «plocis» jeb «ploķis», «podu lāma», «poģenes», «popenes», «puķene», «pumpītis», «punkas», «raganu lāma», «rātenes»,

¹⁵⁶ [Parasti izrunā: Blīdenes pag. Vēlāk tam pievienots Dūru un Stūru pag. — V. D.]

¹⁵⁷ [Mazs³ pie pagasta vai iedzīvotāju nosaukuma rāda, ka attiecīgajā izloksnē izšķir visas 3 intonācijas: stiepto, laužto un kritošo. — V. D.]

¹⁵⁸ [Parasti: *kalēdēli* (*kalēdēli* Lvv. II 13). Pirmpublicējumā aiz «liepiņas». — V. D.]

«rātslieknis», «rētes» pl., «rinkas», «rundāle», «ruskas līdums», «rūnas» pl., «sierene», «skrunduleja», «spilvene», «spolene», «stabalauks», «stalģa» pl., «stampa līdums», «stumburene», «sudmalene», «susekļa lāma», «švencene», «talcene», «talcenes aste», «telenes», «tenceles diķis», «trinīcenes», «tušķa diķis», «upene», «vardulene», «vaska» pl., «vecjānis», «veča diķis», «veretēzis», «vīstenes», «visu-laužu-diķis», «vīkšņa», «zāba-
ciņš», «zilā» pl., «zīlene», «zuosskāja» B.]

lauki: [«moru» l., «vepra kalns», «vīdzirkšņu diķis» B.]

meži: [«dalbis», «dekšņa», «kūlājs», «nabaga cers», «pikuļu» m. B.]

ganības: [«kazas-līpa», «reīnēnes diķis», «šakarīs» B.]

*cērkstes pag.*¹⁵⁹; iedzīv. — *cērkst(e)nieki*². E.

1) *aizpurnieki*: «gīli», *īlsumi*, *jaūnzemji*, *kalēji*, *lāmbrekši*, *plikšķi*, *priednieki*, *skujupji*, *stuōpnieki*, *uōžuoliņi*, *vecvagari*, *žagari*; muižas: *aizpure*, *salas pusmuiža*¹⁶⁰.

2) *apšuciems* un «purciems» B.: *apšas*, *baļķiši*, «*bangas*» B. (nav vairs), «*daņas*» B., «*ģērķi*» B., *kāpnieki*, «*kneijas*» B., *ķellas*, *mazapšas*, *sili*, *simas*, «*skumpji*» B., «*tuņi*» B., «*zīvarti*» B. (nav vairs), *žubas*.

3) *cērkst(e)nieki*: «*cepli*», *dāneļi*, *kaūķi*, *pezuļi*, *pučas*, *puōdiņi*, *riteļi*, *siliši*, *sniķeri*, *stumburī*; muiža: *cērkste*.

4) *marenieki*: *dzirkaļi*, *ežerkaūķi*, *kubdanči*, *marīndārzs*, *pavari*, *skuōras*, *spruōsti*, *zaķi*.

ežers: *miēlēzers*.

leja: *paūdzire* (pie Tukuma).

purvi: [«*jūd*», «*rebes*» B.]

kalni: [«*gastīnkalns*», «*megalīnkalns*», «*padaudzītikalns*» B.]

lauki: [«*biedrainlauks*», «*ģērbuma*» l., «*juomgala*» l., «*purdārza*» l., «*schākardārza*» l. B.]

*greņču pag.*¹⁶¹; iedzīv. — *greņčenieki*². E.

aizstraūši, *amuoliņi*, *apš(u)kalni*, *aūniņi*, *baūskas*, *bēzru-
kruogus*, *bižpēteri*, *bīlavi*, *biēranti*, *brutenieki*, *būdiņas*, *būguļi*, // *ciēmatnieki*, *ciēmkalēji*, *cūktuņi*, *darvcepli*, *dreīmaņi*, 134
duñtes, «*dzerves*», *egļites*, *ērgelnieki*, *gabaliņi*, *garķieķi*,
glāznieki, *gudrie*, *ģibas*, *jaņķi*, *jaūnpļavas*, *jānēni* jeb *jānēni*,
jāņvēveri, *jepji*, *kaģi*, *kalniņi*, *kaņduri*, *karuotīņi*, *kluigāni*,

¹⁵⁹ [Vēlāk: Mīlzkalnes pag. daļa. — V. D.]

¹⁶⁰ [Pirmpublicējumā: pusmuiža. — V. D.]

¹⁶¹ [Kādreiz tānī ietilpis arī Abavas pag. — V. D.]

kraūcmaņi, kraūči, kuipji, kuŗpnieki, ķinķatas, ķinicas, ķiši, lapsas, leības, liēknakalni, liēlausī, liēļi, lubukruogus, maijibas, mēlmežnieki, mežmiķeļi, mīkstmates (mīkstmuši), miēgaini, mucenieki, muižnieki, muldenieki, muški, mutstraūši («muc-»), namiķi, paūtiņi, pičas, pirtnieki, pur(a)gaiļi, puogas, rā(v)muški, rītraji, riēpi, ruņči, rūsteikas, ruōjas, ruojmaļi, ruōzemnieki, silipi, silmeži, skriņbas, «skujas», spiņņi, spīrdzenieki, spruņgas, spuŗi, strautnieki, strazdiņi, suņtuļi, «sveipju» kruogus, šūvas, tiēsneši, tuōjā(r)ti, ūļas, vaķi, vēclauki, vēcvagari, vēlnalieknas, vēņtuļi, zaļie, zēltabirzes, zuōnes.

akmeņu muiža, greņču muiža (nōm. -i), kalnamuiža, maigastkalns, sātu muiža (nōm. -i).

īrlavas pag.¹⁶²; iedzīv. — īrlavnieķ². E.

aļļas, bajāri, «bauskas», «bājas», bērsas (jeb «-ž»), bēriņi, biŗznieki, bišķēpi, biēžas, bliūskas («bluiskas» B.), bušas, cīruļi, čubatas, damuižnieki, danķēni, dāni, dāri, eglītes, eņķas, gaŗaūši, «gaŗķieķi», guņītes, guōšas, «ģibas», iņķas, jaūnzemji, jāķas, «jeskas», jēčkalēji, «kaudziņi», kāļaraugi, kārtiņi, kronbērgi, krupiši, kuņdziņi, kūlaiņi, leības, leiši, lēķužas, libērti (jeb «-ar-»), liskas, liēkmaņi, liēltuōmi, «lieļi», luikas, luōšķēni, mēl(n)kājas, mežbūguļi («-boguļi» B.), «mieķeni» B., «muški», mūrnieki, «nūstoņi», «ņūmas», paikstēni, paķi, paņpi, «paņķi», paūgas, «pāčas», pā(r)tuōmi, «peiķi», «pelķe», peļņi, peņķi, piltēni, pičas, puņtuļi, «puņas», pūces, pūčas, rasas, «raugi» B., rēpiņi, «rītrāji», rudiņi, ruņbas, «ruojas», ruōmji, siļi, skrebjēzērs, skrebji, «skrimbas», sližas, spruņgas, spruōģi, «spuņi», stal(a)vīri, stiēbri, striķeļi, «suntuļi», «tāmas», «tempji», tiļļi, urpučas («urpači» B.), valeikas, vaņbuoles, «vasķi», vēcpaūgas, vēcvagāri, vēģi, vēņdes, «vēntuļi», «videnieki», vīksas, vildīņi, viļņi, viņķi, zariņi, zāģeŗi, «zeltiņi», zīles, zvirgzdiņi, žaūt(e)ŗi.

muižas: akmeņgrunte, dēguōle (iedzīv. — dēguolnieķi), īrlava, ķūķumuiža, miēķēni, valdeķe, vaski. //

135 eŗeŗi: «melnezars» B., miēstiķis, «stērbeles» eŗ. B.

kalni: «auru» k. B., «baukas» k. B., «buku» k., kaņģares, «laģu» k. B., «lemešu» k. B., «lozītes» k., «spieķu» k.

pļava: akmenāja.

mežs: «sirēn-birze».

¹⁶² [Vēlāk tam pievienota daļa Pētertāles pagasta. — V. D.]

aizpurvi, aņšilas, beņberī, biēlas, brunavas, gražas, iņtaiši, iņķi, kalējiņi, kalnēji, kaņnenieki, klāsi, kupji, kuksas, «ķiepi», laūgaļi, «lēči», luļlas, māldeņu muiža, padēļi, peles, puļas, puōkaiņi, rakažas, silīņi, stēguļi, stāri, taūtiņas, tuōšaiņi, vanagi, veļas.

muižas: *iles m., klāviņi, kriēvu m. («krieviņi» B.), tēšaiņi, upes m.*

ēzeri: *«ružu» ēz. B., sēsavas ēzers, «ūpītis» B., «vipēdis» B. purvi: [«aņģu» p., «audiņu» p., «kuņaitenes» p., «medenes» p., «sušķu» p., «zviedru» p. B.].*

kalni: *«abrenes» k., «alteru» k., «čēmus» k., «immu» k., «lapuķu» k., «mednenes» k., «skribes» k., «zilaiš» k. B.].*

plavas: *[«aņģis», «audžu» pl., «āžupurvs», «balzienu» pl., «kalītes» pl., «laipene», «ruikas» pl., «sudrabene» B.].*

*jaūnpils pag.; iedzīv. — jaūnpilnieki*⁸. E.

*abavieši, aņdārt(e)smuiža, apsaujas, apsītes, atāli, atvasāji, āuzāji, ābuļas, āpšas, āžagalvas, baltīņi jeb baltie, beķeri, bīles, blusas, braņdavi, brātūži, brēnci, bultes, cērpi, cūkaiņi, čakši, čēkas, dački, dedziņi, degšņa, dupuri, elderi, «elejas», elina, garlauki, glūdaiņi (ar nestieptu ū), grīvenieki, gērmaņi, iēvalti, jaūnsēži, jaūnzemji, jānamašas¹⁶³, jumprāvnieki, juŗģi, juŗģu muiža, juōži, kalniņi, kaūlaiņi, kleberi, kursenieki (ar nestieptu ur), kvaņkstes, ķepuri, ķēķi (ar nestieptu ē), ķimši, ķimši, ķiļi, laūka muiža (iedzīv. — laūcenieki), leļi, lemesīši, lemeši, leveste, libartiņi, lidumi, liēlūži («lielie luži»), liēpiņi, luōdes, mariņu muiža, mēstari, mlezāji, muŗdas, mūrnieki, nuōvadnieki, pavāri, pāķi, pāķimši, pēpiši, pēpi, pēpuļas, pilsāti, pilsciems, pļavnieku muiža, prigas, priēdaiņi, pulkas, raģinieki, rūodiķi, ruōzas, simaņi, spaŗvs, spuŗi, stabīņi, sveikuļi, sviļi, taūŗas, || tilliņi, trīdiķi, uōliņi, valdavas, vēc- 136
vagāres, veģi, viļītes, vītiņi.*

jaūnpils.

ēzeri: *baūtēlis, «kliģu» ēz. B., mellizeris.*

kalni: *«baugas» k. B., elleskalni, [«eņģeļu» k., «galviņu» k., «karstais» k. B.], kārtavu k., [«kraģa» k., «kurvja» k., «miltiņa» k., «moŗa» k., «petkus» k., «sētakas» k., «vēres» k. B.].*

purvi: *[«bētiņa» p., «pampja» p., «taūvenis», «tīrelis», «vandzieris», «zemdegas» p. B.].*

plavas: *[«abrene», «apaļene», «bebrutes», «cālene», «cīru-lene», «ciematas» pl., «čarksnes» pl., «čoču» pl., «čūrenes»,*

¹⁶³ [Pirmpublicējumā: *jānamašas*. — V. D.]

«debesenes», «degums», «dravene», «ģerika», «kalķene», «kāles» pl., «kļagacis», «kņīvene», «kuģenes», «ķengares» pl., «ķisene», «muklejas» pl., «paunas» pl., «peku» pl., «pērša» pl., «plinkšķene», «pļepene», «putnu-liekna», «rāts-liekna», «rodīķene», «starene», «sudrabene», «špiltene», «trejkājīte», «ummis», «uodzeja», «vārtenes», «veidis», «vēverene», «zāģenes», «žīda bārda» B.]

lauki: [«blaknas» l., «kŗava» l., «namītes» l., «pametuma» l., «pūteļa» l. B.]

meži: [«audzis», «brukslis», «buka birze», «degas» m., «dziņu» m., «leišu» m., «pumpenes», «vara sils», «vilka-dārzs» B.]

ganības: [«audzītis», «bāces», «kajegas», «klinkas», «liekna», «padega», «plosta-krūmi», «sudraba-licis», «viesulene», «žīdu kapi» B.]

lestenes pag.; iedzīv. — lestenieki². E.

«banci», *bāci*, *bāļas*, *bites*, *biļ(e)sšķēpi*, *bražas*, *brilanti*, *brūvēri* («brūvēļi»), *budēļi* («būdeles»), *ceļpukstes*, *cīruļi*, *dreimaņi*, *dziēdres*, *dziedzeņi*, *ērmes*, *gaiļi*, *ģerķi*, *ģibēļas*, *ilenieki*, *jāginti*, «kalniņi» B., *kannenieki*, *kauliņi*, *kārklaiņi*, *kārkli*, «kli-biši», *kraučas*, *kriksas*, *kripji*, *kuiļi*, *kundziņi*, «kunkuļi», «kuņģi», *ķirukalēji* («ķīru-»), *ķīķi*, *laķukalēji*, *lapsiņas*, *lāči* («lāci» B.), *lēntas*, *lēpukstes*, *liči*, *liēļjāņi*, *luoģi*, *maķikas*, *māzbites*, *meldiņi*, *meņģi*, *mizas*, *mucenieki*, *muižnieki*, *palanci* («pālanci», «pālansi»), *paņpji*, *pastari*, *paūģibēļas* («paūģubēļi»), *plīnkši*, «puksteņi» («puksteiņi» B.), *putni* (= *putnu kruogus*), *putniņi*, *pūces*, *pūpji*, *pūri*, *rēmeši*, *rēzes*, *ruņģi*, *rusas* 137 («rūsas»), *rūjas*, *sakarņi*, || *salīņu-kraučas*, *salīņu-pūpji*, *silgaiļi*, *siliši*, *siriņi*, *skapji*¹⁶⁴, «skrāpji», *snibas*, «snidari» B. (nav vairs), «spirgas», *spīgi*, *stāvaiņi*, *stiņtes*, *stīvēri*, «streiti», *stūrmaņi*, «svilpji», *sviķi*, *teņpji*, *tēviņi*, *tilikas*, *triņči* («trincas», «trinci» B.), *ungurkruogus*, *uōrmaņi*, *vaņži*, *vanagi*, *večvagāres*, «zemgaļi», *zūtari*, *zvejnieki*.

muižas: *abavas* m., *ferlantu* m., *kārļa* m., *kliģu* m. (iedzīv. — *kliģenieki*), *lestene*, *maņņu* m., *meldeņu* m.

ēzēri: *spīģus* ēz., «uoglenis» B.

kalni: *dzērves* k., «jumpravas» k. B., «kaŗa» k. B., *kāķa* k., [«krusta» k., «ķēdes» k., «maiku» k. B.], *mežmales* k., *pūdu* k., *tiklu* k., *zīlais* k.

plavas: [«abrene», «bērīša leja», «blāķa dambis», «cancene», «čāpu dambis», «čurkste», «dzilenis», «džūkstene», «kales» pl., «kalvenis», «kapene», «kažuoka lāma», «kāļa» pl.,

¹⁶⁴ [Pirmpublicējumā: *skapji* «skrāpji». — V. D.]

«klampene», «kūlainis», «meitu lāma», «mēmais dambis», «pavaru mežs», «pulkstene», «rasene», «sāmete», «slocene», «smēdele», «spīdzene», «šautrupe», «taurenēs» pl., «taurenis», «uoglene», «valkšenes» pl., «žagatene» B.]

lāmas: [«bunkša» l., «degas» l., «griežnas» l., «ļugas» l., «pumpene», «tritavu» l. B.]

meži: [«astīku» m., «āzens», «brukslis», «gāgares» m., «griķens», «kadziras» m., «merdzes» m., «rankaviča», «ruņģenes», «svilums», «uogleņa kalns», «vecums», «velna» m., «vēja pūtes» B.]

lauki: [«ģerbums», «tēvaiņa kalns» B.]

ganības: «vitus-leja» B.

*pētertāles pag.*¹⁶⁵; iedzīv. — *pēter(tāl)nieki*². E.

baļļas, braņdzīni, briņķi, celmiņi, daībji, dzēroes, grebji, jāunzemji, jēskas, kaņnenieki, lāči, «mazpuņi», mēlnalkšņi, meža-prūši, nūstiņi, nuōvadnieki, ņuōņas, platauši, prūšiši, prūšēni («dambji, videnieki, pluģi»), pūslīši, rubuļi, spuņņi («puoļi, cīruļi»), stiņnas, straūtiņi, stūrmaņi, šķilti, taņpiņi, tāmas, teņpi, vēģi, viņbas.

muižas: *pētertāle*¹⁶⁶, *snapij*. //

praviņu pag.; iedzīv. — *pravenieki*². E.

apškalēji, ābuōmi, baūšnieki, bāliņi, beitiņi, biriņi, būriņi, 138 cērnes, dzeņi, dziņņi, džuņdžas, eglites, «gaiki», garaūši, gaveni, graūdi, grebšas, guōbdziņi, ģibeikas, kaļtiņi, kaņnenieki, karuōtnieki, kaūsi, klabatas, kuņdziņi, kūlas, ķiņdi, laņbrekši, liēllaūki, māli, mizas, miēčas, mucenieki, pastari, paūri, piči, piņpas, rasaiņi, ratnieki, rūņpi, saūši (viensk. s-sis), siliņi, skrīveļi, stuņmburi, stuōp(e)nieki, svikri, vēc-vagāri, zeilāri.

muižas: *praviņi*, *sluōkas* m., *spīrgus* m.¹⁶⁷ (iedzīv. — *spīrdzenieki*), *tīlmaņi*.

birzes: *degšņa mežs*.

plava: *liēknes* pl.

remtes pag.; iedzīv. — *remtenieki*². E.

aņšpēteri, apšenieki, ašenieki, aūduři, āžamačas, bāliņi, bēžas, biļļi, brātūži, «brūveļi» B. (nav vairs), «būņikas» B.,

¹⁶⁵ [Vēlāk sadalīts, pievienojot Irlavas un Struteles pag. — V. D.]

¹⁶⁶ [Pirmpublicējumā: *pētertāles*. — V. D.]

¹⁶⁷ [Pirmpublicējumā: *spīrgus*. — V. D.]

caunes, cēlmi, cepļi, cēрпи («cēрпи» B.), ciskaiņi, ciēmāti, «dradži» B. (nav vairs), «dulbi» B., eglites, ēveles, glūdaini, gruošti, igauņi, ilēni, jaūči, juparas, jureņskapari, «kajagas» B. (nav vairs), kalites, kaļķi, kazenieki, klagāti, klapkannes, «klenci», krumeši, kukšas, kuņķuri (guoži, kalēji (= siliņi), vēveri), kupšas, «kūlaini», kūlas, ķekaras, ķetlēri, laīncenes, laukaķīvoji, laū(k)gaļi, lāči, leiši, leļi, lukni, māliņi, mēlgrāvji, mucenieki, muldaini, mūrnieki, nikužas, «nuovadnieki» B. (nav vairs), paūti, pažuobeļi, pēternieki, «pinkši» B. (nav vairs), pipeņi, platiņi, pluoči, rāceņi, «ruģi» B. (nav vairs), «rūņi» B. (nav vairs), rūši, ruožuķalns, saūlites, «seski» B. (nav vairs), silēji, sīmaņi, skaŗdi («-as» B.), skudres («-as» B.), spīgi, stapāni, «stelmākari», stipenieki, strupiņi, stūriši, šmidrēni, teteri, «tīreļi» B. (nav vairs), upesķīvoji, vaiki, vēcpeķi, vēji, vēzes (ješus-), vilki, vīndedži, viēķaļas, zaļumi, zilēni, zīzēļi, zvejnieki, žagatiņas.

muižas: «grosti» B., kapeles m., rāvas m.¹⁶⁸, reņte, smukas (iedzīv. — smucenieki), vīšiņķi (iedzīv. — vīšintnieki), viēsatas («viesāti» B.; iedzīv. — viesatnieki).

kalni: [«buļu» k., «burlaku» k., «circeņu» k., «dulķa» k., «doņu» k. B.], «kurņniekkaļns», «ķiputu» k. («ķipatas» B.), [«meŗa» k., «tēva» k. B.]. //

139

purvi: [«dulbis», «kāŗšu» p. B.].

plavas: «druvas», «dūšsilas» B., «dzirmaļu lieknis» B., «egloņa», «jaūjus», [«kazu diķis», «krāmene», «lančenes», «leišu diķis», «likuma diķis» B.], «lieknis», «mušene», [«nūjas» pl., «nuovada strauts», «poļu lieknis», «staidzene», «suņu purvs», «taures leja» B.], «vascenes», «zaķenes» B.

meži: dugas m., [«kaķu-nagu birze», «kleberene», «medus birze», «piķa» m., «trumainis», «vilcene», «žagatene» B.].

lauki: [«audžu» l., «kuiļa» l., «struņķa» l., «tauku druva» B.].

ganības: [«mīklenes», «perikas» B.].

reņģes (tagad: zebrenes) pag.; iedzīv. — reņģenieki². E.

aņēni, alksņaragi, apšenieki, āriši, baļtiņi, beikas, bēķi («berkas» B.), biļļi, biŗznieki, ciskas, ciemātes (jeb -i jeb -as), čakši («čaksti» B.), čēgi, dadzitis, dakšākuļi («dekšēkuļi»), dārznieki, drukas, dūnaiņi, eŗerlūki, garuozas, gāguļi, grabas, ilēni (jeb ilīni), jaūnzemji, jāķaiņi, juņģaiņi, juoņi («juoni» B.), kālnēji, kaņnenieki, klāmbēri, klāviņi, klūmpji, kuņas, ķūķu-kaļni, lāmbērgi, liēpukaļni, lūsi (lūši), ļēķužas, ļūmaiņi, meijas,

¹⁶⁸ [Pirmpublicējumā: kapeles, rāvas. — V. D.]

midzeņi, mukas, muōdri, nuōvadnieki, paūliņi, peles, pērkuoņi (jeb -ni), piņtuļi, «plunkī» B., priēdaiņi, puņkas, purv(a)lāki, pūdaiņi (jeb pūdējums), puōčas, raģi, raņbužas, ružas, ruōžu-kalni, silīņi, silukalni, sniķeři, staltes, sumaragi («sume-ragi» B.), šķiētnieki, štates, tuŗķi, tuōmaļas, vārnas, vēveriši, vīlikas, zāģeři.

muižas: āriši (jeb āriši), greņči, reņģe, «tiku» m. B., upes muiža, vidus muiža, zuši.

ēzeři: svētes ēz., zēbrus ēz.

kalni: «baužu» k. B., ēlkus k., krāču k., laūču k., mēra kalns.

plavas: rūkulis, liēkns, padaņbe, kazeņāji.

meži: bukstraūts, puņpurs.

sēmes pag.; iedzīv. — sēmnieki¹⁶⁹. E.

akuoti, apaļie, «audari», «auziņu» m., bemberi, bērzkalni, bētas, cepļi, cepļiši, «cīruļi», druķi, «dzeguži», ēzerkalni, «griķi» B., ģiēzas, jaūnzemji, kaķēni, kalēji, kal(n)meži, kašilas, kaūguri, «kāvužas», knibi, koršas («kuoršas» B.), kulvēni, kūlas, ķebļi, ķeitas, ķivuļi, ķikaļi, ķiviši, laūgaļi, lālas, lāpeņi, libetes («lībieši»), // likaiņi, liķi, liēkaļi, «lieljaņi», «liepkalnieki», 140 luōdes, mazkruodzīņi, meři, mīlkalni, mucnieki, «novadnieki», «pakulas», «pāvuli», pērkuoņi, pičas, priēkuļi, puņdžuri, pustīņi, pūnieki (jeb -eiki, «puņenieki»), puōļi, radziņi, ragaiņi, ratnieki, reķi, ruōjas, saņdari, sīmaņi, sīpuoli, «skribatnieki», spicnieki, spruōģi, straūtiņi, struņķi, sudmaļi, sulas, šaldari, šņideři, tēņpi, tīltiņi, tilas («tīli» B.), tiēsneši, tuōtas, vēcumi, «vec-vagares», «zaļie», zvīrbuļi.

muižas: brizule, «grundžu» m., kaive, kāre, lejasmuiža, pliēņi jeb pliēnes, raūda, sēme.

ēzeři: kuōknesis, «kuopezers» B., «ķeldas» ez. B., «linezers» B., «likainezers» B., mēllene.

purvi: [«krustpurvs», «kuoppurvs», «nīžu» p., «poļu» p. B.].

lauki: [«briņķlauks», «manķenlauks», «padruvas» l. B.].

kalni: [«jūriņas» k.¹⁶⁹, «ķēpurkalns», «ķiragkalns», «pa-deģu» k., «padrunkalns», «stieģelkalns», «svilumkalns», «šūpuļa» k., «valdžepu» k. B.].

plavas: [«blusu» / pl., «gredzenplava», «ģērbumplava», «klipplava», «rumpuļlava», «uterplava» B.].

meži: [«abraskalna» m., «aklais» m., «legzdoņu» m., «ligaiņu» m. B.].

ganības: [«briežu kakts», «rankas» gan. B.].

¹⁶⁹ No šī kalna vakaros var redzēt Rīgas bākas uguni.

balgāli, bateri (jeb «-ari»), bēnūži, «bubinskas», buņdzēnieki, būriņi, «čabas», dēriči, diņzas, «dzirkali», eniņi, gravnieki («grāv-»), ģeņģeri, iņzenieki («imzemnieki»), jaunzemnieki («jaunzemji»), juōsti, kaibeles, kaln(a)pūri, kalniņi, «kambri», kāršupji (jeb «-ar-»), klibēni, kruōdzenieki, ķiķi, ķivuļi, ķīli, lāči, «lindraki», liči, «inašeni», mēlragi, piči (jeb «-as»), «popji», «rutki», rūsi (jeb «-ši»), «salenieki», «sarmas», saveļi («saviļas»), skribenieki, straģi, straūceļi, strēlnieki, tiēči, vāckājas, «veidnieki», vēveri, «vilciņi», vīnsteri («minsteri»), vibuļi.

slāmpes muiža, vikseles muiža.

tireļa purvs.

ēzēri: [«ārnas» ēz., «suteņa» ēz., «umžu» ēz. B.] //

141 lauki: [«bluku kalns», «dzira», «dzirķuļu kapiņi», «lai-
viņas poča», «miglenes» l., «možus» l., «novadiņi», «peču
kalns», «potes» l. B.].

plavas: [«abriņa», «altara dambis», «apsuls», «ažitenes», «āna leja», «āpšene», «babene», «bagona» pl., «bāgale», «buļu
lieknis», «culdurene», «deguma bedres», «dumbriņa», «ģēr-
bums», «judenes», «kalnapūrene», «kliņģis», «kumeļu kaktis»,
«lanka», «laukgulu» pl., «lāču caurums», «lieknis», «možene»,
«naudaskalns», «pejas strauts», «peļu kaktis», «podu kaktis»,
«podzene», «rikle», «saulitene», «smiltene», «stumpis», «svi-
lums», «umžu» pl., «vīzupe», «zemdega» B.].

meži: [«bāgale», «bičuļu birze», «biksene», «degums»,
«dregсна», «iezura kalniņš», «lēcu kalniņš», «mazais mastiņš»,
«meskus egles», «miezaja apakša», «pūrvietas», «skrodeļu kal-
niņš», «stabeklis», «staltu sils» B.].

ganības: [«kartavu kalns», «lejmale», «puriņš», «puoča»,
«tēce» B.].

sluōkumbērgas (tagad: milzkalnes) pag.; iedzīv. —
sluōkumberdznieki². E.

brūveļi, būvmeistari, čiejas, daķi, damjuodeņi, diriķi, dūckas,
dūtes, dziņņi, «gaŗauši», ipšas, kalimbji, kalndaķi, kannenieki,
kaūsenieki, klinčiņi, klinkas, kraķi, kuņči, kursieši, ķimaras,
limbji, linas, lulēni, matiņi, mucenieki, mūrnieki, peizumnieki
(«pēzemnieki»), piņpas, plataši, plūčas, pūces («pūri»), rikuli,
rūši, seņķeļi, skapji, slavieši, struņķi, svilas, svītes, šķepnuoki,
ūdrī, ūzguļi.

muižas: aline, aņtlava («altenava»), duŗbe, sluōkumbērga.
kalns: milzu k.

āžlabas, bēžas, briēži, butki, černauskas, dzerši, ēlguči (viensk.: ēlgutis; arī «jaunzemji» B.), granduļi B., grādi, girdži, junķeļi, «kanavales» B., kāvužas, kuņpēni, kuņmji, kaūdas, ķirbas, ķirtumi, leiļas, mešķi, peļdži («peldži» B.), puriņi («pūriņi» B.), rubeņi, rudeļi (senāk «petrenieki» B.), ruņģas, rutki, sakali, sīluči (viensk.: sīlutis), strēļi, šaltēni, tēruči (viensk.: // tērutis), tumšiņas, upenieki, ūskuři, vaidmaņi, 142
vairi, vanagi, vēckruōģeļi («-eri» B.). vēcvagāres, zēvari, zīles.
kukuru muiža, sniķeres muiža.

purvi: [«bēnu liekna», «dārtēs» p., «rungu» p., «zapes» p., «zemdaga» B.].

kalni: [«kāķu» k., «lēkavas» k. B.].

plavas: [«cērpaiņu» pl., «dzilnu» pl. B.].

ganības: [«mūrišķes», «platiņas» B.].

meži: [«būčas», «dekšņas», «druobsti», «kukuru egles», «kulvenes» B.].

aizliekņi, «aņas» (steķi, šļampas, vēveri), «āļaslauki» B., ārišlauki, balbarži («baldbarži» B.), bālītes, biŗznieki, buņduli, dīlbi («dīlbas» B.), druviņi, dziŗas, dzirenietki («-inieki» B.), jaūnzemji, kaln(a)sētas, «kaņķi» B. (nav vairs), kraūčas (ķēņģas, «zivarti»), «kūlpēkas» B. (nav vairs), ķiluži, kuŗķi, limbuļi, maikužas, pavasari («kraķi», «ledaiņi»), peiŗas, piŗnas, pladaras, rubuļi, saldenietki, skaras, skāimestes, «slampa», spuņņi, «uormaņi» B. (nav vairs), vates, vēcvagari («-vagar- 143
res» B.), «zvirgzdiņi», žagariņi.

muižas: aūziņu m., buņdžas, mēlkaļi, skuju m., strutele.

dīķi: [«ašu» d., «caurais dambis», «ceplenes» d., «deģu» d., «doblītis», «eitazis», «glūdeja» d., «kumpja» d., «pīsa» d., «puķu puods», «puncene», «ruskas» d., «sālīma» d., «skaras» d., «uodzene», «vedeklas» d., «viksiņš», «vīrute» B.].

kalni: [«auna» k., «bečas» k., «dieva» k., «knipeles» k., «lenču» k., «māķu» k., «pričiŗa» k., «poļu» k., «raganu» k., «riteņu» k., «tuņņa» k., «turņa» k., «uodžu» k., «vējeņu» k., «vilka» k. B.].

plavas: [«bēŗzu lāma», «buciņš», «čuŗa», «dzervene», «dzirene», «grasene», «grebŗu likums», «grolla», «kājīna», «knaģītis», «krolene», «lancene», «limbulene», «linkulis», «liekna», «morene», «plocis», «rācene», «rāvene», «skūlte», «vaska leja», «vēļu līcis» B.].

¹⁷⁰ [Vēlāk tam pievienota daļa Pētertales pag. — V. D.]

meži: [«berželi», «cerpaja», «grēdenes krūmi», «guovs-
aste», «kaķes birze», «krievu» m., «kumpis», «lapsenes», «lē-
143 caja» m., «līganums», «mēru alkšņi», «paduša» m., «pīlene»,
«pumpenes», «rāvas» m., «sonasti», «vībulu ciems» B.].

lāmas: [«driksna», «griezes» l., «ļovene», «pusčūkas» l.,
«putras» l. B.].

*stūru pag.*¹⁷¹; *iedzīv.* — *stūrenieki*²172.

1) *dūrenieki*: *birži*, *briņķi*, *dadžu-kalns*, *dārznieki*, *dūras*,
galvenieki jeb *urģas*, «gulbji», *jaūnzemji*, *jeļlakas* («jelakas»),
kalniņi, *kaūladikis*, *kraģis* (jeb «-ītes»), *kuņas*, *laūgaļas* (jeb
«-les» jeb *laūgaļi*), *līdumi*, *liēpiņas*, *pliņčas*, *purviņi*, *reģinas*,
rūķi, *smiltainis*, *spaŗviņi*, *tīrelis*; *dūru muiža*.

2) *stūrenieki*: *āŗi*, *biļļi*, *birznieki*, *birži*, *braŗmaņi*, *briņķi*,
buķi, *buņci* (jeb «-či»), *buņi* (jeb «-as»), *ciēši* (jeb «-sis»), *drei-
maņi*, *duņķi*, *dupuŗi*, *dūras*, *galenes*, *ģiģaŗi*, *kleņces*, *kraņķuļi*,
liči, *mēļgrāŗji*, *mež(a)daŗbji*, *miēšķi*, *miētnieki*, *priēdaiŗi*,
priēdes, *ruŗbas*, *saūzeri*, *sēŗmuļi*, *smukas*, *vanagi*, *zaļumi*,
zāļukājas; *lubu muiža*, *stūru muiža*.

kalni: *laūču k.*, *ruōžu k.*

meži: *brūnu* («-ŗu») m., *paŗpas* m., *uōdziņu* m., *zuōķis*.

purvi: *briēžu p.*, *diēvējais* jeb *diēva p.*, *dūņu p.*

*tukuma mežakunga pag.*²173 E.

bičuļi, *bluōdnieki*, *diņķi* («diņkas»), «*gaiļi*», *grebji*, *griķi*,
iskuopji, «*kurtiņi*», *kūlas*, *likaušķi*, «*liepmeži*», «*putnkalni*»,
razbiteri, «*riguļi*», *rutki*, *saūsupji*, *ŗņideri*.

lustes muiža.

tumes pag.; *iedzīv.* — *tumenieki*². E.

«*aŗpi*», *balgalŗji*, «*baroni*», *bāŗiņi*, «*bēŗziņi*», *biržjāņi* («*birz-
jāņi*»), *čūras*, *čuōmas*, *damuižnieki*, *drēģi*, «*eŗergaiļi*», *gaidiņi*,
«*gaiļi*», *graūdi*, *griķi*, *jaunmuižnieki*, *jaūnzemji*, *kadažas*, *kaln-
jāņi*, *katlāp(j)i*, *kaŗnieki*, *kāŗužas*, *klaūvas*, *krēķi*, *kŗaūči* (jeb
«-ces»), *kūla*, *ķēllas*, «*lejsmuižnieki*», *leķi*, *leņči*, «*leņģavas*»,
paegļi, *paūkas*, *pēŗŗēņi* («*pēŗŗēņi*»), *pičas*, *pīntes*, «*pūces*» m.,

¹⁷¹ [Izrunā: *stūru* pagasts, *stūru* muiža (ar nemikstinātu *r*; tā kā citos
vārdos mikstināto *r* vienmēr lieto pareizi, iespējams, ka *stūru*- ne no *stūŗis*).
Stūru pagasts vēlāk pievienots Blīdenes pagastam. — V. D.]

¹⁷² [Izšķir 3 intonācijas. — V. D.]

¹⁷³ [Vēlāk nav zināms. — V. D.]

«ruļļi» (iznīcinātas), *ruōjas*, *sēliši*, *siļi*, *skaūģi*, *skāmaņi*, *skrebji*, *stirnas*, «švītu» m., *tintari*, *tuōmēni*, *uņģuri*, *veģi*, «velķis». //

muižas: «daibe», «diņzas», «gaṛā» muiža, *jaun-muōkas*¹⁷⁴, 144
ruōtkalī, *tume*, *vilkāja*.

kalni: «dakšu» k., «vilk(u) kalni».

ēzēri: «kazēzērs», «vīksle», «zvārgulis».

purvi: «baņdu» p., «vēžu» p.

plava: «rācenaja».

«akļezers (= krūmi).

«platā smilte».

uōzuolmuižas (tagad: *smārdes*) pag.; iedzīv. —
*uōzuolnieki*². E.

aļčas, *aūniņi*, *ažites*, *āmarnieki*, *baltači*, *bičuļi*, *brūveři*, «*bučkas*», *buļļi*, *burkas*, *cērpji*, *cīruļi*, *daibe* jeb *daņbji*, *daņbiši*, *daņķēni*, «*daņas*», *diči*, *duckuopji* (jeb «-kupji»), *duņbri*, *dze-gūzes*, *dzirjāņi*, *egles*, *ērces*, *galmačas*, *graūdi*, *gravenieki*, *griķi*, *guņas*, *gūģēni*, *ģēņi*, *ģeriņi*, *ģerķi*, *imakas*, *iēlēči*, *jaun-istabnieki*, *jātnieki*, *kalāči*, *kalniņi*, *katlāpji*, *kaziņas*, *kažuoki*, *kāvoužas*, *klapkalni*, *klūgas*, *kluōpji*, *krastiņi*, *krāmi*, *kušķi*, *ķelderi*, *ķelpes*, *ķemeres*, *ķēniņi*, *ķīrpji*, *ķivuļi*, *laūk(a)sargi*, *lāmas*, *legzdiņi*, *māmas*, *mežmačas*, *mucenieki*, *pakšķi*, *paūri*, *pipji*, «*platačas*», «*plikšķi*», *pliņķšas*, *priēdes*, *puņpiņas*, *purīņi*, *purmaļi*, *raūciņi*, *reķi*, *rešņi*, *rēpiņi*, *riēkstīņi*, *ruģeļi*, *ružas* (*piņkuļi*, *spruņģuļi*), *saklaušķi*, *siliši*, *sivēni*, *skudres*, *skuņpji*, «*skuras*», *slēdes*, *spaļļi*, *spiņdeles*, *spruōsti*, *struōbaki*, «*stuči*», *stūri*, *sudeģi*, *sviņnas*, *svītes*, *šamāriņi*, «*šķežu*» ciems, *šķilt-nieki*, *šķiltriži* (*šķiltriteri*), *tuņas*, *uōlas*, *valeikas*, *vanagi*, *vašalas*, *vācieši*, *vākas*, *vārkaļi*, *večātnieki*, *vidukļi*, *zeļļi* (*karuolnieki*, *lērumi*, *vēveři*), *zīvārti*, *ziēmēļi*, *zviŗbuļi*, *žagari*.

ciemi: *ārlavu c.*, *klapkalna c.*, *purva c.*, *ružu c.*, *spaļļu c.*, *šķēžu c.*, *zeļļu c.*

muižas: *smārde*, *tile*, *uōšleja*, *uozuolmuiža*.

kalns: *milzu k.*

ēzērs: *vaļgums*.

plavas: *puļkainis*, *slapenes*, *vidzdruvas*.

purvs: *tīrelis*.

vadakstes pag.; iedzīv. — *vadakstnieki*². E.

aļši, *bajāri*, *baršuki* (jeb *bār-*), *bēnaiši*, *bērnāti* (*lejas un mucenieki*), *burkāni*, «*cilme*» B., *ciēkuri*, *daģi*, «*dārgaiši*» B., //

¹⁷⁴ [Pirmpublicējumā: *jaun-muōkas* m. — V. D.]

- 145 *dāvidi, dīki, dūdari (dūdāri), eṃbi, eṃmaņi, ēki (jeb ēki), gaiši, galanči (jeb -ci), «gēger» B., jānuši, kalnajāni, kalnajuši, karkliņi, «kašu» B., klāvaiši, kukarazi, kuṃmji, ķirbas, «laivi-nieki» B., lāči, lukūži, makši, marvaiši, [«meiža», «millezaiši», «mucinieki» B.], mūrnieki, [«nārveļi», «pešik», «piltiņ», «plateki», «puidagge», «pukšu» B.], puķes, raņķi, «rudbaru» B., ruķeši, [«rumbenieki», «rutkeli», «ruzli» B.], sibari, slāmaņi, smitišķi, «spaude» B., stūriši, «svingi» B., šarki («sārķi» B.), šiņķi («šinkus» B.), šureši («šurili» B.), šviņti, «tupiķe» B., tuōmi, upenieki, vatuši, vēji, «vikaiši» B., viperti (jeb -arti), «zvīrgzdiņ» B., žulpas.*

muižas: *bēnkava, vadakste.*

vēcmuoku pag.; iedzīv. — vēcmuocnieki. E.

aūči, bīržvēveri, biēlas, bresmes, cērpi, čūras, dunkas, duōbeļi, dzelves, kalniņi, knaūki, kripšas, kupli, ķiļēni, ķiļi, meļki, mucenieki, nastas, padēgas, paūciņi, plēves, plutas, purvēveri, pūpi, puōdnieki, reņči, ruōņi, silīņi, sniķeri, stalīņi, «sveikuļi», tīlmačas, tiņmermaņi, «teteři», tum(e)nieki, uōzuoliņi, vālites, vēcvagari.

muižas: *vēcmuokas, vilksalas, zvare.*

ezēri: *seklis, veļ-ezērs, valtiņ-ezērs.*

«knitas» atmata.

VĒNTSPILS APRINĶIS

duņdaga (s¹⁷⁵ pag.); iedzīv. — duņdadznieki jeb duņdzinieki. Pl.^{175a}

- aizkalni, «aizklaņi», akmeņkalni, aņduši, aņdzaki, aņdziņi, aņņas, aņtes, anuži, apses, aūniņi, avuōtiņi, ābeļkalni, ādgēri, baķi, baltsari, baūči, baži, bātes, beitiki, bērtmeji, bēziņi, bēzkalni, «bētes» B., biķnieki, bišķi, blāķi, bluōmiķi, braņči, braūskas, brikšas, briēži, bruķi, brusas, brūķi, brūveri, «bruoķi», bubriņi, buņkas, buži, būdenes, būkalti, būvmeistēri, «buozas» B., cēlmvalki, cēļalejas, cēgi, ciēmgali, čāčas, čiekuri, čulbes, čuņčas, daiki, «dainis» B., degšņi, dēguni, deidas, delniēki, diļķi, diņgas, diņgaskalni, dižaantes, «diž-
146 kalni», dižkārļi, dižkaspari, dižupji, || dīki, diķkalni, diķsargi, dīriņi, «dieviņi», «dievrikstes», draunieki, dreķnieki, «dugiņi»,*

¹⁷⁵ [J. Endzelins vēlāk rakstīja: Dundanga. — V. D.]

^{175a} Māju vārdi Dundagā lietojami isti tikai vienskaitlī. E.

dumbrušalki, dūki, džegužkalēji, dzēves, egles, emari, emar-
kalni, endzeļi, «eniņi», ežermuiža, ēvarži, «gali», grabas, grā-
veri, grīvi, grūži jeb grūži (?), ģeīči, ģīgi, igriči («igviča»),
iņdriķi, īrbeskalni, īvniēki, iēlaņti, iērniēki, jaņknūtes,
jaūnarāji, jaūnbrieži, jaūndiļķi, jaūnduōres, jaūnkalniņi, jaūn-
klāvi, jaūnkrūmiņi, jaūnlidumi, jaūnmuiža, jaūnupji, jaūn-
vietas, jaūnzemji, jākdēli¹⁷⁶, jeiči, jokas, jokumi, jokumsāti,
juījas, juŗģi, jušas, juzupji, jūŗas, kadiki, kalēji, kaļķi, kaļķupji,
kalnbuňkas, kalni, kalniēki, «kaltiks», kaņgari, kaňniēki¹⁷⁷,
kaňķumi, kaziņi, kādikši, kāpas, kārdiņi, kārkli, klāvi, klāvnieki,
kluči, knūtiņi, kogriŗes, koījas, kokas, kramniēki, krastīņi,
krāŗvalks, kraŗķi, krēķi, kristi, krukši, krumali, krūmiņi,
kruōjas, kublas, kuļķi, kuŗči, kuŗgati, kuŗpniēki, kuŗnieki B.,
kūkiņi, ķeiri, ķeļķi, ķesteri, ķilmiņi, ķiňni, ķīri, ķīši, ķuōķi,
labreňči, «lambraks», laņŗmaņi, lapiņi, latumi, laūcki, laūķ-
gaļi, laūķdiňgas, laūķi, laūķsargi, «lauļi» B., laūstiķi,
lāŗas, lecniēki, leiši, lekši, liēpati, liēpatmeŗi, liēpkalni, liēp-
niēki, loki, lōrumi, ludi, luterbōzes¹⁷⁸, luterkalni, lūši, lūŗniēki,
luōdiņi, luōnasti, ļoļļi¹⁷⁹, maģiēre, mālāji, māli, mālkalni, māl-
valki, māmasmēŗi, mazupji, medni¹⁸⁰, medŗeri, meģenes, meŗi,
melderi, meļķi, meļŗgalvi, meļŗvēŗeri, meŗstri, meŗi, meŗmači,
meŗsargi, meŗvēŗeri, meŗvistas, muļķi, mūķi, mūķzemji, mūr-
niēki, nabali, namiķi, nitali, niēdali, odumi, oļsteri, paīsalī,
paņi, paūļi, paūsi, paūšļi, pāŗupji, peňtes, pernītes, pestēļi,
pēŗkuōņi, pēŗkuōňkalni, pēŗterkalni, pēŗtermači, pigas, pilsupji,
«piļas», piňniņi, pipari, piņieki, plaģi, plaūcaki, pļavsargi, pliň-
tiņi, poŗīmas, preces, prūši, puňčaki, puriņi, pupavi, purlidumi,
puteri, pūces, puōdnieki, puōpnieki, puōrsas, ragavi, raķi, raņ-
ķeniēki, rāķstes, reīņi, rīzemes, riēpaļdi, rudiki, rukši, rūši,
ruōči, ruōpiķi, saldnieki, salmiņi, saňtes, sāleji, sārņasti, seňķi,
silābrami, silgaļi, sili, siliņi, silkalēji, «silnieki», sīmas, slakteri,
sluōtiņi, sniķeri, spiceles, spriņģi, stamstes, stiēbri, stiŗniņi,
straňdas, strēlnieki, suňbreniēki jeb suňbri, suteņi, sūdnieki,
svēŗeņi (?), šķēŗpiņi, šleseri, taizuli, tetērsāti, «tildi», tilmači,
tirķi, tiļi, toti, trišaūti, trōļi, trušiņi, tuskas, tūļi, tuōmi, upes-
vagai (ari: namiķi), upsilis (nom. s.), uši, ūdri, ūŗas, uōslupi,
uōši, uōŗkalni, uōŗuōliņi, «vadas» B., vagari, vades, valģani,
valķi, // vaňgaļi, vaūŗeji, vāci, vāčaki, vāŗeri, «vecaki», vēc- 147
duōres, vēcķlāvi, vēcmaŗas, vēcmuiŗa, vēcviēŗas, vēcviļķi, vēŗi,
viļciņi, viļ(k)krāģi, viňkalni, viģriēŗi, «vīle», vītuōļi, vīŗenti,

¹⁷⁶ [Pirmpublicējumā: jākdēli aiz iērniēki. — V. D.]

¹⁷⁷ [Pirmpublicējumā: kaňniēki aiz kaňķumi. — V. D.]

¹⁷⁸ [Pirmpublicējumā: luterbōzes. — V. D.]

¹⁷⁹ [Pirmpublicējumā: ļoļļi aiz loki. — V. D.]

¹⁸⁰ [Pirmpublicējumā: medni. — V. D.]

zaķi, zaķiēri¹⁸¹, zāģi, zelmeŗi, zeltapses, zeltmājas, zemdēgas, «zemteri» B. (nav vairs), ziēpani, zvaguļi, «zveibuļi» B., zviŗbuļi, zviēdri, žagatas, žagatastes, žuōki, žuōnaki.

ciemi: alakste, aņstrupe, cirspene, cirstes, dižiēre (< dižiŗve), gavesene (> gaūsene), ildzere, jaunciēms, košrags, ķurbe, labdzeres c., lapmeža c., latve, maģiēre (< maģiŗve), mēlsils, mežildzere, muņu c., neveja, pāce, piltene, pitrags, «puiškaln(n)ieki», sabdaga, «saunaga» c. B., saūstere, sikrags, ūķene, uōste, vādzere(s c.), vaide, vidala, žuōcene («žuociems»).

muižas: āžu m., ģibka, ģibzde, kaļķi, kolka, ķurbe, laūk-muiža, slitere, sūde, vaļpene, duņdaga (ap džūksti runā: duņdāga).

ēzēri: balteŗērs, diēviņēzērs, «stūriņ-ēz.» B., «kūtiņ-ēz.» B., «putereŗērs».

plavas: [dēvite, guōblankas, «ridalas» pl., liēkne, lepste, sēme, «kaņga», piēņi, viga, veļkuma pl., sāršene, «vēdalas», niedaļa, apsenes, «kocene», uņdžava, ūķenes, pempe, pūme, vaida, svērtē, cikste, kuncava, bišķis, «zārdesvads», dūmele, stulbe, megrīņ-pl. B.].

kalni: puiškalns, sliterkalns, baltais k., [sūrķangar-k., višķangar-k., pārķaktu k., «baugas» (jeb bangas ?) k.

purvi: «imatviga», «nītapšu» viga, «papiņ-p.», maiļu p., šautu p.

ganības: virpu puosums.

meži: «gaŗģrodu» m., uogu vads, platvads, «videķļu» sils, namdangu m., spalvenes sils, vada m., «kradiņu» sils B.].

dziŗas pag.¹⁸²; iedzīv. — dzīrenieķi². Pl.

atnāši, ābeļi, balbārži, baluōži, baūski, biŗžarāji, bruži B. jeb brūži, būdiņi B., ceļmi, dižpūšļi, duņķuri, eglītes, ēzērkruōģs, ēzērmāļi, intiņi B., jaūnarāji, jaūnzemji, juōnas, juōstnieķi, kalēji, klagarī, klanas, kristlēļi, ķiķi, laņdžarāji, lapīņi, mārťlēļi, melķi, mežarāji, nikas, nuōvadnieķi, pāvali, peķstas, priēduōļi, saldnieķi, siliņi, silvisti, sniķēri, strazdi, sveņti, uōstgaļi, viliki. //

148 muižas: blēnde, dziŗas (jeb ziŗas E.), laūķmuiža, sārņate (jeb sārmate), sise, uōbe, vēņdzava, virpe.

purvi: [dzēropelce, pūķaiņu p.

kalna mežs.

plavas: sēscene, ašķene, uodzene, zaķene, apdare, rācene.

ganības: truntene B.].

¹⁸¹ [Pīrmpublicējumā: zaķiēri aiz žagatastes. — V. D.]

¹⁸² [jeb Ziŗas pag. — V. D.]

akmenāji, allaži, amuôši, aņtīni, ābeļi B., bāliņi, bētiņi, birzgaļi B., bloki, buki, buņgas, ceļarāji, cēntuļi, cīruļi, digas, diņzas, dreīmaņi, dūras, dzeišarāji, ērmaņi, gruņduļi, gudvalki, ģildas, īrbes, jaūnarāji, juteņi, kalnieki, kaņnieki, kaūši, kažuôki, krimali, kuikatas, kušķi, kūlas, ķesteri, ķetleļi, ķisti-nieki, ķurnas, lagžģi, leiši, leišmači, lejasgaļi, leņpiji, libnieki, liēgmīgi (-migļi B.), liēllankas, lūrmaņi, lūšas, meģni, mežuôki, naižas, nātiņi, parnieki, paūņi, pavāri, pāskas, piņkas, placi, plāņi, plepji, pluôči, puigas, pūjalgi, puļi, pūkas, rakšķi, rāpas, rāviņi, rīskalēji, ruôņi, sili, siliņi, skaīd(a)rāji, šķibgalvji, skujas, sluķi, skuķkalēji, spaņnieki, «stradži» B., strazdi, «struijas» B., stubiķi, stulbčezeri, «stotiņi» B., suôģi, svelmes, sviriņi, tiltarāji, upnieki, «urbēji» B., valki, var(t)kaņbāri, vēc(u)marāji, vēcvagari, vepri, vīšas, viņgras, zeijas B., ziņģi, zvīņi.

bijušas mājas: [leitēni, baluoži, «balgāļi», taures, «kanip-vērpji», tārpi, «peķi», «muižmigļi» m., «tulniki», ķinkas, «brī-dagu» m., sembenieki, «slokas», «kašķu» m., čāģari, «plāvji», «čāpiķi», tireļi, «stotes», «āpji», «sklidas», «astes», «lavieši», lūši, putnieki, «andaři» (jeb audaři ?), peldeķi, bemberi B.].

muižas: ēduôle, «apuze» B., kāpas, lēpicas, liēdikas, liēģi, mātras, paruži, puôstmuiža, sēmba, sluķi, struijas, tēraūde (tērandā B., vāc. Terwenden), tireļi.

ēžeri: «tulniku» ēz. B., dēļēžers, kaķēņēžers.

kalni: baņbāļu kalns, gaņais kalns, piņķis, [«stumbra» k., plieņa k., kraukū k., «ūziņa» jeb «ūsiņu» k., krimalu rēde, siļu rēde B.].

meži: [dēgsne, «lakšķu» mežs, trumpiens, raiste; «jesute» (ieleja), lestene, vigas mežs B.].

plavas: [«mendiga», paupji, vanka, «kamburas», lieppluocis, spruostene, «lurlankas», puosumi, «balcirsksne», «briežumasts», drankā, «stepene», izdēga, suņaste, «pulis», dzeņu danga, plat-/kājene, «krežene», jērenes, brencene, trumpienes, skaldas, 149 punces puosums B.].

ganības: [«laču» pelce, «nara», «klabeklu» kalva B.].

sāti: [«gribuļi» s., mēlnzuobu s., «šerbuku» s., «diņu» s., «zalva» s. B.].

tilti [«laviešu» t., maģupes t., «bemberu» t., ēžervalku t. B.].

aņdzmaņi, ābelnieki, baūļi, bēti, biřznieki, boļderi, breņči, breņdznieki, cepliši, cēрпи, cērsupji, cīruļi, daņdaři, dēdi («deide» B.), diņzi, draveļi, dreīmaņi, duliki, duņkuri, dūkas

(ar u B.), dūli, duōbeļi, duōberi, dzērvji, dzikli, grāveri, imaki, jaūnarāji, jāptuōmi¹⁸³, juŗģi, ju(ō)rnīni, kaķi, kalēji, kalni, kaņniēki, katlāpi, kruōgarāji, kuķi, kuŗpniēki, laūcniēki, laūgaļi, lūķi, mezcēрпи, mucniēki, muči, «pan(k)šu» ciems B., paūni, peļi (ar ē B.), pīki, praņči, puīji, puīļi, puni, putniņi, ratniēki, «rāpat-ciems» B., reīpusteri («rēpuzeri» B.), rēmeši, rušķi, rutki, rūži, sāmīši, silarāji, «sises» c. B., spriguļi, tāši, valkarāji, vaņķi, zabi, zāģi, zuši, zvaņi.

muižas: beste, kāmbarlaūki, lagzdene, sūkava.

[«grindze» (purvs) B.].

ganības: [«nāne», «dābrete» B.].

[«didellauks» B.].

plavas: [«bendreb», «dube», «klimpe», «timniks», «pencil» B.].

puzes pag.; iedzīv. — puzeniēki (arī: pužiņi E.)². Pl. + E.

akmeņkalni, arumkalni, ābuoļkalni, ārupji, baluōži, baņkas, bērzīni, bētmēji, bīrzniēki, bisnieki, biēdri, blusas, briēži, buči, buki, cēрпи, dajāni, daniņi, dižupji, dīriņi, dzērves, eglītes, ēņguri, ezeriņi, ēči, greizi, grēģeri, grīvas, gruži, ģibuļi, ģīrti, iēriņi, iēziņi, jaūnarāji, jaūndziņas, jaūniēki, jaūnpūces, jaūnrāmi, kalēji, kalniņi, kalnkazas, kapši, klajumi, kliņķi, klavdaņgas, kobji, krasti, krāces jeb krāči, krišiņi, krūziņi, keņģi, ķesteri, ķezites, ķisti, ķiši, kūķi, lagzdiņi, lakstigalas, laūgaļi, lejaskazas, līcniēki, liēpnīki, liēsupji, mači, mālāji, medņi¹⁸⁴, mēdrkalni, nuōvadniēki, pasīces, pāpas, pežas (jeb uōzuōlkalni), picali, piliņi, priēžkalni, pukali, puķi, puņpuri, raņķi, rudiņi, salīni, saūles, si(l)laūki, skribas, speltes, stiņniņi, stradzes jeb stradži, straūtniēki, striķi, sviķi, sviņsteri, šadiņi, ūzas, ūzdāři, uōškalni, // uōzuōliņi, vadupji, vaļki, vasniēki, važas, vēciēři, vēcpūces, vēcrūmi, vēcumi, vēcupji, vēcovagari, vējbīrzes, vēŗtras, vēŗeri, vidukļi, višķeri, viekstīni, zīles, zīži, zvarāti, žūži; [kāds nuovads: nīceniēki B.].

muižas: ameļi jeb ameļmuiža, daūdžites muiža, muōdes muiža, puzniēku muiža, puzes muiža, viecites muiža.

plavas: [rāvene, ēcupļava, lagzdene, plūkste, bedene, tace, puosums, ģērbums, čikste, čaūndanga, drumbe, bēzene, alksnene, grindž-purvs, laipene B.].

meži: [nīcdubēns, kaupene, priedāls B.].

sveices kalns.

¹⁸³ [Pīrmpublicējumā: jāptuōmi aiz imaki. — V. D.]

¹⁸⁴ [Pīrmpublicējumā: medņi aiz mēdrkalni. — V. D.]

adži, akmeņkalni, alkšņi, aņģeri, aplaūki, arumi, asiķi, aši, aūri, aūšķēni, aūzdāri, bārdiņi, bāti, beļtes, belzēji, bēzriņi, bērzvadi, biēdrupji, biļļi, bižzniēki, boldēri, botēri, boži, braņdi, briēži, bruksni, brūžas, buki, buņtiki, būcēni, būvmeistēri, celmkalēji, cepļi, cēģi, cērpi, ciruļi, ciēlavas, cōbani, čiekuri, daņbji, daņpuļi, daviņi, degsnes, deide, dēliņi, dicmaņi, diķi, draūdžiņi, dreiji, dreimani, dubeni, dūči, duōbēji, duōliņi, dzeņi, dzēves, dziņas, dzirniēki, egļi, ēlkuvalki, ešenbērgi, ežerpūči, ēči, galdupeļi, galniēki, gardaņgas, garsili, glāzniēki, graūd-
upji, griči, griēzi, griškruōgs jeb grīzkruōgs, grivji, gruzi, guģeniēki, iēri, jadi, jaūnarāji, jaūndaņbji, jaūnkalēji, jaūn-
kriņkāļi, jaūnpriēdeli, jaūnpriēži, jaūnsvāni, jaūntilti, jaūnupji, jaūnuōzuōli, jaūnvēveri, jaūnvieši, jaūnvituōli, jaūnzemji, jāči, jākas, joki, jovi, juitiņi, ju(ō)rniņi, kāgani, kalēji, kalnaki, kaļgali, kaļni, kaļniņi, kāpas, kārši, klajumi, krači, krāči, krāni, krēķi, kriņkaļi, krūmini, kruōji, krūzas, kuikas, kukši, kumstiki, kuřpnieki, kuřši, kūkini, kesteri, ķiri, ķiřpi, labreņči, la(g)zdiņi, lakši, laūcenieki, laūgaļi, lāči, lāži, leiši, lejas, liēpkalni, lipsti, lōrumi, luīdi, lūžniēki, maģ-
istabji jeb mazistabji, mareņči, mazgalniēki, mazupji, mālēji, medni, meiri, meļlaūši, mežaki, mežgaļi, meži, mucnieki, mūr-
nieki, nabali, nīceri, niēdragi, nuōvadnieki, paņi, paūķi, pārupji, pāži, peniņi, piēni, peļši, pižnieki B., plaosargi jeb piēsargi, pla-
taļi, preņvadi, pričaņi¹⁸⁶, priēdeļi, priēži jeb priēdes, puņņi, puri. // puriņi, pūči, pūkali, rēmesi, reņdnieki, rūmbas, rūm-
niēki, ruōlavi, saūgaļi, sāmiti, sātiki, siētini, silgaļi, sili, silini, silkalēji, sīpuōli, smil(k)ši, sosāļi, spiņni, spruģi, spuņdini, spruōdi, spruōģi, stradzes, striki, sudmaļi, svāni, šāдини, šulti, švaņderi, tālēji, teteri, tēvēni, tilti, tiltkalni, tiļi, tiēsneši, topu-
ciēms jeb tuōpciēms, truņpji, truši, tuōmi, ulpi, upati, upmaļi, uōli, uōsti, uōstupji, uōškalni, uōzuōliņi, uōzuōlvalki, valkarāji, valki, vanagi, vārbuļi, vēcarāji, vecumi, vecviēši, vēveri, vēži, viģi, viļumi, viřpuļi, višķeri, viļuoki, vītuōli, zagatniēki, zetiņ-
kalni, zemiņi, «zemkalpi», zigāti, zlēkas, zutes, zvani, zviēdri.

muizas: aņce(smuiza), jāņmuiza, kāřmuiza, luōnaste, puō-
pe(s muiza), riņda, vēdes muiza.

nuovadi: [«zemgalnieku» ciems, upmalnieki (sātnieki), «pizes» c., lūžu c. B.].

¹⁸⁵ Te isti ir vienskaitli lietuojami māju vārdi; atbilstot uz jautājumu «kur tu biji?» nesaka piem. «guģeniekuos», bet «pie guģenieka».

[No Popes pagasta vēlāk atdalīts Ances pag. — V. D.]

¹⁸⁶ [Pirmpublicējumā: pričaņi aiz priēdeļi, preņvadi aiz priēdes. — V. D.]

klāņu (klanu B.) *ēzērs*, [«lūžu» *ēz.*, «luknu» *ēz.*, «stulbes» *ēz.*, «skabu» *ēz.* B.].

purvi: [stragņu p., zagat-p., kaust-p., «kauks» p., raušu p., ganababa, kāgan-p., duoņu leja, vārdžu p., klanu p., pūņu p., maistur-p., «rigul-p.» B.].

kalni: [meitubrastu k., «riežu» k., pempes k., lieknu k., «pāļu virpels», rūšu k., «kaucer-k.», punguļ-k. B.].

lauki: [sklandes l., «svēdu» l., «ūdzes dars» B.].

plavas: «rindzik»-pl., «paist»-pl., kaustaku pl., ciekst-pl., tiltu vīga, «piestup-pl.», sklandu pl., krievu puosums, «sārce», «imast-pl.», «aggas» pl., pūņu pl., plušku pl., suņu danga, čunču pl., kuoknese, bubriņvalk-pl., «māter-pl.», «elnvalk-pl.», lisku liekne, «jērand-pl.», «prieaug-pl.», «ailank-pl.», vēcbrastu pl., «zaim-pl.», «smorku» pl., galtes pl., «suņu cirste», «notar-pl.», «uskul-pl.», gurlanku pl., «pimplak-pl.» B.].

meži: [«riestu sils», stradžu danga, lankšu birze, čaunu sils, klanu mežs, lakšu liekne, cekstes mežs, «sūdu-vade», «nervas» līcis, «banst-mežs» B.].

*vigas*¹⁸⁷: [«deklīņu» v., paist-v. B.].

sarkanmuižas pag.¹⁸⁸; iedzīv. — *sarkanmuižnieki*¹⁸⁹. Pl.+E.

- 152 *alkšņi*, *almači*, *apšņiēki*, *aūziņi*, *āliši*, *ātniēki*, *āviši*, *babji*, *bākreņči*, *beķeri*, *beņži*, *bēķi*, *bēņas*, *bērzragi*, *biņdži*, *bisari*, *biēļi*, *biēņi*, *biēranti*, *brakas*, *braņcīņi*, *brēdiķi*, *brēšķi*, *brīnči*, *bruņcas*, *buļļi*, *buņgas*, *būmeistari*, *būši*, *čēlmi*, *ciņceņi*, *čiksti*, *čimpas*, *čuņči*, *daļģi*, *damanas*, *dampeļi*, *dēnavas*, *dižķēzes*, ||
dižluodes, dižpukši, «dobeli» B., *dreimaņi*, *dubēni*, *ēlķas*, *ērmaņi*, *gāliņi*, *gluži*, *gosi*, *grabas*, *grīnieki*, *gropas*, *guziņi*, *ģiģeri* (ģiģeri E.), *intiņi* B., *jaūnarāji*, *jāņiši*, *jeņči*, *jēķas*, *jēņi*, *jēriņi*, *jutuni*, *jūši*, *kaķi*, *kalēji*, *kalniņi*, *kalpiņi*, *kaņtas*, *kaņķi* B., *kal-lāpji*, *kaūdzīņi*, *kaūģeri*, *kaukāļi*, *kaūķi* (?), *kaūli*, *kāpsargi*, *kliēdiņi*, *kluči*, *knubji*, *krebji*, *krēņi* B., *krišjāņi*, *kuņčas*, *kuņp-niēki*, *kuōpas*, *ķeizari*, *ķeņēžas* («ķeneši» B.), *ķēzas*, *ķēči* B., *ķēži*, *ķīri*, *ķuži*, *laidari*, *laipiņi*, *laūgaļi*, *leibji*, *lipsi*, *lipsiņi*, *likumi*, *liēpniēki*, *lūši*, *luōdiņi*, *luōdnieki*, *luōši*, *maņgaļi*, *maūras*, *maūriņi*, *mazistabas*, *mazķēzes*, *mazluodes*, *mazpukši*, *mazukaiši*, *mikeļarāji*, *miti*, *miēziši*, *mucnieki*, *muižnieki*, *nušķi*, *pavāri*, *paūči*, *pāļi*, *pāņi*¹⁸⁹ («paņas» B.), *pārupji*, *peniķi*, *pīpiķi*, *plekstes*, *plepši* B., *poti*, *priņči*, *priēžgaļi*, *puisiki*, *pukkalni*, *puņķi*, *purviņi*, *putniņi*, *pužaki*, *pūsēni*, *puōļi*, *rapiķi*, *reņči* (c.),

¹⁸⁷ [vīga 1) «Niederung zwischen Dünen (ieplaka starp kāpām), grasige Niederung (ar zāli apaugusi ieplaka)» ME IV 582. — V. D.]

¹⁸⁸ [Kādreiz: Ventas pag. — V. D.]

¹⁸⁹ [Pirmpublicējumā: pāņi aiz («paņas» B.). — V. D.]

rijniēki, rukšas, ruņči, ružas, ruōlavi, sāmieši, sēkavas, sleņģi, smiltenieki, smitiņi, spradzalas, spuļģi, stellpāvuli, steņderi, strampji B., straūtiņi, striķi, struņķi, strupiķi, sveikaļi, šlapīni, taisniēki, teņņi, tēči B., tēraudi, tisiņi, tuči (tūči E.), ukaiši, uņkarti, upari, ūķi, ūzpīļi, uōstniēki, uōviši, uōzuōliņi, valkas, vanagi, vāczemnieki, vāņi, vāniēki, vārnas, vārpas, vecēji B., vekši, viņķi (senāk: «ezeri» B.), zaķi, zaņdarti, zāliši, zāmeļi (c.), zeļļi, zibji, znuōtiņi, žāži, žuōgi.

nav vairs: [«ābolti», «buni», «būzeļi», kākši, stiles, strūģi, «žūžas» B.].

ciemi: akmeņdziņu c., «brices» c. B., būšniēku c., ciņpste-
nes c., dižukaīšu c., dziņtniēku c., elkšķenes c., galiņu c., gri-
gales c. B., jaūnupes c., «krēgu» c. B., kuņpniēku c., libciems,
liēpniēku c., liēzes (liezdes B.) c., mācītāju c., mauru c., muiž-
niēku c., uōvišu c., packules c., pārupu c., pasiēkstes c., pipiķu
c., plateņu c., puķkalna c., rēdzniēku c., staldzenes c., standzes
c. B., tārgales c., žagatniēku c., žāžu c.

muižas: el(k)šķenes m., kustes m., packules m., pasiēkstes
m., saņkanmuiža, sluōtes m., tārgales m., žaīmbas m.¹⁹⁰
(«zambe» B.).

plavas: [repēle, nesele, «ropa», «pāze», «trumpa», palance,
ērķi, čikstele B.].

[«trošu» priedals, kamārce (mežs), «grīžu» mežs B.].

[klaņu ēzers, «luošu» jeb būšniēku ēz. B.].

[platenes purvs, «pūniga» p. B.].

[«vierpe» (kalnu streķis), «tikat-kalni», «grīleja»
(ieleja) B.]. //

ugāle(s pag.); iedzīv. — ugālniēki². Pl. + E.

akmeņsilas, aļļi, apsēni, atmatas, ābelniēki, āšupji, āzes, 153
baluōži, bērziņi, bīrznieki, bosti, bridagi, briēžkalni, bruņči, bub-
zemji jeb bubzemniēki, bujāni, ceplukalni, cērpi, ciēsangeri,
dambērgi, dēļkalni, dūcēni, dūmati, egļkalni, ēkmeži, gribiti,
griēziņi, ģigas, ilziķi (ilzikas E.), jaūnarāji (izr.: joņdrē E.),
jēči, ju(ō)rēni, kajaki, kalites, kaļviņi, kalniēki, kaūliņi, kaz-
ragi, kažuōki, kārkli, klāši, koši, kraūji, kriēvi, kristiņi, kurti,
kvēpjī, ķiki, laīciņi, laīdas, laūgaļi, lāči, leībji, liplēņderi, luziķi,
lūriņu (būda), mārtiņi, muldi, nuōvadniēki, pēļi, priēkuļi,
priēžkalni, puriņi, putniņi, reiņi, riēstpuri, rumbas, rumbuži,
rumpi, rūmnieki, rūcēni, siliņi, silkruōgs, sinepes, siņgum-
kruōgs, skābeņi, skuřsteņi, smilkšķruōgs, stiliņi, strazdi,
svitari, šustari (ar ū E.), tīltarāji, tīltiņi, trēbeņi, tuči, uksmeži,

¹⁹⁰ [Pirmpublicējumā: žaīmbas m. aiz («zambe» B.). — V. D.]

upalniēki, upati, uōzuōliņi, uōzuōlkalni, uōzuōlniēki, vaļšķi, vanagi, vēcvagari, veseļi, zābaki, ziēvadi, zīles.

muižas: āzmuīža, greņči, mātarmuiža («mātru» m.), siřgummuiža, ugāles muiža.

ēzeri: ilziķu ēzers, lakšu ēzers, dūņ-ēz.

kalni: kazu kalns, riēkies kalns, skrituļu kalns, viřpes kalns.

pūtelpuros.

klapsils.

usmas pag.; iedzīv. — usmeniēki¹⁹¹. Pl.

alkšņi, amjūdzi, avuōtiņi, avuōlnieki, bēgi, bēzpiņi, bēzragi, buōmlidumi, ciēmniēki, ceļmalas, ceļmi, daņgas, duōbji, gaiļi, gruōdmaņi, guōdeļi, ģigas, jaūnarāji, jaūnstruņķi, jaūntirukši, jaūnzemji, kalniņi, kalviņi, krūmiņi, kūļi, lakševici, lakši, laūgaļi, lukstiņi, muīžgaļi, piēzdaņgas, priēdnieki, priēzkalni, putniņi, rimniēki, silīni, sniēdzpiņi, strazdiņi, sūdzeri, treptilti, uōši, uōškalni, uōzuōliņi, vīllaskalni, vīskūši, vītuōli.

muiža: usmas muiža.

ēzeri: abuřgas ēzers, lakšu ēzers, tirukšu ēzers, usmas ēzers.

kalni: aūgstie kalni, gōškalns, sarkanie kalni.

salas: lielā alksnīte, mazā alksnīte.

užava(s pag.); iedzīv. — užavniēki¹⁹¹. Pl. + E.

154 aīzupji, astes, ābeļi, bēki, beles, bežmeři, bišķi, brakas, brēdiķi, buļļi, buni, dižpēči, dzediki, dzērviši, gaisiņi, jaūnarāji, || jēči, jeņči, jurķi, kaģes, kalažas, kaņķi, kāji, knibes, kripšas, ķēli, ķiřpas, laidari, laūceniēki, laūgaļi, liēparāji, mazjēči¹⁹¹, mazpērkuoņi, muīžarāji, nagažas, nikažas, paūriņi E. jeb paūriši Pl., pērkuoņi, piniēki, plakšu kruōgs, puņpli, puōsiņi E., rāgi, rāpas, rēdzes, rukši, saviki, sāmieši, silkāji, sīli, siētiņi, smilt-
161 niēki, smītes, spāres, spiņces, sprūdi, stragni, struņķi, suniši, šķiřbas, taņtāļi, trēji, tuņķi, tuōmdēli, ules, uōzuoli, valķi, vāģi, vēķi, vēveři, zēti.

muižas: sārmate jeb sārnote, užava.

pāzis (purvs).

vārve(s pag.); iedzīv. — vārveniēki. Pl.

anaži, babi, bāliņi, bēķi, daūgi, dāvaiši, eņšķi, grīniēki, jaūnarāji, jusi jeb juši, kalēji, kalmaļi, kalni, kaspariņi, «knubi» B., korni, kreņi, kūli, laūgaļi, lišķi, lipši, luōdnieki, mēluži,

¹⁹¹ [Pīrmpublicējumā: mazjēči. — V. D.]

naūži, niēres, peļles, plepji, «priciņi» B., puñti, pūsani, sālījumi, silniēki, striķi, šķavi, teņņi, tēči, tēraūdi, ūveņi jeb ūbeļi, vadznieki, valtiņi, vēži, zēmarāji, zibji;

nav vairs: [«bruiži» jeb «bruiši», «pūsar» jeb «pūzar», «palta», «knauksāta», «titala» B.].

muižas: lañksēži, pasiēkste, vārve.

purvu pļavas: ruōpa, [«rūķenes» B.].

pļavas: [bēķene, nušķene, tuņķene, vengriene, zēmdēgas B.].

meži: [miruoņu danga, laču danga B.].

[trusenes kalns B.].

zlēku pag.; iedzīv. — zlēcīņi E. jeb zlēceniēķi. Pl. + E.

akmeņsils, alfi B., amēļi (ciems), apsēni, apšuōdi, arkmaņi, aūgstupji, aūziņi, ārņi, āšupji B., baņģavi, bārbūda, bestnieki, bēniēki, bērzkalni¹⁹², biļiņi, biřznieki, brañči, brūni, buņgas, cērpi, dračnieki, duōbkruōgs, dzeņi, gālmici, graūži, «gribiši» B., jaūnarāji (izr.: joūndrē), kalēji, kalnikas B., kalniņi, kalzemnieki, kaūvas, klīmpas, kraūķi, kristbrūži, krusas, krūtumi, kruōjnieki, kunarāji, kušķi, kuōšķēni, ķeiči, ķesteri, ķiņguti, ķiķi, ķiři, laīdarāji, lamiki (ar k), lācarāji, lejēji, lūliki, māči, māliņi, muceniēki, muižarāji, muldas, muliki, mūrnieki, naglas, nuōvadnieki, nuōras, pasarāji, paūgas, paveñtes jeb paveñši, pāļi, piēses, piēsgaļi (pilsgaļi E.), plīetiņi, pluči, plumpes, priēžkalns, puōpēni, ragbrūži, ramaņi, rīdznieki, rūmbas, ruzuļi, rūmnieki B., sildruvas, // siliēri, sinepji, siseņi, steñdes 155 (steñdi E.), strazdi, «tandel» (nav vairs) B., tīrpurvi, tisi, tīti, trumpes, tuņņi, ukasmeži B., upatas B., upeniēki, uōzuoliņi, valki, vaņģstrēbēji¹⁹³, vēcarāji, vēcsāti, vēcvagaři, vēļuōgi, vēveri, zeļļi, zilumi, ziēvadi, zuši, žati, žūri.

muižas: abavas muiža, cirkale, mežmuiža, paļgas, piņķu muiža, zaļā muiža, zlēkas, laidžu ciems.

pļavas: [«vierkts», «aplavas», «rāvens», pūņi, «savalas», piene, «sakarne», «kroja», vināgs, vīgrieze, brukle, «satance», «popenes», «dagnica», palvene, «trican-pl.», vīgas pl., «vierspils» pl. B.].

meži: [didel-m., «brital-m.», «trusen-m.», grīvu m., valkadanga B.].

laidzes ēzērs [«deses» dīķis, «dzirstels» (dīķis) B.].

[«krans» (lauks), «klanciks» (lauks) B.].

¹⁹² [Pirmpublicējumā: bērzkalni. — V. D.]

¹⁹³ [Pirmpublicējumā: vaņģstēbēji. — V. D.]

añdermaņi, ādgēri, baluōži, baūli, bērzkalni, bērzkaūkši, biřzniēki, boldeři, braņči, brāki, breņči, būdiņi, cēgi, cērpi, cīruļi, čēcladi, čimpi, čuņči, daņči, daņpelji, dēdes, dižābelniēki, dižbelti, dižbrūveri, dižmārtiņi, dižpulķi, diriķi, drātluōjāti, drujas, drukēni, duņski, dzēriņi, ērdiņi, gabāliņi, gaiļi, galikalni, gaisiņi, galiņi, gařeņči, garvasari, grižgaļi, griēži, gruļi, gruñduļi, gudriņi, gumbalniēki, jaūnarāji, jaūnzemji, jāniķi, ju(ō)rniņi, juosti, kakauli, kalēji, kaprāli, kaūkši, kaūsini, kaži, knaūķi, kniēbēji, krācēni, kruojniēki, kukuļi, kūtri, ķaūli, ķesteri, ķiki, laūgaļi, laūkañdrēji, laūri, lipsi, liēgāji, liēpakali, lūliki, lūši, luōdes, luōjāti, maķi, maļdi, mazābelniēki, mazbelti, mazbrāķi, mazbrūveri, mazgaisiņi, mazpulķi, mazrudbārži¹⁹⁴, mazvaiņi, mecniēki, mežgudriņi, muceniēki, muļdas, mūrniēki, nuōvadnieki, oiči, pēdiņi, pēntali, pērkuōni, poņeri, priēdēnkruōgs, prūši, puisini, puriņi, putekļi, rēmeši, ruņči, ruņģi, sāmieši, silarāji, siētini, skubji, sleņģi, snuōriņi, spruōģi, spuri, spuōriņi, stolti, striķi, stupkruōgs, sulas, sušķi, sviļpi, svisti, šķeri (šķēres E.), šķiliņi, trēdeři, tuniķi, tuōjāti, tuōjātkalni, ukaiši, updeķi, upeniēki, vaiņi, vāgi, vāņi, vaņķi, vārpas, vēcki, vēgi, vilciņi, vilkašķi, viŗpi, zīles, zviedri, žāži.

muižas: gārzdesmuiža, lañdze, leči, rudbārži, stīrbesmuiža, ādrande («udrante» B.), viŗziķi, zūras. //

156

ciem: [rāgas c., pārša c., kuol-c., lapnieku c. B.].
klana mežs, [«ķimežs», grimžu danga (mežs) B.].
[«eziķa» ežers B.].
[«stierstenu» purvs B.].
[«pieņa» plava B.].
[«ploča» dambis, meņabūdas dambis B.].

KURZEMES UPES

(Saīsinājumu nozīme: l. = ietek no labās p., k. = ietek no kreisās p.)

I. Dāugavā ietek:

1. ilūkste.
2. lūkste B. (ar sānupi: viesīte k.) un meļnupīte B. (dvietā).
3. ēglūne jeb ēglaine ar sānupēm: lācupe, bērze (ar sānupēm: nēreļa un rētupe), sudrabine (ar sānupi: ēknupe).
4. «brūzītis» (dignājā).

¹⁹⁴ [Pīrmpublicējumā: mazrudbārži. — V. D.]

5. (salas pagasta daugavas sakā) *pelite* un *susēja* ar sānupēm: (zasas pag.) *zasa* un «ridupe» B. un (sērpils pag.) *piesta* (ar sānupi: *mēlnupite* k.).

6. (sērpils pag.), *mālupe*, *gavene* (?) jeb «govene» (?) B., *pikstere* jeb *pikstupe* ar sānupi: *sautupite* l.

7. *sece* ar sānupēm: *mēlnupe* B., *luņģu* grāvis B., *lāuce(se)*² (jeb «kalupe») ar sānupēm: *kubulupite* l. B., «rezna» l. B., *skrumušu* grāvis B., *lācplēse* k., «ner(r)a» l. B.

8. (seces pag.) «rad-grāvis» B., «grevene» B.

9. (sērenes pag.) *lāucite*.

10. (lindes pag.) *vēvērupe*, *krieķupe*, «norumupe» B. jeb «maltavupe» B. (ar sānupi: *baltupe*).

11. (līves pag.) *bērzene* ar sānupi: *meitene*.

12. *ķēkav(in)a*.

II. *Liēlupē* ietek:

1. *mēmele* (ar tuo pie Bauskas apvienojas *mūsa* [ar sānupi: *čeraukste*] par *liēlupi*) ar sānupēm: a) *susēja* l. (ar sānupēm: «elsīte» k. B. un *lāčupe* k. B. *gārsenes* pag., *radžupite* un *arāl(it)e* [ar sānupēm: *guobāja aknišas* pag. + «sūpīte» B. // *elkšņu* pag.], *dūņupe* jeb *saukupe* [ar sānupēm: *vēcupe nērētas* pag. un *grīva* k. + *gaiļupe* jeb *elkšņupe saukas* pag.], «plak-tāja» k. B. [ar sānupi: «patrupe» B.], *zālvi(in)a* l. [ar sānupēm: *zālviite*, *ragupe*, *iesnupe* k., *liepupe* k., *guobija* l., *zušupe* k., «plācupe» k. B.], *asupe* l. *saukas* pag.); b) *viesīte* l. (ar sānupēm: *vedite*, *dzelžupite* un *sunite* k. *sunāksts* pag.). 157

2. *zizma* l. ar sānupi: *sudrabe* (mežuotnes pag.).

3. (mežuotnes pag.) *rūcējs* l., *maitas* strauts l., *krievu* strauts l., *žūžu* str. l., *rimalas* str. l., *ritarda* str. l., *duobes* str. k., *dangu* str., *liekna*.

4. *garuoze* jeb *garuožis* l. ar sānupēm: *reņģelis*, *mīzupe*, *pujēkslis*, *mazais garuožis*, *suōdzeris*.

5. *tetele*.

6. *iēcava* l. (*iēcave*) jeb *iēcuve* (augšgalā arī: *ieķeve*, *ieķava* jeb *ieķave*) ar sānupēm: *mīsa* l. (ar sānupēm: *zvirgzda* jeb *zvirgzde* [ar sānupi: «skrodupe» B. lindes pag.], *talķe* [senāk: «gradnes», *ežupe*, *čēna* l.], *īkstrums*² k. (iecavas pag.), *džērō(it)e* (*bārbeles* pag.), *smakupe*, *juglas* strauts, *ģēdulis* jeb *ģēdule* k., *vērģupis* jeb *vērģupe*, *jāņupe*, *briēde*² (ar *gaiļu* jeb *dunduru* strautu), *svētupe* l., *glīzdstraits* l., *slēpkaupe* l., *taurupe*, *rūdupe* k., *biržiņa*, *skujaine*, *briediena*.

7. (kalnciema pag.) *dzelžuve*² l. un *čērsnā* l.

8. *īsticis* k. ar sānupēm: *plānīte*, *bērstele*, *svirkale* (jeb *švirkalis*), *pugu* strautu l., *žules* str. l., «starku» str. l.

9. *svitenis* k. ar sānupēm: *virsite*, *liēpars*, «ejas» jeb «ējas» strauts.

10. *seseve* k. jeb *šesava* ar *sānupēm*: *uoglaine* k. (ar *sānupi*: *veċuo riju* strauts k., kur ietek *aklais* str. k. B.), *skuostenis* k. B., *upele* l. B.

11. *viřcava* k. ar *sānupēm*: *audruve* (jeb «*audrava*») k., *elēja* k., *kūle*.

12. *platuone* k. ar *sānupēm*: *sidrabe* (jeb *sudrabe*), *rezis*, *zviēdra* strauts l.

13. *skruņda* (*veċ-svirlaukas* pag.).

14. *svēte* k. ar *sānupēm*: *vilce* l. (ar *sānupēm*: *kānupe*, *ķesis*, *kukure*), *tērvete* k. (ar *sānupēm*: *bērze* (?) *bramberģes* pag., *svē(r)paine* k., *suodene* jeb *suōdus*² [ar *sānupi*: *egluona* // 158 jeb *egluone*], *cērpaine* k., *skujaine* k. jeb *skujene*, *reņģe* l., *upiža*, *audzu upe*, *mēlnais* strauts), *aūce* k. (ar *sānupēm*: *sudrabene* (*ilē*), *guōvainis*, *grazaņķis*), «*ķive*» jeb «*ķīve*», *jaunupe* (ar *lipstupi*), *skujene* k. (*snīķeres* pag.).

15. *bērze* k. ar *sānupēm*: *džūkste*² (ar *sānupēm*: *slaņpe(ne)* k. jeb *lācupe*, *graūzde*, *gaūrata* [ar *tuo* satek *piēnava*, *kuřā* ietek *seļlīte*], *kažuļu upīte*), *ālave*², *šesava* l., *veċupe*, *snīķere*, *liepuora upele*, *mērgaiņa* str. k., «*rūdulu*» str. k.

16. «*rūduls*» (*valguntes* pag.) un *mēlnupe* (*liobērzes* pag.), *kuřā* ietēkot *puolene*. Bez tam vēl minama *liēlupes* atteka *driksa*.

III. Jūřā ietek:

1. *lācupe*² (*cērkstē*) un *laņkupe* (*sēmē*).

2. *teitupe* (*ēngurē*), *uguņupe* (*mērsragā*), *silupe* (ar *sānupi*: *varlauka*) *ārlavas* pag.

3. *ruōja* jeb *dižupe*.

4. *diž-irve*, *kuřā* satek *steņde* (ar *sānupēm*: *sēme*, *gargruodu valks*, *veļkum-upe*, *stragnais valks*, «*lohre*» B. [ar *sānupēm*: *uostupe*, *rūšupe*], *pāce*), *riņda* jeb *tuōpupe* (< **puopupe* ?) jeb *ēngure* (ar *sānupi*: *riēkte*, *kuřā* ietek *laumas valks*, *kursu v.*, *mēlsuon-v.*), *mazupe*.

5. *maģ-irve* (ar *sānupēm*: *vindu valks*, «*medar-v.*», *zārdū v.*, *kruslakšu v.*, *stragne*), *kukšupe* (*duņdagā*), «*nabele*», «*medala*», *oldere* (mainot savu izteku; līb. *older* «*nemierīgs*») (*sarkanm. pag.*).

6. *veņta* ar *sānupēm*: a) *vadaks(t)e* l. (ar *sānupēm*: *ežere* (*kuřā* ietek *likupe*), *alkšņupite reņģu* pag.), b) *zaņa* l. (ar *sānupēm*: *abrupe* k., *pipaļa* k., *pisupīte* l. B.), c) *ciēcere* l. (ar *sānupēm*: *vēršāda*² *saldus* pag., *ruobulds* B., *abarvalks* B., *smēle* B., *prišķa* B., *paksīte skrundas p.*, *naša* k., *ruņba* k., *kaņava* jeb *kaņurga* l., *skaidiene* l., *mūrene* l., «*stembu*» strauts l. B., *bērzene* l., *puodene* l., «*dzemdega*» l. B. *sātiņu* pag.), d) (*skrundas* pag.) *aknupe* B., *rāpis* B., *gařrūdeņa upe* (ar *sānupi*: *viesīte* B.), *kuoja* k. B., «*snēle*» B., «*krača*» B.

maiņa B., «kraula» B., *gudupe* B., «grozila» B., *dūmiķa* strauts B., e) (*raņķu* pag.) *puōnaksis* l. jeb *puonakse* B. (ar sānupēm: *ruōbalts* k., *zuobēna* valks l. B.), *mazupe* jeb *pindzere* l. B., *purvupe* l. B., // *bārbienā* valks l. B., *velējuma* valks l. B., 159 f) *ēda* l.; g) *riēžupe* l. (arī: *rēžupe*², *režģupe*; ar sānupi: *veldze*²) un *rudupe* l. (ar sānupi: *ratīņvalks*) *griķu* pag., h) *mērgava*² (*tēndas* pag.), i) *abava* l. (izceļas savienojoties *bikstupei* un *viēsatai*, kuņā ietek *ķiba* k. [*remtē*], *čužas* strauts, *tuņa* str., *peļnu* str., *gaiša* str., *lāča* str., *brandavu* str. l. [*struteļē*], *kārtavu* upe, *rāvas* strauts, «reža» str., «tarpenes» str., «degas» str., *dangas* str., *jauju* str., «ķiku» str., «spindags» B. [*jaunpili*] ar sānupēm: *ruōja* (*grenču*os), *mazupite* l. B. un *vēdzeļu* upe k., kuņā ietek *akmeņu* strauts k. un «klaničas» str. l. B. (*zemitē*), *svarite* B. (*pūrē*), *paisnīte*, *nirīte* un «grīva» B. (*lamiņuos*), *bēbrupe* l. (sānupe: «gredaušķis» B.) un *urga* (*cērē*), *skrivere* (*kandavā*), *amuonīte* k. (*aizupē*), *raņbulis* k., *mulc(u)s-upe* k., *amule* k. (ar sānupi: *liēsupē* k.), *imule* k., *smirduošs* strauts B., «dobeš-str.» B., *lanksēržu* upe k., *liepu* strauts k., *mīlzava*² k., *muņdaga* k., *kaķītes* strauts, *krusta* str. k., *virbīte* l. (*sab. valgalē* un *matkulē*), *svēnta* l. jeb (augšgalā) *jāšupe* (ar sānupēm: *bēčupe*, *kaļķupe*, *čučupe*, *ļallupe*) *jaunpagastā*, *šķērsta* upe l. (*pastendē*) B., *ruņbiņa* (*rēndā*), *kruōja* (*kuldīgas* pag.), *tērpīete*, *kraupe*, *tukte*, *trekne*, *pazu* valks (*zlēkās*), *ragava* (augšgalā: *augstupe* un *vēčupe*, kuņā ietek *māme*, *beste*, *dzintarvalks* un *pieķu-valks*) l. B., *talku* valks un *nuovad-valks* l. B. (*zlēkās*), k) *packule* l., *standze* l., *brīce* l. (rodas satekot *elkšķenei*² un *skaldei*) ar sānupi: *ince* (*sarkanm. pag.*), l) *luōsis* k., *dūmiķis* k., *dunava* k., *šķērvēlis* k., *vārdava*² k., *lētiža* k. (jeb *lētižu* upe, kuņā ietek *baltupe*) 160 *nigrandas* pag., m) *kuōja*² k. un *dzēlda*² k. (ar sānupi: *šķērdule*) *brīķu* pag., n) *ēnava* k. B. (ar sānupēm: *kūldruv-valks*, *mēmel-v.*, *dumbier-v.* k. B.) *raņķu* pag., o) *bēbrupe*, *saūsgā/-upe* k., *sūrupe* k. (*kuldīgas* pag.), p) *naba* k., *brīķu-upe* k. (ar sānupi: *kukupe*) *padures* pag., r) *menču* valks B. (*zurās*).

7. *užava* (jeb *zirgmežupe*) ar sānupi «*margava*» l. un *sārnate*.

8. *rīva* ar sānupēm: *mazupe* (*lipaiķuos*) un *mariņa* k.

9. «*kanupe*».

10. *saka*, rodas satekot *tēbrai* (ar sānupēm: *aluokste* [sānupe: *skālda*] l., *laža* l., *sarkanvalks*² l.) un *duŗbei* (ar sānupēm: *rudīte* B., *zīles* upe l., *ašu* valks l., *gareļu* v., «ilmade» k. B., // *kazupe* k., *kārpa* k., *mazupe* l., «pilsnika» l. B., *lakšupe* 160 k., *gārde* k., «ebriķis» k., *kažuok-pelce* l., «bragata valks» l. B.).

11. *ziemupe*, *grīguļu* upe, *sareiku* upe.

12. *pērkuone* B., *pape* (sānupe: «*veciņa*» upe), *svēnlāja*.

IV. Ezeros un purvos ietek:

1. *vēcmuīžas* (?) *ēzērā*: «vērtēža» jeb «plute» B. (*gār-senes* pag.).
2. *viesiša* *ēzērā*: *trume* (*ieķingrāves* pag.).
3. *bukūzī* (*ēzērā*): *saltupe*; *kausiņā*: *guovupe*; *saukas* *ēzērā*: «bērupe» B. un «ūdru tēcis» B. (iztek no *kausiņa* *ēz.*; *saukas* pag.).
4. *buoķu* *plavā*: *zirgupe*, *kuķā* ietek *vāveres* strauts (*val-les* pag.).
5. *rūnu* *purvā*: *ragvēzis* un *sudrabene* jeb *sidrabene* (*ēmburgas* pag.).
6. *krišjāņa* *muižas* *ēzērā*: *luomu* strauts B. (*duobeles* pag.).
7. *zaļās*-*muižas* *ēzērā*: *ellite* (*zaļeniekuos*).
8. *liel-auces* *ēzērā*: *dūņupe*².
9. *tukuma* *ēzērā*: *zvirgzdupite* (*vēcmuoku* pag.).
10. *kaņieri*: *sluôcene*² (*tukuma* apkārtne).
11. *jaunpils* *sudmalu* *ēzērā*: *padruvu* strauts B.
12. *īvandes* *ēzērā*: «bebriens» jeb *bebrieņe* B. ar ietekām: *valsāte* un «*paružu*-*valks*» B.
13. *cieceres* *ēzērā*: *raganu* strauts, «*judiņu*» str. B. (ar ieteku: *runču* str. B.).
14. *vilgāles* *ēzērā*: «*tormenju*» str. B.
15. *vēc-satiķu* *ēzērā*: *dzīvene*² (*gaiķu* pag.); *pautu* strauts B. *sniķeru* diķī (*gaiķu* pag.).
16. *suteņu* *ēzērā*: *ķelķene* B. (*vēc-satiķuos*¹⁹⁵).
17. *lainuma* *purvā*: *mūkuošs* strauts (*matkules* pag.).
18. *spār(n)es* *ēzērā*: *mālupe* (*stendes* p.), *vid(u)s* (*spār-nes* p.).
19. *kāņu* *ēzērā*: «*ganeklis*» (*pastendes* p.) B.
20. *plavu* *ēzērā*: *aizupe* (*vandzenes* garlenē).
21. *rideļu* *sudmalu* *ēzērā*: «*kogre*» B. (*zentenēs* pag.).
22. *jaunsudmalu* *ēzērā* (*pūres* pag.): *ķilūžu* upe, *kuķā* ietek: «*višums*» B. un *pikste*. //
- 161 23. *ēngures* jeb *ēnguru* *ēzērā*: *žurnikas* upe (*vandzenes* p.), *apsišu* upe, *dursupe*, *mēlnupe* (*zentenē*), *krauju* upe, *klankšupe*, *kuķā* ietek *mazupīte* l. (*dzirciēmā*), *cūksaru* upīte (*cēres uokslē*), *muldupe* (*lamiņuos*).
24. *usmas* *ēzērā*: *aizupes* strauts, *āpes* upe. (*rēndas* pag.), *ēzergala* upe (*spāres* p.), *struncene* B. jeb *struņcele*, *baņģava*, *kuķā* ietek *truņpvalks*² (*ugāles* un *zlēku* pag.).
25. *stūriņu* *ēzērā*: *lagžu* valks un *piltiņu* v. (*dundagā*).
26. *diž-gramzdas* *sudmalu* diķī: *trumpe* B.
27. *durbes* *ēzērā*: *truņpe*², *zemgrīda*, *lise*.

¹⁹⁵ [Pirmpublicējumā: *vēc-satikuos*. — V. D.]

28. *papes* ežerā: *paūrupe*², *ligupe*, *kuṛā* ietek *vārnupis* (*rucavā*).

29. *liēpājas* ežerā: *tiltupe*, *ālande* («alante» B.), *ķišupe* B., «zaļā-upe» B., «dorupe» B., «otanka» B., *bārta* (lejāk: *nīca*²) ar sānupēm: *tuōsila* k. (sānupe: *caūrupe*) *nicas* pag., *vārtāja* l. (jeb *vārtava*) ar sānupi: *muižupe* B., *kārklupis* (*bārtas* pag.), *raūdupis*² un *rūdupis* (*dunikas* p.), *krūte*², *ruņa* (*gramzdas* p.) ar sānupēm: *mālija* l. (*gramzdas* p.) un (*āzviķu* pag. B.) *spricele*, *spraude* k. (jeb *sprande* ?), *kuṛā* ietek: *sārte* un «vitvite» l.

30. *vērgales* pag. plāvās: *spalvene* un *pluoča-upe* B.

31. (zvārdes p.) *svētaiņu* ežerā: *svētaiņu* upīte B.

V. Ietekas vieta izdevējam nezināma:

akmeņupe bebreņu p., «cīruline» B. un *lielupe* rubeņu p., «nagorda» B. divietes p., *aldaunica*, *ērmite*, *ruobežnica*, «vei-peīte», «vōrsḡoune», *mišiņa*, «pūdvoze» biržu p., *gaṛā-dūksts*, *vēžupe*, *neretiņa*, *salāte* neretas p., *grīvīte*, «vaivōršā» dignā-jas p., *raudupīte*, *dvēselite*, *brasliņa*, «kučupe» B. saukas p., *laucese* un *lāčupe* sunāksts p., «klistups» B., *pinkas-grāvis* B., *radžu* gr. B., «ledviķu» gr. B., *zvirgzdu* gr. B., *darījuma* gr. B., *randu* gr. B., *dalbes* gr. B., «dešupe» B. secas p., *caūņupe*, *uošupe*, *zirgupe* lindes p., *trakupe* valles p., *gudupe*, *pādere*, *smārda*, *pātīte*, *žebere*, *vedzere*, *rūdupe*, «ģirupe», «jūga» B. valles taurkalnē, «jugupe» daudzseses p., *stabule* cēraukstes p., *dadzupīte* balduones p., *kaulupe*, *viksniņa* jeb *ellite* vēcmuižas p., *malvois*, *blusiene*, *kanieris*, *lācītis* B. mežuotnes p., *bābas* strauts B. grienvāldes p., «svīte» B. un «dzīrupe» B. run-// dāles p., «vel(e)nica» un «snierājs» duobeles p., «skurba» jaun-162 svirlaukas p., *dzērvēne* svētes p., *zīles* upe, *baluožupe* ar *sluōkas*² strautu garuozas p., «ķire» vilces p., *kundurene*, «kni-tarene», «pečurene», «vagarene», «kasparene» (strauti B.) džūksts p., *timpas* strauts, «āniku» str., *lāmas* str., *liepas* str. B. bērsmuižas¹⁹⁶ p., *balžņa* annasmuižas p., *pičurga* remtes p., *īle* īles p., *skujupe*, *vēršupe* (ar sānupi: *stiřņupe*) tukuma uozuolniekos, *rataleja* B. un *ragavas* strauts B. bēnes p., *vīžupe* B., *likaušķu* strauts B., *pauģu* str. B., «ārnas» str. B. slampes p., «avikne» ar *vēršu* strautu B. vēc-auces p., *pērkuoņa* upe B. liel-auces p., «ķīrupe» un «ķeldas-ezer-upe» B. sēmes p., «sakarnica», *ģeides* strauts B. lestenes p., *audžu* upe B. jaunpils p., *blīdene* ar *rika* strautu B., *dundurene*, *ziemelene* (strauti B.) blīdienes p., «zīmupe» B. bikstu p., *buōle* (satek ar *grīvu*), *kārkluvāls* B. spāres p., *dienišķu* upe B., *duobeļ-strauts* zentes p., *čiukstene*, *auderene*, *susterene*, *krancene*, *stiebrene*, «vilata», «pedele» lamiņuos B., *vildene* dzirciema p.,

¹⁹⁶ [Pirmpublicējumā: bērzmuižas p. — V. D.]

liēviķupe, lāčupe, kalvatnieka upe, bērzuoņa B. vandzenes p., «jērupe», pelču upe, duobes valks, nuovada v., «rovalks» vandzenes uoktē B., duobes strauts kandavas p., «tērūkš-upe» B. pastendes p., rankupe, «klemstupe» B. ēngures p., dzirselē kabiles p., zīlupe, strumpa stendes p., zāra-valks, struōjas upe sab. valgaies p., kukupe, svēte, reze, kruōvešu strauts, pūteļu str., ailaipas str., pūntes str., «rumu» str., «bumu» str., lincū str., «ilmatu» str., dīlģu str. B., pikuča str. B., «kroju» str. matkules p., rudīte aizupes p., skrimbas strauts B., ciemātes str. B., išvinte, krācis B. zantes p., kaļķupe ar mazupi, dižupe jeb raķu upe, cēlmupe, apšupe, pilsupe, bēbrurga, «vana-urga», āž-urga, vēņu valks, gurnupes v., uzpiļu v., kruncantvalks (ietekot pītragas upē) dundagas p., sveice, sviķupe (ietekot rakupē), «piebites» valks, kraujvalks, zalkšu v. B. puzes p., «ŗaukts» valks B., rendes v., «agas» v., «kaucen-v.» B., «stelben-v.» B., «vedels-v.» B. puopes p., vēžupe, ežvalks, kūrumvalks ugāles p., gaiļupe, sūdzeru² upe, zābak-upe³ usmas p., kāžupe² zlēku p., vēcupe užavas p., dižupe, maģupe ēduoles p., zvirbuļupe, «vārzava» B., gringvalks B., mildre B., «bligat[a]» B. piltenes p., kamarce sarkanmuižas p., sālīja², dūmu valks // 163 kuldīgas p., «lēpupe» B., mazupe B., «vilgute» B., «ķiernava» B., mēlsūce² jeb palapiene turlavas p., brasla B., asinslaižu upīte B. (te bijusi kauja starp krieviem un zviedriem) zvārdes p., «pestile» B., vaines valks B., slakterenes v. B., cikste skrundas p., imāļa (= imule ?) gaiķu p., dzirupe¹⁹⁷, dūņupe, libuvalks², gripuvalks² rēndas p., vālupe (tur ietek: zvirgzdu valks B., šekuma v. B.), aukstupe B. īvandes p., āķu upe ar mēncu strautu k. B. gaiķu p., dēņu strauts, kriekļu str., spaļu str., nuovadu str., sēklenicu str., ruņģu str., deģeņu str., būriņu str., dundupes str. B. saldus p., abrupe, mēlņupe liel-ezeres p., gripsle, piņčupe snēpeles p., andumupe, mēļupe padures p., vēžupe, liēšķupe kurmales p., šķēde² vārmās p., ruņbiņupe, duļlupe, plīķupe planīcas p., lapišķe, jūdupe, «trivale», ruožene (strauti B.), diž-dāma, vīka āzviķu p., misika tāšu padures p., spiņnis nigrandas p., stragaiņu valks B., elles v. B., krauļa v. B. cīravas p., redeļu valks B., nuovada v. (te saiet kuopā 2 nuovadi) B. sieksātes p., tiemene B., jaunupe B., «pešļu» upe B. alsungas p., vēčas strauts B., birstala B. gramzdas p., vācu valks B. šķēpeļu v. B. aizputes pils p., vaipe B. valtaīķu p., leinumu upe B. (ar sānupi: šķēres upe l. B.), «karukalna» upe B. (ietekot mēlnupē) purmsātu p., tituone, sprecele, skutulišķe, skābjupe², pāžupe², raūda valks, kruviena v., lesika v., jāūjas v., aldes v., dārga upe, dūrenes upe, ziēda uīga aizputes apriņķī, lanku upe B., dunalka B. (ar sānupēm: kārklejas valks un jaunzemes v. B.) vērgales p., grēve, vizla

¹⁹⁷ [Pirmpublicējumā: dzirupe. — V. D.]

vecpils p., *reiņa* upe B. (ar sānupēm: *leišupe* un *kaļupe*) un *klāška* valks (ietekot — kā arī *reiņa* upe — *mēlnupē*), *prieka* priekules p., *sargupis* dunikas p., *avuotupe*, *mēļteka* gruobīņas p.

Salīdzinot šo sarakstu ar Latvijas kartēm redzu, ka te laikam vēl trūkst dažu upju vārdu. Un dažos gadījumos, kur bija iespējams pārbaudīt manu avotu ziņas par kādas upes ietekas vietu, šās ziņas izrādījās nepareizas; var tāpēc te būt dažas nepareizības par upju ietekas vietām. Papildinājumi un pārlabojumi man būtu ļoti vēlami otram izdevumam. //

LATGALE

DAUGAVPILS APRĪŅIS

asūnes pag.; iedzīv. — *asūnieši*¹. Sp.

aišpūri c.¹⁹⁸, «āldza» jeb «jōlza» m., *apaļi* c., *aprabauči* c., 164 *asūne* c., *asva* c., *blusava* c., *brēnči* c., *budauka* c., «butkuni» («butkāni») c., *ciemātava* c., *dinaburceņa* c., *diņķinišķas* c., *dzirovanišķas* c., *gōrnys* (nom. pl.) c., *gražuļevka* c., *griēzēni* c., *jaunā-sala* c., *jaski* c., *kacari* c., «kaīriši» c., *kaitra* c., «kalakalns» c., «kaļvēši» c., *kāndrašēni* c., *karaļava* c., *karēļi* c., *kramānišķas* c., *krievēņi* c., *kulakava* c., *kūrlinava* c., *kūlnauci* c., *laizēni* c., *lazdukalns* c., *lāci* c., «lukšava», *luži* c., *madalāni* c., *mēņģi* c., *murānišķas*, *mūodrilava* (jeb «mudrulava») v., «neikšāni» jeb «naikšāni» c., *pasava*, *pāukštava* c., *pāņu-kalns* c., *perveļava* c., *pilēni* c., *plutišķas* c., *plūpava* c., *priķņi* c., *putrāmnišķas*, «rēiņi» jeb «raiņi» c., *rubinauci* c., *rumakava* c., «rutki», «sabaļi», *samanišķas* c., *skutulava* c., *spāģeva* c., *spiļukalns* c., *sūnkava* c., *šļekatava* c., *šņucinava* c., *vatzava*, *veizinišķas* c., *zēizes* c., *zelišķas* c., *zēmberava* c., *zukulava* c., *žēguni* c.

«kāiva» ēz.

kāupres kalns.

plava: *duobuolitis* («dūbūlēts»).

dagdas pag.; iedzīv. — *dagduoni* jeb *dagduoniši*². Sp.

āndeņi c., *bagdāni* m., *bēduni*, *bēitāni* c., *bikava* c., *bieža* c., *brānkas* c., *brunava* v., *dagda* (< **dēgda* ?), *dīnduni* c., *dirvēni* v., «*dyumaņi*» («*dylmaņi*»), «*eisāgi*» c., *grigi* c., *grīšēni* c.,

¹⁹⁸ Saisinājumu nozīme: c. = ciems, v. = viensēta, m. = muiža, pusm. = pusmuiža.

ģeķi c., kalnamuiža, «kalpoune» m., kazimirava m., kramāni c., kuti v., lazdauski c., magnusava m., masliši v., murēni c., nērētieši c., pērvēlišķas c., platkas c., pūncuļi c., rapšas c., rēkuti c., rīmšēni c., rumakava c., saldes c., salži v., skudriki, utēni c., ūbēļi c., uōzuleņi c., vēteři c., vīgari c., «vuorzoza» c., zareņi c., zēļi c.

ēžeri: siveris, izūns, zēguoze, lubāneņš, visauda («visolda»). ||

grāveŗu (turpmāk: āulejas) pag.; iedzīv. — grāverieši (aulejieši)². Sp.

165 akminīca c., ānči c., apšinieki c., āuļa jeb āuleja (bazu.), blēideŗi c., brēnči c., brēslava c., busenišķas c., daskas c., dragi, «drōngāni» c., dreģi c., dudelī c., dudelišķas c., dzēlbi c., ēžergali c., gailišķas c., grāveŗi c., grīetēni c., kakteņi c., kalendari c., kālvji c., kazulišķas c., kleķeŗi c., «kropišķys» c., kukaŗi c., kūodenī c., «ķišķi» c., luņi c., mateļi c., mēldeŗi c., nīcišķas c., pīpeņi c., platie c., prusaki c., putēni c., putne v., puōdnīeki c., raģeļi c., rijnieki c., «romanišķys» c., rubini c., rūōži c., «sampanova» v., sēkava c., slabada c., spalbjī c., šapari c., šķipi c., vaišļi c., vānagi c., vāveres c., vēigulī c., vilimēni c., ziperes c.

gāušļas ēz.

izabelinas (turpmāk: skāistas) pag.; iedzīv. — izabelinieši (skaistieši)². Sp.

acišķas v., āncinišķas c., āndžēni c., «atgānišķys» c., ārupji c., bagdāni c., baldinišķas v., bāltiņi m., bādži c., bēŗi c., birnišķas c., bluzmas c., brēncišķas c., cāurumi c., čaūpi c., čēnčupi c., dāudzieši c., dāugulī c., dīlbas c., dirvanišķas c., dreģeļi v., ekši c., ezereņi m., gāugarišķas c., grūndēni c., «ģēibys» c., izabelina m., īndrava v., juragava v., jurēni v., kačāni c., kališķas c., karališķas c., kākēņi c., kлагаči c., kuliņi c., kuŗcišķas v., kūrpnieki c., lāinīki v., laucinišķas v., liepeņi c., lukštēni c., luņi c., «liučāni» c., ļeksas c., ļudvigava m., ļukatas c., naūdinišķas c., niēdrica m., pakulišķas v., palmalnieki v., paurišķas, «peļņiki» c., pīpiņi c., priēķšēni c., pūncuļi c., putēni c., puzas c., ramulišķas c., rāudavišķas c., riņģi c., rūkmūoni c., silavi c., sīkaļi c., skāista m., skradaļi c., smīldzišķas c., spālvji c., spālvišķas v., stāinišķas c., stali c., stalnieki c., steltes c., «strēiķi» c., šusteņi c., tāulinava c., tīrēļi c., traptišķys c., «trēiķališķys» («trāikanišķys») c., trušeļi c., trušeļišķas c., ūnzulī c., ūorneicāni c., vāičuki c., vāinišķas c.,

vālteri c., vanagi v., vanaģiškas c., vecēļi c., vēiguliškas v., vē-
veri c., vikaiņi c., «vūornacāny» c., ziemeļi v., zukuliškas c. //
ēžeri: plaūdeņš, lubāneņš, vēlna-acs, āžuknis, ustubnieks, 166
indra, stirna, īldzis, sams, kulis, «drēics».

izvālta pag.; iedzīv. — izvaltieš. Sp.

aizpurvieši c., ancāni c., anzuļi c., anzuliši c., bāleņi c.,
bēržine c., brūveri c., būotēni c., «ēleītāni» c., čāupy (jeb
čālp) c., eleši c., guta c., ģēņģeri c., izvāļts, jāpiņi c., jau-
dzimi c., kālvēši c., klāveņi c., kleķeri c., krievēni c., kūrsieši c.,
kūodeņi c., «lābeņi» c., lāči c., likumi c., murēni c., nāiņi c.,
pakuļi c., pīldiģi c., pipiņi c., pietriņi c., platači c., puzaniškas
c., rimšēni c., rumaki c., «sārguni» c., smitri c., sprūoģi c.,
stūrmaki c., stūraiņi c., sukailina c., «suvēizdys» c., «suveiz-
dišks» c., «šakmani» c., šķelteņi c., šķērbeškas c., šķipuri c.,
trūoļi c., tukāni c., ubadziškas c., undrukāni c., valaiņi c.,
vanagi c., zīles c., zukuli c., žmūidziņi c.

birža ēžers.

kalni: sāules k., vēlna k., degšņa k., smilšu k., sāļa k.

siļuka plava.

tirēlis (purvs).

jāsmuižas pag.¹⁹⁹ T.

aizkalnieši c., aizpurve c., akmināji c., alingava, alnava,
amalka c., aneliškas v., antēni v., an(d)zuļi c., apalava v., ap-
šenieki c., bāikas c., bandariškas c., barisava v., baškas c.,
bēbri c., bērza-rubini c., bērz-sala v., bicēni c., bīržugals v.,
blakas c., bramaņi c., bukališkas c., burtnieki v., butlēri c., bū-
bini c., caīci c., cepliši c., čeglinieki v., dāugavieši (jeb daļga-
viši) c., dēduļi, degšņa v., dirvaniškas, «druvaši» v., dublinieki
c., dzālbi c., džereņi c., ēžergals, garkaļņi c., gāgas c., gra-
čuļi c., gražuļi, gribustēni jeb gribūsti c., gubaika, gubaniškas
c., gubanieši c., «gurnēši», guzas c., janava v., jaudzimi m.,
jāsmuiža, jelnieki, jezupinava m., «jurģiši» c., justinava,
«juzava», kalnadruva v., kalna-rubini c., kālvēni c., karnups v.,
kasteris m., kazuliši c., kazupe v., kātēni, kleķeri c., kudļi c.,
kukļi c., kūrmī c., «leikova», «litinišķi», «litušķi», «līpnagi»,
lukstinieki c., lūmāni c., māurēni c., mazuri c., niēdrica jeb
niēd(e)rmuiža, pastari c., pākšēni m., pelēcis m., pip(i)ri c.,
pīrsava, pīpiņi, piēnupi v., diēzeļi c., priēkuļi c., putēni c.,
«pūdži» c., raipole m., rūdavka (raudāksne) c., raziši c.,

¹⁹⁹ [Vēlāk arī: Aizkalnes pag. — V. D.]

167 *rāčēni* c., «*rezes*», *riņči* c., *riekstu-kalns* v., // *rubini* c., *rušāni*, *salinieki* v., *sālkas* v., «*saubri*», «*sedeži*» c., «*seikava*», *silava*, *silinieki* c., *skudrinieki* c., *smilktinieši* c., *spārēni* c., *stradi m.*, *stradiškas* c., *stūopēni* c., «*sudnieki*» c., «*survīli*» v., *sūbri* c., *svāļbi* c., *sviliškas* c., *šāures* v., *šņapsti* c., *tirsava*, *tumaniškas*, *upmalieši* v., *urķi*, *uozuldārzs* v., *vaiži*, *vārdavka* c., *vēcaine* v., *vingri* c., *vīskupiškas* c., *vucini* c., *zaķinieki* c., *zarēni*, *zēltarags*, *zīles* c., *zīlēni* c., *ziliškas*, *ziemeļi*, *žagari*, *žēlvi* c.

kalns: *zaira* k.

purvs: *strimins*.

plavas: *ubadzine*, *skujupis*, «*samuliņa*», «*sacyns*».

kalupa (turpmāk: *kalupes*) pag.; iedzīv. — *kalupieši*? T.

āizalksne, *āizupieši*, *alksna*, *alus-sala*, *ancēni*, *apalā liepu-sala*, *aplaciškas*, *aūdeņi* (jeb *and-?*)²⁰⁰, *baltači*, *baltmuiža*, *bābusala*, *biebeliški*, *bicēni*, *bisteri*, *briēdiškas*, «*čyukuļi*», *dēļu-sala*, *dibnāja* (nuovads), *dubeņi*, *dubna*, *dunciški*, *dzelbi*, *ēzermale*, *gadzēni*, *gaļas-purvs*, *ganeņi*, *garā liepu-sala*, *garā plava*, *glizdeniškas*²⁰¹, *grūsteņi*²⁰², «*guduli*», «*guta*», *ignatēni*, *izdēgas*, «*jauzemnieki*», «*jubuli*», *kalups*, *kapči*, *kaupri*, *kruteļi*, *kukliški*, *kunga-sala*, *kuseņi*, «*ķeiši*», *lāipa*, *lauriški*, *lazdava*, *lazdēni*, *lazdu-sala*, *lāča-druva*, «*līpvaļdi*», «*marilas*», *mendriki*, *miglēni*, *mukāni*, «*narbuti*», *nautrēni*, «*orniškas*», «*oršu*»-sala, «*pabierži*», «*pazeiži*», *pietrēni*, *placiņi*, *plāņi*, *plāniškas*, *puodēni*, *remeicāni*, «*riteņavka*», *rudēni*, *rudinava*, *ruksiški*, *rutki*, *ruži*, *salāji*, *salinieki*, *salieši*, *sami*, *sausais-purvs*, «*sludiniškas*», *stradi*, *stradiški*, *stūriški*, *svenči*, *timši*, *ūbuļi*, *uokstu-sala*, *vēcums*, «*verdeņi*», *vengri*, *vilkapi*, «*vilkmeri*», *vingri*, *zēltavka*, *ziēda-purvs*.

kalns: «*juknis*».

baltapurvs.

plavas un ielejas: «*graizgališkas*» (pl.), «*gleizdupe*» (ieleja), «*rīšas*» līcis.

kapeņu pag.²⁰³. T.

akates, *akra*, *akuoti*, *alenieki*, «*āuzvierņi*»²⁰⁴, *batari*, «*beči*», *biržgalis*, *birži*, «*bierļi*», *brīdēki*, *brūveri*, *budriškas*, *dāukstes*²⁰⁵,

²⁰⁰ [Pareizi: *āndeņi*. — A. B.]

²⁰¹ [Pareizi: *glizdeniški*. — A. B.]

²⁰² [Pareizi: *grusteņi*. — A. B.]

²⁰³ [Vēlāk parasti: *Kapiņu* pag. No tā atdalīts *Eglūnes* jeb *Aglonas* pag. — V. D.]

²⁰⁴ [Pareizi: *āncvērēni*. — A. B.]

²⁰⁵ [Pareizi: *dāukšti*. — A. B.]

dāuzkāji, dimpari²⁰⁶, dirvēni, dirvaniškas, dzirkaļi, ēglūne, ežertāpi, grebēži²⁰⁷, «greči», griguļi, «guta», «guteņi»²⁰⁸, «iskari», jaksti, jaūdzeni, jukuļi, kadari, kaļķi, kapari, kapeņi, karaļi, katariškas, kaūškaļi, kļavēni, kraukļi, krazati, «krivaši»²⁰⁹, «kudzeniškas»²¹⁰, // «kugori», «kumeļaiņi», lapati, «lāudāniškys», lēimaņi, «lēitani», lubāni, lūdēni, madelēni, «makuši», matisēni²¹¹, «mēiruļi», mērinieki, misēni, munišķi, murēni, muša, petriškas, putēni, ragav-purvs, «repši», ruskūļi, ruskuliškas, rušūne²¹² (jeb rušāni), sāpuškas, «sēiliškys», sienapurvs, skujaš, «skuti», smēni, spīči (< spieķi ?), stradi, škapari, ubagava, ūosēni, ūošainišķi, «vagoni», vaguļi, «valeini», vārtinieki.

ežeri: «cirass», deņavas ež., «dēršaļu» ež., «drejis» ež., «dubelis» ež., «dubols», ilžas ež., kugara ež., kasteris²¹³, mušēš, raudas ež.

krāslavas pag.; iedzīv. — krāslavieši. Sp.

aišpūri c., ān(d)žēni c., ašari c., «bāltica» (pusm.), baluoži c., «bāncāni» c., «bāncāniškys» (nom. pl.), bāuriškas, birnēni c., caļnes c., ceplīši c., cikani («cichani») c., «čāupy» c., dricka v., dricmūža (jeb «dridzmūža»), dūmbrava v., glāudēni c., glāudēniškas c., gribuliškas c., gribuļi c., ģereņi c., ģērķi c., ģintauti c., «jurani» c., kāmbulis m., kazanova m., kazindi c., «kropiškys» c., krāslava m., krievini c., krūmpēni c., «kūrciši» c., kūrciškas v., kūrpinieki c., kuseņi c., kusini c., kūodeņi c., «liučāny» c., lēksas c., lūdovikava m., mateļi c., miglēni c., muļķi c. (te dzīvo leiši), «nāudiši» c., «pārpuci» c., pastari c., pietrēni c., piēzēni c., platači c., plācini c., plinti c., plintiškas c., plūči c., «puķēni» c., «puķēniškas» c., purpuliškas v., «rakuči» c., ramuļi c., rimšēni c., «rusaki» c., «saksoni» v., sālīmi c., senīši c., silavi c., siveriškcas c., skadiņi c., skaista pusm., skrebeļi c., skrebeliškas c., skūmbini c., skūmbiniškas c., stali c., stašēni c., «šauru» v., škagališkys c., škuļēni c., tārtaks c., tračumi c., trūopi c., tūrki c., ūnguri c., «užinkolns» c., ūdri c., vagaļi c., valaiņi c., vāldiniškas c., vanagi c., vecēļi c., veceliškas c., vēiguļi c., vēveliškcas (jeb

²⁰⁶ [Pareizi: dimperi. — A. B.]

²⁰⁷ [Pareizi: grebeži. — A. B.]

²⁰⁸ [Pareizi: gūoteņi. — A. B.]

²⁰⁹ [Pareizi: krivošeji. — A. B.]

²¹⁰ [Pareizi: kūndzinišķi. — A. B.]

²¹¹ [Pareizi: matisēni. — A. B.]

²¹² [Pareizi: rušūna. — A. B.]

²¹³ [Pareizi: kastiris. — A. B.]

«jubeles») c., *vidaki* c., *vikaiņi* c., *vilimēni* c., *viŗvišķas* c., «vūodigēni» (leišu) c., *ziemaiži* c., *zubri* m., «žuri» c.

kalni: *sāules kalni*, «*cucurs*».

ēzeri: *ildzis*, *sekle*, *gulbine*, *rūgtēns*, *alksna*, *asva*, «*plercīns*», *māndeļe*, *baltais*, *skaistais*, *skujene*, *drīdzis*, *ata*, *siveris*, «*ārdavs*», *ašarainis*, *nameņš*, «*dubins*», «*skugņu*» ēz., *lejas* ēz., *kuorkliņš*. //

krustpils pag.²¹⁴; iedzīv. — *krustpīlieš*. E.

169 *aizkalnes*, *alūnēni*, *anciši*, *āndrēni*, *asuote*, *aūgstā sala*, *āuzēni*, *nikuru āres*, *balgaloji*, *baumaņi*, *bēbri*, *bisenieki*, *bogdāni*, *brēdiķi*, *bruklejas*, *budinkas*, *čētlakši*, *ciruļi*, *dāuksles*, *degsnis*, *dēļudruvas*, *draudava*, *dravokas kruogs*, *drēimaņi*, *druķi*, *dūcēni*, *dūķernieki*, *duobmežs*, *dzeņi*, *dzirkafi*, *ēriņi*, *garbārži*, *glāznieki*, *grabaži*, *gravēni*, *grīnzas*, *igauņi*, *ildzenieki*, *indriķēni*, *īrbenieki*, *irģēni* (jeb *jirģiņi*), *ierniņi*, *jurguči*, *vēja-kaķi*, *kaķiši*, *kalnusētas*, *kāļoji*, *kāuprenieki*, *spēles-kazāki*, *kazu-brenči*, *klāuģi*, *kņāvi*, *stipru-kondrāti*, *liču-krievi*, *krievu-jāņi*, *krōci*, *kūrsieši*, *kūkas*, *ķikuri*, *ķūnci*, *ķuoderes*, *laides*, *ķūģu-landzāni*, *lāucipiņi*, *lāuki*, *lazdenieki*, *lāci*, *leimaņi*, *leišupnieki*, *smēnu-licitis*, *lūopudārzi*, *lamāni*, *lūļēkas*, *maksini*, *medilas*, *slipuo-melderī*, *mežēki*, *midzeņi*, *miglēni*, *mizuki*, *namīķi*, *nesauļi*, *nikuri*, «*pakalnes*», *sakar-palejnieki*, *papuļi*, *pasilnieki*, *paupēri*, *pāvuļi*, *penigas*, *petrenieki*, *piņņi*, *pitelnieki*, *deles-pickas*, *piēģūti* («*piejūti*»), *plauži*, *plūošuleja*, *priži*, *prīednieki*, *punumuiža*, *purmalnieki*, *puņņiņi*, *pūtēļi*, *puōdnieki* (*dieviņi*), *ragāļi* (jeb *bērzemnieki*), *rankas*, *režģi*, *spēles-rēķi*, *ribāki*, *rizģi*, *rubēni*, *rudziši* (*ancēni*), *rusuļi*, *pruodu-sala*, *jaun-salieši*, *veseļa-sankaļi*, *sarkī*, «*sornu*» *miests*, *silavas*, *sīkstulī*, *siētnieki*, *skramāni*, *skudres*, *alkar-smēni*, *smīķi*, *spēldziņi*, *sprukti*, *spūņģēni*, *spūolēni*, *stanslavas*, *stipri*, *stirini*, *stradi*, *stukuli*, *stūlpiņi*, *sūņi*, *sviķi*, *šaurītes*, *šķilteŗi*²¹⁵, *šumēni*, *tēļi*, *tiltenieki*, *trepjumuiža*, *ūoglenieki*, *varieši*, *vaskārnieki*, *vāglēni*, «*vembri*», *veseļi*, *vēršķakļi*, *vīlcipiņi*, *zāliši*, *zēļkumuiža*, *zilāni* jeb *zilēni*, *zvidzēni*, *žabenieki*, *židi*; *krustpils*.

ēzeri: *baļādas* ēz., *bālتيņu* ēz. B., «*gardaunās*» ēz. B., «*krešas*» ēz. B., «*lakstiņa*» ēz. B., «*liezeru*» ēz.

dažādas vietas: «*spilvenīce*», *plienaines*, «*sōkle*», «*rōzas*».

kalni: *smeldžu kalni*, [«*kvietaines*» *kalns*, *raibuļas k.*, *kangaru k.*, «*āves*» k. B.].

²¹⁴ [Krustpīli, Medņos, Aiviekstē un Vīpē — lauztās intonācijas vietā runā kāpjošo intonāciju, bet Atašienē un Līvānos dzirdama gan lauztā, gan kāpjošā intonācija. — V. D., A. B.]

²¹⁵ [Pirmpublicējumā nav atdalījuma ar komatu. — V. D.]

purvi: [maukļu p., apariņas p., «avinu» p., gārsu p., «smilkšu» p., «skaļbu» p. B.].

lauki: [šķinums, degsnis, glizdaine, «saibana» l., «kucina» l. B.].

plavas: [duobmežs, bēbrainīte, tāurupes pl., «rasenīce», darījums, grūžaine, «pelupes» pl., grundulnīce, rāvaine, «kope-niece», prūsaine, svilaite, uozuolnīce, «melncirsne», mārsnīce, alksne, «vāldžā» B.].

ganības: [rasene, rāviņa, astīte, stradene, stiebraīne, bērzava, lapsenīce, duobnīce, kārkliete, apsene B.].

meži: [«dudur-m.», driksne, astrīne, «dzeltsils» B.]. //

līksnas pag.²¹⁶; iedzīv. — līksnīeši². Sp.

abaruoni c., aizbalte c., aizpurvieši c., aizupieši c., ānde- 170
nieši c., asais-stūris c., āudzariškys v., āudzgalieši c., aukste-
nieši c., «aūkšpole» m., āuseika pism., āužgulēni c., bulvīši c.,
ceglīnieki c., drēiski c., dukuriši c., dublinieki c., ignatēni c.,
ilgājs v., jaunušēni c., jūokši c., kāiri c., kalniškas c., kālvēni c.,
kazupieši c., kāķeniškas c., kāsine v., kļiņģeriškas c., krīevēni c.,
krūogasala c., kucini c., «kusiņi», kūdaiciši c., ķirups m., līksna
m., lūzinieki c., māļugals c., mātulēni c., mežasala c., mīestēļi c.,
mukāni c., mūnciškas c., nīcgālis m. (iedzīv. — nīcgālieši),
palmalieši c., pāukštes c., peleīči v., petiniškas c., plūocinīši c.,
putrine c., puōdēni c., «rasnači» c., ratnieki c., ribāki c., riti-
nīši c., rukāniškas c., «saksonīši» c., samugals c., sarkāņi c.,
sāukas c., saūša-kalns c., skuķi c., slabada c., slīži c., sniekši
c., stalīdzēni c., stiebraines c., stūopeni c., svēnci c., šuti c.,
tārtaks c., tenisi c., tilti c., ūodze c., ūoglinieki c., uorbeidāni c.,
vabale m., vāideri c., vaīkuliši c., vaīkuļēni c., vārkvieši c.,
vierdēni c., vīngri c., zabaltiškys c., zadzinieki c., zaķu-purvs
c., zēlta-purvs c., žvirine c.

plintauka (plava).

ēzeri: kāša ēz., ļubasts, siļa ēz., baltežers, pautēnu ēz.,
pelēcu ēz., šuņa ēz., plācīņu ēz.

līvānu pag.² T.

adināite, aizpurvieši, ancāni, arsmīnieki, aūgšas, āuseika,
āuzēni, bagu-druva, «baltmaņi», bambāni, baubālis, bērnū sala,
bīkavnieki, bīržēki, bisenieki, «brīsla vecēļi», brīžu sala,
brūvēri, bucenieki, «budži», celminieki, cepļuki, cērminieki, cir-
sinieki, dabari, daugavieši, daūģis, dāukstes, «degļu sala»,

²¹⁶ [No tā vēlāk atdalīts Nīcgāles pag. — V. D.]

dimanti, drēņi, drikšņi, dzalbi, «džerčoni», eņģeliene, eņģeļi, ezernieki, ganu sala, garā sala, gaulinieki, gavartine, graužu sala, grāveņi, «grebitāji», grugules, ilgsalieši, iztēkas, iesalnieki, ievuļi, jaūdžimi, jāujas, «jeduši» («eduši»), jukumi, kalvēni, kapu krievs, kallu-sala, kazars, krievāre, kucynčēri, kuseņi, kūkas, kūoku sils, kveder-večums, ķīkaukas, lauri, lazdāni, lāci, lāckāji, lāvāiši, leišupji, lipinieki (jeb liepinieki?), lielā vēcaine, lielie juri, «liepsalnieks», lietavnieki, lūoņēni, ļavāni, makari, mālakalns, mālīnieki, māsēni, medņi, medņu kalns, mucenieki, muižnieki, mukti, «namiņš», // naŗvniņa, nicinieki, niedrite, «pakšāni», «pikseles», pisu-sala, priēžu-sala, «puntūži», «purvstarps», puoļi, ragadruva, ramāni, raubiškas, rijas-večums, rudzētas, «rusini», rušenieki, «rutkalnieks», ruobežnieks, salieši, saltumi, sila-dīveņi, silavas, siļi, skrebeļi, skrūzmaņi, smelcējs, smilgas-druva, spēles-čeīri, sprāunieki, sprīču-večums, sprūoģi, staris, stikāni, stradi, stūrīnieki, surguntava, škapari, «šmuksts», «šņukuts», švirksti, taurupnieki, tilla-puroš, «trapšas», turki, upes-mežs, upinieki, «ūsains», uozuols, vanags, vārpsalieši, vecēļi, «veļuki», «verpeļi», «vērsītis», vēveŗi, vēža-jānis, vīguri, vucini, vuškārnīeķi, zāģeris, zepji, zundēni, zvīrbulis, žagari.

purvi: gāinis, luksti, zaļā pisa.

kalni: naudas k., pupāj-k., augstais k., ļakānu k.

ēzēri: «greivas» ēz., ilcis, «jersikas» ēz., «poču» ēz., «vardoksnis».

plavas: adgruža, aizpūrs, akašnica, alksna, brasls, «būk-stas», duobā lieķņa, dzilna, «grīvas» pl., klūdzine, licagals, luogaine, «mastariņa», palazde, «palsīne», pendēris, pišava, pušmucis, putranaite, rācēnaite, ubadzinīca, uozuolnīca.

mežs: lāča pisa.

malinavas (turpmāk: naujenes) pag.²¹⁷; iedzīv. — malinaucieši². Sp.

auklinišķas c., bāndališķys c., biķernieķi c., bramanišķys c., brēncelišķas c., bucinišķas c., bucišķas c., bukšti c., degšņi c., dudališķas c., grustanišķas c., grāsteņi c., jāncišķas c., jādrova c., jezupava m. (iedzīv. — jezup(in)avieši), jurenišķas c., kār-cišķas c., kāušelišķas c., kāķeņi c., krēipēņi c., kreķelišķas c., krievēnišķas c., kūrpinišķas c., kūrsieši c., kūodeņi c., lēita-nišķas, «liuķīnišķys» c., ļumenišķas c., malinav(k)a c., mār-kova c., maskaļāni c., maskava c., mēlderīšķas c., «mēndo-višķys» c., niēcīšķas c., pāntelišķas c., «pupiki» c., putēņi c., reīnišķas c., rubenišķas c., rudēņi c., rūklišķys c., sāndarišķas c.,

²¹⁷ [No tā vēlāk atdalīts Biķernieku pag. — V. D.]

sargēliškas c., slutiškas c., sprūokti c., stradi c., stupeliškas c., tabuni c., tārpēni c., ūnguri c., vaģeniškas c., «vasaraūdziškys» c., vēcpils, ziēdeniškas c., zvīndeliškas c.

*pieдруjas pag.*²¹⁸ (krievu apdzīvuots).

ciemi: «zareņi», «butkuni», «geidani», «saveiki», «auguļi», «pelši», «pelniki», «saikovo». //

prēiļu pag.; iedzīv. — *prēilieš.* E.

adinaite v., adumava v., aizupieši c., «alksnīši» c., āndzuļi 172
c., anspoki (acpoki) c., antanišķi v., aptēka, apūogi c., asū-
nieši c., ārieši c., āžkalnieši v., badēlis v., bagātā v., bāibas v.,
bajāri, balde v., bēbri c., betišķi c., bēči (jeb beči) c., bērz-
sala v., biletnieki v., byndari v., birnēni (jeb birņa sēla) c., birž-
gale v., bluzmas c., bradūži c., briškas c., brūveri c., buki c.,
caici c., caūnes v., ciši c., cukrinīca v., «čači», dambiškys c.,
dēļupji v., drekšņa v., dzēlzava v., dzeņkalns v., dzirvanišķi c.,
«ēisāgi» c., gačauski c., ga(i)lmuiža, garā-sala v., gavari c.,
grazas, grāvēni, gribinēni c., gribušķi c., gribāsti c., grigi v.,
ievaisis v., ievinēni c., jašāre v., jaūdžimi c., jazēni c., jēkuši c.,
jermaki (jeb jērmaki) c., jezupinava m., kakarieši c., kalna-
druva v., kālvieši c., kankuļi c., karališkas, kastigi v., kāusa v.,
kaziši c., kaz-sala v., kazuļi v., kaži c., kātēni, klindžini c.,
kļausala v., krapišķi c., krijaini jeb krijēni c., kristapuori,
krievasala m., kūlenieki c., ķesteri, ķevju-sala v., lācinieki c.,
lācupji v., lāča-mēsli v., lēiči c., lejnieki, limēni c., lipinieki,
liknadži, liepsaliņa v., lietavnieki c., lukstinieki v., lūza c.,
malava v., maskaveņa c., mazuļi c., mālinieki, medņu-puros v.,
mēlnā-sala v., meženieki, mūrenieki c., pastāri, patmalnieki c.,
pāuneņi c., pēlši c., piļupi, pieneņi m., piēzēni c., plūdes c.,
prēiļi m., priēkuļi c., puduļi, pūncuļi c., pūnduri v., punduriene
v., punki v., pupāji c., raganu-sala, ragula, reminieki c., remie-
cēni, rijnieki v., riebeņi, riebuļi, rieksta-puros v., rubini c.,
rudzduobe v., rudzētas c., rūmpi c., runcupnieki c., rūnči c.,
sakaiņi c., salieši, saltupe v., samuki v., sāndari m., sāvēni,
sēnauži, skabi, skaideliškas, skūoteles c., slastinieki c.,
smēlteri c., spārēni c., sprindži c., sprūda v., stēbulnieki,
stikāni c., strani v., sunepes c., šāldri c., šamšuri c., šāures v.,
taragi c., tārpukalns v., tiltagala, upinieki c., urči c., (v)utinēni
c., ūdriši c., uōzuliņi c., vāivadi c., «vāļki» v., vanag-sala v.,
varieši, vilcēni, vilkdūobes m., vilkmugura v., zarēni c.,
zēlta-dibins v., zēltakalns v., zēmsala v., zibinava v., zvīrgža
v., zviedri.

kalni: *naūdas k., āpšines.* //

²¹⁸ [jeb Indras pag. — V. D.]

- 173 ciemi: «augulevo», «maišeļi», «blusi», «slipuri», «pupiki», «krūmani», «jurāni», «katinovo», «skuki», «pipiri», «mažeiki», «pleiki», «zareniški», «ļumani».

rudzētu pag.² T.

alksniši, aptēka, āžkalnieši, bandari, bēbri, bikavnieki, birnēni, briēslas, būmaņi, «dubaucīte», gardruvieši, grigi, gulbinski, jašāre, jaūdžimi, «kankari», kapenieki, karališkas, kuŗčini, kūlenieki, lācupji, lūzenieki, māļakalns, medņauka, mežancāni, patmalnieki, «pēiveliškys», rudzētas, rusiņi, švirksti, tūomeņi, upenieki, velkmes, vidi, vilcēni, vīlkmugara, «zalāni» meži: dēgums, skrupsala.

ungura pag.²²⁰; iedzīv. — ungurieš². E.

- antuži, aparnieki, aridzēns, āpšu sala, āres, āriņi, balgaloji, bāncāni, bāuri, sila-bēbri, «bēitāni», bikses, bites, bukšas, cucuļi, darvas-brenči, buoksti, apšu-ciruļi, dāukstes, deles, druķu-vēcums, druvāsnieki, dzirkāļi, ereļi, ežēni, gaļvēni, gravēni, grūomalli, gūžēni, guōbiņ-vanagi, guōstipš, ģeriņi, ģērcēni, inķēni, jakstiņi, jūosti, kaķaliči, kalnsētas, kaļupnieki, katļeri, kāuprenieki, kaūsi, klāukava, kriecums, krūmēni, krūopiņi, kučenieki, kūrsieši, kūrēni, ķeķeļi, ķikuri, ķiķaukas, ķīves ķūģi, lābrakti, ivuškas-lācīši, lāči, lēitēni, lāndzāni, luk(a)pickas, luobrakti, ļamāni, mālukalni, māsēni, medīlas, mēlna sala, meža-dibēns, mežāres, mucu sala, mūižnieki, paūri, pāķi, pāpuļi, pērvēļi, piļu miests, pieterēni, plūoši, poļakas, priēcumi, puķes, purmalu rasiņas, pūķi, pūoķenieki, rasas, ratites, rāķi, rēķi, rimšas, rubeņi, rugātņieki, ruļļi, sālmiņš, sāucini, sāukas, sādēni, «seser-sala», sirmauši, siētnieki, skujēni, slipie, snie-dzenieki, spāģi, spigas, spilvji, spridzēni, muižniek-stepji, stikāni, slimbinajs, stintes, strāumnieki, stūoķi, suši, šautiņi, vēcais tāurups, trākšas, tuntūļi, tūrki, uģāres, upsargi, ušēni, ūdri, ūoglenieki, uōzuoliņi, vagaļi, vaguļi, vādzes-sala, vāglēni, vesetņieki, vērs-āres, kūku-vēveres, vēži, virsuļi, zaļāči, zigmaņi, zūndēni, žagari, židāres; mežamuiža, ungurmuiža. ||
- 174 purvi: gāinis, metenis, pēndēris.
 plavas: mārсна, jāujas, dziļā vāda, trupēksnis, rijas-vēcums.
 kalni: zībšņu kalni, stebiņu kalni, nuovazas kalns.
 driksnes ežers.

²¹⁹ [Vēlāk saukts arī par Robežnieku pag. — V. D.]

²²⁰ [Saukts arī par Medņu pagastu. No tā vēlāk atdalīts Aiviekstes un Mežamuižas jeb Vīpes pag. — V. D.]

aizpurve c., aizpurvieši c., akmeņkalns, anckuļi c., ančkini c., «andriveņi» c., ašinieki c., āpšinieki c., ārniši c., āžadruva, babinava v., badzeņi c., bajāri c., bāndariškas v., bariši c., bārbaļi c., bēbri c., biletnieki c., bīrņēni c., bradūži c., brenčāre v., briškas c., bucu-lidums v., bučkas c., butkas c., caūnes c., ciši c., čeīrāni c., čipāni c., čukuri c., darijumi v., dābulnieki, druva v., dūklā v., dzeņi c., eglupe v., ēlkšņi v., gaigalava, gališkene v., garā-plava v., gavari c., gavarišķi m., iscelnīca (jeb «istelnīca») c., jezupinava c., kalniņi v., kālvi c., kārļi c., kāup(a)rnieki c., kazēri c., kaziņi c., kazuļi c., kaži c., klapari c., kļavinski c., kļavsala c., krievaka c., krievāre, krupsala, kūsieši c., laipavka, «lāivacums», lāuda, laūski c., liepsala, lūzinieki c., mačāni c., «mednevka» v., mežarijas c., patašine c., «pēiviliškas» c., piliškas c., pirtsvieta, prāmi c., priedavka, priekuļi m., putnavka, pūogaņi c., pūogas c., pūotkas c., rubini c., ruči c., rusiņi c., rūobežnīca c., sačāni c., sala v., saltā-sala, «samuldriva», sandari v., sarkandruva v., sausā-sala, sēnaude v., sēnauži c., siladruva v., siļi c., sienapurvs v., skujavka v., slēpkava v., smiltaine, spūoles c., «stabu-sola», «stagariškas» c., stēbulnieki c., stēpāre jeb «steperi», stūrinieki (jeb stūriškas) c., sudabrīne v., sutri c., sūrinava c., svālbīškas c., šķilteņi c., šultes c., tiltava (jeb tiltavieta) c., timinava m., trāksas c., upinieki c., ūbuļi c., ūošiekie c., vanagi c., vārkava m., vēcā-sala c., vēcuma v., vepri c., vilcēni c., vilkpas c., vilminieši c., zāikava v., «zatiši» m., znūoteņi m., znūotinieši c., zūosini c.

vilkdūobju purvs, brieža dārzs (purvs).

ambeļmuiža (iedzīv.: ūmbomiši), antēni c., aščuki c., bandariškas c., bicēni c., bombizi c., brēnči c., buļi c., catlakši c., cirši c., čučiki v., degļi c., «dēiki» c., dubna m., dūdeļi c., dzirvaniškys c., galvēni c., gribusti c., grūstēni c., guļēni c., // gūži c., jezup(in)ava m., jurgeliškas c., kaktagals c., kampēni 175 c., kandavnieki c., kapči c., karališkas c., kāķeņi c., kleķeņi c., kriškāni c., krievēni c., kūsieši c., kuseņi c., kūriņi c., ķebži c., ķirkūži c., lāureņi c., lāuri c., lazdas c., lēpeņi c., lēperiškas c., lietavnieki c., ļadi v., matisēni c., mazuļi c., mežasēta c., miglēni c., pikstuliškas c., platupji c., plāuži v., putēni c., raganupurus v., ruģeļi pūsm., rutuļi m., sāuliši c., silaviškas c., «skiviškys» c., skramēni c., skrebēļi c., skujinieki pūsm., skuķi c., smēni c., strapi c., strāumes c., svēteņi c., špāgi c., «tēivāni»

c., uōdi v., «viliši» (jeb «viļuši») c., višķi m., zārtmuiža c., zīles c., zūosini c.

baltais ēzērs, «lukna» ēz.

LUDZAS APRINĀIS

baltinavas pag.²²¹; iedzīv. — baltinavieši². E.

muižas: vērasmuiža, pranapole, šķilbēni.

viensētas: aizupe, apšava, buksti, dublava, eglava, kublava, kudrava, lemešava, lidumi, liepusala, māiļupe, silenieki, tutunava²²², upenieki, uōzuolava, uozuolkalns, vidūči, vilkava, vilkusala, zirguduobe;

ciemi: abriņas²²³, adumava, ārlava, astrēni, aūgstasila²²⁴, āusūsala, ābeļava, bakava, bābieši, bāzava, bēgunava, bēliņi, bērtuļi, bilga, birzinieki, blāuzgava, brēksiene, briēžūsala, buki (jeb -as), cirpiene, čilipiene, čūžuļi, dānckie (loc. -ējuos), degteři, dēņiecava, dukuļava, dupurava, dūksts (loc. s. -iē), dzērviene, ēlstes, grūšlava, jārzaļa, jurēni, kalviši, kālviene, kalvji, kamugriva, kaši, kazukalns, kazūsala, kazušava, kitkava, krieviņi, krutava, kublava, kvašnava, latuši, lāpsti, lutēņēni, matriņa (mātriene)²²⁵, mežareji, muizinieki, mukaušava, nagļi, pakašava, pāutava, pētrucēni, pirdunava²²⁶, pīsava, plēšava²²⁷, plēšava, plitava, plienava, pūncuļava, pužulava, pūšlava, risava, ruduši, salenieki, sāuciņa²²⁸, sāus(e)nieki, silagaiļi, silaraši, simaņi, slabada, slastava, stablava, stiglava, supēni, surukava²²⁹, svētūone²³⁰, sviļava, sviļpava, štikunava²³¹, tārkaļa, ūdri, ūdriena, variki, vēcie-dvari, vēcumnieki, virpēni, zablava, zacešķi, zeltiņi, zēlči, zubki, zuziši, žikarieši²³². ||

balou pag.²³³; iedzīv. — balvenieši². E.

176

muiža: balvi.

viensētas: aizezere, aizpurve, aiztirne, aknupe, aparnieki,

²²¹ [Vēlāk daļa iekļauta Šķilbēnu pagastā. — V. D.]

²²² [Pareizi: tutinava. — A. B.]

²²³ [Pareizi: abriņes. — A. B.]

²²⁴ [Pareizi: aūgstasils. — A. B.]

²²⁵ [Pareizi: mātriene. — A. B.]

²²⁶ [Pareizi: pērdunava. — A. B.]

²²⁷ [Pareizi: plēšava. — A. B.]

²²⁸ [Pareizi: sāuciene. — A. B.]

²²⁹ [Pareizi: surikava. — A. B.]

²³⁰ [Pareizi: svētūne. — A. B.]

²³¹ [Pareizi: štikinava. — A. B.]

²³² [Pareizi: žikariši. — A. B.]

²³³ [No tā vēlāk atdalīts Viksnas pag. — V. D.]

apšukalns, augstābirze, āuzēni, āžudambis, babēni, bāžava, bērzuleja, birzgals, biškēni, briēžava, brūklāji, burčava, dāudzene, dāugasne, degšņi, drebji, druvenieki, duburuocis, duobenieki, dvarupe, dzēlzupe, dzeņalauzs, dzeņi, dziesnieki, egļusala, gaiļakalns, grīvasgals, guōbusala, ilganči, jaunzemji, kārklenieki, kubuli, ķilis, lapubirze, lazdukalns, lemešava, liči, līvēni, liepukalns, maziņie, meirēni, mēlnāsala, mēči, niēdrusala, pakalnieki, pokrata, pokuļava, purvagals, rāvusala, reči, rimstava, rugāji, ruōzenieki, silamala, sīta, stradi, strāutiņi, šūcene, tāureskalns, trekņi, vārniene, vārti, vēcsēta, vidusala, vilkaruōči, vistusala, viēkstamežs, vuškusala, zemesgals, zilābirze.

mājas: aizupe, apalnieki, aūška, ābuoliņi, balduones, balupnieki, biči, cēpurnieki, cūkusala, čušļi, dubļava, dubļukalns, duorupe, elksņava, gaiļi, griestiņi, grūziši, guznavā, jaunmiēriņi, kaķupe, kaņepiene, kazupnieki, kārklenieki, kraukļava, krimi, kurna, ķeņi, laūzi, lācupe, lekste, lielā-sala, lukstiņi, mašķi, medņi, mēlnie-lidumi, mežarija, miezāji, nagļi, naūdušava, pilskalns, pliksna, purvamala, ramuoksti, rimši, riekstusala, rubeņi, sebeži, silaciems, silakruogs, silenieki, smiltene, spruogas, stāmeři, suderbe, teteři, tutinava, upitnieki, užģava, uozuoliņi, uozuolnieki, vaļi, vējava, vilkava, viļumi, zaķi, zaļmežnieki, zeltiņi, žaugupe.

domopoles (turpmāk: bērzpils) pag.; iedzīv. — domopolieši². E.

muižas: augustava, bīrži (iedzīv. — bīrzeši), bonifaceva²³⁴, cūkupe, domopole, mūrāmuiža, pilsmeža muiža, skubinava, strūožēni, vīeskalsti, zasulu (jeb zasalu) muiža.

viensētas: cirtums, drabas, garie-sili, kapūne, krampīnas, kundziņi, pilskalns, pīsamala, priednieki, tikaines, vīškusala.

ciemi: aiztiltes, apšenieki, aūgstari, ābeldeři, beļauski, bērziši²³⁵, bikaviņa, čakši, degšņi, dundenieki, galvari, gribkava, gribuļi, jāuvinieki²³⁶, juriši, kažuki, klikuči, kļavusalas, lauskinieki, lidumnīieki, lieknītes, liepari, masalnieki, mastareiga²³⁷, osudari, pabriki, papurnieki, patmalnieki, pāleņi, pēlnupe, pilsnenieki // (pilsneņi), pričaunieki, pugači, puōdnīieki, repšava, 177 rusaķi, rūōbēni²³⁸, ruozenieki, sāipeņnieki, saksmale, sala, sami, silamuiža, skujetnieki, slavites (jeb -i), sprādzinieki, stīrne-

²³⁴ [Pareizi: bonifacava. — A. B.]

²³⁵ [Pareizi: bīrzeši. — A. B.]

²³⁶ [Pareizi: javenieki. — A. B.]

²³⁷ [Izrunā: mastarēiga. Transponētā forma: mēstariga. — A. B.]

²³⁸ [Pareizi: rūōbani. — A. B.]

nieki, strības, susekļi, svētiņi, sviļpava, sviēkstaiņi, vaski, vīksnenieki.

kalni: «varines» k., *pērķūņu* k., *bērzines* k.

plūošu leja, *pāuleja* (pļava), *vaidu* (= kaŗu) *veçaines*; *reķā birzs*; *ūsiņa gals*; *staigā slēsne* (purvā izmīta stiga).

liči: *miltāja* l., *kausiņa* l., «*gredzins*», «*sipiņa* l.», *spraga* l., *pautgrīzs*.

ēzēri: *dievakājas ezeriņš*, *veju ēz.*, *akļa ēz.*, *gulbja ēz.*

sūri (= grāvji): *dziļais*, *lāča* s.

*eversmuižas*²³⁹ (turpmāk: *ciblas*) pag.; iedzīv. — *eversmuizieši*² (jeb *vērasmuizieši*). Sp. + E.

*āzupine*²⁴⁰ m., *bartnieki* c., *bati* c., *bābiši*²⁴¹ c., *bēbrava* c., *bērtuļi* c., *bīrziņieki* c., *blēivi* c., *cinkuri*²⁴² c., *čūžuļi* c., *degteŗi* c., *dirvānieši* c., *eversmuiža* (jeb *verasmuiža*), *ēŗmaņi* c., *garšēņi* c., *gribnieki* c., *istaļsna*²⁴³, *jurēņi* c., *kalviši* c., *kalvji* c., *kazusala* c., *kļavi* c., *krievēņi* c., *kubulava* pūsm., *lāimiņa*, *lazdi* c., *lāpstas* c., *lucmuiža*, *mastari* c., *mežaveŗi* c., *mūŗiņieki* c., *nagļi* c., *pikstuļi* c., *plīn(d)ŗi*, *ruduŗi* c., *rusiņi* c., *sīmaņi* c., *spirki* c., *šalupnieki* c., *šķinči* c., *trukšēņi* c., *tūomava* c., *ūŗri* c., *uodeņi*, *vābaļi* c., *vārkaļi* c., *veçavnieki* c., *vidri* c., *virpi* c., *voiti* c., *zacīŗi*²⁴⁴, *zaguŗņiki* c., *zāmbari* c., *zelteņi* c., *zuzi* c.

ēzēri: *pitelis*, *istras* ēz.

meŗi: *grīva*, *ruduŗu pīse*, *brukuŗi*.

pļavas: *lāča dīŗva*, *veçumi*, *rāudu sala*, *šāures*, *putiņu lukstiņš*, *drāngas*.

purvi: *kņāvīnis*²⁴⁵, *gaŗie dēgŗņi*, *luksteņi*, *katuleņš*.

kalns: *cibla*.

gauru pag. (krievu apdzīvots).

istras pag. (krievu apdzīvots); iedzīv. — *istrieŗi*.

«*cucuri*», «*dongi*», «*greidani*», «*ivuli*», «*muçuli*», «*obŗevo*», «*plepli*», «*rukŗi*», «*skredeli*», «*ŗkirpani*», «*vacevņiki*», «*vīŗi*», «*vonogi*».

janovoles (turpmāk: *brigu*) pag.; iedzīv. — *janovolieŗi*. E.

akaŗi, *brigi*, *cibuŗi*, *dirvāņi*, *kūlēņi*, *matiŗēņi*, *reņçēņi*, *ŗiķi*, *rutki*, *sviļava*, *vāckalni*. //

²³⁹ [Pirmpublicējumā: *eversmuižas*. — V. D.]

²⁴⁰ [Pareizi: *azupine*. — A. B.]

²⁴¹ [Pareizi: *bābēŗi*. — A. B.]

²⁴² [Pareizi: *čīnkuri*. — A. B.]

²⁴³ [Pareizi: *iztēļsna*. — A. B.]

²⁴⁴ [Pareizi: *zacīŗi*. — A. B.]

²⁴⁵ [Pareizi: *kņāvīenis*. — A. B.]

kakaravas (turpmāk: *tilžas*) pag.² E.

178

muiža: *ruskulava*.

viensētas: *dēļukalns, galiņi, krišēni, liniņi, lūzumnieki, mežarijas, siļi, vasaraudze, vīnaudze*.

ciemi: *akmeņrūči, astrēni, āpšukalns, egliši, elstes, jaunblauzgava, jāujas, kaupeņi, kāpessils, lazdava, mežarijas, mežšķietīni, nagliši, purviņi, raiciena²⁴⁶, rēnguči, rubeņi, rūnciene, ruoznieki, ruožukalns, sēvāni, siltene, stiglavieši, sviļava, tilža, ūdrene, vakšenieki, zabļava, ziemeļi, žagi*.

numernes ežers.

kārsavas pag.; iedzīv. — *kārsavieši*². E.

muiža: *mēlnava*.

viensētas: *aizaļmuiža, akmensala, kuōzulnieki, lici, pūriņi, zaļmuiža*.

ciemi: *aizelkšņi, ancēni, bāzava, bēleņi, bļasas, dēgušava, drikašķes, dzirkaļava, gadžūnes, grebņava, ierubiņa, jēči, kakari, kalnasila, kaūpuži, krieviņi, laūderi, lazdava, lāčukalni, lemešava, līdumnieki, lienuži, lugi, lukstinieki, lūzinieki, lurbava, naglēni, nesteri, rāgi, rulēni, saldanie, salinieki, skābuliene, stabule, sutri, sviķši, tipini, tranava, ubagava, uguļava, uozuolnieki, vanagi, verpeši, vīlgi, zibla*.

kalns: vēcainis.

landskoronas (turpmāk: *šķaunes*) pag.² E.

andžēni, brici, cepliši, čūči, grīva, kalnačava, mači, mīkšēni, muizinieki, pintas, pundari, putēni, rēči, rubuļi, suržas, «šķauna», taperi, tūļava, ziļava.

liepnas pag.; iedzīv. — *liep(e)nieši*. E.

ciemi: *aizupes c., bērsupe, dakti, kapugu c., kruti, kudinava, pālsas, priedulēnu c., pūrnava, riesavas c., sāides*.

nuorietņa purvs.

*mērdzines*²⁴⁷ (*mikalavas*) pag.; iedzīv. — *mērdzānieši*². E.

avieši, «bati», «blonti», čēri, dēgļi, «dirvānieši», ezernieki, ērzelava, «igaunī», kasparēni, kausinieki, kazinieki, «kraiči», // «lapatnīki», «latuši», lāči, lietavnieki, «lamani», mauzuobji^{247a}, 179

²⁴⁶ [Pareizi: *rāicina*. — A. B.]

²⁴⁷ [Vēlāk: *Mērdzenes* pag. — V. D.]

^{247a} [Pirmpublicējumā pēdējās: = *mēlnzuobji*? — A. B.]

«medīšova», *mežernieki* (senāk: «*meža-rijnieki*»), *mērdzine*, *mišēni*, *mišķi*, *nuoraugi* (uz augsta kalna), «*pataši*», «*perekši*», *plaūži*, *puodinava*, *ruozari*, *silagaiši*, *silinieki*, *sipkas*, *sipulnieki*, *skaistie*, *skradeļi*, *skrituļi*, *slabada*, *sļāpnie*, *snātūļi*, *stāupiene*, *stiglava*, «*strauja*», «*šķiņči*», «*trūpi*», *ūdri*, «*uodeņi*», *vanagi*, *vārnaiši*, *vēcumnieki*, *vēcinēni*, *vīlcīņi*, «*zeļči*», *zuji*, *žagarava*.

kalni: *kausas k.*, *mārenes k.*, *kukušu k.*

nīrzas pag.; iedzīv. — *nīrzānieši*². E.

āndri, *atgārņi*, *āpši*, *bāmbani*, *dāuguļi*, *dūkši*, *glīdeļi*, *greči*, *guļēni*, *karuči*, *mārtiņi*²⁴⁸, *mežamatveji*, *mežinieki*, *nīrza*, *piēzēni*, *pūncuļi*, *rāibakazi*, *rāmuši*, *rīmši*, *riekumi*, *rundēni*, *salnieki*, *sīļi*, *skābuļi*, *skriņi*²⁴⁹, *svikli*, *timuļi*, *vanagi*, *vārslavi*, *vēži*, *vurpuļi*, *žubuļi*.

pildas pag.; iedzīv. — *pildānieši*². E.

muižas: *bradaži*²⁵⁰, *kurma*, *kūdali*²⁵¹, *lācava*, *ņukši*.

viensētas: *ezernieki*, *vanagi*.

mājas: *baldēni*, *buļi*, *gaiši*, *lāčiši*²⁵², *ļubēni*, *pāideņi*, *peļņi*, *pūkaiņi*, *raibakazi*, *reņcēni*, *rindi*, *rutkuši*, *sandari*, *silakruogi*, *silavi*, *skriči*, *stalāni*, *strumpi*, *tribuki*, *vēcumnieki*, *viruļava*, *ziļava*, *zuji*, *zurzi*.

posiņas (turpmāk: *pasienes*) pag.

«*ilza*», *skaistava*, «*ziļi*».

rugāju pag.; iedzīv. — *kapūnieši* un *augustenieši*². Sp.

aizstirne c., *aizupe c.*, *aparnieki c.*, *aūškas c.*, *baldūne c.*, *balupnieki c.*, *bērzuleja*, *bišķūoni c.*, *čepurnieki c.*, *cūkusala c.*, *čuši c.*, *daudzene*, *dāugasne c.*, *drebeji c.*, *dublukaļns c.*, *dūobinieki c.*, *dzelžupe v.*, *dzeņi c.*, *dženūsala v.*, *dziēsninieki* (arī ar -sm-l) c., *eglūsala c.*, *gaiļakaļns v.*, *grīestepi c.*, *grūžiši c.*, *grūž(ņ)i c.*, *gūrnūsala c.*, *ilga(n)či c.*, *kanepiene c.*, *kazupnieki c.*, *kraukļava c.*, *lapu-birze c.*, *lāptive c.*, *lekste c.*, *liči m.*, *mēlnie-lidumi c.*, *līvēni c.*, *lielā-sala c.*, *liepu-*

²⁴⁸ [Pareizi: *mārteņi*. — A. B.]

²⁴⁹ [Pareizi: *skriņi*. — A. B.]

²⁵⁰ [Pareizi: *brēdāiža*. — A. B.]

²⁵¹ [Pareizi: *kūdēlava*. — A. B.]

²⁵² [Pareizi: *lāčiši*, *lāčišava*. — A. B.]

kains c., luksteņi c., lūku-sala c., maški c., mazī-ezereņi m.,
mārkava c., medņi c., mēlnā-//sala m., mēriņi c., nagļi c., 180
niēdru-mala c., pakrata c., pērkūņi c., pirtupe m., pliksna c.,
rimstava c., ribēni c., riekstusala c., rugāji c., ruōzinieki m.,
silabirze m., silinieki c., stāmeņi c., stradi c., strāuteņi c.,
sudarbe c., teteņi c., trekņi c., trūopeņi c., upitnieki c., uōzuliene
m., uōzulnieki c., vārniene m., vārstava m., vidus-sala m., vilka-
rūči c., vilkava c., viļumi c., vīkšņi c., vušku-sala c., zelteņi c.,
zemesgals m.

rundēnu pag.; iedzīv. — rundānīš². E.

briēžava, strukaļi, zirgi.

viļakas pag.²⁵³; iedzīv. — viļacāni jeb viļacēnī². E.

viensētas: aizpurve, birznieki, branti, gainava, gruzdava,
ilzine, lugi, rači, tribunava, trusna, valatava.

ciemi: aizgaliņa, aluotava, bārdava, bēdnava²⁵⁴, brēslava²⁵⁵,
brizgava, cirnava, cūkiņa, dēgunava, eglava, gāranava²⁵⁶,
gārša, glazunava, indriči, kangari, kargava²⁵⁷, katleši, kaziņa²⁵⁸,
kazukalns, kļukava, kraūkļava, kravaļi, ķiši, laduma, laūzi,
lazdava, lāgini, lāški, leļi, medņava²⁵⁹, mežarija, pavajava,
pākšava, pirdinava, plēšava, pritikava, rejava²⁶⁰, sala, sasni-
cas²⁶¹, silaciems, skandine, slipači, sluōtukalns, susaji,
sviļpava, šaugunava, tarkava, tepenica, tutunava, uglava,
vanagava, vēdenieši²⁶², viduči, vīksnīne²⁶³, zaicava²⁶⁴, žagava,
žigurava²⁶⁵.

zaļmuižas (turpmāk: nautrēnu) pag.; iedzīv. — zaļmuizieš². E.

muiža: mežvidi.

viensētas: cēlmi, dzelžavārti, laigalava, uozuolnieki.

mājas: bliseņi, briēži, buzdi, cepliši, čakši, dāuksti²⁶⁶,

²⁵³ [Vēlāk daļa iekļauta Skilbēnu pagastā. — V. D.]

²⁵⁴ [Pareizi: *bednava*. — A. B.]

²⁵⁵ [Pareizi: *brēslava*. — A. B.]

²⁵⁶ [Pareizi: *gārnava*. — A. B.]

²⁵⁷ [Pareizi: *kārgava*. — A. B.]

²⁵⁸ [Pareizi: *kazine*. — A. B.]

²⁵⁹ [Pareizi: *medņeva*. — A. B.]

²⁶⁰ [Pareizi: *rijava*. — A. B.]

²⁶¹ [Pareizi: *sesnīcas*. — A. B.]

²⁶² [Pareizi: *vēdenīši*. — A. B.]

²⁶³ [Pareizi: *vīksna*. — A. B.]

²⁶⁴ [Pareizi: *zāiceva*. — A. B.]

²⁶⁵ [Pareizi: *žiguri*. — A. B.]

²⁶⁶ [Pareizi: *dāukste*. — A. B.]

degteři, drikaški, gabri, galdadirovi²⁶⁷, glizdava, glāudi, grūdi-
nieši, ievulēni, jaūdzemļi, kārklinieki, klāniši, kuociņi²⁶⁸, ķiseļi,
laizēni, lazdi²⁶⁹, leški, lūzinieki, maigļi, mazuri, miglinieki,
mikaļi²⁷⁰, pērkalni, pilnieki, plēši, puksti, putrēni, ragakalni²⁷¹,
ragava, reņcēni, ruobežnieki, rūoze, saukāni, saukavieši,
sārņi²⁷², silava, smilktīni²⁷³, stradi, suņavieši, upītnieki, uozuol-
nieki, vilkaduobji²⁷⁴, viļumi, zirņusala, znuotiņi²⁷⁵, zvēři, žagati.

zvīrgzdines pag.²⁷⁶; iedzīv. — zvīrgzdiešī. E.

muižas: kalni, križēni, pranapole, runtorta²⁷⁷, visnauda²⁷⁸,
zvīrgzdine. //

181 viensētas: ābuolnieki, dukani, kuocēni, ladova, lazdava,
puōdukalni, vaņži.

ciemi: aizpura c., baluožava, dimbinava, dzīrkaļi, kalna-
greči, kalviši, klepeři, kristužēni, kūliši, kūti, lāuži, meļasķes,
meleški, mežavepři, muizinieki, muļči, pildagreči, putrenieki,
rāuzas²⁷⁹, rudīši, saidi, sārņi, teļakalni, tutini (ar n), vēipļi²⁸⁰,
vēšerēni, zaķi, zēļči²⁸¹, žagatas²⁸².

ēzērs: cīrma ēz.

RĒZEKNES APRINĀKIS

āndrupienes pag.²⁸³; iedzīv. — āndrupiešī. Sp.

akminka²⁸⁴ v., āndrupiene²⁸⁵ m., an(d)zeļmuiža²⁸⁶, ārmaņi²⁸⁷
v., bāndarišķas c., bēbri m., bēitēni c., bebrinka c., brasli pism.,

267 [Pareizi: galdadiroviši. — A. B.]

268 [Pareizi: kuciņi. — A. B.]

269 [Pareizi: lazdas. — A. B.]

270 [Pareizi: mikaļi. — A. B.]

271 [Pareizi: ragukalni. — A. B.]

272 [Pareizi: sērņi. — A. B.]

273 [Pareizi: smilktēni. — A. B.]

274 [Pareizi: vilkaduobieši. — A. B.]

275 [Pareizi: znuoteņi. — A. B.]

276 [Vēlāk parasti: Žvīrgzdenes pag. — V. D.]

277 [Izrunā: rōntōrta. — A. B.]

278 [Pareizi: visnava. — A. B.]

279 [Pareizi: rāuzi. — A. B.]

280 [Pareizi: viņļi. — A. B.]

281 [Pirmpublicējumā: zēļči aiz žagatas. — V. D.]

282 [Pareizi: žagati. — A. B.]

283 [Ieb Andrupines vai Andrupenes pag. — V. D.]

284 [Pareizi: akmēnka. — A. B.]

285 [Pareizi: āndrupine. — A. B.]

286 [Pareizi: āndzeļmūža. — A. B.]

287 [Pareizi: ērmaņi. — A. B.]

brūvēri c., būngas²⁸⁸ c., dāuguļi c., dārtēni v., degšņi c., dietlavi c., dukuļi m., dzirēni²⁸⁹ c., grabova c., griēzēni c., grum(u)ži c., il(d)za pūsm., jūkumi c., kazuliškas c., kālitas²⁹⁰ c., tālimās un tuvīmās kliesmetes c., kramāni c., krāuļi c., krepši c., krist-ceļnieki c., kūikas c., kulakava c., kunga-puros v., laizēni c., lāngi v., lapi²⁹¹ pūsm., lāci c., liebeņi²⁹² c., liepkalns pūsm., lietaunieki c., luciškas c., lūķi c., lāļēni c., māmoni c., mēlka c., mēlta v., mēlūkstis²⁹³ (nōm. s.) pūsm., mēltenī c., mizaki²⁹⁴ c., murēni c., mūrinieki c., patmalnieki c., pēirāgi c., pinti m., pintēni v., piēzēni c., platači c., pūnkas v., puša m., rakali c., rusiškās c., rūkmuoni²⁹⁵ c., skrebes²⁹⁶ c., slabada c., sleseri c., stalidzēni c., stikuti c., sūgaļi c., ubagava c., vācieši c., vāveres c., «vēizuoni» c., virauda c., virbuli c., vīrzas c., vucini c., zāikava c., zāmbari c., zygmāni²⁹⁷ c., zīlēni m., zūndes c., žagari c., žerkļi²⁹⁸ c.

ēzeri: ižaru ēz., stiebrainis²⁹⁹, «umans»³⁰⁰, dubulis³⁰¹, kāugurs³⁰², pīrnieks, cīrvītis, sāulēzers, rēzna jeb rēzns, (j)ēšs, ildza ēz.

atašienes pag.; iedzīv. — atašāniešr. Sp.

āizdegļi v., apšinica v., ašinica c., atašiene m., āudzes-sala v., bābinica c., bārbaļi c., brākas c., briēžu-sala v., būn-čuki c., degle v., jaunie-degļi v., druvinieki c., ēduki c., ēndžeļi c., // ēzernica v., grāndāni c., jaūnieši c., jaksti c., kaliksava m., kazulauka c., krištābēni c., kvietaines c., lakšu-sala v., lāču-sala v., lindēni c., liepsala v., marindze m., mēlnā-sala v., nārtmalis c., ortinīki c., pāžinica v., putniņi c., puōdnīeki c., riņnieki c., «rockāni» c., rubin-sala v., salieši, silavnieki, skudrinieki c., nārtes un ēzera stalidzēni c., «troškys» c., uōzuldruva v., vāi-vadi c., vanag-sala v., vārp-sala v., vid-sala v., vikšeri c., vilkāji c., zālāni c., zaļmežnieki v., zariņ-sala v.

²⁸⁸ [Pareizi: būngi. — A. B.]

²⁸⁹ [Pareizi: dziri? — A. B.]

²⁹⁰ [Pareizi: kālites. — A. B.]

²⁹¹ [Pareizi: lēpas. — A. B.]

²⁹² [Pareizi: libeņi. — A. B.]

²⁹³ [Pareizi: mēlūkšta. — A. B.]

²⁹⁴ [Pareizi: miežēki. — A. B.]

²⁹⁵ [Pareizi: rukmāni. — A. B.]

²⁹⁶ [Pareizi: škrebi? — A. B.]

²⁹⁷ [Pareizi: zigmaņi. — A. B.]

²⁹⁸ [Pareizi: žirkļi. — A. B.]

²⁹⁹ [Pareizi: stiebrāitis. — A. B.]

³⁰⁰ [Pareizi: umins. — A. B.]

³⁰¹ [Pareizi: duōbulis. — A. B.]

³⁰² [Pareizi: kāuguris. — A. B.]

bikavas (turpmāk: *gaigalavas*) pag.; iedzīv. — *bikavieši*. E.

*atvariņa, ārenieši, bikava, bīrnēni, ciemata (ciemati), čim-
siņas, dīroaniene, drabāki, dziļāres, gaigalava, gašanči, iedeņi,
juknava, kazāri, kraūkļi, krēpēni, krēseļi, lazdūnieki, lāči,
ligāni, nagļi, pedeļi, puisēni, puōdinava, salenieki, sauleskalns,
siļi, stāudži, susekļi, šauriši, tirumnieki, upite, vilnūce, zvej-
sala, žagatas.*

ēzērs: zūosars.

*biržgaļa*² (turpmāk: *labvāržu*) pag.³⁰³ E.

adumava, angava (kr. Анненгоф), *apši, aūgstie kalni,
barani, bērzusala, bikšinieki, biržgalis, blantine, bliseņi, bokši,
borisava, bringi, brusava, burzava, cepliši, čumine, degšņi, dir-
veņi, dunderi, ecizava, ēglupieši, ērzeļava, gabinava, goreiši,
grebeiži, griboļi, inčuki, ivanava, jaūdzemļi, kaki, kaspari,
kazubīrži, kazukalni, kazuli, kākuči, kārklinieki, klāugi, kravaļi,
kulinava, kūoši, ķikuli, lab(v)ārdis, lakšinieki, leimaņi, lendži,
leški, letki, līducis* (izr.: leīdučš), *logini, lūza, lūzenieki, maliki,
matari, medņauka, mēireņi, mēšli, micēni, mikulēni, palsinieki,
petini, puisēni, purviskie, (plik-)purmaļi, rijeņi, rumplī, salī-
nieki, sandari, silavnieki, siļi, skuopava, skuoteļi, stagāršņi, stē-
puļi, stivanči, stiebrinieki, suņava, suņrava, svikļi, šķeņava,
šķinči, teļakalni, trikimi, tūomuži, udrinieki, vārnaiši, vāver-
nieki, vāveri, vērami, (v)ušķavnieki, zelteņi.*

bārkavās pag.; iedzīv. — *bārkavieši*.

- 183 *aizkārkle c., aizpiss v., aizpūrve v., aiztilte c., akmiņsala
v., ālsksna v., apināji c., apsenieki, apšukalns v., asugals c., ā-
ūzāji v., āpšinieki c., «āvenieki», baranovka c., bāuska c., bār-
baļi c., brimarags, «bulinīki» c., buokstenieki c., buōksti, buōles
(jeb -li), būolmēisteri c., būozēni c., caūnes c., ceruki v., «dar-
venieki», dirinieki, drikāji c., dūobkalns v., dzīrnavsala v.,
eglites c., gaiļubīrzs c., ikaviņa, ikavnieki c., inčārnieki c.,
iecelnieki c., jaūdzemnieki c., jaunsilīņi c., jūzēpava (jeb
jēzupava) m., kalnagals c., kānči c., karaline v., kārkļaiņi c.,
kāršumežs, krievbirznieki (jeb «krievbirzs») c., kūokāji c.,
*ķibestēni (izr. ar č-) c., *ķirze(m)nieki (izr. ar č-), lāipenieki
c., «lābdecis», lisina jeb lisine v., lielmežnieki c., «liepu-sala»,
mālnieki c., mālu-kalns, mālu-sala v., mindāuga v., navina,
pabrāukle v., patačiena, pēlnu-ceplis v., pilskalns v., pūlcine m.,*

³⁰³ [Vēlāk: Bērzgales pag. — V. D.]

pūnte v., pur(v)mala c., puščenieki, pūoškas, radžēļi c., raksala («rāksola»), «raukuli», «salenieki», sūku-pūrvs, sēksi («sarkanie» un «dzeltānie»), siksala c., silagals v., silavnieki c., simuškas (simumuški, «sīmaņi») c., stalidžēni c., stani-slavava v., stūrmežnieki («stūrenieki», stūramežs) c., sūnduri (sandari) c., sūomenieki («sumeinīki») c., šķēļi, tātkājs c., tillagali, trizelnieki c., truopi c., tumašava (sucenieki) c., «uōzališkas» jeb uōzulnieki, «uōzulaiņi», vaibulieņe c., vaišļu-sala (vaišņi) c., vařza v., vařļava, vēcīrums, vēcumnīeki c., vēcumsala v., vēipi c., vēstiņsala, vīlkabīrzs, «virsteņsala» («vistiņsala») v., zēbalati, zaļmežnieki c., zepji c., «zirnīši», «zīre» («zīres») v.

mūrmustienes muiža.

ēžeri: «cūskas» ēz., pieslāistes ēz., vabales ēz.

meži: āuzaine, dīres, līsinas, lielā-sala, rīste, ragu-sala, trūpu-pūrvs, vēcums, zabati, zvīrgzdājs.

plavas: alutu plavas, bestenīca, bēzru-ceļš, bēzru-kalts, cirstais-ceļš, cīska, dzērveskaklis, krievu vēcaine, «lāucīnes», lāudzinis, rēce, riebumi, strudzinis, zabates.

kalni: lāču k., manta k.

bukmuižas pag.³⁰⁴; iedzīv. — bukmuizieši. Sp.

adamava m., āndžēni c., bajāri c., basalīgi c., bēitēni c., brūokāni c., bukmuiža, cīršava c., cīkļi c., čadi c., eglava c., «ēisāki» c., garandžova c., jēkupeņi c., jūrka c., kālviši c., kramāni c., kūmpeņi c., lācgalva c., lāci c., «līčmurāni» c., lūopgani c., «maķeiki» c., mārteņi, mīeziši c., «nazari» c., // «nēikuri» c., nīpeņi c., panova c., pāntāki c., palmalnieki c., 184 pāuliņi c., pikteļava c., piļāri c., piesaule v., purpļi c., rāpši c., rījnīeki c., ruskuļava c., rukši c., stapānīšķi c., stradava v., strēbuliškas c., šustava c., udrāji c., uōzulnieki c., vaišļi c., vāivadi c., vēcduome m., vidņava m., vidziškas c., žagalava c. ēžeri: eša ēz. (nom. s. esis), «gāļšūna» ēz.

dricēnu pag.; iedzīv. — dricānieši. Sp.

aizpurve v., aizupieši c., apšīnieki c., āzinieki c., «bata-rāgi» c., bēbri c., brāki c., briēžlicis v., brukāni v., ceglinīca v., čeveri c., čīrki c., dāukstes c., dēgumi c., dīrši c., dīrvenieki c., drebinieki c., drēimaņi c., dricēni c., driņķi c., «ēisulji» v., elķņi c., gailīši c., īgaņi c., ivāni c., jaudzemi c., jurgēļi c., kairavka c., kakarvieši c., kamuļi c., kāusinis v., krūoga-sēta c.,

³⁰⁴ [Vēlāk arī: Ezernieku pag. — V. D.]

«kipluki» c., *lāči* c., *līdziki* c., *liepsala* v., *mārtuži* c., *māsēni* c., *medņa-purvs* v., *mēnči* c., «nēigova» v., *pāulinava* c., *pilcine* m., *pilcinava* c., *pišķas* c., *pivāri* c., *piziki* c., *plasi* c., *plece*, *pōikas* c., *priedkalns* v., *pur(v)malieši* c., *puškrievi* c., *puškundži* c., *putrēni* c., *ramaškys* c., *rapkova* c., *ratinieki* c., *rācinājs* v., «rēibi» c., *rudzusieki* c., *rūobežkalns* v., *rūobežnica* v., *rūotales* c., *sāukavieši* c., *silagaiļi* c., *silinieki* c., *siļi* c., *slaviķi* c., *smāudži* c., *smuti* c., *stabarovka* v., *susekļi* c., *špuņi* c., *tāunaga* m., *trimalnieki* c., «troškys» c., *truklini* c., «tuļčini» c., *uguļava* v., *uōzuleņi* c., *vēcainieki* c., *viļumi* c., *vītulnieki* c., *zakari* c., *zalingava* c., *zileņi* c., *zūiči* c.
lēmpju ēzērs.

kāunatas pag.; iedzīv. *kāunatieš*. Sp.

akminieši c., *apruobs* v., *asāni* c., *asāniškys* c., *bālteni* c., *bāļči* v., *bāndari* c., *batari* c., *batnes* pism., *bečeri* c., *bidzēni* c., «blēideri» c., *bri(d)ziškas* c., *bukateņi* c., *buļi* c., *degšņi* c., *dilēni* c., *dubuļi* pism., *dūmbrava* v., *dūžgals* c., *džirkaļi* c., «ēisāki» c., «gaveiki» c., *graši* c., *izati* pism., *janiškas* v., *jāuka* c., *jāniki* c., *juguļi* c., *kaipi* c., «kārnalina» m., *kāunata* m., «kazēiki» c., «kārpine» pism., *kramāni* c., *krimis* pism., *kukuļi*, *kušņeri* c., *labovka* pism., *lamaši* c., «lēiņi» c., *luksteņi* pism., *mazgi* c., *mālakalns* pism., *mērgūši* c., *mētuļi* c., 185 *mukāni* c., // *nagli* pism., *pāuļukāni* c., *pērtāji* c., *peščāre* v., *pīlkaļņi* c., *pintēni* c., *pliens* c., *ragi* pism., *ramāni* c., *rasica* m., *rāvi* pism., *rudava* m., *rudzētas* c., *rudziši* c., *rutki* c., *sabaļi* c., *sāules-zari* v., *silagals* c., *sienaiži* c., *skadeņi* c., *slabada* c., «slēināji» c., «spirgiņi» c., *sprestiškas* c., *sprukti* c., «sprūžauņiki» c., *stradi* c., *strupaviči* c., *šlakotys* c., *tilēši* c., *tūomuži* c., (v) *uškāny* c., *vāišļi* c., *vāmziškas* c., *veseri* m., *vēcini* c., *vidži* pism., *viši* c., *zabele* pism., «zēimali».
ēzēri: *sniedzins*, «pārtovas» ēz.
kārtuves kalns.

makašānu pag.³⁰⁵; iedzīv. — *makašānieš*. Sp.

abrumēni c., *aluotnieki* c., *ančupēni* c., *āudreņi* c., *bēbri* c., *bīržinieki* c., *blāntine* c., *brāžgals* c., *brizgas* c., *caūniši* c., *cūkāri* c., *čakši* c., *čūdarāni* c., *dāņči* v., *drenkas* c., *elkšņi* c., *gāilumi* c., *garanči* c., *glizdi* c., *grēivouļi* c., *janiši* c., *jaškāni* v., *jaūdžimi* c., *jūrkas* c., *juškāni* c., *kalvi* c., *kāulači* c., *kazu-daune* v., *klāvi* c., *kleperava* c., *krieveri* c., *krupji* c., *kubulava* v., *kūoceņi* c., *kūokāji* c., *lūopinieki* c., *makašāni* c., *mārtužēni* c., *mežarijas* c., *mūrinieki* c., *naūtrēni* c., *plešavnieki* c.,

³⁰⁵ [Vēlāk parasti: *Makašēnu* pag. — V. D.]

«plēkšņi» c., *pujāti* c., *purvamala* v., *puksti* c., *putrēni* c., *ragazi* c., *ratinieki* c., *rēzgaļi* c., *ridzēni* c., «rēikys» c., *salinieki* v., *salāši* c., «sārņi» c., *silaraši* c., *silinieki* c., *siļi* c., *skredeļi* c., *spūndzēni* c., *strānkaļi* c., *šķesteri* c., *šķirbinieki* c., *tučīni* c., *tūrlava* (jeb *tūrlāji*) c., *tūmēni* c., *ūgulava* c., *vāseļi* c., *višķeri* c., *zači* c., *zaļūkšņi* c., *zēlteni* c., *ziemeļi* c., *zvirbuļi*, *žagatas* c.

vēlga purvs.

«rozenmuižas» (turpmāk: *rēznas*) pag.; iedzīv. —
razaļmuizieši. Sp.

ānci c., *auzeņi* c., *babiši* c., *balinava* v., *bāndaņi* c., *barisi* c., *batari* c., «beizagols» pūsm., *brāliši* c., *brēnci* c., *bulēni* c., *buši* c., *ciskava* c., *ciemata* c., *čači* c., *činkuri* c., *čipati* c., «dāugavica» v., «drēizi» c., *dūžgals* c., «dzirvani» pūsm., «grēiškuoni» pūsm., *ignašēni* c., *induļi* c., *iniškas* c., *ismeņi* c., *juši* jeb *juži* c., *kaļņēji* c., *kālpaki* c., *kazuši* c., *kātēni* c., *kni-puškas* c., *knutava* c., *kravaļi* c., *kūļi* v., *laduši* c., *lāči* c., *lietaunieki* c., *mārcinieki* c., *mežāri* c., *midzeņi* c., *miķeļi* c., *mitri* c., // «nēigova» c., *pabiŗga* v., *pakuļi* c., *piskuni* c., 186
požogi c., *pritika* v., *pūncuļi* c., *pūnduri* c., *putriši* c., *puōdnieki* c., *ratnieki* c., *riņnieki* c., *riovāni* c., *rubuļi* c., *rudziši* c., «ruņi (rūņi)» c., *sabaļi* c., *sakārnieši* c., *sarkanes* c., *silaviškas* c., *skāngali* c., *skābuļnieki* c., *skudres* c., *stapāni* c., *šķinči* c., *šuldbīne* c., *tāudajāni* m., *tuči* c., *vagaļi* c., *vaičuļi* c., *vāmži* pūsm., *vārkaļi* c., *vāskāni* m., *vāveŗava* c., *vīndedži* c., *vīpinga* m., *zakati* c., *zapani* c., *zemesgals* c., *ziēdi* c., *zuji* c., *žagatas* m.
rēznas ēŗers.

«rozentovas» (turpmāk: *malts*) pag.; iedzīv. —
rozentavieši. Sp.

astiki c., *bāndaņi* c., *bēlda* v., *bikava* c., *bikavnieki* c., *biržagani* c., *biržgalis*, *čači* c., *vilka dēguni* pūsm., *dupēni* c., *dzeņi* c., *dzeniškas* c., *galdeņi* c., *gaŗie-kaļni* m., *grumuži* c., *gudeļi* c., *jaūdzimī* pūsm., *silā juri* c., *ķiseļkaļns* c., *laizēni*, *lānda* m., *lāca-kaļns* c., *leimaniškas* c., *lejnieki* c., *lielais-akmins*, *mazgi* c., *mēmuļnieki* c., *miesķāni* c., *paški* c., *pīnkas* c., *pie-gāžņi* c., *prezma* m., *prūodi* c., *pūrvini* m., *regži* c., *rubini* c., *rutki* c., *sauliki* c., *silandži* c., *skredeļi* c., *skutēni* c., *spēļi* pūsm., *stašuļi* c., *stilbji* c., *stradi* c., «strodiškys» pūsm.,

«šmēļi»³⁰⁶ c., (v)utēni c., uōzuliškas c., vāinava c., vīrtāksnis (nom. s.) c., višķeri c., zāikava v., zāsna m. māltas ēz., lāsa ēz.

ružin(av)as pag.³⁰⁷; iedzīv. — ružinavieši². Sp.

adumēni c., buōdži c., ciskads jeb ciskada c., dālgaviši c., gasuļi c., grāveriškas c., indriķēni c., jaši c., meža juři c., kaļni c., kauline v., kruķi c., kukuči c., kūrtēni c., ķeidēni c., ļukna m., pilveļi c., pikstuļi c., putni c., rumaki c., ružinava m., silanži c., «sopri» c., sprinda c., stikāni c., soikši c., špēļi c., tūci c., «valaši» c., valenieki c., vēideri c., zamuōži c., zuji c.

sakstagala pag.; iedzīv. — sakstagalieši². Sp.

187 adatas c., aizdzere c., apari c., asači c., bānčuļi c., bādži c., bāriņi c., brizgas c., būnduļi c., ciskads m., ciskaiņi c., cūkaři, česles c., dēičmaņi c., drebēji c., dūndas c., dzepagals c., dzirkaļi c., gaŗanči c., gruzdeļi c., jaūdzimī c., jūseris c., // kamulteņi c., kāntinieki c., kaši c., kaulači c., kazradži c., kōndratī c., krāupēji jeb krāupēļi c., kris(t)celes c., krie(v)-maize c., krusti c., kudles c., laizēni c., lapsas c., lakši c., lēimaņi c., lēimaniškas c., lēmpji c., liepurī c., lūza c., mārtiškas c., mežasaŗgi c., mēzēņi c., mūrīnieki c., papkys c., paūri c., pedēļi c., pīrtīnieki c., pūteles c., pūderi c., sakstagals c., sami, silīnieki c., skāngaļi c., skramuliškas c., slabada c., stāudži c., stirēni c., studēņi c., subinaite (sibinaite) c., suōlis c., vabales c., vārkaļi c., zāikava. ēzērs: jūseris.

silajāņu pag.; iedzīv. — silajānieši². Sp.

adamiškas c., aizupieši c., akmenišķi c., «āntaniškys» m., āntēni c., apsa v., balbārži c., bandaři c., bēbri c., bērzavka c., bikava c., catlakši c., cibļi c., ciemaiņi c., čadrīnieki c., dakari c., dubi c., dubini c., dudari c., dumbrava pusm., dunciškas c., ezernieki c., gailiši c., gaŗšēni c., grudi c., guļēni c., juriši c., kāiriši c., kaļvi c., kamenca m., kāncēni c., kāndraši c., kastīgi c., kāusas c., kavališkas c., kleperī c., krāmini c., «krevi» m., krupīniškas c., kuļči c., kuzmi c., lapatiškas c., lēimaņi m., «lēinišķi» c., lēitēni c., leperī c., liņa kaļns c., liskāni c., makuši c., mārģi v., melderi c., mēlnā-sala c., mukti c., najauti c.,

³⁰⁶ [Pareizi: šmēļi. — A. B.]

³⁰⁷ [Vēlāk: Ružinas pag.; senāk arī: Tiskadas jeb Ciskada pag. — V. D.]

nāluobne c., palša c., paslava v., piēzēni c., pūromaši c., puōdnieki c., rijnieki c., riebeņi m., rutki c., sāuna v., «sēksti» c., seveles, silajāņi jeb salujāņi m., skangaļi c., skrāuči c., skūoteļi c., stēbulnieki c., stragini c., «stružvaļdi», sudari c., šambeliškas c., špaki c., tūči c., ūspeļi c., ūorneiši c., valterī c., vārslavēni c., vēveri c., vilcēni c., vī(n)myns m. (= fēimani).
kāusa(s) kalns.

stirniešes pag.; iedzīv. — stirnieši. Sp.

āizkalnieši c., āizpurvieši c., bīrnēni c., brākas c., ciemātnieki c., čaunāni c., dīgli c., eiduki c., ereņi c., grēveļi c., grigi c., indēni c., jaungaiļi c., kākļinica c., kapinieki c., karulēni c., krysta-krūgs c., lapeņi v., lūzinieki, mesteri c., pinkāni, pušmučēni c., «putriči» c., rijnieki, rubinkalns m., rudzētas, stirniene m., stūrmežs v., «tēilāni» c., tiltagals c., uōzulsala m., vidi, // (v)utnēni c., vārnu-sala v., vēveri c., vistinieki (vistvēcaine) v., 188
zalāni c.

ēžeri: pieslaiste, pisa ēz., liepsaļa ēz.

purvi: aklais purvs, plūkas p., raganis, dudurnieks, grugules p.

ceļa gabali: ēlkūne, steigā-dauksts.

meži: timsais pīss, medņu rieksts.

uōzulmuižas pag.³⁰⁸; iedzīv. uōzulmuizieši. Sp.

bari c., beķeri c., bekši c., būmbiškas c., bugri c., ceglienieki c., čadi pūsm., drēimaņi c., dzeņi c., gāiduļi c., grāveriškas c., kāmpiškas c., kazāži c., krievēņi c., kūķi c., laizēni c., laļi c., pāuneņi c., platači c., pupuliškas v., ratinieki c., ritēni c., rubuļi c., rūnči c., skujas c., slabada c., tāurinka m., tēveņi c., tiltagals c., uōsviši c., uōzulmuiža.

«losu» ēžers.

varakļānu pag.; iedzīv. — varakļānieši. E.

āltūži (iedzīv.: altūžnieki), alužnica, ancēni, arklinieki, armuškis (nom. pl.), asniešes, atspuki³⁰⁹, ābelišķi, āžinieki, bakāni, bēžrusalas, biržkalnica³¹⁰, brākas, brāki, brēngava (iedzīv.: brēngavieši), cēipinīki, cēkuli, čeveri, darvinieki jeb

³⁰⁸ [Vēlāk: Ozolmuižas jeb Ozolaines pag. — V. D.]

³⁰⁹ [Pareizi: atspuka. — A. B.]

³¹⁰ [Pareizi: biržkalnica. — A. B.]

degteri, deksāres, duōc(s)ala, elkšņamala, «erēli»³¹¹, gaŗaņči, gaŗvēcainieki, grazas, grūžinieki, ikaunieki, izabelina, jašubava, jūosti, jūoškas, kalnadruva, kaļķinica, karašas, kazu-sala³¹², kākari, kluši, kris(t)celes, lakts (i-celms), lazdinieki, leimani, liepsala, lucēni, ļaringava, ļavāni, ļādēni, madžuli, mālta (iedzīv.: māltenīši), māurāni, mālnieki, mētuļi, nagli, pastari, pāuneņi, piknas, pilpuki, piziči, pīsinīca, puduļi, pui-sēni, pūntūži, pūoči (< pāķi ?), ragaņbirzs, rakuļi, reklenica, rēpšas, rūobežnica, sala, salinieki, sandari, sēņubirze, sērnas, silagali³¹³, silavnieki, silinieki, skapstoti, slūokas, smēlteri (jeb uoj(a)sgalieši), stēbulnieki, stradeņi, stradi, stūkas, suņastes, suōļagals, šķēles, teicejnīki, tiltagals, trākšas, trūpi, trūopeņi, tūči, uženieki, ūogļuduobe, ūogrinieki, vēipi, virsazepji, (v)ūorneicāni, zālams.

varakļāni.

plavas: ālsna, dabna, «raudivņeica», slēsne, timseņis (nom. pl.), «lēigavņeica», padēga, uosa, mašķinica. ||

vidsmuižas pag.³¹⁴; iedzīv. — vidsmuizieš². E.

- 189 apalie c., bēči c., bīrnēni c., bluzmi c., braki c., briški, brūci c., cepeři c., cepernieki c., čači v., čaunāni c., dēgli v., ereļi c., gaŗjuri (jeb kapenieki) c., grazi c., gri-balva m., gri-gali c., grigi c., ičaunieki c., indēni c., indrēni, kauceři (suņapi) c., kristapi c., lami c., ludzenieki c., madžuli v., mičuļi v., mōrkoti c., notri c., pastari c., patašas v., patmalnieki c., pāuri c., pirēni c., puduli c., pūncuļi c., puzāki c., ramiņa v., rāmpāni c., rimši c., rubanova v., salieši c., sandari c., segli-nīca v., silamala v., silakalns v., siļi c., skabji c., spīrga v., sprukstēni c., stēbulnieki c., stykāni c., stūrinieki v., trākši c., trūopi c., upenieki c., uōgaiņi c., uoša, varaža v., vaŗa-purvs, vāveri c., vidsmuiža (jeb gaļēni), vīlcēni c., sauņa-vulini c., zača v. (ķipitis), zimuļi c., zvīrgža v.

lejas: «veprine», «kausa».

viļānu jeb viļēnu pag.; iedzīv. — viļānieš². Sp.

āntēnišķas c., bakāni c., baltina c., brikuļi c., ceglinica c., cibulnieki m., dēgumnieki c., dilmaņi c., dūne pusm., džipši c., jaksti c., jureņi c., kalna-sēta c., kalsoji c., klētsala pusm., kūr-pinieki c., kūokāji c., lagoni (laguni) c., laūzinieki c., liepu-

³¹¹ [Pareizi: ereļi. — A. B.]

³¹² [Pareizi: kazsala. — A. B.]

³¹³ [Pareizi: silagals. — A. B.]

³¹⁴ [Saukts arī: Gaļēnu jeb Galēnu pag. — V. D.]

druva pusm., lūzas c., makuži c., māltsve m., «mediņi», mēln-
mežnieki c., mežkakts c., miezaines m., mukules m., murēni c.,
«osneiši»³¹⁵ c., pilskaļns c. (pliskava), pirtnieki m., pisinieki c.,
prūši c., putni, repši pusm., rikava m., salaskungi c., sala-
vierši c., sameņi c., skujavnieki c., stabarovka pusm., stīm-
bovka m., strūpļi³¹⁶ c., šauteņi c., tāukuļi c., trumēni c., uogu-
ļava pusm., viļāni jeb viļēni m., zirgkaļns c., ziemeļavka m.,
zviēdreņi c., žagatnes c.
mēķekla kaļns.

LATGALES UPES

I. Daugavā ietek:

1. *rudne* l. (izvaltā, krāslavā).
2. *dubna* l. ar sānupēm: 1) *uodze*² (liksnā), 2) *uoša*² l. ar sānupēm: a) *iēvaisis* (preiļos, rudzētās³¹⁷), b) *lēceja* (stir-
nienē), c) *pālaga*² l. (vidsmuižā). //
3. *nērēta* ar sānupēm: *uodze*² l., *ataša*, *vipe*² l. (ungura p.³¹⁸), 190
neretiņa k., *sūokaža*² (krustpils p.).
4. «*indrica*» l. (izabelinā).
5. *šaltupe* l. (liksnā).
6. *ļubēsta* l. (liksnā).
7. *kazupe* (liksnā).
8. *bunga* (krustpils p.).
9. *ņipru* upe.
10. *kārklene*².
11. *caura* ar sānupi *uodziene* (krustpils p.).

II. aiviekstē jeb aiviekstī ietek:

1. *iča* l. (tilžas pag.) ar sānupēm: *tilžupe* l. (ar sānupēm:
dūkšupe, *raiciena*³¹⁹), *pūkle*³²⁰ (domopolē).
2. *dziļlaune* l. (domopolē).
3. *islīena* k. (barkavā).
4. *vērde*² (domopolē).
5. *bērzaune* (krustpils p.).
6. *gardauņa* upīte (iztek no gardauņas ežera) jeb «bab-
rote», «babrova» (krustpils p.).

³¹⁵ [Pareizi: *asnīeši*. — A. B.]

³¹⁶ [Pareizi: *strupļi*. — A. B.]

³¹⁷ [Tagad parasti: Rudzētos. — V. D.]

³¹⁸ [Pirmpublicējumā: unguru p. — V. D.]

³¹⁹ [Pareizi: *rāicina*². — A. B.]

³²⁰ [Pareizi: *pāukle*². — A. B.]

III. ežeros ietek:

1. *lubānas* ežerā: 1) *mēlta*² (varakļānos) ar sānupi: *bēlda*² (andrupienē), 2) *lisinis* (jeb *lisins*, *lisine*, *lisina*) ar sānupēm: *ūoja*², *dira*, *mūrmasta*² jeb *mūrmastiene*² (varakļānos), 3) *mēlmute*² jeb *mēlmana*² (varakļānos) ar sānupi: *tēicija*, 4) *rēzekne* (jeb *rēzne*, *rēsne*) ar sānupēm: *kaunata*, *lūzeņa* (makašānos).

2. *kalupa* ežerā: *riēša* (līksnā).

3. *stirnas* un «dreica» ežerus savieno *stirna*.

IV. kur ietek, izdevējiem nav zināms:

raceņa, *nakšaura* (preiļos), *vilbaucis*, *eivieksts* (līvānos), *sauna*, *piļupš*, «kropš» (rudzētās), *salupe* (kapeņu p.), *uda* (kalupa p.), *mudravupe* (krāslavā), *sarija* ar sānupi *sarijanka*³²¹ (bukmuižā), *virtūksne* (rozentovā), *utreja* jeb *udreja*, *zilupe* (mērdzinē), *nēlabeņa* (domopolē), *kūkava*, *krēkupis* (baltinavā), *mārsnas grāvis* (ungura p.), *ciska*, *truopupite*, «ōkaveņa», «ikoviņa» (barkavā), *balupe* (rugāju pag.), *kvārnavā* (nīrzā). //

IZLABOJAMAS KĻŪDAS³²²:

191 35. lappusē Stelpes pagasta vārdos jālasa: *grābekliši* («grāvelišu» vietā);

65. lappusē Seces pagasta vārdos jālasa: *druvnieki* («druonieku» vietā);

96. lappusē Lutriņu pagasta vārdos jālasa: *bušenieki* («buzenieku» vietā).

³²¹ [Pareizi: *sarjanka*. — A. B.]

³²² [Šai izdevumā kļūdas izlabotas. — V. D.]

LATVIEŠU VALODAS SKAŅAS UN FORMAS

[1938]

PRIEKŠVĀRDI

Pēc manas «Lettische Grammatik» publicējuma¹ ir klajā nākuši daži jauni dati un pētījumi par baltu valodām, tā ka dažos sīkumos minētā gramatika ir pārstrādājama un papildināma. Bet kad nu tā nav izpirkta, tad dodu te latviskā tērpā tikai fōnētiku un morfoloģiju, kam jauns izdevums ir vairāk vajadzīgs nekā sintaksei. Pie tam sniedzu te galvenām kārtām vidus dialekta resp. rakstu valodas skaņas un formas, no citām izloksnēm minēdams tikai svarīgākos datus; pilnīgam izloksņu aprakstam trūkst vēl ļoti daudz ziņu. Visiem tiem, kas nopietni interesējas par latviešu valodu, ir jau pieejama mana Le. Gr., un tāpēc jau tur citēto priekšmeta literatūru te — atsevišķus gadījumus atskaitot — atstāju neminētu.² //

¹ [Rīgā, 1922. g. — V. D.]

² [Satura rādītājs, kas pirmpublicējumā seko aiz priekšvārdiem, izlaists. — A. B.]

SAISINĀJUMI LITERĀTŪRAS CITEJUMOS

- VII AfslPh.³ = Archiv für slavische Philologie.
 An. šil. = Anykszczu szilēlys (citēts pēc Baranovska un Vēbera «Ostlitausche Texte»).
- Arch. Phil. = Archivum Philologicum.
- Arumaa Lit. Mund. = P. Arumaa. Litausche mundartliche Texte aus der Wilnaer Gegend. Dorpat, 1931.
- Arumaa Unters. = P. Arumaa, Untersuchungen zur Geschichte der litauischen Personalpronomina. Tartu, 1933.
- BB = Beiträge zur Kunde der indogermanischen Sprachen. Herausgegeben von A. Bezenberger.
- Balticoslav. = Balticoslavica. Redaguje E. Koschmieder. Wilno.
- Bezenberger BGLS = A. Bezenberger. Beiträge zur Geschichte der litauischen Sprache auf Grund litauischer Texte des XVI und des XVII Jahrhunderts.
- Bezenberger Spr. d. pr. L. = A. Bezenberger. Über die Sprache der preussischen Letten.
- Bull. = Bulletin de la Société de linguistique de Paris.
- Bulmerincq Vier Bücher = A. von Bulmerincq. Vier Bücher der Landvogtei der Stadt Riga. 1923 skk.
- BW = Kr. Barons un H. Wissendorffs. Latwju dainas I—VI.
- Ceļi = Ceļi. Rakstu krājums. Ramaves apgāds. Rīgā, 1931 skk.
- EH = J. Endzelīns und E. Hauzenberga. Papildinājumi un labojumi K. Mūlenbacha latviešu valodas vārdnīcai. Rīgā, 1934 skk.
- Etn. = Etnografiskas ziņas par latviešiem. «Dienas Lapas»⁴ pielikums. I—IV. Rīgā, 1891—4.
- Ev. = Evangelia und Episteln aus dem Deutschen in undeutsche Sprache gebracht... Königsberg, 1587.
- Evang. 1753 = Evangelia toto anno... in Livonia Lothavis praelegi solita... Anno 1753. Vilnae.
- E I, II⁵ = J. Endzelīns. Latvijas vietu vārdi. Rīgā, I—II.
- FBR = Filologu biedrības raksti.
- Fenzlau = W. Fenzlau. Die deutschen Formen der litauischen Orts- und Personennamen des Memelgebiets. Halle, 1936.
- Fil. mat. = Filoloģijas materiāli. Rīgā, 1933.

³ [Pirmpublicējumā literatūras saīsinājumi parasti bez punktiem. Šai izdevumā saīsinājumiem, kas beidzas ar mazo burtu, pievienots punkts, pieskaņojot iepriekšējiem Darbu izlases sējumiem. — V. D.]

⁴ [Teksti, kas pirmpublicējumā iespiesti vecajā ortogrāfijā, šai izdevumā jaunajā ortogrāfijā. — V. D.]

⁵ [Pirmpublicējumā: Lvv, bet, tā kā tā apzīmē J. Endzelīna Latvijas PSR vietvārdus, šai izdevumā Lvv vietā vēlāk lietotais apzīmējums — E I un E II. — V. D.]

- FUF = Finnisch-ugrische Forschungen.
 Gerullis Apr. ON = G. Gerullis. Die altpreussischen Ortsnamen. Berlin, 1922.
 Gerullis—Stang = J. Gerullis ir Chr. Stang'as. Lietuvių žvejų tarmė Prūsiose. Kaunas, 1933.
 GGA = Göttingische gelehrte Anzeigen.
 GK = Gimtoji Kalba.
 Grenzen = Bielenstein. Die Grenzen des lettischen Volksstammes und der lettischen Sprache in der Gegenwart und im XIII⁶ Jahrhundert.
 Idg. Jb. = Indogermanisches Jahrbuch.
 IF = Indogermanische Forschungen.
 IFA = Anzeiger für indogermanische Sprach- und Altertumskunde.
 IMM = Izglītības ministrijas mēnešraksts.
 Изв. = Известия Отделения русского языка и словесности императорской академии наук⁷. //
- Явнис Понев. у(езд) = К. Гуковский. Поневежский уезд. Ковна, VIII 1898.
 Jokl. Ling.-kult. Unters. = N. Jokl. Linguistisch-kulturhistorische Untersuchungen aus dem Bereiche des Albanischen. Berlin, 1923.
 Kön. St. = Königsberger Studien I. Königsberg, 1887.
 KSn. = K. Būga. Kalba ir senovė. Kaunas, 1922.
 KZ = Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung auf dem Gebiete der indog. Sprachen.
 Language = Language. Journal of the Linguistic Society of America.
 LAR = Latvijas augstskolas (ūniversitātes) raksti.
 Lat. kat. = 1585. g. katechisma tulkojums.
 Le. Gr. = J. Endzelin. Lettische Grammatik. Riga, 1922.
 Leskien Abl. = A. Leskien. Der Ablaut der Wurzelsilben im Litauischen.
 Leskien Nom. = A. Leskien. Die Bildung der Nomina im Litauischen.
 LChr. = Э. Вольтер. Литовская хрестоматия.
 LitMnd. = Litauische Mundarten, gesammelt von A. Baranowski. Leipzig, 1920.
 Lit. Mitt. = Mitteilungen der Litauischen Litterarischen Gesellschaft.
 LLD = Litauische und lettische Drucke des XVI Jahrhunderts, herausgegeben von A. Bezzenberger. I—IV.
 Lng. = J. Langija 1685. gada latviski-vāciskā vārdnīca... izdevis E. Blese. Rīgā, 1936.
 LP = A. Lerchis-Puškaitis. Latviešu tautas (teikas un) pasakas. I—VII.
 LtT = Lietuvių Tauta. Vilniūje, 1907 skk.
 Mag. = Magazin, herausgegeben von der Lettisch-Litterarischen Gesellschaft.
 Manzel Post. = Mancela 1653. g. latviešu postilla.
 ME = K. Mühlhens Lettisch-deutsches Wörterbuch.
 MSL = Mémoires de la Société de linguistique de Paris.
 Nieminen Ausgang = E. Nieminen. Der urindogermanische Ausgang -di des Nominativ-Akkusativ Pluralis des Neutrum im Baltischen. Helsinki, 1922.
 NTS = Norsk Tidsskrift for Sprogvidenskap. Oslo.
 Otrębski Narz. Twer. I = J. Otrębski. Wschodniolitewskie narzecze twereckie. I. 1934.
 Pas. = P. Smits. Latviešu pasakas un teikas. I—XV. Rīgā, 1925—1937.
 Пон. гов. = К. Явнис. Поневежские говоры литовского языка, часть II. 1899.

⁶ [Pirmpublicējumā gadsimteni arābu cipariem. Sai izdevumā pēc iepriekšējo sējumu parauga iespiesti romiešu cipari. — V. D.]

⁷ [Pirmpublicējumā teksti krievu valodā latīņu burtiem. — V. D.]

- Psalmen² = Psalmen und geistliche Lieder oder Gesänge... Riga, 1615.
 Rev. = Revue des études slaves.
 РФВ = Русский Филологический Вестник. 1879 skk.
 RKr. = Rakstu krājums, Rīgas latviešu biedrības Zinību komisijas izdots.
 Ryg. J. Gram.² = Rygiškių Jono Lietuvių kalbos gramatika². Kaunas, 1922.
 RSl. = Rocznik Slawistyczny.
 Sborn. fil. = Sbornik filologický.
 Skardžius Lehnw. = Pr. Skardžius. Die slavischen Lehnwörter im Altlitauischen. Kaunas, 1931.
 Слблт. Эт. = Я. Эндзелин. Славяно-балтийские этюды. Харьков, 1911.
 St. = Stender. Lettisch-deutsches Wörterbuch.
 Stang Mažv. = Chr. Stang. Die Sprache des litauischen Katechismus von Mažvydas. Oslo, 1929.
 Stud. balt. = Studi⁸ baltici.
 Symb. gramm. = Symbolae grammaticae in honorem Joannis Rozwadowski.
 Tdz. = Tautas dziesmas... prof. P. Smita redakcijā. Rīgā, 1936 sk. // IX^{8a}
 Tiž. = Tauta ir žodis. Kaunas, 1923 skk.
 Trautmann Apr. PN = R. Trautmann. Die altpreussischen Personennamen. Göttingen, 1925.
 Trautmann Apr. Spr. = R. Trautmann. Die altpreussischen Sprachdenkmäler. Göttingen, 1910.
 U = Ulmanns Lettisch-deutsches Wörterbuch.
 Und. Ps. = Undeutsche Psalmen... neu herausgegeben von Bezzenberger und Bielenstein. Mitau, 1886.
 Zb. = Zbiór wiadomości... w Krakowie.
 ZslPh. = Zeitschrift für slavische Philologie.

Citi saīsinājumi:

alb. = albāņu	sav. = senaugšvācu
arm. = armeņu	sensl. = senslavu
av. = avestas	sk. = un sekošajā lappusē
č. = čehu	skk. = un sekošajās lappusēs
dial. = tikai dažās izloksnēs	skr. = sanskrita
sastopams	slv. = senlejšvācu
go. = gotu	v. = vācu
gr. = grieķu	vav. = vidus augšvācu
ide. = indoeiropiešu (pirmvalodas)	ylv. = vidus lejšvācu
ig. = igauņu	s. v. = sub voce
kr. = krievu	u. c. = un citi
la. jeb latv. = latviešu	utt. = un tā tālāk
lat. = latīņu	žem. = žemaišu
lei. = leišu	> = pārvērties (jeb pārvērsas) par
po. = poļu	< = cēlies (jeb ceļas) no //
pr. = (sen)prūšu	

⁸ [Pirmpublicējumā: Studi. — V. D.]

^{8a} [Pirmpublicējumā kļūdaini iespiests: X. — A. B.]

PAMANĪTĀS IESPIEDUMKĻODAS⁹:

iespiests	jābūt
zem. 26. lp., 28. § 1. rindā	žem.
ak 27. lp. 5. rindā no augšas	ak.
<i>Sērpele</i> 32. lp. 20. rindā no augšas	<i>Sērpele</i>
θῦμός 45. lp. 68. §	θῦμός
kuršu <i>d</i> 49. lp., 75. § e	kuršu <i>d'</i>
<i>mūžiņš</i> 55. lp. 1. r. no augšas	<i>mūžiņš</i>
nōm 57. lp. 11. r. no augšas	nōm.
tautosillabisks v 60. lp., 99. § b	tautosillabisks v
gan > 62. lp. 2. r. no augšas	> gan
izl 62. lp. 5. r. no apakšas	izl.
dial 64. lp. 9. r. no augšas	dial.
dial 66. lp., 111. § 7. rindā	dial.
vējš 77. lp., 129. § b 7. rindā	vējš»
<i>to</i> 85. lp., 144. § a 7. rindā	<i>tuo</i>
lei 87. lp., 148. § 1. rindā	lei.
Piedēkļi ar <i>-m</i> : 90. lp.	Piedēkļi ar <i>-m</i> .
pārvests 91. lp. 7. r. no augšas	pārvests ¹⁰
-ēkl- 93. lp., 161. § c 1. rindā	-ēkl-
<i>pilnestība</i> 170. § 7. rindā	<i>pilnestība</i>
541 173. § b	542
<i>mēlstavis</i> 176. § c	, <i>mēlstavis</i>
<i>vókietē</i> 182. § 3. rindā	<i>vókietē</i>
nōm., 186. § 2. rinda	nōm.
Kikers 105. lapp. 8. rindā no augšas	Kikerss
<i>mi</i> 106. lapp. 9. rindā no augšas	-mi
<i>akmens</i> 252. § 7. rindā	<i>akmens</i> .
<i>au</i> 262. § 6. rindā	-au
av 266. § 3. rindā	av.
sievas 284. § 2. rindā	<i>sievas</i>
Lit Mnd 126. lp. 1. rindā no augšas	LitMnd.
<i>astuoņpadsmīt</i> 289. § 2. rindā	<i>astuoņpadsmīt</i>
no ak. 302. § 9. rindā	(no ak.
pirmatnējs 134. lp. 2. rindā no apakšas	pirmatnējs, //

⁹ [Sai izdevumā iespiedumkļūdas izlabotas. — V. D.]

¹⁰ [Nav labots, tāpēc ka iespiedumā pareizi. — V. D.]

IEVADS

- 1 1. §. Latviešu valodas izplatījums un vārds. Latviski tagad runā Latvijas apdzīvotāju lielais vairums, bez tam vēl sevišķi Lietuvā (šur tur ziemeļu daļā un Kuršu kāpās), Igaunijā (šur tur gar Latvijas robežu) un — kolonisti vai emigranti — Krievijā un Amerikā; kopskaitā — apmēram 1¹/₂ miljona.

Piez. Par latviešu kolonijām Krievijā skat. Latv. konv. v. 17113—42.

Latvieši jeb latvji (izloksnēs arī latuvji) savu vārdu laikam ir dabūjuši no kādas **Latuvas*: lei. upes vārdu *Latuvà* > kr. *Лотва* min Būga PFB LXXI 467 un KSn. 87. Pie tās pašas saknes pieder laikam arī upju vārdi lei. **Lata* > po. *Łota* (Viļņas apgabalā) Būgam l. c. un Tiž. I 387 sk. un la. *Late* Langes vārdnīcā (kas no tā domā latviešu vārdu radušos) un *Latupe* austrumu Vidzemē. No *latviešu* vai (izl.) **latvišu* vārda ir radies kr. un po. *totyś* «latvietis», kur ar *y* laikam atdarināts la. *uie* resp. *ui*. Kā raudzīties uz saknes patskani igauņu formā *lätt*, lat. *letti* (Indriķa *chronikā*) un vācu *Lette(n)*, nav droši nosakāms.

2. §. Latvijas senākie apdzīvotāji. a) Kad ap 1200. gadu Baltijā ieradās vācieši, tagadējās Latvijas robežās bez īstajiem «latviešiem» dzīvoja arī lībieši, kurši, zemgaļi un sēļi. «Latvieši» tolaik, kā liekas, dzīvoja tikai ziemeļos¹¹ no Daugavas: tagadējā Latgalē un Vidzemes austrumos un vidienā.

b) Somiskā lībiešu jeb lībju cilts dzīvoja rietumu Vidzemē, kur to valoda izmira ap XIX gadsimteņa vidu, un Kursas ziemeļrietumos, kur vēl tagad gar jūru apmēram kāds tūkstotis¹² runā lībiski.

¹¹ Priekš pasaules kara vācieši mēdza tikai latvisko Vidzemi saukt par «Lettland». Arī mājvārds *Latvieši* Dobeles apkārtnē liek domāt, ka ap Dobeli «latviešu» senāk nav bijis. [*Latvieši* bija Bērzes dienvidu daļā. — V. D.]

¹² [Tagad tādu, kas runā lībiski, ļoti maz. LME II 337 sacīts: «pašlaik nedaudz lībiešu dzīvo Kurzemes ziemeļrietumu daļā 12 zvejniekciemās. — V. D.]

c) Kurši (= lei. *kuršiai*) jeb kursi (arī: kursieši) tolaik apdzīvoja īsto Kurzemi (senāk: *Kurszemi vai *Kuršzemi) jeb Kursu¹³, kas tad sniedzās dienvidos līdz pat Klaipēdai (par to beigās A. Salis Tiž. VI 177 skk.). Valodas dati (skat. FBR III 5 skk.¹⁴) liek domāt, ka kurši jau priekš latviešiem 2
nometušies arī Rietumvidzemē starp lībjiem. // Tagadējā Kurzemē kurši vēl XVI gadsimtenī ir valodas ziņā šķirti no lībjiem un latviešiem (zemgaļiem); dienvidos tie ir asimilējušies leišiem. Kuršu kāpās runājamais «kursenieku» dialekts nav senās kuršu valodas tiešs turpinājums: šais kāpās ir nometušies zemgalisku un «kursisku»¹⁵ izlokšņu runātāji (par to 1931. g. Burniekā 1102-8¹⁶ un FBR VII 30¹⁷). Viduslaiku īpašvārdi, tagadējie Kursas vietvārdi un «kursisko» izlokšņu īpatnības rāda, ka kurši ir bijuši baltu ciltis, kas valodas ziņā bija it kā starpniece starp leišu un latviešu valodu, skat. FUF XII 59 skk.¹⁸ un IF XXXIII 96 skk.¹⁹

Kuršiem, proti, bija

1) gluži kā leišiem un prūšiem, bet pretstatā latviešiem (skat. 81. §), paglābies tautosillabisks *n*, piem.: *Svēntāja, Landze, dzintars* (= lei. *gintāras*, la. *dzitars*), *mēnca* (= lei. *menkia*);

2) gluži kā prūšiem un latviešiem *s* un *z*²⁰ tur, kur leišiem š resp. ž, piem., *Svēntāja* (lei. *Sventója*), *zvindēt* (Skrundā) «skanēt»;

3) gluži kā latviešiem *c*²¹ un *dz* tur, kur leišiem un prūšiem *k* resp. *g*, piem.: *dzintars, Landze, mēnca, Rucava* (= lei. *Rūkiava*);

4) gluži kā Lietuvas žemaišiem celma beigās *t', d'* (> la. *ķ, ģ*) no *tj, dj*, kas citiem leišiem pārvērtās par *č* un *dž* un latviešiem — par *š, ž*, piem.: *Lipaiķi* (viduslaiku dokumentos Lippayten; sal. la. vietvārdu *Bukaiši*), *baģis* (Aizupē) «badakāsis» (sākumā laikam bija nōm. **badis*, ģen. *baģa* < **baďa*);

¹³ Vāciskajiem nosaukumiem *Kurland* un *Kuren* pamatā ir līb. **kur-* no **kurh-* < balt. *kurš-*, skat. FUF XII 72. [Šai izdevumā II 452 sk. — V. D.]

¹⁴ [Šai izdevumā III 1, 355 skk. — V. D.]

¹⁵ Par «kursiskām» sauci pārlatvinātās Kursas izlokšnes.

¹⁶ [Šai izdevumā III 1, 571—578. — V. D.]

¹⁷ [Šai izdevumā III 1, 437. — V. D.]

¹⁸ [Šai izdevumā II 440 skk. — V. D.]

¹⁹ [Šai izdevumā II 504 skk. — V. D.]

²⁰ Kursisko *z* rāda arī Klaipēdas apgabala īpašvārdi *Zemtūris, Ziēdelis, Zaurýnas, Dirzáitis* Fenzlau 83.

²¹ Kursisko *c* redzam arī Klaipēdas apgabala vāciskajā vietvārdā *Darzeppeln* Fenzlau 141.

5) gluži kā žemaišiem visi īsie patskaņi pagarināti tautosillabiska *r* priekšā, piem.: *dārbs, sērde; mirt > mīrt, durt > duort*;

6) vismaz vienā izlokšņu daļā gluži kā prūšu un žemaišu izloksnēs *o* sena *u* vietā (skat. FBR IV 5 sk.²²), piem.: *drošķis* (Dundangā) = *drušķis*;

7) vismaz vienā izlokšņu daļā gluži kā ziemeļrietumu žemaišiem *ei* leišu un latviešu *ie* vietā, piem.: *sērdeinite, Kuorseiši* «Kursiši», (viduslaiku dokumentā) Gaveyssen (tagad: *Gavieze*), lib. *lōiga* «lieks» no kuršu **leikas* (skat. FBR V 8 un VI 7 sk.²³).

Tā kā kurši gluži kā leiši dzīvoja kaimiņos ar prūšiem, kas arī bija baltu cilts, tad nav brīnums, ka kuršu un leišu valoda morfoloģijā un leksikā dažkārt — atšķirdamās no latviešu valodas — saskan ar prūšu valodu, skat. FBR XI 192 sk.²⁴

d) Austrumos no kuršiem dzīvoja zemgaļi²⁵, kas gluži kā sēļi laikam bija tuvu rada ar latviešiem. Zemgales nosaukums veckrievu chronikā (*Земгала*²⁶) un seno ziemeļģermāņu valodā (*Seimgala*, ar // kursisko *ei* latv. *ie* vietā) it kā liek domāt, ka zemgaļi senāk saukti par *ziemgaļiem* «ziemeļniekiem»²⁷; rakstījums «Semigalli» (Indriķa chronikā) un «Semballen» (Ātskaņu chronikā) ar e burtu (sahnē) varētu būt apzīmēts *ie*, skat. FBR V 8²⁸ un Būgas KSn. I 84. Bet jau de Lanuā (Lannoy) tos savā 1413. g. ceļojumaprakstā sauc «Zamegaez» (kur Za- laikam jālasa kā Zē-), un Stenders savā vārdnīcā 67 min *zemgaliešus* «Niederländer» (zemā gala ļaudis) blakus *augšgaliešiem* «Oberländer».

Tagadējais Zemgales vietvārds *Tērvete* kādā 1271. g. dokumentā rakstīts «Terevethene», un vēl tagad vienā Zemgales daļā ir sastopama tāda anaptikse, skat. 64. §. Var tāpēc domāt, ka tā ir mantota no senā zemgaļu dialekta. Tagad tā gan ir sastopama arī ārpus senās Zemgales, proti Kursas dienvidrietumos (Nīcā, Bārtā u. c.). Bet var domāt, ka daļa zemgaļu izceļojusi uz Liepājas apgabalu, kur zemgaļus sakās sastapis jau minētais de Lanuā; no Nīcas un Bārtas tie var būt ienākuši arī Kuršu kāpās. — Par zemgaļu un sēļu tautību arī P. Smits FBR I 45 skk.

²² [Sai izdevumā III 1, 387 sk. — V. D.]

²³ [Sai izdevumā III 1, 419 un 430 sk. — V. D.]

²⁴ [Sai izdevumā III 1, 549 skk. — V. D.]

²⁵ Par zemgaļu un sēļu robežām Būga Tiž. II 20 un 24 sk.

²⁶ [Pirmpublicējumā veckrievu valodas piemēri nereti transliterēti latīņu burtiem. Sai izdevumā veckrievu valodas vārdi doti oriģinālrakstībā. — A. B.]

²⁷ Šāds vārds varētu būt radies pašu zemgaļu starpā, ja tie kādreiz būtu dzīvojuši tālāk uz ziemeļiem nekā pārējie baltī; bet varēja tie arī šādu nosaukumu dabūt no saviem dienvidkaimiņiem (leišiem).

²⁸ [Sai izdevumā III 1, 419 sk. — V. D.]

e) Zemgaļu austrumkaimiņi bija sēļi, par kuŗu valodu mums vēl mazāk ziņu nekā par zemgaļu valodu. Dienvidu daļā tie vēlāk gluži kā kurši un zemgaļi ir pārgājuši leišu tautībā. — No dažiem vietvārdiem un tādām lei. izlokšņu formām kā, piem., tag. III²⁹ p. *zinti* «vārguļo» (seno sēļu zemē) Būga secina savā vārdnīcā CXLVI un Tiž. II 21 sk., ka sēļu dialektā tautosillabisks *n* palicis nepārveidots. Tas varētu tomēr tā būt bijis tikai vienā Sēlijas daļā, skat. FBR VI 8³⁰; XIV gadsimtenā beigu dokumentā minētais upes vārds *Vesytēn* (*Viesite*, lei. *Viešintā*, sēļu zemē) ir taču laikam sēlisks (un ne zemgalisks vai latvisks) un šai gadījumā rāda, ka katrā ziņā ne visi sēļi bija paglābuši tautosillabisko *n*.

Sakarā ar šo § vispāri skat. arī Bilensteina *Grenzen* un Geruļa rakstu *Eberta Reallex. der Vorgesch.* I 339 skk.

3. §. Tagadējie latviešu dialekti. Arī latviešu valoda sadalās dialektos un tie savukārt izloksnēs. Senāk puslīdz katram pagastam bija sava izlokсне: viena pagasta laudis pulcējās muižā uz klaušu darbiem un tikai pareti tikās ar kaimiņpagastu laudīm. Vidzemē, Kursā un Zemgalē tikai nedaudzos, ļoti lielos pagastos sastopam vairāk nekā vienu izlokсни viena pagasta robežās (tur senāk bez īstās centra muižas bija vēl «lopmuižas»), turpretī Latgalē, kur vienā pagastā ietilpa vairāk ciemu, vienā pagastā nereti gadās vairāk izlokšņu.

Kopš apmēram 50—60 gadiem rakstu valoda, skolas un satiksme nolīdzina izlokšnes, tā ka izlokšņu īpatnības šur tur jau lielā mērā izskaustas vai pat pilnīgi zudušas. //

Tā kā kāda apgabala izlokšņu īpatnībām nav visām vienādas robežas, tad var gan nospraust robežas vienai kādai dialekta īpatnībai, bet ne dialektam. Var tomēr saskatīt latviešu valodā trīs galvenos dialektus («lībisko» dialektu, vidus d. un augšzemnieku d.), kam starpā ir «pāreja s» izlokšnes, tā ka nav spilgtu robežu starp šiem dialektiem.

4. §. Lībiskais (un tāmnieku) dialekts. Kursas un Vidzemes ziemeļrietumos, kur senāk runāja lībiski, ir sastopami šādi dialektismi:

a) vīriešu kārtas formas plašos apmēros ir ieviesušās sieviešu kārtas formu vietā. Laikam gan visās šais izloksnēs vīriešu kārtas vietniekvārdi kā subjekts (pa daļai arī kā objekts) aizstāj kādu siev. kārtas substantīvu, piem.: *tas ir kalpam cūk* (= tā ir kalpa cūka). Drusku mazāk izplatīts ir vīr. kārtas adjektīvs kā predikāts blakus siev. kārtas subjektam un vīr. kārtas vietniekvārds vai viens kā atribūts siev. kārtas substantīvam, piem.: *zēm ir slapš* (= zeme ir slapja); *diens ir gār* (= dienas ir garas); *tas meit* (= tā meita). Daudz retāks ir vīr. kārtas adjektīvs kā atribūts siev. kārtas substantīvam, piem.: *ar zaļim uogām* (= ar zaļām uogām). Visretāk ir sastopamas vīr. kārtas galotnes siev. kārtas substantīviem, piem.: *uogim* resp. *uogem* (= uogām) u. c., skat. Le.

²⁹ [Pirmpublicējumā personu apzīmējumi parasti iespiesti arābu cipariem. — V. D.]

³⁰ [Sai izdevumā III 1, 431 sk. — V. D.]

Gr., 318. §³¹ un FBR III 49³², IV 90, 91, 94, 95, VII 23, 51, VIII 70 sk., 108, 122, XI 40, 73, 74, 79, XIV 61 sk., 89, XV 65, 152 sk., XVI 119.

Tā kā libiešu valodā — tāpat kā citās somu valodās — nav gramatiskās kārtu starpības un tā tad, piem., latv. formām *las* un *tā* atbilst viens vārds (lib. *se*), tad nūle minētā siev. kārtas formu izskaušana izskaidrojama ar libiešu valodas ietekmi.

b) Celma beigās (gan ne visās šais izlokšnēs!) drusku mīkstina līdzskaņus palātālu patskaņu priekšā, kas paši pēc tam var būt zuduši, skat. Le. Gr. 90. § un FBR III 99 skk., VIII 67, 117 sk., XI 71, XIII 71 skk. un XVI 116 sk.

c) *au* pārvērties par *āu* vai *ou*.

d) Saurais *ē*² ir troksneņu priekšā pārvērties par *ei* (piem., *peic*²), skat. Le. Gr. 58. § un FBR III 98, IV 65, VI 51, VII 15, 35, VIII 63, 116, XI 69, XIII 69, XIV 59, 83, XV 56 sk., 148 un XVI 113.

e) Piedēkļos ir *ie*, *uo* un garie patskaņi *pa* *la* *ika* *m* saīsināti, skat. Le. Gr. 44 sk.³³ un FBR III 96, 105, IV 65 sk., 86 sk., V 138, VII 17 sk., 37 sk., 44 sk., VIII 56 skk., 111 skk., XI 65 sk., XIII 69 sk., 73 sk., XIV 45, 57 sk., 80 skk., XV 56 sk., 145 sk. un XVI 114 sk., kā arī Abeles rakstu FBR VI 25.

f) Tie galotņu patskaņi, kas bija īsi vai saīsināti jau latv. pirmvalodā, ir pa laikam zuduši, pie kam tieši iepriekšējā saknes zilbē īss patskanis ir pagarināts balsīga līdzskaņa priekšā (piem., *dāb* «daba»), bet, ja līdzskanis saknes beigās ir nebalsīgs, tad pagarina šo līdzskani (piem., *lap* «lapa»; tas tāpēc, ka «īss» patskanis ir balsīgu līdzskaņu priekšā drusku garāks nekā nebalsīgu līdzskaņu priekšā). Pie tam *l*, *r*, *n*, *m* vienā izlokšņu daļā aiz cita kāda līdzskaņa pārvēršas par *l*, *r*, *n*, *m* (piem., *putr* «putra»), no kam dažās izlokšnēs izveidojušies īsa patskaņa savienojumi ar sekojošu *l*, *r*, *n*, *m* (piem., *putar*), skat. Le. Gr. 38. § b un FBR III 96 sk., 105, IV 88, V 138, VI 50, 69, VII 13 sk., 22, 36, 38, VIII 59 sk., 110, 112, IX 174, XI 67, XIII 71, 74, XIV 45, 58, 79 sk., XV 56, 147, XVI 115; skaidro to A. Abele FBR VI 25 skk.

g) Konjugācijā abu skaitļu I un II personas formu mēdz aizstāt III personas forma (piem., *es*, *tu*, *mēs*, *jūs* *cef*), kas izskaidrojams sakarā ar nūle minēto galotņu patskaņu zudumu, skat. Le. Gr. 600. §.

³¹ [Le. Gr. dati salīdzināti ar La. gr. Ja paragrāfi atbilst, šai izdevumā nav nekādu piezīmju. Ja paragrāfi nesaskan, parindēs ir minētas attiecīgās La. gr. vietas. Le. Gr. minētām lappusēm ir norādītas attiecīgās La. gr. lappuses. — V. D.]

³² [Tehnisku iemeslu dēļ FBR un Fil. mat. attiecīgo rakstu (izņemot J. Endzelīna rakstus, kam norādes ir parindēs) autori un virsraksti lasāmi Literatūras citejumu saīsinājumu sarakstā šā sējuma 2. daļas beigās. — V. D.]

³³ [La. gr. 66 skk. — V. D.]

h) Akuz. un instr. kopējo formu lieto vienskaitlī arī aizģenitīva prepozīcijām, kas arī ir galotņu patskaņu zuduma sekas (kā, piem., saka *bez gald, tā — arī bez gult* «bez gultas» u. c.).

i) Starpība starp kritošo un laužto intonāciju ir zudusi (kā arī citās kursiskajās un daudzās vidienas izloksnēs).

j) Verbus *iet, ģemt* resp. *ņemt* un *sniegt* runā (kā arī citās kursiskajās izloksnēs) ar stieptu intonāciju, skat. FBR III 5 sk.³⁴

k) Datīvi *tou (tāu)* «tev» un *sou (sāu)* «sev».

Tāmnieku dialektā (kā tagad sauc Kursas ziemeļrietumu izloksnes; par šo nosaukumu skat. IMM 1921, 189 sk.³⁵) ir zuduši arī (bez palīgakcenta izrunāti) piedēkļu patskaņi, pie kam iepriekšēju īsu zilbi pagarina, piem., *kūmliš* «kumeliņš», *mācēš* «mācītājs», skat. Le. Gr. 48³⁶ un FBR III 105, VI 69, VII 16 skk., VIII 112 sk., IX 181, XIII 74 sk. un XVI 115.

Citādi tāmnieku izloksnes saskan ar pārējām Kursas izloksnēm³⁷. Visām kursiskajām izloksnēm ir īpatnējas šādas pazīmes:

a) *u*-skaņa ir *u* un *b* priekšā visnotaļ³⁸ paglābusies, skat. 23. § d.

b) Tautosillabiskie *ar* un *er* arī ar laužto intonāciju ir pārvērtušies par *ār* resp. *ēr*, skat. 62. §, FBR V 5 sk.³⁹ un Plāķa rakstu RKr. XXI 19 skk.

c) Tautosillabiskie *ir* un *ur* (dažās izloksnēs tikai tad, ja tie runāti ar stieptu intonāciju) ir pārvērsti par *ūr* resp. *ūr*, no kam izlokšņu lielākajā daļā *ier* resp. *uor*, skat. 63. § un FBR V 6 sk.⁴⁰

d) *galva, cilvēks* > *gāla, cilēks* (ar otras zilbes tālāku pārveidojumu tāmnieku izloksnēs).

e) Nominālie *i*-celmi pārveidoti par *ē*-celmiem, skat. 238. §.

f) Viensk. lokātīvs beidzas ar (dienvidos paglābtu) *-ai, -ei, -ui*, skat. 216., 231. un 267. §.

g) Saliktos refleksīvos verbos vēl iesprauž refleksīvo vietniekvārdu starp priedēkli un verbu, skat. 521. §.

h) Latviskā *aiz* vietā lieto *az* resp. *āz*, skat. 356. §. //

Citādi Dienvīdkursas izloksnes tagad vairāk līdzinās vidienas nekā tāmnieku izloksnēm.

5. §. Vidus dialekts ir pamatā latv. rakstu valodai (vistuvākas tai ir izloksnes ap Jelgavu). No pirmvalodas

³⁴ [Sai izdevumā III 1, 356. — V. D.]

³⁵ [Sai izdevumā III 1, 89 sk. — V. D.]

³⁶ [La. gr. 73 skk. — V. D.]

³⁷ Jāatskaīta tikai «zemgaliskās» izloksnes Dienvīdkursā, skat. 2. § d.

³⁸ Kā citur, tā arī te runāju par to laiku, kad izloksnēs vēl nebija manāma rakstu valodas ietekme.

³⁹ [Sai izdevumā III 1, 415 sk. — V. D.]

⁴⁰ [Sai izdevumā III 1, 416 skk. — V. D.]

mantotās skaņas ir šai dialektā vislabāk paglābušās, bet morfoloģijā ir kursiskās un it sevišķi augšzemnieku izlokšnes pa daļai seniskākas:

a) Kursas dienvidrietumos un augšzemnieku dialektā paglābtie pagātnes *ē*-celmi ir te jau XVII gadsimtenī pārveidoti par *ā*-celmiem, skat. 493. §.

b) No primāriem verbiem ar *d*, *t*, *s* vai *z* saknes beigās nākotnes viensk. I p. beidzas ar *-īšu*, skat. 488. §.

c) Refleksīvo vietniekvārdu vairs neiesprauž starp priedekli un verbu, skat. 521. §.

Salīdzinot ar augšzemniekiem, var vidienas ļaudis līdz ar libisko un kursisko izlokšņu runātājiem dēvēt par lejzemniekiem.

Ārpus Kursas runājamās vidus izlokšnes ir radušās no zemgaļu dialekta, kam piejaukušies latviešu un varbūt arī sēļu elementi, un no senās Vidzemes vidienas izlokšnēm.

6. §. Augšzemnieku dialektu runā Austrumvidzemē, Latgalē un Sēlijā (jeb «Augškurzemē»). Vistālāk izplatītās augšzemnieku dialekta īpatnības ir šādas:

a) Stieptā intonācija ir sakritusi ar krītošo, skat. 20. §.

b) *ę* un *ē* pārvērtušies par *a* resp. *ā*, un senie *a* un *ā* zināmos gadījumos — par *o* (*ā*) resp. *ō* (*ā*) > *uo*, skat. 47., 48. un 50. §.

c) *ē* pārvērties par *ē* resp. *ie*, skat. 47. §.

d) Pārskauņa sastopama plašākos apmēros nekā lejzemnieku dialektā, skat. 52. §.

e) *i* un *ū* ir pārvērsti par diftongiem, skat. 57. §.

f) *i* zināmos gadījumos ir pārvērties par *y*, skat. 51. §.

g) *ie* un *uo* ir pārvērtušies «dziļo» augšzemnieku izlokšnēs par *i* resp. *ū*, skat. 55. §.

h) Tautosillabiskie *ir*² un *ūr*² dziļo augšzemnieku izlokšnēs ir pārvērtušies par *ir* > *ier* resp. *ūr* > *uor*, skat. 63. §.

i) *k*, *ġ* ir dziļajiem augšzemniekiem pārvērsti par *č* resp. *dž*, skat. 87. § e.

j) *šk*, *žg* pārvērtušies par *šk*, *žg*, skat. 87. § c.

k) Lejzemnieku *kš* (no *kšķ*) vietā bieži ir atrodams *šk*, skat. 106. § 4.

l) Dziļie augšzemnieki mīkstina līdzskaņus palātālo pat-skaņu priekšā (kas pēc tam paši var būt zuduši), skat. 88. §. //

7 m) Dēminūtivi var (dziļajiem augšzemniekiem) beigties ar *-eņš*, *-eņa*, skat. 140. §.

n) Galotnes *-as*, *-es* dziļajiem augšzemniekiem ir pārvērtušās par *-ys* resp. *-is*, skat. 43. §.

o) Galotne *-ūs* (< *-uos*), *-us* adjektīvu un vietniekvārdu daudzsk. ģenitīvā (tikai dziļajiem augšzemniekiem), skat. 321. §.

p) *i*-celmi beidzas viensk. lokatīvā ar *-ie* > *-ī*, daudzsk. lokatīvā ar *-ies* > *-is*, un *u*-celmi — kur tie paglābušies — viensk. lokatīvā ar *-uo*, skat. 245. un 267. §.

q) Vietniekvārdi *tis* un (dziļajiem augšzemniekiem) *jis*, skat. 310. un 315. §.

r) Salikti verbi ar iespraustu refleksivformu, skat. 521. §.

s) Pagātnes *ē*-celmi paglābušies, skat. 493. §.

t) Prepozīcija *iz* «uz», skat. 410. §.

Kā jau no šā pārskata redzams, ne visas te minētās īpatnības ir sastopamas visās augšzemnieku izloksnēs: visas kopā tās atrodamas gandrīz tikai Latgales lielākajā daļā, kamēr tālāk uz rietumiem ir sastopama tikai daļa no tām. Arī rietumdaļā atrodam ar *a*, *b*, *c*, *d*, *e*, *j*, *k*, *p*, *r* un *s* apzīmētās īpatnības. Tos augšzemniekus, kas no pārejām īpatnībām pazīst vismaz *ie*, *uo* pārveidojumu par *ī* resp. *ū*, sauca par dziļajiem augšzemniekiem jeb «austumniekiem».

Literatūra: Bez Le. Gr. 5 sk.⁴¹ minētiem un daudzajiem FBR atrodamiem izlokšņu aprakstiem par izloksnēm vēl raksta «Latvijas Saule» (1924. g.) 168 (par Lēdmaņu izl.), Fil. mat. 77—79⁴² un 100—104⁴³, Janševskis Nīca 52—53, Kaudzīte Vecpiebalga 83—88, Melnalksnis Mazsalaca 54, Saržants Etn. IV 18 sk. (par Blīdienes izl.), Plāķis Rev. IV 173—189 un V 183—192 un LAR XVI 33—124, E. Hauzenberga Talsu novads I 167—176, A. Abele Ceļi VI 83—89, Kr. Ancītis Ceļi VI 89—90.

7. §. Latv. valodas tuvākie radi. Latviešu, leišu un XVII gadsimtenī izmirušo senprūšu valodu dēvē par baltu⁴⁴ valodām; šo nosaukumu ir ieteicis Neselmanis Sprache d. alt. Pr. (1845) XXVIII sk. Citas baltu valodas ir izmirušas, neatstādamas nekādu tekstu; tikai no kuršu un jātvingu valodas ir paglābušies vismaz daži vārdi, kas ļauj daudz maz noteikt šo valodu attieksmi pret citām baltu valodām. Skat. Geruļa rakstu Eberta Reallex. d. Vorgesch. I 335 skk.

No citām indoeiropiešu valodām baltu valodas atšķiras pa daļai ar savu leksiku (par ko Trautmanis Apr. Spr. X skk.) un bez tam ar šādām īpatnībām: //

a) Pirmatnējās skaņas, it sevišķi patskaņi (īsi un garī) un 8 divskaņi ir paglābušies labāk nekā jebkurā citā dzīvā indoeirop. valodā.

b) Vārda beigās patvērušies *-s*, *-r*, un — baltu pirmvalodā un vēl prūšu valodā — arī *-n*.

⁴¹ [Paplašināts saraksts La. gr. 14. — V. D.]

⁴² [K. Kurcalts par Ergļu izloksni, L. Freimane par Saldus pag. izloksni. — V. D.]

⁴³ [L. Latkovskis par Atašienes un Varakļānu izloksni. — V. D.]

⁴⁴ Par šā vārda pirmnozīmi beidzamais raksta Bonfante Bull. XXXVII 7 skk.

c) *i* ir zudis starp līdzskani un palātālu patskani, skat. 86. §.

d) *m* ir paglābies arī zobeņu priekšā.

e) Konjugācijā visu skaitļu III personai ir vienāda forma.

f) Pirmatnējos aoristus, imperfektus un perfektus aizstāj pagātnes formas, kam celms beidzas ar *-ē* vai *-ā*.

Jāšķir rietumbalti (prūši ar jātvingiem) un austrumbalti (leiši, kurši un latvieši).

Leišu un latviešu valodu apvieno šādas īpatnības:

a) *ei* zināmos gadījumos ir pārvērties par *ie*, skat. 33. §.

b) Dažādi jauninājumi morfoloģijā, piem., la. *mans*, lei. *mānas* : pr. *mais*; norādāmo un jautājamo vietniekvārdu viensk. ģen. un dat. bez prūšu valodā sastopamā *-s*- (piem., la. *kam*, lei. *kām* < *kamui* : pr. *kasmu*); *m*- resp. *j*- vispārinājums daudzsk. I un II personas vietniekvārdu locījumos (piem., la. *mūsu*, lei. *mūsū* : pr. *noūson*; akuz. la. *jūs*, lei. *jūs* : pr. *wans*); dat. la. (dial.) *tau*, lei. *tāu* : pr. *tebbei* «tev»; la. *trešs*, lei. *trēčias* : pr. *tirts*; la. *sešs*, lei. *šēštas* : pr. *usts*; la. *devīts*, lei. *deviņtas* : pr. *newints* u. c.

Arī leksikā leiši un latvieši bieži atšķiras no prūšiem (piem., la. *vakars*, lei. *vākaras* : pr. viensk. ģen. *bītas*), bet ir arī gadījumi, kad leiši, atšķirdamies no latviešiem, turas kopā ar prūšiem (piem., la. *asins* : lei. *kraūjas*, pr. *krawian*); daudz retāka ir prūšu un latviešu valodas saskaņa (piem., la. *salmi*, pr. *salme* : lei. *šiaudaī*), skat. Trautmaņa Apr. Spr. IX skk. Rodas iespaids, ka baltu «pirmvaloda» (ja tāda ir bijusi) jau ļoti agri sadalījusies divos dialektos un varbūt nekad nav bijusi tik viengabalīga kā slavu vai ģermāņu pirmvaloda.

Latviešu valodu atšķir no leišu (un pa daļai arī no prūšu) valodas šādas īpatnības:

a) «Cirkumflekss» latviešiem (un arī prūšiem) ir kritoša, leišiem — kāpjoša resp. (žemaišiem) kāpjoši-kritoša intonācija, skat. 19. §.

b) Blakus abām mantotām intonācijām radusies vēl trešā («lauztā») intonācija.

c) Akcents pa laikam atvilkts uz pirmo zilbi.

d) *k, ģ* (arī kuršu valodā) > *c, dz*.

e) Leišu *š, ž* vietā — (kā arī prūšiem un kuršiem) *s, z*.

f) Leišu (prūšu un kuršu) *an, en, in, un* vietā — *uo, ie, ī, ū*.

g) *š, ž* no *tj* resp. *dj* (> lei. *č, dž*), kā arī no *sj* (= lei. *ś, š*) resp. *zj* (= lei. *ž*). //

9 h) Vokālisms daudz plašākos apmēros nekā leišu valodā pakļauts pārskanai.

i) Galotnēs senie garumi (kas lei. valodā pa daļai ir paglābušies) ir saīsināti un senie *ē, ā*, kas lei. valodā vēl atrodamī, zuduši.

j) Daži latv. valodai īpatnēji piedēkļi.

k) Pronominālā datīva galotne ievesta arī substantīvu o-celmos.

l) Instrumentālis sakritis vienskaitlī ar akuzatīvu, daudzskaitlī — ar datīvu.

m) ā-celmu viensk. lokatīva galotne ievesta arī o-celmu lokatīvā.

n) r-celmi un adjektīvu u-celmi zuduši.

o) Radusies dēbitīva forma.

p) Pagātnes celmi ar -ijā- blakus infinitīviem ar -īt (ar ā-celmu tagadnē) un pagātnes celmi ar -uojā- blakus infinitīviem ar -uôt.

r) Dažādi jauninājumi prepozīciju rekcijā, skat. 350.—355. §.

Leišu valoda tā tad pa lielākai daļai ir seniskāka par latv. valodu, un latv. skaņas un formas pa lielai daļai ir radušās no tādām skaņām resp. formām, kādas lei. valodā vēl tagad ir atrodamas. Dažākus jauninājumus, kuŗu dziļi vai pasākumi sastopami arī lei. valodā, latvieši ir konsekventi noveduši līdz galam, pie kam nav nekāda droša pamata skaidrot to ar kādu svešu substrātu, skat. FBR VII 176 skk.⁴⁵

Atskaitot kuršu elementus kursiskajās izloksnēs, no visiem latv. dialektiem augšzemnieku dialekts vistuvāk pieskaņas lei. valodai, skat. Изв. XIII 4, 176 skk.⁴⁶

8. §. Baltu valodu sakari ar citām indoeiropiešu valodām. Baltu valodas līdz ar slavu, indo-irāņu, armeņu, albāņu, grieķu, itaļu, ķeltu, ģermāņu u. c. valodām radušās no indoeiropiešu pirmvalodas. Vistuvākie baltu radi ir slavi. Tomēr varbūt jau indoeirop. kopdzīves laikmetā baltu senči (valodas ziņā) atšķirās no slavu senčiem vismaz senā s izrunā (slavu valodās s aiz r, k, i un u pārvērties par x, indo-irāņu valodās — par šnāceni, turpretī leišu valodā tikai aiz r un k redzam senā s vietā š). Slavu un baltu kopdzīves laikmetā liekas radušies tikai nedaudzi jauninājumi. Uz tādu kopdzīves laikmetu, šķiet, norāda:

a) ur, ul, um, un kā zudumpakāpe blakus ir, il, im, in;

b) *jau no eu;

c) dažī akcenta pārstatījumi;

d) o-celmu viensk. ģen. ar -ā(t);

e) daudzsk. dat. galotne -mus;

f) viensk. I personas vietniekvārda formas ar mun-;

g) daudzsk. I personas vietniekvārda ģenitīvs *nōs(s)ōm;

h) noteikto adjektīvu darinājums ar vietniekvārdū *īo-; //

i) predikātīvs instrumentālis;

10

⁴⁵ [Sai izdevumā III 1, 690 skk. — V. D.]

⁴⁶ [Sai izdevumā II 41 skk. — V. D.]

- j) objekta ģenitīvs blakus noliegtam verbam;
- k) infinitīvi ar *-ēt(e)i* blakus tagadnes ī-celmiem;
- l) ļoti daudz saskaņu leksikā.

Daudzās pazīmes, kas tagad šķir slavu valodas no baltu valodām, varēja vismaz pa lielākai daļai rasties pēc kopdzīves laikmeta; nedrīkstam pie tam aizmirst, ka baltu valodu teksti mums ir tikai kopš XVI gadsimteņa pēc Kr.

Bez Le. Gr. 847 minētās literatūras par šo jautājumu vēl jāmin Arch. Phil. II 38 skk.⁴⁸, Meijē Rev. V 5 skk. un VI 165 skk., Trautmanis Balt.-slav. Wrtb., V. Macheks Recherches dans le domaine du lexique balto-slave 4 skk., Spechts KZ LXII 248 skk., van Veiks (van Wijk) Les langues slaves 4 skk.

Arī ar ģermāņiem ir baltiem — un it sevišķi prūšiem — tuvāki, laikam jau indoeirop. kopdzīves laikmetā radušies valodas sakari, īpaši leksikā; par to FBR XI 190 skk.⁴⁹ un Kröbers (Kroeber) un Kretjens (Chrétien) Language XIII 87 skk.

9. §. Svešu valodu ietekme. Visās baltu valodās sastopami aizguvumi no slavu un ģermāņu valodām, ar vecāku un jaunāku slāni abējos gadījumos. Latviešu valodā no vecģermāņu valodām pārnācis tikai ļoti mazs skaits vārdu. Pēc vācu ierašanās Baltijā latvieši ir aizguvuši daudz vārdu no lejsvācu un jaunākos laikos arī no augšvācu valodas; par tiem arī Zēvers IMM 1931 I 55 skk., 164 skk., 282 skk., 392 skk. un Sprachlich-kulturhistorische Untersuchungen vornehmlich über den deutschen Einfluss im Lettischen (Lpz. 1936). Vācu ietekme⁵⁰ ir manāma arī sintaksē un frazeoloģijā; tā kā latvieši vācu valdības laikā bija gandrīz pilnīgi atšķirti no slaviem, latv. sintakse ir daudz «rietumeiropiskāka» nekā leišu sintakse. Dižajā Lietuvā, par ko Zenns⁵¹ (Senn) Kleine lit. Sprachlehre 2.

No slaviem sevišķi krievi ir stipri ietekmējuši latv. valodu; Latgalē vēlāk ir manāma arī poļu ietekme. Visvecākajos aizguvumos no krievu valodas ir vēl sastopami gaŗi pat-skaņi un pat *uo* un (?) *ie*. Vācu laikā paralizēta, krievu valodas ietekme kļuva atkal ļoti stipra (sevišķi sintaksē un frazeoloģijā) XIX gadsimteņa beigās, kad krievu valodu ieveda šejienes skolās un administrācijā.

Arī libiešu un igauņu ietekme ir manāma latv. leksikā un (izloksnēs) arī gramatikā, par ko FBR XVI 752 un E. Hauzenberga Ceļi III 111 skk. Arī frazeoloģijā un vārdu nozīmē starp

⁴⁷ [Paplašināts literatūras saraksts La. gr. 18 sk. — V. D.]

⁴⁸ [Sai izdevumā III 1, 579 skk. — V. D.]

⁴⁹ [Sai izdevumā III 1, 546 skk. — V. D.]

⁵⁰ Par šejienes vācu valodā manāmo (vājo) latv. valodas ietekmi V. Kiparskis (Kiparsky) Ceļi VII 53 skk. un P. Ariste Neuphilol. Mitteil. XXXVIII 254.

⁵¹ [Pareizi būtu: Senns, jo viņš ir šveiciešu valodnieks un savu uzvārdu izrunājis ar *s* (lietuvji raksta: Senas, piem., MLTE III 182). — V. D.]

⁵² [Sai izdevumā III 2, 273. — V. D.]

latviešu un lībiešu resp. igauņu valodu ir bieži novērojama pilnīga saskaņa, kas vēl ir jāizpēti.

Kursā ir sastopama kuršu valodas ietekme. No leišu valodas laikam ir ienākuši daži vārdi ar *k*, *g* (latviskā *c* resp. *dz* vietā) un (sevišķi // ārpus Kursas) ar tautosillabisku *n*. Citādi lei. valodas ietekme ir vērojama tikai Latvijas dienviddaļā un Latgalē.

10. §. Avoti latv. valodas vēsturei. Atskaitot nedaudzus teikumus no agrākiem laikiem, vecākais sakarīgais latv. valodas teksts ir ļoti kļūdainais 1585. g.⁵³ katoļu katechisma tulkojums (par to FBR XI 202 skk.⁵⁴ un Augstkalns FBR X 97 skk. un Fil. mat. 41 skk.; beidzamais to izdevis A. Gūnters Allett. Sprachdenkm. I 243 skk.). Tam 1586. gadā seko luterāņu katechisms (= LLD II) un 1587. gadā — garīgas dziesmas un psalmi («Undeutsche⁵⁵ Psalmen»). Jēzus ciešanu stāsts un dievkalpojumiem izraudzītie evaņģēliju un epistulu gabali. Šo tekstu kļūdainā valoda īsti maz atšķiras no tagadējās rakstu valodas, galvenām kārtām ar saviem illātīviem (skat. 277. §), ar daudzsk. dat. un instrum. galotni *-ms*, ar fēminīnu *tiems* «tām» un ar sk (laikam — *šķ*) vēlāka *šķ* vietā. Šo tekstu vērtību bez tam mazina pārāk trūcīgā rakstība⁵⁶: galotnēs e ļoti bieži aizstāj kādu *a*, *i* vai *u*, svelpēņi netiek rakstībā skaidri šķirti no šņāceņiem un afrikātām, nei *s* no *z* un *š* no *ž*, līdzskaņu mīkstinājums ir tikai retumis apzīmēts utt. No laikmeta priekš 1585. g. ir chronikās un senrakstos sākot ar XIII gadsimteni paglābušies gandrīz tikai atsevišķi vārdi un teicieni, no kuriem var noskārst, ka XIII gadsimtenī latv. valodā jau bija *c*, *dz* (no *k* resp. *g*) un *uo*, *ie*, *ī*, *ū* no *an*, *en*, *in*, *un*.

No XVII gadsimteņa rakstiem jāizceļ Mancela raksti un Glūka bībeles tulkojums,⁵⁷ no XVIII gadsimteņa — 1753. gada

⁵³ [Tagad ir noteiktas ziņas, kaut arī neviens grāmatas eksemplārs nav vēl atrasts, ka 1525. g. cauri Libekai uz Rīgu bijis jāsūta kādas luterāņu iespiestas grāmatas latviešu un igauņu valodā. To atklājis VFR zinātnieks V. Jannašs mūsu gadsimta piecdesmitajos gados Libekas katoļu Slēzvigas Zemes arhīva dombaznīcas dekāna Johannes Branda protokoliskajās piezīmēs sākot ar 1525. g. 8. novembri. Tulkojātājs varējis būt Nikolajs Ramms vai kāds cits garīdznieks. Libekas rāte likusi sūtījumu aizturēt un grāmatas iznīcināt. Grāmatu tālākais liktenis nav zināms. Skat. rakstu: Aleksejs Apinis «Pirmo zināmo latviešu grāmatu 450 gadi padomju grāmatzinātnes gaismā» Karogs 1975 XI 156—161. — V. D.]

⁵⁴ [Sai izdevumā III 1, 565 skk. — V. D.]

⁵⁵ [Parasti: Undeutsche; La. gr. 20: Vndeutsche. — V. D.]

⁵⁶ Par to arī E. Lāme Fil. mat. 104 skk.

⁵⁷ [1675. g. Rīgā iespiests bībeles tulkojuma paraugs — Übersetzungsprobe — veltījums Zviedrijas karalim Kārlim XI. Tulkojis Johannes Reuter — Raunas mācītājs. Šo tulkojumu atradis 1974. g. Ūpsalas universitātes bibliotēkā un publicējis Benjamiņš Jēgers. Publicējuma nosaukums: Jānis Reiters. Tulkojuma paraugs. 1675. gadā Rīgā iznakušo latviešu bībeles

«Evangelia toto anno» latgaļu dialektā. No daudzajiem jaunlaiku tekstiem te jāmin BW, LP, Pas. un latgaļu pasakas Zb. XVIII 236 skk.

Vecāko (vācu rakstīto) tekstu vēluma un kļūdainuma dēļ izloksnes ir svarīgāks avots latv. valodas vēsturei.

Gramatiku rinda sākas ar Rēhehūzena «Manuductio ad linguam Lettonicam» 1644. g. No vēlākajām gramatikām te minamas Adolfiņa «Erster Versuch einer kurz-verfassten Anleitung zur Lettischen Sprache» 1685. g.⁵⁸, anōnimie «Rudimenta Grammatices Lotavicae» 1732. g., Stendera «Lettische Grammatik» (2. izd.) 1783. g., Bilensteina «Die lettische Sprache» un «Handbuch der lettischen Sprache» 1863. g., Endzelīna un Mūlenbacha «Latweeschu gramatika» (1. izd.) 1907. g. un Endzelīna «Lettische Grammatik» 1922. g.

- Pirmā (loti trūcīgā) vārdnīca ir Mancela «Lettus» no 1638. g. No vēlākajām pilnīgākās ir Langes «Vollständiges deutsch-lettisches und lettisch-deutsches Lexikon» (1. daļa 1772. g., 2. d. — 1777. g.), Stendera «Lettisches Lexikon» 12 1789. g., Ulmaņa «Lettisch-deutsches // Wörterbuch» 1872. g., Mūlenbacha «Lettisch-deutsches Wörterbuch»⁵⁹ 1923.—1932. g. (ar intonāciju apzīmējumiem, frazeoloģiju un etimoloģijām) un J. Endzelīna un E. Hauzenbergas «Ergänzungen und Berichtigungen zu K. Mühlenbachs Lettisch-deutschem Wörterbuch» 1934. g. skk.⁶⁰

Rakstus par gramatikas jautājumiem un vārdu krājumus sniedz arī Mag., RKr., Etn., FBR u. c.⁶¹ //

tekstu faksimiliespiedums. Ar B. Jēgera apceri. [Stokholmā], 1975. Origināla tituls: Eine Übersetzungs Probe / Genommen Aus dem XX. Capitel des andern Buches Moyse / wie auch V. VI. VII. Cap. Matthei / sampt andern schönen aus der heiligen Schrifft außerlesenen Sprüchen. Welche zu prüfen allen Frommen / und so woll der Grund- alß Lettischen- Sprachen Wolerfahnen außgiebet Johannes Reuter, D. et Pastor Ronneburgensis. RIGA / gedrukket durch Henrich Bessemessern / Im Jahre 1675. (24 nenumurētas lpp.). — V. D.]

⁵⁸ Par to L. Bērziņš FBR VIII 168 skk.

⁵⁹ [Rediģējis, papildinājis un nobeidzis J. Endzelīns. — V. D.]

⁶⁰ [J. Endzelīns un E. Hauzenberga. Papildinājumi un labojumi K. Mūlenbacha Latviešu valodas vārdnīcai. I Rīgā, 1934—1938, II Rīgā, 1938—1946. — V. D.]

⁶¹ [Saisinājumu atšifrējumus skat. III sējuma 2. daļas beigās. (587—640). — V. D.]

I. SKAŅU MĀCĪBA

1. SKAŅAS UN TO IZRUNA

11. §. Atskaitot svešvārdus, kur sastopam arī *o, ō, oi, eu, f*, 13 *h* un *ch*, latv. rakstu valodā ir patskaņi *a*, (platais) *ē*, (šaurais) *e*, *i* un *u*, kas visi var būt gan īsi, gan gaŗi, diftongi *uo, ie, ei, ai, au, ui, iu*⁶² un līdzskaņi *j, v, l, ģ, r, ņ, m, s, z, š, ž, c, dz, č, dž, b, d, g, ģ, p, t, k, ķ*.

Tagadējā rakstu valodā apzinās tikai pretstatu starp īsiem un gaŗiem patskaņiem (pie kam katrs gaŗums var būt dažādi intonēts), bet latv. pirmvalodā ir bijis arī pretstats starp pārskaņojošiem (palātāliem) un nepārskaņojošiem patskaņiem (skat. 45.—52. §), no kam austrumizloksnēs (slavu valodu ietekmē?) radies pretstats starp patskaņiem, kas mikstina iepriekšēju līdzskani, un patskaņiem, kuŗi to nemikstina.

Visi patskaņi mēdz būt gaŗāki priekš īsām zilbēm, priekš balsīgiem troksneņiem, kas atrodas starp patskaņiem, priekš sonāriem līdzskaņiem, aiz kuŗiem seko īss patskanis, un uzsvērtā zilbē nekā priekš gaŗām zilbēm, priekš nebalsīgiem troksneņiem (kas starp uzsvērtu un neuzsvērtu īsu patskani ir gaŗi) un neuzsvērtās zilbēs. Intonācijas veids rakstu valodā gaŗumu kvantitāti manāmi neietekmē. Uzsvērtie gaŗie patskaņi rakstu valodā mēdz būt apmēram 2½ reiz gaŗāki par uzsvērtiem īsiem patskaņiem.

Izloksnēs sastop arī *ā, o, ā, ō, āi, oi, āu, ou, y, yu, t, ū, m, š, ž, č, dž, b', d, p, t', ģ, ķ* u. c.

12. §. Piezīmes par izrunu. *ē* ir saspriegts (apmēram kā vācu *ē* vārdā *See*), *e* — bez sprieguma.

ē un *ē* ir palātāli, bet dziļāki, bez sprieguma un ar zemāku mēles pacēlumu nekā *e* un *ē* (apmēram ar tādu kā *a* un *ā*); *ē* skan apmēram kā angļu *a* vārdā *cat*, un *ē* ir atbilstošais gaŗums.

Piezīme. Ar stāvo *e* resp. *ē* te tiks apzīmēta 1) tā pirmvalodas skaņa, no kuŗas vēlāk radās ir *e* resp. *ē*, ir *ē* resp. *ē*, 2) tāda *e*- resp. *ē*-skaņa, kuŗas kvalitāte sacerētājam nebija zināma.

⁶² *iu* sastopams tikai ļoti reti, pa laikam skaņu attēlojumos, piem.: *plukšķēt*.

i un *ū* ir saspriegti, *i* un *u* — bez sprieguma.

Vārda sākumā patskaņus mēdz runāt ar lēno vērumu, vārda beigās — ar lēno slēgumu; skarbo slēgumu gadās dzirdēt hiātā aiz pirmā patskaņa, ja runātājs to grib pilnīgi atdalīt no nākamā patskaņa (par to A. Ābele FBR XIII 160).

Tautosillabisku nāseņu priekšā patskaņus mēdz izrunāt nāsāli. //

- 14 Neuzsvērtās vaļējās gala zilbēs īsos patskaņus vidus dialektā aiz nebalsīgiem troksneņiem pa laikam runā nebalsīgi, tāpat — aiz tām pašām skaņām — slēgtās gala zilbēs nebalsīgu troksneņu priekšā; tikai nevērīgā izrunā tie kļūst nebalsīgi arī balsīgo līdzskaņu priekšā, pie kam arī aiz tiem sekojošie plūdeņi un nāseņi zaudē savu balsīgumu.

Par *ie* un *uo* jāpiezīmē, ka ar tiem īsti apzīmē diftongus *ia* (ne *ia!*) un *ua* (ne *ua!*).

13. §. *j* un *v* pa laikam ir berzeņi (*v* — labiodentāls); bet *u*, *ū* un *uo* priekšā *v* vietā dabū dzirdēt *u* un *i*, *i*, *ie* priekšā *j* vietā — *i*. Kā *u* resp. *i* izrunājam arī tautosillabisku *v* resp. *j* aiz patskaņa, piem., vārdos *tev*, *tavs*, *stāv*, *zivs*, *stivs*, *lej*, *sēj*, *rāj*, *klajš*, tā ka izrunā ir sastopami arī diftongi *eu*, *āu*, *iū*, *ei*, *ai*.

No *ij*, *uv* tādos gadījumos caur *ij*, *uū* nemākslotā izrunā galu galā iznāk krītoši intonēti *i*, *ū*, piem., *riĵkuris* > *rikuris*, *druvnesis* > *drūnesis*.

l ir alveolārs vai postdentāls, koronāls, arī palātālo patskaņu priekšā drīzāk «tumšs» nekā «gaišs», it sevišķi tumšs (izloksnēs pat tīri vēlārs) tautosillabiskā pozīcijā, ja nākamajā zilbē ir vai bija vēlārs patskanis, mazākā mērā tieši kāda *a* vai *u* priekšā (par to arī A. Ābele FBR XIII 160). *l* ir palātāls, dorsāls (mēles galam grimstot aiz apakšzobiem), bilaterāls.

Starp nebalsīgām skaņām (skat. 12. §; tā, piem., vārdos *krauklis*, *kraukļi*) *l* un *l* (kā arī *r*, *r*, *m*, *n* un *ŋ*) tiek runāti nebalsīgi un ar manāmu berzes troksni.

r ir koronāls, alveolārs, vibrēts; *r*-skaņu runājot, mēles gals paceļas drusku augstāk nekā *r*-skaņas izrunā, pie kam mēles priekšējā daļa izplešas plakana, vidū tuvojas cietajām aukslējām, bet ar sāniem pieskaņas alveoliem vai virszobiem (tā artikulē *r*-skaņu, piem., Stendē).

n ir koronāls, alveolārs, bet *k* un *g* priekšā vēlārs; *ŋ* ir palātāls un dorsāls (mēles galam grimstot aiz apakšzobiem).

s ir dorsāls un alveolārs; *z* atšķiras no *s* ar savu balsīgumu (arī vārda beigās!).

š ir vai nu koronāls, vai dorsāls: koronālā izrunā mēles priekšējo daļu manāmi atvelk no *s*-stāvokļa un paceļ pret cieto aukslēju priekšdaļu, pie kam mēles galiņš tikai drusciņ noslīgst; reizē ar to (koronālā izrunā) lūpas manāmi izgumst uz priekšu. *ž* atšķiras no *š* ar savu balsīgumu.

c ir korōnāli un alveolāri runāta, no *t* un *s* sakususi afrikāta; ar *dz* apzīmē atbilstošo balsīgo skaņu, kam labāk derētu viens burts (3).

č ir no *t* un *š* sakususi (korōnāla, nemikstināta) afrikāta; *dž* (labāk *ž*) — atbilstošā balsīgā skaņa.

d ir korōnāls un postdentāls; *t* — atbilstošā nebalsīgā skaņa. //

g un *k* ir vēlāri aukslējeņi (Zīversa *g'*, *k'*); tālāk uz priekšu 15 (palātāli, bet bez mikstinājuma) runājam *k* un *g* palātālu patskaņu priekšā, kas rakstu valodā gadās tikai galotnēs (piem., *traki, nagi*), salikteņos (piem., *laukeglīte*) un svešvārdos (piem., *gigants, kefirs*).

ġ un *ķ* runājot, noslēgums rodas tālāk uz priekšu nekā savienojumos *gi, ki*; *ġ*-skaņu dabū, ja mēles *j*-stāvoklī (dorsāli artikulējot, pie kam mēles galiņš noliecas aiz apakšzobiem) sašaurinājumu pārvērš par noslēgumu, un *ķ* atšķiras no *ġ* tikai ar savu nebalsīgumu. Abi tie pieder pie mikstinātām skaņām. Aizguvumos no krievu valodas tie aizstāj kr. *д, т* (piem., *ķuřmis*); sal. arī *mač* no *maķš* < *maġš*.

Nebalsīgu troksneņu priekšā balsīgos *z, ž, dz, dž, b, d, g, ġ* izrunā aizstāj atbilstošās nebalsīgās skaņas.

š, ž, c, dz, č, dž nav mantoti no baltu pirmvalodas, bet radušies pašā latv. valodā.

Arī nebalsīgie troksneņi var būt atkarā no sava stāvokļa (skat. 11. §) īsi vai garī (turpretī balsīgie troksneņi pa laikam ir īsi; garī tie var būt tikai salikteņos, ja runā salikteņu sastāvu apzinoties); bet tikai plūdeņu un nāseņu izrunā starpībai starp garumu un īsumu rakstu valodā ir etimoloģiska nozīme.

Dažkārt arī *j* un *v* var savu balsīgumu zaudēt: *j* dzirdam bez balss runājam, piem., formā *kāpj*, kur *-j* rūpīgi runājot skan līdzīgi vācu *ich*-skaņai; *v* var kļūt nebalsīgs nebalsīgu troksneņu priekšā, ja to šai pozīcijā izrunā kā berzeni, kas gadās augšzemnieku izloksnēs, piem., *tāfs* «tēvs» Pļaviņās FBR VIII 86 (vidus dialektā: *tē(u)s*).

Mikstināti un nemikstināti var rakstu valodā būt tikai *l, r* un *n*, pie kam šo skaņu mikstinājums nav sekojoša palātāla patskaņa radīts, bet cēlies etimoloģiski vai asimilējoties kādam līdzskanī. Turpretī rakstu valodas *ķ, ġ* savā tagadējā izrunā nav mikstināti *k, g*; mikstinātus *k, g* (*ķ, ģ*) sastop tikai austrumu izloksnēs.

14. §. Par zilbju robežām. Spiediena robežas pa laikam sedzas ar skaļuma robežām. Viens līdzskanis starp patskaņiem saistās ar otru patskani (piem., *a-bi*). Bet garos *l, r, m, n, ģ, ņ* (kuŗu garumu patskaņu priekšā apzīmē ar attiecīgā burtā dubultojumu) spiediena robeža atrodas šo līdz-

skaņu vidū. — Tādas formas *kā*, *piem.*, *visa*, *mute* u. c., kur gala zilbi tikai izčukst, nemāksloti izrunā tikai ar vienu spiedienu (izdvēsumu). Pie tam pirmās zilbes īsais patskanis ir — Zīversa vārdiem runājot — «stark geschnitten» un aiz tā sekojošais (nebalsīgais) troksnenis *gašs* un — *kā* aizrāda Ģerulis Arch. Phil. V 15 sk. — saspriegts. //

- 16 Kur starp patskaņiem ir divi vienāda skaļuma līdzskaņi, tur ar otru sākas jauna zilbe, *piem.: kur-li, nak-tis.*

Par pārējiem gadījumiem trūkst vēl eksperimentālu pētījumu.

2. UZSVARS UN INTONĀCIJAS⁶³

15. §. Vārda uzsvaru mēdz raksturot lielāks skaļums. Arī saliktenos pa laikam uzsver pirmo zilbi, tā ka uzsvara apzīmēšana rakstos nav vajadzīga. Izņēmuma gadījumos te uzsvērtās zilbes priekšā būs punkts virs līnijas.

Pirmkārt, ir daži neverbāli salikteni, kur uzsver otras daļas pirmo zilbi:

a) superlātīvi ar *vis-* (*piem.: vislabākais, vislabāk*); arī: *visvisādi, visapkārt, visgarēm* u. c.

b) *pus-* salikumi ar kādu skaitleni^{63a} (*piem.: pusdivi, pusotra, pustreša*; bet *pussimts*) u. c., *piem.: nuogulēt pusdienas* jeb *pusdienu* (= pusi dienas; bet: *pusdiena jau paēsta*), *sabūt nuomuodā pusnakti* (bet: *pusnaktī rāduoties spuoki*), *nuoēst pus'kukuļa maizes* (bet: *citreiz kukulis, citreiz puskukuļa*), *bārda nuokarājas līdz puskrūtij, pusnešus ievilkī istabā*; bet: *pusbrālis, puscūcis, pusgraudnieks* u. c.

c) salikumi ar *ne* «nei», *piem.: nekā* (bet: *nekā aiz komparatīva un kā nekā*), *nekad, nekur, nekas, nekāds, neviena, nemaz, nenieka, nebūt* un arī *nesen*, bet: *nelabs, nelaime, nevaru* u. c.

d) adverbiāli prepozīciju savienojumi ar locījumu formām, *piem.: pavisam, patiesi, parlieku, arvienu* u. c. (bet: *aizvakar, aizpērn, parīt*).

e) dažādi: *vien'alga, lab'rīt, lab'dien* (bet: *sūtīt kam lab'dienas*), *lab'vakar, gan'drīz, nu'pat, tā'pat, pat'laban, ik'viens* u. c.

Otrkārt, zināmos gadījumos emfazē uzsver otru (vai trešo) zilbi.⁶⁴ Tā dažos saliktos verbos, it sevišķi pag. akt. divdabī, *piem., viņš iet galvu pacēlis*, bet, *piem., pacēlis galvu*,

⁶³ Par to Jeltslevs (Hjeltslev) Stud. balt. VI 1—57.

^{63a} [Pirmpublicējumā: *skaitleni*. — V. D.]

⁶⁴ Par tādiem gadījumiem arī Kauliņš FBR XI 27 skk., L. Bērziņš IMM 1934 II 40 skk. un J. Vārhaftigs IMM 1935 II 30 skk.

viņš iet tālāk vai *naudu pacēlis*. Verba forma ar otras zilbes uzsvāru mēdz būt teikuma beigās un seko tieši aiz kāda noteikta (ne kaut kāda) objekta vai arī aiz cita kāda verba, piem., *viņš strādā nuosvidis* (bet, piem., *nuosvidis viņš apsēdās un atpūtās*). Šādos sastingušos savienojumos var būt paglābies senais vārda akcents, kamēr brīvi darinātos savienojumos tām pašām formām ir tagad parastais pirmās zilbes uzsvārs. Emfātisku uzsvāru atrodam arī, piem., teikumos *tādu piemēru var atrast* vai // *divdesmit* (bet: *divdesmit piemēru*); *nuošāvuši zaķu divpadsmit* (bet: *divpadsmit zaķu*), un formās *apžēluojies* (izsauciens; bet nuopietni lūdzot: *apžēluojies!*), *lēnitiņām*, *ma'zitiņš*, *tūlit*, *vienādi* «vienmēr» (blakus *vienādi* «līdzīgi») u. c. Izloksnēs gadās arī vēl citāda veida piemēri ar uzsvāru ne pirmajā, bet otrā vai trešajā zīlē.

Citādi latv. valodā uzsvē pirmo zīlē, kamēr leiši un prūši — ar zināmiem ierobežojumiem — paglābuši brīvo vārda akcentu. Ka arī latv. pirmvalodā bijis vēl brīvs vārda akcents, rāda mums lauztā intonācija (skat. 19. §), kas palīdz mums noteikt seno akcenta vietu arī tādos gadījumos, kur leišu valodā izdarīti senā akcenta pārstatījumi.

Kā akcents arī neatkarīgi no svešu valodu ietekmes var saistīties ar pirmo zīlē, ir rādījis Jaunis Понев. уезд 97 sk. un 106. Sākusies ir pirmās zilbes uzsvēršana latv. valodā laikam gluži spontāni. Kā dažās leišu izloksnēs, tā laikam arī latv. valodā vispirms div- un vairākzīlēju oksitonos (ar īsu gala zīlē!) akcents ir atvilktis uz pirmo zīlē, pēc kam pirmās zilbes uzsvāru varēja — varbūt lībiešu valodas ietekmē — vispārināt.

16. §. Bez galvenā (pirmās zilbes) uzsvāra ir arī palīg-akcenti. Divzīlēju vārdos gala zīlēi ir palīgakcents, ja tā ir gaļa; saliktnos arī īsa zīlē dabū palīgakcentu, piem., *nesit!* Trīszīlēju vārdos, kas beidzas jambiski vai trochajiski, ir gaļumam skaidri sadzirdams palīgakcents, piem., *adatām*, *labība*; ja beidzamām zīlēim ir vienāda kvantitāte (— vai —), tad trūkst gluži skaidra palīgakcenta. Četrzīlēju vārdiem var būt šādas beigas (akūts te apzīmē palīg-akcentu): — (*adatiņa*), — (*meitenīte*), — (*lasitāji*), — (*lasitājiem*), — (*lasīšana*), — (*meitenītēm*), — vai — (*adatiņām*), — (*paēdināt*). Pieczīlēju vārdiem ir minamas šādas beigas: — (*nuosvīlīnāta*, *nuosvīlinātām*), — (*paēdināti*, *paēdinātiem*), — (*milināšanās*), — vai — (*gavilēdami*), — (*jāpāsludina*), — (*apraudzidami*), — (*iedraudzēdamās*).

17. §. Par teikuma akcentu te nav daudz ko teikt. Arī latv. valodā var kāds vārds pieslēties iepriekšējam vai seko-

jošam vārdam. Vienmēr neuzsvērtas ir dažas partikulas (piem., *ir*) un visas prepozīcijas, kas pieslienas savai locījuma formai. Vienmēr neuzsvērtu vietniekvārdu latv. valodā vairs nav. Ka senāk arī verba formas varēja būt bez sava uzsvara, rāda mums ar uzsvērtu *ne-* salikti verbi, sal. lei. *nègeriu* «nedzeru»; dzīvajā valodā arī tagad vēl verbs dažkārt piesienas kādam iepriekšējam nōmenam, skat. BB XXV 268⁶⁵. Bieži lietāajos savienojumos, kas pēc nozīmes jau līdzinās salikteņiem, nōminālo atribūtu uzsver stiprāk nekā sekojošo nōmenu, piem., *tiesas vīrs, labas dienas* «sveicinājumi». //

- 18 18. §. Intonācijas. Kopš latv. pirmvalodas laikmeta ir trīs intonācijas: (kāpjoša >) laužta, stiepta un krītoša, kā diftongiem un gariem patskaņiem, tā arī īsu patskaņu savienojumiem ar tautosillabisku *r, l, m, n, ņ, ģ, ģ*.

Lauztā intonācija, kas sastopama arī dažās lei. izloksnēs, lībiešu un dāņu valodā, sadala garumu divās daļās: pirmajai, kāpjošai, stipri sasprīgtai daļai seko pēkšņs balsekļu sasprīdums (akustiski — balss vājinājums) vai arī momentāns balss pārtraukums, un pēc tam vai nu nespriepta, stipri vājināta, balsīga beigu daļa, vai tikai nebalsīgs izdvēsums.

Lauzto intonāciju apzīmē ar $\wedge$; piem., *plīst, laužt, luōgs, vēl, celt, ārt* (Kursā *ārt*, ar garu *ā*).

Stieptā intonācija ir skaļuma ziņā mazliet kāpjoša vai līdzena, pie kam diftongos un īsu patskaņu savienojumos ar plūdeni vai nāseni otra daļa ir garāka par pirmo; lielāks vai mazāks toņa kāpums un līdz ar to sprieguma pastiprinājums ir atkarīgs no izrunas precīzuma. Apzīmē to ar $\sim$, piem., *māte, luōps, laīva, siēva, tilts, taība, bārt*.

Krītošā — ar $\searrow$ apzīmētā — intonācija ir sākumā skaļāka un ar klusākām beigām. Beigas vienmēr nesprieptas; tonis krītošs vai — ļoti rūpīgā izrunā — balsīgu līdzskaņu priekšā kāpjoši krītošs. Piemēri: *strēbt, draūgs, māīta, iela, zūobi, pīrkt, pērc, mārka* (ar īsu *-a-*), *svārki*.

Par intonācijām arī FBR III 42 skk., 49 skk., 67 skk., 93 sk., A. Abele FBR IV 42 sk., VI 23 sk., VIII 24 skk., IX 168 skk., X 80 skk., XI 84 skk., XII 94 skk., Z. Birzniece FBR XI 141 skk., I. Martinsone FBR XIV 143 skk., J. Plāķis FBR X 63 skk. un Arch. Phil. VI 123 skk., E. Šmite FBR XVIII 178 skk., R. Eklbloms Zur Physiologie der Akzentuation langer Silben im Slavo-Baltischen un Die lettischen Akzentarten.

19. §. Kādām rađu valodu intonācijām atbilst krītošā intonācija, rāda šādi piemēri: ak. *rūoku* = lei. *raīkq* (žemaišu dialektā ir ar $\sim$ apzīmētā intonācija kāpjoši-krītoša, dažās izloksnēs — arī krītoša; par to K. Būga Tiž. I 312), pr. *rānkan*, serbu *pýky*⁶⁶; ak. *āusi* = lei. *aūšī* (pr. daudzsk. ak. *āusins*); ģen.

⁶⁵ [Šai izdevumā I 126¹⁴. — V. D.]

⁶⁶ [Pirmpublicējumā serbu valodas piemēri transliterēti latīņu burtiem. Šai izdevumā visi serbu valodas piemēri doti oriģinālrakstībā. — A. B.]

tās = lei. *tōs*, gr. τῷς. Šo intonāciju grieķu, serbu un leišu valodā apzīmē ar cirkumfleksu un tāpēc to arī sauc par «cirkumfleksu». No ide. pirmvalodas mantotās saknēs ar šo intonāciju izrunā visvairāk «īsdiftongus», daudz īso patskaņu savienojumus ar plūdeni vai nāseni, bet garus patskaņus tikai paretī. Vienmēr ar krītošo intonāciju izrunā saknes zilbi tagadnes celmiem ar iespraustu nāseni, piem., *krit* = lei. *kriŋta*, un vidus dialektā arī garumus, kas radušies nākamās zilbes patskanīm zūdot (kā leišu un prūšu valodā), piem., *nēsi* < *neesi*, *pāusaris* < *pavasaris*, *vāiga* < *vajaga*, *zēmnieks* < *zeminieks*, *nāms* (ģen. *nama*) = lei. *nāmas*, *cēļš* (ģen. *ceļa*) = lei. *kēlias*, *cēļmala* < *ceļa mala*, *pils* (ak. // *pili*) = lei. *pilis*, *mān*, lei. 19 *mān* < *mani* (kas leišu valodā vēl sastopams), II p. *cēl* = lei. *kēli*, III p. *cēļ* = lei. *kēlia*. Beidzamajos gadījumos (sākot ar *zēmnieks*) šāda izruna ir tik parasta, ka te var iztikt bez intonācijas zīmes un rakstīt, piem., *nāms* vietā vienkārši — *nams*.

Arī patapinājumos gadās \, pie kam no vec krievu valodas aizgūtos vārdos latv. krītošā intonācija stājusies līdzīgas slavu intonācijas vietā, skat. IF XXXIII 115 skk.⁶⁷ un Slavia I 206 sk.⁶⁸

Stieptā un lauztā intonācija aizstāj pirmvalodas kāpjošo intonāciju, piem., vārdos *liēpa* = lei. *liepa*, serbu *līna*⁶⁸; *vārna* = lei. *vārna*, serbu *vrāna*, kr. *ворона*; *kaūls* = lei. *kāulas* (pr. daudzsk. ak. *kaūlins*); nōm. *tā* = lei. dial. *tō* < **tā* (runā leiši arī *tō* ar *ó* pēc *gerōji* «labā» u. c.; gr. ῥ «kuŗa»); *būt*: lei. *būti*, pr. *bout*, serbu *būtu*. Tā kā šo intonāciju grieķu un leišu vārdos apzīmē ar akūtu, tad to arī sauc par «akūtu». No ide. pirmvalodas mantotos vārdos ar akūtu visbiežāk izrunā «gardiftongus» un lielāko daļu garo patskaņu, par ko arī Vaijans (Vaillant) Bull. XXXVII 109 skk. Senā akūta vietā latviešiem ir stieptā intonācija zilbēs, kas vienmēr bijušas uzsvērtas, piem., vārdos *liēpa*, *vārna*, *tā*. Lauztā intonāciju dabūja — vārda akcentu atvelkot uz pirmo zilbi — tās akūtētās zilbes, kas sākumā bija atradušās priekš uzsvērtās zilbes, piem., *galva* = lei. *galvā* (ak. *gālvā*), *āzis* = lei. *ožys* (ak. *óžī*), *sirds* = lei. *širdis* (ak. *širdī*), *uōlekts* = lei. *uolektis* (tā Dusetās; ak. *uōlektī*). Akūtētie garumi priekš pirmatnējā vārda akcenta ir runāti ar kāpjošu intonāciju (cirkumflekss ir atšķiries no akūta arī neuzsvērtās zilbēs), tā ka atvelkot akcentu uz pirmo zilbi gluži dabiski radās kāpjoša intonācija (kā arī dažās leišu izloksnēs un serbu valodas štokaviešu dialektā). Šāda kāpjoša intonācija ir vēl paglābusies Sēlijā,

⁶⁷ [Sai izdevumā II 524 skk. — V. D.]

⁶⁸ [Sai izdevumā III 1, 173 sk. — V. D.]

Vidzemes dienvidaustrumos un Latgales dienvidrietumu stūrī, kamēr citur tā vēlāk ir pārvērtusies par tagadējo laužto intonāciju, par ko Ekbloms Zur Physiol. der Akzentuation 8 skk. un Sommerfelts Bull. XXIII 13. Latviešu pirmvalodā daudzās paradeigmās $\wedge$ ir mainījies ar $\sim$, piem., nōm. *galva*, ģen. *galvas*, dat. **galvi* > **galvai*, ak. **galvu* = lei. *galvā* (> dial. *galva*), *galvōs* (> dial. *galvuos*), *gālvai*, *gālvā*. Vēlāk ir viena vai otra — pa laikam $\wedge$ — intonācija vispārināta. Dažās saknēs vienai izlokšņu daļai ir $\wedge$, otrai — $\sim$; tā, piem., formas *iet* un *ņemt* resp. *jemt* ir runājamās rietumos ar $\sim$, citur ar $\wedge$. Tikai retumis vēl tagad sastopam intonāciju maiņu viena vārda paradeigmā: *viēns* : *viēn* (sens nek. k. viensk. nōm.) dažās Kursas izloksnēs (citur: *viēn*); *duōt* Kursas izlokšņu daļā (citur: *duōt*) : tag. *duōd* (sal. kr. *dadýt* «dos»); *jeimt* : pag. *jēmu* FBR XVI 153; *ņemt* : pag. *ņēmu* dažās izloksnēs (citur: *ņēmu*), skat. arī Symb. gramm. II 16 sk.⁶⁹ //

- 20 Stieptā intonācija ir lielākajai daļai patapinājumu no vācu un somu valodām un daļai aizguvumu no vec krievu valodas, šķiet, tos gadījumos, kur slaviem bija akūtēts garums, skat. Slavia I 206 sk.⁶⁸ un par šo § vispāri Rev. II 56 skk.⁷⁰ un FBR XII 164 skk.⁷¹ Turpretī laužtā intonācija ir sastopama tikai ļoti retos patapinājumos, tā vārdos *meīta* un *guķis*.

20. §. Minētās trīs intonācijas blakus vēl atrodamas Vidzemes vidienē un dažās Rietumzemgales izloksnēs. Pārējās lejzemiņu izloksnēs Zemgalē, Kursā un Rietumvidzemē ir zudusi starpība starp $\wedge$ un $\vee$: vienā šo izlokšņu daļā $\vee$ ir pārvērties par $\wedge$, otrā daļā dzird ko vidēju starp $\wedge$ un $\vee$. Rietumvidzemē un blakus esošajā Zemgales daļā senā starpība starp $\wedge$ un $\vee$ vēl atspoguļojas patskaņu *a* un *e* kvantitatē tautosillabiska *r* priekšā: ar seno $\wedge$ *a* un *e* te paliek īsi, kamēr ar $\wedge$ < $\vee$ šie patskaņi (gluži kā Vidzemes vidienē ar 3 intonācijām u. c., skat. 62. §) ir pagarināti, piem., *darbs* blakus *dārzs* < *dārzs*.

Lībiskajās izloksnēs bez tam atrodama arī kāpjošī-kritoša intonācija (par to A. Ābele FBR IX 181 sk.), kas radusies pagarinot īsus patskaņus balsīgu līdzskaņu priekšā, aiz kuņiem zudis kāds patskanis, un dažās no šām izloksnēm apmēram ar laužti-kritošu intonāciju izrunā pārgarumu, kas radies no laužta garuma, aiz kuņa nākamajā zilbē zudis kāds patskanis. Dundangā u. c. tā tad tagad ir blakus četras intonācijas. Rūjienā, kur arī sakritis $\vee$ ar $\wedge$, vēlāk (arī no $\vee$ radies) $\wedge$ nebalsīgu līdzskaņu priekšā pārvērties par $\vee$, par ko Velme FBR III 48.

⁶⁹ [Sai izdevumā III 1, 473 sk. — V. D.]

⁷⁰ [Sai izdevumā III 1, 160 skk. — V. D.]

⁷¹ [Sai izdevumā III 2, 69. — V. D.]

Turpretī augšzemnieku dialektā $\backslash$ ir sakritis ar $\sim$, pie kam izlokšņu vairumā stieptās intonācijas vietā runā kritošo, bet dažās Latgales izloksnēs kritošās vietā stiepto. Lejzemnieku apgabala dienvidaustrumu daļā, kas saiet kopā ar augšzemnieku apgabalu, vecu stieptu gaŗumu runā gan ar $\sim$, gan ar $\backslash$, par ko A. Ābele FBR III 40 skk.

Dažās Vidzemes vidienes un daudzās augšzemnieku izloksnēs kritošu gaŗumu (augšzemn. dialektā $\backslash$ var būt cēlies arī no $\sim$) izrunā nebalsīgu līdzskaņu priekšā citādi nekā balsīgam līdzskanīm sekojot, skat. FBR III 34, 67, VI 74 sk., VIII 24, IX 123 sk., XII 64, XIV 121 sk. un 173, XVII 76 sk.

Dažās — it sevišķi latgaļu — izloksnēs $\wedge$ ir īsu patskaņu savienojumos ar tautosillabisku r pārvērties par $\backslash$, skat. FBR X 23, XI 89, XII 50, XIII 39, 41, XIV 147.

Turpmāk te aiz izlokšņu formām ar $\wedge$ no rietumapgabala (ar $\wedge$ un $\sim$) resp. ar $\backslash$ no augšzemnieku apgabala (ar $\wedge$ un $\backslash$) tiks rakstīts mazs divnieks, piem., *dārzs*² (< *dārzs*) no libiskajām izloksnēm vai *lāiva*² (< *laiva*) no augšzemn. dialekta.

21. §. Neuzsvērtu zilbju intonācijas. Gaŗumi priekš uzsvērtās zilbes ir atrodami gandrīz tikai saliktepos, kur $\wedge$ un $\backslash$ patur savu īpatnību arī priekš uzsvara, par ko A. Ābele FBR XII 149 skk. Ga-//ŗumos aiz uzsvērtās zilbes 21 starpība starp $\backslash$ un $\sim$ ir sākusi zust. Dažās izloksnēs, kur uzsvērtā zilbē stingri šķir $\sim$ no $\backslash$ (piem., *sēju* un *sēju*), šī starpība aiz galvenā uzsvara ir zudusi, tā ka, piem., pagātnes forma (*apsēju*) no *apsēt* un *apsiet* skan tur tagad gluži vienādi (ar stiepti-kritošu *ē*). Citās izloksnēs gan vēl atšķir, piem., *apsēju* un *apsēju*, bet ne vairs ģen. *labā* (blakus *tā*) no nōm. *labā* (blakus *tā*); gadās tomēr vēl personas, kas vismaz rūpīgā izrunā vēl šķir *labā* no *labā*.

Atvelkot vārda akcentu uz pirmo zilbi, $\wedge$ radās visās iepriekšējās akūtētās zilbēs, piem., daudzsk. lok. *galvās*, *vagās* = lei. *galvosē*, *vagosē* (un pēc tādu formu parauga tagad arī, piem., *pupās*, ne vairs **pupās* = lei. *pūpose*), nōm. *velēna* = lei. *velēnā* (ak. *velēnq*). Bet ar seno $\sim$, piem., *derības* = lei. *derýbos*, *akliē* = lei. *aklieji* u. c. Ar laiku tomēr ir vismaz zināmās formās viena vai otra intonācija ($\sim$ vai $\wedge$) aiz galvenā uzsvara vispārināta. Tā daudzās Kurzemes dienvidrietumu izloksnēs, kur $\backslash$ > $\wedge$, visus piedēkļu gaŗumus tagad mēdz izrunāt ar $\wedge$, tā, piem., arī nōm. *akliē*² < *akliē*. Un verbos ar div- un vairākzilbju infinitīvu un atvasinājumos ar -šana un -tājs Vidzemes vidienē tematisko *ā*, *ē*, *ī* uo tagad izrunā ar $\wedge$ visās tais formās, kur aiz šā gaŗuma neseko vai nav sekojis *j* (atskaitot vienīgi tagadnes *ā*-celmu daudzsk. I un II personu un piederīgo pasīvo divdabi, piem., *zinām*, *zināt*, *zināms* = lei. *žinome*, *žinote*, *žinomas*), piem., *vagāt*, *vagāšu*, *vagātājs* (un ne vairs **vagāt*, **vagāšu*, **vagātājs* =

lei. *vagóti, vagósiu, vagótojis*), bet *vagājat, vagājis, vagā* = lei. *vagójate, vagójes, vagóji* resp. *vagója*. Turpat arī verbu refleksivajās formās gaŗums -s priekšā tagad vienmēr ir «lauzts» (piem., *ceľuōs* : lei. *keliuōs*); šāda izruna izskaidrojama ar $\wedge$ vispārinājumu, kas dažās formās varēja rasties tīri fōnētiski, sal. Le. Gr. 29⁷² un lei. *likiuosī* > *likiuōs, stojōs, keliēsi, stojaūs* u. c., ko sniedz Tiž. III 441, Baranauska vēstules, Būga KZ LII 255, Arumaa Lit. Mund. 66, Otrębski Narz. Twer. I 6, 39 un 55.

22. §. Intonāciju maiņa (metatonija). a) Maiņa starp $\wedge$ un $\sim$ ir radusies no akcenta vietas maiņas, sk. 19. §. Tā tad, piem., (kaju) *liēls* : *liēls* (dižs) vai subst. *plāns* : adj. *plāns* = gr. *λεῶνος* (kāda zivs) : *λευχός* «balts» vai skr. *kēšna-* «antilope» : *kēšnā-* «melns», t. i., pārvēršot kādu adjektīvu par substantīvu, ir pārstāvēts vārda akcents⁷³. Baltu valodās šādai šķirošanai der arī metatonija, piem., adj. *lāuks* (= lei. *laūkas*) : subst. *laūks* (= pr. laucks); adj. *stāvs* (sal. verbu *stāvu*, lei. *stōviu*) : subst. *stāvs*; sal. lei. *āugštas* «augsts» : *aūgštas* «bēniņi» u. c. //

b) Dažos piedēkļos runā izlokšņu daļā $\sim$ aizlauzta saknes zilbes, citādi — $\wedge$, piem., *kūliēns*⁷⁴, *metiēns, bēlziēns* u. c. : *cēliēns, dzēriēns* u. c.; *dzēľuōns* u. c. : *aūguōns* u. c.; *sīpuōls*⁷⁴, *kamuōls* u. c. : *ābuōls, uōzuōls* u. c. (sal. lei. *ōbuolas, āžuolas* : daudzsk. *obuolai, āžuolai*); *vīlnāns*⁷⁴, *dzēľtāns* (sal. lei. *gelťōnas, daudzsk. gelťoni* = la. **dzēľtāni*).

Līdzīgu vairīšanos no $\wedge$ kaimiņu zilbēs (bet pretējā kārtā) novērojusi A. Ābele Apukalnā (nēm. *kōlls* «kalns», *ō^ars* «ārs» : lok. *kōllā², ō^arā²* u. c. FBR VIII 25) un M. Ozoliņa Ērgļos (*savāds* : *savādāks², melīgs* : *melīgāks²*, tag. viensk. II pers. *skatais* : *skatāitēs²* FBR XIV 123).

c) Metatoniju sastopam arī substantīvos, kam celms beidzas ar -o, -ā vai -ē, piem., *vērt*, lei. *vērti* : *vārti*, lei. *vaŗtai; brēkt* (sal. lei. *rēkti*) : *brēka* (sal. lei. *rēka*); *šķelt* : *šķēle; sviļpt* : *sviļpe* u. c.

d) No nūle minētās *brēkas* ir atvasināts verbs *brēkāt*, kas vēlāk tomēr ir uzskatīts par tiešu atvasinājumu no *brēkt*; līdzīgi stāv blakus *ľuōžāt* (lei. *ľāndžioti*) un *ľuōža* no *ľist* (lei. *ľīsti*). Pēc tādiem paraugiem vēlāk varēja tieši no pamatverbiem atvasināt iteratīvus verbus, piem., *braūkāt* no *brāukt*.

e) No tādiem iteratīviem verbiem kā *braūkāt* un varbūt arī no formu pāriem kā *spārdit* (= lei. *spārdyti*) : *spert* liekas radusies arī mazāk izplatītā (un leišiem svešā) metatonija iteratīvos verbos ar -it, piem., *slaūcīt* (citur: *slāucīt*) : *slāukt*.

⁷² [= La. gr. 43 sk. — V. D.]

⁷³ Leišu piemērus šim §. dod Skardžus Arch. Phil. VI 131 un Būga KSn. 33, Liet. Mok. IV 421, KZ LI 109 skk., 91 skk. un 250 skk.

⁷⁴ Ja te saknes zilbē $\sim$ radies tīri fōnētiski, tad piedēklis var te savu $\wedge$ tikai analogiski būt dabūjis.

f) $\vee > \sim$ arī verbos ar *-ināt*, piem., *brēkt* : *brēcīnāt*, sal. lei. *veřkti* «raudāt» : *vřrķintī* «raudināt».

g) Tāpat tagadnes *sto-celmos*: lei. *mīrštu* = la. *mīrstu* (Valmierā u. c.) $>$ *miērstu* Skrundā FBR XIII 99 : lei. *mīrtī* = la. *mīrt* (Drustos) $>$ *miērt*⁷⁵ (Skrundā)⁷⁵; lei. *rimstu* = la. *rimstu* Skrundā, Bēnē u. c. : *rimt*² Skrundā un Bēnē no *rimt*.

h) Daudzās Kurzemes izloksnēs arī deminūtīvos ar *-elis*, *-ele*, piem., *ruōķele* FBR XII 16 un XV 22 : *ruōka* $<$ *rūoka*.

i) Arī salikteņu pirmajā daļā, piem., *priekš* : *priekšauts*, un it sevišķi *nō m i n ā l o s* salikteņos ar *ie-*, *nūo-*, *pie-*, piem., *iēnaids*, *nuōmuōdā*, *piēdarbs* u. c., sal. lei. *īlanda* «slēptuve», *nūobraukos* «nobraucījumi», *priekelis* «sānceļš» u. c. Ja saliktenis sākumā ir bijis oksitons, tad iestājas $\wedge$: *nuōst(u)*, citur *nuōst*, sal. lei. *nūog(i)*. Ja *kūr* (lei. *kuř*), *šūr*, *tūr* no laika gala ir bijuši cirkumflektēti, tad te minami arī *kuřp*, *šuřp*, *tuřp*; sal. lei. *namīē* «mājā» : *namīēpi*. //

j) Atsevišķi gadījumi: *ziēma* : *ziēmelis*, *rāibs* : *raībala*, 23 *mīzt* : *mīzene*, *māktiēs* : *mākuōnis*, *vēikt* : *veikls* u. c.

k) $\sim$ vietā iestājas $\vee$ vokatīvā un dažkārt arī imperatīvā (it sevišķi lūdzoties): *tēvs* : *tēv*, *māte* : *māt*, *brālis* : *brālī*; *tu nāc* : imper. *nāc!*

Sal. lei. *tētis* : vok. *tēt* Kuršaiša gram. XII un 518. §, *vjras* : vok. *vgre* Būgas Liet. k. žod. XXV¹, *tēvas* : vok. *tēve* turpat XXXI, *bērnas* : daudzsk. vok. *beřnai* Zenna Lit. Sprachl. 23 (vēl citus piemērus dod Frenkelis Stud. balt. VI 112), čehu *pán* «kungs» : vok. *pāne* un pirmslavu *vořna* «vārna» : vok. *vořno*, ko min Kurilovičs RSl. X 56 sk.

Metatonijā tā tad gan $\vee$ stājas $\sim$ vietā, gan $\sim$ veca $\vee$ vietā. Leišu un slavu paralēles resp. paralēļu trūkums šais valodās rāda, ka visi metatonijas gadījumi nav vienāda vecuma un laikam nav radušies vienādos apstākļos. Tā kā sistēmas spaiids ir šai ziņā laikam radījis dažādus jauninājumus, tad visi metatonijas noteikumi laikām nekad nebūs droši izzināmi.

3. SAKNES UN PIEDEKĻU ZILBJU PATSKAŅI UN DIVSKAŅI

a) Attieksmes pret radu valodu skaņām

i

23. §. a) La. *i* atbilst, pirmkārt, lei., pr., skr., arm., alb., lat. un go. *ī*, gr. *ι*, senīru *i* vai *e*, sensl. *b*, piem., *vīss* : lei. *vīsas*,

⁷⁵ Citur ir te viena intonācija vispārināta: Valmierā u. c. *mīrt* (kā *mīrstu*) un Drustos *mīrstu* (kā *mīrt*) $>$ *miērstu*² Skrundā. Līdzīgi laikam ir radušies tādi paņi kā *grīmstu* : *grīmt* un (citur) *grīmstu* : *grīmt* u. c.

pr. (siev. k. nōm.) wissa, sensl. *бѣсѣ*⁷⁶; *likt* : lei. *likti*, skr. *riktá-h* «tukšs», arm. *elík* un gr. *ἐλipes* «(viņš) atstāja», lat. *relictus* «atstāts».

b) Priekš un (retumis) aiz *r*, *l*, *n*, *m* tāds baltu *i* (un sensl. *o*), kas mijas ar *e*, ir radies, ide. pirmvalodā vājinot vai izmetot neuzsvērtu *e*; šādam baltu *i* (un sensl. *o*) atbilst dažādas citas skaņas radu valodās un atkal citādas, ja šāds *ir*, *il*, *in* vai *im* ir akūtēts vai atrodas patskaņu priekšā. Piemēri: *mirt* vai *miřt* (sk. 22. § g), lei. *miřti*, kr. *мѣрѣ*⁷⁷ < **sēmritb* «nāve» : skr. *mṛtá-h* un lat. *mortuus* «miris», arm. *mard* «cilvēks», v. *Mord* «slepkavība»; *cirst*, lei. *kiřsti*, pr. *kirtis* «cirtiens», kr. *чѣрѣ* < **čortá* «svītra» : skr. *kṛttá-h* «nogriēzts»; *dziřdīt*, lei. *girtas* «piedzēries» : skr. *gīṛná-h* «norīts»; *mirusi*, lei. *mirusi*, sensl. *мѣрѣ* «mirusi»; *brist*, lei. *bristi* (tag. *bredū*), sensl. *нѣпрѣдѣломъ* «nepārbriedams».

vīlks, lei. *vīlkas*, pr. *wilkis*, po. *wilk*, č. *vlk* : skr. *vṛka-ñ* «vilks»; *pīlns*, lei. *pīlnas*, pr. (viensk. ak.) *pilnan*, serbu *nýh*, č. *plný* : skr. *pūrná-h* un go. *fulls* «pīlns»; *tilāt*, lei. *tilēs* «laivas grīdas dēliši», sensl. *тъло* «dibens» : īru *talām* «zeme».

simts, lei. *šimtas* : skr. *śatá-m*, gr. *ἑκατόν*, lat. *centum*, senīru *cēt*, go. *hund* «100»; *dzimt*, lei. *giņti*, pr. (viensk. ak.) 24 *gimsenin* // «dzimšanu» : skr. *gatá-h* «gājis», gr. *βατός* «ejams», go. *gaqumþs* «sanāksme»; *dzimis*, lei. *gīmeš*, pr. (daudzsk. ak.) pērgimmans «radījums» : sav. *coman* «nākt». *dzīt* (ar *i* < *in*, sk. 81. §), lei. *giņti* : skr. *hatyā* «nonāvēšana», gr. *φατός* «nonāvēts», sav. *gundfano* «kaŗa karogs»; *pazīt*, lei. *pažinti* : go. *kunþs* «zināms, pazīstams»; *pazinu*, lei. *pažinaū*, pr. posinnat «atzīt» (v. bekennen).

c) Daŗi valodnieki ir apgalvojuŗi, ka *e*-rindā baltu *i* sastopams arī troksneŗu priekšā, arī ja *i* priekšā nav plūdeŗa vai nāseŗa. Bet piemērus, ar kuŗiem balsta šādu uzskatu, var citādi izskaidrot, skat. Le. Gr. 18. § c un Symb. gramm. II 14 skk.⁷⁸ Pret minētā uzskata pareizumu liecina arī tāda *i* lielais retums, salīdzinot to ar bieŗi sastopamo *i* (*e*-rindā) plūdeŗu vai nāseŗu priekšā.

d) *v* un *b* priekšā *i* daŗos vārdos ir radies no (kursiskajās izloksnēs visnotaļ paglābta) *u*: *divi* : *duvejāds* (Vibiņos u. c.) «divējāds», lat. *duō* «divi» u. c.; *ziŗs* (-*uv*- šai vārdā sastopams šur tur arī ārpus Kursas, piem., *zuŗs* Neretā, *zuŗe* Drustos u. c.) : lei. *žuŗis*; *sivēŗns* (ar -*uv*- šur tur arī ārpus Kursas) :

⁷⁶ [Pirmpublicējumā senslāvu valodas piemēri transliterēti latīņu burtiem. Šai izdevumā senslāvu valodas piemēri doti oriŗinālrakstībā. — A. B.]

⁷⁷ [Pirmpublicējumā krievu valodas piemēri nereti transliterēti latīņu burtiem. Šai izdevumā krievu valodas piemēri konsekventi doti oriŗinālrakstībā. — A. B.]

⁷⁸ [Šai izdevumā III 1, 470 skk. — V. D.]

lat. *sūs* «cūka» (ģen. *su[v]is*); dial. *tivi* «tuvu»; dial. *driva* «druva»; augšzemn. *kryvass* Biržos FBR XII 67, Limbažu *krivaž* FBR IV 87 blakus vidus dialekta formām *kruvesis*, *kruveši*; augšzemn. substantīvi ar *-ive*, piem., *slauktīve* Susējā FBR VII 140 = *slauktuve*; *dibins* jeb *dībēns* (ar *-ub-* šur tur arī ārpus Kursas) : lei. *dūgnas* < **dubnas*. Citos vārdos visas izloksnes patur *u* sekojoša *v* vai *b* priekšā, piem., *puveši*, *dubļi*, *skubināt* u. c. Sākumā varbūt tikai *-uvi-* un *-ubi-* ārpus Kursas pārvērtās par *-ivi-* resp. *-ibi-*, pēc kam varēja rasties analogiski jauninājumi, skat. Le. Gr. 34.⁷⁹

Ar *ziūs* vārdu sal. lei. dial. *živis* u. c., skat. Слблт. эт. 97⁸⁰; par to vēl arī Frenkelis Balticoslav. II 19.

Austrumizloksnēs *u* šķiet disimilējies par *i* sekojoša *u*, *ū* vai *au* priekšā: *ķimūss* (arī FBR XI 102 un XII 28) «kumoss»; *pypurs* (ar *y* < *i*) < *pupurs* «pumpurs»; *dimuksnis* (Vecgulbenē) «mitra vieta pļavā» : *dumūksnis* «purvs»; *sitraunis* «mēslu čupa kūts priekšā» : *sutraunis* «mēslaine», skat. FBR IX 113; *igaunis* : senās Igaunijas novads Ugaunia.

Te jāmin arī augšzemn. *dyravys* FBR XII 28 < *duravas* «duris», *ķitynuot'* «kutināt», *typynuot'* FBR XI 102 «lupināt».

Par *i* < *i* vai *ie* tautosillabisku *r*, *l*, *n*, *m* priekšā un proklizē skat. 58.—59. §. Ka *ij* > *ij*, to rāda *klījas* < vlv. *klige*. Par dial. *ij* > *ij* > *ej* skat. 61. §. Par dial. *ir* > *ir* > *ier* skat. 63. §. Par *in* > *i* skat. 81. §. Par dial. *i* > *y* skat. 51. §.

i

24. §. a) La. *i* atbilst, pirmkārt, lei. *y* (lasi: *i*), pr. *i* > *ei*, skr., gr., lat., senīru, vecģermāņu *i*, sensl., arm. un alb. *i*, piem., *dzīvs* : lei. // *gývas*, pr. daudzsk. ak. *gijwans* > *geiwans*, 25 slav. *živѣ*, skr. *jivá-h*, lat. *vīvus*.

b) Otrkārt, la. *i* radies no *in*, skat. 81. §.

Par *i* < *ij* 13. § un E. Hauzenberga FBR XII 128. Par dial. *ij* < *ij* 61. §. Par austrumizlokšņu *i* < *ie* 55. §. Par augšzemn. *i* > *ei* 57. §. Par dial. *i* > *i* 59. §.

u

25. §. a) La. *u* atbilst, pirmkārt, lei., pr., skr., arm., alb., lat. *u*, senīru un ģermāņu *u* resp. *o*, sensl. *ѹ*, gr. *υ*, piem., *suns* : pr. *sunis*, go. *hunds*, (ģenit.) lei. *šunīs*, skr. *šūnaḥ*, gr. *κυνός*, senīru *con* «suņa»; *budināt* : lei. *būdinti* «modināt», pr. *budē* «ir nomodā», sensl. *бѹдѣти* «būt nomodā», skr. *búdhyatē* «mostas (viensk.)», gr. *πιθέσθαι* «izzināt», īru *bu'de* «pateicība», go. *anabudum* «pavēlējām».

b) *r*, *l*, *m*, *n* priekšā baltu *u* (un slavu *ѹ*) dažkārt mijas ar baltu *a*, *e* (slavu *o*, *e*) un ir tad varbūt radies no neuzsvērtā *o* (un *a* ?) vājinājuma ide. pirmvalodā, piem., lei. *smūlkus* «smalks»; par to arī Trautmanis Slavia II 2 sk., Šeftelovics KZ LIII 257¹ un Valde Stand u. Aufg. d. Sprachw. 170 skk.

⁷⁹ [= La. gr. 51 sk. — V. D.]

⁸⁰ [Sal izdevumā II 254. — V. D.]

c) Par *u* < *uo* vai *ū* tautosillabisku *r, l, n, m* priekšā un proklizē skat. 58.—59. §. Par *un* > *ū* skat. 81. §. Par *u* > *i* skat. 23. § d. Par dial. *ur* > *ūr* > *uor* skat. 63. §. Par dial. *uv* > *ūv* > *ov* skat. 61. §.

Libiskajās izloksnēs dažkārt atrod (kursisku ?) *o* veca *u* vietā (skat. FBR IV 5 sk.⁸¹, V 126, VII 16, 35, 39, VIII 56, 111, XI 65, XIII 69, XIV 79, XVI 84, 112), piem., *drošķis* = *drušķis* «drukns, maza auguma vīrietis»; sal. zem. un pr. *o* < *u*.

ū

26. §. a) La. *ū* atbilst, pirmkārt, lei. *ū*, pr. *ū* > *ou*, skr., lat., senīru, sengerm. *ū*, sensl. *y*, arm. *u*, gr. *ū*, alb. *ū* > *i*, piem., *būt* : lei. *būti*, pr. *būton* > *bou̯ton*, sensl. *бѹти* «būt», skr. *ábhūtam* un gr. *ἐφύτων* «jūs abi kļuvāt».

b) Otrkārt, la. *ū* ir radies no *un*, skat. 81. §.

c) Par *ū* < *uv* skat. 13. §. Par dial. *ūv* < *uv* skat. 61. §. Par austrum-izloksņu *ū* < *uo* skat. 55. §. Par augšzemn. *ū* > *ou* (resp. *yu* vai *eu*) skat. 57. §. Par *ū* > *u* skat. 58. §.

e

27. §. a) La. *e* atbilst lei., pr., sensl. *e*, gr. *ε*, sengerm. un senīru *e* resp. *i*, arm. *e* resp. (nāseņu priekšā) *i*, alb. *ie* resp. (nāseņu priekšā) *e*, lat. *e* (*o, i*), skr. *a*, piem., *mēdus* : lei. *medūs*, pr. meddo, sensl. *мѣдѡ*, skr. *mādhu* «medus», gr. *πέδιον* «reibīgs dzēriens», senīru *mid* (ģen. *meda*), sav. *metu* «miestiņš»; *desmit* : lei. *dēšimt*, pr. dessimpts, sensl. *дѣсятъ*, skr. *dāśa*, alb. *ðjete*, gr. *δέκα*, lat. *decem*, senīru *de'ch*, sav. *zehan*.

Par *e* šauro un plato izrunu (*e* un *ę*) skat. 45. §. //

26 b) Baltu (laikam arī slāvu) *e*- dažos gadījumos (varbūt uzsvērtu palātālu patskaņu priekšā) šķiet radies no ide. *o*- resp. *a*-, par ko Le. Gr. 22. § b un Arumaa Unders. 12.

c) Izloksnēs *e* ir radies arī no vecāka *a* (pa laikam tikai sporadiski), it sevišķi blakus *r*-skaņai (skat. Le. Gr. 22. § c un FBR III 37, IV 53, 86, XI 69, XII 70, XIV 84; analogus slāvu piemērus dod arī N. van Veiks ZslPh. XIV 8), dažkārt arī blakus citām skaņām, piem., *Emburga* (ar *ę*-) < v. *Annenburg*, *Embūte* (ar *ę*-), v. *Amboten*, *Enģure* (ar *ę*-), v. *Angern*, *ēnba* < v. *Amme*, *peņkuoks* (v. *Pfannkuchen*) u. c., skat. arī FBR III 48, IV 86, 102⁸², XI 38, XVI 160.

Par *en* > *ie* skat. 81. §, par *er* > *ēr* — 62. §, par *ev* > *av* — 29. § c, par *ve-* > *va-* — 29. § d, par *ę* > augšzemn. *a* — 47. § a, par austrum-izloksņu *a*- < *e*- — 29. § e, par *e* < *ē* tautosillabiska *r, l, n, m* priekšā un proklizē — 58. un 59. §, par augšzemn. *e* < *a* — 52. §.

ē

28. §. La. *ē* atbilst lei. *ē* (> žem. *ie*), pr. *ē* > *i*, sensl. *ě*, gr. *η*, lat. un go. *ē*, skr. *ā*, arm. *i*, alb. *o*, senīru *i*, piem., *sēju* : lei. *sěju*, pr. semen, sensl. *семя*, lat. *semen*, sav. *sāmo*, senīru *sil* «sēkla».

⁸¹ [Sai izdevumā III 1, 387 sk. — V. D.]

⁸² [Sai izdevumā III 1, 660 sk. — V. D.]

Par ē šauro un plato izrunu (ē un ē) skat. 45. §.

Retumis ē radies no ā, piem., ēmurs < āmurs, krētiņš < krātiņš, brēga < brāga, Tērbata (ig. Tartu), Mētra (ig. Ema-jōgi «mātes-upe»).

Par ē¹ < er skat. 62. §, par tamn. ē < ei — 54. §, par ē² > ei² libiskajās izloksnēs — 56. §, par ē > augšzemn. ē resp. ie — 47. § a, par ē > augšzemn. ā — 47. § a, par ē > e tautosillabisku r, l, n, m priekšā un proklizē — 58. un 59. §.

Krāslavā sastopam ādē < ēde (pag. III pers.), sal. 29. § e par austrumizloksņu a- < e-.

a

29. §. a) La. a atbilst, pirmkārt, lei., pr., skr., arm., alb., gr., lat., senīru, germ. a, slavu o, piem., ass (subst.) : lei. ašis, pr. assis, sensl. ось, skr. ākša-h, gr. ἄξω, lat. axis, sav. ahsa; statīt : lei. statyti, pr. preistattinnimai «statām priekšā», sensl. стави «stāvu», av. (viensk. III p.) stayata «iecēla (iestatīja kā)», gr. στήθεξ «stāvošs», lat. status «stāvoklis», go. staþs «vieta».

b) Otrkārt, la. — un lei., pr., skr., alb., germ. — a un slavu o⁸³ atbilst gr. un lat. o, arm. o (arī a), senīru o un u, piem., gars : lei. gāras «tvaiks», pr. garrewingi «dedzīgi», sensl. рѣтру «degt», skr. gharmā-h «kvēle», lat. formus «silts», senīru gorim «sildu»; pats : lei. pats, pr. (viensk. ak.) waispattin «sievu», skr. pāti-h «kungs», gr. πόσις «laulāts draugs», lat. potis «spējīgs», go. brūþfaþs «līgavainis».

c) Baltu av (un slavu ov) ir radies arī no ev vēlāru patškauņu priekšā (par to arī Trautmanis Apr. PN 165); tā varbūt vārdos tavs, lei. tāvas (sal. gr. τας «tavs») un katrā ziņā nav(a) no nevaids.

d) Arī citos gadījumos baltu a < e, piem., vārdos vakars, lei. vākaras : sensl. вецеъ; vasara, lei. vasarā : gr. ἔαρ un sensl. весна «pa-/vasaris»; nabags, lei. nabāgas blakus 27 nebāgas (laikam aizguvums no slavu nebogъ). Radās a < e laikam tur, kur sekoja divas zilbes ar a. Skat. arī 40. § a par a < e piedēkļos.

e) Latgaļu izloksnēs arī a- < e- (kā lei. un pr. valodā): alne «elle» Pas. II 72, FBR XII 28, XIII 41, aļļe «egle» FBR VI 32, X 24, XII 50, XIII 41, (te blakus ak. egli) Pas. II 248, aļēt «ecēt» Andrupinē un FBR XIII 41, ašo < ešu «esmu» FBR XI 138, aļit' «ejiet» FBR XII 42.

Par a < ā tautosillabisku r, l, n, m priekšā un proklizē skat. 58. un 59. §, par augšzemn. a < ē — 47. § a, par an > uo — 81. §, par ar > ar — 62. §, par a > augšzemn. o resp. ē 48. un 52. §.

ā

30. §. La. ā atbilst lei. o (= ō; izloksnēs un vecos tekstos arī ā, žem. uo), pr. katechismos ā resp. (aiz lūpeņiem un aukslējeņiem) ū, Elbingas vokābulārā o, oa, sensl., arm. a,

⁸³ Par slavu o Svarcs AfslPh. XLI 124 skk., Mikola turpat 160 un Miļevskis Prace fil. XV 2, 268¹.

skr., lat., senīru *ā*, alb. *o*, gr. (dōr.) *ā*, (jon.⁸⁴) *η*, go. *ō*, piem., *māte* : lei. *mótē*, pr. Elb. vokāb. *mothe*, katech. *mūti*, sensl. *matu*, skr. *mātā*, arm. *mair*, gr. dōr. *μᾶτηρ*, jon.⁸⁴ *μήτηρ*, lat. *māter*, senīru *māthir*, sav. *muoter* «*māte*», alb. *motre* «*māsa*».

Par *ā* vārdos *nākt* (: go. *nēh* «*tuvu*»), *vāks* (: slavu *věko*) u. c. skat. KZ LXII 25 skk.⁸⁵

Par *ār* < *ar* skat. 62. §, par augšzemn. *ā* < *ē* — 47. § a, par *ā* > augšzemn. *ō* > *uo* resp. *ā** vai *ē* — 50. un 52. §, par *ā* > *ē* 28. §, par *ā* > *a* tautosillabisku *r*, *l*, *n*, *m* priekšā un proklizē — 58. un 59. §.

uo

31. §. a) La. *uo* atbilst, pirmkārt, lei. *uo* (dial. *ō*, *ū*, *ou*), pr. (Elb. vārdn.) *ō*, *oa*, (katech.) *ō*, *o* (skat. Stud. balt. IV 135 skk.⁸⁶), gr., lat., go. *ō*, sensl. *a*, senīru *ā*, arm. *u*, alb. *e*, piem., *uōlekts* : lei. (Dusetās) *uolektis*, pr. (Elb. v.) *woaltis* «*olekts*», gr. *ὠλένη* «*elkonis*». Skat. arī KZ LXII 26 sk.⁸⁷ un Arch. Phil. V 10 skk.⁸⁸

b) Otrkārt, la. (un lei.) *uo* laikam ir radies arī no ide. *ōu*, pie kam nav droši izzināms, vai *u* zudis te jau aiz *ō* vai tikai aiz *uo* < *ō*; tā varbūt vārdos la. *dūobe*, lei. *duobē* «*bedre*» (blakus lei. *daubā* «*ala*») u. c.

c) Treškārt, la. *uo* ir radies no pirmbaltu *an*, skat. 81. §.

d) Dažos vārdos *uo* ir radies no *ua*; piem., vārdos *Ēduole* (ar *ē*-), v. *Edwalen*, *Večuogari* (mājvārds) FBR VI 9⁸⁹ < *Večvagari*, dial. *uncuols* < *uñcvats*, *prakuosts* < *prakvasts*, *apuols* (lei. dial. *apuolus*) «*apaļš*» (< **apvaļš*), *razuole* blakus *razvaļa* (kāds ragavu veids) u. c. Le. Gr. 26. § d.

Par *uor* < *ur* skat. 63. §, par augšzemn. *uo* < *ā* — 50. §, par *uo* > augšzemn. *ū* — 55. §, par *uo* > *u* tautosillabisku *r*, *l*, *n*, *m* priekšā un proklizē — 58. un 59. §.

ei

32. §. La. *ei* atbilst lei., pr. *ei*, gr. *ei*, lat. (*ei* >) *i*, sensl., alb. *i*, skr. *ē*, *āi*, arm. *ē* (gala zilbē), *i* (citur), senīru *ē*, *ia*, 28 germ. *i*, piem., *stēigt(iēs)* : // lei. *steigtis*, sensl. *стигнѣти* «*nākt*», senīru *tiagaim*, gr. *σείχω* «*iemu*», sav. *stigan* «*kāpt*».

Par augšzemn. *ei* < *i* skat. 57. §, par libisko izl. *ei*² < *ē*² — 56. §, par *ei* > augšzemn. *ai* — 47. § b, par *ei* > tāmn. *ē* — 54. §, par *ei* < *ai* — 43. un 53. §.

⁸⁴ [Pirmpublicējumā reizēm: ion. — V. D.]

⁸⁵ [Sai izdevumā III 2, 198 skk. — V. D.]

⁸⁶ [Sai izdevumā III 2, 203 skk. — V. D.]

⁸⁷ [Sai izdevumā III 2, 199 sk. — V. D.]

⁸⁸ [Sai izdevumā III 2, 260 skk. — V. D.]

⁸⁹ [Sai izdevumā III 1, 433. — V. D.]

33. §. a) Tas la. *ie*⁹⁰, kam atbilst arī lei. *ie* (dial. *ē*, *i*, *ēi*), ir laikam radies tikai no ide. *ei* (*ēi*) un atbilst šai gadījumā tām pašām radu valodu skaņām kā la. un lei. *ei* (skat. 32. §), piem., *dievs* : lei. *diēvas*, pr. *deiŭ(a)s*, skr. *dēvā-h*, senīru *dia* «dievs», lat. *divus* «dievišķs», senisl. *tivar* «dievi». Sis la. un lei. *ie* šķiet radies caur *ē*⁹¹ no la. un lei. pirmvalodas *ēi* (sal. tāmn. *ē* < *ei* 54. § un lei. izl. *ē* < *ei*); tāds *ēi* bija laikam tikai uzsvērtās zilbēs: ide. *ēi* varēja uzsvērtā zilbē būt paglābies, un sens *ēi* uzsvērtās zilbēs varēja būt pārvērties par *ēi* (kā rāda mūsu tāmn. izlokšnes un lei. valoda). Paradeigmās ar mainīgu akcentu vēlāk varēja *ie* ieviesties arī neuzsvērtās zilbēs, skat. Le. Gr. 40⁹² minēto literātūru un FBR XII 180 sk.⁹³

b) Otrkārt, la. *ie* ir radies no *en*, skat. 81. §.

c) Ar dial. *niess* < *ni-ass* «neass» un vietvārdu *Rieskalni* FBR XII 128 < *Ri(j)askalni* sal. lei. dial. *apiērē* < *apī-arē* «apara» (Skardžius Lehnw. 178) un *nušievē* < *nu-sī-avē* «noavās» (Otrębski Narz. Twer. I 82).

Par dial. *ier* < *ir* skat. 63. §, par augšzemn. *ie* < *ē* — 47. § a, par *ie* > augšzemn. *i* — 55. §, par *ie* > *i* vai *e* tautosillabisku *r*, *l*, *n*, *m* priekšā un proklizē — 58. un 59. §.

ai

34. §. a) La. *ai* atbilst, pirmkārt, lei., pr., arm., gr. un pirmģerm. *ai*, sensl. *ě*, skr. *ē*, *āi*, alb. *e*, lat. (*ai* >) *ae*, senīru *ai* > *ae*, piem., *vai* : lei. *vai*, lat. *vae*, go. *wai*.

b) Otrkārt, baltu un pirmģerm. *ai*, sensl. *ě*, skr. *ē*, alb. *e* atbilst arm. *ē* (gala zilbē), *i* (citur), gr. *oi*, lat. (*oi* >) *oe* > *ū*, senīru *oi* > *oe*, piem., *staigāt* : lei. *staigā* «pēkšņi», go. *staiga*, alb. *šte*k «ceļš», gr. *σῑχος* «rinda».

Par augšzemn. *ai* < *ei* skat. 47. § b, par *ai* > dial. *oi* resp. *ei* — 49. un 53. §.

au

35. §. a) La. *au* atbilst, pirmkārt, lei., pr., arm., gr., lat. un pirmģerm. *au*, sensl. *y*, skr. *ō*, *āu*, alb. *a*, senīru *au*, *ō*, *ua*, piem., *augt* : lei. *āugti*, pr. auginnons «audzinājis», skr. *ōjah* «spēks», gr. *αῦξις*, lat. *augēre*, go. *aukan* «vairot». //

b) Otrkārt, baltu un pirmģerm. *au*, sensl. *u*, skr. *ō* atbilst 29 arm. *oi* (gala zilbē), *u* (citur), alb. *e*, gr. *ou*, lat. (*ou* >) *ū*, senīru *ō* > *ua*, piem., *bāudīt* : lei. *baudīti* «uzmudināt», pr. *etbaudints* «uzmodināts», sensl. *боудити* «modināt», skr.

⁹⁰ Kuršiem ir laikam vismaz vienā izlokšņā daļā šā *ie* vietā bijis *ei*, skat. FBR V 8 un VI 7 [šai izdevumā III 1, 419 un 431. — V. D.]

⁹¹ Sal. la. *ie* < *iv*. *ē* 37. §, *ie* < *ē* < *en* 81. § un augšzemn. *ie* < *ē* 47. § a.

⁹² [= La. gr. 60. — V. D.]

⁹³ [Sai izdevumā III 2, 520 sk. — V. D.]

(viensk. III p.) *bōdhāyati* «modina», go. (viensk. III p.) *anabaud* «pavēlēja».

c) Balt. *jau* un slavu *ju* atbilst arī gr. *eu*, go. *iu*, skr. *ō*, *āu*, arm. *oi*, *u*, alb. *e*, lat. (*ou* >) *ū*, senīru *ō* > *ua*, piem., *ļaudis* : lei. viensk. nōm. *liaudis*, sav. *liut* «tauta», sensl. *ἡλαδισ* «*laudis*». Tādos gadījumos kā la. *tauta*, lei. *tautā*, pr. tauto «zeme» : go. *þiuda* «tauta» jeb la. *lāuks*, lei. *laūkas* : gr. *λευκός* «balts» varētu būt sena patskaņu mija (*ou* : *eu*); vai arī (varbūt tikai neuzsvērts) *eu* vēlāru patskaņu priekšā te bija *jau* asimilējoties pārvērties par (*ou* >) *au*, iekāms citur radās *jau* no *eu*; par *eu* likteni arī Pedersens Stud. balt. IV 150 skk.

Leišu un latv. pirmvalodā vēl radās *-jau* < *-eu* pagātnes *ē*-celmu viensk. I personā, un latv. valodā radusies ir *čāula* < **cjaula* < **cev(a)la*.

d) Secē un Skrīveros *au* > *āu* (ar *ā* te apzīmēts patskanis, kas akustiski atrodas starp *a* un *ē*), un Limbažu apkārtnē sastopamas tādas formas kā *ņēūdāt* «ņaudēt», *šķēūdītes* «šķaudīties» ar *ēu* < *au* aiz mikstinājuma, skat. FBR IV 87, VIII 64, XI 69, XIV 84.

Latgalē dzird *au* runājam arī (laikam slavu ietekmē) kā *av*. Par *au* > dial. *ou* skat. 49. § b, par *au* > dial. *ō* — 54. §.

ui

36. §. a) Dažos, no ide. pirmvalodas saknēm radušos vārdos la. un lei. *-ui-* varbūt ir radies no *uzsvērtā oī* (caur **uoī*), piem., vārdā *smūids* (blakus *smīds*), kamēr neuzsvērts *-ōi-* laikam > *oi* > *ai*.

b) Formās *kruitiēs* (blakus vecākam *krūtiēs*) un *muitiēs* (blakus vecākam *mūtiēs*) *ui* ir (*ū* vietā) ienācis no tagadnes *krujuōs* resp. *mujuōs*; sal. lei. *gūiti* (sena **gūti* = la. *gūt* vietā) «ātri dzīt» ar *ui* no tagadnes *gujū*.

Par ekspresīvu *ui* la. un lei. vārdos Stangs Stud. balt. III 168 skk.

b) Aizgūtu vārdu vokālisms

37. §. Aizguvumos la. *i* aizstāj senkr. *o* (piem., *kristīt* < senkr. *крѣстити*), jaunkr. *u* (piem., dial. *čīnīt* «lāpīt» < kr. *чинить*), jaunkr. *u* (piem., dial. *kriška* «krāšns aizbīdnis» < kr. *крышка*), lib., ig. un v. *i* un *ū* (piem., *ķidas* < lib. *kid*; *kliņts* < vlv. *klint*; *bise* < lv. *būsse*); dažreiz lib. vai ig. *ū* > la. *ju*, piem., (*š*)*ķutes* < lib. *kūtt*.

i aizstāj senkr. *i* (piem., *pirāgs* < senkr. *νυροζ*), kr. *u* (piem., dial. *sīts* «paēdis» < kr. *сѣтѣ*), lib. *i* (piem., *ķila* < lib. *ki'l*), v. *i* (piem., *dīķis* < lv. *dik*), v. gaŗo *ū* (piem., *bidelēt* < lv. *būdeln*); dažreiz v. gaŗā *ū* vietā arī *jū*, piem., *ķūlis* < lv. *kūle*. //

u aizstāj senkr. *ѹ* (piem., *dukurs* < senkr. *ѹѹхорѹ*), 30
jaunkr. *y* (piem., *duraks* < kr. *ѹдѹак*), lib., ig. un v. *u* un *o*
(piem., *suga* < lib. *sug*; dial. *kuza* «plēve uz brūces» < lib.
koza; *brugēt* < vlv. *bruggen*; *klucis* < v. *Klotz*) un ig. *ō*
(piem., dial. *susteres* < ig. *sōster*).

ū aizstāj veckr. *y* (piem., *pūkas* < veckr. *nyxъ*) un v. *ū*
(piem., *rūte* < vlv. *rūte*).

e aizstāj kr., lib., ig. un v. *e* (piem., *nedēļa* < kr. *неделя*;
dial. *jēdals* «dienvidu vējš» < lib. *jedāl*; *telts* < vlv. *telt*),
jaunkr. *ě* (= *e*, piem., *cēna* < kr. *цена*), lib. un ig. *ä* (piem.,
dial. *meņģētiēs* < lib. *māng* resp. ig. *māngama*) un v. *ō*
(piem., *mēlderis* < lv. *möller*).

ē aizstāj senkr. *ě* (> *a*, piem., *grēks* < senkr. *grѣхъ*; *žēl* <
senkr. **žělъ* > *жалъ*) un *ja* < *ę* (piem., *svēts* < senkr. *святъ*),
lib. un ig. *ē* (piem., *sēne* < lib. resp. ig. *sēn*), v. *ē* < *e* (piem.,
spēlēt < lv. *spēlen*) un *ē* no pārskanota *ā* (piem., *šķēres* <
vlv. *schēre*) un v. gaŗo *ō* (piem., *zēns* < lv. *sōn*; *smēķēt* < lv.
smōken).

a aizstāj kr. *o* (piem., *gavēt* < kr. *говорѣ*; *kalps* < senkr.
**xolpъ* > *холопъ*), jaunkr., lib., ig. un v. *a* (piem., dial.
pazuka «azots» < kr. *nazyxa*; *maksa* < lib. resp. ig. *maks*;
blaka «tinte» < vlv. *black*) un lib., ig. un v. *o* (piem., dial.
kaska «egles miza» < ig. *košk*; *praviētis* < v. *Prophet*).

ā aizstāj senkr., lib., ig. un v. *ā* (piem., *grāmata* < senkr.
грамота; *kāzas*, sal. lib. *kāzned* «kāzas»; *skāde* < lv. *schāde*).

uo aizstāj senkr. **ō* > *u* (piem., *bļūoda* < senkr. **bljōdo* >
blūodo; *sūods* < senkr. **sōdъ* > **ōdъ* > *cydъ*), lib. *uo* resp.
ig. *ō* (piem., *juōnis* < lib. *juōn*) un v. *ō* (piem., *buōde* < vlv.
bōde; *buōmis* < vlv. *bōm*).

ie aizstāj vlv. *ē* (= vav. *ei*, *ie*, *ē*; piem., *ziēpes* < vlv. *sēpe*;
spiēgelis < vlv. *spēgel*; *diēnēt* < lv. *dēnen*; *liēnēt* < lv.
lēnen), senkr. *ě* (ja *cienit* radies no senkr. *цѣниту*) un (šauru)
**ē* (< *ei*) > *i* krievu vārdā, sal. senkr. *кривичи*.

ei aizstāj v. un ig. *ei* (piem., *meita* < vlv. **meid*; zivs
teiba < ig. *teib* jeb *tāib*).

ai aizstāj lib. un ig. *ai* (piem., dial. *paizīt* «applūdināt» <
lib. *paiz*) un lib. *oi* (piem., jautājamā partikula *vāi* < lib. *voi*).

au aizstāj vācu un ig. *au* (piem., *aūbe* < v. *Haube*), lib. *ou*
(piem., *laūlāt* < lib. *loul*), lib. *ou* (piem., *laūnags* < lib.
**lounag*).

ui aizstāj senkr. *ы* (piem., *muīta* < senkr. *мыто*), ig. un
lib. *ui* (piem., dial. *uikāt* «citus ganus saukāt» < lib. *uik* resp.
ig. *huikama*) un lib. *oi* (piem., *pūsis* < lib. *pois*). //

Vēlos aizguvumos sastopami arī *o* (piem., dial. *koza* «plēve 31
uz brūces» < lib. *koza*) un *oi* (piem., dial. *roida* «gruveši» <
ig. *roid*), un tagadnes patapinājumos *o* vispāri tiek paturēts.

c) Piedēkļu garumu saīsināšana

38. §. Rakstu valodā piedēkļu patskaņi atbilst — atskaitot 40. § minētos izņēmumus — tām pašām radu valodu skaņām kā saknes zilbju patskaņi. Bet dažās izloksnēs ir piedēkļu garumi vismaz dažos gadījumos saīsināti. Izloksnēs ir garums dažkārt saīsināts arī salikteņu otrā daļā, sevišķi ja salikteņa etimoloģiskais sastāvs vairs netiek skaidri izprasts, piem., augšzemn. *podums* «padoms», *opluks* «aploks» Alūksnē u. c. Vislabāk paglābušies ir piedēkļu garumi vidus dialektā. Bet arī tie ir dažās izloksnēs saīsināti puslīdz visi piedēkļu garie patskaņi, pa daļai pat *ie* (par *e*) un *uo* (par *u* vai *o*). Dažās izloksnēs ir piedēkļu garumi saīsināti vaļējās (ne beidzamās!) zilbēs, paglābti — slēgtās zilbēs, piem., *labāks* : *labaki* (formas ar saīsinājumu ir par vienu zilbi garākas!). Vairāk izplatīts ir saīsinājums -m un sevišķi j priekšā. Arī tur, kur piedēkļu garumi ir paglābušies, tos dažās izloksnēs izrunā manāmi īsāk nekā uzsvērtās zilbēs.

Visvairāk saīsina piedēkļu garumus lībiskajās izloksnēs (varbūt lībiešu valodas ietekmē). Vidzemes lībiskajās izloksnēs piedēkļu *ā*, *ē*, *ī*, *ū* pa laikam > *a*, *e*, *i*, *u*; saīsina tur arī *uo* (izloksņu lielākajā daļā par *a*) un pa daļai arī — *ie* (par *e* vai *a*). Dziļajās tāmnieku izloksnēs saīsinātie piedēkļu garumi vēlāk ir pat pilnīgi zuduši, kur tos nav paglābis palīgakcents; pie tam zudušā patskaņa priekšā pagarina īsu saknes patskaņi, ja aiz tā seko balsīgs līdzskanis, piem., *isrūntēs* < *isrunāties*, *dēvtes* < *devītais*. Piedēkļu *uo* tur — tāpat kā vecu *u* — vēlāru patskaņu priekšā pārvērš par *a* (piem., *dzelāns*, *dēgans*), palātālu patskaņu priekšā par *ē* (piem., *māķens*, *vīzdeģens*), mikstinātu līdzskaņu priekšā par *i* (piem., daudzsk. n. *māķiņ*, *vīzdeģiņ*) un — palīgakcenta nesargātu — pat pavisam izmet, piem., *ābliš* «ābuoliņš».

Augšzemnieku lielākajā daļā piedēkļu garumi ir paglābušies gandrīz tikpat labi kā vidus dialektā. Visbiežāk arī tur piedēkļu garumus saīsina j un -m priekšā un patskaņus i un ū < uo arī citos gadījumos.

d) Piedēkļu patskaņu zudums

39. §. Piedēkļu īsie patskaņi var būt arī zuduši un ne tikai latviešu, bet arī radu valodās un laikam arī ide. pirmvalodā. Dažreiz tā tad nevar noteikt, kurā laikmetā ir kāds patskanis zudis. Un dažreiz pat nevar droši teikt, vai ir zudis kāds piedēkļu patskanis, jo piedēkļu formas var arī nesaskanēt. Kādos gadījumos piedēkļu patskaņiem nācās zust, nav droši izzināms; visbiežāk tādu zudumu atrodam blakus *r*, *l*, *n* un aiz *v* un *j*. Daži piemēri: *putns* blakus dial. *putync* FBR XIII 44; dial. *ūdelne* < *ūdelene* (kāds kustonis); *uodne* ME IV 413 < **uodine*; dial. *aušķenes* «avenes» < **avišķenes*; *rutks* blakus dial. *ruduks*; dial. *cinīms*, *darīms*, *sālīms* (sal. lei. *sólymas*) FBR XII 128 < *cinījums*, *darījums*, *sālījums*. Vēl citus gadījumus min Le. Gr. 47⁹⁴ sk. un — vietvārdos — E. Hauzenberga FBR XII 117. //

32 Salikteņos var būt zuduši (izloksnēs) arī neuzsvērti saknes patskaņi: dial. *palpiens* < *palupiens* ME III 62; *aps[kal]tities* un *tris[de]smit* FBR XIV 124; *pal[i]kušas* FBR XII 13; *nāur* FBR IV 77 un XIV 182 < (augš-

⁹⁴ [= La. gr. 71 skk. — V. D.]

zēmņ.) *navar* «nevar», vietvārds *Muiž[a]rāji* FBR VI 9⁹⁵; citi piemēri Le. Gr. 48.⁹⁶

Laikam jau baltu pirmvalodā *-ij-* > *-j-*, skat. KZ L 24.⁹⁷

e) Piedēkļu patskaņu kvalitātes pārveidojumi

40. §. a) Laikam jau baltu pirmvalodā piedēkļu *e* > *a*, ja sekoja sonōrs līdzskanis + *a* resp. *ā*, piem., vārdā *dzītars*, kuršu *dziņtars*, lei. *gintāras* : kuršu *dzinteris* u. c. Le. Gr. 49⁹⁸, par to arī Trautmanis Apr. PN 176.

Latviešu izloksnēs *a* liekas radies no *ę* arī citu līdzskaņu priekšā, piem., *vēdaka* : *vēdēkla* un *vedekle* u. c.

b) Nereti īss piedēkļu patskanis un arī saliktoņu otras daļas saknes patskanis ir asimilējies iepriekšējam patskanim, visbiežāk, šķiet, kādam *u* vai *ū*, piem., dial. *puđule* Smiltēnē < *pudele*; *dūkuri* «nirējs» < vlv. *dūker*; *grundulis* < vlv. *grunde*; *lukturis* < vlv. *luchter*; *sukurs* jeb *cukurs* < vlv. *sucker* resp. v. *Zucker*; vietvārds *Jumurda*, v. *Jummardehn*; dial. *alatiņš* < *alutiņš*; dial. *samats* < v. *Sammet*; dial. *māraka* = *mārrutks*; augšzēmņ. *garkotys* < **garķalas* = *garķulas*; augšzēmņ. *ostoņi* FBR XIII 90 u. c. < *ostuņi*; augšzēmņ. *ozotē* FBR XIII 85 < **ozutē* «azots»; augšzēmņ. *Sērpele* FBR XII 60 < *Sērpile*; *zemene* < *zemine* u. c. Le. Gr. 49.⁹⁹

Tā asimilējas pa laikam tikai morfoloģiski izolēti patskaņi, tā tad aizguvumos un neproduktīvos piedēkļos. Šī parādība, kas ir diametrāli pretēja latviešu pārskaņai un atgādina somisko «patskaņu harmoniju», ir tā tad samērā jauna un varbūt (?) radusies lībiešu valodas ietekmē.

c) Dažās lībiskajās izloksnēs sastop piedēkļos īsu *a* jebkuŗa cita patskaņa vietā, skat. bez Le. Gr. 44¹ un 45¹⁰⁰ arī FBR IV 87, VIII 57 un 63 sk. un XI 69.

4. GALA ZILBJU VOKĀLISMS

41. §. Pirmatnējie īsumi. Galotņu *e* un (baltu) *a* ir zuduši vārdiem ar (sākumā) vismaz divām zilbēm; *e* ir zudis līdzskaņu celmu viensk. ģenitīvā un *o-* un *ē-*celmu vokātīvā; *a* — *o-*celmu viensk. nōminātīvā, *ā-*celmu vokātīvā, tagadnes *o-*celmu III personā u. c.

*o-*celmu viensk. nōminātīvā *-a-* patvērās tur, kur šim patskanim zūdot rastos neērtā līdzskaņu kopa, piem., *trēknas* *Linguarum totius orbis vocabularia comparativa* (no 1786.—9. g.), Rucavā un Kuršu kāpās FBR VII 120, kur *-a-* paglābies arī aiz *s* (piem., *gaisas*). Vēlāk šis *-a-* ir dažās

⁹⁵ [Sai izdevumā III 1, 433. — V. D.]

⁹⁶ [= La. gr. 74 sk. — V. D.]

⁹⁷ [Sai izdevumā III 1, 145. — V. D.]

⁹⁸ [= La. gr. 75. — V. D.]

⁹⁹ [= La. gr. 76 sk. — V. D.]

¹⁰⁰ [Skat. La. gr. 66 skk. — V. D.]

- dienvīdrietumu Kursas izloksnēs (kā dažās lei. izloksnēs) pārvērties par *u* (*u*-celmu ietekmē ?), bet citur (kā pr. Elbingas vokābulārā) par *i* (par paraugu varēja te būt tādas formas kā *brālis* = lei. *brólis*), ko gan runā vidus dialektā, bet neraksta.
- 33 Izlokšņu vairumā šādu *-i*-atro-//dam aiz *l*, *r*, *n*, *m*, *k* vai *g*¹⁰¹ savienojuma ar kādu iepriekšēju troksneni (piem., *kaklis*) un aiz *rl* (piem., *kurlis*); dažās izloksnēs arī aiz *rn*, *ln*, *rm*, *lm*, *rv* (piem., *kālnis*, *purvis*), šur tur arī aiz *pj*, *bj*, *mj* (piem., *slapjis*) un Bērzaunē arī aiz *g*: *moģis* «mazs» (Rucavā u. c. tai vietā *mač* < **maģš*). XVI gadsimteņa tekstos šo *-i*-sastopam arī aiz svelpeņiem un šņāceņiem¹⁰² (piem., *dārzis*, *druošis*) un retumis (pareizi ?) arī aiz *j*, *v* (piem., *vājis*, *dzīvis*); viensk. n. *toovs* «tavs» arī Zvirgzdinē FBR X 26.

u pa laikam ir patvēries, piem., *u*-celmu viensk. nōminātīvā.

i rakstu valodā ir visnotaļ zudis, piem., datīvos *man*, *tev*, *sev*, *i*-celmu viensk. nōminātīvā un tagadnes *i*-celmu III personā. Bet *i*-celmu viensk. nōminātīvā redzam XVI un XVII gadsimteņa tekstos un dažās izloksnēs vēl tagad *-i*-patvērušos, pirmkārt, tos vārdos, kur bez šā *i* rastos grūti runājama skaņu kopa (piem., *balksnis* Ev. «balss», *uoglis* «ogle» šur tur Austrumvidzemē, *uodzis* «odze» Elgera Diction. 576, *saknis* «sakne» Mancela Lettus, *durvis* Ev., *viesis* Ev., Mancelim un vēl tagad; Mancelim ir arī daudzsk. n. *viesis* Post. I 113, 114 u. c. un daudzsk. ak. *viesis* Post. I 146). Tā kā ar *-is* beidzas viensk. n. tagad pa laikam tikai (*i*)*io*-celmiem, tad vidus dialektā šis *-i* zudis arī formā *krāšns* (no kam izloksnēs *krāš* vai *krāns* ar ak. *krāšni*), un laikam arī *uguns* < **uņš* < **ugn[i]s* = lei. *ugnis*; citos gadījumos *i*-celms pārveidots par *ē*-celmu: *uogle*, *uodze*, *sakne* (izloksnēs arī *krāšne*). Bet tos pašos tekstos un vēl tagad dažās Kursas izloksnēs sastopam šo *-i* arī tur, kur tā zudums izrunu neapgrūtinātu, piem., viensk. n. *pilis* Psalmen² (lapp. 83 b) blakus *pils* 73 b, *avis* Einhornam Mag. XX 2, 44 un Mancelim Post. I 438 (blakus *sirds* turpat), *zīvis* Mancela Lettus jeb *zuvis* Kabilē un Zemītē, *guovis* Zemītē (blakus *pirts*). Le. Gr. 275. §¹⁰³ izteiktās domas, ka tādi viensk. nōminātīvi kā *pilis* ir analogiski jauninājumi, pilnīgi neapmierina. Tā kā daži *i*-celmi radušies no līdzskaņu celmiem, tad varbūt, piem., viensk. nōminātīvs *avis* ir zaudējis savu *-i*-pielīdzinādamies līdzskaņu celmu nōminātīviem, piem., *zūoss* (lai gan leišiem tai vietā ir *žāšis*, latviešiem tomēr — vismaz vienā izlokšņu daļā — varēja reiz blakus būt viensk. nōm. *avis* un *zūoss*, kam blakus varēja rasties jauninājumi *avs*

¹⁰¹ Te būtu minami arī *p*, *b*, bet trūkst piemēru.

¹⁰² Arī *milzis* laikam < **milzas*. Tagad gan šo vārdu loka kā (*i*)*io*-celmu, bet sastingušos savienojumos (piem., *Milzu kālns*) vēl paglabušās *o*-celma formas.

¹⁰³ [La. gr. šis § stipri saīsināts, piemēra *pilis* nav. — V. D.]

un *zuosis*). Ja šis uzskats būtu pareizs, tad *-is* latv. valodā isti būtu paglābies, *-i* turpretī zudis, skat. arī FBR XII 177 sk.¹⁰⁴

Te pārrunātais īsu patskaņu zudums gala zilbēs ir laikam norisinājies jau priekš XVI gadsimteņa. Par šķietamiem izjēsumiem XVI gadsimteņa tekstos un tautas dziesmās skat. Lē. Gr. 36. § piezīmi.¹⁰⁵

42. §. Pirmatnējie gaŗumi. Visi mantotie gaŗumi (arī diftongi) pirmatnējās gala zilbēs ir saīsināti vārdiem, kam sākumā bija // vismaz divi zilbes. Tā tad, kur tagad div- un vairākzilbju vārda beigās ir kāds gaŗums, tur aiz šā gaŗuma ir kāda zilbe zudusi. 34

a) *a < ā* sastopams *o*-celmu viensk. ģenitīvā, *ā*-celmu viensk. nōminātīvā un ģenitīvā un daudzsk. nōminātīvā un akuzātīvā un verbālo *ā*-celmu tag. un pag. III personā.

b) *e < ē* sastopams *ē*-celmu viensk. nōminātīvā un ģenitīvā un daudzsk. nōminātīvā un akuzātīvā un (izloksnēs un vecos tekstos) pagātnes *ē*-celmu III personā.

c) *i < ī* sastopams dažu *īā*-celmu viensk. nōminātīvā, *i*-celmu daudzsk. nōminātīvā un akuzātīvā, zināmu (*i*)*io*-celmu viensk. nōminātīvā un vokātīvā, (ar *i < ī < in*) *i*-celmu un zināmu (*i*)*io*-celmu viensk. akuzātīvā un verbālo *i*-celmu tag. aktīvo divdabju vīr. k. viensk. nōminātīvā.

d) *u < ū* sastopams *u*-celmu daudzsk. nōminātīvā un (ar *u < ū < un* ?) *u*-celmu daudzsk. akuzātīvā.

e) *i < ie < ei* sastopams *o*-celmu daudzsk. nōminātīvā, (vecos tekstos un izloksnēs) *i*-celmu viensk. ģenitīvā, tagadnes *o*-celmu viensk. II personā, (ar *i < ie < en*) *ē*-celmu viensk. akuzātīvā, personālo vietniekvārdu viensk. ģenitīvā un pag. aktīvā divdabja vīr. k. viensk. nōminātīvā.

f) *u < uo* (no *ō*) sastopams tagadnes *o*-celmu viensk. I personā un nōminālo *o*-celmu viensk. instrumentālī, (*u < uo < an*) *o*-celmu viensk. akuzātīvā, *ā*-celmu viensk. akuzātīvā un instrumentālī un (vecos tekstos un izloksnēs) tagadnes *o*- un *ā*-celmu aktīvo divdabju vīr. k. viensk. nōminātīvā.

g) *i < baltu ai* sastopams *ā*-celmu viensk. datīvā, verbālo *ā*-celmu tag. un pag. viensk. II personā un no adjektīviem atvasinātos adverbos; par *vīšai* u. c. skat. 345. §.

h) *i < ei* sastopams *ē*-celmu viensk. datīvā un verbālo pag. *ē*-celmu viensk. II personā.

¹⁰⁴ [Sai izdevumā III 2, 67 sk. — V. D.]

¹⁰⁵ [Skat. La. gr. 36. § e). — V. D.]

i) *u* < baltu *au* sastopams *u*-celmu viensk. ģenitīvā, verbālo *ā*-celmu tag. un pag. viensk. I personā un adverbos *pušu* (= lei. *pusiaū*) un *tuoju* (= lei. *tuojāū*) «tūliņ».

Piezīme. Visvecākajos tekstos redzam no pirmatnēja garuma radušos *-a*, *-i*, *-u* ļoti bieži apzīmētu ar *e*-burtu vai pat pavisam nerakstītu. Tas liek domāt, ka — vismaz šo tekstu dialektā — gala zilbju garumi ir saīsināti jau priekš XVI gadsimteņa. Par tām veco tekstu formām, kas it kā nesaskan ar šādu uzskatu, skat. Le. Gr. 37. § piezīmi¹⁰⁶. Par *-o(s)*, ko pirmajos tekstos sastop gaidāma *-u(s)* vietā¹⁰⁷, jāsaka, ka ar *o*-burtu varētu tur būt apzīmēts ne tikai plats *u*, bet varbūt pat īsts *o* — pārejas pakāpe starp *au* resp. *uo* un *u*. Šai gadījumā varbūt arī šo tekstu *-e* tagadēja *-i* (no *ai*, *ei* vai *ie*) vietā ir apzīmējis īstu *-e*. //

- 35 No gala zilbju garumiem radušies īsie patskaņi ir vidus izlokšņu lielākajā daļā pa laikam paglābušies kauču kā nebal-sīgas skaņas, skat. 12. §. Bet ir izņēmumi. Ka daudzsk. I un II personā aiz *-m* resp. *-t* zudis no garuma radies īss patskanis, to varētu izskaidrot ar to, ka šis patskanis bija morfoloģiski lieks. Bet trūkst gaidāmā *i* neskolotā izrunā arī viensk. nōmi-nātīvā vārdiem, kas beidzas rakstu valodā ar *-itis* un *-ietis* (tai vietā dzird runājam *-ic* resp. *-iec*). Arī *ē*-celmu viensk. akuzatīvu un instrumentāli sastopam Mancela rakstos un dažās Vidzemes izloksnēs vēl tagad bez *-i*. Visu to varbūt vislabāk izskaidro hipoteze, ka no garumiem radušies īsi galotņu patskaņi patvērās tikai divzilbju formās (piem., ak. *saūli*), bet vairākzilbju formās zuda (piem., ak. *pasaūl*), pēc kam varēja rasties analogiski vispārinājumi (piem., vai nu *pasaūli* kā *saūli*, vai arī *saūl* kā *pasaūl*), skat. FBR XI 185¹⁰⁸ un Ann. acad. scient. fenn. XXVII 29.¹⁰⁹

43. §. Tagadējās rakstu valodas galotņu īsie patskaņi izloksnēs ir pa daļai zuduši; vismazāk tas ir noticis vidus dialektā, kamēr libiskajās izloksnēs tie ir visnotaļ zuduši. Vismaz vienā šo izlokšņu daļā balsīgie troksneņi pie tam *-s* priekšā joprojām paliek b a l s ī g i, piem., viensk. n. *zirks* (< *zirgs*), *galc* (< *galds*) : daudzsk. ak. *zirgs* (< *zirus*), *galds* (< *gal-dus*), skat. FBR VIII 59 un XIV 58. Ja galotnes patskanis ir zudis aiz nebal-sīga līdzskaņa, tad pie tam ir pagarināts šis līdzskanis, citādi — tieši iepriekšējās saknes zilbes patskanis. Ja tas jau iepriekš bija garš, tad vismaz dažās libiskajās izloksnēs tas šādā gadījumā kļūst p ā r g a r š; Dundangā u. c. šādu no lau z t a garuma radušos pārgarumu runā apmēram ar lau z t i -k r ī t o š u intonāciju. Ja galotnes patskanis ir zudis tieši aiz kāda līdzskaņa savienojuma ar sekojošu plūdeni vai nāseni, tad šis plūdenis vai nāsenis kļūst zilbisks, pēc kam dažās izloksnēs tāds zilbisks plūdenis vai nāsenis ir pārvērties par īsa patskaņa savienojumu ar sekojošu nezilbisku plūdeni vai nāseni, piem., *katls* (< **kattas*) > *katal*s (bet: datīvs *kattam*).

Gandrīz visā a u ģ š z e m n. apgabalā un arī dažās tā kaimiņos runā-jamās vidus izloksnēs ir zudis *i* galotnē *-is*, ja šai *i*-skaņai zūdot nerodas neērtas līdzskaņu kopas, un daudzās augšzemīn. izloksnēs ir zudis arī *u*

¹⁰⁶ [Skat. La. gr. 37. § k). — V. D.]

¹⁰⁷ [Par šo *-o* arī E. Lāme Fil. mat. 105 skk.]

¹⁰⁸ [Šai izdevumā III 1, 536 sk. — V. D.]

¹⁰⁹ [Šai izdevumā III 2, 90 sk. — V. D.]

galotnē -us, bet visos gadījumos tikai dažās austrumu izloksnēs, citur — tikai dažās galotnēs, kur *u*-skaņa bija morfoloģiski lieka.

Austrumizlokšņu lielākajā daļā -as aiz nemikstināta līdzskaņa ir pārvērties par -ys (par to A. Abele Cēļi V 56 sk.), turpretī aiz mikstināta līdzskaņa tāpat kā -es — par -is, proti *ā*- un *ē*-celmu viensk. ģenitīvā un daudzsk. nominatīvā un akuzatīvā.

Dažās austrumapgabala ziemeļrietumu izloksnēs (piem., Baltinavā) — *i* ir kļuvis ļoti plats vai pat pārvērties par šauru -e; tāpat -u par -o.

Dažās augšzēmn. izloksnēs (piem., Secē, Preiļos) galotņu īsie patskaņi ir zuduši visnotaļ vai vismaz pa lielākaļ daļai.

Analoģiski no jauna ieradies -ai ir dažās izloksnēs — it sevišķi Kursā — pārvērties par -ei, no kam Kursā vēlāk -ē > tāmn. -e resp. -e; dažās izloksnēs *ai* ir tā pārveidots arī -s priekšā. //

5. MANTOTĀ PATSKAŅU MIJA (ALTERNĀCIJA)

44. §. Ide. pirmvalodas patskaņu mija ir latv. valodā pa 36 daļai vēl paglabusies.

a) *i*-rinda tagad šādi izskatās: *i* resp. *ī* vai (patskaņu priekšā) *ij* : *ei* vai *ie*, (patskaņu priekšā) *ej*, *ēj* : *ai*, (patskaņu priekšā) *aj* un varbūt *ui* < *ōi*. Blakus *ēi* vai *ie* pa laikam ir zudumpakāpe (*īss*) *i*, blakus *eī*, *eī* vai *iē*, *iē* — *ī*.

b) *u*-rindā tagad ir *u* resp. *ū* vai (patskaņu priekšā) *uv* : *jau*, *au*, (patskaņu priekšā) *ev*, *av*, (kā jauninājums) *āv* un *uo* (< *ōu*). Blakus (*j*)*āu* mēdz būt zudumpakāpe (*īss*) *u*, blakus (*j*)*āu* vai (*j*)*āu* — *ū*. Mijas arī *uē* ar *ū*, tā vārdos *tveit* : *turēt*; *dvešu* : *dusēt*; *kvēpt* : *kūpēt*.

c) *e*-rindā tagad baltu valodās *e* mijas ar *a* (< *o*). Blakus plūdeņiem un nāseņiem baltu valodās atrodam kā zudumpakāpi *e*-skaņai *i* un — varbūt kā zudumpakāpi ide. *o*-skaņai — *u*.

No pirmbaltu tautosillabiskiem *in* : *en* : *an* > latv. *ī* : *ie* : *uo*.

d) Blakus ide. *e* : *o* bija arī *ē* : *ō*. Tā, piem., la. *nest* : *nasta* : *nēsāt*. Blakus *ē* ir gaidāms baltu *uo* (< ide. *ō*), ko sastopam, piem., vārdos *buōdzināt* «bēdzināt» : *bēgt*; *nuōma* : dial. *nemt* «jemt»; *luoms* ME II 527 : *lemt*; *buoztiēs* : sav. *bāgan* (ar *ā* < *ē*) «bārties»; vēl citi piemēri Le. Gr. 39. § d. Blakus šiem vārdiem ar *ē* : *uo* tagad nav rada vārdu ar *e* : *a* (< ide. *o*), un *ē*-formu sakars ar *uo*-formām vairs netiek skaidri izjūsts. Ja vārdu etimoloģiskais sakars ir runātājiem gluži skaidrs un blakus garumam (*ē*) ir to pašu sakņu vārdos arī *e* : *a* (< ide. *o*), tad baltu valodās *ē* nemijas vairs ar *uo*, bet ar *ā* (> lei. *ō*): *ē* : *ā* = *e* : *a* (< ide. *o*). Šādu jauninājumu varēja veicināt arī mantotā alternācija *ā* : *a*, piem., *stāt*(*iēs*) : *statīt*, lat. *status* «stāvoklis». Šo jauno alternāciju redzam, piem., vārdos *zēlt* : *zēlu* : *zaļš* : *zāle*; *plešu* : *plētu* : *plats* : *plātīt*. Skat. arī KZ LXII 25 skk.¹¹⁰ (kur runa arī par tādiem

¹¹⁰ [Sai izdevumā III 2, 198 sk. — V. D.]

gadījumiem kā la. *vāks* : slavu *věko* u. c.), Arch. Phil. V 10 skk.¹¹¹ un Būgas rakstu Tiž. II 463 sk.

Baltu *uo* var mīties arī ar *ā*, piem., *āizkuōre* : *āizkārt*; *iekruōstīt*¹¹² EH I 523 : *āizkrāstīt*¹¹³ EH I 33; lei. *stuomuō* «stāvs» : *stōti* u. c., par ko arī Būga Liet. Mok. IV 429 skk.

e) Tā kā *i* mijas ne tikai ar *ei* un *ai* < ide. *oi*, bet arī ar *e* (blakus *r*, *l*, *n*, *m*), tad blakus formām ar tādu *i*, kas mijas ar *e*, varēja rasties jauninājumi ar *ei* un *ai*; tā, piem., blakus *dzit*, lei. *giñti* (tag. *džēnu*, lei. *genū*) — *gainīt* jeb *gaināt*, lei. *gainiōti* (par paraugu varēja būt tādas formas kā *rist* : *raisīt*, *šķist* : *skaitīt* u. c.; lei. piemērus sniedz arī Skardžus Arch. Phil. V 61). Jāiegaumē tomēr, ka jau ide. pirmvalodā varēja būt blakus ar līdzīgu nozīmi, piem., *ret(h)*- un *reit(h)*-, *lep*- un *leup*-. //

- 37 Tā kā la. *i*, *ie* arī < *in* resp. *en* un *i*, *ie* ir arī *i*-rindā, tad blakus vārdiem ar *i*, *ie* < *in* resp. *en* dažkārt ir radušies jauninājumi ar *i*, *ai*, piem., *dzist* (senāk **džest* = lei. *gēstī*) ir radies blakus tagadnei *dziestu* (lei. *gēstū*); *tiķt* «kļūt» (senāk **tekt* = lei. *tēkti*) — blakus tag. *tieku* (lei. *tenkū*; par paraugu te varēja būt, piem., *likt*, lei. *likti*; tag. *lieku*, lei. *liekū*); dial. *graižīt* «gruozīt» (sal. lei. *grāžyti*) — blakus *griezt* = lei. *grēžti*, kā *graižīt* : *griēzt*, kur *ie* < *ei*.

Zudumpakāpe *i*-rindā var būt *i* un *i*, un tāpēc dažkārt blakus tādām *i*, kas mijas ar *e*, ir analogiski ieradies *i*, piem., *dzile* : *dziļš* : *dzelme*; *sviris* jeb *sviris* : *sveņu*.

Par šo alternācijas pakāpju sadalījumu vārdu formās skat. Leskina Abl. 381 skk. un morfoloģijas daļu.

6. PĀRSKAŅA UN EPENTEZE

e, ē : *ē, ē*

45. §. Lei. (plati runājamais) *e*, pr. *e* (> *a*) un lei. *ē*, pr. *ē* > *i* it kā norāda, ka baltu pirmvalodā *e* ir bijis plats *ē* — šaurs. La. pirmvalodā *e* un *ē* izruna ir kļuvusi atkarīga no nākamajām skaņām: (šauro) *e*, *ē* runājam, ja seko (vai ir sekojis) *i*, *i*, *e*, *ē*, *ie*, *ei*, mikstināts līdzskanis vai *j*, (plato) *ē*, *ē* turpretī —, ja seko (vai ir sekojis) *ē*, *ē*, *a*, *ā*, *u*, *ū*, *uo*, *ai*, *au* un starpā nav mikstināta līdzskaņa vai *j* (kaut kas līdzīgs sastopams arī lei. izloksnēs, skat. Tiž. I 375 un FBR XIV 113¹¹⁴). «Mikstināto» līdzskaņu lomā te parādās *l*, *r*, *n*, *k*, *g* un arī

¹¹¹ [Sai izdevumā III 2, 260 skk. — V. D.]

¹¹² [«ein wenig herein-, hineinkramen, -laden (mazliet iekraut)». — V. D.]

¹¹³ [«nachlässig schichtend (häufend) versperren (nevīžīgi kraujot aizsprostot)». — V. D.]

¹¹⁴ [Sai izdevumā III 2, 140. — V. D.]

š, ž, č, dž, bet ne *c*, *dz* (< *k*, *g*), no kam izriet, ka *c*, *dz* savu mikstinājumu ir agrāk zaudējuši nekā š, ž (šo šņaceņu mikstinājuma pēdas ir izloksnēs vēl sastopamas, skat. 90. §). Šim e-izrunas šķirojumam rodoties, galotņu pirmatnējie īsie patskaņi ir vēl eksistējuši. Daži piemēri: *vēcs* (= žem. *vēčas*), *vēca*, *vēcums* : *vecis*, *vecene*; *grēdzens*; *krēsl(i)s* (-is te no -as, sal. lei. *krēslas* un 41. §) : *krēslinš*; *vējš*, *svešs*, *mežs*, *ceļš*, *pele*, *klētš* (= lei. *klētis*), *mēdus*; *Cēsu* : *Cēsis*; *dēbēsu* : *debesis*; ģen. *vēča*, *bēra*, *vēja*, *sveša*, *ceļa* : *krēsla*; dat. *pelei* : *vēcai*; tag. I pers. *tēku*, *lēcu*, *rēdzu* : *leju*, *sēju*, *ceļu*, *dzeru*, *krešu*¹¹⁵, *mēžu*, *strebju*, *vērpju*; III pers. *tēk* (= lei. *tēka*), *lēc* (= lei. *lēkia*), *krēš*, *ceļ*; II pers. *tecī*, *lec(i)*; nāk. I p. *lēkšu*, *ceļšu*; III pers. *lēks*, *sēs* (sal. veclei. nāk. III p. *ne-minsi*); inf. *dzeīt* (= lei. *gērti*), *ēst* (= lei. *ēsti*); kond. *tēcētu*, *vēlētu* u. c.

Svešvārdi un vēli aizguvumi šim e-izrunas likumam vairs nav pakļauti (jo tas vairs nav dzīvs!), un tos pa laikam runājam ar oriģināla šauro *e* resp. *ē* (piem., *dekāns*, *rēbus*). Tā kā šejienes vācu izrunā dzirdam tautosillabiska *r* priekšā platu *e*, tad arī mēs — vismaz daudzi — šādā gadījumā runājam (plato) *e*, piem., *nērvs*, *pēfekts*. //

Tā kā minētais likums vairs nav dzīvs, tad šaurā e-izruna 38 paliek arī tad, ja palātālā patskaņa vietā ieradies vēlārs patskanis, piem., pag. III pers. *veda* (senāk: *vede*), skat. 46. §.

46. §. Ja un in ājumi. a) Pirmatnējos pagātnes ē-celmos *e* resp. *ē* šaurums saknes zilbē ir paglābies arī tais izloksnēs, kur ē-celmi tagad pārveidoti par ā-celmiem, piem., *vedu* (senāk un izloksnēs vēl tagad *vežu* = lei. *vedžiaū*), III p. *veda* (senāk un izloksnēs vēl tagad *vede* = lei. *vēdē*). Tā kā pag. *vedu* ar savu (šauru) *e* ērti atšķiras no tag. *vēdu* un šāda tipa verbu ir labi daudz, tad pēc šādu verbu parauga arī blakus tag. *dēgu*, *bēgu* ir radusies jauna pag. *degu*, *bēgu* (senāk un izloksnēs vēl tagad *dēgu*, *bēgu* = lei. *degaū*, *bēgau*). Un, kā rāda, piem., tag. *lēcu*, *rēdzu* (ar savu *ē*), būtu gaidāma arī pag. **lēcu*, *dēdzu* u. c. ar *ē* resp. *ē*; tagadējās formas *lēcu*, *dedzu* u. c. ir dabūjušas savu (šauru) *e* resp. *ē* no citām personām (piem., *lēci*, *lēce* > *lēca* utt.), un bez tam arī te par paraugu varēja būt, piem., pag. *vedu* : tag. *vēdu*.

b) Nominālo o-celmu daudzsk. nōminatīvā un datīvā -i (< ie) resp. -iem priekšā būtu gaidāms (šaurais) *e* resp. *ē*, ko tiešām vēl sastopam dažās izloksnēs (Piebalgā u. c.), piem., *veci*, *tēvi*, *krekli* (blakus viensk. n. *krēklis* < **krēklas*), *veciem*, *tēviem*, *krekliem*. Bet tā kā pārējo locījumu galotnēs šiem celmiem ir vēlāri patskaņi, tad izlokšņu vairumā un rakstu

¹¹⁵ [krēst 1] «fallen machen, schütteln (birdināt, kratīt, purināt)»,
2) «gierig fressen, essen (kāri ēst)». ME II 276 sk. — V. D.]

valodā no turienes *ę* resp. *ē* ir ienācis arī daudzsk. nōminatīvā un datīvā (*vęci, vęciem* u. c.); par paraugu te varēja būt arī daudzie *o*-celmi ar citu kādu saknes patskani (ne *e* vai *ē*), kas visos locījumos (izlokšņu vairumā) paliek negrozīts (piem., *gans, gana, gani, ganu, ganiem*).

Turpreti no adjektīviem atvasinātos adverbos ar *-i* (= lei. un pr. *-ai*) nemikstinātu līdzskaņu priekšā ir likumisks *ę* resp. *ē*, piem., *reți, lēti*; kad radās starpība starp *e* un *ę*, šos adverbos vēl nevar būt bijis *-i* (< *ai*). Izlokšņu formas *reti, lepni* u. c. ir jauninājumi senāku (izloksnēs vēl sastopamu) *reši, lepni* vietā, skat. FBR XI 186.¹¹⁶

c) Likumam par *e* resp. *ē* izrunu ir pakļauti arī veci salikteni, piem., *sestdiena, svētdiena* (bet izloksnēs arī *seštdiena, svētdiena* < *sešta* resp. *svēta diena*), *Svēciems*² < *Svētciems* un *Vecpils*. Sākumā tas attiecās arī uz salikumiem ar *ne*: vēl tagad dažās izloksnēs ir blakus, piem., *nemāk* un *nemil*. Bet rakstu valodā (un ležemnieku izlokšņu lielajā vairumā) ir tagad *ne*- vispārināts (tā tad, piem., arī: *nemāk*), citur — *ne-* > augšzemn. *na-* (arī: *ņetic* > *natic*). Tikai *ę* resp. *ē* priekšā dzird dažkārt asimilētu *ne-* arī tādās ležemnieku izloksnēs, kur citādi ir vispārināts *ne-*, piem., *ņedzēnu* blakus *nemāku*; tādu pašu asimilāciju sastopam pat mikstinātu līdzskaņu priekšā, aiz kuņiem seko *ę* vai *ē*, piem., *smēķētāji*. //

- 39 d) Infinitīvos, kur aiz *-t* ir zudis *-i*, ir gaidāms (šaurais) *e* resp. *ē*, ko tiešām runā rakstu valodā un lielā izlokšņu daļā, piem., *ēst, dzert*. Bet daudzās izloksnēs infinitīvus runā ar *ę* resp. *ē* (*ēst, dzert*; dažās izloksnēs arī refleksīvās formas *ēsties, -dzerties*); tur ir vispārināta tā infinitīva celma izruna (ar plato *ę* resp. *ē*), kas fonētiski bija radusies supīnā, kondicionāli, tag. divdabī ar *-dams*, darītāju vārdos ar *-tājs* un pag. pasīvajā divdabī (kā, piem., *gulētu, gulēdams, gulētājs, gulēts* ar *ē*, tā arī tad inf. *gulēt*), skat. FBR XVIII 197.¹¹⁷

e) Verbus ar *-ināt* (piem., *dedzināt, ēdināt*) runā rakstu valodā un daudzās izloksnēs ar *e* resp. *ē*, bet citās izloksnēs — ar *ę* resp. *ē*. Ja izruna ar *ę* resp. *ē* ir infinitīvā u. c. fonētiski radusies, tad, piem., *dedzināt* varētu būt senāku (un sinōnīmu) *dędzināt* un *dedzit* (= lei. *dęginti*) kontāminējums. Arī formās *dedzini* un *dedziniet* šaurais *e* var būt fonētiski radies. Ar *dędzināt* : *dedzini(et)* var salīdzināt *dęsmītais* (piem., Valmiermuižā, Ērgemē, Mazsalacā; rakstu valodā — *desmitais*) > augšzemn. *dasmitais* > *dasmytais* : *desmit* < **desmiti* (viensk. ak.) un ērgļeniešu *nāzinu*¹¹⁸ : *nezini* u. c. Un Sausnējā u. c., kur palātālo patskaņu priekšā pārskano *a, ā, u* un *uo*, šādas pārskanas nav tāda *i* priekšā, aiz kuņa seko nemikstināts līdzskanis ar vēlāru patskani (tā tad tāda *i* priekšā,

¹¹⁶ [Sai izdevumā III 1, 537. — V. D.]

¹¹⁷ [Sai izdevumā III 2, 306 sk. — V. D.]

¹¹⁸ Ar *ā* te apzīmēts ļoti plats *ę*.

kas austrumos ir pārvērties par *y*, skat. 51. §). No tam izriet, ka arī tais izlokšnēs, kur tagad blakus *i* nav nekādu *y*, senāk ir šķīruši šauru un platu *i*, pie kam platā *i* priekšā ir runāts *ē* resp. *ĕ*. Skat. arī Le. Gr. 52. §.

Par citiem izlokšņu jauninājumiem *e* resp. *ē* izrunā skat. Le. Gr. 67 skk.¹¹⁹ un FBR VI 10.¹²⁰

f) Šauru *e* resp. *ē* runā rakstu valodā arī pašās vārda beigās (piem., *upe*, *upē*; atskaitot tādas formas kā *se*, *bē*); šaurs ir arī no *ē* saisināts *e* slēgtās gala zīlēs (piem., *upes*) un *ē*-celma beigās (piem., *upēm*, *upēs*). Turpretī augšzemn. dialektā ir novērojama tieksme runāt galotnēs plato *ē*-skaņu.

Ar šauro *e* resp. *ē* rakstu valodā runā arī formas *es*, *mēs* (izlokšnēs arī *ēs*, *mēs* vai *mēs*), *bez*, *bet*, *jel* u. c.

47. §. a) Augšzemn. dialektā *ē*, *ĕ* > *a* resp. *ā* (robežās starp istajiem augšzemniekiem un lejzemniekiem tai vietā dzird skaņas, kas ir it kā starpnieces starp *ē*, *ĕ* un *a*, *ā*), un lejzemn. *ē* vienā augšzemn. daļā > *ē*, otrā — > *ie* un trešajā > *ie* tais zīlēs, kur *ē* jau iepriekš nebija asimilēdamies pārvērties par *ĕ* (piem., pag. *iēžu* «ēdu»: III p. *ēdē*). Kaldabruņā — skat. FBR XVII 46 sk. — tikai *ē*² > *ē*, bet *ē* paliek šaurs: par to A. Ābele Fil. mat. 60.

b) *ei* dažās augšzemn. izlokšnēs > *ei*, no kam citās augšzemn. izlokšnēs ir radies *ai*.

48. §. Latvijas austrumdaļā zināmos gadījumos *a* > *o*. Dziļajos augšzemniekos par *o* ir pārvērsts tāds *a*, kam seko nemikstināts līdzskanis ar vēlāru patskani; šo izlokšņu rietumdaļā tas ir noticis tikai // zīlēs ar galveno uzsvāru (piem., 40 *vokars*), austrumdaļā — arī zīlēs ar palīgakcentu (piem., *vokors*, ģen. *vokora*). Vienzilbes prepozīcijas, partikulas un vietniekvārdi pa laikam patur arī te savu *a*, tāpat piedēkļi skaidri izjustos saliktnos.

Augšzemniekos sastopam blakus, piem., *vokors* resp. *vokars* un adv. *vakar* (no lokātiva **vakari*); *gobots* resp. *gobals* un *gabaleņč* resp. *gabaliņš*; *vosora* resp. *vosara* un *pavasars* < *pavasaris*. Tas liek domāt, ka tur senāk palātālu patskaņu un mikstinātu līdzskaņu priekšā *a* bijis pārvērties par *ē*, kas dažās rietumaugšzemn. izlokšnēs ir vēl sastopams (piem., *vaker* Dzelzavā), bet citur vēlāk atkal (laikam reizē ar veco *ē*) pārvērties par *a*, pēc tam kad vecais *a* zināmos gadījumos bija jau pārvērties par *o*. Ar to ir salīdzināmi, piem., Sausnējas rēdī < *radī* u. c. 52. §.

Augšzemn. rietumdaļā *a* > *o* pa daļai citādos un ne visur vienādos gadījumos, skat. Le. Gr. 45.—47. §.

49. §. a) *ai* > *oi* (neatkarīgi no nākamām skaņām) šur tur Vidzemēs vidienē un dažās rietumaugšzemn. izlokšnēs.

b) *au* > *ou* (jebkādā pozīcijā) gar Igaunijas robežu (atskaitot Apukalnu), visās lībiskajās izlokšnēs (dažās tāmnieku izlokšnēs šis *ou* > *ō*, skat. 54. §), dažās rietumaugšzemn. izlokšnēs, Latgales ziemeļrietumu stūrī u. c. Gar Igaunijas robežu un lībiskajās izlokšnēs arī *av* > *ov*.

¹¹⁹ [= La. gr. 101 skk. — V. D.]
¹²⁰ [Sai izdevumā III 1, 435. — V. D.]

Sādu *-ov-* sastopam arī XVI gadsimta tekstos, bet *ou* pa laikam tikai vārda vidienē, kamēr vārda sākumā tur atrodam *au-*; tikai Lat. kat. sniedz mums arī *ou-*. Par to FBR IX 118¹²¹ un ZslPh. IX 248 sk.¹²²

50. §. a) Augšzemn. izloksnēs *ā* — kā leišu valodā — > *ā* vai *ō*, no kam Vidzemes ziemeļaustrumos un gandrīz visā Latgalē — tāpat kā zemaļu dialektā — *uo* (izruna svārstās starp *ā*, *oa*, *ōa*, *ua* un *uo*).

Kamēr augšzemn. *o* < *a* atkarā no nākamajām skaņām, augšzemn. lielajā vairumā katrs *ā* (atskaitot galotnes) > *ā* > *ō* > *uo*. Tas neapgaž uzskatu, ka, piem., augšzemn. *vakar* < *vaker*. Blakus *a* : *ē* < *a* varam iedomāties līdzīgi radušos pāri *ā* : *ā^e*, ko vēl tagad sastopam, piem., Sausnējā; reizē ar *a* > *ā* > *o* varēja arī *ā*, *ā^e* > *ā*. (tā vēl tagad Dzelzavā) > *ō*, *ō^e*, pēc kam *ā^e* resp. *ō^e* varēja zaudēt savu e-pieskaņu. Par labu šādam uzskatam liecina, piem., tādi alūksniešu formu pāri kā *uōda* (< *āda*) : *ādiņa*, adj. *stūovs*² : *stāviet*² u. c., par ko Le. Gr. 86¹²³ un A. Abele FBR XIV 166 skk. Kā augšzemn. dialektā *ē* > *ā*, tā tas alūksniešu *ā*, kas mijas ar *uo* < *ā*, var būt radies no vecāka *ē* (ko sastopam, piem., vēl Piebalgā), bet šis *ē* savukārt no *ā^e*, kad *ā* vēl nebija pārvērties par *ā*.

b) Turpreti gala zilbes *ā* liktenis augšzemn. izloksnēs nav visur vienāds; tur atrodam gan *ā*, gan *ō* resp. *uo*, skat. Le. Gr. 50. § d.¹²⁴

51. §. Augšzemn. lielākajā daļā *i* > *y* (= kr. *bi*) apmēram tos pašos gadījumos kā *ē* > *ē* (skat. 45. §) un augšzemn. *a* > *o* (skat. 48. § un arī 46. § e), piem., *myza* : *mīziņa* resp. *mīžēna* u. c. Arī *-i* daudzās vietās > *-y*, skat. Le. Gr. 51. §. Aiz mikstināta līdzskaņa *i* paliek nepārvērsti (piem., *līpa*), skat. FBR IX 132 un XVII 46.

52. §. Sausnējā (augšzemn. izl.) sastopam *ē* *ā^e*, *uⁱ*, *uē* vecā *a*, *ā*, *u*, *uo* vietā, ja seko vai ir sekojis palātāls patskaņš (atskaitot to *i*, kam tālāk uz austrum-/pusi atbilst *y*, skat. 51. §) un starpā nav *k*, *g*, *ķ*, *ģ*, *j*, *č*, *dž*, *š*, *ž*, *l* vai *ņ*; turpreti šo līdzskaņu savienojumi ar iepriekšēju *r*, *l*, *s*, *t*, *p* pārskaņu netraucē, un netraucē to arī *m*, *o*, *b*, *p*, *r*, jebšu tie būtu radušies no *mj*, *vj*, *bj*, *pj*, *r*. Piedēkļu zilbēs *ē* vietā runā *e*, kas nepārskaņo iepriekšējo vēlāro skaņu, piem., *grāmetiņa*.

Apmēram tos pašos gadījumos pārskaņo minētās skaņas arī citās Vidzemes dienvidaustrumu izloksnēs un bez tam Krustpilī, Sērpilī, Secē u. c., bet pārskaņas rezultāti tur pa daļai ir citādi: *ē* vietā *a^e* vai *aⁱ* un — kur *a* analogiski > *o* — *o^e*; *ā^e* vietā — arī *ē* vai (kur *ā* > *ā*) *ā^e*; *uⁱ* vietā — arī *u^e*. Blakus *uo* (= *ua*) : *uē* Piebalgā dzird arī *ia* (ko rakstu valodas tekstos apzīmējam ar *ie*) : *ie*, piem., *siāva* : *siēvina*. Par epentezi un pārskaņu A. Abele Ceļi III 106 skk. un V 27 skk.

Pārskaņu un epentezi palātālu patskaņu priekšā sastop arī Rūjienā un lībiskajās izloksnēs, kur to netraucē nekādi līdzskaņi, skat. Le. Gr. 53. un 54. §.

53. §. Dažās latgaļu izloksnēs katrs *ai* aiz *k* vai *g* ir pārvērties par *ei*, skat. Le. Gr. 55. §.

7. MONOFTONGI NO DIFTONGIEM

54. §. *ei* > *ē* un *ou* (no *au*) > *ō*. Dažās tāmnieku izloksnēs diftongi *ei*, *ai*, *ou* (no *au*) > *ēi*, *āi*, *ōu*, pēc kam diftongos *ēi* un *ōu* otra daļa var arī z u s t. Arī Mežmuižā (vidus izl.) *ei* > *ē*, skat. FBR XII 13.

¹²¹ [Sai izdevumā III 1, 483. — V. D.]

¹²² [Sai izdevumā III 2, 500 skk. — V. D.]

¹²³ [= La. gr. 126. — V. D.]

¹²⁴ [Kaut cik atbilst La. gr. 50. § c). — V. D.]

55. §. *ie, uo* > *i, ū*. Austrumizloksnēs *ie, uo* > *i, ū* (tāpat kā žemaišu dienvidaustrumu izloksnēs). Uz to norāda jau Mancelis savā «Lettus» (no 1638. g.), skat. RKr. XIV 24. No Alūksnes vēl 1464. gadā ir minēta kāda forma ar veco *uo* (skat. FBR VII 5)¹²⁵ un no Latgales vēl XVI gadsimtenā beigās vietvārds Ason, kur ar o laikam apzīmētais vecais *uo* (skat. FBR VII 103⁵ un 174¹²⁶).

Nereti tikai *iē, uō* > *i, ū*, un Mazlaicēnē *ie², ūo²* > *i, ū*, bet *iē, uō* > *ei, ou* (sal. ziemeļrietumu žemaišu *ei, ou* < *ie, uo*), par ko A. Ābele Fil. mat. 60.

8. DIFTONGI NO GARĪEM PATSKAŅIEM

56. §. Lībiskajās izloksnēs (šaurais) *ē²* > *ei²* troksneņu priekšā¹²⁷ (tikai izņēmuma veidā arī *r, l* priekšā un ar stiepto intonāciju), skat. Le. Gr. 58. § un FBR III 98, IV 65, VI 51, VII 15, 35, VIII 63, 116, XI 69, XIII 69, XIV 59, 83, XV 56 sk., XVI 113.

57. §. *i, ū* > augšzemn. *ei, ou* resp. *yu* vai *eu*. Augšzemn. izloksņu lielajā vairumā *i* ir pārvērties par *ei* (kur *e* ir pa laikam šaurāks nekā vecajā dīfongā *ei*) vai arī — rietumā — vismaz par *ii* (ar platu *i*; sal. pr. katehismu ij un *ei* no *i*). Vienā izloksņu daļā arī piedēkļos *i* > *ei*, no kam dažās izloksnēs ir radies *ē* (piem., Kaldabruņā FBR XVII 47) vai *ie*; citur *i* > *ei* tikai saknes zīlēs, kas laikam izskaidrojams ar to, ka piedēkļu garumi ir drusku īsāki.

ū ir pārvērties par *yu* resp. (aiz *k, g*) *iu* lielākajā Latgales daļā, pa daļai Ilūkstes apriņķi un Lubānā, par *eu* — Vārkavā, Līvānos, Lašos u. c., par *ou* (vai *uu* ar platu *u*) — augšzemn. rietumā. Dažu Latgales izloksņu formās *būt^t* «būt» un *mūs^u* «mūsu» FBR X 24, XII 50, XIII 42 un XIV 8¹²⁸ j laikam ir blakus lūpeņiem disimilējis no *yu*.

Senrakstu dati ļauj domāt, ka *ū* > *ou* starp 1478. un 1519. gadu, skat. FBR VII 5¹²⁹.

Par *ir, ur* > dial. *ier, uor* skat. 63. §, par austrumizloksņu *ie, uo* < *ē, ā* — 47. § a un 50. § a. //

9. VECO GARŪMU SAISINĀJUMI

58. §. Pēc tam kad *ō* bija pārvērties par *uo*, lei. un la. 42 valodā garie patskaņi un *ie, uo* ir saīsināti tautosillabisku *r, l, n, m, i* un *u* priekšā. Jau lei. un la. kopdzīves laikmetā tas var būt noticis formās lei. *tai*, la. *tai* = gr. dōr. *τᾱ*, lei. *pūlti*, la. *pult* «krist» (blakus tag. lei. *pūolu*, la. *puolu*), lei. *aštuŋtas*, la. dial. *astūts* (ar *ū* < *un*; blakus lei. *aštuoni*, la. *astuoņi*) u. c.

Kad vēlāk no jauna bija radušies garu patskaņu vai dīfongu *ie, uo* savienojumi ar tautosillabisku *r, l, n, m, i* vai *u*, garumus te atkal saīsināja, kur sistēmas spāids to nepaglāba.

¹²⁵ [Sai izdevumā III 1, 436. — V. D.]

¹²⁶ [Sai izdevumā III 1, 442. — V. D.]

¹²⁷ Sal. lei. dial. *ē* > *ē⁴*, ko min Fenclaus 8.

¹²⁸ [Sai izdevumā III 2, 135. — V. D.]

¹²⁹ [Sai izdevumā III 1, 436. — V. D.]

Sevišķi tālu iet šai ziņā augšzemn. un it īpaši tāmnieku izloksnes; šur tur ir šādā pozīcijā pat *au* resp. *ou* saīsināts (par *a* resp. *o*). Le. Gr. 60. § minētiem piemēriem te var vēl pievienot šādas formas: *bēns*² «bēns» Dundangā FBR III 103; *jēls*, *vēls* «vēls», *oñs*² «auns», *joñs*² «jauns», *koñs*² «kauns» Ugālē FBR VII 21 sk.; *lēns*² Sarkanmuižā FBR VIII 116; *džeus* < *dzeivs* «dzīvs» Pildā FBR XIII 42; vietvārdi *Ka[ul]pūtēji* E I 37¹³⁰, *Sa[ul]guozis* 59, 72 un 92¹³¹, *Ja[ul]nēlgava* Biržos FBR XII 67.

59. §. Diftongus un garus patskaņus nereti saīsina — tāpat kā lei. valodā — arī proklizē: dial. *nac* < *nācl* FBR IV 87, XI 67, XIV 82, u. c. jeb augšzemn. *noc* < *nōcl* FBR V 149; dial. *lē* < *lai* un *tē* < *tai* FBR VII 39; dial. *bušu* «būšu» un *butu* «būtu» FBR IV 76 u. c.; *šodien* (ar *o* < *uo*) Dundangā FBR V 137; vēl citi piemēri Le. Gr. 61. §. Dundangā un dažās citās tāmnieku izloksnēs (skat. FBR III 96, V 137, VII 15 sk., 36 un 52) ir arī saīsināti (jebšu tagad uzsvērti) priedēkļi: *e-*, *pe-*, *no-* vai *nu-*; saīsinājums te laikam ir noticis tad, kad uzsvēra ne priedēkli, bet sekojošo saknes zilbi.

Dažās vidus izloksnēs Dienvidvidzemē un daudzās augšzemn. izloksnēs *i* ir saīsināts par *ī*, ja aiz tā sekoja *k* ar citu kādu līdzskani, piem., *vīksna* < *vīksna* (lei. *vīnkšna*).

10. VECU ĪSUMU PAGARINĀJUMS

60. §. a) Lībiskajās izloksnēs ir pagarināts iss patskanis balsīga līdzskaņa priekšā, ja aiz tā ir zudis tāds patskanis, kas rakstu valodā vēl paglabies, skat. 38. un 43. §.

b) Uzsvērtās zilbēs sastop īsu patskaņu spontānu pagarinājumu dažās dienvidrietumu Kursas izloksnēs (kur manāma jau lei. valodas ietekme) un daudzās augšzemn. izloksnēs. Pa lielākai daļai pie tam rodas tikai pusgaļi, bet dažās izloksnēs arī normāli gaļi patskaņi. Šādi pagarinājumi tomēr nav tik pastāvīgi kā lei. valodā, kas varbūt ir vedams sakarā ar to, ka sakarīgā runā vārdi nav vienmēr vienādi uzsvērti.

Nebalsīgu troksneņu priekšā dažās augšzemn. izloksnēs pagarina visus uzsvērtos īsumus (atskaitot tikai zināmus gadījumus, skat. FBR VI 91) vai nu par pusgaļumiem, vai par normāliem (kāpjosi intonētiem) gaļumiem, skat. FBR V 143, VI 90, VIII 78, IX 124, XI 10, XII 64, XVI 41, XVII 78, 115, 144; par to A: Ābele FBR VII 110 sk.

c) Pagarinājumi ir radušies arī no palīgakcenta: *upmālis* jeb *upmāle* : *mala*, *sudmālas* FBR XII 23 : *maļu*; dial. 43 *vakār* : *vakars*; // dial. *citūr* : *tur* u. c., skat. FBR III 37, VI 51, VII 59, XI 39, XII 13, 23, 128 sk., XIII 100, XV 20, XVI 97, 140, Fil. mat. 78.

Tā kā palīgakcents nav saistīts ar vienu kādu zilbi un salikteņu vokālismu ietekmē attiecīgie pamatvārdi, tad šis pagarinājums nav visur redzams: *vakar* ar īsu *a* otrā zilbē pēc nōminātīva *vakars*, un *vakars* (gaidāma *vakārs* vietā) pēc formām *vakarā*, *vakaruos*, *vakariem*, kur palīgakcents ir gala zilbei. Sal. ar to lei. *dūsāvimas* «elsāšana», *māžmožis* «sīkums», *pódūkra* «pameita» (: *duktē*), skr. *tvátpitāras* «tavi tēvi» : *pitāras* «tēvi», go. *ahtaudōgs* «astonģdienu» : *dags* «diena» u. c.

¹³⁰ [Mārupē. — V. D.]

¹³¹ [Sējā, Gaujienā un Dik]os. — V. D.]

61. §. Vecajos tekstos sakņu zilbju *ij*, *uv* > *ij*, *ūv*. Austrumizlokšņu lielākajā daļā, kur *ī*, *ū* ir pārvērsti par diftongiem (skat. 57. §), *eij* (< *ij* < *ij*) un *ouv* resp. *euv* vai *yuv* (< *ūv* < *uv*) ir saīsināti par *ej*, *ov* resp. *ev*, vai *yv*, piem., *beji* resp. *b'eji* «biji» < *beiji* (tāda forma vēl dzirdēta Piksterē), *šova* resp. *ševa* vai *šyva* «šuva». Uzsvāra ietekmi rāda, piem., *beju* «biju» blakus *saciju* Apukalnā FBR VIII 27 un *pašuve* blakus *šou* «šuvu» Alūksnē RKr. XVII 125. Ka no *eij* tiešām var rasties *ej*, to rāda arī *strejāt* Saikavā u. c. < *streijāt* (no v. *streuen*).

Ar *ij*, *ūv* < *ij*, *uv* var salīdzināt izlokšņu (un veco tekstu) *eij*, *aij*, *auv*, *ouv* < *ej*, *aj*, *av*, *ov*, kas atgādina pr. mayian, tauwyschis u. c. II¹³² katechismā.

62. §. *ar*, *er* > *ār*, *ēr*. Rakstu valodā, lielā leņķiemniķu daļā (tā pa laikam Vidzemē) un augšzemn. izlokšņu lielajā vairumā vecie savienojumi *ař*, *ār* un *eř*, *ēr* > *ār*, *ār*, *ēr*, *ēr* (atskaitot tikai vēlūs aizgavumus), kamēr *ař*, *eř* tur mēdz paturēt savu īso patskani; tā, piem., *vārna*, *bērzs*, *dārzs*, *vērpt*, bet *darbs*, *džert* u. c. Šim likumam ir pakļauti arī veci aizgavumi, piem., *mārka* (veclaiku monēta), *mārciņa*, bet (past)*mārka*; no tam, šķiet, izriet, ka šāds pagarinājums ir iestājies apmēram tikai pēc 1200. gada. Kā rāda Augstkalns Fil. mat. 51, XVI gadsimtenā tekstos šis pagarinājums ir jau sastopams. Ap Jelgavu un Rietumvidzemē, kur tagad ir zudusi starpība starp *˘* un *ˆ*, kvantitātes starpība, piem., vārdos *dārzs*² un *darbs*² rāda, ka senāk arī tur ir šķirts *ˆ* no *˘*.

Ar la. *ār*, *ār*, *ēr*, *ēr* blakus *uř*, *ūr*, *iř*, *ir* sal. lei. *ár*, *ér* blakus *ur*, *ir*.

Kursiskajās izloksnēs turpreti arī *ař* un *eř* > *ār*, *ēr*; tur, piem., ne tikai *dārzs*² < *dārzs*, bet arī *darbs*, *džert* u. c. Kur aiz *r* senāk ir sekojis vēl kāds patskanis, tur iepriekšējo patskani pa laikam nepagarina, piem., *zars* < **zaras* (tikai dažās Kursas izloksnēs arī *zārs*², dat. *zaram*). Par *ār*, *ēr* austrumrobežu FBR V 5 sk.¹³³ un Plāķis RKr. XXI 19 skk.

63. §. a) *ir*, *ur* > dial. *ir*, *ier*, resp. *ūr*, *uor*. Kursiskajās izloksnēs ap Talsiem un dienvidrietumu Kursā ir pagarināti (ne tikai *a* un *e*, bet) arī *i* un *u* (kā lei. izloksnēs un pr. valodā, bet tur citādos apstākļos) — neatkarīgi no intonācijas —, ja seko veci *r* savienojumi // ar kādu citu līdzskani, 44 piem., *stirna*, *dūrt*, *cīrst*², *zīrgs*². Dažās tāmnieku izloksnēs ap Ārlavu tā pagarina tikai stiepti intonētus savienojumus, piem., *mīrt* (bet: *zīrgs*²).

Pārējās kursiskajās izloksnēs *ir*, *ūr* (no *ir*, *ur*) > *ier*, *uor* (ko tekstos sastop kopš XVII gadsimtenā); bet Dundangā tā ir pārveidoti tikai stiepti intonēti savienojumi, piem., *miert duort* (blakus: *zīrgs*, *urbt*).

Augšzemn. lielākajā daļā *ir*, *ur* patur savu īso patskani, kamēr *ir*², *ūr*² vienā šo izlokšņu daļā > *ier*², *uor*², citur —

¹³² [Pirmpublicējumā katehismu numerācija arābu cipariem. — V. D.]

¹³³ [Sai izdevumā III 1, 415 sk. — V. D.]

> *ier*² (dažas izloksnēs arī *ir*², *ēr*² vai *ēr*²), *ūr*². Tagadējais Latgales vietvārds *Nierza*² (ar *ŋ*-!) kādā 1599. g. dokumentā vēl rakstīts *Nirza*, skat. FBR VII 102.

b) Augšzemn. Praulienā, Lazdonā, Ogrē u. c. (skat. FBR VI 91, IX 124, XI 10) pagarina visus patskaņus tautosillabiska *r* priekšā ([^] tur apzīmē kā *pjošu* u intonāciju), un Latgales Skaistā (skat. FBR XV 36) tas pats notiek arī tautosillabiska *l* priekšā, Sunāksti FBR XVI 41 arī tautosillabiska *m* priekšā. Pusgaŗi ir *a* un *e* tautosillabiska *r* priekšā Baldonē, Secē u. c. austrumu Zemgalē.

11. ANAPTIKSE

64. §. Vienā zemgalisko izlokšņu daļā, kur patskaņi tautosillabiska *r* priekšā ir palikuši īsi (skat. 2. § d), aiz *r* ir radusies vokāliska skaņa, kas Nīcā u. c. ir attīstījusies par normālu *a* (piem., *zirags*), citur — par ļoti īsu *a*, *e* vai *i*. Daudz mazāk izplatīta ir šāda anaptikse aiz *l*, tā Nīcā, Priekulē, Virgā, Kursīšos u. c., kur, piem., *vilks* > *vilaks*.

Bilensteins Le. Spr. I 86 un A. Ābele Cēļi II 89 skk. min anaptiksi arī tādā līdzskaņu savienojumā, ar ko vārds sākas.

12. KONTRAKCIJA

65. §. Patskaņu kontrakcija rodas salikteņa sastāvdaļu robežā un — tikai izloksnēs — pēc kāda līdzskaņa (pa laikam *j* vai *v*) zuduma starp patskaņiem. Tā kā etimoloģiski skaidrus salikteņus var arvienu no jauna radīt, tad kontrakcijas rezultāts pa laikam turas tikai etimoloģiski neskaidros (piem., *nuōra* < *nuōara*) vai arī ļoti bieži lietājamos un tāpēc atmiņā paliekošos salikteņos, tā — noliegtos atvasinājumos no saknes *es-*, piem., *nēsi* < *neesī* (izloksnēs ar *ni-* «ne-» šai gadījumā rodas diftongs *ie*: *niēsu*² Mežamuižā FBR XII 13). Izloksnēs sastop kontrakciju arī citādos salikteņos, piem., *pāpaļš*² «paapaļš» Nigrandā, *pāglis*² Lizumā u. c. jeb *pāiglis* Raunā «paeglis», *pēžu*² Preiļos jeb *pāž*² Secē < *paēžu* «paēdu», *jātvēd*² Skrīveņos < *jāatvēd*. Pēc līdzskaņa zuduma starp patskaņiem kontrakcija ir radusies, piem., formās *dūmām*² «domājam, domājām», *dūmāt*² «domājat, domājāt», *vacām* «vecajam» un *vaciem* «večajam» < **vēcijam* Apukalnā FBR VIII 36, *tān*² «tagad» Latgalē < *ta[gl]an*, *izmeklēš* «izmeklēties» Lādē FBR XI 70, *šēm* Andrupinē «sējām» u. c. Le. Gr. 107 sk.¹³⁴, 682¹³⁵, FBR III 55, IV 99, VI 35, 102, VII 14, 137, 147, VIII 29, 36, 42, 44, 86, IX 124, X 26, XI 70, 105, 129, XII 13, 31, 52, 67, 129, XIII 32, 43, 86, 101, XIV 45, 124, 182, XVI 43, 84, 96, 113, XVII 50, 82, 120, XVIII 125. //

¹³⁴ [La. gr. 154 sk. saīsināti. — V. D.]

¹³⁵ [La. gr. 882. — V. D.]

j, v

66. §. La. *j* atbilst lei., pr., sl., go. *j*, skr., av. *y*, lat. *j-*, 45
gr. *ι*-, *ξ*-, piem., *jāu* : lei. *jaū*, pr. *iau*, sensl. *юу*, go. *ju* «jau»;
juōsta : lei. *júosta*, sensl. *юаста* «josta», av. *yāsta-* «jozts», gr.
ζωστός «jožams»; *spēju* : lei. *spēju* «man ir vaļa», sensl. *спѣхъ*
«man veicas», skr. *sphāyatē* «(viņš) piejemas».

Savienojums *jau* var būt radies arī no *ēu* (skat. 35. § c),
tā laikam vārdā *jaūks* : lei. *jaukūs* «pie cilvēkiem pieradis», pr.
i aukint «ūben», sensl. *҃҃҃҃҃҃* «mācīt», skr. *ūcyati* «mēdz».

Par *j* savienojumiem ar līdzskaņiem skat. 82.—85. §, par *j* zudumu —
86. un 98. §, par iespraustu un pieliktu *j-* 109. §, par *j* > *l* — 70. §.

67. §. La. *v*¹³⁶ atbilst lei., sl., skr., lat. *v*, pr. *w*, go. *w*,
arm. *g-*, *-g-*, *-v(-)*, alb. *v-*, gr. (*Ϝ*), senīru *f-*; piem., *vīlks* : lei.
vīlks, pr. *wilkis*, sensl. *вѣлкѣ*, skr. *vŕka-h*; *dievs* : lei. *diēvas*,
pr. *deiwa(s)*, skr. *dēvā-h*, senīru *dia* «dievs», senīsl. *tīvar*
«dievi», lat. *divus* «dievišķīgs»; *zvērs* : lei. *žvēris*, pr. daudzsk.
ak. swirins, sensl. *звѣръ*, gr. *θῆρ* «zvērs», lat. *ferus* «meža
(v. wild)».

Aizguvumos la. *v* aizstāj arī ģerm. *f*, piem., *vīle* < vlv. *vīle*.

Par *v* zudumu *u*, *ū*, *uo* priekšā skat. 99. § a, aiz diftongiem un ģarjiem
patskaņiem — 99. § b, aiz lūpeņiem — 99. § d, aiz *r* — 99. § e, starp pat-
skaņiem — 99. § b, vārda sākumā priekš *r*, *l* — 99. § c; par iespraustu un
pieliktu *v* — 109. §, par dial. *v* > *ū* — 88. §.

m, n, ņ

68. §. La. *m* atbilst lei., pr., sl., skr., arm., alb., lat., ķeltu,
ģerm. *m*, gr. *μ*; piem., *māte* : lei. *mótē* LChr. 390₅, pr. *mūti*,
sensl. *мати*, skr. *mātā*, arm. *mair*, gr. *μήτηρ*, lat. *māter*, senīru
māthir, sav. *muoter* «māte», alb. *motre* «māsa»; *dūmi* : lei.
dūmai, pr. *dumis*, sensl. *дымъ*, skr. *dhūmā-h*, lat. *šūmus*
«dūmi», gr. *θύπος* «dūša»; *smirdēt* : lei. *smirdēti*, sensl.
смръдѣти «smirdēt», pr. *smorde* «ieva».

Baltu valodās *m* ir paglābies arī *d*, *t*, *s* priekšā (tikai latv.
izloksnēs m > *n* dažos vārdos *d*, *t* priekšā); bet *g*, *k* priekšā
arī baltu valodās *m* ir pārvērties par vēlāro nāseni, skat. 95. § b.
Par pirmbaltu *-n* < *-m* skat. 80. § a, par *mr-*, *ml-* > *br-*, *bl-* — 114. § a,
par dial. *m* > *m̃* — 88. §.

69. §. La. *n* atbilst lei., pr., sl., skr., arm., alb., lat., ķeltu,
ģerm. *n* un gr. *ν*; piem., *nāsis* : lei. *nōsis*, pr. *nozy*, sensl. *нось*,
skr. (divsk. nōm.) *nāsā*, sav. *nasa* «deguns», lat. *nāris* «nāss»;
diena : lei. *dienā*, pr. (viensk. ak.) *deinan*, sensl. *день*, skr.

¹³⁶ Vietvārdos la. *v*-skaņu vācu valoda aizstāj pa daļai ar *v-*, pa daļai
ar *f-*, skat. FBR II 7 sk. [šai izdevumā III 1, 111 sk. — V. D.]

46 *dīna-m* «diena», lat. *nundinae* «tirgus diena» (kas bija ik devi-
tajā dienā), senīru *treden* «triju dienu // laiks», go. *sinteins*
(adj.) «ikdienas (ģen.)»; *sniegs* : lei. *sniēgas*, pr. *snaygis*,
sensl. *sn̥tr̥z*, go. *snaiws*, lat. *nix*, gr. (viensk. ak.) *νίφα*, īru
snechta «sniegs», av. *snaēžāti* «snieg».

Par patskaņu savienojumiem ar tautosillabisku *n* skat. 81. §, par
ln > *ll* — 96. § a.

n ir radies *n*-skaņu mīkstinot, skat. 84. un 88. §.

Par dial. *n* un *ŋ* zudumu skat. 100. §.

l, ʃ; r¹³⁷, r

70. §. La. *l* atbilst lei., pr., sl., gr., lat., ķeltu, ģerm. *l*,
arm. *l, t*, alb. *l, t*, skr. *l, r*, av. *r*; piem., *lāuks* : lei. *laūkas*, pr.
lauxnos «zvaigznes», sensl. *λouxα*, lat. *lūx*, arm. *lois*, go. *liuhap*
«gaisma», skr. *lōcana-h* «apgaismojošs», *rōcatē* «spīd», gr.
λευχός «balts», senīru *luachtē* «gaiši kvēls»; *kaūls* : lei. *kāulas*,
pr. viensk. ak. *kaulan*, lat. *caulis*, gr. *καυλός* «stiebrs»; *ālga* :
lei. *algà*, pr. (viensk. ģen.) *ālgas*, gr. *ἀλφή*, skr. *arghá-h*
«maksa».

Par *l* > dial. *t* skat. 92. §, par dial. *t* > *u* un otrādi — 92. §.

ʃ ir radies *l*-skaņu mīkstinot (skat. 84. un 88. §) un aiz-
lūpeņiem arī no *j*, skat. 82. § a.

Austrumizloksnēs *ʃ* retumis arī citādos apstākļos ir radies no *j*, piem.,
- *šauļa* «sauja» Biržos FBR XII 71, *kyuļa* «kūja» Barkavā FBR XIII 24.

Izloksnēs *ʃ* retumis > *i*: *ceigals* «ceļgals» FBR XIV 124, *paišis*
ME III 34, *vaiņa* II ME IV 440.

71. §. La. *r* atbilst lei., pr., sl., skr., arm., alb., gr., lat.,
ķeltu un ģerm. *r*; piem., *rudzi* : lei. *rugiai*, pr. *rugis*, sensl.
pyжь, senisl. *rugr*; *ārt* : lei. *ārti*, sensl. *opatи*, go. *arjan*, lat.
arāre «art», gr. *ἀρόω*, īru *a'rim* «aŗu», pr. artoys «arājs», arm.
araur «arkls».

Par dial. *r* < *r* skat. 84. §, par dial. *r* zudumu — 101. §, par dial. *r*
iespraudumu — 110. §.

r ir radies *r*-skaņu mīkstinot, skat. 84. un 88. §.

s, š; z, ž

72. §. a) La. *s* atbilst, pirmkārt, lei. *s*, (aiz *r, k*) *š*, pr. *s*,
sl. *s*, (aiz *r, k, u, i*) *x* resp. *š*, skr. *s*, (aiz *r, k, u, i*) *š*, (vārda
beigās) *h*, arm. *s*, (*h*)-, alb. *š, ģ, h-*, *θ-*, gr. *σ* (sevišķi blakus
nebalsīgiem slēdzeniem un *σ*, kā arī vārda beigās) un *ʹ* pat-
skaņu priekšā, lat. *s*, (starp patskaņiem) *r*, senīru *s*, go. *s, z*;
piem., *sēdēt* : lei. *sēdēti*, sensl. *сѣдѣти*, go. *sitan* «sēdēt», pr.
sīdons «sēdošs», skr. *sādaḥ*, gr. *ἔδος*, lat. *sēdēs* «sēdekļis»,
senīru *sē'ss* «sēdēja»; *āuss* : lei. *ausis*, sensl. *oyxo* (divsk. nōm.

¹³⁷ Par svārstīšanos starp *r* un *l* ide. valodās Meijē Ann. acad. scient.
fenn. XXVII (ser. B) 157 skk.

уши), lat. *auris*, go. *ausō*, senīru *au* «auss», pr. daudzsk. ak. *ausins* «ausis»; *nāsis*, skat. 69. §; *sniegs*, skat. 69. §; *juosta*, skat. // 66. §; *vērsis* : lei. *veřšis* «vērsis; telš», pr. werstian 47 «telš», skr. *vřša-h* «vērsis», lat. *verrēs* «kuilis», gr. dial. *ῥῥῥῥ* «vīrīks».

b) La. *s* atbilst, otrkārt, lei. *š*¹³⁸, kuršu, pr., sl., av., arm. *s*, skr. *ś*, alb. *s*, *θ*, gr. *ς*, lat. *c*, senīru *c*, *ch*, ģerm. *h*, *-g-*; piem., *sirds* : lei. *širdis*, sensl. *срзззз*, arm. *sirt*, gr. *σρδία*, lat. *cor*, senīru *cride*, go. *hairtō* «sirds», pr. viensk. ģen. *siras* «sirds»; *prasit* : lei. *prašyti*, sensl. просити, skr. *prašná-h*, senīru *imm-chom-arc* «jautājums», lat. *procus* «precinieks», arm. *harsn* «ligava», go. *fraihnan* «jautāt».

c) La. *s* — *kā* arī lei. *š*, pr. un sl. *s* — dažreiz atbilst arī vai nu skr. *c(ch)*, arm. *ç*, alb. *h*, gr., lat., ķeltu un ģerm. *sk*, vai skr. *kš*, arm. *ç*, gr. *ξ*, lat. *x*, senīru *ss*, ģerm. *hs*; piem., dial. *saut*² «šaut» : lei. *šauti*, sav. *sciozan* «šaut», sensl. *сѣѣ*, alb. *heθ* «es metu»; *ass* (subst.) : lei. *ašis*, pr. *assis*, sensl. ось, skr. *ākṣa-h*, gr. *ἄξω*, lat. *axis*, sav. *ahsa* «ass».

Par *st* < *tt* un *dt* skat. 115. §, par pieliktu *s-* — 111. §, par *s* > dial. *š* — 88. §.

š ir *radies*, pirmkārt, mīkstinot *s* (= lei. *s* un *š*), skat. 83. § b un 91. §, otrkārt — no *tj*, skat. 83. § a.

73. §. a) La. *z*, pirmkārt, aizstāj nebalsīgo *s* balsīgu trokšņu priekšā; piem., *mazgs* : lei. *māzgas*, sav. *masca* «cilpa».

b) La. *z*, otrkārt, atbilst lei. *ž*, kuršu, pr., sl., av. *z*, skr. *j*, arm. *c*, alb. *z*, *ð*, *d*, gr., lat., ķeltu *g*, ģerm. *k*; piem., *zināt* : lei. *žinoti*, pr. -sinnat, sensl. знати, skr. *jānāti*, lat. (g)nōscit, go. *kann* «pazīst», arm. *caneay* «pazīnu», gr. *γνωτός*, senīru *gnāth* «pazīstams»; *āzis* : lei. *ožys*, pr. *wosux* «āzis», sensl. азно «āda», skr. *ajā* «kaza», īru *ag allaid* «alnis».

c) La. *z* — *kā* arī lei. *ž*, kuršu, pr., sl., av. *z* — atbilst arī skr. *h*, arm. *j*, (aiz patskaņiem) *z*, alb. *z*, *ð*, *d*, gr. *χ*, lat. *h*, (līdzskaņu savienojumos) *g*, (*u* un *u* priekšā) *f*, ķeltu un ģerm. *g*; piem., *ziema* : lei. *žiemā*, pr. *semo*, sl. *zima*, skr. *himā-h*, av. *zima-*, arm. *jmeñ*, alb. *dimen*, gr. *χειμα*, lat. *hiems*, īru *gemred* «ziema»; *vēzums* : lei. *vežū*, sensl. везж, lat. *vehō* «vedu (braukšus)», pr. *wessis* (kāds kamanu veids), skr. *vāhati*, av. *vaza'ti* «ved (braukšus)», gr. *ὄχος*, senīru *fēn* «rati», go. *wagjan* «kustināt».

Par *zd* < *dd* un *td* skat. 115. §, par *z* < *dz* — 87. § b, par dial. *ž* < *z* — 88. §, par *z* zudumu izloksnēs — 102. § b.

ž ir *radies*, pirmkārt, mīkstinot *z*-skaņu, skat. 83. § b un 90. §, otrkārt — no *dj*, skat. 83. § a.

¹³⁸ Par attieksmi starp *š* un *s* šai gadījumā M. Volk-Levonovičs Slavia IX 521 sk.

k, ķ; c, č; g, ģ; dz, dž

74. §. a) La. *k* atbilst, pirmkārt, lei. un pr. *k*, sl. *k* un (mikstinājuma gadījumā) *č, c* (dažkārt arī *x* ?), skr. *k* un 48 (mikstinājuma ga-/dījumā) *c*, dažkārt *kh*, arm. *ķ*, dažkārt *x*, alb. *k*, gr. *κ*, dažkārt *χ*, lat. *c*, senīru *c, ch*, ģerm. *h, -g-*; piem., *kaŗš* : lei. *kārias*, pr. karyago «kaŗa gaita», senpersu *kāra-*, go. *harjis* «kaŗaspēks», gr. *καρπας* «kaŗvadonis», senīru *co're* «pulks»; *teku* : lei. *tekū*, sensl. *текъ* (II pers. *тевени*), pr. lattako «pakavs», skr. *takti* «steidzas», īru *techim* «bēgu», alb. *ndjek* «vajāju, dzenos pakaļ»; *nakts* : lei. *naktis*, pr. viensk. ak. *naktin*, sensl. *ночь*, lat. *nox* (ģen. *noctis*), go. *nahts*, alb. *nate* «nakts», skr. *nāktam* «nakti», senīru *innocht* «šonakt»; *sakas* : lei. *šakà* (= sl. *soxa* «arkls» ?), skr. *śākhā*, arm. *çax* «zars», go. *hōha* «arkls».

b) La. *k* — *kā* arī lei., pr., sl., alb. *k*, skr. *k, c, kh*, arm. *ķ, x* — atbilst, otrkārt, gr. *κ, τ*, dažkārt *φ*, lat. *qu*, osku, umbru, britu *p*, senīru *c, ch*, go. *hw, -w-*; piem., *kas* : lei., pr. *kas*, sensl. *като*, skr. *ka-h*, go. *has*, senīru *cia*, jaunkimru *pwy* «kas», alb. *ke* «ko», gr. *κόειν* «no kurienes», (Hom.) *τέο* «kā», lat. *quae*, osku *pai* «kuŗa (nōm.)».

c) Aizguvumos la. *k* aizstāj arī sl. *x* un ģerm. *ch*; piem., *kalps* < senkrievu **xolpъ* (> kr. *xolon*); *skapis* < vlv. *schap*; *slikts* < vlv. *slicht*.

Par *kl, kn* < *tl, tn* skat. 118. §, par iespraustu *k* — 112. §, par *-ksk-, -kšķ-* > *-sk-, -šķ-* — 106. § 4, par *kj, ķ* > *c* — 85. un 87. § a, par augšzemn. *šk* < *šķ* — 87. § c.

d) La. *ķ* aizstāj aiz šņāceņa vecu *k* palātālu patskaņu priekšā, skat. 87. § c.

Aizguvumos la. *ķ* aizstāj lei. *ķ*, kuršu *ł*, kr. *ķ* un *ł*, (palātālu patskaņu priekšā) ģerm. *k* un *ch*, līb. un ig. *ķ*; piem., dial. *ķeipt* < lei. *keipti*; *kaķis* — laikam no kuršu **kat'a-* < **katja-*; *ķisēlis* < kr. *куцель*; *ķuŗmis* < kr. *трурма*; *ķēde* < vlv. *kēde*; *šķēres* < vlv. *schēre*; *dīķis* < vlv. *dik*; *ķila* < līb. *ki'l*.

Par *šķ* < *stj* skat. 83. §; par *šķ* < *št* — 96. § b, par *ķ* citos gadījumos — 87. § d.

e) La. *c* ir radies galvenām kārtām no *ķ* (palātālu patskaņu priekšā) un no *ķj*, skat. 85. un 87. §.

c var būt radies arī no *ts*; piem. *vēcs* = lei. *vētuŗas* (> žem. *vēŗas*), sensl. *кѣръсѣ*. Izrunā *c* arī citos gadījumos rodas no *ts* vai *ds* (rakstā paturot *ts* resp. *ds*), piem., nōminātivos ar *-ts, -ds*, skaitleŗos ar *-padsmīt*, pa laikam arī *atslēŗgas* vārdā, bet (vismaz rakstu valodā) ne verbos ar *at-s* (piem., *atslēŗgt*).

Par dial. *nc, lc* < *ns, ls* skat. 113. § b, par *c* < *s* asimilācijas gadījumā — 97. §, par *c* > dial. *č* — 88. §.

č ir radies galvenām kārtām no cj, skat. 85. §; par dial. *ņč, lč* < *ņš, lš* skat. 113. § b, par austrumizlokšņu č < k — 87. § e, par č citos gadījumos — 89. § c.

75. §. a) La. *g* atbilst, pirmkārt, lei., pr., alb., gr., lat., ķeltu *g*, sl. *g* un (mīkstinājuma gadījumā) ž, (*d*)z, skr. *g* vai (sākumā tikai // palātālu patskaņu priekšā) *j*, arm. un ģerm. *k*; 49
piem., *garnis* : lei. *garnūs*, pr. *gerwe*, sensl. *жеpакъ*, gr. *γέρωνος*, kimru *garan* «dzērve»; *aūgu* : lei. *āugu*, go. *auka* «augu», pr. *auginnons* «audzinājis», skr. *ōjaḥi* «spēks», gr. *αὔξειν*, lat. *augēre* «vairot».

b) La. *g* — kā arī lei., pr., alb. *g*, sl. *g*, ž, (*d*)z, skr. *g*, *j*, arm. *k* — atbilst, otrkārt, gr. β, δ, lat. *v*, osku. umbru, senīru *b*, go. *a*; piem., *gūovs* : arm. *kov*, senīru *bō*, slv. *kō* «govs», kr. *говядина* «liellopu gaļa», skr. *gāuḥi*, gr. βόη, umbru (viensk. ak.) *bum* «govs, vērsis»; *nuōgs* (nabags) : lei. *nūogas*, sensl. *нагъ*, skr. *nagna-ḥi*, go. *naqaps*, senīru *nocht* «kails».

c) La. *g* — kā arī lei., pr. *g*, sl. *g*, ž, (*d*)z — atbilst, treškārt, skr. *gh* vai (sākumā tikai palātālu patskaņu priekšā) *h*, arm., alb., ķeltu, ģerm. *g*, gr. γ, lat. *h* vai (blakus līdzskaņiem) *g*; piem., *gāidīt* : lei. *geisti* «kārot», pr. *gēide* «gaida», sensl. *жидъ* «gaidu», sav. *gīt* «mantkāriba»; *migla* : lei. *miglā*, sensl. *мыгла*, arm. *mēg*, gr. *μίγλη* «migla», skr. *mēghā-ḥi* «mākonis».

d) La. *g* — kā arī lei., pr. *g*, sl. *g*, ž, (*d*)z — atbilst arī skr. *gh*, *h*, arm. *g* vai (palātālu patskaņu priekšā) *j*, alb., senīru *g*, gr. φ, θ, lat. *f*, (starp patskaņiem) -v-, go. *g*, (starp patskaņiem arī) *w*, (aiz *n*) *gʷ*; piem., *gars* : lei. *gāras* «īvaiks», pr. *gorme* «karstums», sensl. *рогъти* «degt», skr. *gharmā-ḥi* jeb *hāraḥi* «kvēle», arm. *ġerm*, gr. *θερμός*, lat. *formus* «silts», senīru *gor* «siltums»; *sniegs*, skat. 69. §; *āлга*, skat. 70. §.

Par *gl*, *gn* < *dl*, *dn* skat. 118. §, par iespraustu *g* — 112. §, par *gj*, *g* > *dz* — 85. un 87. §, par augšzemn. žg < žġ — 87. § c.

e) La. *ġ* aizstāj aiz šņaceņa vecu *g* palātālu patskaņu priekšā, skat. 87. § c.

Aizguvumos la. *ġ* aizstāj lei. *ġ*, ģerm., lib. un ig. *g* palātālu patskaņu priekšā, kr. un kuršu *d*; piem., *ġelzis* < lei. *gelžis* «dzelzs»; *ġēvele* < vlv. *gevel*; *sūoġis* < senkr. *судья*.

Izloksnēs retumis *ġ* < *j*: piemērus no vietvārdiem min E. Hauzenberga FBR XII 147.

Par žġ < *z*dj skat. 83. §.

f) *dz* pa laikam ir radies no *g* palātālu patskaņu priekšā un no *ġj*, skat. 85. un 87. §; par *dz* < *z* skat. 87. § b, par *dz* > dial. *dž* — 88. §.

dž ir radies galvenām kārtām no *dzj*, skat. 85. §; par augšzemn. *dž* < *ġ* skat. 87. § e.

76. §. La. *t* atbilst lei., pr., sl. lat. *t*, skr. *t* (*t*), dažkārt *th* (*th*), arm. *t*^c, (aiz *s*) *t*, (aiz *n*, *r*) *d*, alb. *t*, (aiz *n*) *d*, gr. *τ*, dažkārt *θ*, sen-//īru *t*, *th*, go. *þ*, -*d*-, (aiz nebalsīgiem berzeņiem) *t*; piem., *tu* : lei. *tu*, pr. *toū*, sensl. *ты*, av., lat., senīru *tū*, alb. *ti*, gr. (dör.) *τὸ*, go. *þu* «tu»; *māte*, skat. 68. §; *nakts* un *tēku*, skat. 74. § a.

Par *tm* > *dm* skat. 94. §, par iespraustu *t* — 113. §, par *tl*, *tn* > *kl*, *kn* — 118. §, par *tt*, *td* > *st*, *zd* — 115. §, par *tj* > *š* un *stj* > *šk* — 83. §, par *ts* > *s* — 103. §, par *t* > dial. *t'* — 88. §, par *t* zudumu — 103. § c, d, e.

77. §. La. *d* atbilst, pirmkārt, lei., pr., sl., gr., lat., senīru *d*, skr. *d*(*d*), arm. un ģerm. *t*, alb. *d*-, *ð*; piem., *dievs*, skat. 67. §; *sēdēt*, skat. 72. § a; *sīrds*, skat. 72. § b.

La. *d* — kā arī lei., pr., sl. *d* — atbilst, otrkārt, skr. *dh* (*dh*), arm. *d*, alb. *d*-, *ð*, gr. *θ*, lat. *f*-, -*d*-, (aiz *u*, *r* un *r*, *l* priekšā) -*b*-, senīru, go. *d*; piem., *dēt* : lei. *dēti* : sensl. *дѣти* «likt», pr. (daudzsk. ak.) senditans «saliktus», skr. *ādhāt* «nolika», arm. *dnem*, gr. *τιθημι* «lieku», lat. *fēci* «padarīju», go. *gadēþs* «darbs»; *dūmi*, skat. 68. §; *mēdus* : lei. *medūs*, pr. meddo, sensl. *мѣдъ*, skr. *mādhū* «medus», gr. *μέθυ* «reibīgs dzēriens», senīru *mid*, sav. *metu* «miestiņš».

Par *dl*, *dn* > *gl*, *gn* skat. 118. §, par *dt*, *dd* > *st*, *zd* — 115. §, par *dj* > *ž* un *zdj* > *žg* — 83. §, par *ds* > *s* — 103. §, par *dm*, *dn* > *m*, *n* — 103. § b, par *d* > dial. *d* — 88. §, par *dm* < *tm* — 94. §.

p; b

78. §. La. *p* atbilst lei., pr., sl., alb., lat. *p*, skr. *p*, dažkārt *ph*, arm. (*h*)-, -*v*-, dažkārt *þ*, gr. *π*, dažkārt *φ*, senīru — vai (*t* priekšā) *ch*, go. *f*, -*b*-, (aiz *s*) *p*; piem., *pats* : lei. *pats*, pr. viensk. ak. waispattin «sievu», skr. *pāti-h*, gr. *πῶσις* «laulāts draugs», lat. *potīri* «savā varā gūt», go. *brūþfaps* «līgavainis»; *prasīt*, skat. 72. § b; *spēju*, skat. 66. §.

Aizguvumos la. *p* (blakus *v*) var aizstāt arī ģerm. *f*.

Par *p* > dial. *þ* skat. 88. §.

79. §. La. *b* atbilst, pirmkārt, lei., pr., sl., skr., alb., gr., lat., senīru *b*, arm. un ģerm. *p*; piem., *dubt* : lei. *dubūs* «dzīlš un duobjš», pr. padaubis «leja», sensl. *дубъ* «grava», go. *diups*, jaunkimru *dʷɪfn* «dzīlš».

La. *b* — kā arī lei., pr., sl., alb., senīru *b* — atbilst, otrkārt, skr. *bh*, arm. *b*, (aiz patskaņiem) *v*, gr. *φ*, lat. *f*, -*b*-, go. *b*; piem., vok. *brātariti!* BW 3563, 2 var. : lei. *broterēlis* «brālītis», pr. brote, sensl. *братъ*, skr. *bhrātā*, arm. *etbair*, lat. *frāter*, senīru *brāthir*, go. *brōþar* «brālis», gr. *φράτηρ* «frātrijas (brālibas) loceklis».

¹³⁹ Par hipotezi, ka *th*, *dg* > baltu *sk*, *zg*, skat. Mēl. ling. offerts à M. H. Pedersen, 422 skk. [šai izdevumā III 2, 295 skk. — V. D.J.

Aizguvumos la. *b* aizstāj vlv. *o* vārda sākumā, ja aiz *o* seko *r* vai *l*; piem., *bruōkasts* < vlv. *vrōkost*; *blivēt* < vlv. *olien*.

Par *bn* > *gn* skat. 118. § c, par *br-*, *bl-* < *mr-*, *ml-* 114. § a, par *b* > dial. *b'* — 88. §. //

14. LIDZSKAŅU PĀRVEIDOJUMI KOMBINĀCIJĀS UN VAIRĀKIEM LIDZSKAŅIEM KOPEJAS PARĀDĪBAS

a) Līdzskaņu liktenis vārda beigās

80. §. a) Pirmatnējās vārda beigās ir paglābušies 51 baltu valodās *s* (piem., viensk. nōminātīvā) un *r* (ir «arī» = lei. un pr. *ir*; *par*, *kur*). Baltu pirmvalodā bija arī *-n*, gan no ide. *-n* (piem., pr. *semen* «sēkla»), gan no ide. *-m* — kā arī slavu un ģerm. valodās (piem., pr. viensk. ak. *kan*, lei. dial. *kan* > lei. rakstu val. *kā*, la. *kūo* < pirmbaltu **kan* = skr. *kan* «kuo» u. c.).

Zuduši bija vārda beigās laikam jau baltu pirmvalodā (kā slavu pirmvalodā) zobu slēdzeņi, tā viensk. III personā (piem., la. *veđ* = lei. *vēda*; pr. polinka «paliek»; sal. skr. «injunktīva» viensk. III pers. *bhāra-t*) un vietniekvārdu nekatras k. viensk. nōminātīvā un akuzātīvā (piem., la. *ka*, pr. *ka* = lat. *quod*).

b) Līdzskaņi, kas tikai pēc kāda patskaņa zuduma ir nokļuvuši vārda beigās, pa laikam ir paglābušies. Bet ir, sevišķi izloksnēs, atsevišķi gadījumi, kur arī tādi līdzskaņi ir zuduši. Visai bieži atkrīt *-j* aiz diftongiem un ģarjiem patskaņiem, skat. 98. § b, un tāmieku izloksnēs pat aiz īsa patskaņa; nereti arī *-r*, piem., *ku[r]* (turpreti adv. *tur* mēdz paturēt savu *-r*; citādi tas sakristu ar vietniekvārdu *tu*), *ī[r]*, *a[r]*, *vaī[r(s)]*, retāk citi līdzskaņi, piem., *šūonedē[š]*, *kādē[š]*, *kāpē[c]* u. c. FBR IV 58 u. c.

Vēl vairāk cieš vārda beigas dažiem adverbjiem un imperātīviem, ko lieto it kā ar interjekciju nozīmi, piem., *ciē[t(i)]* u. c. FBR IV 89 u. c., *pa[g(a)]* < *pagaidi!*, *dzi* < *dzirdi!* u. c.

Kādā Varakļānu pagasta daļā (skat. FBR XI 100) visnotaļ (?) atmetot *-s* aiz līdzskaņiem, piem., viensk. nōm. *gudr[s]*, *kūks[s]* u. c.

c) Balsīgie troksneņi rakstu valodā un izlokšņu lielākajā daļā arī vārda (un teikuma) beigās paliek balsīgi.

Turpreti austrumizloksnēs tie tādā pozīcijā kļūst nebalsīgi (kā viņu krievu kaimiņu valodā). Bet ap Dundangu tie nebalsīgie troksneņi, kas arī rakstu valodā atrodas vārda beigās, ir kļuvuši balsīgi, tāpat arī saliktnu pirmās daļas beigās (atskaitot tikai zināmus gadījumus), skat. FBR III 102, VI 30, 64 sk., VII 23, 27, 44, VIII 117, 132, XIII 64, 72.

b) Tautosillabisku nāseņu liktenis

81. §. Pirmbaltu *an* (no ide. *on* un *an*), no kam — kā dažās lei. izloksnēs — la. pirmvalodā *on*, *en*, *in*, *un* > la. *uo* (sal. la. un lei. *uo* < ide. *ō*), *ie*, *i*, *ū*, piem., *luōgs* = lei. *lāngas*, *piēci* =

lei. *penkī, mīt* (tag. *minu*) = lei. *mīnti, jūtu* = lei. *juntū*. Aizgūtos vārdos *n* paliek, atskaitot tikai *mūka* vārdu (sal. arī aizgūto ig. *muñk*), ja *ū* te tiešām pašu la. valodā < *un*. Kā rāda XIII gadsimteņa senrakstos minētie vietvārdi, vecie tautosillabiskie zobu nāseņi ap 1200. g. la. valodā vairs // nav eksistējuši. Ja *ģiedu* ir aizgūts no lei. valodas (sal. lei. *pasigendū* «jūtu kā trūkumu») un ja *ie* tur < *en*, tad *uo, ie, ī, ū* no *an, en, in, un* laikam ir radušies vēlāk nekā *c, dz* no *k, ģ*, ar ko saskan tas, ka arī kuršu valodā, kur tautosillabiskais *n* bija paglābies, bija radušies *c, dz* < *k, ģ*. Formas kā *dziñtars* (blakus īsti latviskajam *dzitaram*) ar *dz* un tautosillabisku *n* ir laikam kursismi; pa lielākai daļai tāda veida formas sastopamas tikai Kursā.

Bet, arī atskaitot kursismus kā *dziñtars* un *meñca*, la. valodā tagad netrūkst formu ar tautosillabisku *n*. Vidzemes vietvārdi *Kursieši, Kursenes, Cursicule* u. c. FBR III 5¹⁴⁰ ļauj domāt, ka kurši ir arī šur tur Vidzemē nometušies uz dzīvi, un tāpēc vismaz daži no Vidzemē sastopamiem vārdiem ar tautosillabisku *n* var būt ienākuši tur no Kursas. Citi tādi vārdi varētu būt radušies no Sēlijas, jo arī vienā sēļu izloksņu daļā, kā liekas (skat. 5. lappusi), bija paglābies tautosillabiskais *n*. Pārējie vārdi ar tādu *n* ir aizgūti no leišu, ģermāņu, somu vai slavu valodām.

Bet daži tādi vārdi ir arī tīri latviski. Pirmkārt, *k* (*c*), *g* (*dz*) un izloksnēs (vienā otrā vārdā) arī *d, t* priekšā *n* var būt radies no *m*, pēc tam kad vecais tautosillabiskais *n* bija jau pārveidots. Otrkārt, pēc tam var būt radies *n* arī disimilējoties no *l* vai *r*, skat. 105. §. Treškārt, atrodam tautosillabisku *n* la. jaundarinājumos no saknēm ar *-n*, piem., *skañdināt* (no *skanēt*, kā, piem., *gul̃dināt* no *gulēt*), *tintelēt* (no *tinu, tīt*, kā, piem., *drāztelēt* no *drāzt*). Ceturtkārt, ir radies no jauna tautosillabisks *n*, kur aiz tā ir zudis kāds patskanis, piem., *svins* = lei. *švīnas*, vai *dzeñ* = lei. *gēna*. Par *-nd-* < *-dd-* skat. 115. §. Bez tam atrodam tautosillabisku *n* onomatopoētiskos un etimoloģiski neskaidros (tā tad laikam vēlāk radušos) vārdos.

Turpretī *m* ir līdzskaņu priekšā paglābies (tikai *k, g* un izloksnēs vienā otrā vārdā arī *d, t* priekšā tas ir pārvērties par *n*, skat. 95 § b), piem., *simts, tūmsa, grēmzt, cimd̃s, vimbas* «siekalas» u. c. Pret to neliecina tādas formas kā *tūopu* = lei. *tampū* vai *stiebrs* = lei. *stem̃bras*, jo lei. *m* te lūpeņu priekšā no sena *n*; baltu (tā tad arī ide.) pirmvalodā tā tad ir bijuši arī savienojumi *-np-, -nb-!* La. formas ar *-mp-, -mb-* < *-np-, -nb-* ir pa lielākai daļai aizgūtas kā vairums formu ar tauto-

¹⁴⁰ [Sai izdevumā III 1, 355 sk. — V. D.]

sillabisku *n*. Dažas formas ar *-mp-*, *-mb-* liekas radušās kontāminējot sakņu formas ar *-m* un sakņu formas ar *-p* vai *-b*, skat. IF XXXIII 101¹⁴¹. La. *miesa* tā tad var būt radusies (lai gan gotiem ir *mimz*) tikai no pirmbaltu **mensā* (> pr. *mensā*): vai nu baltu *men-* te radies disimilējoties no *mem-* (sal. la. dial. *muns* < *mums*), vai go. *mimz* — asimilējoties no **minz*. //

c) Līdzskaņu savienojumi ar *j*

82. §. *pj*, *bj*, *vj*, *mj*. a) La. pirmvalodā *j* aiz lūpeņiem 53 laikam katrā gadījumā (kā slavu pirmvalodā) > *ļ*. Tā vēl tagad vārda sākumā, piem., *plāūt* = lei. *pļāuti* «griēzt» (sal. arī pr. piucan «sirpis»), *spļāūt* = lei. *spļāuti*, *blāurs* = lei. *bjaurūs*; piemēru ar *vj-* un *mj-* trūkst. Austrumizloksnēs tāpat it kā arī vārda vidū šur tur: daudzsk. ģen. *drēbļu* «drēbju» Evang. 1753, 72. un 73. lappusē, adv. *zemļi*¹⁴² (blakus *zemji*) «zemu» BW 6572 var. u. c., vietvārds *Jaūdzemji* FBR VI 9¹⁴³ < *Jaūnzemji* u. c. Bet te varētu būt arī tas pats *ļ*, kas austrumizloksnēs arī citās pozīcijās ir radies no *j*, skat. 70. §.

Pa laikam katrā ziņā tagad — kā arī dažās slavu valodās — saknes beigās atrodam aiz lūpeņiem ne *ļ* < *j*, bet *j*¹⁴⁴, ko var uzskatīt par jauninājumu: piem., nōm. *klēpis* : ģen. **klēpla* > *klēpis* : **klēpa* > *klēpja* = *brālis* : *brāļa*, *dzenis* : *dzeņa* u. c.

b) Arī šī sekundārā *j* aiz lūpeņiem ir pilnīgi paglābusies tikai rakstu valodā un vienā izlokšņu daļā (piem., ap Jelgavu). Bet arī tur *j* nemākslotā izrunā zūd starp līdzskaņiem (piem., *slap[j]š*) un nereti arī vārda beigās, piem., *kāp[j]*. Dažās citās izloksnēs (piem., ap Valmieru) *j* aiz lūpeņiem tagad ir dzirdama tikai adjektīvos un no tiem atvasinātos vārdos (piem., *slapja*, *slapjums*, bet: tag. *vērpl[j]u*, ģen. *skap[j]a* u. c.), kas izskaidrojams fonētiski, skat. Le. Gr. 123¹⁴⁵. Un vēl citās izloksnēs (piem., ap Cēsīm) *j* aiz lūpeņiem ir zudusi visās formās.

83. §. *tj*, *dj*; *sj*, *zj*. a) Pirmbaltu *tj*, *dj* > lei. *č*, *dž* un la. *š*, *ž*; piem., ģen. lei. *vókiečio*, *briedžio*, la. *vācieša*, *briēža* : nōm. lei. *vókietis*, *briedys*, la. *vācietis*, *briēdis*. Kā vienā žemaišu izlokšņu daļā, tā arī kuršu valodā, kā liekas, saknes beigās *tj*, *dj* > *t'*, *d'*, skat. FUF XII 65 sk.¹⁴⁶

Savienojumi *stj*, *zdj* šķiet sākumā zaudējuši savu *t*, *d*, pēc kam *sj*, *zj* > *š*, *ž*; piem., ģen. *rikšu*, *zvaižu* Mag. VIII 1, № 3 : nōm. *rikste*, **zvaiзде* «zvaižne». Bet tā kā blakus daudzsk.

¹⁴¹ [Sai izdevumā II 509. — V. D.]

¹⁴² *mj* > *mp*, kā liekas, adjektīvā *zempains* Fil. mat. 63.

¹⁴³ [Sai izdevumā III 1, 433. — V. D.]

¹⁴⁴ Rucavā *-vj-* > *-j-*, piem., *kaju* «kavu» < **kavju* (zilbju robeža te liekas bijusi starp *a* un *v*) u. c. FBR VII 121.

¹⁴⁵ [= La. gr. 175. — V. D.]

¹⁴⁶ [Sai izdevumā II 446. — V. D.]

ģenitīvam *riksju, *zvaizju pārējie locījumi sākās ar rikst-, *zvaizd-, tad no turienes -t- resp. -d- atkal ienāca arī daudzsk. ģenitīvā, un nu *rikstju, *zvaizdju > rikšķu, *zvaižģu (sal. daudzsk. ģen. skružģu FBR VI 91¹⁴⁷ : nōm. skruzde «skudra»). Tieši aiz kāda aukslējeņa tagad tādos gadījumos š, ž ir parastāki nekā šķ, žģ, skat. Le. Gr. 125¹⁴⁸ un FBR XI 39 un XII 15. — Gar Lietuvas robežu sastopam arī šč, ždž < stj, zdj; skat. arī FBR XII 170 sk.¹⁴⁹

Kur teikumā vai saliktenos no jauna sanāk kopā t un j, tur šis jaunais savienojums tj dažās izloksnēs vienā otrā gadījumā ir pārvērties par t'j > ķ, skat. Le. Gr. 126¹⁵⁰, FBR VII 44, 120, X 27, Fil. mat. 78. //

- 54 b) La. pirmvalodas sj, zj > š, ž; piem., šūt = lei. siūti (sal. pr. schuwikis «kurpnieks» u. c.); tag. I pers. kāšu = lei. kóšiu (inf. la. kāst = lei. kóšti); ģen. eža = lei. ēžio (nōm. ezis = lei. ežys).

Kur teikumā vai saliktenos s vai z no jauna ierodas j priekšā, tur izloksnēs nereti s, z > š, ž, pēc kam j var arī pilnīgi zust, skat. Le. Gr. 85. § b, FBR IV 52, VI 53, VII 44, VIII 66, XII 131, XIII 72, 102, XVI 98, 117, XVIII 127 un Fil. mat. 79.

84. §. nj, lj, rj, la. un lei., kā arī slavu valodās, > ņ, l, r; piem., ģen. zīrņa, brāļa, pavasaŗa = lei. žirnio, brólio, pavāsario.

Rakstu valodā atdzīvinātais r lielākajā izlokšņu daļā ir > r; paglābies tas ir tikai rietumizloksnēs, galvenām kārtām Kurzemes rietumdaļā (kur dažās vietās to izrunā arī kā rj). Par bijušo r mīkstinājumu liecina vēl daži pārskaņas fakti iepriekšējā zīlbē un tieši aiz r sekojošs -š.

85. §. kj, gj; cj, dzj. La. un kuršu valodā pirmbaltu kj, gj (tāpat kā k, g palātālu patskaņu priekšā, skat. 87. §) > c, dz; piem., caūrs = lei. kiāuras; ticu = lei. tikiū; rudzi = lei. rugiai; rēdzu = lei. regiū.

Fleksijas formās ir c, dz (< kj, gj) ar laiku pa daļai analoģiski pārveidoti par č, dž (no cj, dzj vai č, dž); tā it sevišķi nōminātajos io-celmos, kam viensk. n. beidzas ar -is. Piem., senie, dažās izloksnēs¹⁵¹ vēl paglābušies ģenitīvi lāca, drudža (= lei. lókio, drūgio) ir izlokšņu vairumā un rakstu valodā pārveidoti par lāča, drudža; kā, piem., nōm. kuŗmis, gailis : ģen. kuŗmja, gaiļa, tā arī nōm. lācis, drudzis : ģen. *lācja vai *lāca, *drudzja vai *drudža > lāča, drudža. rudzu vārdā ir dz paglābies¹⁵² tāpēc, ka šo vārdu pa laikam lietā d a u d z.

¹⁴⁷ [Sai izdevumā III 1, 433. — V. D.]

¹⁴⁸ [La. gr. 178 šādas parindes nav, bet tās saturs atrodams tekstā. — V. D.]

¹⁴⁹ [Sai izdevumā III 2, 76 sk. — V. D.]

¹⁵⁰ [= La. gr. 179. — V. D.]

¹⁵¹ Piemērus min arī Augstkalns FBR XVII 100.

¹⁵² No uzvārda Rudzis ģenitīvs būtu: Rudža.

skaitlī, kur celma beigās nav mīkstinātu un nemīkstinātu līdzskaņu maiņas.

Nevērīgā izrunā dažkārt *-c j-* vietā iestājas *-č j-*. Par č citos gadījumos skat. 89. § c.

86. §. *j* zudums starp līdzskani un palātālu patskani. *j* aiz līdzskaņiem ir — laikam jau baltu pirmvalodā — zudusi *e, ē, i, ī* un *la*. un *lei. ie* priekšā; piem., tagadnes *io*-celmu formās (tag. viensk. II pers. *glāb[i]*, *ciet[i]*, *cel[i]* = lei. *glōbi*, *kentī*, *kelī*; imper. daudzsk. II pers. *glābiet*, *cietiet*, *celiet* blakus tag. viensk. I pers. *glābju*, *ciešu*, *ceļu* = lei. *glōbiu*, *kenčiū*, *keliū*), *slapināt* jeb *slapēt* : *slapjš*; *sērmūksēni* «Sērmūkšu ļaudis», *mūrmuizieši* «Mūrmuīžas ļaudis»; *celiņš* jeb *celelis* : *ceļš*; *teļēns* : *teļš* u. c. Ar laiku šai ziņā ir radušies viegli saprotami jauninājumi. Tā, piem., blakus *mežam*, *mūžam* ir tagad deminutīvi *mežiņš* (senais **mediņš*, kas šķiet // paglābies uzvārdā *Mediņš*, atgādināja drīzāk *mēdu* nekā *mežu*), *mūžiņš* (tautas dziesmās vēl *mūziņš* un *mūdiņš*). Un nōminālo *io*-celmu fleksijā latviešiem senās formas, kur *j* zudusi, tagad visnotaļ ir pārveidotas; piem., vīr. k. daudzsk. nōm. *diži*, *tukši*, *slapji*, dat. *dižiem*, *tukšiem*, *slapjiem* : lei. *diđi*¹⁵³, *tuštī*, *šlapī*, dat. *diđiems*, *tuštīems*, *šlapīems* (blakus ģen. *diđiņ* u. c. = la. *dižu* u. c.).

Izloksnēs zūd *j* tādā pozīcijā dažkārt arī salikteņa otras daļas sākumā, skat. FBR XIII 46.

d) Mīkstināšana

87. §. Līdzskaņu mīkstinājumi sekojošas *j* ietekmē ir jau minēti iepriekšējos paragrafos. Atliek vēl citi gadījumi.

a) Pirmkārt, la. un kuršu valodā pirmbaltu *k, g* — ja tie neatrodas aiz svelpenēm — palātālu patskaņu priekšā > *c, dz*, piem., *acis* = lei. *ākys*, pr. *ackis*; *tecēt*, tag. viensk. II p. *teci* = lei. *tekēti*, *teki*; *vīlciņš* : *vīlks*; *dzērve* = lei. *gērvē*, pr. *gerwe*; *dārdzība* : *dārgs*. Paglābušies ir *k, g -i* < *-ai* priekšā; piem., *(tu) saki* = lei. *sakai*, *liki* = lei. *likai*, adv. *ilgi* = lei. *ilgai*; tāpat, ja seko *-is* < *-as* (*o*-celmu viensk. nōminatīvā), piem., *laiskis* (kā mēdz izrunāt formu *laīskis*). Turpretī *-ie* un *-i* < *-ie* priekšā ir gaidāmi *c, dz* un konjugācijā tiešām vēl sastopami (sal. jau minēto II pers. *teci*); dažās latgaļu izloksnēs (Skaistā FBR XV 36 un 39, Dagdā un Vīmaņos) arī vēl deklinācijā, piem., daudzsk. nōm. *plici zirdzi* Dagdā, daudzsk. instr. *šeīcim* < **siciem* BW 7411,2. Bet pa laikam tagad deklinācijā *k* un *g* vispārinot ir restaurēti *-ie* un *-i* < *-ie* priekšā: *pliki zirgi*, *sīkiem* (sal. kr. волки «vilki» senkr. вълци vietā).

¹⁵³ Bet arī lei. izloksnēs ir jau jauninājumi, piem., vīr. k. daudzsk. n. *saldžieji* «saldie», skat. FBR XIV 113. [Sai izdevumā III 2, 140. — V. D.]

c, dz < k, ģ šķiet vecāki nekā *uo, ie, ī, ū < an, en, in, un*, skat. 81. §.

b) Sur tur — sevišķi Kursā un Kuršu kāpās — tagad *dz < ģ* vietā atrod *z*; piem., *ziedāti* «dziedāt» ME IV 738, *zinadzis* «dzīvnadzis» 736, *ziēdzeris* «dziedzeris» 741 u. c. Le. Gr. 130¹⁵⁴. Liekas, ka dažās kuršu izloksnēs *dz* bijis pārvērties par *z* (kā dažās slavu valodās).

Izloksnēs atrod arī (retumis) *dz, c* veta *z, s* vietā, skat. Le. Gr. 130 sk.¹⁵⁵ un FBR XI 72, XII 147, XIV 86.

c) Aiz *s, z* atrodam *k, ģ* patvērušos; piem., *šķelt* = lei. *skēlti*; *režģis* = lei. *rēzgis*. Tikai atvasinājumos no saknēm ar *-sk, -zg* atrod arī analogiski radušos *sc, zdz*; piem., *sescene* «seskādas cepure», *samazdzīņas* BW 28944, *druscīņas* (blakus *druskām*, kā *rūociņa* blakus *rūokai*). Sal. *šķ, žģ < stj, zdj* 83. § a.

Gandrīz visā augšzemn. dialektā un dažās Vidzemes izloksnēs (tā kāmiņos) *šk, žģ* — arī aizguvumos — *> šk, žg. //*

56 d) Vecos baltu vārdos (un, protams, arī aizguvumos no slavu, ģermāņu un somu valodām) dažkārt sastopam *k, ģ* gaidāmu *c, dz* vietā arī tur, kur tie neseķo aiz *s* resp. *š* un *z* resp. *ž*. Daži tādi vārdi (ar *k, ģ*) var būt īsti latviski, proti, tādi, kur *k, ģ* ieradušies palātālu patskaņu priekšā tikai pēc tam, kad *k, ģ* citur jau bija pārvērti par *c, dz*; tā, piem., *ķeiris* (blakus *kreilim*) *< *kreiris; ķert* — laikam kontāminēts no **kirt* (kas paglābies saliktenī *āizkirt*) un *tveit*. Tādas formas kā *ķilvis* (blakus vēl *šķilvis* = lei. *skilvis*) var būt pārlatvinātu libiešu izrunā zaudējušas pirmatnējo *s- > š-*. Bet lielākā daļa formu ar nekārtņu *k* vai *ģ* ir pārņemta no leišu valodas (visvairāk tādu formu ir gar Lietuvas robežu).

e) Austrumizlokšņu lielākajā daļā *k, ģ* (arī aizguvumos) *> č, dž*, ja tie neseķo tieši aiz *š, ž*. Hipernormalismi, kā, piem., *ķigāni* «čigāni» Krustpīlī u. c., liek domāt, ka senāk šie *č, dž < k, ģ* ir bijuši sastopami lielāka apgabala.

88. §. a) Viena libisko izlokšņu daļa mikstina (varbūt libiešu valodas ietekmē) līdzskaņus *t, d, c, dz, s, z, n, l, r* palātālu patskaņu priekšā (kas paši pēc tam var zust) saknes beigās, pie kam šāds līdzskaņu *n, l, r* mikstinājums ir vājāks par to, ar kādu runā *n, l, r < nj, lj, rj*.

b)¹⁵⁶ Daudz konsekvētāk mikstina līdzskaņus palātālu patskaņu priekšā augšzemn. dialektā, sevišķi austrumizloksnēs, kur šāds mikstinājums varbūt ir radies slavu valodu ietekmē un ir sastopams arī aiz palātāliem patskaņiem. Arī šais izloksnēs palātālais patskanis var, mikstinājumu radījis, vēlāk pats izzust. Austrumizloksnēs tā mikstina — arī vārda sākumā — puslīdz visus līdzskaņus, arī *k, g*, kur tie analogiski no jauna ieradušies palātālu patskaņu priekšā, pie kam šie austrumizlokšņu *k, ģ* (kas skaidri atšķiras no rakstu valodas *k, ģ*) skan apmēram kā kr. *к', г'*. Tikai šāceņi un mazākā apmērā arī *r* (kā baltkrievu valodā) paliek — vismaz vienā šo izlokšņu daļā — nemikstināti.

¹⁵⁴ [= La. gr. 185. — V. D.]

¹⁵⁵ [= La. gr. 185. — V. D.]

¹⁵⁶ [Pirmpublicējumā b nav, bet 377. § norāde uz 88. § b. — V. D.]

Par gadījumiem, kur līdzskaņu mīkstinājums zudis, skat. FBR XVIII 198 sk.¹⁵⁷

89. §. Gadās arī citāda cēluma līdzskaņu mīkstinājumi (arī vēlāru līdzskaņu priekšā).

a) *u* resp. *ū* priekšā mīkstinājums var būt ieradies no radu formām ar **jau* < *eu* (skat. 35. § c); tā, piem., *grūt* (= lei. *griūti*) varēja dabūt savu *r* no *graūt* (= lei. *griūti*), no kurienes *r* arī *gravas* un pat aizgūtā *grāvja* vārdā.

b) Dažkārt mīkstinājums var būt radies divus vārdus konstatinējot; piem., *nemt* no *nemt* + *jemt*.

c) IF XV 279 ir G. Šüte (Schütte) aizrādījis, ka dāņu valodā nievājamajos vārdos gadoties iesprausta *j*; par to arī Līvers (Liewehr) Idg. Jb. XIII 308, V. Macheks Stud. o tvoř. vřr. expres. 10 skk., Trāvņīceks Prace filol. XV 2, 164 sk.

Tā laikam arī latviešu valodā ir jāuztver mīkstinājums dažos gadījumos. Tas sakāms par deminutīviem ar *-elis*, kas pa laikam lietājami ar pejoratīvu nozīmi un sastopami arī Vidzemē un tā tad vismaz // daudzos gadījumos ir īsti latviski (piem., *čāurumelis* U, *māišelis*² Ērgļos u. c.), un ar *-uks*, kas izteic mazumu bez maiguma (piem., augšzemn. *dēļuks* blakus *dēlam*, *Aņņuks* u. c.), arī par tādiem vārdiem kā *plēka* (blakus *plakai*) u. c. Mīkstinājumu sastopam arī onomatopoētiskos un etimoloģiski neskaidros vārdos (piem., *plīkstināt*); *p*, *t*, *m*, *l* priekšā sastopam *s*- vietā dažkārt vāciskā izrunā radušos š- (piem., *šplaūt*), un ž gaidāma *z* vietā var būt lituānisms.

90. §. *k*, *g*, *ņ*, *l* priekšā *s*, *z*, *l*, *n* un izloksnēs arī *r* asimilējas par *š*, *ž*, *ļ*, *ņ*, *r*: *šķīrti*¹⁵⁸ = lei. *skirti*; daudzsk. ģen. *riķšķu* (skat. 83. §) : nōm. *rikstes*; daudzsk. ģen. *krāšņu* : nōm. *krāsnis*; viensk. ģen. *pūšļa* : nōm. *pūslis*; *režģis* = lei. *rēzgis*; daudzsk. ģen. *zvāigžņu* : nōm. *zvāigznes*; ģen. *zižļa* : nōm. *zizlis*; ģen. *viļņa* : nōm. *vīlnis*; *sliņķis* : *sliņķis*; dial. ģen. *pabērņa* : nōm. *pabērnis*. — Nevērīgā izrunā tas pats notiek izloksnēs arī saliktoņos un teikuma sakarā, piem., *iņņemts*; *mēš ļaūsim* u. c. Le. Gr. 92. § un FBR VIII 66, XVI 98.

Vismaz izloksnēs tas pats mīkstinājums ir sastopams arī **rh*, **o*, **b'*, **p*, *š*, *ž*, *č* un *dž* priekšā; piem., austrumizlokšņu daudzsk. ģen. *džišmu* (= lei. *giesmiņ*) : viensk. nōm. *džišmē*; dial. *zilgaļvi* «zilgalvji»; *gulbi* «gulbjji»; *svelpu* «svelpju»; *maļšu* «maļšu»; ģen. *varžu* «varžu»; ģen. *Breņča*; libisk. izl. *Apdž* «Andža» FBR IV 96 u. c. FBR VI 36, VII 139, VIII 39, IX 135, XI 15, 39, 82, 129, XII 68, XIII 24, 87, XIV 46, 124, 183, XV 149, XVI 44, 98, XVII 83, 122, 149, XVIII 125; par to A. Ābele FBR XIV 165.

¹⁵⁷ [Sai izdevumā III 2, 308 sk. — V. D.]

¹⁵⁸ Pirmajos tekstos tagadējā *šķ* vietā vēl raksta sk (laikam = *šķ*), piem., *skirt* LLD II 265; arī *šļ* vietā vēl szl (laikam = *šļ*), piem., daudzsk. nōm. bouszle «baušļi» turpat 9, blakus viensk. n. bouszlis turpat 9₁₁.

91. §. Aiz *j, r, l, ņ, k, ģ* svelpenis *s* > *š*¹⁵⁹, bet ne visur aiz visām tām skaņām.

a) Savienojumi *ks, ģs* nekur nav ciesti: nōm. *mač* «mazs» (< **mač's* < **mač's* < **mač's* < **mač's*) Kursas dienvidrietumos jeb augšzemn. *moģis* Bērzaunē u. c.

b) *-ņs* visur > *-ņš*¹⁶⁰, piem., *viņš*.

c) *-ls* rakstu valodā un izlokšņu vairumā > *-lš*, piem., *ceļš* = lei. *kēlias*; tai vietā *ceļs* dažās tām. un augšzemn. izloksnēs, skat. FBR VI 36, 93, VII 43, 44, 139, VIII 12, 103, 118, IX 135, X 26, XI 108, 130, XII 15, 52, 68, XIII 24, XIV 84, XV 36, 171, XVI 44, XVII 150.

d) Arī *-rs* rakstu valodā un izlokšņu lielākajā daļā > *rš*, pie kam te šis *-š* ir paturēts arī tais izloksnēs, kur vēlāk *r* > *r*; piem., *karš* = lei. *kārias*, sal. FBR VI 36, 93, VII 139, VIII 103, IX 135, X 26, XI 130, XII 52, 68, XIII 24, XIV 184, XV 36, 171. //

58 e) Aiz *j* ir *s* rakstu valodā un vienā izlokšņu daļā vien-
zīlbes vārdos pārvērties par *š*, bet vārdos ar vismaz divām
zīlēm paglābies; piem., *slapjš* = lei. *šlāpijs*; *vējš* = lei. *vējas*;
arājs, *kalējs*, *mācītājs*. Šī starpība radusies no tam, ka izlok-
snēs ap Jelgavu, uz kuŗām dibinās rakstu valoda, piedēķļu
-āj-, *-ēj-* > *-ai-*, *-ei-* *-s* priekšā jau pirms *-js* pārvēršanās par
-jš, bet aiz *i* svelpenis *s* paglābjas negrozīts. Austrum izloksnēs
-s aiz *j* visnotaļ paglābjas vai arī pārvēršas tikai par *-š* (ne *-š*), turpreti
dažās vidus izloksnēs (piem., ap Valmieru) *-s* aiz katras *j* pārvērties par *-š*,
piem., *arā(j)š*, *kalē(j)š*, *mācītā(j)š*, *gā(j)š* «gājis», *mēluo(j)š*; citur tai vietā
araiš, *kaleiš* utt., skat. FBR III 48, IV 56, VI 36, 93, VII 139, VIII 66, 103,
IX 95, 99, XI 39, 70, XII 13, 14, XIII 87, 100, XIV 59, 60, XV 60, 149, 173,
174, XVI 44, 97, 142, XVII 52. Fil. mat. 78.

e) *l* > *t*

92. §. Rakstu valodā un izlokšņu lielākajā daļā blakus *l*
ir tikai *l*, pie kam *l* izruna var atkarā no stāvokļa drusku mai-
nīties: *i* un *e* priekšā mēdz runāt «gaišāku» *l* nekā *a*, *u* un *uo*
priekšā.

Turpreti daudzās izloksnēs *l* zināmos gadījumos pārvēršas par vēlāro *l*,
pie kam lejzemn. izloksnēs tas notiek pa laikam tikai diftongiskos savie-
nojumos ar iepriekšēju patskani (piem., *vitks*), turpreti augšzemn. dia-
lektā — vēlāru patskaņu un *y* priekšā, pie kam šis *l* diftongiskā savienojumā
ar iepriekšēju patskani austrumu izloksnēs ir tik vēlārs, ka dažreiz tā
vietā dzird pat *u* (piem., *spōuva*² «spalva»). Sakarā ar to tur dažkārt runā
hipernormālu *t* senā *u* vietā (piem., *matka* Zb. XV 192 «mauka»), skat.
FBR IV 71, VI 35 sk., 46, 53, 92, VII 43, 138, 151, VIII 67, 117, IX 134,
X 26, XI 101, 103 sk., 129 sk., XII 31 sk., 52, 67 sk., 71, XIII 23, 44, 71,
XV 35, 37, 170, XVII 51.

¹⁵⁹ Laikam arī aiz *š, ž*; rakstu valodas *-šs, -žs* (piem., *mežs*, ko izrunā:
meš) ir laikam etimoloģisks rakstījums (*-šš, -žž* vietā). Tais augšzemn.
izloksnēs, kur aiz šņāceņa tiešām dzird *-s*, runā arī *-rs, -ls* (*-rš, -lš* vietā);
dažās izloksnēs vēl runā viensk. nōminātīvu ar garu *-š*, skat. 117. §.

¹⁶⁰ XVII gadsimtenī vēl raksta (piem., Mancelis) *-ņs* jeb *-ngs* (ng=ņ)
tagadējā *-ņš* vietā.

f) Asimilācija

93. §. Te īsti ir pierādīti arī daži no jau minētiem mikstinājumu gadījumiem. Sai nodaļā būs runa par tādiem asimilācijas (ne mikstinājuma) gadījumiem, kur asimilētais līdzskanis nav pilnīgi zudis; par līdzskaņu zudumu, kas pa daļai ar ir skaidrojams kā asimilācija, skat. 98. § skk.

Par asimilāciju vispāri arī Gramons (Grammont) Bull. XXIV 1 skk. un R. G. Kents Language XII 245 skk.

a) Kontaktā

1. Regresīva asimilācija

94. §. Nebalsīgie troksneņi balsīgo troksneņu priekšā kļūst balsīgi un otrādi (arī saliktenos un teikuma sakarā); bet lietderības labad raksta šai ziņā etimoloģiski. Tā tad, piem., formas *nags, mazzs, apgāzt* izrunā kā *naks, mas, abgāst*. Tikai dažās augšzemnieku izloksnēs viensk. nōminātīvā balsīgie troksneņi -s priekšā aiz sistēmas spaida patur savu balsīgumu, par ko // Elksnītis FBR IX 135. 59 Progresīvu asimilāciju tādos gadījumos sastop tāmn. izloksnēs, kur balsīgie slēdzeņi aiz nebalsīgiem troksneņiem zināmos gadījumos ir kļuvuši nebalsīgi, piem., *istpiņ < istabiņa* u. c. FBR III 105 sk., VIII 133, par ko A. Ābele FBR VI 28. — Adj. **apvalš* (= lei. *apvalūs*), no kam citur *apašš*, Kuršu kāpās LAR XVI 79 caur **apšašš* > *ašašš*; sal. poļu *uśać < *uprōvati* «cerēt» u. c. Vondrāka Vergl. slav. Gr. I² 376 un 472. — Dažās augšzemn. izloksnēs arī *l, r, n, m* nebalsīgu troksneņu priekšā kļūst nebalsīgi, skat. FBR VI 75 un par to KZ XLIV 48¹⁶¹.

Skaidri vairs neizprastos saliktenos *tm > dm*; piem., *sudmalas < sutmalas* FBR VII 134, XIII 84 un Fil. mat. 40, par ko Streitberg-Festgabe 45¹⁶².

95. §. a) Rakstu valodā un izlokšņu vairumā *k* un *g* priekšā runā vēlāru *n*, kamēr austrumizloksnēs — varbūt krievu valodas ietekmē — arī *k, g* priekšā sastop dentālo *n*.

Lūpeņu priekšā ir *n* latviešu valodā > *m*: *sūmpuņis, rūmpauši* (skat. ME III 559), *Eņburga* (ar *ę-*) no v. *Annenburg* u. c., skat. FBR XII 70, 131, XIV 86, XVI 45.

b) Pēc tam kad pirmbaltu *an, en, in, un > la. uo, ie, i, ū* (skat. 81. §), *k* un *g* priekšā *m* (arī leišu valodā) pārvērtās par vēlāru *n*; piem., *vietvārds Krankaši, dial. sunka < sumka* (no kr. *сумка*), *Ranka* (v. *Ramkau*), skat. FBR XII 131 un Fil. mat. 35.

d un *t* priekšā *m* vispāri mēdz palikt, un tikai izloksnēs vienā otrā vārdā *md, mt > nd, nt*, skat. FBR IX 135, XI 105, XII 70, 131, XIV 184, XVI 45, XVII 150.

¹⁶¹ [Sai izdevumā II 380. — V. D.]

¹⁶² [Sai izdevumā III 1, 393 sk. — V. D.]

2. Progresīvā asimilācija

96. §. a) Rakstu valodā un augšzemn. izlokšņu lielajā vairumā *ln* mēdz patverties, turpretī citās izloksnēs (skat. FBR III 103, IV 54, 90, V 151, VI 53, VII 43, 120, VIII 40, 103, 120 sk., IX 135, XI 40, 71, XII 15, XIV 60, 86, 184, XV 21, 61, 150, XVI 98, 143, XVII 150) zināmos — ne visur tos pašos — gadījumos > *ll*, par ko FBR XI 196 sk.¹⁶³ un A. Abele FBR IV 43³ un VIII 40.

b) Aizguvumos no vācu valodas sastop nereti *šn-*, *šl-* < *šn-*, *šl-* (istos latv. vārdos šādu savienojumu trūkst); piem., *šņūre*; tā arī (izloksnēs) *št-* > *št'* > *šk-*; piem., *škuōvēt* no v. *stowen*; *ške* < *š(i)te*.

β) Atastumā

1. Regresīva asimilācija

97. §. *s-* (= lei. *s* un *š*) > *c-*, ja nākamā zilbe sākas ar *c*; piem., *čecumi* < *sećumi* (blakus *seķumiem*); *cieciņš* (kādā vecā manuskriptā) < *sieciņš*. Tāpat *c-* *č* > *č-* *č* (piem., dial. *čūkčamriš* Dundangā FBR V 128 < *cūkčamuriņš*; skat. arī XIII 72) un *s-* *š* > *š-* *š* (piem., augšzemn. *škūmškis*² FBR XII 70 u. c. < *skumšķis* «kūmšķis»). Divus piemērus ar *k-* *k* < *p-* *k* sniedz Nidermanis Symb. gramm. in hon. J. Rozwadowski I 114.

2. Progresīva asimilācija

Izloksnēs (skat. FBR V 128, VIII 68, XI 72, XV 68) *šis* > *šiš*; sal. arī austrumizlokšņu *mogouma* «magone» ME s. v. *maguōne*. //

g) Līdzskaņu zudums vārda sākumā un vidū

60 98. §. j. a) Par *j* zudumu starp līdzskani un palātālu pat-skani skat. 86. §.

Katra *j* zūd *i* resp. *ī* (arī *ie*) priekšā, ja to neaizkavē sistēmas spaidis; piem., *ietere* (ar *ie* no *jen*) blakus — no kuršu valodas aizgūtai — *jenterei* (sal. lei. *jentē* > austrumlei. *intē*); skat. arī FBR IV 66, VI 37, XII 133.

b) Aiz diftongiem un gariem patskaņiem zūd *j* konsonantu priekšā un vārda beigās, ja iepriekšējais garums netiek saīsināts un ja sistēmas spaidis neaizkavē šo *j* zudumu; piem., dial. *vēš* < *vējš* (sal. lei. dial. *vē[ja]s*), *runāš* < *runājis*, *kāgalis* Raunā u. c. (citur: *kaigalis*) < *kājgalis* (sal. lei. *kō[ja]galiai* Arch. Phil. I 209), lok. *zemē* (dial. arī: *zemei*) = lei. *žēmeje*, III pers. *mēluo* = lei. *melúoja*, dial. III pers. *jā[j]* = lei. dial. *jō[ja]*. Izloksnēs *j* dažkārt zūd arī starp patskaņiem un tāmnieku dialektā pat aiz *ī* s a patskaņa vārda beigās, skat. FBR IV 55, 66, 89, VII 20, 42, 139.

¹⁶³ [Sai izdevumā III 1, 557 sk. — V. D.]

99. §. v. a) *v* zūd *u*, *ū* un *uo* priekšā, kur sistēmas spaidis to neaizkavē; piem., *uōdere* < **vuodere* (no vlv. *fōder*); (vecos tekstos) *duo* «divi» < **dvuo* = skr. *dvā(u)*; dial. *šuu* < *šuuu*; (latg. izloksnēs) *ūorpa*² < *vuorpa* «vārpa» un pat (ar *v*-zudumu *o* priekšā) [*v*]okors «vakars», sal. arī *uolāt*¹⁶⁴ I un II, *uolīt* I¹⁶⁵, *uōla*, *uolāt*, *uotainis*¹⁶⁶ ME un bez tam FBR VI 37, VII 139, VIII 6¹⁶⁷, XII 52, 134, XIII 45, 87.

b) Aiz diftongiem un gašiem patskaņiem zūd tautosilabisks *v*, ja iepriekšējais gašums netiek saīsināts un ja sistēmas spaidis šo *v* zudumu neaizkavē; piem., dial. *tē[vs]*, *diē[vs]* (sal. lei. dial. *tē[va]*s, *diē[va]*s), skat. arī FBR III 104, IV 54, 66, 75, VII 20 sk., 41 sk., VIII 119, XI 108, XII 32, 52, 69, 133 sk., XIII 45, 71 sk., 80, XIV 184, XV 20, 60, 150, 173, XVII 52. — Dažkārt — sevišķi izloksnēs — *v* zūd arī starp patskaņiem; piem., *aitiņa* < *avitiņa*, sal. lei. dial. instr. *sa[v]imī*, *ta[v]imī* u. c., ko sniedz A. Arumā Lit. Mund. 60 un Frenkelis Balticoslav. II 21.

c) Kā vispāri baltu, slavu un dažās citās radu valodās, tā arī latv. valodā trūkst bijušā *v* plūdeņu *r*-, *l*- priekšā, par ko Lidēns Ein baltisch-slavisches Anlautgesetz.

d) Kā vispāri baltu un slavu valodās, tā arī latv. valodā ir zudis *v* aiz *b* un *p*, kur radu formas to neaizkavē; piem., *ap[v]aļš* = lei. *ap[v]alūs*; dial. *apija* ME < *apvijs*; *lab[v]akar!* *apilkt* < *apvilkt*, skat. FBR IX 136, X 27, XII 134, XIII 45.

e) Osthofs Etym. Par. 159 skk. un Brugmanis Grdr. I² § 384 domā, ka *v* starp līdzskani un *j* zudis ne vēlāk kā leišu un latv. kopdzīves // laikmetā. Pie tam viņi balstās uz tādām 61 formām kā ģen. (lei.) *plačiōs*, (la.) *plašas* < **plat[v]jās* (blakus lei. *platūs* «plats») un uzskata tādas formas kā ģen. (lei.) *kiřvio*, (la.) *ciřoja* par jauninājumiem pēc viensk. nōm., vok. un akuzatīva parauga (kur *-v* atrodas *i* priekšā). Būtu tomēr dīvaini, ka visās lei. izloksnēs, cik zināms, substantīviem ar *-vis* *v*-skaņa starp līdzskani un *j* būtu visnotaļ restaurēta, lai gan locījumu ar «likumiski» paglābušos *v* te ir gandrīz tikpat maz kā leišu *platī*- tipa adjektīviem (viensk. nōm. un divsk. nōm. un ak. **platvi*). Un vai tādas formas kā siev. k. ģen. **stiprovjās* (blakus lei. *stiprūs* «stiprs») tiešām varēja tik ilgi turēties, kamēr radās, piem., lei. *ģervē* «dzerve» no **ģervjē*? Pareizāks tāpēc laikam būs uzskats, ka adjektīvu *u*-celmu siev. kārtas formās *v* zuda (arī *i* resp. *ī* priekšā!)

¹⁶⁴ *uolāt* I 1) «rollen (velt)», 2) «umherschlendern (klaiņot)», «faulenzen (slinkot)»; II «achten, Acht geben auf (ievērot, uzmanīt)» ME IV 416. — V. D.]

¹⁶⁵ [*uolīt* «rollen, drehen ([acis] bolīt, velt, grozīt)», «schälen (lobīt)» ME IV 417 sk. — V. D.]

¹⁶⁶ [*uotainis* «Birke, die auf trockenem Boden wächst (īpašs bērzs, kas aug sausā vietā, no kā zariem mēdz slotas siet)»; sal. la. *vietēt* «prūgeln (pērt, sist)», liet. *vānta* «Badequast (pirts slotas)» ME IV 423. — V. D.]

¹⁶⁷ [Sai izdevumā III 1, 463. — V. D.]

sākumā tikai grūti runājamās līdzskaņu kopās (kā nōm. **stiprovi*, ģen. *stiprujās* u. c.), pēc kam blakus, piem., formu pārim *stiprūs* : **stipr[ʋ]* varēja analogiski rasties arī, piem., *platūs* : **plati* (senā **platvi* vietā) ar ģen. **platjās* utt.; šai gadījumā tādas formas kā ģen. (lei.) *kīrvoio*, (la.) *cīrvoja* var savu *ʋ* likumiski būt paglābušas. Tā tas būtu katrā ziņā, ja pareizs būtu Meijē uzskats Bull. XXXII 17, ka, piem., lei. *plati* nekad nav runāts ar *ʋ*; balstās viņš pie tam uz gr. *πολλή* un go. siev. k. viensk. ak. *hardja* «cietu», bet šais formās varētu būt zudis *ʋ* starp līdzskaņiem.

Turpretī latv. valodas atsevišķajā dzīvē Osthofa un Brugmaņa iedomātais skaņu likums par *ʋ*-zudumu laikam tiešām ir bijis spēkā, vismaz vienā izlokšņu daļā. Tikai jāsaaka, ka *ʋ* aiz līdzskaņiem zudis visu līdzskaņu (ne tikai *j*) priekšā; piemērus no vietvārdiem min E. Hauzenberga FBR XII 134. *būrvōis*, *cīrvōis*, *pūrvōis* un *dūrvōis* patur savu *ʋ* rakstu valodā un vienā izlokšņu daļā visos locījumos, kamēr citās izloksnēs *ʋ* zudis šiem vārdiem visos locījumos. *būrvōja* un *cīrvōja* paradeigmā *ʋ* locījumu lielākajā daļā atrodas starp līdzskaņiem; izloksnēs, kur *ʋ* šiem vārdiem paglābies, pa laikam *ʋ* no *r* šķīr kāds anaptikses patskanis, vai *j* aiz *ʋ* ir zudusi. *pūrvōja* paradeigmā *ʋ* varēja likumiski zust viensk. nōminātīvā -s priekšā un viensk. akuzātīvā un instrumentālī un daudzsk. ģenitīvā -u priekšā, daudzsk. akuzātīvā -us priekšā un daudzsk. lokātīvā -uos priekšā, pēc kam formu *pur-* (bez *ʋ*) varēja vispārināt. Blakus *dūrvōim* sastopamās *duris* var vienā izlokšņu daļā būt identiskas ar lei. *dūrys*; citur *ʋ* te varēja zust ģenitīvā un izloksnēs, kur -is > -s, arī nōminātīvā un akuzātīvā.

Dažās Kursas un Rietumvidzemes izloksnēs *ʋ* aiz līdzskaņiem ir zudis — nezināmos apstākļos — jebkuŗa patskaņa priekšā, skat. Le. Gr. 156 sk.¹⁶⁸ un FBR III 103 sk., IV 66, VI 52, VII 21, 41, VIII 65, 118, 119, IX 100, XII 134, XIII 72, 102, XV 60, XVI 83, 85. //

- 62 100. §. *m*, *n*, *ņ*. a) Pirmatnējs savienojums -*mn-* ide, valodās, kā liekas, gan > -*m-*, gan -*n-*; kad radies -*m-*, kad -*n-*, nav droši izzināms. Kur tagad latv. valodā atrod -*mn-*, tur starp abiem šiem nāseņiem ir zudis kāds patskanis, tā vārdos ar -*nieks*, -*niece*, piem., *sāimnieks* < *saiminieks* (resp. *saimenieks*). Aiz kāda garuma arī te ir izloksnēs viens nāsenis zudis (*saimieks* jeb *sainieks*), kamēr aiz īsa saknes patskaņa -*mn-* visnotaļ šķiet paglābies (piem., *zemnieks*).

Arī saliktoņos radies -*nm-* izloksnēs > -*m-*; piem., *viē[n]mēr*.

b) Zemgales Jaunpīlī *n* zūd nōminātīvā -s priekšā piedēklī -*ēno-* (piem., *sivē[n]s*, ģen. *sivēna*) un vārdā *bē[r]ns* (ģen. *bē[r]na*)¹⁶⁹, kamēr adjektīvos (piem., *lēns*) *n* arī tur ir patvēries.

¹⁶⁸ [= La. gr. 218 sk. — V. D.]

¹⁶⁹ [Arī Blidenē: *bēns*, *bēna*, *bēni*. — V. D.]

Vidzemes vidienē *n* zūd viensk. nōminātīva -s priekšā deminūtīvos ar piedēkli -ino-; piem., *meži[n]c* (ģen. *mežina*) < *mežins* (par -nc < -ns skat. 113. § b); šo zudumu, ar kuņu izvairījās no pārgaruma, varbūt ir veicinājuši deminūtīvi ar -ic¹⁷⁰ < -itis (piem., *brālic*, ģen. *brāliša*).

c) Izloksnēs ir *n* zudis -š priekšā formā *viņš* un deminūtīvos ar -iņš, pie kam iepriekšējais *i* ir pagarināts. Tā kā *viņš* > *viš* bieži ir bez uzsvara, tad tas pa lielākai daļai vēlāk > *viš*; tais tāmn. izloksnēs, kur piedēkļu garumi pa laikam ir saīsināti, arī deminūtīvu -iņš caur -iš > -iš, skat. FBR V 131, VI 52, VII 42, XIII 68, 78, 102, XIV 46.

101. §. *r*. Izloksnēs, sevišķi Latvijas rietumos un vidienē, diezgan bieži zūd tautosillabisks *r* aiz ģaŗa patskaņa, pie kam dažās vietās (tā ap Dobeli un Platoni) tas notiek visos gadījumos, skat. Le. Gr. 103. § un FBR IV 53 sk., 66, V 103, 125, VII 42, 58, VIII 65, IX 136, XII 14, 136 sk., XIII 104, XIV 85, XV 149, XVI 85, 162, RKr. XX 80 un 82.

102. §. *s*, *š*; *z*, *ž*. a) Ar pārlatvinātu lībiešu ietekmi (pašu lībiešu valodā vārdi nesākās ar kādu līdzskaņu savienojumu) vai arī kā hipernormālists (skat. 111. §) laikam ir izskaidrojams retumis sastopams *s*- resp. *š*- zudums vārda sākumā cita kāda līdzskaņa priekšā; tā dial. *ķilvois* = *šķilvois*, lei. *skilvois* (svelpēja vai šņāceņa zudums te paskaidro *ķ* gaidāmā *c* vietā): dial. *nīkeris* < *spīkeris*.

b) Dažās Kurzemes vidienes izloksnēs zūd — arī teikuma sakarā — *z*, ja aiz tā seko *l*, *r*, *n*; piem., *d[ʒ]liegt*, *ū[ʒ]rakt*, skat. Le. Gr. 104. § b un FBR XIII 104.

c) Izloksnēs asimilējoties šād tad zūd — kā leišu valodā — šņācenis svelpēja priekšā: vietvārds *Muižzemnieki* u. c. FBR VI 9¹⁷¹; *apak[š]svā[r]ki* FBR XII 15, sal. lei. *ā[š]-si-*, *ī[š]stōti* u. c. un lei. dial. nāk. III pers. *ki[š]s* (lei. rakstu valodā: *kiš*) LIT. IV, Daukanto «Pasakas» 12.

Par svelpēju zudumu disimilācijā skat. 106. §. 3.

103. §. *t*, *d*. a) Baltu un slavu valodās *ts* un *d(h)s* (laikam caur *ss*, sal. gr., lat. un ģerm. *ss* < *ts*) > *s* (par ko Gramons Bull. XXIV 8 sk.); piem., *krisls*, lei. *krišlas* (: la. *kritu*, lei. *kritaū*); *dziēsma* (izl. *dziēsme*), lei. *giesmē* (: la. *dziēdāt*, lei. *giedōti*). Arī *s*- dažos vārdos laikam < *ts*-, piem., *saŕgs*, lei. *sārgas* : kr. *сѣрогѣ*, skat. Слблт. эт. 43¹⁷².

Kur savienojums *ts* latv. valodā ir radies vēlākos laikos, tur šis *ts* > *c*, skat. 74. § e. //

b) *d(h)* ir baltu un slavu valodās zudis nāseņu priekšā; 63 piem., *ēmu* (lei. *ēmi*) blakus *ēdu*; *duōmu* (lei. *dūomi*) blakus *duōdu*; *brīenu*, *lienu* (skat. 427. un 435. § d); *blēņas* blakus *blēdim*. Aiz īsa patskaņa savienojums *d(h)m* resp. *d(h)n*, kā liekas, baltu valodās nav gadījies.

Kur tagad sastopam *d* nāseņa priekšā, tur tas izskaidrojams ar radu formu ietekmi vai ar patskaņa zudumu aiz *d*, piem., *nebēd[i]nieks* (izloksnēs arī *nibē[d]nieks*).

Le. Gr. 106. § b izteiktās domas, ka *d(h)* zūd arī *v* priekšā¹⁷³, ar formām *devis*, *smarve*¹⁷⁴ (lei. *smārvē*), lei. tag.

¹⁷⁰ [Pirmpublicējumā: -ic. — A. B.]

¹⁷¹ [Sai izdevumā III 1, 433. — V. D.]

¹⁷² [Sai izdevumā II 207⁷⁴ sk. — V. D.]

¹⁷³ [La. gr. vairs nav šāda uzskata. — V. D.]

¹⁷⁴ [*smarve* «Geruch (smaka, smarža)» ME III 954. — V. D.]

divsk. I pers. *duova* nav pierādāmas: par la. *devis* skat. 539. §; *smarves* vārdā *d* atradās ne aiz patskaņa, bet aiz līdzskaņa, un lei. *duova* varēja rasties daudzsk. I pers. *duome* ietekmē. Un ja vārda sākumā baltu un slavu valodās *d* ir *v* priekšā paglābies, tad arī vārda vidū nav gaidāms *d* zudums *v* priekšā. Katrā ziņā nav drošu šāda zuduma piemēru. La. *šķieva* un lei. *skivģtas* «lupata» var būt atvasināti no saknes formas *sqeĩ-*. Par šo jautājumu arī Mēlanges ling. off. à M. H. Pedersen 420 sk.¹⁷⁵

c) Dažās austrumizloksnēs ir zudis *t* savienojumā *-sts* (kur starp *t* un *s* ir izkritis patskanis): piem., *piers[ts]*¹⁷⁶ «pirksts» (ģen. *piers[ts]a*), skat. Le. Gr. 106. § c un FBR VI 36, X 27, XII 52, XIII 45.

d) Dažās izloksnēs *k* un *p* priekšā zūd *t*, kā arī *g* priekšā — *d*, ja radu formas to neaizkavē¹⁷⁶, piem., *ru[ts]ks*, *svę[ts]ki* (bet *utka*; **uka* vairs neatgādinātu *uti* un tāpēc būtu bez nozīmes) Valmierā u. c.; *bu[ts]ka* U. «būdiņa»; *vę[ts]ga*; *a[ts]pakaļ* u. c.; sal. lei. *gai[d]gystē*¹⁷⁷ u. c.

e) *t* ir zudis starp *s* un *m*: *asmite* (: lei. *āšmas*, pr. *asma-*, sensl. *осмѣ* «astots»); dial. *krus[ts]māfle* u. c. FBR XI 71; starp *s* un *l* laikam vārdos *slēmere*¹⁷⁸ un *slāt* II ME s. v.

tl- lei. un la. valodā šķiet > *l-*; uz to norāda *lācis*, lei. *lokģs* blakus pr. *clokis* (un Tlokumpelk «Lāčupurvs»).

104. §. *v* < *bv* dažu izlokģņu formā *la[b]vakar!* FBR VII 22, 42, VIII 66, XII 14, XIV 184, XV 60; citur — skat. Le. Gr. 101. § f — tai vietā *lab[ʋ]akar!* (saskaņā ar 99. § d).

h) Disimilācija¹⁷⁹

105. §. Līdzskaņu pārveidojumi disimilējo ties. 1. *l* (*l*): dial. *slaūkuris* < *slaūkulis*; dial. *mārpilieši* BW 7897,3 < *mālpilieši*; *praūls* < **pļaul(a)s* = lei. *pjāulas*; *skāngals* jeb *skalģans* < *skalģals*.

2. *r*: *kreĩlis* (jeb *ķeiris*) < **kreĩris*; dial. *luokturis* < *rũokturis*; *tenterēt* jeb *tertelēt* laikam < **terterēt*, skat. ME s. v.; dial. 64 *sudabrs* // (> *sudrabs*), lei. *sudābras* jeb la. **sidabrs* (> *sidrabs*), lei. *sidābras*, pr. *sirablan*, go. *silubr* : slavu **sōrebro* jeb *sōrebro* «sidrabs». Istos nesaliktos vārdos latviešiem nav divu *rl*

3. *n*, *m*: dial. *bēliņģis* : *bēniņš*; dial. daudzsk. dat. *muns* (blakus *jums*) < *mums* u. c.

¹⁷⁵ [Šai izdevumā III 2, 293 sk. — V. D.]

¹⁷⁶ Par jautājumu, vai baltu valodās zobu slēdzeni ir *k*, *g* priekšā pārvertušies par svēlpeniem, skat. Mēlanges ling. off. à M. H. Pedersen 422 skk. [Šai izdevumā III 2, 295 skk. — V. D.]

¹⁷⁷ [gaidgystē «gaiģi resp. laiks, kad gaiģi no rīta dzied» Llv. 164. — V. D.]

¹⁷⁸ [«sloksne, loksne» ME III 928. — V. D.]

¹⁷⁹ Piemērus no vietvārdiem min E. Hauzenberga FBR XII 135 skk. un 141 skk.

4. Citi gadījumi: dial. *ķēmpelis* jeb *teņpelis* ME laikam < **pempelis* (sal. *pempelis* «resns cilvēks»); dial. *kumpis* < *puņpis*; dial. *pakuope* ME : *puopis*; dial. *slap[ɫ]drags* (izrunā ar -bd-) FBR XI 106 < **slapjdrabs* > *sladrabs*; dial. *vimba* «raudulīgs cilvēks» < *bimba*; *vagulis* < *vabulis*; *vanskars* laikam < **vanspars*, skat. ME s. v.; dial. *virbe* (pr. *wirbe*) laikam < *virve*; dial. *skridēties* FBR IX 135 < *stridēties*; dial. *bundēga* < *gundēga*; *vidrieksne* laikam < **viēgrieksne*, skat. ME s. v.; dial. *driki* laikam < *griki*; dial. (Stenderam) *plasišķi*¹⁸⁰ laikam < **plašišķi*; *trešais*, *dižais* Rucavā FBR VII 124 blakus *uotraiš*, *jaunaiš* u. c. turpat; dial. *sauči* < *šauči* «kurpnieki» (skat. ME s. v.) u. c.

106. §. Līdzskaņu zudums disimilējoties. 1. l. n, r: dial. *kai[ɫ]sala*; dial. *liē[ɫ]ceļš*; dial. *liē[ɫ]saišķis*; dial. *skalma[ɫ]ka*; *drienes* laikam < **drignenes*, sal. lei. *drignēs* un la. *drigin* (laikam < **drigni*) Dundangā FBR V 129; dial. *cau[r]dures* FBR VII 139 u. c.; dial. *ē[r]bergis* FBR IX 100 un *ērbe[r]ģis*; dial. *p[r]īpirte* «pirts priekšistaba» Rucavā FBR VIII 141; dial. *[r]uōdere* II¹⁸¹ ME s. v. un dial. *[r]uōritis*² ME s. v. Latv. valoda necieš divu *r* vienā vārdā.

2. Atsevišķi gadījumi: *virēksne* «*spiraea ulmaria*» laikam < **viēgrēksne*, skat. ME s. v.; *Dunalka* laikam < **Dugnalka*, skat. FBR VIII 6¹⁶⁷; vietvārds *Aū[g]s[t]kalniņi* FBR XII 139; dial. *ma[ɫ]k[cirksnis]* ME «vieta mežā, kur malka cirsta»; dial. *[d]ūdieviņš*¹⁸² ME; *[p]aceple* EH u. c.; piemērus no vietvārdiem dod arī E. Hauzenberga FBR XII 138 sk. un 143.

Izlokšņu piemērus haploloģiskam zilbes zudumam skat. FBR VII 136 un XV 190.

3. Izlokšnēs zūd — arī saliktenos un teikuma sakarā — svelpenis *c* resp. *dz* priekšā; piem., *kru[s]ts* (ģen. *krusta*); *ma[n]s[cir]is*; *mē[s] dzeram*, skat. arī FBR XII 138, XV 21, XVIII 37.

4. Disimilējoties zūd *k*-skaņa vārdos ar *-kšk-* vai (augšz.) *-kšk-* (< *-kšk-*), pie kam pa lielākaļ daļai zūd pirmais *k*; piem., augšzemn. izl. ģen. *piršku* (: nōm. *pīrkstis*); *makšere* : rakstu val. *makškere*.

Lejzemnieku skaņu kopai *-kš-* ļoti bieži (ne vienmēr!) atbilst augšzemn. *-šk-*; piem., *aūškā* «augšā»; nōm. *tuški* «tukši». Šī augšzemn. skaņu kopa *-šk-* var būt radusies no *-kšk-* < *-kšk-* < *-kstj-*, vai no *-šk-* < *-stj-* resp. *-skj-* (kamēr tai atbilstošā lejzemn. skaņu kopa *-kš-* var būt cēlusies no *-ks[tj]-*), vai arī — vismaz dažos gadījumos — ar metatezi no vecāka *-kš-*. Skat. Lē. Gr. 165 sk.¹⁸³ un FBR V 150, VI 36, 93, VII 139, VIII 41, 87, 103, IX 135, X 27, XI 106, 131, XII 33, 70, XIII 47, 87, XIV 185, XV 171, XVI 45.

¹⁸⁰ [«weitläufig (plaši)» ME III 320. — V. D.]

¹⁸¹ [uōdere II «Steuer im Boot, am Schlitten (stūre)» — ar disimilāciju no vlv. *Ruder* ME IV 412. — V. D.]

¹⁸² [dūdieviņš «Seeregenpfeifer (tārtiņš) — Charadrius hiaticula» ME I 524. — V. D.]

¹⁸³ [= La. gr. 231 sk. — V. D.]

i) Metateze¹⁸⁴

65 107. §. Blakus esošu skaņu metateze. a) Līdzskanis + līdzskanis. Laikam jau ide. pirmvalodā ir mums nezināmos apstākļos mainījušies *sk-* un *ks-*, *sp-* un *ps-*, *st-* un *ts-* > *s-*. Sal., piem., la. *skubināt*, lei. *skūbinti*, go. *-skiuban* «grūst»: skr. *kṣōbhayati* «iekustina»; la. *stīrna*, lei. *stīrna*: sensl. срѣна; la. *sařgs*, lei. *sārgas*: kr. *сторож* (sal. ķeltu (*t*)s < *st*).

Visās baltu valodās¹⁸⁵ *ks*, *gz* (lei. valodā arī *kš*, *gž*) < *sk*, *zg* (lei. valodā arī *šk*, *žg*) līdzskaņu priekšā; piem., inf. *tūkst* Galgauskā (blakus pag. III pers. *tūska*); *megzt* Etn. II 97, lei. *mēgzti*¹⁸⁶ (blakus lei. tag. I pers. *mezgù*) u. c., par ko arī Būga Tiž. II 470. Formas *kā*, piem., la. *mēzgis* (blakus *mēzgam*) ir jauninājumi.

Atsevišķi gadījumi: dial. *stiēbr*² «salmu kaudze» FBR VII 23 < **stierba* < *stirba*; *viēdrepē*² FBR XI 105 «vērdipš»; *iznigžēit* FBR XII 33 «izmežgīt»; *šķiēdralce* «šķirgata», skat. ME s. v.; *vegda* < *veđga* u. c.; piemērus ar (*ts* >) *c* < *st* sniedz FBR XIV 142¹⁸⁷ un (no slavu valodām) Macheks Studie o tvoř. výr. expres. 79 sk.

b) Patskaņa savienojums ar sekojošu *r*, *l*, *n* vai *m* un otrādi līdzskaņu priekšā: *desmit* < *desimt* = lei. *dēšimt*; dial. *piēdrabs* < *piēdarbs*; *primš* (lei. dial. *prim*) «pirms» u. c.

108. §. Šķirtu skaņu metateze. a) Vienas skaņas pārstatījums: dial. *brede* < *bedre*¹⁸⁸; augšzemn. *krastūls* FBR XII 71 «kastruolis» u. c.

b) Savstarpējs pārstatījums: dial. vietvārds *Dulēnka* FBR VI 9¹⁸⁹ «Dunalka»; *caumurs* «caurums»; *slēmere* «strēmele»; *parans* < *panars* «kule»; *purvelis* FBR IV 55 «pulvērs»; *Jēpaks* FBR V 127 jeb *Japaks* VII 42 «Jēkabs»; *letece* < *lecele*; *velmieres* FBR XII 15 «vērmeles»; augšzemn. *moroda* < *modora* FBR XII 71; sal. arī *nuōtaļ*, *sēnala*, *tūdaļ* ME s. v. un FBR IX 10¹⁹⁰ un vietvārdu *Ārlava* (vāc. *Erwalen*) FBR VIII 6¹⁹¹.

¹⁸⁴ Piemērus no vietvārdiem min E. Hauzenberga FBR XII 143 sk.

¹⁸⁵ Arī zviedru valodā, par ko Norēns Altschved. Gramm. 263 sk.

¹⁸⁶ [*mēgzti* «siet mezglā; adīt» Llv. 383. — V. D.]

¹⁸⁷ [Sai izdevumā III 2, 142. — V. D.]

¹⁸⁸ [Pirmpublicējumā: — V. D.]

¹⁸⁹ [Sai izdevumā III 1, 433. — V. D.]

¹⁹⁰ [Sai izdevumā III 1, 480 sk. — V. D.]

¹⁹¹ [Sai izdevumā III 1, 464 — V. D.]

k) Līdzskaņa pielikums un iespraudums

109. §. *j, v*. Kā slavu valodās (par ko Meijē Slavia I 197), tā arī baltu valodās ar *j* un *v* dažkārt novērš hiātu (arī teikuma sakarā). La. valodā tas gadās tikai izlokšnēs; piem., *pa-j-ecēt* Pas. IX 158; *tuju* < *tu[v]u*; *nu-v ir laiks*; *Rūven* < *Rū[j]ene* u. c. Le. Gr. 111. § un FBR III 104, IV 66, V 128, VI 37, 52, 53, 66, VII 20, 42, 139, VIII 41, 87, 121, IX 124, 136, X 27, XI 104, 105, 131, XII 15, 32, 33, 53, 69, 144 sk., XIII 26, 46, 72, 87, 105, XV 37, 60, 173, XVI 129, XVII 52, 84, 123, XVIII 36. Tur ir minētas arī izlokšņu formas ar vārda // sākumā pieliktu *j-* vai *v-*, piem., *j-irbe*, *v-uts* (par ko A. Abele Fil. mat. 62). 66
Pildā FBR XIII 46 atrod tādu pieliktu *v-* gan *u*, *ūo* un *ū*, bet ne *ū*, *uō* priekšā, par ko A. Abele FBR XVI 129.

110. §. *r*. Izlokšnēs nereti, it sevišķi aizgūtos vārdos, iesprauž *r* starp garu patskani vai divskani un līdzskani; piem., *ķērde*, *buōrd[el]*, *stiērnis* u. c., skat. arī FBR III 108, IV 88, V 126, VI 52, VII 41, VIII 67, 120, XI 40, 104, XII 69, 145, XIV 85, XV 60.

Tā kā šādā pozīcijā vecs *r* var izlokšnēs arī *z*ust (skat. 101. §), tad dažkārt, kur vārda etimoloģija nav skaidra, paliekam neziņā, vai vecāka ir kāda forma ar *r*, vai bez *r*.

r-skaņas zudums un iespraudums ir vedams sakarā — vismaz daudzos gadījumos — ar to, ka līdzskaņu (sevišķi zobu slēdzenų) priekšā *r*-vibrējumi var būt vāji un tāpēc neskaidri sadzirdami, tā ka *r*-skaņas lietāšanā var maldīties (sevišķi neparastos, piem., aizgūtos vārdos). Dažos gadījumos te var būt darišana ar «tautas etimoloģiju».

111. §. *s, (š)*. Kā zināms, ide. valodās nereti vienas saknes vārdos mijas vārda sākumā kāds nebalsīgs slēdzenis un *s*-savienojums ar šo slēdzeni. Tāds vecs «mobils» *s*-laikam ir la. vārdos (dial.) *skaudze* (sal. vav. *schoche* «siena guba») «kaudze», *starpa* (blakus lei. *tārpas*) u. c.¹⁹²

Bet latv. valodā sastop tādu *s-* (no kam *ķ-* priekšā radies *š-*) nereti arī aizgūtos vārdos kāda nebalsīga slēdzena priekšā; piem., dial. *skraucis* «drēbnieks» Pas. VIII 384 no polu *krawiec*; *šķēde* < *ķēde* u. c., skat. arī FBR IV 54, VII 41 u. c. Tādu *s*-pielikumu atrodam arī lībiešu valodā, kur to var izskaidrot kā hipernormālismu: lībiešu valodā vārdi senāk varēja sākties tikai ar vienu līdzskani, un tāpēc lībieši aizgūtos vārdos svešo *sp-*, *st-*, *sk-* vietā runāja tikai *p-*, *t-*, *k-*; kad tie vēlāk centās pareizi atdarināt svešos savienojumus *sp-*, *st-*, *sk-*, tie varēja te viegli maldīties un runāt kādu *s-* arī nevietā. Kad lībieši sāka latviski runāt, šāda lieka *s-* piespraušana varēja vēl turpināties latviski runājošo lībiešu izrunā — arī tīri latviskos vārdos, un no lībiskajām izlokšnēm daži tādi vārdi ar lieku *s-* varēja iekļūt arī pārējās izlokšnēs. Paralleles tam min Kalima Ann. acad. scient. fenn. (ser. B) XXVII 72 un Ravila turpat 253. Lībiešu ietekme tomēr šai lietā nevar būt vienīgais iemesls, jo citādi nebūtu lāga izprotams, kāpēc lieko *s-* sastop

¹⁹² Leišu piemērus min E. Frenkelis KZ L 200 sk. un Brückners turpat LI 224.

galvenām kārtām aizgūtos vārdos. Dažos gadījumos šis s- var būt pārņemts no formas vai nozīmes ziņā līdzīgiem vārdiem ar vecu s-, kas visdrīzāk varēja notikt ar sākumā vēl svešajiem aizguvumiem. Bez tam, vienā otrā gadījumā tāds lieks s- varēja rasties, nepareizi sadalot vārdu savienojumus: kad, piem., svešais *pīķis* vēl nebija ieviesies, savienojumu, piem., *šis-pīķis* varēja nepareizi uztvert kā *šis spīķis*; sal. ar to pr. scrisin «krustu» FBR X 54¹⁹³. //

67 112. §. *k, g*. Visās baltu valodās dažkārt sastop etimoloģiski neattaisnojamu *k* vai *g* svelpēnu resp. šņāceņu priekšā, it īpaši ja aiz svelpēna resp. šņāceņa seko vēl kāds līdzskanis. Pa laikam ir vēl blakus arī formas bez šāda *k* resp. *g*; piemēri atrodami arī FBR IV 88, V 126, 134, VI 37, 52, VII 23, 41, VIII 68, 120, IX 101, X 27, XI 40, 71, 131, XII 14, 53, 69, XIII 46, XIV 60, 85, 185, XV 21, 60, XVI 85, 118.

Šāds it kā iesprausts *k* vai *g* radies ne visur vienādi. Pirmkārt, dažos vārdos šis aukslējenis pārņemts no šā vai tā asociētiem vārdiem ar vecu aukslējeni. Tā, piem., jau Zubatijs IF VI 280 ir izteicies, ka la. *apakša* (: lei. *apačiā*) savu aukslējeni laikam ir dabūjusi no nozīmē pretējās *augšas*; ka tas tiešām tā, to skaidri rāda augšzemn. *opauška* (kam blakus *auška*, skat. 106. §, 4), kur arī *au* no vārda ar pretējo nozīmi. Blakus *augšai* un *apakšai* tālāk varēja rasties arī *iekša* un *priekša* ar *-k-*. — Dažos citos gadījumos liekais aukslējenis ir laikam radies, kontaminējot formas ar daudz maz līdzīgu nozīmi; tā, piem., la. *bakstīt*, lei. *bakstītis* «grūstīties» (sal. lei. *bakioti* «grūstīties», *bāķterēti* «knābāt» u. c. un *bastītis* «grūstīties», *bāstelēti* «grūstīt» u. c.). — Treškārt, ir gadījumi, kur formas ar it kā iespraustu *k* vai *g* radās no 107. § minētās metatezes. Tā, piem., *līdzds* (: lei. *līdzas*) < **līdzd(a)s*, kur *līdzd-* no sinonīmiem *līdz-* (skat. BB XXIX 188¹⁹⁴) + *līdz-*; līdzīgā kārtā dial. *īksts* «īsts» < *īkt(a)s*, kur *īkt-* no *īsk-* (sal. lei. dial. *įskiai* «īsti» Слблт. эт. 56 un 204¹⁹⁵) + *ist-* (la. *ists*, sensl. *истъ*). Pēc tam kad šā vai tā bija radušās dubletes ar un bez *k* resp. *g*, varēja iestāties zināma svārstīšanās *k* un *g* lietāšanā svelpēnu vai šņāceņu priekšā; sakarā ar to dažos vārdos varēja tiešām iespraust lieku *k* vai *g* svelpēna vai šņāceņa priekšā (tā, piem., aizgūtajā *plākštera* vārdā) un vienā otrā gadījumā arī izmest vecu aukslējeni, skat. Изв. XVII 4. 122 sk.¹⁹⁶

Dzelzavā, Cesveinē un Lubānā sastop arī tīri fonētiski radušos sekundāru *k* (no Cesveines A. Elksnītis min FBR IX 136 tai vietā arī *x*), proti *s, š* un *t* (*c, č*) priekšā, bet tikai aiz kritoša garuma (šais izloknsēs

¹⁹³ [Sai izdevumā III 1, 503. — V. D.]

¹⁹⁴ [Sai izdevumā I 299. — V. D.]

¹⁹⁵ [Sai izdevumā II 218 un 349. — V. D.]

¹⁹⁶ [Sai izdevumā II 430 sk. — V. D.]

arī no ~, un krītoša garuma beigas tur nebalsīgu troksneņu priekšā izrunā nebalsīgi!). Dzelzavā un Cesveinē tādos gadījumos *k* normāli ierodas tikai aiz *ū*² un *ou*² (< *āu* un *au*), pie kam *ū* šāda *k* priekšā dažkārt izklausās kā (iss) *u*. Lubānā šādu *k* dzird arī aiz *i*², *ēi*², *āi*², *ūi*², *u*, *i* (< *v* resp. *j*), bet ne aiz *ū* (< *uo*) vai *i* (< *ie*); kā aizrāda Zirņitis FBR XVII 123, Lubānā līdzīgos gadījumos *z* vai *ž* priekšā ierodas *g*, piem., *māigze*.

113. §. *t.* a) Kā dažās leišu izloksnēs un slavu, albāņu un ģermāņu valodās, tā arī latv. valodā *sr* > *str*; piem., *strāva* : lei. *sr(i)ovē*.

b) Ļoti daudzās izloksnēs *ns*, *ņš* > *nc*, *ņč*; piem., *ganc*, *viņč*, *Ancis*; arī *nz* > *ndz*; piem., *piņdzele*.

Mazāk izplatīti ir *lc*, *ļč* < *ls*, *ļš*, pie kam *lc*, *ļč* pa laikam sastopami tikai viensk. nōminātīva galotnē (piem., *vēsalc*, *teļč*), bet nedaudzās izloksnēs arī vārda vidū (piem., *pilcāts*, *maļčana* «maļšana»). Rūjienā FBR III 48 arī — *dzeldze* «dzelzs», kur var domāt arī par asimilāciju. //

114. §. a) Iespraudums starp nāseņiem un *r*, *l*. *nr* > 68 *ndr*, piem., mājvārdā *Jaundrāji* FBR XII 146 < *Jaun-arāji*.

Savienojumu *mr*, *ml* baltu valodās trūkst, atskaitot formas, kas (kā, piem., lei. *imliōti* blakus *imbliōti* «vairākkārt jemt») var būt pavēli jaundarinājumi, un salikteņus (piem., la. *āmrija*). Un tā kā arī dažās citās ide. valodās *mr*, *ml* > *mbr*, *mbl* (no kam vārda sākumā *br-*, *bl-*), tad ir izteiktas domas, ka tas pats noticis arī baltu valodās; bet trūkst gluži drošu piemēru.

b) Pirmajos tekstos sastop rakstījumu *-mpt-* tagadējā *-mt-* vietā, piem., *yem pt* «jemt»; no tagadējām izloksnēm ir zināms tikai *-mt-*.

c) *ērglis* laikam < *erelis* (ko sastop vēl augšzemn. izloksnēs; arī leišiem ir *erēlis*). *-gl-* te varēja rasties no *-dl-* (skat. 118. §), un starp *r* un *l* var būt zudis kāds patskanis (skat. 39. §). Tā tad formā **ērlis* < *er(e)lis* starp *r* un *l* ir laikam vispirms ieradies *d*; sal. arī vietvārdu *Ērgļi* (v. *Erlaa*). Adjektīvs *kurls* rāda, ka *-rl-* > *-rdl-* tikai aiz gaŗa patskaņa vai divskaņa; tāmn. *kuo[r]dls* (< **kuordl(a)s*) jeb *kuordals* «kurls» rāda aiz gaŗuma gaidāmo *-rdl-*.

1) Gaŗi līdzskaņi un to liktenis

115. §. Ide. pirmvalodā gaŗi līdzskaņi, šķiet, nav bijuši parasti. Vārdu atvasinājumos tomēr nereti sagadījās blakus divi zobu slēdzeņi, no kam baltu un slavu (arī grieķu) valodās radās svelpēņa savienojums ar sekojošu zobu slēdzeņi (par to arī R. Kents Language VIII 18 skk.); piem., la. *vest*, lei. *vēsti*, pr. *west* (sl. *vesti*), la. *vēzdams*, lei. *vēzdamas* : la. *vēdu*, lei. *vedū* (sensl. *ведъ*), pr. *wedais* «ved!»; la. *mest*, lei. *mēsti*, pr. *pomests* «unterworfen», la. *mēzdams*, lei. *mēzdamas* : la. *mētu*, lei. *metū*, pr. *metis* «metiens» u. c.

Bet tagad divu zobu slēdzeņu savienojumus tā vairs nepārveido: kur tagad no jauna sarodas kopā divi zobu slē-

dzeņi, tur runā — pa laikam — vienkāršu *t* resp. *d* vai arī (tā dažkārt saliktošos) gaŗu *t* resp. *d*.

atduot (izrunā: *a(d)duot*) dažās izloksnēs > *anduo*t. *abpuš* dažās izloksnēs > *avpuš* > *au*puš, citās > *āpuš*; gaidāmais **a(p)puš* būtu etimoloģiski neskaidrs un dažās izloksnēs sakristu ar prepozīciju *apuš* «apakš».

116. §. Gaŗus nāseņus un plūdeņus ar stiepto intonāciju runā starp īsu patskani un līdzskani; piem., *tīlts*, *duft*, *maīta*.

Izloksnēs gaŗš *l* ir radies arī no *ln*, skat. 96. § a.

69 Gaŗi plūdeņi un nāseņi ir dzirdami arī aizgūtos vārdos; piem., *stallis*, *paīna*, *ķeīme*, *ķeīra*. Augšzemn. izloksnēs šie gaŗumi aizgūvumos ir vismaz dažos gadījumos saīsināti, skat. arī FBR VI 93, VII 138, VIII 87, 103, IX 137, XI 15, XII 71, XIII 86, XIV 129, XVI 45, XVII 54, 84, 123, 151. Daudzās izloksnēs (sevišķi austrumu daļā) šos gaŗumus dažos aizgūvumos aizstāj plūdeņa resp. nāseņa sa-//vienojums ar kādu citu (sekojošu) līdzskani; piem., *elnē* «elle», *ķelve* «ķelle», *baļa* «balla», *naros* «narrs», *amba* «amma». mājvārds *Breīdeņi* E I 50¹⁹⁷ < *Brenneři* u. c., skat. FBR IV 86, VI 93, VII 138, VIII 68, 87, IX 137, XII 15, 33, 70 sk., 147, XIII 86, XIV 185, XV 171, Fil. mat. 65. Par *mb* < *mm* arī Svīcers (Schwyzer) KZ LXI 226 un Krečmers LVII 254; šie *ln* (*ll* vietā) un *rv* (*rr* vietā) varbūt (?) ir vedami sakarā ar *ln* > *ll* 96. § a un *rv* > *r* 99. § e.

117. §. Izloksnēs ir sastopami arī gaŗi troksneņi. Augšzemn. dialektā ir gaŗi šņāceņi resp. svelpeņi (arī aiz gaŗiem patskaņiem, divskaņiem un līdzskaņiem!) nōmenos ar -šana 138. §, adverbos ar -šus 348. § b un nākotnes formās no vārdiem, kam sakne beidzas ar *s*, *z*, *t*, *d*; piem., *veššana*, *veššus*, *veššu* «vedīšu», *vesti* «vedīši». skat. arī FBR V 149, VI 36, VII 138, VIII 18, 40, X 27, XI 106, 114, 130, XII 33, 52, 70, XIII 86, XV 43, 173, XVII 53, 124. Dažas nākotnes formas tur atšķiras no attiecīgajām pagātnes formām tikai ar savu gaŗo š resp. s; piem., *nāk*, *neššu* : pag. *nešu*. Šņāceņa resp. svelpeņa gaŗums šais formās ir sekundārs. Leišu formai *vēsiu* «vedīšu» var atbilst tikai la. *vešu*; augšzemn. *veššu* (ar asimilāciju) < **vesšu*, kas radās blakus inf. *vest* kā, piem., *likšu* blakus *likt*.

Alūksnē u. c. (skat. arī FBR VI 35, 36, VII 137, 138, VIII 40) vīr. k. pag. akt. divd. daudzsk. nōm. beidzas ar gaŗu -š (ar asimilāciju no -š(i)s, kas radās kontāminējot -ši un -sis = lei. -sys), piem., *strūdaišš*² «strādājuši».

Augšzemn. dialektā arī viensk. nōminātīvā dzird gaŗu -s, -š, piem., *sauss*, *mešš* (ģen. *meža*), skat. arī FBR V 149, VI 36, VII 138, VIII 40, IX 136, XI 103, 130, XII 33, 52, 70, XIII 80, XV 172, XVI 45, XVII 124 un šās grāmatas 91. §.

Tānnieku dialektā rodas gaŗi troksneņi patskanim zūdēt; piem., *raš* «rasa», *skattē* «skatītāji».

m) Citi artikulācijas veida pārgrozījumi

118. §. a) *tl*, *dl* > *kl*, *gl*. Kā leišu un dialektiski arī prūšu valodā (arī dažās citās valodās), tā arī latv. valodā *tl*, *dl* > *kl*, *gl* (par ko Gramons Bull. XXIV 25 sk. un Holthauzens IF XLVIII 263); piem., *āukla*, lei. *auklē* «aukla», pr. *auclo*

¹⁹⁷ [Mālpili. — V. D.]

«apauši» : av. *aōθram* «apavi»; *egle*, lei. *ēglē* : po. *jodta*; mājvārds *Dieklāvi* < *Dietlāvi*¹⁹⁸ Fil. mat. 118, skat. arī FBR XII 117, 143 un 146.

Tādas formas kā *skaitlis*, lei. *skaitlius* ir jauninājumi ar *t* no radu formām, kur aiz *t* neseko *l*.

b) *gn* < *dn* ir izlokšņu formā *mēgnis* BW 2505 un FBR XVIII 22 (skat. arī vietvārdus FBR XII 146) < *mednis*, kur starp *d* un *n* ir zudis kāds patskanis, sal. daudzsk. ak. *meddenoss* Mag. XX 2, 38 un nōm. *medenis* Stendera Gram.² 247 (par *dn* > *n* skat. 103. § b); līdzīgi dažās slavu valodu izloksnēs, par ko, piem., Ramovšs *Slavia* I 241.

Sastop arī *kn* < *tn*, kā arī leišu valodā (piem., dial. *tīknagas* Arch. Phil. III 65 < *lītnagas* «krams») un dažās citās valodās; piem., *Rēzekne* (v. *Rositten*, lei. *Rēzītē*, par ko Būga KSn. I 254), dial. *mynouknę* FBR XII 71 «minūte», mājvārds *Pikņi* < *Pitņi* E I 52¹⁹⁹ u. c., skat. arī Le. Gr. 118. § b. Tādās formās kā *putns*, *rātņs* u. c. starp *t* un *n* laikam ir zudis patskanis. //

c) *gn* < *bn* ir sastopams kā leišu valodā (piem., *lūgnios* < 70 *lūbnios*, kāds ragavu veids), tā arī latv. vietvārdos *Dignāja* (v. *Dubena*; skat. Le. Gr. 34²⁰⁰) un *Dunalka* < **Dugnalka* (v. *Dubenalken*; skat. FBR VIII 6²⁰¹); sal. ar to franču izlokšņu piemērus ar *km* < *pm*, ko min Meridži (Meriggi) IF XLIV 242.

d) Afrikāta ir šur tur cita līdzskaņa priekšā pārvērsta par berzeni: vietvārds *Mārsnēni* (v. *Marzenhof*) < **Mārc(ē)nēni* u. c. FBR XI 186²⁰²; dial. *piēzdesmit*² FBR XII 15 < **piēzdesmit* «50».

n) Balsīgu un nebalsīgu troksneņu maiņa

119. §. a) Saknes beigās un piedēkļos: *ašķi* : *ažgi*; *liksta* : dial. *ligzda* FBR VIII 41; *naiks* : *naigs*; *sniekt* : *sniegt*; *valks* : *valgs* u. c.

b) Vārda sākumā: *blakts* (lei. *blākē*) : *plakts*; *desmens* : *tesmens* (lei. *tešmuō*); *gruveši* : *kruveši* u. c. Le. Gr. 181 sk.²⁰³

c) Šādi (arī radu valodās sastopami) svārstišanās gadījumi nav visi vienāda vecuma un cēluma. Dažos gadījumos šī svārstišanās laikam ir vedama sakarā ar to, ka troksneņu priekšā zūd starpība starp balsīgiem un nebalsīgiem troksneņiem. Citur var būt kontāminētas dažādu sakņu formas. Tādos gadījumos kā dial. *atnezu* «atnesu» blakus *nesu* jeb augšzemn. *pūosaga*² «pasaka» nebalsīgais troksnenis aiz neuzsvērtā

¹⁹⁸ [Viesienā. — V. D.]

¹⁹⁹ [Morē. — V. D.]

²⁰⁰ [=La. gr. 51. — V. D.]

²⁰¹ [Šai izdevumā III 1, 464. — V. D.]

²⁰² [Šai izdevumā III 1, 538. — V. D.]

²⁰³ [La. gr. 252. — V. D.]

patskaņa var būt balsīguma ziņā asimilējies blakus esošiem patskaņiem, par ko arī A. Ābele FBR XVI 159. Dial. *puz'otra* < *pus'otra* atgādina ar Verneru likumu izskaidrojamos ģermāņu valodu faktus. Sur tur varbūt saknes sākums ir — balsīguma ziņā — pielīdzinājies saknes beigām un otrādi. Tādi gadījumi kā *pudele* : *budele* varbūt ir skaidrojami ar lībiešu valodas ietekmi: lībiešiem vārda sākumā bija parasti tikai ne balsīgi troksneņi. //

II. VĀRDU MĀCĪBA

I. SALIKTĒŅI

71 120. §. Salikteņu sastāvdaļas. a) Ja otra daļa ir verbs, tad pirmā daļa var būt:

- 1) negācija, piem., *neļaūt*;
- 2) priedēklis, piem., *atļaūt*;
- 3) locījums ar atmestu galotni, bet tikai pag. pasīvā divdabja priekšā; piem., *paš[u]aūsts*.

b) Ja otra daļa ir kāds nōmens, tad pirmā daļa var būt:

- 1) nōmens, piem., *mugurkaūls*, *liēlmāte*, *saŕkanbalts*; arī divdabis, piem., *rāgušpiēns*, *guļamistaba*. Substantīva salikumā ar sekojošu adjektīvu nav īsti latviski; bet, piem., *gūodprātīgs* nav < **gūod(a)-prātīgs*, bet ir radies blakus *gūodprātībai* (vai *gūoda prātam*), kā, piem., blakus *vīeglprātībai* ir *vīeglprātīgs* u. c.

- 2) skaitlenis, piem., *viēndēlis*, *trešdiena*;

- 3) vietniekvārds, piem., *viņpasaūle*, *savdabīgs*;

- 4) verbs, piem., *ēstgriba*; ja pirmā daļa ir verba saknes forma, tad aiz tās var sekot tikai tāds nōmens, kas ir it kā šā verba objekts, piem., *valbacis* (= kas valba acis), *gruōzgalvis* (= kas groza galvu);

- 5) priedēklis, piem., *pamāte*, *āizkrāsne*, *pamazs*;

- 6) adverbs, piem., *līdzbrāucēji*;

- 7) negācija, piem., *nedaŕbs*, *nerātns*.

c) Ja otra daļa ir skaitlenis, tad pirmā daļa var būt:

- 1) skaitlenis, piem., *trīsdesmit*, *trīsdesmitais*, *trejdeviņi*;

- 2) *pus-*, piem., *pustreša*, *pusdivi*.

d) Ja otra daļa ir vietniekvārds, tad pirmā daļa var būt:

- 1) vietniekvārds, piem., *šitas*;

- 2) negācija vai *ik*, piem., *nekas*, *ik katrs*.

e) Ja otra daļa ir adverbs, tad pirmā daļa var būt:

1) priedēklis, piem., *iēpreti*;

2) negācija, piem., *nekur*;

3) adverbs, piem., *gan drīz*.

121. §. Salikteņu nozīme. a) Iteratīvsalikteņi, kuŗu daļas patur savu formālo patstāvību, noder vienkāršā vārda nozīmes pastiprināšanai; piem., *mazs mazs (virīnš)*. //

b) Kōpulatīvsalikteņos abām daļām ir tā pati attieksme pret citiem teikuma locekļiem, pie kam tās pa laikam patur savu formālo patstāvību; piem., *tēvs māte* (= vecāki), šādi *tādi, šis tas*. Formāli sakusušas ir abas daļas, piem., salikteņi *kurmēms*. 72

c) Determinatīvos nōminālsalikteņos viena (pa laikam — pirmā) daļa apzīmē (noteic) otru; piem., *lielceļš, sestdiena, vīrspuse, gāiņpēķis, ilgsēde*. Bieži — ne vienmēr — šiem salikteņiem ir sašaurināta nozīme; gan, piem., *linsēklas* (jeb dial. *linsēkles*) ir visādas linu sēklas, bet, piem., *trešdiena* nav katra trešā diena.

«Eksocentriskajos» nōminālsalikteņos abu daļu kopjēgums ir jāiedomājas kā kāda dzīva radījuma vai priekšmeta īpašība; piem., *mēlnace, sīrmgalvis*.

d) Nōmenu salikumos ar sekojošu verbālsubstantīvu pirmā daļa pa laikam ir uztverama kā otras daļas verbālā jēguma objekts; piem., *dziļ[n]kalis, labdaris*. Citādi ir, piem., ar *ruok-pelni* (Stendera vārdnīcā vēl ir *ruoku-pelnis*, kur *ruoku* laikam ir viensk. instr.) un *druvnesi* (trauku, kuŗā strādniekiem uz druvu nēs ēdamo).

122. §. Salikteņu forma. a) Pirmās daļas forma. 1. Celmu salikteņi. Salikteņi ar pilno un īsto celma formu pirmajā daļā ir latv. valodā gandrīz pilnīgi izzuduši. Zināmi ir šādi piemēri ar veco celma formu: dial. *dabravecis*, mājvārds *Gudraveči* E I 61²⁰⁴, *abrākasis* Liepmuižā, mājvārds *Salāgaļi* E II 29²⁰⁵, vietvārds Upemolle kādā 1255. g. dokumentā Bīlensteina Grenzen 118 skk., *acivāks* (pareizs ?) Elgera Dict. 424, *acimirkls* (pareizs ?) turpat 38 un 233, *trinītis, trizaris, trikājis*, vietvārds *Tribalsa kalns* E I 21²⁰⁶, *sirdēsti, sūmpurnis* (ja < **sunpurnis* un ne < **sunpurnis*). Kā citās valodās, tā arī latv. valodā pirmās daļas beigās dažkārt gaidāmā -ā vietā sastop -a < -o; piem., dial. *dienavid(u)s, āuzamilti* u. c. FBR XIV 128 sk. un XVI 99 un 104; mināmi arī dial. *astagaļi* (un *astigaļi*) blakus *astei*. Pa laikam tagad celma beigu patskanis

²⁰⁴ [Pļaviņas. — V. D.]

²⁰⁵ Par Le. Gr. 187¹ [La. gr. 259⁶. — V. D.] minētiem *Liēpādejiem* [Iecavā. — V. D.] skat. Augstkalna rakstu FBR X 114 sk.

²⁰⁶ [Mārsnēnos. — V. D.]

ir zudis; piem., *dienvīdus, astgaļi, upmale*. Šim zudumam var būt dažādi iemesli. Pirmkārt, blakus līdzskaņu celmiem dažkārt bija (pa laikam vēlāk radušies) ar patskani beidzošies celmi, un nereti līdzskaņu celmiem salikteņa pirmajā daļā piesprauda kādu «kompozīcijas» patskani; sakarā ar to varēja salikteņa pirmajā daļā blakus celma formai ar patskani beigās ierasties arī celma forma bez šāda patskaņa. Un, otrkārt, īsa patskanis celma beigās dažkārt var būt zudis arī tīri fōnētiski, skat. 39. § (-ā un -ē vietā varēja būt stājies -a < -o). Tā radušās īsākās formas bija ērtākas, un pēc to parauga varēja rasties arī citi salikteņi bez patskaņa pirmās daļas beigās. //

- 73 2. Locījumu salikteņi. Visbiežāk pirmajā daļā atrod abu skaitļu ģenitīvu; piem., *ugunsgrēks, acumīrkļis*. Bieži te svārstās starp vienskaitli un daudzskaitli; piem., *lauku* un *lauka irbe, ganu* un *gana meitas* (sākumā laikam: viensk. *gana meita*, daudzsk. *ganu meitas*) u. c., skat. arī FBR XIV 87.

Ar nōmin. pirmajā daļā: *liēlskungs*, ģen. *liēl(a)kunga*, dat. *liēlkūngam* (dial. arī *lielskungam* FBR VIII 69); *trīsdemit* u. c.

Ar akuz.: *šūodien[u]* (runā dažkārt arī, piem., par šūodienas darbu u. c.); dial. *pirmu(o)diena, uotru(o)diena, trešudiena*.

Libiskajās izloksnēs, kur ir lietājams ne ģen., bet dat. possessivus, sastop arī datīvu pirmajā daļā; piem., *tammāt* «tā māte» u. c. FBR XIV 87.

Arī locījuma beigās patskanis tagad bieži ir zudis, pa daļai laikam celma salikteņu ietekmē: kad -ā bija saīsināts par -a, pēc *diēnavīdus* : *diēnvīdus* parauga, piem., arī blakus nōminātīvam **liela māte* varēja rasties tagadējā *lielmāte*. Pa daļai tomēr patskanis var te būt zudis arī tīri fōnētiski, piem., *sēt[a]svīdus*.

Nereti tā tad paliekam neziņā, vai kādam saliktenim pirmā daļa ir celma, vai locījuma forma, piem., *galdauda* vārdā.

Libiskajās izloksnēs (kur zuduši arī tagadējā rakstu valodā sastopamie īsie galotņu patskaņi) ir sastopami arī tādi salikteņi ar -s pirmās daļas beigās kā, piem., *vakarspus* «vakarpuse» (skat. Le. Gr. 189²⁰⁷ un FBR XI 72, XIII 67, XIV 61 un 87) un tāda tipa salikteņi kā, piem., *zemen ziēdī* «zemeņu ziedi» u. c. FBR XIV 87 un *kūtaūgš* «kūtsaugša», ko E. Hauzenberga Ceļi III 111 skk. (ar daudziem piemēriem) ticami izskaidro ar lībiešu valodas ietekmi.

b) Otrās daļas forma. Dažos gadījumos otra daļa ir paturējusi savu pirmatnējo formu nepārveidotu, piem., *mugurkauls, trešdiena, atbālss*; tā tas mēdz būt ar adjektīviem (piem., *ieskābs*), formām ar *ne-* (piem., *negudrs, nedarbs*), atskaitot no tām atvasinātus personu vārdus (piem., *nedarbis*), un pa laikam arī ar locījuma salikteņiem (piem., *ugunsgrēks*) un ar salikteņiem bez nozīmes sašaurinājuma, piem., *līnsēklas*

²⁰⁷ [= La. gr. 261. — V. D.]

(blakus dial. *linsēkles*). Citos gadījumos otra daļa pa lielākai daļai beidzas ar *-is* vai *-e*, proti — ja saliktenis apzīmē ko dzīvu — ar *-is* vīriešu kārtā un ar *-e* sieviešu kārtā, piem., *sīrmgalvis*, *sīrmgalve*. Pārējos gadījumos, pirmkārt, kārtā var palikt negrozīta (piem., *pagulte* : *gūlta*; *kājgalis* : *gals*); otrkārt, siev. kārtas vārdi pārvēršas par vīr. (sākumā: nekatras k.) kārtas vārdiem ar *-is*, piem., *pavasaris*, lei. *pavāsaris* (: *vasara*, lei. *vasarà*); *uzači*, lei. *aņtakiai* (: *acs*, lei. *akis*) u. c. Fil. mat. 102. Treškārt, vīr. kārtas vārdi pārvēršas par siev. kārtas vārdiem; tas pa laikam notiek tikai aiz piedēkļiem, it sevišķi aiz *pa-*, piem., *pavārte*, lei. *pavartē* (: *vārti*, lei. *vārtai*); *apkakle*, lei. *apkaklē* (: *kakls*, lei. *kāklas*). Šai kārtas maiņai var būt dažādi iemesli. Pirmkārt, dažas šādas formas varēja // sākumā būt adjektīvi ar klāt piedomājamu siev. kārtas substantīvu. Otrkārt, substantīvi ar *-is* (lei. *-ys*) beidzās viensk. lokatīvā — līdzīgi *ē*-celmiem — ar *-ē(j)* (lei. *-ēje*), un tā kā vietu nosaukumi kā *pavārte* ļoti bieži sastopami lokatīvā, tad blakus vecajam lokatīvam (piem., *pavārtē*) varēja pēc *ē*-celmu parauga piedarināt klāt jaunu nōminatīvu (*pavārte*, vecāka **pavārtis* vietā), pa daļai varbūt citu vārdu ietekmē (tā, piem., *pagalde* blakus *galdam* varbūt ir radusies — vecāka **pagaldis* vietā — pēc *pagultes* parauga).

Sausnējā, kā aizrāda J. Kauliņš BB XII 230 sk., nozīmē atšķirās celma salikteni (piem., *mežmele* «jebkuŗa meŗa mala») no locījuma salikteniem (piem., *meŗmala* «kāda zināma meŗa mala»).

Otrā daļā bieŗi sastopami tādi nōmeni, kas nesalikti nav lietājami, it īpaŗi darītāju vārdi ar *-is*, *-e*; piem., *labdaris*.

123. §. a) Daŗi kā atribūti lietājami salikteni ar nesaŗaurinātu nozīmi ir sastopami tikai ģenitīvā (vecs gen. qualitatis!); piem., *divģadu kumeļš*; *dzēlzasu rati*.

Tikai lokatīvā, ŗķiet, ir sastopams saliktenis *zaļbriēdā*, piem., *uōgas ēst zaļbriēdā*.

b) Tā kā divu vārdu savienojums tikai pamazām pārvērŗas par salikteni, tad daŗkārt var ŗaubīties, vai mums darīŗana ar salikteni, vai ar divu patŗāvīgu vārdu savienojumu. Droŗas salikteŗa pazīmes ir ŗādas: 1) nozīmes pārvēidojums; 2) viena daļa ārpus salikuma ir sastopama tikai pārvēidotā formā, piem., *patŗiesi* (citādi no *tiesas* vārda datīvs tagad var būt tikai — *tiesai*); 3) no salikuma atvasināts jauns vārds, negrozot pirmās daļas formu, piem., dial. *ŗuodiena*, kam pamatā akuz. *ŗuodien[ui]*.

2. REDUPLIKĀCIJA

124. §. Nepārprotama reduplikācija tagad latv. valodā sastopama gandrīz tikai substantīvos (par to arī Brenders Stud. balt. VI 84 skk.). Piemēri: *bāba*, lei. *bōba*, slavu *baba*; *tēte*;

gaigala : lei. *gaigalas* «pīlins», pr. *gegalis* (kāda nira);
paipala : lei. *piepala*, pr. *penpalo*, kr. *nepenel*; *vāvere*, lei.
voverē : lei. *vēveris*, pr. *weware* «vāvere»; *vaivariņi* jeb
vāveriņi; *papaŗde* : lei. *papartīs*; *teteris* : lei. *tētervīnas*;
dzeguze, lei. *geguŗē*, pr. *geguse* u. c. Par reduplikācijas formu
arī Meijē Bull. XXVII 136 skk.

3. NĒMINĀLO CELMU PIEDĒKLĪ²⁰⁸

a) Piedēklis -o (ide.), -ā

125. §. Noteikta (vīr. resp. siev. kārtas) nozīme šiem piedēkļiem tagad latv. valodā ir vairs tikai adjektīvu mēcijā²⁰⁹ un darītāju vārdos // ar *[-t]ājs* un *-ējs*. Arī saknes vokālisms vārdiem ar šiem piedēkļiem tagad var būt ļoti dažāds. Abstraktiem verbālsubstantīviem un darītāju vārdiem sākumā bija saknē ide. *o* resp. *ō*, un vēl tagad baltu valodās tādu vārdu saknē *a* < ide. *ō* ir sastopams biežāk par citiem patskaņiem; piem., *gans*, lei. *gānas*; dial. *bāigas*² FBR XV 35 «beigas»; dial. *piematas*² «pārmetumi» turpat 37; *apsaga* Fil. mat. 66 (ganu lakats jeb vilnaine); *taks*, lei. *tākas*; *sluōgs* u. c. No piederīgajiem verbiem dažkārt vecā *a* resp. *uo* vietā te ieviešas *e* resp. *ē* (piem., *beigas*, *apseŗa*, *ŗeks*, *slēŗs*), par ko arī Pr. Skardŗus Arch. Phil. V 61 skk.; par šiem piedēkļiem vispārī arī Veltens Bull. XXXIII 213 sk. un seviŗķi par fēminīno *ā*- arī Ribeco (Ribezzo) Donum natal. Schrijnen 347 skk.

Dažkārt svārstās starp *-a* < *o* un *-ā* (par to arī Lōmanis Genus und Sexus 14 sk.); piem., *kļavs* (lei. *kliāvas*) : *kļava*; *māŗks* (lei. *māŗkas*) : *māŗka* u. c. (leiŗu piemērus min arī Frenkelis KZ LVIII 277 sk.). Ir izteiktas domas, ka šāda svārstīŗšanās vedama sakarā ar nekatras kārtas zudumu (tā vēl Frenkelis ZsIPh. III 83), bet tās nav aizstāvas, skat. Symb. gramm. II 13 sk.²¹⁰, un visos droŗajos gadījumos kādam prūŗu vai slavu nekatras k. *o*-celmam arī leiŗu un latv. valodā atbilst *o*-celms. Retumis arī slavu valodās blakus kādam *o*-celmam sastop arī *ā*-celmu. Ka leiŗu un latv. valodā tādu gadījumu ir vairāk, izskaidrojams ar to, ka tādu locījumu, kuros *o*- un *ā*- celmiem tagad vienādas galotnes, leiŗu un latv. valodā ir vairāk nekā slavu valodās. Latv. valodā tādu locījumu ir vairāk nekā leiŗu valodā, un, kā liekas, arī svārstīŗšanās starp *o*- un *ā*-celmiem latv. valodā ir sastopama biežāk nekā lei. valodā. Ja daŗu locījumu galotnes

²⁰⁸ Sekojoŗā pārskatā būs runa tikai par daudzmaŗz vēl produktīviem vai kā citādi interesantiem piedēkļiem.

²⁰⁹ [Mēcija «dzimŗu atvasināŗšana jeb darināŗšana». — V. D.]

²¹⁰ [ŗai izdevumā III 1, 469 sk. — V. D.]

o- un *ā-*celmiem tagad sakrīt, tad var nozīmē līdzīgu vārdu ietekmē dažkārt *o-*celms pārvērsties par *ā-*celmu un otrādi, skat. Le. Gr. 193 sk.²¹¹

b) Piedēklis *-i*

126. §. Šis piedēklis vairs nav dzīvs; nav tam noteiktas nozīmes, un arī saknes forma vārdiem ar šo piedekli var būt dažāda. Baltu un slavu valodās šie *i-*celmi bieži ir seno līdzskaņu celmu pārveidojumi: abās celmu grupās bija sakritušas dažu locījumu galotnes. Latv. (un pa daļai arī leišu) valodā tie vīr. kārtas *i-*celmi, kas paturēja savu kārtu, gandrīz visi ir pārvērsti par *io-*celmiem; piem., *uōsis* (ģen. *uōša*) : lei. *uōsis*, ģen. (siev. k.) *uōsies* (jeb arī: *uōsio*); *piētis* (ģen. *piēša*; blakus siev. k. *piēts*, *-s*) : lei. (vīr. k.) *pēntis*, ģen. *pēnties*.

Izloksnēs, it sevišķi kursiskajās izloksnēs, *i-*celmus aizstāj *ē-*celmi, retumis — ja *i-*celma viensk. nōminātīvs bija neērti runājams — arī rakstu valodā; piem., *uodze* : austrumizlokšņu *ūdzs*¹ BW 31347, 1 var., lei. *angis*, pr. *angis*; *sakne* : *saknis* Mancela Lettus, lei. *šaknis* u. c.; bet: *krāsns* (= lei. *krōsnis*), no kam izloksnēs *krāss* resp. *krā[s]nc* (akuz. *krāsni*). //

c) Piedēklis *-u*

127. §. Substantīvu *u-*celmi rakstu valodā un vidus dialektā 76 vēl sastopami (arī aizguvumos!), bet adjektīvu *u-*celmi latv. valodā ir pilnīgi zuduši (arī leišu valodā tagad adjektīvu *u-*celmiem lielāko daļu locījumu darina pēc *io-*celmu parauga). Aizstāj tos *io-*celmi (piem., *dziļš* : lei. *gilūs*); blakus tiem dažreiz ir sastopami — pa daļai ar starpību nozīmē — *o-*celmi; piem., *drūošs*, dial. *drūoss* : lei. *drqsūs*; *plašs* un *plats* : lei. *platūs*.

d) Piedēklis ar *j*

128. §. Piedēklis *-(j)ē*. a) Ka vismaz daži *ē-*celmi, piem., *zeme*, lei. *žēmē*, pr. *semmē* u. c. saskaņā ar 86. § var *ē* priekšā būt zaudējuši *j-*skaņu, uz to norāda piederīgie daudzsk. ģen. (kā *zemju*, lei. *žēmiu*), tādas slavu formas kā sensl. *земѣ* (kur *-mlja* var būt < *-mjē*) un tādi latīņu vārdi kā *faciēs* «seja», *aciēs* «asums» u. c. Bet vismaz daži baltu *ē-*celmi varētu atbilst arī tādiem latīņu vārdiem kā *fidēs* «uzticība»; daudzsk. ģen. galotne *(-ju, lei. -jū)* varbūt varēja rasties arī

²¹¹ [= La. gr. 267 sk. — V. D.]

ño ide. *-ēom* < *-ēōm*. Par to arī E. Hermanis (skat. Idg. Jb. XII 35), Kūni (Cuny) Symb. gramm. I 85 skk. un Spechts KZ LXIII 70 skk.

b) Prīmāri *ē*-celmi ar dažādu nozīmi ir sastopami diezgan bieži; to starpā izdalās verbālnoĹmenu grupa (darbības vārdi, pa daļai ar pārveidotu nozīmi), piem., *pļāve* (lei. *pjovē*), *dures*, *slāpes*, *ēde*.

Nereti blakus *-e* ir *-a* (kā arī leišu valodā), piem., dial. *bērze* (pr. berse) : dial. *bērza* (kr. *бepъза*, serbu *бpъза*); dial. *viza* (lei. *vyžā*) : *vīze*; *vara* : dial. *vare* u. c. Dažos gadījumos *ē*-celma forma var būt radusies vispirms salikteņa otrā daļā saskaņā ar 122. § b.

Daži *ē*-celmi radušies no *i*-celmiem, skat. 126. §.

c) Ar šo piedēkli baltu valodās darina arī nosaukumus siev. kārtas būtēm. Tādas siev. k. formas ar *-e* ir iespējamās blakus visiem vīr. dzimuma vārdiem ar *-is* (pie tam nav vajadzīgs, lai katrā gadījumā jau iepriekš ir darināta vīr. k. forma ar *-is*): piem., *vāciēte* (lei. *vókietē*) : *vāciētis* (lei. *vókietis*); *palaidne* : *palaidnis* (sal. arī pr. wosee «kaza» : la. *āzis*, lei. *ožys*); arī — blakus visiem vārdiem ar *-nieks*; piem., *laūciniece* (lei. *laukiniņķē*) : *laūcinieks* (lei. *laukiniņķas*); bet tikai retumis — blakus citiem *o*-celmiem, piem., *nabadze* (lei. *nabāgē*) : *nabags* (lei. *nabāgas*).

Otrkārt, ar *-e* beidzas no adjektīviem darināti substantīvi, kas apzīmē pašu īpašību; piem., *kāre* : *kārs*; *lik sme* : *lik sms*; sal. lei. *lāisvē* «brīve» : *lāisvas* «brīvs».

Par formām ar *-e* salikteņu otrā daļā skat. 122. § b. //

77 129. §. *-(i)jo*-celmi ar viensk. nōm. ar *-is* (lei. *-ys*).

a) Prīmāri vārdi. 1. Ar šo piedēkli vēl tagad atvasina darītāju vārdus salikteņu otrā daļā, skat. 122. § b. Tikai retumis (kā arī leišu valodā) šādi vārdi sastopami arī ārpus salikumiem; piem., *svilpis* (putna vārds) : *svilp(ē)t*.

2. VerbālnoĹmenus ar citu kādu nozīmi (darbības, rīka u. c. nosaukumus) latv. valodā tikai retumis (biežāk jau leišu valodā) vairs darina ar šo piedēkli; piem., *režģis* (lei. *rēzģis* : *rezgū* «adu»); *bāzis* (tikla gremdējamais akmens) : *bāzt*. Vismaz daži no šādiem nōmeniem sākumā ir bijuši *i*-celmi; sal., piem., lei. *ātilsis*, *-ies* (vīr. k.) jeb *-io* «atdusa»; la. *drudzis*, lei. *drugys* : kr. *дрожь* (siev. k.) «drebuļi» : *дрожать* «drebēt». Ar to saskan saknes vokālisma zudumpakāpe tādos vārdos kā *spridis*, lei. *sprindis* : la. *spriest*, lei. *sprēsti*. — Saknē var būt arī gaŗš patskanis, piem., *nēši* : *nest*, *bridis* (lei. *brģdis*) : *brist* (lei. *brīsti*). Dažos gadījumos šis gaŗums sākumā varbūt ir radies salikteņa otrā daļā saskaņā ar 60. § c; sal., piem., lei. *ūzďoris* «aizdarīta telpa» : *ūzďarýti* «aizdarīt» u. c.

3. Beidzot ir ar šo piedēkli it kā primāri vārdi ar dažādu nozīmi, kam blakus — vismaz tagad — nav nekāda verba; piem., *ezis*, lei. *ežys*.

b) Sekundāri vārdi. 1. No adjektīviem ar šo piedēkli atvasina substantīvus, kas apzīmē tos, kam piemīt adjektīva izteiktā īpašība: *pelēcis*, lei. *pelēkis* : *peļēks*, lei. *pelēkas*; *vecis* : *vecs*; *šķērsis* : *šķērss* u. c. FBR XII 71. Lībiskajās izloksnēs tā beidzas arī govju vārdi, piem., *raibis* (: *rāibs*) u. c. FBR XIV 88. — Pavisam izolēts liekas latv. valodā dial. *traucis* «trauku taisītājs» (: *traūks*); sal. ar to lei. *kuŗpius* «kurpnieks» (: *kūrpē*) vai *ziemjs* «ziemeļvējš» (: *ziemā*).

2. Loti bieži šo piedēkli atrod saliktu substantīvu otrā daļā, skat. 122. § b.

3. Gaļgauskā ir sastopami arī sieviešu kristībvārdi ar *-is*, piem., *Edis*, *Maris*, *Lātis*.

c) Blakus formām ar *-is* (lei. *-ys*) dažkārt ir formas ar *-e* (lei. *-é*), piem., *mīnis* : *mīne*²¹² (leišu *niemērus* *min* arī Frenkelis KZ LVIII 279), un arī formas ar *-s* (= lei. *-as*), piem., *sapnis* (lei. *sapnys*) : *sapns* (lei. *sāpnas*; sal. ar to skr. *svāpnjam*, lat. *somnium* «sapnis» : skr. *svāpnāḥ*, lat. *somnus* «miegs»); *pūri*²¹³ (pēc *kviešu*, *miežu* un *rudzu* parauga ?) : *pūri*² (lei. *pūrai*; sal. arī gr. *πῦρος* un sensl. *пѣро*); *ūdris* : *ūdrs*, lei. (Dusetās) *ūdras* (nominatīvu *ūdris* < **ūdras* varēja uztvert kā (i)jo-celma formu, sevišķi izloksnēs, kur *r* > *r*).

130. §. Celmi ar *-jo-* visos locījumos. Tādi substantīvi — sākumā pa laikam nekatras kārtas, par ko PΦB LXXVI 307 sk.²¹⁴ un Zommers Balt. 243 skk. un 260 — ir (kā arī leišu valodā) reti un ar da-//žādu nozīmi, piem., *varš*, lei. *vārias*, pr. wargien. Ir baltu valodās arī daži tādi adjektīvu celmi, piem., la. *zaļš*, lei. *žālias*, pr. saligan. Latv. valodā tādi celmi ir vēlāk radušies arī no senajiem *u-* un *i-*celmiem; piem., *plašs* : lei. *platūs*; *dižs* : lei. *didis*.

131. §. Piedēklis *-jā*. a) Nereti bez noteiktas nozīmes (kā arī radu valodās): piem., *daļa*, lei. *daliā*, kr. *доля*; *saūja*, lei. *sāuja* u. c. Verbālnōmeniem ir pa daļai o-pakāpe saknē, piem., *dvaša*, lei. *dvasiā* : la. *dvešu*, lei. *dvesiū*; *paļas* : *pelt*; *sanašas* : *sanest*. Blakus tiem dažreiz ir iteratīvs verbs ar o-pakāpi; piem., *paļas* : *paļāt*.

b) Darītāju vārdi (nievīgi): *luōža*, *nepraša*, *nepieēža* u. c. (arī FBR XI 107 un XII 71); sal. lei. *ēdžia* «liekēdis», kr. *невежа* «nepraša» u. c. Nozīmes ziņā tiem pievienojas sekundāri atvasinājumi no substantīviem, piem., *bezkauna* : *kāuns*, *neguoža* : *gūods* u. c.

²¹² [*mine*, *mīnis* I «Stelle, wo Lehm getreten wird (mālu mīcītava)» ME II 646. — V. D.]

²¹³ [*pūri*² «Winterweizen (ziemas kvieši)», vietām arī «vasaras kvieši» ME III 449 sk. — V. D.]

²¹⁴ [Sai izdevumā II 582 sk. — V. D.]

Citādi sekundāri atvasinājumi ar šo piedēkli ir pavisam reti: *aūgša* : *aūgst*; *gaŗža* : *gaŗds*; sal. lei. *maŗia* «sikums» u. c.

c) Daŗķārt ir blakus celmi ar *-jā* un *-(j)ē*, piem., *uŗņa* : *usne*; austrumlei. *kundŗia* : lei. *kandē*, la. *kuōde*.

132. §. Piedēklis -ījo- : -ījā-²¹⁵. a) Kā liekas, tikai austrumu daļā un Vidzemes vidienē ir sastopami adjektīvi ar šo piedēkli, kas te nozīmē apmēram to, ko vācu *-haltig* (par nozīmes starpību starp *-ijs* un *-ains* J. Kauliņš FBR XIV 70 sk. ar daudziem piemēriem); piem., *mālijs*, *sālijs* u. c. FBR IV 55, VI 38, 94, VII 140, VIII 10, 88, 103, IX 132, 137, XI 18, XII 71, XIII 88, XIV 186, XV 174, XVI 46, XVII 85, 125. Tiem pievienojas substantīvējums *kramija* (Dunikā) «sausā plava» un mājvārdi *Cērpijas*²¹⁶, *Kalniņas*²¹⁷ u. c., sal. lei. *Vilkiŗā*, *Varnija*, pr. Warnye u. c. Ģeruļa Apr. ON 248. Nobālusi ir pirmatnējā nozīme dial. formā *slapijs* (skat. FBR IX 7²¹⁸) «slapjš», (Nīcas) govju vārdā *Baltiŗa* un mājvārdos kā *Aūgstijas*²¹⁹ (: *aūgst*).

Augšzern. izloksnēs adjektīvi ar *-ijs* > *-ejs* aizstāj arī rakstu valodas formas ar *-ējs*, piem., *vidiŗjs*, *munijs* «manējs» u. c., par ko arī Spechts KZ LIX 271.

b) Zemju vārdi kā *Latviŗa* u. c. ir samērā vēli jaunvārdi; sal. lei. *Prūŗiŗa* u. c.

133. §. Piedēklis -ējo-, -ējā-. a) Ar to joprojām — kā arī leišu valodā — var atvasināt primārus darītāju vārdus, kas apzīmē gan kādas darbības vienreizējo vai profesionālo darītāju, gan arī to, kas ko grib vai spēj darīt; piem., *kalējs* (lei. *kalēŗas*); *mūsu kalpi* ir *paliŗēji*; *zēns jau plāvējs*.

Verbālā daba šiem darītāju vārdiem ar *-ējs*, kā arī ar *-(t)ājs* 134. un 177. §, ir tik dzīvi izjūtama, ka tiem var būt arī reflektīvas formas // (skat. 201. §), ka tos var tuvāk apzīmēt arī adverbji vai prepozīciju savienojumi ar locījumiem un ka tiem daŗķārt ir objekts tai pašā locījumā kā attiecīgajam verbam.

La. *-ē-* (piem., ap Valmieru) šai piedēkli var atbilst ir lei. *-ē-* (*-ēja-*), ir lei. *-ē-* (*-ēja-*); leišu valodā te sastopamas abas intonācijas.

Latv. valodā atvasina darītāju vārdus ar *-ējs* tikai no primāriem verbiem; no citiem — ar *-tājs* 177. §. Retie izņēmumi šai ziņā ir sastopami tikai tautas dziesmās un retās izloksnēs, un proti — kā leišu valodā — no verbiem ar *-īt* ar *ā*-celmu tagadnē; piem., *ceŗa rāŗēj(iņ)a* BW 13971 var., *vāŗēj(iņ)a*² FBR XI 81.

²¹⁵ Ar *-ij-* no pirmbaltu *-ij-*, skat. KZ L 24 sk. [šai izdevumā III 1, 145 sk. — V. D.]

²¹⁶ [Virānē Lvv. I 164. — V. D.]

²¹⁷ [Jumurdā, Ergļos Lvv. II 22. — V. D.]

²¹⁸ [Sai izdevumā III 1, 480. — V. D.]

²¹⁹ [Liepkalnē Lvv. I 51. — V. D.]

No primāriem verbiem šos vārdus latv. valodā vienmēr atvasina no pagātnes celma (pa laikam, ne vienmēr, tā arī leišu valodā); piem., *devējs* : *devu* (*duot*).

Latv. valodā blakus tādām formām ar *-ējs* ir arī formas ar *-ājs*, skat. 134. §.

Piedēklis *-ējo-* ar to pašu nozīmi sastopams arī slavu valodās.

b) Otrkārt, ar *-ējs* beidzas adjektīvi. 1. No laika un vietas adverbiem (retumis arī no substantīviem) atvasināti adjektīvi laika resp. vietas apzīmēšanai; piem., *vakarēj(ai)s* (= vakar bijušais), *tagadēj(ai)s*, *vīrsējais* (= vīrsū esošais), *galēj(ai)s* (= pašā galā esošais). Spechts domā KZ LIX 269 skk., ka šo adjektīvu *-jo-* esot senā relatīvpronōmena celms.

2. Atvasinājumi no posesīvpronōmeniem: (substantīvi) *manēj(ai)s*, *tavēj(ai)s*, *mūsēj(ai)s*, *jūsēj(ai)s* (piem., *mūsējais aizbraucis uz pilsētu*). Šos pašus vārdus lieto arī kā adjektīvus, pa laikam ar noteikto formu, pie kam aiz šāda adjektīva atribūta funkcijā substantīvs bieži ir jāpiedomā klāt no konteksta; piem., *tava vara nav tik liela kā manējā*.

Vidzemes libiskajās izloksnēs, kur sastopams ne gen., bet dat. possessivus, atvasina tādas formas ar *-ējs* arī no datīviem; piem., *muīseš* < **muīsešs* «mūsējs»; *viņameš* «viņēj(ai)s», *viņimeš* «viņiem piederīgais», *šimeš* «šim piederīgais», *saimecameš* «saimniecei piederīgais» u. c. FBR IV 92, VIII 72, XI 76, XIV 64 un 88, XV 62 un 68.

Formas *manēj(ai)s*, *tavēj(ai)s*, *savēj(ai)s* liekas atvasinātas no kāda lokatīva, kas beidzās ar *-ē(i)*²²⁰, sal. lei. *mūsyjis* : lok. *mūsȳ* un latv. frazi *manē* (lok.) *tie bērni jau nav; viņi visi tevē*.

3. No skaitļiem atvasinātas formas, kas blakus daudzskaitļiem aizstāj pamata skaitļus: *viēnēji*, *divēji*, *trejēji* (arī: *treji*), *četrēji*, *piecēji*, *sešēji*, *abēji*; piem., *viēnējas dur(v)is*; *divēji svārki*; *trej(ēj)as bikses*. Tā kā *divēji* (ar *div-* < *duo-*) un lei. *dveji* nav // šķīrāmi, tad jādomā, ka *divēji* < 80 *divēji* (kā vēl runā, piem., Bērzaunē, Drustos, Ērgļos, Galgauskā, Piebalgā, Sausnējā, Skujenē, Zaubē u. c. Vidzemē), pie kam par paraugu šim jauninājumam varēja būt jau minētie adjektīvi ar *-ējs*.

4. Atvasinājumi no adjektīviem: *stāignējs* : *stāigns*; *grūsnējs* : *grūsnis*; *sāusējs* : *sāuss*; augšzemn. *soldanējs* «sal-dens» : *soldans* «salds» u. c.

134. §. Piedēklis *-ājo-* : *-ājā-*. a) Blakus darītāju vārdiem ar *-ējs* 133. § a ir — pa laikam sinōnimas, tikai retumis nozīmē atšķirušās — formas ar *-ājs* (arī ar *-ā-*), bet ne visās izloksnēs vienādā apjomā un ne no visiem primāriem verbiem.

²²⁰ Par to arī Spechts KZ LIX 272.

Vecākā forma ar šo piedēkli laikam ir izlokšņu lielākajā daļā un arī rakstu valodā lietājama *arājs* (vismaz vienā izlokšņu daļā blakus profesionālam *arājam* var būt kāds nejaušs, vienreizējs *arējs*); šis *arājs* liekas radies kontāminējot *arēju* un **artāju* (sal. lei. *artójas*, pr. *artoys* un sensl. *παται* «arājs»). Citādi visvairāk ir izplatīti tie vārdi ar *-ājs*, kam saknē ir ē: *dzērājs* «žūpa» (šai nozīmē arī rakstu valodā, blakus kādam gadījuma *dzērējam*), *ēdājs* (dažās izloksnēs ar citu nozīmi nekā *ēdējs*) u. c., skat. bez Le. Gr. 135. § a arī FBR III 38, 51, VI 54, VII 130, VIII 10, IX 137, XI 10, 132, XIII 48, 81, 102, XIV 186, XV 147, 174, XVII 125.

b) Tikai izloksnēs, sevišķi austrumos, ir sastopami adjektīvi ar *-ājs* (nozīmē to pašu apmēram, ko formas ar *-uojs* 135. §, ar *-ains* 152. § un ar *-uots* 178. §), piem., *mālājs* «mālais», *dublājs*, *miglājs* u. c., skat. bez Le. Gr. 135. § b vēl FBR IV 72, VI 38, 57, VIII 88, X 28, XI 132, XIII 48, XIV 74, XVI 120.

c) Substantīvi ar *-ājs* (izloksnēs arī *-āja*, skat. FBR VII 121, IX 125, XI 10) līdzīgi vārdiem ar *-iens* vai *-iena* 151. §, *-aine* 152. § b un *-aite* 183. § apzīmē vispirms vietu, kur vairumā atrodas tas, ko apzīmē pamata vārds, piem., *trūdājs*, *dūksnājs*, *smiltājs* u. c. Sevišķi daudz ir tādu atvasinājumu no stādu vārdiem: *bērzājs*, *ēglājs* u. c. Atvasinājumi no labību vārdiem apzīmē vienskaitlī vietu, kur attiecīgā labība patlaban vēl aug (retāk) vai (biežāk) vēl redzami tās rugāji (pēc plaujas) resp. citāda veida palieki; piem., *linājs*, *āuzājs*, *rugājs* u. c. Daudzskaitlī atvasinājumi no stādu vārdiem apzīmē šo stādu stiebrus vai paliekas; piem., *āuzāji*, *kviesāji*, *ziņāji*, *vīrsāji* u. c. Tiem pievienojas *uōg(ul)āji*, *vasarāji* u. c.; sal. lei. *vasarójas*, *pupójas* «pupas stublājs» u. c.

135. §. Adjektīvi ar *-uojs* sastopami ne visur, bet it sevišķi pārejas apgabalā starp austrumizloksnēm un vidus dialektu; piem., *suluojs* «sulīgs», *miltuojs* u. c. Sausnējā, kā aizrāda J. Kauliņš FBR XIV 73, adjektīvi ar *-uojs* pa laikam apzīmē kādu pastāvīgu īpašību (piem., *miltuojs* tas, kas 81 vācu *mehlig*, *mehthaltig*), turpretī // formas ar *-ains* — kādu nejaušu, nepastāvīgu īpašību (piem., *miltains* «nejauši ar miltiem nokaisīts»). Piemēri arī FBR III 52, VI 94, IX 125 un 137, XVII 85. Sal. lei. vietvārdu *Kalnuojai* un pr. vietvārdus *Lax-dogen*, *Clawoge* u. c. (ja tur *-o-* nav < *-ā-*) Ģerula Apr. ON 248 (kur tie ir citādi uztverti), kā arī lei. *pienūitas* «ar pienu notriepts» (no *pienūotas* + **pienuojas* ?); *-uoj(a)s* no *-āj(a)s* 134. § b + *-uot(a)s* 178. §?

e) Piedēkli ar *v*

136. §. Diezgan izplatīti ir substantīvi ar *-ava* (< *euā*?) un *-uve*; retākas un pa laikam tikai izloksnēs sastopamas ir for-

mas ar *-eve*, *-uva*. Atskaitot vārdus ar dažādu nozīmi, šie substantīvi ir galvenām kārtām

a) vietas apzīmējumi, piem., *dumbrava*, *peņava* «pelce», *sielava* «dziļa vieta upē» u. c.; sal. lei. *velniavà* «velna lizds», sensl. дѣрѣво «mežs» u. c. Te pieder arī vietvārdi kā *Mēlnava*, *Dzelzava*, *Kalsnava*, *Saikava*, *Vēndzava*, *Cirava*, *Rucava* u. c., sal. lei. *Piliava*, pr. Lynaw u. c. Ģeruļa Apr. ON 259; laikam — arī upju vārdi kā *Dāugava* (dial. *Dāuguva*²²¹ = lei. *Daūguva*), *Abava*, *Užava*, *Vārdava*² (lei. *Vārduva*), *Iecava* jeb *Iecuve*, *Seseve* u. c., sal. lei. *Mielava* u. c. Ģeruļa Apr. ON 259 (la. *Vārdava*² : lei. *Vārduva* = pr. Ragaw : lei. *Raguva* u. c. Ģerulim turpat). Tādas formas kā, piem., *dumbrava* ir varbūt substantīvēti adjektīvi; par to A. Vaijans (Vaillant) Bull. XXIX 40 sk.

b) Dzīvu radījumu nosaukumi, piem., *ligava*, *guļava*, (govs vārds) *Brūnava* FBR VIII 69, *ciēlava*, *raudava*²²¹ (dial. *rauduva*, *rauduve*, *raudeve*), dial. *vardeve* «varde» u. c., sal. pr. gabawo «krupis».

f) Piedēkļi ar *-n-*

137. §. Formas ar *-ans*, *-ana* (*an* te pa daļai var būt < *en*, skat. 40. § a) un *-ens*, *-ēna* ir bieži sastopamas ar adjektīvu nozīmi: *alkans* (lei. *ālkanas*) : *alkt*; *slavēns* : *slūt* «klūt pazīstams»; *slēpens* : *slēpu*; *atlaidēns* (*laiks*) : *atlaistiēns* u. c.; sal. arī formu *vedēne* «vedekla» (no **vēdēns* «vests» = lei. *vēdenas*, sensl. веденѣ), lei. *liēkanas* «atlicis», go. *bundans*, senisl. *bundenn* «siets» u. c.

Atvasinājumos no adjektīviem šis piedēklis nozīmē apmēram to, ko vācu *-lich* (piem., *rötlich*, *süsslich* u. c.) un ir rada, piem., *meitenes* vārda piedēklis 139. § e: *saldēns* (: *salds*) u. c. FBR V 131, VI 81, IX 138, XI 73 un 106, XII 73, XVI 47 un 120; sal. lei. *Lābanas*, bulg. *Dragon*, lei. *Dargenis*, pr. Dargenne, Maldenne, sensl. младенецъ u. c. Trautmaņa Apr. PN 167 sk. Tiklīdz pamata vārds izzūd, nobāl un izgaist arī deminūtīvā nozīme atvasinājuma piedēklis. Tā, piem., augšzemn. // dialektā *salds* skan tāpat kā *salts* «auksts» un ir tāpēc neērts, 82 un sakarā ar to augšzemnieki pamatvārda *salds* vietā lieto atvasinājumu *saldans*, kas pie tam pilnīgi ir zaudējis deminūtīvo nozīmi (šai nozīmē to aizstāj *saldanējs*). Tāpat ir zaudējuši deminūtīvo nozīmi arī *sarkans*, *slidēns*, *guŗdēns*, *īrdēns* u. c.: attiecīgās pamatformas *sarks*, *slids*, *gurds*, *irds* tagad gandrīz resp. pavisam aizmirstas. Sakarā ar to izloksnēs blakus, piem., formai *sarkans* ir darināts deminūtīvs *sarkanans*

²²¹ [«wilde Ente (meža pile)» ME III 484. — V. D.]

FBR X 28 un XV 63, kurpretī rakstu valodā tai vietā ir *iēsat-*kans jeb *pasarkans*.

Sā *-an-* vietā dažos adjektīvos ir *-gan-*: *mēl[n]gans* (: *mēlns*), *salgans* «saldens». Šis *-gan-* laikam ir izlobīts no tādām formām kā *balgans* (: skr. *bhārgaḥ* «spožums») blakus *balts* un *bāls*; *zilgans*²²² (: *zilgt* «kļūt zils») blakus *zils*; *zālgans* (: *zalguôt*) blakus *zaļš* (no kam *l* formā *zālgans*). Sal. lei. *iuōzganās* «pamelns» (laikam atvasinājums no **juozgas*, kas blakus *juōsvas* darināts no *jūodas* «melns», kā la. *ruzgans* blakus *ruzgs* un *ruds*, par ko arī Mēl. ling. off. à M. H. Pedersen 424 sk.²²³

138. §. Darbības vārdus ar *-šana* var atvasināt blakus katram verbam, un proti no infinitīva celma: *būšana*, *iešana*, *duošana*, *lasīšana* u. c. Šie nōmeni — līdzīgi vācu verbālsubstantīviem ar *-en* — apzīmē laika ziņā neierobežotu, ilgstošu, nebeigtu, pašreizēju vai zināmos gadījumos notiekošu vai iespējamu darbību vai norisi: piem., *silā laba ganišana*; *duot vilnu vērpšanai*; *vinš iet vienā iešanā*; *es ar savu dziedāšanu raudulīti smīdināju*; *pie ēšanas visi*, *pie darba neviena*; *tā man pirmā dzirdēšana*. Dažkārt — arī kādu darbību, kas ir jādara (piem., *kad jau tev tur iešana, tad...*), retumis — arī ko konkrētu (piem., *ēšana* «ēdamais, barība») un jaunākos laikos — formu ar *-ums* 155. § b vietā — arī jau nobeigtu darbību, domājot ne par darbības nobeigumu, bet par tās norisi; piem., *pateicuos par jaukuo dziedāšanu* (varētu arī teikt: *dziedājumu*).

So formu ciešo sakaru ar verbu rāda arī tas, ka tām ir arī refleksīvas formas (skat. 201. §) un ka tās var būt apzīmētas arī ar kādas prepozīcijas un locījuma savienojumu, piem., *uz beņķa gulēšana* BW 31037.

83 Šās formas ar *-šana* ir laikam vedamas sakarā ar tādām leišu formām kā *būšena* «būšana» (raksta *-se-* vietā arī *-sia-*) un pr. formām kā atskisenna «uzcelšanās» vai (viensk. ak.) attwerpsannan «piedošanu». Lei. *-se-* jeb *-sia-* te vai nu no pirmleišu *-se-*, kas savukārt var būt radies no pirmbaltu *-sie-*, vai arī no pirmleišu (un pirmbaltu) *-sia-* // < ide. *-sio-*. Minētās prūšu formās *-se-* resp. *-sa-* varētu būt radies no pirmprūšu *-se-* (un tas savukārt no pirmbaltu *-sie-* vai *-se-*); bet pr. *-sa-* varbūt varēja rasties arī kontāminējot **-ša-* (< pirmbaltu *-sia-*) un *-se-* resp. *-s-* (ko redzam, piem., formā *etwerpsnā* «piedošana» un la. *lūgsnas* vārdā).

Vecs *-se-* < *sie-* varbūt (?) ir pamatā latv. izlokšņu formām ar *-šena* (Rūjienā), no kam augšzemn. *-šana* Praulienā FBR VI 80 (lejzemn. *-šana* pārvērstos Praulienā par *-šona*) un tāmn. *-šen* (kas tomēr varētu laikam arī būt radies no *-šene*) FBR V 131, VI 54, VII 39, VIII 114, XVI 114, ar *-šene* Lazdonā u. c. FBR IX 130 un ar *-šena* turpat un Aiviekstē FBR VIII 88

²²² Izlokšnēs tai vietā arī *zilganans* FBR X 28.

²²³ [Šai izdevumā III 2, 297 sk. — V. D.]

(-a te var būt radies no -e; veca -a priekšā būtu gaidāms iepriekšējā zilbē $\epsilon >$ augšzemn. a!); -šen- resp. -šēn- var būt ir radies kontāminējot -šan- un -sen-.

BW 3280 blakus teikumam *kad es biju rāšanā* atrodam ar to pašu nozīmi *kad es biju rātenē*, un blakus formām ar -tenē tautas dziesmās ir sinōnimas formas ar -tanā, kas tāpat kā -lenē jāsaista ar ģerundīvu formām ar -tins 144. §. Nōmeni ar -šana tā tad varbūt (?) ir substantīvēti (sākumā ar ģerundīva nozīmi lietāti) nākotnes pasīvi divdabji; nozīmes ziņā sal. jau minēto teicienu *kad jau tev tur iešana, tad...*

139. §. Formas ar -ene. a) Stādu, sēņu un ogu vārdi (pa lielākai daļai daudzskaitli!), piem., *skābene(s)* : *skāb(ēn)s*; *mellenes* (sal. lei. *mēlēnēs*); *gailenes* u. c.; sal. pr. *wissene* (ja ar vecu -en-) «vāverājs». Pa daļai te -ene aizstāj vecāku, izloksnēs paglābušos -ine (= lei. -inē); tā, piem., formā *celmene* blakus dial. *celmine* = lei. *kelminē* (kāda sēne), *zemene* blakus dial. *zemine* (lei. *žeminē uoga*). Formās *celmene*, *zemene* u. c. otrs e var būt radies no i, asimilējoties iepriekšējam un nākošajam e. Pēc šādu formu parauga -ene arī citur varēja iestāties senāka -ine vietā.

b) Dzīvnieku vārdi, piem., *kamene* (lei. *kamānē*), *gluōdene* (lei. *gluodenā*), *katene* (citur: *katana*) u. c., sal. pr., (ja ar vecu -en-) rapeno «jauna ķēve»; *alene* «kamene» (: *ala*) varbūt ir analogiski iestājusies vecākas **alines* vietā.

c) Priekšmetu un miesas daļu vārdi, piem., *racenes* (ragavu slieču veids, *slaūcene* (sal. sensl. *кратено* «vārpste» u. c.), *blīkstene* «plakstiņš». Arī te -ene dažos vārdos varbūt aizstāj senāku -ine: blakus *caunenei* ir gan lei. *kiaunenōs* *kepurēlē*, bet arī *kiauninē*, un blakus *paslēpenei* ir dial. *paslēpine*².

d) Vietu nosaukumi: daudz vietvārdu, piem., *Dzērbene* (varbūt no **dzērbēns* «posts»²²⁴ : lei. *gērbti* «post»; sal. la. *ģērbums* jeb *puosūms* «līdums»); *smiltene* (arī vietvārds). Arī te dažos vārdos -ene var būt veca -ine vietā, sal., piem., *kapenes* un lei. *kāpinēs*.

e) Daži deminūtīvi (bez maiguma): *meitene*, *gultene*, *ķēvene*, *kūtene* u. c. FBR XVI 144 un 162; no -ene varēja — vismaz dažās // izloksnēs — rasties arī latgaļu -eņa (piem., 84 FBR VI 38, X 28). Dažās izloksnēs ar nievīgu nokrāsu, piem., *cūcene*, *vistene* Cirgaļos FBR IV 56, *cīrvene*² EH, 28 *pīrstenes*² «neglīti, lieli pirksti», *bērnene*² «nerātns bērns» Apukalnā FBR VIII 42. Ar amplifikatīvu nozīmi: *mājene*, *ruocene*, *māsene*, *kuocene*, *puisene*, *cīlvecene* Alūksnē RKr. XVII 136 un 138.

²²⁴ [= *pūosts* < *pūost*. — V. D.]

Deminūtīvu *-en-* pazīst arī slavu valodas.

f) Nosaukumi sievām pēc viņu vīra un saimniecēm pēc viņu mājām: *kalējene* «kalēja sieva», *brālene*, *Grasene* «Graša sieva», *Kalnene* «Kalniņa vai Kalna sieva», *Vagalene* «Vagaļu saimniece; Vagaļu saimnieka sieva» u. c., skat. Fil. mat. 100, FBR IV 57, V 132, XI 41, XII 15, XIII 102, XVI 99, 144 (šai vietā arī *ārstene* «siev. dzimuma ārste») un 162. Citās izloksnēs ar šo nozīmi ir *-iene* (= lei. *-ienē*, piem., *brólienē*) 151. § b.

140. §. Substantīvi ar *-enis* pa daļai ir rada formām ar *-ene*, un arī te dažos gadījumos *-en-* laikam ir vecāka *-in-* vietā; tā laikam la. *ritenis* un lei. *rytīnis* ir tas pats vārds: *rācenis* (dial. *rācinis*), *ruhenis*, *kaupenis* (arī *kaupinš*), *ritenis* (blakus dial. *ritiņš*; sal. lei. *ritīnis* «saritināts vīstuoklis»), *slaucenis*, *plācenis* (dial. *plācinis*), *šķiedenis* «kartupeļu biezputra», *smiltenis* u. c. Austrumizloksnēs ir arī deminūtīvi ar *-enis* un *-eņš* (rakstu valodas *-inš* vietā).

141. §. Substantīvi ar *-ēns* vispirms ir deminūtīvi, kas apzīmē kaut ko ne tik mazu kā formas ar *-inš* 146. § b un *-itis* 181. § un bez maiguma, dažreiz pat ar nievīgu nokrāsu (vismaz izloksnēs); piem., *dēlēns*, *puisēns*, *meitēns* (izloksnēs arī: *meitēna*), dial. *māsēna*; *telēns*, *vērsēns*, *pilēns*, *kaz(u)lēns* (: *kazulis*). *vaŗdulēns* ieb dial. *vaŗdēlēns* u. c. FBR IV 56, VI 54, 94, VII 45, 122, 131, VIII 70, XI 11, XII 72, XIII 27, 81, XIV 47, XVI 47, 86, 120, 144, 162, XVII 55, 126; sal. lei. *žmogēnas* «mazs cilvēks», ko min Skardžus Kalba I 40, *varnēnas* «krauklēns» u. c. Trautmaņa Apr. PN 168.

No deminūtīviem, liekas, ir radušies vārdi, kas rāda, no kā vai no kurienes kas cēlies un kur kas dzīvo: *brālēns* (lei. *brólēnas*) «brāļa dēls» (šai nozīmē novecojis; sal. poļu *siostrzan* «māsas dēls»), *svainēns* u. c., *Klāvēns* «Klāva dēls», *Madēns* «Mades dēls», *Zarēni* (Jērcēnos) «Zara bērni», *kalvēns* «kalvja (kalēja) dēls» Jaunō Straume 1926. g. 16. dec., *drāudzēns* u. c., *piebaldzēni* «Piebalgas ļaudis (kas tur cēlušies vai dzīvo)» u. c., sal. lei. *tilžēnas*, *kupiškēnas* u. c. GK VI 57, gr. Ἀλπινοί u. c. (par ko Jakobsōns KZ LVII 107 skk.) un varbūt tādi vecītaļu vārdi kā *Alfēnus* u. c.

Tiem pievienojas *baznīcēni*, *tīrdzēni* u. c. un vietvārdi kā *Mārsnēni*, *Līdzēni*²²⁵, *Tilcēni*²²⁶ u. c.

Par šo piedēkli arī Spechts KZ LIX 251 skk. //

85 142. §. Ar *-ēno-* sinōnims ir dažos vārdos (galvenām kārtām augšzemnieku) piedēklis *-āno-*, piem., *aknišāni* «Aknišas ļaudis», *atašāni*²²⁷ Fil. mat. 101 «Ātašienes ļaudis» (sal. lat. *Rōmāni*²²⁷ u. c., un grieķu formas ar *-ᾱνός*, par ko Dečevs

²²⁵ [Rencēnos Lvv. II 313. — V. D.]

²²⁶ [Dikļos, Kocēnos VLI kartotēkā. — V. D.]

²²⁷ [«romieši». — V. D.]

KZ LXIII 227 skk.), dial. *baznicāni*, *tirdzāni*, vietvārds *Līvāni* u. c.; tālāk *dzeltnāns*, lei. *geltōnas*; *vīlnāns*, lei. *vīlnonas*; *dirvāns*, lei. *dirvōnas*, par ko Spechts KZ LIX 226; vēl citi piemēri šim piedēklim FBR III 38, 51, IV 77, VII 130 un 141, VIII 11, IX 125, XII 72, XIII 81, XV 175, XVII 56, 125, Fil. mat. 104.

Blakus formām ar *-āni* ir austrumizloksnēs arī sinōnimas formas ar *-āni*: *baznicāni*, *tirdzāni* u. c. FBR XV 175, XVIII 38, kas varbūt ir senāku *i*-celmu pārveidojumi, sal. lei. *Avižonis* u. c. Trautmaņa Apr. PN 170, *tilžonis* u. c. Gerullis—Stang 27.

143. §. Ar *-ins*²²⁸ beidzas:

a) (siev. kārtā ar *-ina*) Kursas dienvidrietumos deminutīvi, kas nozīmē to pašu, kō rakstu valodā formas ar *-inš*, *-iņa* 146. § b; piem., *kuocins*, *māsina* u. c.; sal. lei. *vaikinas*²²⁹ u. c. Gerullis—Stang 26.

b) Dzīvnieku tēviņu nosaukumi: *avins* (lei. *āvinas*, pr. *awins*, sensl. *овьнъ*), *katins* (lei. *kātinās*), *zūosins* (lei. *žqsinās*), *pilins* (lei. *pjlinās*), *gulbins* FBR XII 72, skat. arī XVII 56, 126. Šo pašu piedēkli Jōkls Ling.-kult. Unters. 310 sk. konstatē arī alb. vārdā *šati* «zosins».

c) Augšzemn. izloksnēs arī nōmeni, kas atbilst rakstu valodas formām ar *-ens* resp. *-ans*, piem., *kucins*, *līdzins*²³⁰ u. c. FBR V 151, VIII 11, XII 33, 72, XIII 48, XV 174, XVIII 38 un Kauliņam Ceļi IV 21 sk.; sal. lei. adjektīvus ar *-inas* Leskāna Nom. 400 sk.

144. §. a) Ar *-tins* (siev. kārtā *-tina*) beidzas tagad izmiruši, bet vēl XVII gadsimtenī lietājami verbāladjektīvi ar latīņu ģerundīva nozīmi, piem., *kuoptins*, *gaiditins*, *sargātins*; sal. sinōnimās lei. formas ar *-tinas* un sensl. *примѣтанъ* «pieņemams». Atvasinātas ir šās formas no infinītīva celma. Tautas dziesmās vēl retumis sastopams šo formu nekatras k. viensk. nōm., piem., *ietin man* «man jāiet» (sal. lei. *jaū eitina* «jau jāiet»); *ēstin man tuo maiziti*.

b) Blakus formām ar *-tins* ir radušies no tiem atvasināti substantīvi ar *-tinis*, *-tiņš*, piem., *drāztinis* (lei. *drožtīnis* *bōtkotis* «drāzts pātagas kāts»); *rautiņš*²³¹.

145. §. Formas ar *-inis*, *-ine* (tikai izloksnēs!). a) Atvasinājumi no vārdiem: *sutinis*, *ritinis*, *metinis*, *perine vista*, **tecinis* (sal. lei. *šokinys* «deja», *buvinys* «būšana» u. c. GK IV 100): *es ... ar tecīnu uztečētu*; *es tecīnus vien tecēju*. Citi piemēri FBR IV 72, VII 122, XVIII 38.

b) No nōmeniem: *vasariņi* (sal. lei. *vasariniai kviečiai*),

²²⁸ Par to Macheks LF LXIV 38 sk.

²²⁹ [*vaikas* «bērns», *vaikinas* «puisis, jauneklis» Llv. 792. — V. D.]

²³⁰ [*līdzins* = *līdzens* ME II 481. — V. D.]

²³¹ [*rautiņš* 1) «Raufeisen, beim Rōden zum Wegschaffen des kleinen Gestrāuchs gebraucht (dzēlzs rīks krūmu izraušanai plēsumā), 2) «Rauferei, Prūgelei (plūķšanās, plēšanās, kautiņš)» ME III 491. — V. D.]

rācinis, zemine, vietvārds *Bebrine*²³², *milzine, slēpkavine* «slēpkavas sieva», *ganinis* «ganiņš», *meitine, ratinis* u. c. FBR VII 122, 140, VIII 11, 103, IX 101, X 28, XI 131, XII 33, 60, 72, XIII 88, XV 174 sk., XVII 55, 151, XVIII 38. //

86 146. §. Nōmeni ar *-iņš*. a) Piederības vai cēluma apzīmējumi: *veñtiņi, zlēcīņi* «Zlēku ļaudis» (sal. lei. *kauninis* Ryg. J. Gram.² 208, *vilkavišķinis* GK VI 57), *tautiņš* «tautietis» FBR VII 128, *ciemiņš, kaimiņš; austriņš* (: lei. *auštrinis* «ziemeļu rīta vējš»).

b) Deminūtīvi, kas apzīmē mazumu (kuslumu) vai (un) mīlumu; tautas dziesmās tie ir kļuvuši par stila līdzekli, savā nozīmē bieži vien vairs neatšķirdamies no attiecīgā pamatvārda. Rakstu valodā deminūtīvus ar *-iņš* darina no (arī adjektīvu) *o*-celmiem un tiem *io*-celmiem, kas viensk. nōminātīvā nebeidzas ar *-is* (bet ar *-š*), un formas ar *-iņa* — no (*i*)*ā*-celmiem un pa daļai no siev. k. *i*-celmiem; piem., *galdiņš, kūociņš, radziņš, celiņš, mežiņš* (senāk: **mediņš*), *maziņš, maliņa, rūociņa, mušiņa* (senāk: **musiņa*), *pīrtiņa*.

Lībiskajās un augšzēmn. izloksnēs ar šo pašu piedēkli darina deminūtīvus arī no *u*-celmiem, kas tur pārvērtušies par *o*-celmiem, un lībiskajās izloksnēs arī no substantīviem ar *-is, -e*, skat. FBR IV 90, V 131 sk., VII 45, VIII 69, XI 73, XIII 74, XIV 61, 88, XVI 120.

Lībiskajās izloksnēs darina vir. (sākumā: nekatras) kārtas deminūtīvus ar *-iņš* arī no siev. k. substantīviem, skat. FBR IV 89 sk., VII 45, VIII 69 un 71, XI 73.

Pamazināmo nozīmi ir zaudējuši *raitiņš, tāuriņš, tēviņš* u. c.

c) Bieži *-iņš* sastopams aiz citiem deminūtīvpiedēkļiem. Tā *u*-celmu deminūtīvos, piem., *alutiņš* (: lei. *alūtis*; sal. arī latv. deminūtīvus *Grigutis, Marute*), *mēduitiņš, ragutiņas*; arī dažos *i*-celmu deminūtīvos, piem., (*zuviņa* jeb) *ziviņa* > *ziotiņa, avitiņa* > *āitiņa, duritiņas* > *dūrtiņas*; arī formās *actiņa, āustiņa, zūostiņa, bīrziņa, dzēlziņa, ļautiņi, britiņš*²³³ *-i* priekšā laikam ir zudis *-i*, un tā laikam arī *gūotiņa* < **guov(i)tiņa*. Arī aiz deminūtīvā *-it-* 181. § a dažkārt ir sastopams *-iņš*, piem., *mazitiņš*.

No tādām formām ir izlobīts *-tiņ-*, ko sastop visbiežāk līdzskaņu celmu deminūtīvos, bet aiz plūdeņiem, nāseņiem un berzeņiem arī citur, piem., *akmentiņš, ādentiņš, ritentiņš* (blakus: *ritenītis*), *gredzen(t)iņš, dēgun(t)iņš, caurum(t)iņš, kamuol(t)iņš, mēnestiņš*.

Retumis *-iņ-* priekšā atrod arī *-(s)n-*: *naksniņa, siřsniņa* (sal. *siřsnigs*), *gūosniņa* (kā *zūosniņa*? *zūosniņa* < **zūose-niņa*?); arī citus deminūtīvpiedēklus: *māmuliņa, bāleliņš, māsičiņa* jeb *māsuciņa* «māsiņa», *levužiņa*.

d) Aizguvumos no vācu valodas ar *-iņ-* atdarina vācu *-ing-*, piem., *kēniņš, lādiņš, tēriņš, misiņš*. Pēc to parauga arī *meldiņš*,

²³² [= Bebrene. — V. D.]

²³³ [Sal.: *ļaudis, bridis*. — V. D.]

dakstiņš u. c. un pat latv. saknes vārdi *kaūtiņš*, *ciniņš* (pēc *slaktiņa* parauga), *glābiņš* u. c. //

87

147. §. Formas ar *-īns* (ap Valmieru u. c. ar *-ī-*), siev. k. *-ina* ir tikai izloksnēs, un proti:

1. deminūtīvi (Vidzemes vidienē un dienvidrietumu Kursā), ko darina tos pašos gadījumos kā formas ar *-iņš*, *-iņa*

146. § b. Sal. lei. *vaikīynas* u. c. Gerullis—Stang 26, gr. *καρκίνος* «krauklēns», *δελφινίη* «cūciņa» u. c.

2. *ciemīns* «ciemīņš», sal. lei. *kaimīynas* «kaimiņš»; *daivīna* «skalū malka», sal. (?) poļu *buczyna* «skābaržu malka».

3. Adjektīvi, kas atvasināti a) no adjektīviem: *tuvinš*, *tālinš*, *agrīns*, *vēlinš*. Blakus tiem ar to pašu nozīmi citās izloksnēs ir formas ar *-īms* 156. §, un *tālims* atgādina lei. *tólimas* (sal. arī lei. *ártimas* jeb *ártymas* «tuvs») un pr. ku-ilmīmai «so lange». Šķiet tāpēc iespējams, ka *tuvinš* un *vēlinš* ir radušies disimilējoties no *tuvinš* resp. *vēlinš*, pēc kam varēja rasties arī *tālinš* un *agrīns* (vecāka *tālims*, *agrīms* vietā), it sevišķi ja jau iepriekš bija daži citi adjektīvi ar *-īns* (sal. lei. *mēlynas* «zils»: la. *mēļš*; skr. *navínah* «jauns» u. c.).

b) No substantīviem: *vaīns*, *vidīns*, *malīns* FBR VIII 88, *sālinš* Biržos «sāļš», *svarīns* Biržos «svarīgs».

c) No vārdiem: *turīns* «turīgs», *stāvīni* (jeb no adjektīva *stāvs*?) *rudzi* FBR VI 94.

148. §. Vārdi ar *-ūn-* ir pāreji un tikai izloksnēs: *pērkūns* (= lei. *perkūnas*) jeb *pērkūnis* (= pr. *percunis*?), *galūne* (= lei. *galūnē*) jeb *viršūne* (= lei. *viršūnē*), *kalpūne*, *ēlkūne* (= lei. *ēlkūnē*), (Pildā FBR XIII 48) *mirānis* u. c., skat. FBR III 52, VII 131, X 28, XI 11, 66, 125, XII 33, 72, XIII 21, 39, 81, XIV 187, XV 175, XVI 48, XVIII 38; vietvārdi *Krimūnas*²³⁴, *Rušūna*²³⁵ u. c.

Par to arī Spechts KZ LIX 213 skk., Ģerulis Apr. ON 254 un Trautmanis Apr. PN 168 sk.

149. §. Minētā *-ūn-* vietā citās izloksnēs ir *-aun-*: *pērkauns* (sal. slavu *Perunъ* un gr. *κεραυνός* «zibens»), *virsaune*, *kalpaune*, *ēlkaune*, *Bērzaune* u. c. FBR VIII 88, IX 125, 138, XI 11; par to arī Trautmanis Apr. PN 168 sk. un Spechts KZ LIX 265 skk.

150. §. Ar *-iens* beidzas darbības vārdi, kas atvasināti pa lielākaļai no primāriem vārdiem, un proti no pagātnes celma, piem., *šāviens*, *dūriens*; no sekundāriem vārdiem tikai pāreji, piem., *ganiens*. Bet arī daudziem primāriem vārdiem nav blakus šo atvasinājumu ar *-iens*. Kā īsti darbības vārdi tie apzīmē vienreizēju, laika ziņā ierobežotu darbību; piem., *cūku deva* (vienreizējam) *slaucienam* (tautas dziesmā); *snaudiens klāt*; *tur būs pusstundas gājiens*; *braucuot bez kažuoka*, *bija gan saliens*. Bieži šās formas tagad apzīmē

²³⁴ [Auros Lvv. II 136. — V. D.]

²³⁵ [jeb *Rušāni* vai *Rušāne* Kapiņos E II 168. — V. D.]

88 arī darbības sekas vai rezultātu un pat ko konkrētu; piem., *dabūsi pērienu*; // *sitiēns* jeb *belziēns*; *cirtiēns*; *grūdiēns*; *ielāps uz ielāpa, ne adatas dūriēna* (mīkla); *labs ķēriēns*; *metiēns* jeb *klājiēns* (rijā); *dzēriēns*, *ēdiēns*; *nesiēni*.

Austrumizloksnēs (skat. FBR VII 140, VIII 10, XI 107, XII 72, XIII 88, XV 175, XVII 56, XVIII 38) un arī dažās Rietumvidzemes izloksnēs²³⁶ FBR XI 73, XIV 63, 88, 91, XV 66 šādi nōmeni beidzas ar *-ienis* (pēc tādu vārdu parauga kā **teciniš* 145. § a ?).

Nav skaidri izprotams, kā radušies šie nōmeni ar *-ien(i)s*. Radu valodās, šķiet, nav nekā līdzīga. Varbūt tie ir radušies latv. valodā, pārveidojot ide. vārdus ar *-eno-m* (kā varēja beigties darbības vārdi un pag. pas. divdabja viensk. nekatras k. nōm.). Tā kā dažos gadījumos blakus *-en-* bija sinōnims *-ien-* (piem., *smiltien-* un *smiltien-* 139. § d un 151. §; *ķēniņiene* un *ķēniņene* 139. § f un 151. § b; *skābiene* FBR VI 38 un *skābene*), tad sakarā ar šo svārstīšanos starp *-en-* un *-ien-* varbūt arī mantota *-ēns* vietā varēja ierasties *-iens*: **plēsiens* (tagad: *plēsiens*) «līdums», piem., varēja savas nozīmes dēļ atgādināt tādas formas kā *celmiens*²³⁷ un sakarā ar to pārvērsties par tagadējo *plēsienu*. Vecos tekstos tiešām tagadējā *-ien-* vietā atrodam rakstījumu *-en-*, bet paliek nezināms, vai tāds rakstījums neapzīmē runātu *-ien-* un vai tādas formas ar *-en-* nenāk no izloksnēm, kur piedēkļu *-ie-* > *-e-*. Un blakus latv. formai *cēliens* tiešām ir lei. *ķēlena* (ar *-en-l*).

151. §. a) Leišu valodā ir no stādu vārdiem atvasināti substantīvi ar *-ienā* un prūšu valodā vietvārdi kā Sawseyne u. c. Ģerula Apr. ON 252. Atbilstošās latv. formas sastopamas pa lielākai daļai viensk. lokātīvā, piem., *apsienā* u. c.; arī *biezienā*, *smiltienā* u. c., kas var būt ir *ā-celmu*, ir *o-celmu* formas. Biežāk, šķiet, ir konstatējamās vīr. k. formas, piem., *priediens* u. c., skat. arī FBR VII 122 un IX 102. Bet sastop arī siev. k. formas, piem., *skaidiena* u. c. FBR III 51 un XI 11; ir arī vietvārdi kā *Uodziēna*, *Druviēna* u. c. Blakus ir sinōnimas formas ar *-iene* (piem., FBR XII 72) un *-ienis*. Rakstu valodā ir lietājamās no adverbjiem atvasinātas formas ar *-iene* (vietas apzīmēšanai), piem., *āriēne*, *šejiēne*, *uz kuriēni*, *nuo turiēnes* u. c.

b) Ar *-iene* (= lei. *-ienē*) beidzas arī nosaukumi sievietēm (kas darināti no personu vārdiem) un dzīvnieku mātītēm; piem., *Krūmiene* (Krustpilī u. c.) «Krūma sieva», *Tresuniene* (Jaunō Straume 1926. g. 16. dec.) «Tresuna sieva vai māte», *Vagaliene* «Vagaļu saimiece», *ķēniņiene*, *ērgliene* u. c. FBR VII 131, 140, XII 72, XIII 81, 88, XIV 186, XV 175, XVI 48, XVII 126; citur tai vietā formas ar *-ene* 139. § f. //

²³⁶ Skat. E. Ādamsona piezīmi FBR XIV 91.

²³⁷ [Pīrmpublicējumā ar nepareizu intonācijas zīmi: *celmiens*. Labots pēc La. gr. 323 un ME I 369. — V. D.]

152. §. a) Bieži lietājami ir adjektīvi ar *-ains* (tā, piem., ap 89

Valmieru u. c. FBR VII 131, VIII 42, IX 125, XI 10, 132, XII 16, 72, XIII 20, 82, XVI 47; izloksnēs arī ar *-ainš*, piem., FBR XIII 102, XIV 47, XVI 145, un *-ainis* FBR VIII 10, XIII 48, XVII 56, XVIII 38), kas norāda, ka tas, ko apzīmē pamatvārds, kādam priekšmetam piemīt vairumā (sīkāk raksta par nozīmi J. Kauliņš FBR XIV 70 un 74 sk. un K. Kasparsons FBR XV 12 skk.), piem., *smilšains* jeb *smiltains*, *miglains*, *zāļains*, *ragains* u. c. Salīdzināmi ir lei. adjektīvi ar *-ainis* Leskīna Nom. 415, lei. vietvārds *Molaina*, pr. vietvārdi *Ragayne*, *campus Spiraynis* u. c. Ģeruļa Apr. ON 252 un Trautmaņa Apr. PN 167, av. *zaranaēna* «no zelta izgata-vots» u. c.

b) No šiem adjektīviem ir atvasināti substantīvi ar *-ainis* un *-aine*, piem., *pīrkstaini*, *skarainis*, *vīlnaine*, *rugaine*, *liepaine* u. c., skat. arī FBR XII 72, XVI 47, XVII 126. Sal. lei. *dirsaīnē* «lācauzām pilna maize».

c) Piederību, šķiet, šis piedēklis apzīmē formā *Ilzainis* (Rucavā) «Ilzes vīrs» u. c., sal. pr. deynayno «auseklis». Te laikam jāpievieno arī *tālainis* «tālumā dzīvojošs» (sal. pr. angstainai «no rīta» : lei. *ankstī* «agri»), *svētainis* «gandrs»²³⁸, *tēvainis*; sal. lei. daudzsk. ak. *dievainius*²³⁹ «simulacra» u. c.

153. §. Piedēkļi ar *-uon*²⁴⁰. a) Dažās formās *-uon-* mijas ar *-ūn-* un *-aun-* 148. un 149. §: *pērkuon(i)s*, *virsuone* jeb *galuone*, *kalpuōne*, *ēlkuōnis*; ar vietvārdiem kā *Lazduona*, *Balduone* u. c. sal. lei. *Lazduonā* (upe), *Beržuonā* u. c., pr. ezervārdus *Layson*, *Kympone* u. c. Ģeruļa Apr. ON 254 un illiru vietvārdus ar *-ōna*.

b) Citās formās *-uon-* nemijas ar *-ūn-* vai *-aun-*; pa daļai tās ir radušās no līdzskaņu celmiem ar *-n*. It sevišķi dzīvu radījumu nosaukumi: *likuonis* (sal. lei. *pirmuonis* u. c.); *klaīduonis* (sal. lei. *paklaiduo*), *palaiduonis* (lei. *palaiduo*) u. c. Tiem pievienojas tādi vārdi kā *grimuonis*, *dzēluōn(i)s* (lei. *geluō* jeb *geluonis*). Tādi darītāju vārdi varbūt bija sākumā *aūguon(i)s* (lei. *auguonis*), *rēibuonis* u. c. (nozīmes ziņā sal. *dūrēja* vārdu).

c) Darbības vārdi, kas apzīmē it sevišķi skaņu u. c. kompleksus (par tiem Kasparsons FBR XIII 8 sk. un XIV 21 skk., kā arī Spechts KZ LIX 259 sk.), un darītāju vārdi ar *-uona*: *ribuona*, *spulguona*, *smirduona*, *kaucuoņa*, *kratuona*, *kustuona*, *plēsuona* u. c., skat. arī FBR XI 11, XII 72, XIII 21.

²³⁸ [= stārks jeb stārķis. — V. D.]

²³⁹ [*dievainis* = *dievaitis*, *stabas* Lkž. II² 514; *dievāitis* «elkadies» Liv. 129. — V. D.]

²⁴⁰ Par to arī Spechts KZ LIX 233 skk.

g) Līdzskaņu celmi ar *-(m)en-* un to pārveidojumi²⁴¹

154. §. Atliekas no celmiem ar *-(m)en-* ir vairs tikai vārdu *akmens* (lei. *akmuō*), *asmens* (lei. *ašmuō*), *tesmens* (lei. *tešmuō*), *rēmens*²⁴² (lei. *rēmuō*), *ūdens*, *rudens* (lei. *ruduō*) paradeigmās. Patskaņu mijas // piedēkļa zīlbe vairs nav: tur ir vispārināts *e* vai (izloksnes) *i*, un līdzskaņu celma vietā pa lielākai daļai ievests celms ar patskani beigās. Vismaz pa daļai seni *n*-celmi ir pamatā arī vārdiem *asins* jeb (daudzsk.) *asins* (dial. *asens*, *asnis* (viensk.), *aseņi*, *asenis*, *asnis*; sal. skr. *asan-* un *asn-*), *smadzenes* (dial. *smadzenis* un *smadzini*; lei. *smāgens*), *sirsenis* jeb *sirsins* (lei. *širsuō*, sensl. *сршнѣна*), *zuōbens* jeb *zuōbins* (U min arī viensk. ģen. *zuobins*), *zibens* (ģen. *zibeņa*), *zibens* jeb *zibins* (Bīlensteinam LSpr. 349. § ir vēl viensk. ģen. *zibens*), *dibens*, *dubens* jeb *dibins* (sastopams ir arī viensk. ģen. *dibins*), *melmeņi*²⁴³ (lei. *melmuo*), dial. *luōkmanis*² «elkonis» (sal. lei. *lenkmenis* jeb *lenkmenē*) u. c.

Turpreti tādiem vārdiem kā *sausmanis* «trans», *sīkmaņi*, *zīlmanis*, *liēlmanis* u. c. par paraugu ir bijuši no vācu valodas aizgūtie *būmanis* < lv. *būman*, *kuōpmanis*²⁴⁴ u. c.

h) Piedēkļi ar *-m-*

155. §. Formas ar *-ums*. a) No adjektīviem (sākumā laikam no *u*-celmiem) atvasināti substantīvi ar *-ums* apzīmē pašu īpašību, it kā aizstādami adjektīva nekatru kārtu (piem., *zaļums*, lei. *žaliūmas* = vācu *das Grün*; *preces labums* = *ka prece ir laba*). Šās formas ar *-ums* ir iespējamās blakus visiem adjektīviem, kamēr formas ar *-iba* 185. § substantīva veidā apzīmē daudz maz pastāvīgas un aktīvas (dzīvu radījumu) īpašības un tāpēc nav darināmas no visiem adjektīviem. Sal., piem., (kāda priekšmeta) *ciētums* : (sirds) *ciētība*; (kāda gadījumā izpaudies) *baŗgums* : (pastāvīga) *baŗdzība*; (koka) *tāisnums* : (kāda cilvēka) *tāisnība*; līdzīgi arī leiši šķir *-umas* un *-ybē*. Formas ar *-ums* dažkārt var ar laiku iegūt gluži konkrētu nozīmi; piem., *cietums* (arestantiem), *tīrums* «druva, uzarts lauks» (bet: *cilvēkam ir vajadzīga tīriba*), *uolas baltums*, *klajums*, *caurums* u. c., skat. arī FBR XII 73; par nozīmi arī Kasparsons FBR XVI 26 skk.

²⁴¹ Par tiem arī Spechts KZ LIX 241 skk. un 256 un Gerulis Apr. ON 251.

²⁴² [*rēmens* jeb *rēmenes* «Sodbrennen (grēmas)» ME III 520. — V. D.]

²⁴³ [*mēlmeņi* 1] «Kreuz des Körpers, Kreuzschmerzen (krustī, krustu sāpes)» ME II 596. — V. D.]

²⁴⁴ [*kuōpmanis* 1, *kuōpmaņi* «die gemeinsam vorgehen, handeln (kas kopīgi jeb kopā rīkojas)», II «Kaufmann (tirgotājs)» ME II 346. — V. D.]

Dažas formas ar *-ums* ir darinātas no divdabjiem, substantīviem un adverbjiem, piem., *pirktumi* «no pirktas drānas pašūtas drēbes», *sakums* (lei. *šākumas* «kājstarpis» : *šakā* «zars»), *linums* FBR XI 132 «linu tīkls», *dvanums* «tvans» FBR XVI 47, *pušums*; sal. lei. *ganūmas* «diezganums» : *ganā* «diezgan».

Blakus (piem., gaisa) *siltumam* ir konkrētāka *siltuma* «silts gaiss», blakus *gaišumam* — dial. *gāišuma* FBR XIII 88 u. c. «gaisma»; līdzīgi austrumleišu izloksnēs šķīfas *-umas* un *-uma*; piemērus dod Otremskis Narz. Twer. I 156 skk.

b) Substantīvi ar *-ums* ir darināmi arī no visiem vārdiem, pa laikam no pagātnes celma. Sastopamas ir arī refleksīvas formas, skat. 201. §. Dažkārt tās ir tuvāk noteiktas ar adverbju: *kas nuo mana driz // auguma?* BW 22100. Kur pag. 91 viensk. I pers. beidzas ar *-cu* vai *-dzu*, šā *-ums* priekšā mēdz būt *k* resp. *g*, piem., *braucu* : *braukums*, *slēdzu* : *slēgums*. Šie substantīvi apzīmē vispirms kādu pabeigtu darbību: *kuo vēlies par šās nakts sargājumu?* Tad arī — pabeigtas darbības sekas vai rezultātu, kas var būt arī kas gluži konkrēts, un kādai darbībai vai norisei sekojošo stāvokli; piem., *pampums*; *vai tas ir viss jūsu arums?* *dzērumā*; *pārveidumu* (= tuo, kas pārvests) *rādit*; *krējums*; *vēzums*; *lidums*, *plēšums* u. c. Par nozīmi arī Kasparsons FBR XIV 27 skk.

Leišu valodā ir verbālnoīmeni ar *-umas* ļoti reti, skat. Le. Gr. 247²⁴⁵. Pa laikam tur tai vietā ir formas ar *-imas*, kas atgādina slavu *-imo*. Vedas tāpēc domāt, ka *-um(a)s* tikai latv. valodā ir kļuvis tik produktīvs; rasties tas varēja dažādi. Pirmkārt, var domāt ar Mālenbachu IF XVII 414, ka tos gadījumos, kur no adjektīva atvasinātai formai ar *-ums* blakus bija verbs ar to pašu saknes formu, formu ar *-ums* varēja attiecināt arī uz verbu un tādā kārtā to uztvert kā verbālnoīmenu (tā, piem., *likumu* varēja attiecināt ne tikai uz adjektīvu *liks*, bet arī uz verbu *likt*). Otrkārt, *-im-* aiz saknes zilbes *u* vai *ū* varēja arī asimilējoties pārvērsties par *-um-* (skat. 40. § b), kā, piem., **kubils* > *kubuls*. Un ja senāk blakus substantīviem ar *-um(a)s*, kas bija atvasināti no adjektīvu *u*-celmiem, bija arī no adjektīvu *i*-celmiem atvasināti substantīvi ar *-im(a)s*²⁴⁶, kuŗu vietā vēlāk stājas tagadējās formas ar *-um(a)s*, tad tads pārveidojums varēja latv. valodā reizē notikt arī ar verbālnoīmeniem, kas beidzās ar *-im(a)s*.

Aiz *j* ir *u* (jeb jau iedomājamaī senākais *i*?) dažās formās vismaz izloksnēs zudis: *krēims* (blakus *krējumam*), *sālims* (blakus *sālijumam*; lei. *sólymas*), *cinīms* u. c. 39. §. Un tā laikam arī *putraimī* (izloksnēs arī: *putrāimī*, arī FBR VIII 86, XII 73, XIII 94, XVI 47) < **putrājumi* (sal., piem., dial. *runaiši*

²⁴⁵ [= La. gr. 337. — V. D.]

²⁴⁶ Sal. lei. *kietimas*, *minkštīmas*, *skystīmas* Ryg. J. Gram.² 207.

un *runāši* < *runājuši*); citas formas ar *-aimi* vai *-aims* Le. Gr. 164. § un FBR V 144, 152, VIII 37, 42, XI 132.

156. §. Ar *-ims* beidzas dial. *tālims* (lei. *tolyms*), *tuōims*, *agrims*, *vēlims* (ar *ē* no pamatvārda *vēls*!); skat. Le. Gr. 244²⁴⁷ un FBR VII 140, X 28, XII 46, XIII 88, XVII 56 un XVIII 38, E II 181²⁴⁸ un šās grāmatas 147. § 3. Varbūt šis *-ima-* te aizstāj senāku *-ima-* (ko rāda lei. *tōlimas*, *vēlimas* Ryg. J. Gram.² 207 u. c., par ko Lōmanis ZslPh. X 354), pie kam par paraugu varēja būt *-ina-* 147. § 3; sal. (par šo *i*) arī lei. *vēlybas* jeb *vēlyvas*²⁴⁹, *ankstybas* jeb *ankstyvas*²⁵⁰.

i) Piedēkļi ar *-l-*

157. §. Ar *-ls*, siev. kārtā *-la* beidzas ne tikai primāri substantīvi (piem., *dēls*, *iela*), bet arī verbāladjektīvi, kas atbilst 92 slavu divdab-//jiem ar *-l-*; piem., *gurls*² (: *gurt*), *spīrgls*² FBR VIII 42 (: *spīrgt*), *jukls* FBR XII 73 (: *jukt*).

Šādu adjektīvu substantīvējumi (skat. 129. § b) ir varbūt *bēglis*, *zaglis*, *aūglis* u. c.

158. §. Formas ar *-elis*, *-ele* resp. *-ēlis*, *-ēle*. Atskaitot substantīvus ar dažādu nozīmi, ar tādu piedēkli ir darināti:

a) Substantīvi, kas apzīmē kā nevēlama darītāju, piem., *pūtēlis*, *tiepelis*, *smirdelis*, *vezele* «sieviete, kas apkārt vazājas», *pereļu vista* FBR XI 46. Tiem — nozīmes ziņā — pievienojas atvasinājumi no adjektīviem (piem., *gurdelis*, *senele* «vecmeita», *vecelis*; sal. lei. *didelis* «dižs») un — formas ziņā — *netrūdelis*, *spīdeles* u. c. Leišu valodā šim piedēklim ir *l* priekšā pa laikam *ē* (piem., *išpūtēlis* «uzpampis cilvēks»), ļoti reti — *e* (piem., *vēpelis* «vēplis»²⁵¹).

b) Nievigi deminūtīvi, kas biežāk gan sastopami ir Latvijas dienvidos, kur leišu ietekme, šķiet, izpaužas arī šo formu skaņās (piem., *drauģelis*, *ruoķele*, *ķirvelis* blakus *cīrvim*, *šunelis* blakus *sunim*), bet tomēr ir īsti latviski, jo tos sastop arī Vidzemē, piem., *sunelis*, *maišelis* jeb *maiselis*, *čaurumelis*, *avītele* u. c. (par te sastopamo līdzskaņu mīkstinājumu skat. 89. § c) FBR V 153, IX 102, XI 40, 73, XII 15 sk., 73, XIII 88, XIV 47, XV 64, 151, XVI 47, 87, 144. Izloksnēs ar metatoniju saknes zilbē (skat. 22. § h) un (skat. FBR VII 141, XII 73, XV 176, XVII 57, XVIII 38) ar *-ēl-* (piem., *zirgēlis*, *vistēle*) kā zināmos gadījumos arī leišu valodā.

Ar līdzīgu piedēkli arī pr. patowelis «patēvis» u. c. Ģeruļa Apr. ON 250 sk. un Trautmaņa Apr. PN 174 sk.

²⁴⁷ [= La. gr. 332. — V. D.]

²⁴⁸ [*tālimās* un *tuōimās* *kliesmetes*² c Andrupenē Lvv. II 107 k. — V. D.]

²⁴⁹ [*vēls*] Llv. 804. — V. D.]

²⁵⁰ [*agrs*] Llv. 24. — V. D.]

²⁵¹ [*«einfältiger Mensch (vientiesis); der leeres Zeug spricht (kas runā blēņas)»* ME IV 559 sk. — V. D.]

159. §. Starp substantīviem ar *-al-* (kas saskaņā ar 40. § a vēlāru patskaņu priekšā var pa daļai būt radies no *-el-*) vai *-a/-* ir daudz sieviešu nosaukumu ar *-aļa* un govju vārdu ar *-aļa* vai *-ala*, piem., *snaudaļa* (lei. *snaudālē*), *zēmaļa* «zema auguma sieviete», (govju vārdi) *Raibaļa* jeb *Raibala*, *Sēstaļa* jeb *Sēstala* (sestdienā dzimusi govjs) u. c.

160. §. Piedēkļu formas ar *-ul-*, *-uļ-* (aiz *u* tāds *ul* var būt radies arī no *el* vai *al*, skat. 40. § b). a) Nosaukumi personām (pa lielākai daļai ar kādu *nel* *abu* paražu vai īpašību), piem., *nemākule*, *vārgulis* (lei. *pavaŗgulis*), *ātrulis*, *mīlulis* (lei. *mielulis*), *vīrulle* «uz vīriešiem traka sieviete», *kapulis* FBR XI 107 «kapu sargs»; (sākumā darītāju vārdi) *urbulis*, *ritulis* u. c.

b) Darbības vārdi, piem., *drēbulis* (lei. *drebulys*), *dusulis*²⁵² (lei. *dusulys*) u. c.

c) Deminūtīvi, piem., *Indulis* (: *Indus*), *Annulis* (: *Anna*), *māmuliņe* jeb *māmuliņa*, *kazulis* u. c. FBR VIII 70, XI 73, XIV 88, XVI 121; sal. lei. *dievūlis*, pr. *Mattulle* u. c. Trautmaņa Apr. PN 176 sk. //

d) dzīvnieku un stādu vārdi, piem., *vagulis* jeb 93 *vabule*, *zvirbulis* (ar to pašu piedēkli poļu *wróbel*), *zvaģuļi* u. c., sal. lei. *keršulis* «meža balodis» u. c.

k) Piedēkļi ar *-kl-* < *-tl-*

161. §. Substantīvi ar *-kl-* piedēklī pa laikam ir atvasināti no vārdiem un apzīmē darbības rīkus, vietu vai rezultātu, dažkārt arī darītāju vai to, ar ko kas tiek darīts.

a) Tieši no saknes atvasinātas formas ar *-kl-*: *arkls* (lei. *árklas*), *tīkls* (lei. *tiņklas*, pr. sasintinklo «zaķu t.»), *āukla* (pr. auclo «apauši», lei. *auklē*), *pērklis*, *rīkle*, *jāklis*, siev. k. *jākle* «vazanka», *dzerklis* «uzbarots teļš» u. c.

b) Formas ar *e* vai *a* starp sakni un *-kl-*: *audekls* (lei. *āudeklas*) jeb dial. *audakls* (lei. *audaklas*), *pinēkls* jeb dial. *pinakls*, *vēmakls* jeb *vēmeklis*, *vēdēkla* jeb dial. *vēdakla* vai *vedekle* (sal. lei. *vedēklis* «jauneklis precību gados»), *miteklis* u. c.

c) Formas ar *-ēkl-*: *biedēklis* jeb *biedēkls*, *kavēklis*, *kar-sēklis* «siltalus» u. c. Sākumā formas ar *-ēkl-* laikam radās tikai blakus tagadnes *ējo*-celmiem; bet tagad — vismaz izloksnēs — tās ir sastopamas arī blakus citiem tagadnes celmiem, piem., dial. *lūocēklis* (: *lūocīt*) «loceklis».

²⁵² [1] «Schweratmigkeiſt (grūta elpa), 2) Husten (klepus)» ME I 522. — V. D.]

d) Formas ar *-ikl-*: *mistīklas*, *ganikla* (lei. *ganyklà*) jeb dial. *ganikle*, *tirīklis* «par pļavu iztīrīts purvs», *adīklis* (lei. *adyklys*) u. c. Izlokšņu formas ar *-ikl-* (piem., *adīklis* FBR XIII 25; sal. lei. *adīklis* «?» u. c. Ryg. J. Gram.² 206) *-ik-* varbūt ienācis no senākam sinōnimam formām ar *-ik(a)s*; sal. lei. riku nosaukumus kā *malikas*, *stumikas* u. c., ko min Otremskis Narz. Twer. I 126.

e) Formas ar *-ākl-*: *šūpākles* (: *šūpāt*; sal. lei. *kapoklis* «kapājamais nazis» : *kapóti*), *vārāklis* «no kam vāra ēdienu» (: mēs *vārā-m*), *vazāklis* u. c.

f) Formas ar *-uokl-*: *grēmuōklis*, *krejuoklis*, *dzīvuōklis*, *baruōklis* u. c.

g) Izlokšnēs ir arī formas ar *-ukl-* vai *-ūkl-*: *dzirdūklis* (cūku ausis), *perūkle* «vista, kas per», *viduklis* u. c. *-ukl-* varbūt ir radies kontāminējot *-ul-* 160. § a un *-uk-* (sal. lei. *bildūkas*²⁵³ «Poltergeist» un la. *rāpucis*), pēc kam *-ēkl-*, *-ikl-* un *-ākl-* ietekmē *-ukl-* > *-ūkl-*.

l) Piedēkļi ar *-k-*

162. §. Starp substantīviem ar *-ka* ir daudz lamu vārdu (arī vīriešiem!), piem., *bļāuka*, *utka*²⁵⁴ u. c. Dažkārt šo *-ka* sastop jau aiz kāda piedēkļa, piem., *ēžka* (sal. lei. *ēdžia* «liek-ēdis»), *snāužka*², *rāuška*² «rijīgs zirgs» (: *rāust*) u. c. FBR X 28, XI 107, XII 74, XIV 88; (nievīgi govju īsvārdi) *Raīčka* (pilnvārds: *Raibaļa*), *Piēčka*² (pilnvārds: *Piektaļa*), // *Uōčka*² jeb *Uōčka*² (pilnvārds: *Uotaļa*) u. c. FBR VIII 70. *Uočka* varbūt ir **Uočas* pārveidojums, sal. formu *Raiča* (= *Raīčka*) un citus nievīgus vārdus ar *-ča* FBR XIV 89, kam pamatā varbūt ir tādi sieviešu vārdi kā *Kača*; sal. arī formas *guoča* «gotene» un lv. *Otsche* «Otilija» Frišbīra Preuss. Wrth. II 114. Paraugi vārdiem ar *-čka* nav zināmi.

163. §. Piedēkļi ar *-ik-*, *-ik-*. a) Deminūtīvi ar *-ika* (bez maiguma; arī jau pieaugušas sievietes), piem., *Añnika*, *Marika*, skat. FBR XI 40, XV 151, Ģeruļa Apr. ON 248 sk. un Trautmaņa Apr. PN 172.

b) Formas ar *-iķis* dzīvu radījumu apzīmēšanai: *klibiķis*, *melnīķis* «melns zirgs», *namīķis* «sētnieks», *meitiķis* FBR XI 102 «kam tik meitu sabiedrība»; *lāpiķis* (lei. *lopikas*), *glūniķis* FBR XIII 27, *dūriķis*. Šās formas ar savu *-ķ-* var tomēr būt īsti latviskas (tās sastopamas arī ziemeļu Latvijā!); latv. pirmvalodā tās varbūt beidzās ne ar *-iķis*, bet ar *-ik(a)s*

²⁵³ [*bildūkas* «dvasia, kuri trankosi, bilda (gars, kas dauzās, kladzina)» Lkž. I² 817. — V. D.]

²⁵⁴ [*utka* «Einfaltspinsel; aufdringlicher Mensch (vientiesis; uzbāzīgs, uzmācīgs cilvēks)» u. c. pejoratīvas nozīmes ME IV 310. — V. D.]

(= lei. *-ikas*), un, pēc tam kad citur $k > c$, jemot par paraugu nozīmē līdzīgus vārdus ar *-is* (tā, piem., blakus *melniķim* ir sinonīms *melnis*), varēja pārveidot *-ik(a)s* par *-iķis*, kur nu k vairs nepārvērtās par *c*.

c) Deminūtīvi ar *-ik(i)s* dažās tāmnieku izloksnēs FBR VIII 122 (kur blakus nav deminūtīvu ar *-itis*, *-ite*!; tā tad var būt ar kursisku $k < tj$, skat. FBR XIII 62²⁵⁵), Snēpelē FBR XVIII 23 (*Añņiķis* u. c.; te arī *-itis*!) un Stalbe FBR XV 151 (*Emmiķis*).

164. §. Ar *-uks* beidzas deminūtīvi (bez maiguma, ko izteic formas ar *-ukiņš*), piem., *bērnuks* jeb *bērņuks*, *večuks*, *Annuks* jeb *Añņuks*, *Līžuks*, *suņuks* u. c. FBR XII 73 (te 74 arī siev. k. *kuļuka* : *kule*), V 153, VII 140, VIII 88, 103, IX 138, X 28, XI 40, XIII 27, 88, XIV 47, 88, 187, XV 64, 151, 176, XVI 46, 87, 144, XVII 57, 152, XVIII 39. Par līdzskaņu mīkstinājumu šā *-uks* priekšā skat. 89. § c. Sal. lei. *varn(i)ūkas* u. c., pr. *wosux* «āzis», *gaylux* «sermulis» (blakus *gaylis* «balts», kā lei. *raudūkas* «raudis» : *raūdas* «rauds»), mosuco «zebiekste» u. c. Ģerūļa Apr. ON 249 un Trautmaņa Apr. PN 173.

-uks dažreiz pārveidots par *-ucis*, piem., *Annucis*, *puikucis* FBR XVI 87, sal. lei. *šeirukis* Leskāna Nom. 519.

165. §. Piedēkli ar gaŗu patskani priekš *-k-*.
1. Ar *-āks* beidzas komparatīvi, piem., *labāks*, *gaŗāks*. Ar la. *-āks* ir identisks lei. *-ókas*, piem., *mažókas* «pamazs; (v.) ziemlich oder recht klein» jeb «(drusku) par mazu» Otrębski Narz. Twer. I 168 sk. Dažreiz lei. formas ar *-ókas* ir tulkojamas tieši ar komparatīvu, skat. Kuršaiša gramatikas 1534. §; un latv. formām ar *-āks* ne vienmēr ir komparatīva nozīme, piem., *biksītes* tādas *knapākas* u. c. FBR XV 176.

Par senākā komparatīva zudumu latv. valodā Ceļi VII 137²⁵⁶ un te 282. §. //

Sis pats *-āks* ir laikam meklējams arī drusku nievīgajos 95
sēļu zemes deminūtīvos *teļāks*, *bērņāks* jeb *bērņāks*
FBR VII 140, XII 74, XIII 88, XV 176, XVI 46; sal. lei. *teliōkas*
Arch. Phil. III 52 un GK II 91, *berniōkas* Tiž. I 126, *žqsiōkas*
An. šil. 140 un (?) īru *brommach* «kumelš» Language VIII 295.

3. Kā liekas. tā pati nozīme ir arī izlokšņu deminūtīviem
ar *-ēks*, piem., *bērņēks* jeb (FBR XII 53) *bērņēks*, *vēprēks* u. c.
FBR X 28, XIII 49, XVII 57, XVIII 39; sal. lei. *varnēkas*
LIT IV 148.

Ar šo pašu piedēkli arī adjektīvs *peļēks*, lei. *pelēkas*.

166. §. Formas ar *-nieks*, siev. k. *-niece*. Tē nāseņa
priekšā atrodam arī vēl *i* vai dial. *e*; *-in-* = lei. *-in-* (piem.,
laukiniņkas), pr. *-in-* (piem., *laukinikis*) un slavu *-bn-* (piem.,
sensl. *дворъникъ*). Formas ar *-in-* ir atvasinātas no adjektīviem

²⁵⁵ [Šai izdevumā III 2, 111. — V. D.]

²⁵⁶ [Šai izdevumā III 2, 269. — V. D.]

ar *-ino-s* resp. *-ini-s* vai *-iņo-s* (par to arī Torbjörnsons Symb. philol. O. A. Danielsson octogen. dic. 372 sk.). Ļoti daudzās izloksnēs te *-in-* vietā ir *-en-*, sal. lei. dial. *laukeninkas*, pr. daudzsk. dat. auschautenikamans «parādniekiem» (ja e te neaizstāj platu *i*) un slavu *učenikъ* «skolnieks» u. c. Īsās formās patskanis *i* resp. *e* patveras *n* priekšā ilgāk nekā *gaŗās* (par ko A. Ābele FBR IX 102), piem., *skruņdenieki* : *nigrandnieki*; bez tam — īsākajās formās — patur patskani nāseņa priekšā, lai nerodas neērtas līdzskaņu grupas (*cn, dzn, ģn, ņn, ģn, ģn, nn, tnn, drn, prn, trn, kln* u. c.), piem., *laucinieks* (bet: *nīkrācnieks*), *bundzinieks* (bet: *garīdznieks*), *vaļinieks* (bet: *savaļnieks*), *bruņinieks*, *kuģinieks* (bet: *kuģniecība*), *gudrinieks* u. c. Priekš *n* esošā patskaņa liktenis ir bez tam pakļauts arī individuālai un dialektiskai svārstībai, un (sevišķi austrumu) izloksnēs un vecos tekstos atrodam dažkārt patskani nāseņa priekšā arī vārdos, kur tas rakstu valodā vairs nav iespējams (piem., *slimnieks, zemnieks, dārznieks*).

Lei. *-inkas* dēļ latv. *-ieks* drīzāk ir laikam radies no pirmbaltu *-enkas* nekā no *-eikas*²⁵⁷; šis *-enkas* : lei. *-inkas* apmēram = sav. *kuning* : senisl. *konungr* «ķēniņš» u. c.

Dial. *-nice* jeb *-nica*²⁵⁸ laikam neatbilst — blakus vīr. k. *-nieks* — lei. *-ninkē*, bet drīzāk līdz ar lei. *-nyčia* uzskatāma par aizgūtu no slavu *-nica*: *-nice* sastopama, cik zināms, it sevišķi Latvijas austrumdaļā. // Par šā piedēkļa intonējumu (augšzemn. *-nieks*² > *nīks*² blakus *-nica* > *-neica* FBR IV 44, 56, 71, V 153, VI 31, VIII 10, XI 11, 106, 132, XII 74, XIII 20, 39, 49, 81, XV 176, XVII 57, 127) A. Ābele FBR XV 199 sk.

Senrakstos tagadējā *-niek-* vietā atrodam *-ni(c)k-* (bez Le. Gr. 266¹²⁵⁹ minētiem piemēriem vēl *-muisenick* Bulmerinka Vier Bücher I 352, Rattenix 358, darbenicke 367), kas var būt uztverams kā *-nik-* un šai gadījumā atbilst lei. *-nink-* vai lei. *-nyk-*, pr. *-nik-*. Arī tāmn. *-niks* (piem., FBR III 96, XVI 121) varbūt ne < *-nieks*, bet *-niks*, kas Kursā drīzāk atbilstu lei. *-nykas* nekā *-ninkas*; ar beidzamo sal. senrakstu Mele-semeningk Bulmerinkam turpat II 305. Par šo piedēkli arī Ģerulis Apr. ON 249 sk. un Skardžus Arch. Phil. VI 198 sk.

No adjektīviem (nelielā skaitā) atvasinātie substantīvi ar *-nieks* apzīmē to, kam piemīt adjektīva izteiktā īpašība, piem., *gudriniēks* (siev. k. *gudriniēce*). Retumis tos atvasina arī no adverbjiem (piem., *pret(i)nieks*), biežāk — no skaitļiem (piem., *desmitnieks, uotrinieks*).

Visparastākās ir no substantīviem darinātās formas ar *-nieks*, kas apzīmē kādu personu pēc viņas nodarboša-

²⁵⁷ Gluži izolētajā pr. Wirssneick (blakus Wyrssnecke) Trautmaņa Apr. PN 118 *-ei-* (ja tas pareizs) varbūt no *i*, vai arī no tādām formām kā Dirgeiko u. c. Trautmanim turpat 171 sk.

²⁵⁸ Rakstu valodā ir *-nica* gandrīz tikai *baznicas* vārdā un jaunvārdos kā *slimnica* u. c.

²⁵⁹ [La. gr. 363 tekstā. — V. D.]

nās, kārtas, cēluma, dzīves vietas utt.; piem., *mīsnieks*, *kurpnieks*, *kruodz(i)nieks*, *skuolnieks*, *dumpinieks*, *paduomnieks*, *malcinieks*, *bēr(i)nieks*, *saimnieks*, *Ruocārnies* FBR XII 60 «Ruocāru²⁶⁰ saimnieks», *īrnieks*, *zemnieks*, *muižnieks*, *radinieks*, *pilsētnieks*, *rīdīnieks*. Vidzemē — un arī tikai rietumdaļā — ar šo piedēkli darina substantīvus kādas vietas apdzīvotāju nosaukšanai tikai no pagastvārdiem ar *-ži* (piem., *vidrižnieki* «Vidrižu ļaudis»; citādi tie tur darināti galvenām kārtām ar *-ietis*; skat. FBR III 6²⁶¹), bet Kursā un Zemgales rietumdaļā no visādiem vietvārdiem, piem., *nīgrandnieks*.

Izloksnēs arī ar deminūtīvu nozīmi: *vucinieks* FBR VII 140 (no *Susējas*) un XIII 88 (no *Zasa*; skat. arī XVI 46) : *vucins* «auns»; *Mildenieks*² jeb *Mildenica*² «pusaugu Milda», *Jānenieks*² «pusaugu Jānis» u. c. FBR XI 16 (no *Ergļiem*).

Ar šo piedēkli darināti vārdi dažkārt apzīmē arī ko priekšmetīgu, piem., *miltinieks* «miltu ēdiens» u. c. FBR XII 74, *zālnieks* «zālājs» (sal. slavu *travník*), *peļavnieks*, *sālnieks* jeb dial. *sālnice* resp. (Džūkstē un Lestenē) *salnīka*² «sālstrauks», *sēklinieks*, *pakulnieks* «pakulu audums», *mēnesnīca* u. c., skat. arī FBR XIV 187 un XVI 46.

Latv. *medinieks* laikam ir atvasināts no lei. valodā paglabušās adjektīva *medinis* «meža», bet pēc šā adjektīva zuduma latv. valodā saistās ar verbu *medīt* un varēja tā tad būt par paraugu citiem atvasinājumiem (ar šo piedēkli) no vārdiem, piem., *strādnieks* (jeb no kāda tagad zuduša substantīva, kas atbilda kr. formai *срѣда* «grūts darbs»?), *krāpnieks* (pēc *viltnieka* vārda parauga, kas atvasināts no *viltus* vārda?). Formas ar *-tnieks* (piem., *jātnieks*, *zinātnieks* u. c.) varbūt ir darinātas no formām ar *-tinis* 144. § b. //

167. §. Ar piedēkli *-iska*²⁶² (= lei. *-iška*²⁶³, pr. *-iska*, 97 slavu *-isko*-, ģerm. *-iska*-, lat. un ķeltu *-isco*, gr. *-ισκο*-) darina adjektīvus no substantīviem un adjektīviem. Īsti dzīvīgs šis piedēklis tagad ir tikai svešvārdos, kas atdarina vācu formas ar *-isch* (piem., *politisks*, *fizisks*), un jaunvārdos (piem., *tautisks*, *valuodniecisks*). Vecs mantojums ir samērā nedaudzas formas: *liēlisks*, *garenisks*, *apalisks* (sal. sav. *altisc* «vecs» u. c.), *luopisks*, *bābisks* (lei. *bóbiškas*), *verdzisks* u. c. skat. FBR XII 74, XIII 49, XV 176. Var arī, piem., teikt, «*viņa*

²⁶⁰ [ruocāres² Biržos E II 55. — V. D.]

²⁶¹ [Šai izdevumā III 1, 356 sk. — V. D.]

²⁶² Augšzemn. izloksnēs tai vietā arī *-uska* FBR IX 133, 138, 158, X 28, XII 89, 90, XIII 49.

²⁶³ No *-iska* + *-iša* < ide. *-isko*-. Skat. arī Šeftelovica rakstu KZ LVI 197.

valuoda nav īsti latviska», bet, piem., vācu *die lettische Sprache* ir latviski: *latviešu* (ne: *latviska*) *valuoda*.²⁶⁴

Dažreiz *-isks* pārveidots par *-išķīgs* (prūšu valodā otrādi: *-ingiska-*): *tēvišķīgs*, *dievišķīgs*, *bernišķīgs*, *brīnišķīgs*, *debešķīgs* < **debesišķīgs*.

Substantīvīvēti adjektīvi: viensk. ak. *vīrisku*, *sievisku* «vīrieti, sievieti» Glūka bibelē, nōm. *sieviska* Stenderam (tagad: *vīrišķis*, *sievišķis*, sal. lei. *vjrišķis*, *moteriškē* «sieviete»), gluži kā lei. *vjrišķas* «vīrietis» un veclei. *māt(e)rišķas* «sieviete»; dial. *meitiskie* «sievietes», *puisiskie* «vīrieši», *meitīšks*, *meitiska* jeb *meitišķis* «sieviete», *puisīšks* «vīrietis»; sal. lei. *pōnišķas* «kungs», sorbu *ženska* «sieva», gr. *νεανίσκος* «jau-neklis». Pārveidojumi — kā *vīrišķis* u. c. — ir arī, piem., *melnišķis* U (skat. arī FBR XII 74), *zasišķi* «Zasa ļaudis» (sal. lei. *kaunišķis*, *mintavišķis*) u. c. FBR VII 141, XII 60, XIII 88, XV 161¹, XVII 44.

Ļoti parasti turpretī ir adverbji ar *-iski*, *-išķi* un (vecs daudzsk. instr.) *-iskis*, piem., *vāciski* (lei. *vókiškai*) jeb dial. *vāciskis* (sal. sensl. *славѣнскѣ* «slaviski»), *plakaniski*, *sevišķi* u. c.

m) Piedēkļi ar *-g-*

168. §. a) Adjektīvi ar *-īgs* (= lei. *-ingas*; bet prūšiem *-ing(i)s*, par ko arī Ģerulis Apr. ON 247) ir atvasināti, pirmkārt, no substantīviem; piem., *sāligs* FBR VII 122, VIII 70, IX 103, *zāligs* (lei. *žolīngas*) *laukums*, *pienīgs* (lei. *pieningas*) *luops*, no kam *pienidze* (govs), *prātīgs* (lei. *prolīngas*), *gūodīgs*, *kaunīgs*, *plecīgs*, *spēcīgs*, *sparīgs* u. c. Retumis *-īgs* apzīmē apmēram to pašu, ko *-ains* 152. §: *miltīgi* jeb *miltaini* *kartupeļi*; bet *acijs* *cilvēks* un *acains* *kartupelis*; *stūrgalvīgs* un *sešgalvainis*. //

98 Gluži izolēts nozīmes ziņā ir dial. *sudabrigs* «sudraba; no sudraba izgatavots»; sal. lei. *akmeningi rykai* «akmens trauki» LChr. 31₂. Par lei. *-inga-*nozīmi arī Ryg. J. Gram.² 218 un Skardžus Arch. Phil. VI 27.

Sādi adjektīvi ir atvasināti arī no dzīvu radījumu nosaukumiem: *zaglīgs*, *bļēdīgs*, *draudzīgs* u. c., sal. lei. *kareivīngas* u. c.

Atvasinājumi no adjektīviem izteic īpašības pastāvību: *laipnīgs*, *veselīgs*, *slimīgs*, *tīrīgs*, *pazemīgs* u. c.

Atvasinājumi no verbiem izteic tieksmi vai spēju izdarīt verba apzīmēto darbību (no primāriem verbiem tiem pamatā pa laikam pagātnes celms): *devīgs*, *sapratīgs*, *aizmir-sīgs*, *derīgs*. (lei. *derīngas*), *strādīgs* u. c.

²⁶⁴ Par to, kad lietājamās leišu formas ar *-iškas*, Ryg. J. Gram.² 221 un Skardžus Arch. Phil. VI 27 un GK V 149 skk.

Ar latv. *-īga-* (piem., ap Valmieru) < **-ingá-* sal. lei. dial. siev. k. nōm. *garbingā*²⁶⁵ u. c. Jušk. 698 s. v. *galingas*²⁶⁶, Augšzēmn. izloksnēs, piem., Lizumā un FBR V 143, tai vietā arī *-īga*².

b) Ir arī daži substantīvi ar *-ig-*: *bezdelīga* (sal. lei. *blezdīgē*), *lakstīgala*, sal. lei. *lakštinga(la)*; *Kuldīga* (senāk: *Kuldinga*) u. c.

Par tādām izlokšņu formām kā *Leimanīga* (blakus *derīgs* u. c.) «Leimaņa sieva» u. c. skat. FBR IX 118²⁶⁷.

n) Piedēkļi ar *z, ž*

169. §. Nievīgi deminutīvi ar *-uža*: *Annuža* u. c. FBR XI 73, XIV 88, XV 64, XVI 88; sal. lei. deminutīvus ar *-užis*, *-užē* un pr. merguss «meita (kalpone)».

o) Piedēkļi ar *s, š*

170. §. Substantīvi ar *-est-* : *-ast-* ir sākumā radušies no senajiem *-es-* celmiem (to atliekas ir daudzsk. ģen. *dēbešu* un viensk. ģen. *mēnes-s*); piem., *glabasts* (*i-* celms) «glābiņš» FBR XV 178, *mielasts* (*o-* celms; no augšzēmn. dialekta ir zināms arī viensk. ak. *mielasti*, sal. slavu *milostb* «žēlastība») un *mīlestība*, *cienasts* «mielojums», *guodasts* «dzīres, svētki», *kārašte*, *kārestība*, *derestība* «derības» (vācu *Wette*), *piļnestība*, *dikasts* «brokasts», *ātraste* jeb *mudraste* FBR XVII 128 «steiga» u. c. Le. Gr. 276²⁶⁸, FBR IX 138, XI 107; par šo piedēkli arī Pselvics Glotta XIX 93 sk.

171. §. Augšzēmn. izloksnēs sieviešu vārdi ar *-iša*: *Rubenīša* «Rubeņa sieva», *kalējiša* «kalēja sieva», *vedējiša* (kāzās) u. c. FBR IV 70, V 153, VI 94, IX 125, 138, XI 11, XIV 187, XVII 86, 128; *Brimanēša* (ar *ē* < *ī*) «Brimaņa meita» u. c. FBR XVII 58. Šā piedēkļa cēlums ir neskaidrs, skat. Le. Gr. 277²⁶⁹.

p) Piedēkļi ar *-t-*

172. §. Seni darītāju vārdi ar *-ter-*, šķiet, ir pamatā formām *degleris*, *gūteris* «kas savu darbu dara steidzīgi», *lakteris* «kas mēdz daudz lakt», *šausteris* «šausmas».

Seno piedēkli *-tro-* rāda vēl *žautrs*²⁷⁰ un *šautrs*²⁷¹. //

²⁶⁵ [*garbingas* «godājams» Llv. 170. — V. D.]

²⁶⁶ [*galingas* «varens, spēcīgs, stiprs» Llv. 167. — V. D.]

²⁶⁷ [Šai izdevumā III 1, 482 sk. — V. D.]

²⁶⁸ [= La. gr. 375. — V. D.]

²⁶⁹ [= La. gr. 377. — V. D.]

²⁷⁰ [*žautris*, *žautrs* II 1] «Stange, darauf etwas getrocknet, darauf Fleisch geräuchert wird (kārts, uz kā kaut ko žāvē, uz kā gaļu kūpina jeb žāvē)», 2) «koks, ko iesprauž alus kubulā» ME IV 794. — V. D.]

²⁷¹ [*šautrs*² I = *šautra* ME IV 10 sk. — V. D.]

99 173. §. Formas ar *-t(a)s*, *-ta*. a) Kārtas skaitleņi, piem., *piekts* (lei. *peñktas*) u. c., skat. 293. §

b) Pagātnes pasīvie divdabji, skat. 542. §. Daži tādi seni verbāladjektīvi ir tagad savu verbālo dabu pilnīgi zaudējuši: *balts*, lei. *bāltas* (: *bālti* «klūt balts»), *salts* (: *saļt*), lei. *šāltas*, *spīrgts* (: *spīrgt*) u. c.

c) Dažādi adjektīvi un substantīvi, piem., *sārts* (lei. *sařtas*), *vārti* (lei. *vařtai*, pr. *warto*, sensl. *bpata*), *nasta* (lei. *nařtā*).

174. §. *-ti-* celmi (pa daļai seni verbālnōmeni ar zudumpakāpi saknē), piem., *cilts* (lei. *kiltis*), *dzimts* (lei. *gimtis*), *pirts* (lei. *pirtis*, veckrievu *нпрѣ*), *smilts* (lei. *smiltis*), daudzsk. nōm. *jūtis* (skr. *yūti-h* «savienojums»), *stātis* (kr. *crarъ* «statūra»); *sagts*²⁷² (lei. *sagtis*) u. c. Par šo piedēkli arī Meijē Bull. XXV 123 skk.

Pēc šo *ti-* celmu parauga loka kā *i-* celmus arī dažus no vācu valodas aizgūtus vārdus, piem., *vāts*, *dakts* u. c.

175. §. Formas ar *-tus* (seni verbālnōmeni): *liētus* (lei. *lietūs*), *viltus*, *mietus* u. c. Šādu *tu-* celmu viensk. ak. ir supīns 526. §.

176. §. Substantīvi ar *-tev-*, *-tav-*, *-tuv-* (seni *tu-* celmu pārveidojumi). a) Verbālnōmeni (tagad vairs tikai tautas dziesmās), piem., *meila... nu pašā vēstuvē* jeb *vēstavā*; *plautuvē* jeb *plautavā*; *ēstuvē* jeb *ēstavā* u. c.; sal. lei. *mārtu-wesp* «uz miršanu» Daukša Post. 244₂₀, *skerstūvēs* «lopu kaušanai sekojošās dzīres» u. c.

b) Rīku nosaukumi, piem., *slauktuve* (*slauktava*, *slauktuva* jeb *slaukteve*), *šķiltavas* (*šķiltuves* jeb viensk. nōm. *šķiltuvis*; lei. *skiltuvē* jeb *skiltuvas*), *sētuve* (*sētava* jeb *sētuva*; lei. *sētuvē*), *kāstuvīs* (*kāstava*, *kāstavs*, *kāstavis*, *kāstuva* jeb *kāsteve*; lei. *koštūvis* jeb *koštūvas*), *maltuve* (*mal-tuva*, *maltava* jeb *malteve*; lei. *maltūvē*) u. c. FBR III 104, V 135, VIII 70, IX 137, X 28, XI 107, XII 72, XIII 88, XV 35, XVI 48, 121.

Rakstu valodā tagad mēdz darināt ar *-tuve* trīs zilbju formas (piem., *spiestuve*), ar *-tava* četrzilbju formas (piem., *pārduotava*).

c) Reti darītāju vārdi: *palaistuve* (lei. *palaistuvē*), *mēlstavis*²⁷³.

Rakstu valodā parastas ir formas ar *-tuve* un *-tava*, izloksnēs — arī ar *-tuva*, *-tuvs* (*o-* celms jeb FBR XV 35 siev. k. *i-* celms), *-tuvis* (austrumizloksnēs šā *-tuv-* vietā atrodam *-tiv-*), *-tavs*, *-tavis*, *-tave*, *-teve*, kas norāda uz alternāciju *-teu-* : *-tuu-*; *-tuu-*, pirmvalodas variantu skaņu kopai *-tu-* (sensl. *κατκα* «pļauja» u. c.), mums rāda arī gr. *δίκτυον* «tīkls» un *-teu-* — arī grieķu

²⁷² [«sakta» ME III 631. — V. D.]

²⁷³ [mēlstavis «Lügner (melis)» ME II 600. — V. D.]

verbāladjektīvi ar *-té(F)os*, skr. ģerundīvi ar *-tava-h* un infinitīvi ar *tavē*. No *-teu-* varēja saskaņā ar 29. § c rasties *-tav-* formās ar *-tava* un *-tavs*; ļoti reti *-tave* un *-tavis* laikam ir izskaidrojami kā *-tava*, *-tavs* un *-teve*, **-levis* mistrojums. Mūlenbachs gan domā IF XVII 430, ka la. *-tava* no *-tuva* + *-ava* 100 136. §, un šie pie-//dēkļi tiešām ir viens otru ietekmējuši (tā, piem., Sausnējā, kur, kā saka J. Kauliņš BB XII 229 sk., esot tikai *-tuve* un *-tuva*, ir arī *dzirnuvas*, *raguvas*). Bet *-tav-* atrodam retumis arī lei. un pr. valodā, un, kā jau teikts, *-tav-* bez šaubu varēja rasties arī no senāka *-tev-*. Vienā izlokšņu daļā tomēr *-tav-* varbūt — nōmenu ar *-ava* ietekmē (kā *dzirnavas*, tā varbūt *maltavas* ar *-av-*) — pa daļai aizstāj senāku *-tuv-*.

177. §. Darītāju vārdi ar *-tājs*, siev. k. *-tāja* ir sastopami blakus visiem verbiem ar *-āt*, *-ēt*, *-īt*, *-uôt*, kam — nesaliktiems — ir infinitīvā vismaz divi zilbes, piem., *dziedātājs*, *gulētājs*, *darītājs* (vecleišu *darytājas*), *karuôtājs*, skat. arī FBR III 51, VII 130, VIII 61, IX 125, XI 11, 68. Lieto tos gluži kā darītāju vārdus ar *-ējs* 133. § a; arī kā atribūtus, piem., *dziedātāju māsu devu*.

Ar lei. *-toja-* darina darītāju vārdus arī no primāriem verbiem, piem., *artójas*, sal. arī pr. artoys un sensl. παται. No latv. valodas te, šķiet, minams *liktājs* (Langes vārdnīcā) «likteņu lēmējs»; skat. arī Le. Gr. 282²⁷⁴ un Augstkalna piezīmi FBR X 107 sk. Piedēklim *-tājo-* ir pamatā varbūt tas *-tā-*, ko mums rāda gr. ποιτής «spriedējs», darinātājs» u. c.

178. §. Adjektīvi ar *-t(a)s*, kur *-t-* priekšā ir kāds garums. a) Formas ar *-uot(a)s* (s ā k u m ā, jādōmā, tikai blakus o-celmu substantīviem, bet tagad arī citiem): *raguôts* (lei. *raguotas*), *zaruôts*, *māluots*, *zuobuots*, *spalvuots* u. c., skat. FBR IX 103, XII 75, XIV 73, 127. Rakstu valodā *-uots* ir mazāk parasts nekā *-ains* 152. § a. Par lei. piedēkļa *-uota-* nozīmi arī Ryg. J. Gram.² 219.

b) Ļoti reti un rakstu valodā tagad neparasti ir nōmeni ar *-āts* (s ā k u m ā no ā-celmiem), *-ēts* un *-īts*: *ligāts* «slimnieks, vārgulis»; *caunāts*, *miglāts* «miglains» u. c. FBR VIII 11, XIII 21; *juoslēts* «svitrains»; *astīts* «ar asti apveltīts».

179. §. Piedēkļi ar *-at*-²⁷⁵. a) Ar *-ata* (kā ar lei. *-ata*, slavu *-ota*, skr. *-atā* u. c.) senāk ir darināti substantīvi kādas īpašības apzīmēšanai; izloksnēs vēl tagad ir *jaunata* (slavu *junota*) «jaunība». Vir. kārtas tagad ir dial. *plikata* «plikadīda» (skat. arī FBR X 28, XI 107, XV 37), kā slavu *sirota* «bārenis» u. c. Citi vārdi ar *-ata* (ar veco nozīmi) ir tagad

²⁷⁴ [La. gr. 383 īsi bez parindes. — V. D.]

²⁷⁵ Par to arī E. Hauzenberga Fil. mat. 80. skk. un Trautmanis Apr. PN 184.

pārveidoti: (vecos tekstos) *sveikatība* (lei. *sveikatā*) «veselība», *jaunatne* (dial. *jaunātne* FBR VIII 11, XII 33 u. c.); *mēness ir pilnatnē* (sal. sensl. плѣнота, lei. *pilnatis* un la. dial. *pilnats* [i-celms] FBR XV 178); *plikatne* jeb *kailatne* u. c. //

101 b) Starp substantīviem ar *-ata* nozīmē tuvojas cits citam vārdi *drupata*, *lupata*, *slarpata*²⁷⁶, *ļaupata*, *supatas*²⁷⁷, *pluskata* u. c. Lamu vārdi — kā *pluskata* — ir arī *plukata*, *slapata*²⁷⁸, *pļupata*²⁷⁹, *alkata*²⁸⁰, *maukata*²⁸¹ u. c.

c) Kollektīvnozīme ir lokatīviem *divatā*, *trijatā*, *vairatā*; tiem pievienojas *vienatā* (sal. lei. *vienāt* «einzig») u. c.; formas ar kolektīvu *-at-* vai *-āt-* min arī E. Hauzenberga Fil. mat. 82 un 86 un Ģerulis Apr. ON 255.

d) Deminūtīvi ar *-atis-* *-ate-*: dial. *dēlatis*, *zirdzatis* (sal. žemaišu *ierātis* «jērs»), *akate*²⁸² (lei. *aketē*); par tiem arī E. Hauzenberga Fil. mat. 80.

180. §. Deminūtīvi ar *-ut-*: *Grigutis*, *Marute*, *alutiņš* (lei. *alūtis*) - u. c.; par tiem arī Ģerulis Apr. ON 258 un Trautmanis Apr. PN 182.

181. §. Formas ar *-itis*, *-ite*. a) Deminūtīvus (ar to pašu nokrāsu, kas ir formām ar *-iņš*, *-iņa* 146. § b) ar *-itis*, *-ite* (ar *i* vai *ī*, kā kur) rakstu valodā darīna tikai no substantīviem ar *-is*, *-e*, piem., *brālītis* (lei. *brōlītis*), *saūlīte*; bet tautas dziesmās un dažās izloksnēs FBR IV 56, VI 38, VII 140, XII 75, Fil. mat. 102 (kā lei. valodā) arī no citiem celmiem, piem., *vīlcītis* (lei. *vīlkītis*), *pupīte* (lei. *pupjē*), *acīte* (lei. *akjē*) u. c., skat. FBR III 51, IV 44, V 132, 143, VI 31, VII 131, VIII 25, IX 125, XI 11, 125, XII 34, 49, XIII 21, 39, 81, XVI 48, 95.

Lībiskajās izloksnēs ir deminūtīvi ar *-ic* < *-itis* arī blakus siev. k. substantīviem, piem., *pelic*, *Annic* FBR IV 87, 91, VIII 71, XIII 75.

Ar deminūtīvu *-it-* *zuviņa* u. c. 146. § c.

Adjektīvu deminūtīvos la. *-it-* var būt = lei. *-int-*, piem., *mažiņiņš*: lei. *mažiņtelis*; tā varbūt arī formās *sirdzītis* «slimīgs cilvēks», *zidīte* «zīdāms jērs», *perīte vīsta* un katrā ziņā upes vārdā *Viesīte*: lei. *Viešintā*, par ko Ģerulis Apr. ON 256, Trautmanis Apr. PN 184.

b) Formas cēluma apzīmēšanai (sevišķi Latgalē): *ciemīte* (īsti: sievietē, kas nākusi no ciema), *ciemīši* «viena

²⁷⁶ [*slarpata* «alter Lappen (veca lupata)» ME III 917. — V. D.]

²⁷⁷ [*supata* 1) = *nuōbara* 2) «minderwertige Frühlingswolle (mazvērtīga pavasara vilna)», 2) = *lupata* ?, 3) «allerlei unnützer Kram (dažādas nederīgas grabažas)» ME III 1124. — V. D.]

²⁷⁸ [*slapata* «schludriger Mensch (nolaidīgs cilvēks)» ME III 916. — V. D.]

²⁷⁹ [*pļupata* «Schwätzer (pļāpa)» ME III 373. — V. D.]

²⁸⁰ [*alkata* «ungenügsamer Mensch, Nimmersatt (negausis) ME I 67. — V. D.]

²⁸¹ [*maukata* «Kokette (koķete)» ME II 568. — V. D.]

²⁸² [*akate* = *akacis* ME I 62. — V. D.]

ciema ļaudis», dial. *kēninīle* «kēniņmeita» (sal. lei. *Kumulytē* u. c.), dial. *vācītis* (lei. dial. *vokytis*), dial. *labītis* «labietis» u. c.; par tām arī Ģerulis Apr. ON 257 sk. un Trautmanis Apr. PN 182.

c) Te jāmin arī *alksnītes* (kādas sēnes), dial. *melnītes* «mellenes» un formas ar kolektīvnozīmi, ko min E. Hauzenberga Fil. mat. 86.

182. §. Formas ar *-ietis*, *-iete* (kas alternē un nozīmē pa daļai saskan ar *-ītis*, *-ite*) ir lietājamās it sevišķi personu cēluma vai piederības apzīmēšanai: *vāciētis* (lei. *vókietis*), *vāciēte* (lei. *vókietē*; pēc tāda parauga arī, piem., *krieviete* blakus *krievam*), *smiltienietis* // (citur tai vietā formas ar *-nieks* 166. §; sal. lei. *panevēžiētis* GK VI 57), *daugavietis*, *raunēnietis* (senāk: **raunēns*, kā *piebaldzēns* 141. §), *tautietis*, *labietis*, *savietis*, *vīrietis* jeb dial. *dēlietis*, *sieviete* (arī: *sievietis*) jeb dial. *bābiete* resp. *meitietis*; *aitieši*, *cūcietis*, dial. *Krūmiete* (Varakļānos) «Krūma meita», *Tilcēniete* «Tilcēnu mājas saimniece», *Zušmaniete* FBR XVI 162 «Zušmaņa sieva» u. c. FBR III 21, 51, 96, IV 44, XII 75, XVI 95 un Ģeruļa Apr. ON 256.

183. §. Formas ar *-ait-* (kas alternē²⁸³ un pa daļai saskan nozīmē ar *-iet-*): dial. *tautaitis* «tautietis» (sal. lei. *gimināitis* «radinieks» u. c.); te jāmin arī vietvārdi kā *Bukaiši*, *Ruokaiši*²⁸⁴ u. c. un kursiskie *Lipaiķi*²⁸⁵, *Valtaiķi* u. c. FUF XII 65²⁸⁶.

Bez tam *līnaite* jeb (FBR XI 132) *līnaitis* (i-celms), *rugaitē*, *rudzaitē* jeb *rudzaita*, *bērzaite* «birzs» (sal. lei. *beržytē* un pr. vietvārdu *Leypiten*), *mēslaite* u. c. FBR XII 75, XIII 39, 49, XVII 58, 152, XVIII 39, Ģeruļa Apr. ON 255 un Trautmaņa Apr. PN 180 sk.

q) Piedēkļi ar *-d-*

184. §. Formas ar *-āds* (austrumizloksnēs arī *-aids*). *tāds* (: *tā*) un *kāds* (: *kā*) laikam ir bijuši par paraugu formām *citāds* (lei. *kitódas*), *viēnāds* (lei. *vienódas*), *savāds*, *trijāds* jeb *trejāds* u. c. Tais austrumizloksnēs, kur adverbu *tā*, *kā* vietā ir *tai*, *kai*, arī *-āds* vietā ir *-aids*: *taīds*, *kaīds* u. c. Par šo piedēkli arī Ģerulis Apr. ON 247 un Trautmanis Apr. PN 184.

r) Piedēkļi ar *-b-*

185. §. Ļoti parasti ir substantīvi ar *-ība* (ar *i* vai *ī*, skat. FBR III 51, IV 44, VI 31, VII 131, VIII 25, IX 125, XI 11, 125, XII 34,

²⁸³ Ar *-it-* : *-iet-* : *-ait-* sal. pa daļai sinonīmo *-in-* : *-ien-* : *-ain-* 147. § 2, 151. § un 152. § b un c.

²⁸⁴ [Lažā (Liepājas rajonā). — V. D.]

²⁸⁵ [Turlavā (Kuldīgas rajonā). — V. D.]

²⁸⁶ [Šai izdevumā II 446. — V. D.]

49, 75, XIII 21, 39, 81, XV 176, XVI 47, 95) = lei. -*yba* (blakus -*ȳbē*) : slavu -*eba* (retumis: -*iba*).

a) No adjektīviem un substantīviem (par nozīmes starpību starp -*iba* un -*ums* 155. § a un Kasparsons FBR XVI 30 skk.): *gudriba*, *jauniba* (lei. *jaunȳbē*), *veseliba*, *verdriba* (lei. *vergyba*), *draudzība* (lei. *draugȳbē*, slavu *družba*), *sveikatība* 179. § a, *kārestība* 170. § u. c. Sevišķi bieži ir -*iba* blakus adjektīviem ar -*īgs*, piem., *pazemība* : *pazemīgs*, *tīriba* : *tīrīgs*, *devība* : *devīgs* u. c.

b) No vērbiem: *radības* (lei. *radȳbos* «atradēja alga»), *kristības* (dial. *kristabas* un *krustūbas* FBR XIII 101), *šķirības*, *derības* (lei. *derȳbos*), *precības*, *vedības*, *lauības* un *lauība*, *viesības*, *apjūmības*, *apkūlības*, *dalības* (lei. *dalȳbos*), *medības* u. c. Nozīmē atšķiras *ticība* (lei. *tikyba*), *cerība*; *ganības* (lei. *ganȳba*) u. c. //

4. SUBSTANTĪVU DEKLINĀCIJA

a) Iepriekšējās piezīmes

- 103 186. §. Latv. valodā tagad īsti ir tikai konsonantiski celmi (piem., nōm. *rat-s*, ģen. *rat-a*, dat. *rat-am*, ak. *rat-u*, lok. *rat-ā* u. c.), bet vieglākas orientēšanās labad te būs runa par tām celmu formām, kādas ide. salīdzināmā gramatika piedēvē ide. pirmvalodai.

Prūšu valodā vēl ir nekatras k. nōmeni²⁸⁷ un pronōmeni un lei. valodā vēl vismaz nek. k. adjektīvi un divdabji, bet latv. valodā nek. kārtā pilnīgi ir zudusi. Tā kā tas tā ir jau visvecākajos tekstos, tad attīstības gaitu šai ziņā nevar vairs droši izziņāt. Varbūt vispirms no tiem nek. k. deminūtīvu *o*-celmiem (skat. 146. § b un 181. § a), kas apzīmēja vīr. k. būtes, darināja viensk. nōminātīvu un daudzsk. nōminātīvu un akuzātīvu ar vīr. k. galotni, lai skaidri būtu apzīmēta vīr. kārtā. Svārstīšanās, kas tā bija radusies nek. k. deminūtīvos, varēja vēlāk no tiem ieviesties arī pārējos nek. k. *o*-celmos, un kad nek. k. *o*-celmi tādas svārstīšanās dēļ galu galā bija pilnīgi pārvērsti par vīr. k. vārdiem²⁸⁸, tiem varēja šai ziņā sekot samērā nedaudzie nek. k. vārdi ar *i*, *u*, *n*, *s* celma beigās, skat. Symb. gramm. II 11 skk.²⁸⁹ Kā bija gaidāms, nek. k. *o*-celmu vietā tagad ir tikai vīr. k. *o*-celmi.

Locījumi ir šādi: nōminātīvs, ģenitīvs, datīvs, akuzātīvs, instrumentālis, lokātīvs un vienskaitlī arī vokātīvs. Instru-

²⁸⁷ Par neutrālo *-o-m* arī Lōmanis Genus und Sexus 10.

²⁸⁸ Par to arī Būga Tiž. II 104⁴.

²⁸⁹ [Šai izdevumā III 1, 467 skk. — V. D.]

mentālis tagad pa laikam saskan vienskaitlī ar akuzātīvu un daudzskaitlī ar datīvu. Ablatīva funkcijas baltu un slavu valodās — kā arī grieķu valodā — ir pārjēmis ģenitīvs.

Divskaitlis, kas leišiem ir paglābies vismaz vienā izlokšņu daļā, latv. valodā ir zudis kā dzīva forma; ir vairs tikai sastingušas atliekas, skat. 274. § skk.

b) -(i)o-celmi

187. §. Visi tie ir vīr. kārtas.

	Vienskaitlis	Daudzskaitlis
nōm.	<i>tēvs ciemiņš</i>	<i>tēvi ciemiņi</i>
ģen.	<i>tēva ciemiņa</i>	<i>tēvu ciemiņu</i>
dat.	<i>tēvam ciemiņam</i>	<i>tēviem ciemiņiem</i>
ak.	<i>tēvu ciemiņu</i>	<i>tēvus ciemiņus</i>
instr.	<i>tēvu ciemiņu</i>	<i>tēviem ciemiņiem</i>
lok.	<i>tēvā ciemiņā</i>	<i>tēvuos ciemiņuos</i>
vok.	<i>tēv ciemiņ</i>	<i>tēvi ciemiņi //</i>

188. §. Par viensk. nōm. -š < -s saskaņā ar 91. §; 104 -s priekšā ir zudis baltu *a* < ide. *o* (skat. 41. §); sal. lei. *tēvas*, pr. *deiwo(a)s*, gr. *θεός* «dievs».

189. §. Par viensk. ģen. Latv. -a te ir vecāka -ā (= lei. -ō) saīsinājums, skat. 42. § a. La -a un lei. -o laikam ir te identiski ar slavu -a tai pašā galotnē. Ja te aiz -ā ir zudis -t vai -d, tad tā ir vecā ablatīva galotne, kas var būt identiska ar skr. -āt un kontrahēta no -oat, no kam arī lat. -ō(d). Ja baltiem te ā < oa, tad jāiegaumē, ka ide. ziemeļaustrumu valodās *o* > *a*.

190. §. Par viensk. dat. -am ienācis no pronōminālās deklinācijas (skat. 317. §), kā visai reti arī dažās lei. izloksnēs, par ko Spechts KZ LXIII 91. Leišu un latv. valodā ir adjektīvu deklinācijā ieviesušās pronōminālās galotnes un latv. valodā vēlāk ar adjektīvu starpniecību — arī substantīvu deklinācijā. Kas latv. valodā tīri fōnētiski būtu iznācis no -ui < -ōi, ar ko lei. rakstu valodā beidzas o-celmu viensk. datīvs, nav zināms. Var būt latv. pirmvalodā nebija te -ui, bet — kā pirmžemaišu dialektā un prūšu valodā — -uo < -ō(i) vai -uo(i), kas būtu sakritis ar viensk. ak. un instr. galotni un sakarā ar to kļuvis neērts.

191. §. Par viensk. a.k. -u te no latv. pirmvalodas -uo (skat. 42. § f), kas saskan (skat. 81. §) ar lei. -q, pr. -an, slavu -z, skr. -am, gr. -ov, lat. -om > -um.

192. §. Par viensk. instr. -u te — tāpat kā lei. valodā — radies no -uo (skat. 42. §) < ide. ō, sal. skr. vēdu viensk. instr. *vŕkā* «vilku», slv. *hožu* «pagalmu» u. c.

193. §. Par viensk. lok. -ā (arī: -ā) te ienācis no ā-celmu lokātīva, skat. 216. §, kur ir minētas arī izlokšņu formas. Sākumā o-celmu viensk. lokātīvs latv. valodā laikam beidzās ar -i (sal. augšzemn. *vakar* 48. §) < -ie (= lei. -ie < -ei vai lei. -ē, par ko arī Torbjörnsons IF XLIX 123), un tai gadījumā sakrita ar daudzsk. nōminātīvu un kļuva tā tad neērts. Pronōminālā, lei. -ame atbilstošā galotne būtu latv. valodā pārvērtusies par -am un tā tad sakritusi ar datīva galotni.

194. §. Par viensk. vokātīvu. Tādas formas kā *tēv* laikam ir beigušās senāk ar -e = lei. (*diev*)ē, pr. (*dei*w)e, slavu (*bož*)e, skr. (*dēv*)a, gr. (λόξ)ε, lat. (*lup*)e. -k resp. -g (gaidāmā -c resp. -dz vietā) tādās formās kā *sāimniek! ubag!* var būt ienācis no citiem locījumiem (gluži kā *k* — *c* vietā — skr. vokātīvā *vŕka*).

105 Īpašu vokātīva formu pa laikam darina latv. valodā tikai no dzīvu radījumu, it sevišķi personu vārdiem, un proti no visiem vārdiem ar // -iņš (piem., *dēliņ*; izlokšnēs: *dēli[n]*), -nieks (piem., *sāimniek*), -(t)ājs, -ējs (piem., *mācītāj*, *kalēj*), no visiem īpašvārdiem (piem., *Kaspar*) un no *tēva* vārda. Citiem vārdiem nōminātīvs aizstāj vokātīva formu (piem., *dievs! kungs! draugs!*).

140 Izlokšnēs ir arī — sevišķi tālumā saucot — vokātīvi ar -ō (piem., *tēvō* FBR VI 55, VIII 72, 122, IX 142, *Jānō* V 139; ō-skaņa tām izlokšnēm citādi ir sveša), -ā FBR XI 16 un Fil. mat. 101, -a (kas te var būt -ā saīsinājums, par ko arī Kīkerss Sprachw. Misc. VII 3) ap Limbažiem, -ēj FBR VII 145, -ē IV 77, XIII 91 (skat. arī IX 142 un XII 63). Te mums ir laikam darišana ar vokātīvam piekabinātām interjekcijām, par ko arī Lōve KZ LI 209 sk.; sal. vācu dial. *Hans-ō* u. c., ko min Lōve KZ LIV 139.

195. §. Par daudzsk. nōm. Datīva forma rāda, ka substantīvi latv. valodā ir deklinējami pēc adjektīvu parauga; tā tad laikam arī nōminātīva -i nav = lei. -ai substantīvos (piem., *tēvai*), bet = lei. -i (< -ie < ei) adjektīvos (piem., *maži*), un par to liecina arī izlokšnēs vēl sastopamais šaurais *e* resp. *ē* iepriekšējā zilbē (skat. 46. § b); sal. arī tādās formas kā *sūdžētājiēs* 201. §. Par formām ar -ki, -gi skat. 197. §.

196. §. Par daudzsk. ģen. Blakus substantīvu un noteikto adjektīvu -u ir -uo vienzilbes vietniekvārdos (piem., *tūo*) un noteiktos adjektīvos. Pats par sevi la. -uo te varētu būt = pr. -an (*grikan* «grēku»), kas it kā līdz ar slavu -z u. c. liekas radies no ide. -om, kā domā Meijē MSL XXII 258 sk., BūgaTiž. I 417, Vandriess (Vendryes) IF XLV 364; par to arī Vaijans (Vaillant) Bull. № 107, XIX sk. lappusē un Rev. XV 5 skk. un Benvenists Bull. № 107, XXIII sk. lappusē. Bet tā

kā latv. valoda citādi pa lielākai daļai saskan ar leišu valodu, tad la. *-uo* > *-u* te laikam līdz ar lei. *-ū* no leišu un latv. pirmvalodas *-uon* < baltu pirmvalodas *-ōn* (= gr. *-ōν* u. c.): latv. valodā *-uon* > *-uō* > *-uo* > *-u*, bet leišu valodā, kur *-n* ilgāk turējās, *-uon* > *-un* > *-ū*.

197. §. Par daudzsk. dat. *-iem* (ar *iē* ap Valmieru u. c., citur ar *iē*) laikam reizē ar viensk. datīva *-am* pārņemts no pronominālās deklinācijas (skat. 322. §). Izloksnēs tai vietā arī *-im*: austrumizloksnēs tas var būt *-im* (< *-iem*) saīsinājums, bet citur laikam ienācis no vīr. k. *i*-celmiem, sal. lei. dial. *broļims* u. c. (ko min Gerullis—Stang 30 un 38 un Spechts KZ LX 274 un LXIII 69), bet arī sav. *entim* «beigām» (blakus *go. andjam*). Vecākajos tekstos un vēl tagad dažās Kursas izloksnēs FBR V 139 un VI 56 šis locījums beidzas ar *-iems* resp. *-ims*, kur starp *m* un *s* ir zudis kāds patskanis, sal. vec-// leišu *-mus*, slavu *-mъ* un pr. *-mas*²⁹⁰. Leišu un latviešu valodā 106 citur paglābies *u* var te vispirms būt zudis pārāk garajos noteikto adjektīvu datīvos, piem., **labiem[u]s-jiem[u]s*. Sis *-ms* ir laikam īstā daudzsk. datīva galotne, bet *-m* (ko sastop arī leišu izlokšņu daudzsk. datīvā) ir laikam pirmatnējā divskaitļa datīva galotne; tā jau arī dažos slavu dialektos divskaitļa galotne aizstāj seno daudzskaitļa galotni, skat. Le. Gr. 298²⁹¹ un Arumaa Unders. 71 sk. Kāds patskanis zudis latviešiem te aiz *-m*, nav droši nosakāms: lei. valodā ir formas ar *-ma*, *-mu* un *-mi*; piemērus sniedz Le. Gr. 298²⁹¹, Tiž. II 364, Arumaa Unders. 49, 65 un 76 skk., Spechts KZ LIII 152 un Frenkelis Balticoslav. II 36.

Dauzsk. datīvā un nōminātīvā *-iem* resp. *-i* priekšā jāgaida *c, dz* < *k, g* (piemēri no austrumizloksnēm 87. §); bet sistēmas spāids ir restaurējis *k* un *g*, gluži kā dažās slavu valodās o-celmu daudzsk. nōminātīvā.

198. §. Par daudzsk. ak. La. un lei. *-us* te, šķiet, < *-uons* < ide. *-ōns*, no kam varēja rasties arī skr. *-ān* u. c.; sal. žemaišu daudzsk. ak. *gerūnsūs* Tiž. II 469 (par to arī Požezņiskis Symb. gramm. II 30). Leišu (augštaišu) un latv. valodā *-uons* > *-uōs* > *-uos* > *-us*.

199. §. Par daudzsk. instr. La. *-iem* ir īsti datīva galotne, kas sakrītot pārējo celmu daudzsk. datīvam ar instrumentāli ir ieguvusi arī instrumentāļa nozīmi. Īstā daudzsk. instrumentāļa galotne *-is* ir tagad vēl paglābusies tikai galējos dienvidrietumos, un kā instrumentāli ar *-is* ir laikam uztverami arī daži vārdi ar *-es* XVI gadsimteņa tekstos (piem., dewe beernes *tapt* Ev.). Citādi *-is* ir patvēries tikai dažās par adverbiem kļuvušās formās, piem., *reļumis, vienis prātis* u. c.

²⁹⁰ *-mas* ir arī Daukantam Darbay sen. Lit. yr Zem. 45 (*gudamas*), bet uz to nevar palauties.

²⁹¹ [= La. gr. 404 sk. — V. D.]

Blakus šām nōminālajām formām ar *-is* Bārtā, Nīcā, Rucavā un Kuršu kāpās ir pronōminālie instrumentāļi *tiēs*, *šiēs* (blakus lei. *taīs*, *šiaīs*, skr. *tāih*), kur *ie* laikam ir jauninājums, kas ienācis no nōm. *tiē*, *šiē* un dat. *tiem*, *šiem*.

Tā kā latv. valodā nōminālo *o*-celmu fleksiju vispāri ir stipri ietekmējusi pronōminālā fleksija, tad la. *-is* laikam ne tieši < *-ais*, bet < *ies*, uz ko norāda arī šaurais *ē* formā *pēdis* (daudzsk. instr. no *o*-celma *pēds* «pēda») > *pēc*.

200. §. Par daudzsk. lok. Kā rāda it sevišķi žemaišu galotne *-unsi*, leišu un latv. *o*-celmu daudzsk. lok. radies laikam senajai akuzātīva formai pievienojot kādu postpozīciju (citādi domā Stangs Mažv. 105). Kāds patskanis latv. valodā te zudis aiz *-s*, nav droši izzināms; leišu valodā te atrodam dažādus patskaņus. //

107 201. §. Refleksīvas formas. No darbības vārdiem ar *-ums* 155. § b sastopamas arī refleksīvas formas, it sevišķi viensk. ak. un instr., piem., *strādājam ar šā rīta cēlumuos*; gadās arī viensk. ģen., daudzsk. nōm., ģen. un ak., piem., daudzsk. nōm. *tiepumiēs* «tiepšas» FBR XII 79. Līdzīgas lei. valodas formas min Arumā Unters. 37 u. c.

Arī no darītāju vārdiem ar *-(t)ājs* un *-ējs*, piem., *tie ir lieli sūdzētājiēs*. Ar to pašu nozīmi sastopamas arī nerefleksīvas formas, piem., *sūdzētāji*; viensk. nōm. *cīnitājs* Pas. VIII 249, *vēlējums* (blakus akuzātīvam *vēlējumuōs*) u. c.

c) (i) *io*-celmi, kam viensk. nōm. beidzas ar *-is*

202. §. Arī šie celmi ir visi vīriešu kārtas.

	Vienskaitlis	Daudzskaitlis
nōm.	<i>brālis</i>	<i>brāļi</i>
ģen.	<i>brāļa</i>	<i>brāļu</i>
dat.	<i>brālim</i> jeb <i>brāļam</i>	<i>brāļiem</i>
ak.	<i>brāli</i>	<i>brāļus</i>
instr.	<i>brāli</i>	<i>brāļiem</i>
lok.	<i>brālī</i>	<i>brāļuōs</i>
vok.	<i>brāli</i>	<i>brāļi</i>

203. §. Par viensk. nōm. La. *-is* < **-īs* (= lei. *-ys*²⁹², pr. *-īs*, piem., rikijs, rickis, rykyes un reykeis «kungs») ir laikam radies no pirmbaltu *-iias* > *iis*; sal. no baltu valodām aizgūto igauņu vārdu *takijas* «dadzis» (lei. *dagys*). Tādas formas kā *vaŗš*, lei. *vārias* u. c., kur leišu un latv. pirmvalodā vēl bija *-ja-*, ir seni nek. k. vārdi (sal. pr. wargien), kas sin-

²⁹² Par leišu rakstu valodas formām ar *-is* (piem., *brōlis*) skat. Streitberg-Festgabe 42 [šai izdevumā III 1, 390 sk. — V. D.].

kopes laikā vēl beidzās ar *-ijan* (ne: *-iias*), par ko PΦB LXXVI 307 skk.²⁹³ un Zommers Balt. 243 skk. un 260.

No tiem locījumiem, kur galotnes priekšā ir mikstinājums, dažkārt — sevišķi izloksnēs (skat. FBR VII 123, IX 103, XV 36) — mikstinājums ir ieviesies arī pārējos locījumos, piem., *uōšis*, *ēlkšņis* u. c. un laikam arī (kā kursīms, skat. 2. § c) *kaķis* (gaidāma **katis* vietā), ģen. *kaķa* < **katjā*.

Citāda veida jauninājums ir *kviēsis* (senāk: **kvietis* = lei. *kviētjſ*) blakus ģen. *kviēša* (= lei. *kviēčtio*): la. š var būt radies no *tj* un *sj*, s-skaņa ir špācenim š tuvāka nekā t-skaņa, un *kviēša* vārds lietājams pa laikam tikai daudzskaitlī, kur visos locījumos saknes beigās ir š; skat. arī KZ L 27²⁹⁴.

204. §. Viensk. ģenitīvam un visiem daudzskaitļa locījumiem ir tās pašas galotnes kā tiro *o*-celmu vārdos. Līdzskaņa mikstinājums galotnes priekšā radies no *j*, kas bija starp beidzamo līdzskani un galotnes patskani. Tos celmos, kam nōminātīva *-is* no pirmbaltu *-iias*, *j* laikam no *-ii-* (sal. ģen. *auļa*, lei. *aulio* : sensl. *γῆλη*, kr. *цльа*); par to KZ L 24²⁹⁵ un — zīmējoties uz slavu valodām — Lōmanis Genus und Sexus 63. //

205. §. Par viensk. dat. Formas ar *-am* atrodamas visās augšzemnieku izloksnēs, lielākajā daļā lībisko izlokšņu un daudzās vidus izloksnēs, formas ar *-im* lielākajā daļā vidus izlokšņu un dažās lībiskās izloksnēs, skat. FBR III 48, IV 57, 67, 75, V 140, VI 55, 94, VII 24, 48, 123, 141, VIII 13, 43, 71, 89, 104, 123, 124, IX 103, 139, X 29, XI 16, 74, 108, 132, XII 16, 35, 53, 76, XIII 76, 89, XIV 63, 90, 187, XVI 49, 114, XVII 152, XVIII 12, 24, 40, 129. Rakstu valodā pa laikam sastop *-im*. Par *-am* ir sakāms — atskaitot mikstinājumu — tas pats, kas par *o*-celmu *-am*; *-im* ir radies blakus nōminātīva *-is* kā šim blakus nōminātīvam šis.

206. §. Par viensk. ak. un instr. **-in* (> lei. *-i* un la. *-i*) varēja rasties blakus nōminātīva *-is* pēc *i*-celmu parauga (ak. ar *-in* blakus nōm. ar *-is*). No *brāļa* vārda būtu gaidāms instr. **brāļu* = lei. *bróliu*. Bet kad latv. valodā viensk. ak. un instr. dažās celmu klasēs bija sakrituši tīri fōnētiski, arī pārējiem celmiem sāka darināt abus locījumus ar vienādu un proti ar akuzātīva galotni, tā ka tagad seno akuzātīvu *brāli* lieto arī ar instrumentāla nozīmi. Vecākos tekstos un latgaļu un lībiskās izloksnēs sastop arī formas ar *-u* akuzātīva un instrumentāla nozīmē, skat. arī FBR V 139, XI 74, XV 67 un sal. instr. *puišu* blakus ak. *puiſi* Pas. II 507, [aŕ] *brāļ[u]* III 370, ar *spriguļu* VII 387, ar ... *veču* IX 461. Vai šās formas ar *-u* ir senie instrumentāli, jeb jauninājumi pēc tiro *o*-celmu parauga, nav droši nosakāms.

207. §. Par viensk. lok. Blakus *-i* izloksnēs ir arī *-ie*, *-ē*, *-ei* un (retumis) *-ā*, gluži kā *i*-celmu lokātīvā, skat. KZ L 28 skk.²⁹⁶, Fil. mat. 100, FBR IV 57, 75, V 140, VI 55, 79, 94,

²⁹³ [Šai izdevumā II 582 skk. — V. D.]

²⁹⁴ [Šai izdevumā III 1, 148. — V. D.]

²⁹⁵ [Šai izdevumā III 1, 145. — V. D.]

²⁹⁶ [Šai izdevumā III 1, 149 skk. — V. D.]

VII 24, 48, 141, VIII 88, 89, 104, IX 139, X 29, XI 16, 132, XII 35, 36, 76, XIII 76, XIV 120, 187, XVI 49, 50, XVIII 12, 40, 129. La. -ie, aiz kā zudis *j* savienojums ar kādu patskani, laikam ir senā *i*-celmu galotne, kas radusies (sal. -uo *u*-celmu lokatīvā 267. §) drīzāk no ide. -ēi (no kam pēc -i zuduma skr. -ā *i*-celmu lokatīvā) nekā no -ei. Senā izskaņa -ie (ko mums rāda vēl, piem., lei. *gaidie-p* Viltis 1908. g., № 125) pēc ē- un ā-celmu lokatīva parauga (kur aiz -ēi resp. -āi vēl sekoja kāda postpozīcija) vēlāk ir dabūjusi klāt *j* ar patskani. Runānot par -ē un -ei (= lei. -ēje, žem. -ie), jāsaņem, ka paliekam neziņā, vai tas ir — sākumā *i*-celmu lokatīvā radies — jauninājums pēc ē-celmu lokatīva parauga, jeb veca galotne; beidzamajā gadījumā rodas jautājums, vai šai galotnei pamatā vecs -ē, jeb -ēi, skat. KZ L 31²⁹⁷. Arī -i (= lei. -yje) ir laikam sākumā *i*-celmu galotne, skat. 245. § un KZ L 31²⁹⁷.

208. §. Par viensk. vok. -ī, no kam lei. -y un la. -i, laikam no pirmbaltu iī(e), skat. KZ L 24²⁹⁵. //

d) (i)ā-celmi

109 209. §. Pa laikam šie celmi ir siev. kārtas. Vīr. kārtas ir *puika*, bieži arī *tautas* «precinieki» un *lauva*; abu kārtu ir (pa laikam nievīgi) personu nosaukumi (kas zīmējas uz viņu darbību vai īpašībām), piem., *kauka*²⁹⁸, *plukata*, *maita* u. c., arī *kūma* u. c. Par vīrieti tā tad saka, piem., «tāds *kauka*», par sievieti — «tāda *kauka*». Atskaitot kongruenci, vīr. kārtā vēl izpaužas arī viensk. datīvā, kas vīr. k. ā-celmiem beidzas ar -am, piem., *puikam* (austrumizloksnēs arī: *puikai*).

210. §. Vienskaitlis Daudzskaitlis

nōm.	<i>siēva</i>	<i>siēvas</i>
ģen.	<i>siēvas</i>	<i>siēvu</i>
dat.	<i>siēvai</i>	<i>siēvām</i>
ak.	<i>siēvu</i>	<i>siēvas</i>
instr.	<i>siēvu</i>	<i>siēvām</i>
lok.	<i>siēvā</i>	<i>siēvās</i>
vok.	<i>siēv</i>	<i>siēvas</i>

211. §. Par viensk. nōm. -a < -ā, skat. 42. § a; sal. lei. *rankā*, pr. *mensā* «miesa», sensl. *ῥῆκα* «roka», skr. *āśvā* «ķēve», gr. *θεῖα* «dieve» u. c.

212. §. Par viensk. ģen. -as < -ās, skat. 42. § a; sal. lei. *raīkōs*, gr. *θεῖος*, lat. *familiās* «saimes», go. *gibōs* «dāvanas» u. c.

²⁹⁷ [Sai izdevumā III 1, 152 sk. — V. D.]

²⁹⁸ [*kaūka* 2] «Schreihals, Heulende, weinerlicher Mensch (brēkulis, blāuris, gaudulis, raudulīgs cilvēks)» ME II 173. — V. D.]

213. §. Par viensk. dat. *-ai* (jau XVI gadsimteņa, rakstos, par ko Augstkalns Fil. mat. 49 sk.) pārņemts no datīviem *tāi, šai*. Mantotais ide. *-āi* (sal. lei. *rañkai*, pr. tickray «labai», sensl. ρῆκῃ, gr. θεῶν, lat. *equae* «ķēvei», go. *gibai* u. c.) bija latv. valodā. > *-i*, skat. 42. § g. Un formas ar *-i* ir vēl sastopamas: pirmkārt, tādu *-i* aizstāj *-e* XVI gadsimteņa tekstu datīvos, otrkārt, *-i* vēl ir XVII gadsimtenī Mancelim (blakus *-ai*), Einhornam u. c. un izloksnēs vēl tagad; tautas dziesmās arī no tādām vietām, kur ikdienas valodā datīvs beidzas tikai ar *-ai*. Dažos sastingušos izteicienos *-i* ir arī vēl rakstu valodā: *lieti derēt; pa tiesi; pa labi* resp. *kreisi ruoki* u. c.

214. §. Par viensk. ak. *-u* < *-uo* < pirmbaltu *-ān* (par ko N. van Veiks Apr. Stud. 68 skk.), skat. 42. § f.; sal. lei. *rañkq*, pr. *rānkan*, sensl. ρῆκκ, skr. *āśvām*, gr. θεῶν, lat. *equam* u. c.

215. §. Par viensk. instr. *-u* < *-uo* < pirmbaltu *-ān*, skat. 42. §; sal. austrumleišu *runkū* (= lei. rakstu val. *rankā*) un Kuršaiša dodamo *gerā-ja* «(ar) labo» < **gerā-jq*, kā arī sensl. ρῆκκ(ο)κ. Leišu valoda rāda, ka baltu valodās viensk. instrumentālim ir bijusi *a k ū t ē t a* galotne. //

216. §. Par viensk. lok. Rakstu valodā un lielākajā 110 izlokšņu daļā lok. beidzas ar *-ā* resp. *-ā*, bet citās izloksnēs ar *-ai* (> *ei* > *ē* > *-e* resp. *-e*) kā viensk. datīvs. Adolfiga gramatika (1685. g.) sniedz *-ā* un *-ai*. Abas šās galotnes < *-āj* = lei. *-oje* > *-o(j)*. Šī leišu un latv. galotne ir laikam radusies pievienojot senajai lokātiwa izskaņai *-āi* (sal. lat. *Rōmae* «Romā» un tādas leišu izlokšņu formas kā, piem., *mergai-p*) kādu postpozīciju; par lei. galotni (ko vispilnīgākā veidā, šķiet, rāda, piem., Daukšas *toje-g*) arī Požezīnskis Symb. gramm. II 29, Torbjörnsons IF IL 123 un Arumā Lit. Mund. 55.

217. §. Par viensk. vok. Aiz *siev* ir zudis (no laika gala) īss *-a*; sal. lei. *mōtyn* «māt!», sensl. ρῆκκ, gr. (Homēra) μήτηρ u. c. — Par metatoniju skat. 22. § k. — Arī nōminātīva formu lieto vokātīva nozīmē.

218. §. Par daudzsk. nōm. *-as* < *-ās*, skat. 42. § a; sal. lei. *rañkos*, pr. lauxnos «zvaigznes», skr. *āśvāḥ*, go. *gībōs* u. c.

219. §. Par daudzsk. ģen. *-u* līdz ar lei. *-u* < pirmbaltu *-ōn*, skat. 196. §.

220. §. Par daudzsk. dat. un instr. Paralleli ar o-celmu *-iēm* : *-iēm* 197. § ir *-ām* blakus *-ām*; tā kā arī *-ām* laikam ir sākumā divskaitļa galotne (skat. 197. §; arī leišu izloksnēs atrodam divsk. galotni *-om* ar daudzskaitļa nozīmi), tad la. *-ām* laikam ir = lei. *-óm* (divsk. dat. izskaņa), un la. *-ām* = lei. *-ōm* (divsk. instr.). Kā konstatējusi A. Ābele FBR

VIII 25, Apukalnā vēl šķir datīva galotni $-uom^2 < -ām$ no instr. galotnes $-uôm < -ām!$ Līdzīgi tur arī pārējiem celmiem šie divi locījumi ar intonāciju atšķiras viens no otra.

Senā daudzsk. (dat. un instr.) galotne $-āms$ vēl ir sastopama XVI un XVII gadsimteņa tekstos, par ko arī Augstkalns Fil. mat. 53, un $-ams (< -āms)$ vēl ir tāmnieku tautas dziesmās un (retāk) sarunas valodā, skat. FBR V 139, VII 49, VIII 123, $-āms$ var būt radies no $-āmus$ (sal. leišu daudzsk. datīvu *rañkom(u)s* un sensl. $\rho\alpha\kappa\alpha\mu\varsigma$), no $-āmas$ (sal. pr. *nūmas* «mums», gennāmans «sievām») vai arī no $-āmis > -āmis$ (sal. lei. daudzsk. instr. *rañkomis* ar $-i- < -i-$ un sensl. $\rho\alpha\kappa\alpha\mu\iota$); par lei. galotnēm arī Arumā Unters. 44. skk. — Nīcas tautas dziesmās ir arī daudzsk. instrum. (un dat.) ar $-āmis$.

221. §. Par daudzsk. ak. $-as < -ās$, skat. 42. § a; sal. austrumleišu *runkās* «rokas» (un arī lei. dial. *tikrósias* Arch. Phil. I 72, *jaunósias* Tiž. III 441, *tōs*, ko min Arumā Unters. 83 un Jaunis Пон. гов. II 6 un 10, un žem. *rašjtuoses* Jaunim turpat 12). To pašu galotni rāda arī go. *gibōs*, skr. *āšvāḥi* u. c., bet ļoti jāšaubās, vai leišu un latv. daudzsk. ak. ar $-ās$ ir mantots no ide. pirmvalodas, jo šai gadījumā būtu grūti izskaidrojama galotne tādām lei. formām kā *gerásias* // «labās» (Kuršaitim), (vecleišu) *pirmanses*, (žem.) *raibanses*, (austrumlei.) *giliūsias* Tiž. I 136. Liekas, ka pirmbaltu valodā $\tilde{a}$ -celmu daudzsk. ak. ir beidzies tikai ar $-āns$ (sal. pr. *rānkans*, sensl. $\rho\alpha\kappa\alpha\varsigma$, gr. krēt. $\tau\epsilon\rho\acute{\alpha}\nu\varsigma$ ²⁹⁹ u. c.). Lei. un la. pirmvalodā substantīvu $\tilde{a}$ -celmiem siev. k. i -celmu ietekmē var $-ās$ būt radies senā $-āns$ vietā: daudzsk. nōm. ar $-ās$: ak. ar $-ās$ = daudzsk. nōm. ar $-īs$: ak. ar $-īs$ (skat. 249. §). Latv. valodā, kur vispāri ir zudusi starpība starp nōminālo un pronōminālo fleksiju, ir tad arī pronōminālajā fleksijā senā $-āns$ (jeb tā refleksa) vietā ievests $-ās$, kamēr leiši ir vietniekvārdiem un adjektīviem mantoto $-āns$ pa daļai paturējuši. Citādi par to Spechts IF XLII 291.

222. §. Par daudzsk. lok. Aiz $-ās$ (augšzemn. izloksnēs arī: $-ās^2$, piem., FBR VI 79, XIV 188) ir zudis kāds patskanis: $-u$ (ja tas ir pirmatnējais lokatīvs; sal. lei. dial. *rañkosu*, skr. *āšvāsu* u. c.) vai daudzsk. akuzatīvam pievienotas postpozīcijas patskanis (sal. lei. *rañkose*).

223. §. Refleksīvas formas. Darītāju vārdiem ar $-(t)āja$ un $-ēja$ un darbības vārdiem ar $-šana$ ir refleksīvas formas, piem., viensk. nōm. *sūdzētājās*, *kaušanās* (ar $-ās < -ā-si$), ģen. *kaušanās* (ar $-ās < -ās-si$), ak. un instr. *kaušanuos*, daudzsk. nōm. un ak. *sūdzētājās* (ar $-ās < -ās-si$), ģen. *sūdzētājuos*.

²⁹⁹ $[\tau\epsilon\rho\acute{\alpha}\nu\varsigma]$ «gods». — V. D.]

e) (i)ē-celmi

224. §. Šie celmi (skat. 128. § a) ir pa laikam siev. kārtas. Vīr. kārtas ir tikai vīriešu nosaukumi (piem., *bende*), kas rakstu valodā viensk. datīvā beidzas ar *-em*, bet citādi lokāmi kā siev. k. ē-celmi.

225. §.	Vienskaitlis	Daudzskaitlis
nōm.	<i>māte</i> ³⁰⁰	<i>mātes</i>
ģen.	<i>mātes</i>	<i>māšu</i>
dat.	<i>mātei</i>	<i>mātēm</i>
ak.	<i>māti</i>	<i>mātes</i>
instr.	<i>māti</i>	<i>mātēm</i>
lok.	<i>mātē</i>	<i>mātēs</i>
vok.	<i>māt</i>	<i>mātes</i>

226. §. Par viensk. nōm. *-e* < *-ē*, skat. 42. § b; sal. lei. *katē* un pr. wosee «kaza», semmē.

227. §. Par viensk. ģen. *-es* < *-ēs*, skat. 42. § b; sal. lei. *katēs* un veclatīņu *rabiēs* «trakuma».

228. §. Par viensk. dat. *-ei* aizstāj vecāku *-i* (< *-ei*, ko rāda lei. *kātei*, pr. semmey) ā-celmu datīva ietekmē, par ko 213. §. Kur // ā-celmu dat. vēl beidzas ar *-i*, tur arī ē-celmu dat. beidzas ar *-i* < *-ei* (*māti* blakus *mātei* arī Adolfiga gramatikā 28); tagadējais dat. *mātei* ir jau arī Lat. kat. 112

229. §. Par viensk. ak. *-i* < *-ie* (skat. 42. § e) < pirmbaltu *-ēn*; sal. lei. *kāte* un lat. *rabiem*³⁰¹. Par izlokšņu formām *māt* (arī Rehehūzena gramatikā un FBR V 117¹, XIV 125 un 188, XVII 87) un *mātu* (arī FBR VI 95 un IX 140) skat. Ann. acad. scient. Fenn., ser. B, XXVII 29³⁰².

230. §. Par viensk. instr. *-i* < *-ie* (skat. 42. § e) < pirmbaltu *-ēn*, sal. lei. rakstu valodas *katē* = austrumlei. *katī*.

231. §. Par viensk. lok. La. *-ē* resp. *-ē* un dial. *-ei* = lei. *-ēje*; vecāko galotni vēl rāda, piem., lei. *dešinei-pi* «pie labās (rokas)», ko min Becenbergers BGLS 251.

232. §. Par viensk. vok. Zudis ir (īss) *-e*; sal. lei. dial. *vuošvēle* (blakus nōm. *vuošvēlē*) u. c. Par metatoniju formā *māt* skat. 22. § k. Arī nōminātīvu lieto ar vokātīva nozīmi.

233. §. Par daudzsk. nōm. *-es* < *-ēs*, skat. 42. § b; sal. lei. *kātēs*, pr. aketes «ecēšas» un lat. *faciēs*³⁰³.

234. §. Par daudzsk. ģen. *-šu* (formā *māšu* u. c.) < pirmbaltu *-tjōn*, skat. 42. § f un 83. § a; sal. lei. *kačiū*. Par

³⁰⁰ Arī lei. izlokšnes, kā aizrāda Spechts KZ LXII 250³, loka vārdu *môte* kā ē-celmu.

³⁰¹ [*rabiēs* «trakums, niknums». — V. D.]

³⁰² [Šai izdevumā III 2, 91. — V. D.]

³⁰³ [«augums, seja, izskats». — V. D.]

i cēlumu aiz *t* skat. 128. § a un par *i*-savienojumiem ar kādu iepriekšēju patskani — 82. — 85. §.

235. §. Par daudzsk. dat. un instr. Mutatis mutandis³⁰⁴ te jāatkārto, kas teikts 220. § par *ā*-celmiem. Blakus *-ēm* ir citās izloksnēs *-ēm*; sal. lei. dial. daudzsk. dat. *katēm* : instr. *katēm*. Senā daudzsk. izskaņa *-ēms* ir vēl XVI un XVII gadsimteņa tekstos, un *-ems* < *-ēms* dažās tāmn. izloksnēs, piem., FBR V 139 un VII 50.

236. §. Par daudzsk. a.k. *-es* < *-ēs*, skat. 42. § b; sal. austrumlei. *katēs*; *-ēs* laikam ir analogiski (skat. 221. §) ieradies senāka *-ēns* vietā.

237. §. Par daudzsk. 1. o.k. Aiz *-ēs* ir zudis kāds patskanis; sal. lei. *-ēse* un vecleišu *-ēsu*.

f) *i*-celmi

238. §. Šie celmi pa daļai ir līdzskaņu celmu pārveidojumi, skat. 126., 154. un 255. §. Savukārt *i*-celmi ir pa daļai pārvērsti par *ē*-celmiem; līdzīgi arī žem. izloksnēs, par ko arī Frenkelis KZ LVIII 280 sk. un Gerullis—Stang 32. Dažos gadījumos arī lei. valodā blakus *i*-celmam ir sinonims *ē*-celms, kas dažkārt var būt vecāks par paralelo *i*-celmu (piem., la. *rikste* = lei. *rykšlē* un pr. *riste*). Pirmkārt, *-e* ierodas senāka *-(i)s* vietā tur, kur *i*-skaņai zūdot rastos grūti runājama skaņu kopa; tā, piem., *sakne* (senāk: *saknis*), *uogle* (senāk: *uoglis*), dial. *krāsne* (rakstu // valodā *krāsns*, no kam citās izloksnēs *krāss* vai *krāns*, ak. *krāsnī*). Otrkārt, *i*-celmu var pārveidot par *ē*-celmu kāda (nozīmē tuva) *ē*-celma ietekme; tā varbūt, piem., dial. *zuose* pēc *pīles* vārda parauga. Sevišķi liela nozīme šai ziņā bija tam, ka tīri fōnētiski bija sakritušas *i*- un *ē*-celmiem dažu locījumu galotnes. Tais izloksnēs, kur bez viensk. ak. un instr. (ar *-i*) un daudzsk. ģen. (ar *-u*) vienādi nobeidzās arī abēju celmu viensk. lok. (ar *-ē(i)*), *i*-celmi vai nu visi (tā tāmn. dialektā, lielākajā Dienvidkursas daļā un ap Zemgales Vecmuižu), vai vismaz pa daļai ir pārveidoti par *ē*-celmiem. Kur tagad vēl sastopami *i*-celmi blakus *ē*-celmiem, dažkārt ir grūti nosakāms, vai šie *i*-celmi tur ir vecs mantojums vai no jauna ieradušies (no rakstu valodas). Tā kā *i*-celmu pārveidojums rodas galvenām kārtām dažu viensk. locījumu dēļ, tad var notikt, ka daudzskaitlī vecās *i*-celmu formas ilgāk turas (piem., daudzsk. nōm. *zuvīs* : viensk. nōm. *zuve*; te nu senā viensk. nōm. forma *zuvs* > *zūs* bija arī fōnētiski neērtā). Daudzās izloksnēs, kur *i*-celmi citādi ir paglābušies, vismaz viensk. dat. ir pārjēmis *ē*-celmu galotni *-ei*, kas ir ērtāka par *i*-celmu *-ij*.

³⁰⁴ [«attiecīgi pārmainot, pārveidojot». — V. D.]

Atskaitot *lāudis*, rakstu valodas *i*-celmi mēdz būt siev. kārtas. Tikai *uguns*, *sāls* un *dzelzs* ir vienskaitlī arī vēl vīr. kārtas.

239. §. Vienskaitlis Daudzskaitlis

nōm.	<i>avs</i>	<i>avis</i>
ģen.	<i>avs</i>	<i>avju</i>
dat.	<i>aviļ</i>	<i>avīm</i>
ak.	<i>avi</i>	<i>avis</i>
instr.	<i>avi</i>	<i>avīm</i>
lok.	<i>avī</i>	<i>avis</i>
vok.	<i>avs</i>	<i>avis</i>

240. §. Par viensk. nōm. Ar *avs* (blakus vēl arī *avis*, skat. 41. §) sal. lei. *avis*, pr. *angis* «odze», sensl. *νομια* «nakts», skr. *āvi-h*, lat. *ovis* «avs», gr. *πῶλις* «pils», go. *ansts* «žēlastība» u. c.

No tagad vēl lietojamiem *i*-celmiem viensk. vok. tikai reti var gadīties; un sakarā ar to senā *i*-celmu vok. forma latv. valodā ir zudusi, un vajadzības gadījumā tās vietā lieto nōmi-nātīvu.

241. §. Par viensk. ģen. Leišu galotnei *-ies* (< ide. *-eis*), senslavu *-i*, osku *-eis* latv. valodā var atbilst tikai *-is* (skat. 42. § e). Un tiešām, izloksnēs un vecos tekstos vēl gadās ģenitīvi ar *-is*, piem., *avis* Dreseļa gramatikā (blakus nōm. *avs*), *nuo sirdis* Elgera Diction. 490 (blakus nōm. *sirds*), *pa naktis vidu* Pas. XV 25 (no Nīcas), *gūovis* Blīdienē FBR XVI 99³⁰⁵ (blakus nōm. *gūos*), *ūoglis* (arī kā viensk. // nōm.) 114 *Liezēri* FBR XIV 182, *ēcis* < *acis* blakus *ęcs* Piebalgā (M. Kau-dzītes Vecpiebalgā 85) u. c. Le. Gr. 276. §. Šis *-is* ir vecā galotne. Turpreti *-s* laikam ir pārņemts no līdzskaņu celmu viensk. ģenitīva (kur *-s* < *-es*); tā, piem., la. ģen. *sirds* var atbilst veclei. ģen. *širdēs* (piem., Daukšas rakstos) un lat. *cordis* < ide. *ḱrd-es*. Tā kā līdzskaņu celmi bija ļoti plašos ap-mēros sajaukušies ar *i*-celmiem, tad līdzskaņu celmu viensk. ģen. galotne varēja (kā arī latīņu valodā) ieviesties arī *i*-celmu paradeigmā.

242. §. Par viensk. dat. *-ij* (īsti *-iī*; sastopams arī leišu valodā) ir laikam radies kā jauninājums pēc citu celmu pa-rauga, kam viensk. datīvs nobeidzās ar *i*-diflongu. La. *-ij* laikam aizstāj vecāku *-i*, kas ir sastopams vēl XVII gadsimteņa tekstos un bija sakritis ar viensk. ak. galotni. Šis *-i* laikam < *-ie*, kas saskanētu ar lei. dial. *-ie* (> žem. *-i* resp. *-ei*), pr. *-ei* (*nautei*), sensl. *-n* un lat. *-ī*. Šām galotnēm pamatā bijušais

³⁰⁵ [V. D. materiālos (no pagājušā gadsimta vidū dzimušiem) tikai: *gūos*. — V. D.]

-ei sākumā varbūt bija līdzskaņu celmu datīva galotne. Par visu to arī Ģerulis AfslPhil. XXXVIII 55 skk., Būga Tiž. I 432, van Veiks ZslPh. XII 240 skk., Koržineks (Kořínek) LF LXIV 438 skk. un (pavisam citādi) Spechts KZ LXIII 77 skk.

Vīr. k. *i*-celmi, šķiet, vispirms viensk. datīvā ir pārjēmuši (*i*)*io*-celmu galotnes. Tā Mancelim, kas *viesa* vārdu citādi loka kā *i*-celmu, Post. I 150 jau ir viensk. dat. *viesim*, un Lizumā no vīr. k. *dzelzs* vārda ir dat. *dzelžam*; līdzīgi lei. valodā, par ko Spechts KZ LXIII 83.

243. §. Par viensk. a k. *-i* < *-ī* < pirmbaltu *-in*, sal. lei. *āvī*, pr. *naktin*, sensl. *νομα*, skr. *ávīm*, gr. *πόλιν* u. c.

244. §. Par viensk. instr. *-i* līdz ar lei. dial. *-i* varētu būt < *-ī* (= skr. vēdu *-ī* u. c.). Bet šo la. *-i* viegli var izskaidrot kā jauninājumu: tā kā *o-*, *ā-* un *ē*-celmiem viensk. ak. un instr. bija fōnētiski sakrituši, tad arī *i*-celmu viensk. akuzatīvu varēja lietāt ar instr. nozīmi. Arī lei. instr. ar *-i* var būt jauninājums, pat tais izloksnēs, kur *-ē* nav pārvērties par *ī*. Droši izlemt šo jautājumu nevar.

245. §. Par viensk. lok. Blakus *-ī* resp. *-ī* izloksnēs arī *-ie*, *-ē* vai *-ei*, par ko 207. § un par lei. galotnēm arī Spechts KZ LXIII 74. La. *-ī* (= lei. *-yje*) ir laikam jauninājums vecāka *-ie* resp. *-ē(i)* vietā, un proti viensk. lok. *-ī* : daudzsk. lok. *-īs* = *ā-* un *ē*-celmu viensk. lok. *-ā*, *-ē* : daudzsk. lok. *-ās*, *-ēs*.

115 246. §. Par daudzsk. nōm. Tā kā la. *trīs* sava lauzuma dēļ laikam < pirmbaltu **trījēs*, tad laikam arī *-is* līdz ar lei. *-ys* un pr. *-īs* (ackis «acis») < pirmbaltu *-ījes* = sensl. *-αιε* un gr. dial. *-ieg*; pirmatnējais *-eies* (ko rāda skr. *matáyahī*, gr. *πίλεις* un lat. *ovēs*) varēja pārvērsties par *-ījes* pēc to locījumu parauga, kur celms nobeidzās ar *-i*, un arī *i*-celmu daudzsk. nōminātīva (ar *-ījes*) ietekmē.

247. §. Par daudzsk. ģen. La. *-u* un lei. *-ū* < ide. *-iōm* (sal. av. daudzsk. ģen. *kaoyam* no *kavi-*) vai arī, ja *-ij* > *-j* (skat. KZ L 24²⁹⁵), < ide. *-iīōm* (sal. sensl. *noštjōb* un gr. dial. *πολίων*). — No *sti-* celmiem daudzsk. ģen. beidzas ar *-šku* vai *-šu*, skat. 83. § a; no *acs* vārda — *acu* = lei. *akiū*.

Formas ar *-u* (no seniem līdzskaņu celmiem) ir minētas 258. §.

248. §. Par daudzsk. dat. un instr. *-im* resp. *-īm* radās blakus daudzsk. lok. ar *-īs* pēc *ā-* un *ē*-celmu parauga: *avīm* : *avis* = *sievām*, *mātēm* : *sievās*, *mātēs*; šis *-īm* gadās jau Mancelim (XVII gadsimtenī). Vecākais, izloksnēs vēl šur tur sastopamais *-im* līdz ar lei. dial. *-im* ir laikam senā divskaitļa galotne; no dažiem *i*-celmiem (*acs*, *auss*, *nāss*) divskaitļa formas bieži bija lietājamās. Seno daudzsk. galotni *-īms* vēl atrod XVI un XVII gadsimteņa tekstos, Kuršu kāpās un Rucavā; Rucavā ir sastopami arī senie instrumentāļi, piem.,

acimis = lei. *akimīs*. Sal. go. *gastim*, sensl. (dat.) гостѣмъ un (instr.) гостѣми «viesiem».

249. §. Par daudzsk. a k. No kādas vecākas formas la. *avis* un lei. *avīs*, nav gluži droši nosakāms. Savās galotnēs šie akuzatīvi var līdzināties gan pr. *āusins* u. c., skr. (vīr. k.) *patin* «kungus», go. *gastins* «viesus» gr. krēt. πάλινς u. c., gan skr. (siev. k.) *matih*. Lei. un la. *-is* te tā tad var būt radies vai nu < ide. *-īns* (no kam laikam arī slavu *-i*; sal. slavu *ā-celmu* daudzsk. ak. ar *-y*), vai < *-is* (sal. lei. un la. *-as* 221. § blakus pr. *-ans*), pie kam varbūt, tāpat kā sanskritā, siev. kārtas galotne atšķīrās no vīr. k. galotnes. Ja lei. un la. siev. k. *-is* < *-īs*, tad labāk arī saprotam akcenta starpību starp lei. *ausīs* un pr. *āusins* (un kr. *ýuu*, par ko van Veiks IF LI 203 sk.) un lei. valodas *ā-celmu* daudzsk. akuzatīvu.

250. §. Par daudzsk. lok. Aiz *-īs* (sal. lei. *-yse*) ir zudis kāds patskanis: vai nu daudzsk. akuzatīvam pievienotas postpozīcijas patskanis, vai arī *-u* (sal. lei. dial. *akisū*, sensl. гостѣхъ, skr. *avišu*), ja pamatā senais daudzsk. lokatīvs; sal. lei. dial. *akysū* un *akisē*, kas laikam no *akisū* + *akysē*.

g) Līdzskaņu celmu atliekas un pārveidojumi

251. §. Jau 126., 154. un 241. § ir runāts par līdzskaņu celmu pārveidojumiem; par to arī Frenkelis KZ LXIII 190 skk. //

Te vēl jārūnā par šo celmu tagadējo deklināciju.

116

	Vienskaitlis	Daudzskaitlis
nōm.	<i>akmens</i>	<i>akmeņi</i>
ģen.	<i>akmens (akmeņa)</i>	<i>akmeņu</i>
dat.	<i>akmenim</i>	<i>akmeņiem</i>
ak.	<i>akmeni</i>	<i>akmeņus</i>
instr.	<i>akmeni</i>	<i>akmeņiem</i>
lok.	<i>akmenī</i>	<i>akmeņuos</i>

Tāpat lokāmi *tesmens*, *asmens*, *ūdens*, *rudens*, *rēmens*³⁰⁶, *zibens* (visi vīr. k.); skat. arī FBR VI 96 un IX 141.

252. §. Par viensk. nōm. *akmens* laikam < **akmenis* (ar *i* no *i-celmiem*), sal. lei. *diever-ī-s* un (dial.) *šun-i-s*. Tas pats laikam sakāms arī par pr. *kērmens*; bet jāiegaumē arī lei. dial. viensk. nōm. *moters* Lit. Mitt. III 112. *-en-* ienests no citiem locījumiem; sal. lei. *akmuō* (ģen. *akmeñs*), lat. *homō* «cilvēks», gr. ἀνδρῶν «lakstīgala» u. c. Blakus *-ens* izloksnēs arī *-īns*. Le. Gr. 322³⁰⁷ no Mag. XX 2, 42 pārņemtais *akmuons* ir jāsivitrā, jo oriģinālā, kā aizrāda Augstkalns FBR XVI 131, tai vietā ir parastais *akmens*.

³⁰⁶ [rēmens «Sodbrennen (grēmas)» ME III 520. — V. D.]

³⁰⁷ [La. gr. 437 nav vairs šā piemēra. — V. D.]

253. §. Par viensk. ģen. *akmens* = lei. *akmen-ēs* > *akmeņs*; sal. arī pr. *kermen-es*, sensl. *камен-е*, skr. *karman-aḥ*, lat. *nōmin-is* u. c. Izlokspēs tai vietā arī *akmins*, *akmeņa* (= lei. *ākmenio*), *akmiņa*, *akmeņa*, *akmina*. No seniem līdzskaņu celmiem ir darināti arī ģenitīvi kā *širds* (= veclei. *šird-ēs*) u. c., kuņiem vēl tagad blakus ir tāds daudzsk. ģen., kas var būt radies tikai no kāda līdzskaņu celma, bez tam (vecos tekstos un saliktenos) *suns* (= lei. *šun-ēs* > *šuņs*; tagad *suņa* = lei. dial. *šunia*), *mēness* (pie debesīm; blakus: *mēneša* [30 dienu] = lei. *mēnesio*) un dial. *ābuols* u. c. FBR XIV 126 un XVII 88.

254. §. Par viensk. dat. *akmenim* (dial. *akmeņam*) ir — tāpat kā lei. *ākmeniui* — jauninājums pēc (*i*)*io*-celmu parauga, skat. 242. §; leišu valodā sastop arī vēl vecos datīvus *ākmen(i)* un *akmenie* Spechtam KZ LXIII 77.

255. §. Par viensk. ak. un instr. *-i* akuzatīvā = lei. *-ī*, sensl. *-b*, gr. *-α* un lat. *-em* < ide. *-ἡ*. Tā kā arī *i*-celmu viensk. akuzatīvā bija radies *-i* (no ide. *-im*) un bija sakritis galotnē arī līdzskaņu un *i*-celmu daudzsk. ak., tad līdzskaņu celmi pa daļai ir pārvērsti par *i*-celmiem. Instr. ar *-i* ir īsti akuzatīva forma (kas jau arī no citiem celmiem bija lietājama ar instr. nozīmi); vecāka instr. forma ir lei. *akmenimī*, ar ko saskan sensl. *каменима*.

256. §. Par viensk. lok. Lok. ir darināts gluži pēc *i*-celmu parauga: *akmenī* (= lei. *akmenyjē*), blakus izlokšņu *akmenie*, *akmenē*, *akmenei*. //

117 257. §. Par daudzsk. nōm. *akmeņi* līdz ar lei. *akmeniai* ir jauninājums pēc (*i*)*io*-celmu parauga. Gadās vēl arī (pēc *i*-celmu parauga, kā lei. *ākmenys*) *akmenis* Ev. (rakstīts: *ackmennes*; seko aiz vīr. k. atribūta *šie*) jeb *akminis* Mancelim. No *akmenis* (un ne **akmen-es* = lei. *ākmen-(e)s*) resp. *akminis* laikam arī dial. *akmenc* FBR IX 141, XVII 88 u. c. resp. *akmīnc* FBR XIV 125 sk. (te arī *ābuļs* u. c., kā arī *mēness* un — arī vīr. k. — *dzelzs* «dzelzs gabali»). XVI un XVII gadsimteņa tekstos arī *sunis* (= lei. *šūnys*), tagad: *suņi*. Siev. k. vārdiem ir te *i*-celmu galotnes: *debesis*, *zuosis*, *duris* u. c.

258. §. Par daudzsk. ģen. Kā lei. *akmeniū*, tā arī la. *akmeņu* pēc *i*-celmu parauga. Vecākā forma ir **akmeņu* (= lei. *ākmeņu*, piem., Daukšas Post. 241₈; sal. arī sensl. *каменъ* «*akmeņu*», gr. *πομπένων* «*ganu*», lat. *hominum* u. c.), no kam augšzemn. *akmanu* Dzelzavā BB XVI 337 (tā kā *akmanu* izskatās līdzīgi *o*-celmu daudzsk. ģenitīvam, tad blakus tam ir radušies daudzsk. ak. *akmanus* un lok. *akmanuos*, kamēr pārējiem locījumiem tur vēl toreiz nebija *o*-celmu galotņu; sal. arī līdzīgi radušos lei. dial. viensk. ģen. *ākmeno*). — Veci līdz-

skaņu celmu ģenitīvi ir vēl *dēbēsu* (= lei. *debesū*; sal. sensl. *небеса*, skr. *mānas-ām*, gr. jon. *γενέων*³⁰⁸, lat. *generum*³⁰⁹ u. c.), *āusu* (= veclei. *ausu*), *zūosu* (= lei. *žq̄sū*, gr. *χηνών*³¹⁰), *Cēsu*, *dzēlzu* (lei. *geležū*), *duru* (= lei. *dūru*, senisl. *dura*), *utu* (žem. *utun*), dial. *naktu* (= lei. dial. *naktū*; rakstu val. *nakšu* = lei. *nakčiū*), *gūovu* (citur: *gūovju*), dial. *zuvu* (= lei. *žuvū*; rakstu val. *zivju*), *asu* (citur: *ašu*), dial. *asinu* FBR XI 18 (rakstu val. *asiņu*). Pārējos locījumos, kur līdzskaņu un *i*-celmu galotnes nebija sakritušas, šiem siev. k. vārdiem tagad ir *i*-celmu galotnes.

259. §. Par daudzsk. dat., instr., lok. un ak. *akmeņiem*, *akmeņuos* un *akmeņus* ir jauninājumi pēc (i)-celmu parauga. Izlokšnēs arī dat. un instr. *ru'deniem*, lok. *ru'denies* FBR IX 141 un VI 96 pēc *i*-celmu parauga. XVII gadsimteņa tekstos vēl vecais daudzsk. ak. *akminis* ar *-is* < ide. *-ns*, sal. lei. *ākmenis*, pr. smunentins «*laudis*», sensl. *камень* skr. *ašmanah*, gr. *πομπένας*, lat. *hominēs* u. c. Veco ak. galotni rāda vēl arī dial. *ru'denc* FBR IX 141 < **rudenis*, *sunis* XVII gads. tekstos (tur arī daudzsk. dat. *sunim*) = lei. *šunis*, skr. *śūnah*, gr. *χύνας* (tagad: *sunus*), dial. *mēness* FBR XIV 126 < **mēnesis*, viesis (tagad: *viesus* un izlokšnēs arī *viešus*) XVII gads. tekstos, dial. *ābuēls* < **ābuolis* u. c. FBR XIV 126 un siev. k. vārdi *duris*, *āusis*, *zūosis*, *Cēsis*, *dzelzis* u. c. //

h) *u*-celmi

260. §. Vienskaitlī sastopamie *u*-celmi³¹¹ ir tagad — 118 kā arī lei. valodā — visi vīr. kārtas (pa laikam divzīlību formas). Ja tos lieto arī daudzskaitlī, tad tie pārvēršas par *o*-celmiem (kā arī dažās leišu izlokšnēs, par ko arī Frenkelis KZ LXI 272 sk. un Gerullis—Stang 34), piem., *tīrgus* : daudzsk. *tīrgi*; šis jauninājums varēja sākties izejot no daudzsk. ģen. un ak., kur *o*- un *u*-celmiem tagad vienādas galotnes. Dažās, it sevišķi libiskajās un augšzemnieku izlokšnēs, kur *-us* > *-s*, *u*-celmi arī vienskaitlī lielākā vai mazākā apmērā pārvērtušies par *o*-celmiem, visagrāk laikam datīvā, kas no apellatīviem *u*-celmiem reti lietājams; vissīkstāk turas *u*-celmu viensk. ģenitīvs.

³⁰⁸ [μῆνος, -εος «spēks, stiprums». — V. D.]

³⁰⁹ [genus, -eris «dzimums, dzimte, dzimta, cilts; suga». — V. D.]

³¹⁰ [χῆν, χηνός «zoss». — V. D.]

³¹¹ Arī to deminutīviem ir dažās izlokšnēs *u*-celma formas: viensk. lok. *tīrdziņuo*, *vidiņuo* u. c. FBR XIV 125.

Siev. kārtas ir daudzskaitlinieki *pēlus* (= lei. *pēlūs*, siev. k., piem., Daukšas Post. 118₅), *dziņrus* un *ragus*.

261. §.

Vienskaitlis

Daudzskaitlis

nōm.	<i>liētus</i>	<i>ragus</i>
ģen.	<i>liētus</i>	<i>ragu</i>
dat.	<i>liētum</i>	<i>ragūm</i>
ak.	<i>liētu</i>	<i>ragus</i>
instr.	<i>liētu</i>	<i>ragūm</i>
lok.	<i>liētū</i>	<i>ragūs</i>

262. §. Par viensk. nōm. (un vok.). *liētus* ar to pašu galotni kā lei. *lietūs*, pr. *dangus* «debess», sensl. *synъ*, skr. *sūnuh*, go. *sunus* «dēls», gr. *πῆχυς* «elkonis», lat. *manus* «roka» u. c.

Vokātīvā *u*-celmu sugas vārdi laikam nav sastopami; īpašvārdi beidzas ar *-u*, piem., *Miku!* Ja šis *-u* ir senā vok. galotne, tad tas laikam drīzāk ir = lei. *-au*, sensl. *-u*, skr. *-ō* nekā = gr. *-v* u. c.

263. §. Par viensk. ģen. *-us* (< *-aus*) = lei. *-aus*, sensl. *-oy*, skr. *-ōh*, lat. *-ūs*, go. *-aus* u. c.

264. §. Par viensk. dat. *-um* ir latv. jauninājums, kas radies līdzīgi kā *-im* vīr. k. *i*-celmu viensk. datīvā 242. §; kādu senāku galotni aizstāj šis *-um*, nevar vairs izzināt. Par lei. *-ui* van Veiks ZslPh. XII 248.

265. §. Par viensk. ak. *-u* (< ide. *-um*) = lei. *-u*, pr. *-un*, sensl. *-ъ*, skr. *-um*, gr. *-vv*, lat. *-um*, go. *-u*.

266. §. Par viensk. instr. La. *liētu* un lei. dial. *dungū* u. c. laikam ir drīzāk jauninājumi (latv. valodā pēc to celmu parauga, kam bija fōnētiski sakrituši viensk. ak. un instr.) nekā salīdzināmi ar av. viensk. instr. ar *-ū*. Vecā instr. forma laikam ir adverbs *virsum* = lei. instr. *viršumī*, pirmslavu **vbrxъmb*. //

119 267. §. Par viensk. lok. *-ū* resp. *-û* un dial. *-ui* (= lei. *-ûje*) ir jauninājums, kam par paraugu varēja būt *-i* (lei. *-yje*) *i*-celmu viensk. lokātīvā. Vecāks ir ar lei. dial. *-uo(je)* identiskais *-uo* dažās Austrumvidzemes izloksnēs. Pamatā tam ir ide. *-ō(u)*, sal. skr. *sūnāu*, sensl. *съноу* u. c.

268. §. Par daudzsk. nōm. *-us* laikam = lei. *-ūs* (piem., *pēlūs*). Ja šis lei. un la. pirmvalodas *-ūs* dažkārt nav radies pēc *-is* parauga *i*-celmu daudzsk. nōminātīvā, tad tas laikam < pirmslavu *-uues*, ar ko sākumā laikam beidzās *ū*-celmu daudzsk. nōm., sal. pirmslavu **žbrnъve*, skr. *švašrúvaḥ*, gr. *ἰχθῦες*. Turpretī *u*-celmu daudzsk. nōm. pirmatnējo izskaņu, šķiet, rāda lei. dial. *lietous* «lietavas» u. c., kur *-ous* laikam < pirmslavu *-aves* = slavu *-ove*; sal. arī skr. *-avaḥ*, gr. *-ees* u. c. Pa laikam jau ar uzskata la. *pēlus*, *dziņrus*,

ragus par veciem *ū*-celmiem. To nu gan nepierāda *ū* datīvā *pelūm* u. c. un lokatīvā *pelūs* u. c., tā kā tas te var būt jauninājums (senāka *u* vietā), sal. 248. un 250. § un senkrievu daudzsk. instr. *пелѹми*. Vairāk šai ziņā te nozīmē sensl. *жръны* un la. *pelūde* (lei. **pelūdē*, kam blakus tomēr arī la. *pelude* un *peluode*). Var arī būt, ka šiem latv. vārdiem vismaz pa daļai ir pamatā seni *ū*-celmi, bet nav izzināms, vai tie ir senu *ū*-celmu tiešs turpinājums, jo *ū*-celmi varēja būt sajukuši ar *u*-celmiem, sal. senangļu kā *u*-celmu lokāmo cweorn blakus sensl. *жръны*, jeb lat. *socrus* blakus sensl. *свекры*. Bet *u*-celmiem varēja rasties daudzsk. nōm. ar *-uces* gan *ū*-celmu ietekmē, gan pēc to locījumu parauga, kur celms beidzās ar *-u*.

269. §. Par daudzsk. ģen. La. *-u* (līdz ar lei. *-ū*), ja tas nav jauninājums, varbūt < pirmbaltu *-uōn*, sal. av. *pasvqm*, gr. jon. *γούων* u. c. Šis *-uōn* bija *u*-celmu izskaņa, kamēr *ū*-celmu daudzsk. ģen. formu mums rāda sensl. *свекръкъъ*, gr. *ὄφρῶν*, skr. *bhruvām* u. c. Formas ar *-uōn* var būt bijušas pirmbaltu valodā, bet vai no *-uōn* tīri fonētiski iznāktu latv. *-u*, paliek nezināms. Tā kā daudzsk. akuzatīvā *ū*- un *u*-celmu galotnes bija sakritušas, tad *ū*-celmu daudzsk. ģen. varēja pārjemt atbilstošo *u*-celmu galotni.

270. §. Par daudzsk. dat. un instr. *-ūm* ir laikam senā divskaitļa galotne, skat. 197. §; *ragus* varbūt bija reiz duāle tantum³¹², un arī no *dzirnu* vārda divskaitlis bieži bija lietājams (dzirnūs bija divi dzirnakmeņi!). *ū* šai galotnē vai nu nāk no *ū*-celmiem, vai arī ir jauninājums (*u* vietā) kā *i*-celmu daudzsk. datīvā un instrumentālī, skat. 248. §. Augstrozē un Rozulā ir gadījies dzirdēt formu *ragum* (blakus, piem., *abām kūtim*); tā laikam ir *u*-celma forma un salīdzināma ar lei. dial. *sūnūm* u. c. un ar senkrievu *пелѹми*. //

271. §. Par daudzsk. ak. Vai la. *-us* (= lei. *-us*) < 120 ide. *-ūs* vai < ide. *-ūs* (sal. gr. *ὄφρῶς*, go. *sununs*, sensl. *сѹны*, skr. vīr. k. *sūnūn*, siev. k. *dhēnūh* u. c.), nav droši izzināms.

272. §. Par daudzsk. lok. Aiz *-ūs* ir zudis kāds patskanis: daudzsk. akuzatīvam pievienotas postpozīcijas patskanis vai senā lokatīva *-u*, sal. lei. *pelūs* (vīr. k.) Dusetās jeb *pietuse* Naumiestī, sensl. *домѣхъ*, skr. *sūnušu*, *švašrūšu* u. c. Ja mums te būtu darišana ar *u*-celmu lokatīviem, tad *ū* te būtu viegli saprotams jauninājums veca *u* vietā.

273. §. Parallēlformas ar *-avas*. *ragus*, *dzirnus*, *pelus* ir Latvijas rietumdaļā, citur — tai vietā *ragavas* resp. *rēgavas* vai *raguvas*, *dzirnavas* resp. *dzirnuvas*, *pēlavas* resp.

³¹² [«tikai divskaitlī, divskaitlinieks». — V. D.]

peļ(u)vas (vai *peļvas* ir tieši sastatāmas ar pr. *pelwo* un pirmoslavu **pelva*, nav izzināms, jo *peļvas* var būt zaudējušas kādu patskani — *a* vai *u* — starp *l* un *v*). Varētu nu iedomāties, ka blakus, piem., kādam daudzsk. ģen. **dzirnuvo*, ko varēja noturēt par *ā*-celma formu, radās jauninājumi nōm. **dzirnuvās* (senā **dzirnuves* vietā) utt.; sal. sensl. daudzsk. dat. жрънѣвамъ u. c. blakus ģen. жрънѣвъ. Sausnējā, kur, kā aizrāda J. Kauliņš BB XII 229 sk., formu ar *-ava* vietā ir formas ar *-uva* vai *-u've*, tādā gadījumā būtu patvērušās senās *dzirnuvas* un *raguvas*, citur — sakarā ar svārstīšanos starp *-(t)uva* un *-(t)ava* (skat. 136. un 176. §) — blakus *dzirnuvām* u. c. būtu analogiski ieradušās jaundarinātas *dzirnavas* u. c., kas ar laiku varēja pilnīgi izskaust vecākas *dzirnuvas* u. c. Bet vedas arī *dzirnavu* vārda *-av-* identificēt ar slavu *-ov-*, ko sniedz senčechu *žrnov* un senpoļu *žarnov*, vai arī iziet no pirmbaltu daudzsk. ģen. ar *-avōn* (= sensl. -овъ, gr. -εων); šai gadījumā *dzirnavas* būtu vecākas vai vismaz tikpat vecas kā *dzirnuvas*. Droši šis jautājums nav izlemjams. Sal. arī *lietavas* jeb (Sausnējā) *lietuvas* : *liētus*.

i) Divskaitļa atliekas

274. §. Kā arī daudzās lei. izloksnēs, latv. valodā divskaitlis vairs nav dzīvs. Senās divsk. formas — it sevišķi no mēra, svāra un laika nosaukumiem — ir lietājamās vairs tikai aiz skaitļiem, pie tam ne tikai aiz *abi* un *divi*, bet (kā krievu valodā arī aiz 3 un 4) arī aiz 3—9 (šos skaitļus lieto kā adjektīvus, kamēr aiz *desmits* pa laikam seko ģenitīvs). Pie tam senie divsk. akuzātīvi ir sastopami aiz visām prepozīcijām. Šo formu sastingums izpaužas arī ar to, ka nōm. un ak. forma var aizstāt arī citus locījumus, piem., *četri dieni* (ģen.) *laikā* LP VI 361; *abi ruoki* (ģen. vai instr.) *taupājami*³¹³ BW 24742. Visur var šo divsk. formu vietā lietāt arī daudzskaitļa formas. //

- 121 275. §. Divsk. nōm. un ak. a) *(t)o*-celmu formas. Vīr. k. *o*-celmi ide. pirmvalodā beidzās ar *-ō(u)*³¹⁴, no kam lei. *-u*, slavu *-a*, skr. *-ā(u)*, gr. *-ω* u. c., par ko arī Meijē MSL XXII 53. Gaidāmais la. *-u* ir vēl sastopams, piem., (ak.) *divu dārzu* Tdz. 39267, *atnest divi sieku miltu* LP I 10; augšzemn. ar diū *rogu* Zb. XVIII 411. Daudz biežākas ir formas ar *-i*, piem., *divi darbi darīt*; *pa abi lauki*; (ak.) *vēšēli trīs gadi*. Sis *-i* varbūt bija sākumā nek. k. *o*-celmu galotne (piem., *divi*

³¹³ [taūpāt II «wickeln (tīt, vīstīt)» ME IV 138. — V. D.]

³¹⁴ Citādi par to E. Levi (Lewy) IF LVI 32.

simti) un pats par sevi var būt radies no pirmbaltu *-ei* vai *-ai* (< ide. *-oi*), sal. sensl. *нѣт*, skr. *yugē*. Bez tam var domāt, ka šis *-i* te ienācis no vīr. k. *i*-celmiem (kas tagad gandrīz visi pārvērsti par *īo*-celmiem) un no vīr. k. *ā*-celmiem, kuŗu divsk. nōm. un ak. latv. valodā arī beigtos ar *-i*. Un it sevišķi te par paraugu varēja būt *abi* un *divi*; par to arī Arumā Unders. 71 sk.

b) *ā*-celmu formas: (nōm.) *divi vārpi* BW 12181 var.; *abi kāji tai vistai gribēja izriesties* EH s. v. I *izriest*; *par divi dieni*; exkan touwe roke «in deine Hände» LLD II 20₂₈ u. c. *ā*-celmu formas ar *-i* tagad, šķiet, ir retāk sastopamas nekā *o*-celmu formas ar šo pašu *-i*. *-i* te < *-ie*, sal. lei. *gerieji-dvi ranki*, un lei. un la. *ie* arī te < *ei*, sal. kimru *dwȳ* «divas» < **duēi*, kamēr sensl. *-ě* no *-ai* vai *-oi* un skr. *-ē* var būt radies no visiem *i*-diftongiemi.

c) *ē*- un *i*-celmu formas. *ē*-celmi: (ak.) *divi peli* LP VI 354; *uz abi pusi*; sal. lei. divsk. nōm. un ak. *peli, pusi*; *i*-celmi: (ak.) *abi ausi* RKr. XVI 244; *divi asi gaŗa* FBR XI 36; sal. lei. *aŗi*, sensl. *ноуи*, skr. *matī* u. c.

276. §. Sastindzis divsk. lok. (no *puses* vārda) ir adverbs *puŗu* = lei. *pusiaŗu*; sal. sensl. *междоу* (no *межда*) un av. divsk. lok. ar *-ō*.

k) Lokātīvi ar *-n*

277. §. Leiŗu valodā ir «illātīvi» ar *-n(a)*, ar kuŗiem pa lielākai daļai atbild uz jautājumu «kur?», bet dažās izloksnēs arī uz jautājumu «kur?»; piem., *augŗtōna klētelēn* Tiŗ. I 170 u. c. Šādas, arī latv. valodā sastopamas formas ar *-n* ir raduŗās pievienojot senajam viensk. akuzātīvam ar *-n* kādu postpozīciju, kuŗas forma — vismaz latv. valodā — nav vairs droŗi nosakāma. Latv. valodā šās formas tikai vecākajos tekstos ir dzīvi locījumi, ar kuŗiem atbildēja uz jautājumiem «kur?» un «kur?» jeb «kad?»; vēlāk šādas formas sastopam vairs tikai kā adverbis.

No *o*-celmiem: *plaujaman laikan* Ev.; *kounan tapt* Und. Ps. 8₃₁; *cietuman tur* 11₅; *krustan sists* 15₉; *āran* (= lei. *oran*) LLD II 2₁₆ u. c. //

No *ā*-celmiem: *treŗan dienan* Und. Ps. 15₁₀; *baznīcan* LLD 122 II 5₁₉; vai a te *-n* priekŗā toreiz ir vēl bijis gaŗŗ, nav zināms.

No *ē*-celmiem: *zemen* Und. Ps. 15₁₀ u. c. (vai e te *-n* priekŗā vēl bijis gaŗŗ, paliek nezināms).

No *u*-celmiem: *ŗirsun* Mag. XX 2, 36.

278. §. Kamēr senslavu valodā vēl pa vecam adjektīvus deklinē gluži kā substantīvus, leišu un latv. valodā (prūšu valodā tikai pa daļai) adjektīvi ir pārjēmuši pronominālās locījumu galotnes. Leišu valoda šai ziņā tālāk nav gājusi, bet latv. valodā tagad arī substantīvi ir pakļauti pronominālai deklinācijai, tā ka nenoteiktos adjektīvus tagad loka tāpat kā substantīvus, vir. kārtā — kā (*i*)o-celmus, siev. kārtā — kā ā-celmus; tikai austrumizloksnēs adjektīvu daudzsk. ģen. ar -us 321. § atšķiras no substantīvu daudzsk. ģen. ar -u.

Leišu valodā vismaz pa daļai paglābušies adjektīvu *u*-celmi latviešu valodā ir pilnīgi zuduši; to vietā ir stājušies (*i*)o-celmi. Latv. vir. k. viensk. ak., piem., *saldu* (= lei. *sáldu*), daudzsk. ak. *saldus* (= lei. **sáldus*; sal. *brángus* KZ XLIV 53³¹⁵ u. c.) un daudzsk. ģen. *saldu* (= lei. **saldū*; sal. *bailū* u. c. KZ XLIV 56³¹⁶) ir isti vecas *u*-celmu formas; bet tā kā ar -u resp. -us beidzās latv. valodā arī atbilstošie *o*-celmu locījumi (sal. arī lei. *saldiems* : *saldūs*, kā *geriems* : *gēras*), tad blakus *saldu*, *saldus* (un *saldiem*) arī pārējie *u*-celmu locījumi varēja dabūt *o*-celmu galotnes un rasties, piem., viensk. nōm. *salds* (senāk: **saldus* = lei. *saldūs*) utt. Citos gadījumos latvieši ir vispārinājuši blakus siev. k. *īā*-celmam radušos *īo*-celmu. Tā, piem., dat. *dziļam* = lei. *giliám* (: nōm. *gilūs*), instr. *dziļu* = lei. *giliū* utt., un pēc to parauga tad ar ģen. *dziļa* (senāk: **dzilus* = lei. *gilaūs*), kā žem. *saldia* (veca *saldaūs* vietā; sal. arī lei. ģen. *saldžiojo* : *saldaūs* un daudzsk. nōm. *saldieji* : *saldūs*), nōm. *dzišs* (senāk: **dzilus* = lei. *gilūs*) utt. Jo vieglāk varēja rasties tāds pārveidojums, ja jau iepriekš senais siev. k. viensk. nōm. **dzili* (= lei. *gili*) bija pēc ģenitīva *dziļas* (= lei. *giliōs*) parauga pārveidots par *dziļa* (sal. lei. *saldžioji* : *saldī*), kā la. *mārša*, *viešņa* (: lei. *martī*, *viešni*) pēc ģenitīva *māršas* (= lei. *marčiōs*) utt. Dažos gadījumos atrodam sena *u*-celma vietā tagad ir *o*-, ir *īo*-celmu (pa daļai ar starpību nozīmē), piem., *plats* : *plašs* (: lei. *platūs*), *druošs* : dial. *druoss* (: lei. *drāšūs*).

Tāpat arī adjektīvā, kas skan leitiski *didis* (ģen. *didžio*), siev. k. *didē* (ģen. *didžiōs* un *didēs*), latvieši ir vispārinājuši *īo*- resp. *īā*-celma formu: *dižs* (ģen. *diža*), siev. k. *diža* utt.

Austrumizloksnēs ir vēl sastopami tādi adjektīvi kā *dzelzinis* (lei. *gel(e)žinis*), siev. k. *dzelzine* (lei. *gel(e)žinė*) FBR XIII 51. //

123 279. §. Baltu un slavu valodās ir radušies «noteiktie» adjektīvi, pievienojot «nenoteikto» adjektīvu locījumiem vietniek-

³¹⁵ [Šai izdevumā II 385. — V. D.]

³¹⁶ [Šai izdevumā II 388. — V. D.]

vārda *īo-* locījumus. Pa laikam vietniekvārds ir aiz adjektīva, bet vecleišu tekstos sastopam saliktos divdabjos vietniekvārdu arī starp priedēkli un divdabi, piem., ģen. paioprasta (tagad: *paprastōjo*). Vietniekvārdam *īo-* te laikam bija relatīva (ne anaforiska) nozīme; par to arī Spechts KZ LIX 272 sk.

280. §.

	Vienskaitlis		Daudzskaitlis	
	vīr. k.	siev. k.	vīr. k.	siev. k.
nōm.	<i>mazaīs</i>	<i>mazā</i>	<i>maziē</i>	<i>mazās</i>
ģen.	<i>mazā</i>	<i>mazās</i>	<i>mazuō</i>	<i>mazuō</i>
dat.	<i>mazajam</i>	<i>mazajai</i>	<i>mazajiem</i>	<i>mazajām</i>
ak.	<i>mazuō</i>	<i>mazuō</i>	<i>mazuōs</i>	<i>mazās</i>
instr.	<i>mazuō</i>	<i>mazuō</i>	<i>mazajiem</i>	<i>mazajām</i>
lok.	<i>mazajā</i>	<i>mazajā</i>	<i>mazajuōs</i>	<i>mazajās</i>

Ar vokātīva nozīmi lieto nōminātīvu un vienskaitli arī akuzātīvu, piem., *mīlā* (jeb *mīluo*) *māsiņ!*

Viensk. datīvā un lokātīvā un daudzsk. datīvā, instrumentālī un lokātīvā ir arī īsākas, ar nenoteikto adjektīvu formām identiskas formas bez *-aj-*, piem., *mazam*, *mazai*.

Izloksnēs, piem., FBR VII 124, IX 104, XIII 103, ir *j* priekšā garš a, piem., *mazājam*. Vecajās gramatikās, tautas dziesmās un dažās izloksnēs ir *-aj-* resp. *-āj-* galotnes priekšā arī citos locījumos, piem., vīr. k. daudzsk. nōm. *mazaji(e)*, no kam *mazai* (piem., FBR IV 92, VIII 72, XI 76, XIV 64) > *mazei* (piem., FBR XIV 91, XV 58) > tāmn. *mazē* resp. *maze*.

Austrumizloksnēs (piem., FBR VIII 15) sastop viensk. ak. ar *-ū* < *ūo* blakus instr. ar *-ū* < *-uō*.

281. §. Senās saliktās formas latv. valodā ir gandrīz pilnīgi zudušas. Drošs piemērs ir veco tekstu vīr. k. viensk. ak. pirmoye BB XXVII 313³¹⁷ un Geceļa psalmos 79₈, kas jālasa *pirmuoji* (= lei. *pirmāji*) vai *pirmuoju*. No Skrīveriem ir minams viensk. ak. *mēllui* < **mēlnuoji* vai **mēlnuoju*; arī siev. k. viensk. nōm. un vīr. k. viensk. ģen. ar *-ai*, piem., *mazai*, ar *-ai* < *-āji* resp. *-āja*.

Dat. *mazajai* tīri fōnētiski < **mazai-jai* (kā lei. *māžajai* < *māžaijai*); blakus *mazajai* ir analogiski pieradies vīr. k. *mazajam* (kā arī lei. *mažajam*; senākais dat. **mazamjam* = lei. *mažāmiām* bija skaņu ziņā neērts), daudzsk. dat. *mazajām*, *mazajiem* utt. Arī viensk. nōm. *mazaīs* < **mazajis* (kā lei. dial. *baltājis* GK IV 34), sal. lei. dial. *pažjystamais* BB VII 163 un — ar vēl reiz pieliktu *-is* — žem. // *jaunaisis* u. c., ko 124 min Spechts Stand u. Aufg. d. Sprachw. 629 un ZslPh. XII 200. Grūti spriest par formām ar *-ā(s)*, *-uo(s)*, *-ie* kā *mazā(s)*, *mazu(s)*, *mazie* (: lei. *mažōji*, *māžōjo*, *mažosios*, *mažqji*,

³¹⁷ [Sai izdevumā I 266⁵. — V. D.]

mažūjū, mažuosius, mažieji, kam blakus izloksnēs arī daudzsk. nōm. *aklie*, viensk. nōm. *gerā*, ko min Skardžus Arch. Phil. I 117², viensk. instr. *g'erūo* u. c. Otrembskim Narz. Twer. I 252, daudzsk. ak. *suirusiuos* Liet. pas. II 195). Visdrīzāk laikam jādomā, ka daži no minētiem locījumiem radās tīri fōnētiski: *mazie* < **maziej* < **mazie(j)i*; viensk. nōm. *mazā* < **mazāj* < **mazā(j)i*; vīr. k. ak. *mazuo* < **mazuo(j)* < **mazuo(j)i* utt. Blakus nōm. *mazā* tad varēja rasties ģen. *mazās*, kā *tā* : *tās* (senākā ģen. forma **mazāšās* = lei. *mažosios* bija kļuvusi fōnētiski neērta).

282. §. Gradācija. 1. Komparatīvs. Tagad latv. valodā pavisam izolēts un pa daļai sastindzis ir vecais komparatīvs *pastars* (= lei. *pāstaras*) : lat. *posterus*.

Senais komparatīva piedēklis *-ies-*, kas redzams vēl leišu formās ar *-esnis* (piem., *mažēsnis* «mazāks»), ir latv. valodā pilnīgi zudis: kā, piem., lei. formai *dīdis* atbilst la. *dižs*, tā arī, piem., **mazesnis* (= lei. *mažēsnis*) būtu latv. valodā pārvērties par ļoti neērtu **mazešņs*, kas tāpēc nevarēja pastāvēt. Lielajā izlokšņu vairumā un rakstu valodā tagad komparatīvu darina ar piedekli *-āko-* 165. §, piem., *mazāks*, *mazākais*. Dažās izloksnēs tai vietā *juo* (= lei. *juo*) ar pozitīvu, piem., *juo mazs kā* (jeb: *ne*) *es*.

Blakus komparatīvam un ar vācu *als* nozīmi lieto kādu prepozīciju (*par*; izloksnēs arī: *aiz* jeb *uz*) vai partikulu: rakstu valodā *nekā* (= lei. *nekō*) vai — sevišķi *aiz* noliegta komparatīva — *kā*, vecos tekstos un dažās izloksnēs arī *ne* (= lei. *ne*, skr. *na*), piem., *mazāks par mani* (jeb: *nekā es*); dial. *sūrāks ne rutks*.

2. Superlatīvs. Senā superlatīva forma baltu un slavu valodās nav sastopama. Latv. valodā tai vietā lieto pa lielākai daļai noteikto komparatīvu ar priekšā noliktu *vis-* (< daudzsk. ģen. *visu*, kas vecos tekstos un tautas dziesmās sastopams vēl arī pilnajā veidā), piem., *vis'mazākais* (sal. lei. *visu-geriaūsis* Jaunim jeb *visu geresnis*); arī — noteikto komparatīvu bez *vis-*, piem., *tuvākie radi* (līdzīgi arī leišu un slavu valodās). Arī — formas *pats* savienojumu ar noteikto komparatīvu vai pozitīvu, piem., *pats maz(āk)ais* (līdzīgi lietojami arī lei. *pats*, par ko Nidermanis KZ LI 33, un kr. *самѣй*) un — tautas dziesmās — arī — *vis(u)* ar pozitīvu, piem., *vis'labais*, sal. žem. *visu-gērāsīs*³¹⁸ Jaunim.

3. Adverbu gradācija. No adjektīviem atvasinātie adverbi ar *-i* vai *-u* beidzas komparatīvā ar *-āk(i)*, piem., *labi* : 125 komp. *labā-/k(i)*, superl. *vis'labāk(i)*. Blakus pozitīviem ar *-u* ir arī komparatīvs ar *-āku*, piem., *augstu* : *augstāku*, sal. lei.

³¹⁸ [La. gr. 480: sal. lei. *visu-geriaūsis* Jauna Переб. грамм. 121 un žem. *visu-gērāsīs* Jauna Переб. грамм. 122. — V. D.]

saldūs : *saldokus* blakus *gēras* : *gerókas* u. c. — No *maz* (= lei. *maž*, veca nek. k. viensk. nōm.) ir komparatīvs *mazāk* (ar laikam nek. k. nōm.).

No senākām komparatīva formām ir vēl: *labis* Mancelim, Glūkam un Stenderam; *vairs* < **vairis*, ko tagad lieto kā partikulu, piem., *tagad man draugu vairs nav* (kā adverbu to aizstāj *vairāk*, kas ir komparatīvs formai *daudz*); *-is* formā *labis* var būt identisks ar *-ais* pr. formā *massais* «mazāk», kas varbūt < ide. *-ōies* vai *-ōis*, skat. FBR XII 163³¹⁹ un par ģermāņu *-ōz*- Hirta Handb. des Urgerm. I 50. Bet šās formas, it sevišķi **vairis*, varētu arī būt tāda tipa komparatīvi kā pr. *tālis*³²⁰, lat. *magis*³²¹ u. c., skat. 41. § un FBR XII 178³²².

6.323 SKAITLEŅI

a) Pamata skaitleņi

283. §. *viēns* (Bēnē FBR XVI 139 *viēns*) = lei. *vīenas*. Seno *ei* (no kam *ie*) vēl rāda lei. *vič-veīnelis* «viens pats» (un varbūt la. *eidene* «atraitne», skat. ME s. v.), skat. arī LIT II 288³²⁴. Blakus tam ir pr. *ains*, slavu *ino-*, go. *ains*, senīru *ōin*, lat. *ūnus* u. c. Lei. un latv. *v-* ir laikam radies no kādas partikulas (sal. sensl. *иѣ-инѣ*), kuŗas forma varēja būt *u*, *uē* vai *ui* (no **ui-ei* iznāktu *vei-*). Par **ui* it kā liecina lei. *vič-vīenas* «viens pats» (*vič-* blakus **ui*, kā, piem., **beti-*, no kam la. *bešā*, blakus lei. *be* «bez»); **ui-einos* būtu nozīmējis sākumā to, ko vācu *all-ein*.

284. §. *divi* var būt atribūts abu kārtu vārdiem, piem., *divi vīri*, *divi* (jeb *divas*) *sievas*. Tautas dziesmās *divi* var būt siev. k. arī bez kāda substantīva, piem., *trīs Laimiņas mazgājās*; *divi saka*... Siev. k. *divi* (kam blakus tagad jaunāks *divas*) ir senā divskaitļa forma 275. § b < **duvi*, sal. sensl. *дѣвѣ*, skr. vēdu *duvē*, lat. *duae* u. c. Vīr. k. *divi* ar *-i* (tagadējo vīr. k. daudzsk. nōm. galotni) senās divsk. galotnes *-u* vietā (sal. ak. *divu dārzu* Tdz. 39267), tā kā divskaitlis nav *vairs* dzīvs. Savienojumā *divi simti divi* var būt senā nek. k. forma.

Kursiskajās izloksnēs tai vietā *dui* (ģen. *duju* utt.) vai (Sarkanmuīžā FBR VIII 125, skat. arī VII 26) *dūv*. *Dūv* < **duvi* vai **duvu* (= sensl. *дѣва*, gr. Homēra *ῥόω*, skr.

³¹⁹ [Sai izdevumā III 2, 56 sk. — V. D.]

³²⁰ [«tālāk» Spr. v. 262. — V. D.]

³²¹ [«vairāk». — V. D.]

³²² [Sai izdevumā III 2, 68. — V. D.]

³²³ [Pirmpublicējumā: b). — V. D.]

³²⁴ [Sai izdevumā II 494. — V. D.]

vēdu *duvā(u)* u. c.). Tā arī *dui* var būt radies gan — tieši vai caur **duji* — no **duju* < **du(u)u*, gan no **duvi* > **dui*.

126 1732. g. gramatikā Kön. St. I 195 ir austrumizloksņu (vīr. k.) *dū* (arī kā ak. saliktenī *abudū* «abus») = ležemnieku *duo* (salikumos *duo-tiek* Adolfiga gram. 227 un *duo-kārt* vai *duo-reiz* turpat 226 un // *abu duo* P. Smitam RKr. XIV 41) = lei. *duo* LitMnd. I 147, žem. *dou* Живая Старина III 526, gr. δῶ(δεξα) u. c. < ide. **duō(u)*.

Vidus un rietumu Kurzemē gadās saliktenis *ducele* jeb (blakus *dui* «2») *dicele* un Dundangā — *vicele*, kur *vi-* laikam lībiešu izrunā < **dvi-* (= lei. *dvi-*, pr. *dwi-*, skr. *dvi-*, senangļu *twi-*, av. un lat. *bi-* u. c.). *du-* gadās gan arī itaļu un vidindiešu dialektos, bet tas var būt arī radies katrā valodā atsevišķi kā vecākā *dvi-* pārveidojums — to divnieka formu ietekmē, kas sākās ar *du-* (*du-* : ģen. *duju* = *tri-* : ģen. *triju*), pie kam var būt papriekšu radās **dūu-*. Arī *di-* liekas bijis jau ide. pirmvalodā, bet varēja tas rasties arī krustojoties formām *du-* un **dvi-* vai arī no *du-* pēc *tri-* parauga.

Loka formu *divi* kā nenoteiktu adjektīvu. Kā atribūts šis skaitlenis var arī palikt nelocīts, it īpaši akuzatīvā un aiz prepozīcijām, piem., *pēc divi dienām*.

285. §. *diviem* lai pievienojas *abi*. Retumis sastop vēl vīr. k. divskaitļa formu: *abu* BW 23712,5 (= lei. *abū*, slavu *oba*) u. c. Biežāk gadās *abi* (= lei. *abi*) kā siev. k. nōm. un ak.: «*abi* non habet in fem. *abas*, sed *abi*»³²⁵ L. Depkins Vortrab. 3, austrumizl. *meš obi* (= *abas*) FBR XV 179, ak. *juos obi* (= viņas *abas*) Pas. III 308 u. c. 275. § b un Le. Gr. 329. §. *abi* ir lokāmi kā *divi*. 1732. g. gramatika Kön. St. vēl min datīvu *abiams* abām kārtām, un — *abiem ruokam* (< *ruokām*) Becenbergers Spr. d. pr. L. 124; sal. lei. *abiem* «abiem, abām».

Divnieka priekšā sastop arī tiro celma formu: *aba-divi* FBR III 111 (skat. arī VIII 15 un XIII 52); sal. baltkrievu *о́бo-два*.

286. §. *tris* = lei. *trīs*, laikam < pirmbaltu **triēs* = sensl. *трьє* (un varbūt senisl. *prir*), ar *i* no citiem locījumiem; ide. pirmvalodā **treies*, no kam skr. *trayah*, gr. *τρεῖς*, lat. *trēs* u. c. Ģenitīvs: *triju* = lei. *trijū*, sensl. *три*, gr. *τριῶν*, lat. *trium* u. c. Dat. un instr.: *trim*, senāk *trims* Ev. u. c.; sal. lei. dat. *trims* un instr. *trimis*, sensl. dat. *трьмъ* un instr. *трьми*, go. dat. *prim*. Akuz.: *tris*, senāk laikam **tris*³²⁶ = lei. *tris*, sensl. *три*, go. *prins*, lat. *tris*, gr. *κρῆτ. τρις*, skr. *trin* u. c. Lok.: *tris*, jauninājums kā *avis* 250. § (sal. lei. dial. *trysū*, ko min Arumā Lit. Mund. 55) blakus vecajam lei. *trisū* Kvēdarnā u. c.,

³²⁵ [«(vārdam) *abi* nav sieviešu dzimtē *abas*, bet *abi*». — V. D.]

³²⁶ No **tris* (lei. *trīs* Daukšas Post. 96, Voltera izd.) laikam augšzemn. ak. (un nōm.) *tris*² (blakus *trīs*) Lazdonā u. c. FBR IX 142.

sensl. трѣхъ, skr. *trišu*; tai vietā arī vīr. k. *trijuos*, siev. k. *trijās* (pēc ģen. *triju*), sal. žem. vīr. k. *trijusi*, siev. k. *trijuosi*. — Kā atribūts šis skaitlenis paliek arī nelocīts, sevišķi aiz prepozīcijām.

Dažos saliktenos ir vēl vecais *tri-*: *trinitis* (= lei. *trinģtis*), *trizari*, *trikājis* (lei. *trikōjis*, skr. *tripad-*, gr. *τρίπους*, lat. *tripēs* u. c.), // vietvārdi *Tribalsa kalns* E I 21³²⁷, *Trikaūļi* II 115³²⁸, 127 *Trilapi* 25³²⁹, *Trimalnieki* 184³³⁰, *Trilēči* I 41³³¹. Tagad dažos sugas vārdos tai vietā biežāk *tri-* < *trij-*: *trizaris*.

287. §. Skaitļeni 4—9 ir lokāmi kā nenoteiktie adjektīvi; kā atribūti tie var arī palikt nelocīti, sevišķi aiz prepozīcijām, piem., *par deviņām* (jeb *deviņi*) *dienām*.

a) *četri* laikam ar *č-* no slavu *četyre* (laikam priekš vācu ierašanās Rīgā); gaidāmo *c-* rāda ne vien *četurtais*, bet arī *cette* Lat. kat. 35, 40 u. c., lok. *zetrtrōs* (blakus *tschetrōs*) Langes vārdnīcā u. c. Seno *u* starp *t* un *r* (sal. lei. *keturi*, skr. ak. *catúraḥ* u. c.) vēl rāda Langija *tschettur* u. c., un uz senāku vēlāru patskani starp *t* un *r* norāda arī dial. *ę* > augšzemn. *a* saknes zilbē FBR VI 97, IX 142, XIV 176. Citur *u* ir zudis, laikam tāpēc ka apkārtējiem skaitļējiem nav vairāk par divi zilbēm; aiz tā paša iemesla laikam radās arī lei. dial. siev. k. *kātres* LChr. 332⁴⁴ < *kēturios* un čehu *čtyři*, poļu *cztery* ar *čt-* < *čet-* (sensl. *четырѣ*; tā kā šai slavu formā bija otra zilbe uzsvērtā, tad zust varēja tikai pirmās zilbes patskanis).

b) *pieci* = lei. *penki*, blakus nelokāmiem skr. *pāñca*, gr. *πέντε* u. c.

c) *seši* ar *-š-* no *sešas* = lei. *šēšios* u. c., un lei. *šeši* ar asimilāciju³³² no **seši*, blakus nelokāmiem go. *saihs*, lat. *sex*, gr. *ἕξ* u. c.

d) *septiņi* — ar *ņ* no *septiņas*, *septiņu* u. c. — aizstāj senāku **septin* < **septim* = skr. *sapta*, gr. *ἑπτά*, lat. *septem* u. c. Izloksnēs (piem., FBR VI 40, X 31, XII 18, XIII 39, 52, 104, XV 40, XVI 101, 140) arī *septiņi*, kas — atskaitot *ņ* — atbilst lei. formai *septyni*; *septin-* (senāka *septin-* vietā) vai nu pēc pirmbaltu **aštōnei* «8» parauga, vai arī pēc **septļi* < **septin*, ja reiz blakus nōm. **septļi* bija citi locījumi ar *septin-*.

e) *astuōņi* un lei. *aštuoni* aizstāj pirmbaltu **aštō* (= skr. *aštā(u)*, gr. *ὀκτώ*, lat. *octō* u. c.); *-ņi* resp. *-ni* te pieradās no apkārtējiem skaitļējiem. Par ide. *oktō(u)* pirmatnējo nozīmi

³²⁷ [Mārsnēnos. — V. D.]

³²⁸ [Matkulē. — V. D.]

³²⁹ [Bārbelē. — V. D.]

³³⁰ [Dricēnos. — V. D.]

³³¹ [Zaubē. — V. D.]

³³² Tāpat latv. augšzemn. *šeši* FBR XI 134, ja *š-* te nav ienācis no kr. *шесть*; par to arī Augstkalns FBR X 104 sk.

Löve (Loewe) IF LIV 190. Izloksnēs arī *astviņi* (Svētciemā u. c.) resp. (augšzemn.) *ostīņi* pēc *deviņu* parauga (sal. lei. dial. *aštiniólīka* «18» Kuršaiša vārdnīcā) u. c.

f) *deviņi* un *devīņi* (kā *septiņi* un *septīņi*) : lei. *devyni*. Pamatā tiem var būt **devin*, kas (kā arī sensl. *δεκατα*) vai nu disimilējies no **nevin* (= skr. *náva* u. c.), vai ar *d*- nākamā skaitleņa ietekmē.

288. §. *desmit* ar metatezi no *desimt* (= lei. *dēšimt*, kas īsti ir akuz. ar atnestu galotni), ko vēl atrod Kuršu kāpās un Becenbergera Spr. d. pr. L. 71 u. c. Adolfija gramatikā 32 vēl nōm. *desmits* = lei. *dēšimtis*, pr. dessimpts, sensl. *δεκατα*, skr. *dašati-h* «dekada» (blakus // nelokāmiem skr. *dāša*, gr. *δέκα*, lat. *decem* u. c.). Vecāks par *i*-celmu (skat. Kīkera Sprachwiss. Miscellen XIII 6 skk. un Meijē Rev. V 178 sk.) ir līdzskaņu celms, ko rāda lei. *dešims* (skat. FBR IX 88³³³) un skr. *dašat*. Dekadas nozīmē šo skaitleni vēl loka kā siev. vai vīr. k. (sal. sensl. *дѣва декати* «20») *i*-celmu vai arī kā *o*- vai *ā*-celmu (kam pamatā varēja būt līdzskaņu celma daudzsk. ģen. **desmitu* = lei. *dešimtū*, sensl. *δεκατι*); piem., vēl vienas *desmit(a)s* trūkst (sal. vecleišu *su ketuomis dešimtomis*); jāmin te arī līdz *desmitiem*. Aiz *desmit(s)* normāli seko ģenitīvs, piem., *desmit aitu*; bet konstruē jau šo skaitleni arī kā adjektīvu (piem., *desmit aitas*), tā vienmēr lokatīvā (piem., *desmit vietās*), datīvā un instrumentālī.

289. §. 11.—19. *viēnpadsmīt, divpadsmīt, trīspadsmīt, četrpadsmīt, piecpadsmīt, sešpadsmīt, septiņpadsmīt, astuoņpadsmīt, deviņpadsmīt* ar *-dsmīt* (runā: *-cmīt*) < *desmīt*. Sastopamas arī vēl pilnākās formas: *vienpadesmits* Adolfija gramatikā 33, *vienpadesmīt* Ivandē FBR VI 55, augšzemn. *vīnapacmīt* (kur *vīna*- < *viena*- laikam ir senais nek. k. viensk. nōm. vai ak.) un *viēnpādsmīt* (ar *-pā*- < *-pār*-?) Cirgaļos FBR IV 58; *divipadesmits* Adolfija gramatikā; *trīspadesmīt* Kuršu kāpās. Ar *-dsmīt* < *-desmīt* sal. kr. *четырнадцатъ* «14» : sensl. *четырѣ на децатѣ* u. c. Izloksnēs arī: *viendesmīt viens*, *viendesmīt divi* utt. Šos skaitleņus konstruē tāpat kā *desmīt*.

290. §. 20—99. *divdesmīt* (izloksnēs arī *dividesmīt* un *divu-desmīt*, sal. sensl. *дѣка децати*), *divdesmīt viens* (ģen. *div-desmīt viena*), *divdesmīt divi* utt., *trīsdsmīt* (> *trīsmīt* Ergļos FBR XIV 124, sal. kr. *тридцатъ*), *četrdesmīt* (dial. *četrudesmīt* FBR III 38, VI 97, XII 81, XIII 29, 52), *piecdsmīt* (> *piezsmīt* Ergļos FBR XIV 124, *piežsmīt* Sunākstī FBR XVI 43), *sešdesmīt* (> *sežsmīt* Ergļos FBR XIV 124 un Sunākstī FBR XVI 43), *septiņdesmīt, astuoņdesmīt, deviņdesmīt*. Konstruktijas piemēri: *trīsdsmīt aitu* (arī: *aitas*); *trīsdsmīt viena aita*; *trīsdsmīt sešas aitas*; *tēvs jau piecdesmituos (gaduos)*.

³³³ [Šai izdevumā III 1, 482. — V. D.]

291. §. 100—999. *simts* = lei. *šimtas*, sākumā nek. k. vārds, kā rāda skr. *śatām*, lat. *centum* u. c. Kā tirs substantīvs — kam neseko atkarīgs nōmens — *simts* arvienu ir lokāms, piem., līdz *simtam skaitīt*. Substantīvu priekšā liek sastingušās formas *simts*, *simtu* (ak.; jeb senais nek. k. viensk. nōm. ?) jeb *simt*, piem., *par simt(s) latiem*, (nōm.) *simtu luogu*.

simt(s) viens, *simt(s) divi* utt.

divi simti jeb *divisimt(s)*, *trīs simti* jeb *trīssimt(s)* utt.

292. §. 1000. *tūkstuot(i)s*, -ša = lei. *tūkstantis*, -čio (senāk: -ties). Izloksnēs arī **tūkstuošā* (piem., FBR XI 110, XIII 52), sal. lei. daudzsk. // dat. *tūkstančiomus* Daukšas Post. 309₃₅ un sensl. тыѣжца. Substantīvu priekšā pa laikam nelokāmā forma *tūkstuoš* (ko konstruē tāpat kā *desmit* vai *simts*), kas ir varbūt senāka **tūkstuot* (= lei. *tūkstant[i]*) pārveidojums ar -š no *divītūkstuoš[i]*, ko sastop blakus pilnajai formai *divi tūkstuoši*.

129

tūkstuošā vārdam ir grūti skaidrojams sakars ar pr. (daudzsk. ak.) tūsimtons, sensl. тыѣжца jeb тыѣца, go. *pūsundi*, senisl. *pūsund* jeb *pūshund*. Pr. tūsimtons ir laikam saliktenis ar *simta* vārdu otrā daļā. Un slav. *tys-* laikam < ide. *tū(s)k-*; go. *pūsundi* var būt < **pūs-hundi*. Iegaumējot arī aizgūto somu *tuhansi* «1000», var tā tad iedomāties, ka lei. un latv. pirmvalodā ir bijis saliktenis **tū(s)-šamt-* «1000», ko vēlāk vairs kā salikteni neizjustu tautas etimoloģija varēja pielīdzināt kādam divdabim **tūšant* (no ide. *tū-sko-nt-*; *tūsko-* varēja kā variants būt blakus *tūsqa-*, no kam la. *tūsku*), sal. sensl. тыти (tag. тыѣ) «kļūt tauks», no saknes *tū-*, ar ko pa laikam saista šo skaitleni. Kad blakus tag. celmam **tūša-* bija radies sinōnims **tū-sta-*, abas šās celma formas varēja kontāminēties par **tūšta-* (sal. *aūšta* «āust»), kam sekoja **tūštant-* kā divdabis un skaitlenis; šis pirmbaltu **tūštant-*, liekas, ir pamatā latv. vecāko tekstu formām ar *tūstuoš-*. Šā skaitleņa -k- varēja rasties no sinōnimās saknes *tūk-* (no kam la. *tūkt*), kas lei. un latv. valodā aizstāj isāko saknes formu *tū-*.

b) Kārtas skaitleņi

293. §. a) *pirmais* (dial. arī ar *iř* resp. *iř*) : lei. *pirmas*, pr. *pirmas*, slv. *formo*, senangļu *forma*. Par divu pirmo kārtas skaitleņu attieksmi pret atbilstošajiem pamata skaitleņiem Ležōns (Lejeune) Bull. XXIX 117 skk.

b) *uotrs* (dial. arī *uōtrs*) = lei. *añtras*, pr. *āntra-* (piem., ak. *āntran*). Tautas dziesmās arī formas no trīs zilbju celma *uotēra-* jeb *uotara-*, sal. lei. dial. *añtaras*, skr. *āntara-h*, go. *anþar*. Vecākajos tekstos trīs zilbju celms ir tikai vīr. k. viensk.

nōminātīvā (*uoṭers* ērtāk runājams nekā *uoṭrs!*); tāpat Dzir-
ciemā Etn. IV 39 nōm. *uotars* blakus dat. *uotram* u. c.

Noteikto formu šim vārdam s ā k u m ā nebija (kā arī, piem.,
senisl. *annarr* un slv. *ōdar* ir tikai ar «stiprajām» formām).

c) *trešais* : lei. *trēčias*, sensl. *третѣи* (no *e* varbūt arī *i*
ģermāņu formās kā go. *bridja* u. c.). Neskaidri ir to sakari
ar pr. (ak.) tīrtian, skr. *trītiya-h*, gr. *τρίτος*, lat. *tertius*, kimru
trydydd u. c., par to arī Meijē Bull. XXIX 35 un Lōmanis ZslPh. X
364 sk.

d) *ceturtais* laikam aizstāj senāku **cetvīrt(a)s* (= lei.
ketvīrtas, pr. *kettwirts*, pirmslavu **četvrtъ*, gr. Homēra
130 *τέτρατος*, par ko Meijē turpat 34) // to pamatskaitļēņa formu ietekmē,
kas sākās ar **cetur-* (= lei. *ketur-*); tas jāsaka — mutatis
mutandis³⁰⁴ — arī par skr. *caturtha-h*.

e) *piektais* : lei. *peņktas*, pr. *penckts*, sensl. *пѣтъ*, gr.
πέμπτος, par ko Meijē turpat 35.

f) *seštais* : lei. *šēštas*, sensl. *шестъ*, gr. *ἕκτος*, lat. *sextus*,
go. *saihsta* u. c., par ko Meijē turpat 33.

g) *septītais* : lei. *septiņtas*, skr. *saptātha-h*; *septint-* (senāka
**septimt-* vietā) ar *n* no **septin* < **septim* = lat. *septem*,
par ko Meijē turpat 31.

h) *astuotais* ir laikam drīzāk *astuoņu* ietekmē pārveidots
astūts (kura refleksi izloksnēs vēl sastopami, skat. FBR VI 97,
VIII 57, XI 76, XIV 124 un 127) = lei. *aštuņtas* < **aštuontas* (jau-
ninājums kā senfrīzu *ahtunda* u. c.), nekā atvasināts no pirm-
baltu **aštō* (apmēram kā sav. *ahtodo* no *ahto*).

astuot- vietā izloksnēs arī **astit-* (FBR VIII 89, 115, IX 143, XII 81,
XVI 52 u. c.), kas radies līdzīgi kā analogās pamatskaitļēņa formas 287. § e.

No **asm(a)s* (: lei. *āšmas*, pr. ak. *asman*, sensl. *оцмъ*; sal.
pr. *sep(t)mas*, lei. *sēkmas* < **sep(t)mas*) ir atvasināta la.
asmite «arkla (tīruma mēra) astotā daļa». Par šo skaitļeni arī
Meijē turpat 32.

i) *devītais* : lei. *deviņtas*, sensl. *дѣкѣтъ* (par *d-* skat.
287. § f), pr. *newints*, go. *niunda*; par to arī Meijē turpat 32.

k) *desmitais* (izloksnēs arī *dešmitais* un *desimtaiš*, skat.
46. § e un 288. §) : lei. *dešiņtas*, pr. *dessimts*, sensl. *дѣсѣтъ*,
gr. *δέκατος*, go. *taihunda*; par to arī Meijē turpat 29 sk.

294. §. a) 11—19. Tagad: *viēnpadsmītais*, *divpadsmītais*
utt., skat. 289. §.

b) *div(i)desmītais*, *div(i)desmīt* pirmais, *div(i)desmīt*
uoṭrs utt., *trisdesmītais* utt.

c) *simtais* : lei. *šimtāsis*; *simt(s)* pirmais; *divisimtais*;
tūkstošais : lei. *tūkstanlīsis* (siev. k. *tūkstančioji*); *tūkstuoš*
deviņsimt trīsdesmīt astuotais utt.

295. §. Kārtas skaitļēņus tagad pa laikam lieto ar no-
teikto galotni. Nenoteiktā forma ir lietājama visnotaļ

aiz *pus-*, piem., *pus-treša gada*, *pus-piektas mārciņas*; dažkārt arī citos gadījumos, piem., *jau trešs* (arī: *trešais*) *gads*; *uotrs grib un trešs* u. c.

c) Atvasinājumi no skaitļiem

296. §. Nereti gadās lokātīvi ar *-atā*, piem., *piecatā uodu káva* BW 12876; līdzīgi *vienatā*, *divatā* (kursiskajās izloksnēs: *dujatā*), *trejatā* jeb *trijatā*, *četratā*, *sešatā*. Sal. lei. *vienāt* «*einzig*» (pr. *ainat* «*allezeit*»), *trējetas* (ar *je* < *ja* ?), *peņketas* (ar *ke* < *kia* ?), skr. *pañcatā* u. c. //

297. §. Daudzskaitlinieku priekšā lieto pamatskaitļu vietā atvasinājumus ar *-ēji*, *-ējas* 133. § b 3; no vieninieka tādos gadījumos jem daudzskaitli, piem., *vieni vārti*. 131

Formas ar *-ēji* ir sastopamas arī, piem., *tādā teikumā: nuorauj nuo abējiem augļiem* (t. i., no abu koku augļiem) LP VI 761.

Ar kolektīvnozīmi lieto izloksnēs formas ar *-j(u)*, piem., *divai* (zemnieku) *māju* (blakus: *divas mājas* = *ēkas*) Sausnējā, *diveju svārku*, *diveju bikšu* FBR XII 79, *treju zeķu*, *trejai bērnu* «triju dzimtu bērni», *četrāi zirgu* «4 ekipāžas» u. c., skat. arī FBR VI 97, IX 143, XI 19, XII 79 un 81, XIV 127 un 189, XV 180, XVII 55, 89. Formas ar *-j(u)* laikam ir nek. k. vārdi ar *-u* < ide. *-om*, sal. pr. *abbaien* un sensl. *окоѣ*. Ja blakus lei. *dveji* (la. *diveji*), *abeji* (la. *abeji*), *treji* (la. *treji*) ir slavu *d(т)voji* (la. *divai*, go. *twaddjē*), *oboji* (pr. *abbaien*), *troji*, tad jādomā, ka sākmā bija **duoi-* blakus *trei-*, pēc kam leiši varēja vispārināt *-ej-*, slavi — *-oj-*.

7. VIETNIEKVĀRDI

a) Personu vietniekvārdi³³⁴

298. §.	nōm.	<i>es</i>	<i>tu</i>	<i>mēs</i>	<i>jūs</i>
	ģen.	<i>manis</i>	<i>tevis</i>	<i>sevis</i>	<i>mūsu</i> <i>jūsu</i>
	dat.	<i>man</i>	<i>tev</i>	<i>sev</i>	<i>mums</i> <i>jums</i>
	ak.	<i>mani</i>	<i>tevi</i>	<i>sevi</i>	<i>mūs</i> <i>jūs</i>
	instr.	<i>manim</i>	<i>tevim</i>	<i>sevim</i>	<i>mums</i> <i>jums</i>
	lok.	<i>manī</i>	<i>tevi</i>	<i>sevi</i>	<i>mūsuos</i> <i>jūsuos</i>

299. §. Par viensk. nōm. *es* (dial. arī *ēs* > augšzemn. *as*, skat. FBR VI 98, IX 143, XI 110, XII 38, 54, XIII 52, XIV 124 u. c.) = lei. (vecos tekstos un izloksnēs) *eš*, pr. *es* < pirmbaltu **ež*; senisl. *ek*, arm. *es* (< **ec*?), av. *azam*, skr. *ahám*, gr. *ἐγώ*, lat. *ego*,

³³⁴ Par tiem arī Jensens IF XLVIII 117 skk., Kūni (Cuny) Actes du deux. congrès intern. de ling. 134 un Petersens Language VI 164 skk.

par ko J. Šmits (Schmidt) KZ XXXVI 405 skk., Šobers Charist. C. de Morawski 271, Pisani IF L 23 skk., Petersens Language VI 167 skk.

132 300. §. Par viensk. ģen. Sākumā laikam ir bijušas formas *mene (sal. sensl. *мене*, av. *mana*), *teye (sal. av. un skr. *tava*, sensl. *тєкє* ar *b* no dat. *тєкѣ*), *seye (sal. sensl. *секе* ar *b* no dat. *сєкѣ*). Senā izskaņā, šķiet, ir paglābusies lei. dial. formās *manē*, *tavē*, *savē* (ar *a* laikam no datīva), un patskani *-e* var būt zaudējušas dažās vidus izloksnēs dzirdamas formas *man*, *tev*, *sev*, ko tur lieto ir aiz ģenitīva, ir aiz akuzatīva prepozīcijām; arī lei. *manē*, *tavē*, *savē* sastopami arī ar akuzatīva nozīmi. Kā akuzatīviem šām formām ir vēlāk pēc citu viensk. akuzatīvu parauga vēl pievienots nāsenis beigās. Un tā kā, // piem., *mane* bija reizē ģen. un ak., tad arī jauninājumu **manen* lietāja vēlāk arī ar ģenitīva nozīmi, sal. lei. dial. ģen. *manē*, *tavē*, *savē* un la. dial. ģen. *mani*, *tevi*, *sevi* FBR VI 40, X 32, XII 37, 55, 82, XIII 52 u. c. Jemot par paraugu citus viensk. ģenitīvus ar *-s*, šām formām ģenitīva nozīmē ir vēlāk pievienots *-s*: lei. *manēs*, *tavēs*, *savēs*, la. *manis* (ar *-is* no *-ies* < *-ens*), *tevis*, *sevis*. La. *manis* varētu gan būt arī = lei. dial. *manīs*, kas darināts pēc *i*-celmu parauga, bet drīzāk gan te la. *-is* ir identificējams ar parastāko lei. *-ēs*. Saknes *e*-skaņa formās *tevis*, *sevis* un lei. dial. *tevēs*, *sevēs* ir vecāka par *a*-skaņu, ko sniedz lei. *tavēs*, *savēs*.

Dažās augšzemn. izloksnēs *man-* vietā ir *mun-*; *u* te tāpat kā lei. dial. ģenitīvā *munēs* ienācis laikam no viensk. dat. Dažās austrumizloksnēs ir grūti skaidrojamas formas *manē*, *tevē*, *sevē* FBR VII 142, XIII 29, 89, XV 181, XVII 62, 132. Par ģen. arī Frenkelis KZ LVIII 281 sk., Spechts ZslPh. XII 198 sk. un Petersens Language VI 169 sk.

301. §. Par viensk. dat. Rakstu valodas *tev*, *sev* vietā (ar *e* kā lei. dial. *tėu*, *sėu* pēc ģen. un ak. parauga) Drustos, lībiskajās izloksnēs un tais Kursas izloksnēs, kas ir tāmnieku kaimiņos, ir atrodamī vecākie datīvi *tav*, *sav* (> *tau*, *sau* > lībisk. *tou*, *sou*) = lei. *tāu*, *sāu* < *tavi*, *savi*. Pirmatnējāki datīvi ir pr. *tebbei*, *sebbei*, sensl. *тєбѣ*, *сєбѣ*, av. *ta'byā*, umbru *tefe*, pēlignu *sefei* u. c.; lei. un la. *a* te = slavu *o* poļu datīvos *tobie*, *sobie* u. c. Varbūt *tavi*, *savi* bija pirmatnējie lokatīvi (sal. vecleišu *tavi-p*, *savi-p*), kas vēlāk līdz ar nōminālajiem lokatīviem ar *-i* ieguva datīva nozīmi. Pirmatnējā datīva galotne (sal. pr. *tebbei*, *sebbei*) ir laikam paglābusies lei. dial. datīvos *tavie*, *savie* (par ko van Veiks Apr. Stud. 57) ar *v* (senā *b* vietā) no ģen., ak. (un lok. ?).

Par enklitiskā **si* «sev» atliekām refleksīvajos verbos skat. 522. §.

man (Latgalē arī: *maņ*) = lei. *mān* (dial. *mān* < *mani*), ar *a* laikam no *tavi*; prūšiem tai vietā *mennei*, ar *e* no senā ģen. **mene*.

mān vietā ir *mun* augšzemn. Lizumā, Tīrzā, Druvienā, Cesvainē u. c. (te *u* tikai datīvā *mun* un I viensk. p. piederības vietniekvārdā), Sausnējā, Bērzaunē, Vestienā, Ērgļos, Kalsnavā u. c. (te ar *u* arī ģen., ak., instr. un lok.). Vistālāk izplatīts ir *u* formā *muns* (> *munc*) «mans», kas sastopama puslīdz visās augšzemn. izloksnēs, arī tādās, kur ir dat. *man*, ne *mun*. To pašu *mun*- atrodam tais pašās formās arī zemaišu izloksnēs, par ko FBR XVII 163³³⁵. Ar šo *mun*- Gotiō (Gauthiot) MSL XIII 194 salīdzina slavu *mān*- sensl. instrumentālī *мѡноѣж* «ar manim» un senkrievu datīvā *мани*. Sis *mun*- ir laikiem dabūjis savu *u* no atbilstošajam viensk. II personas vietniekvārda formām, pie tam personas vietniekvārdā laikiem vispirms datīvā (un lokatīvā): vai nu, kā domā // Meijē, blakus skr. lokatīvam *tvē* ir bijis kāds baltu un slavu lokatīvs ar *tuv*-, vai arī, kā domā Hujers, blakus skr. datīvam *tūbha(m)* «tev» ir bijis baltiem kāds dat. **tubēi*, slaviem — **tubē*, kur *u* vietā vēlāk no atbilstošās refleksīvformas ienācis *e* resp. *o*. Bet to augšzemn. izloksņu dēļ, kur *u* ir tikai formā *muns*, jādomā, ka baltu pirmvalodā ir bijusi arī forma **tuvas* «tavs» (blakus skr. *tva-h*).

302. §. Par viensk. ak. *mani* (augšzemniekiem arī: *muni* = lei. dial. *muni*), *tevi*, *sevi* ar *-i*, kas var būt dažādi radies: vai nu < *-en* resp. *-ēn* (piem., **tevēn* no **teve* + **tēn* = sensl. *та* un pr. *tien*, sal. arī skr. *tvām* «tevi»; ja *-ēn* te bija runājams ar akūtu, tad no tam varēja rasties austrumleišu *-i*, ko tiešām rāda lei. dial. ak. *mani*, *tavi*), vai arī < *-in* *i*-celmu ietekmē, kas manāma arī instrumentālī un lokatīvā.

Divaini ir ak. *manē*, *tevē*, *sevē* augšzemn. Biržos FBR XII 82 (citās augšzemn. izloksnēs 300. § ar ģen. nozīmi); līdz ar senkrievu ģen. un ak. *менѣ*, *тебѣ*, *себѣ* ar *-ē* (no ak. **mē*, **tē*, **sē* > pr. *-si*)?

303. §. Par viensk. instr. *manim* (augšzemniekiem arī ar *mun*-), *tevim*, *sevim* līdz ar lei. *manimī*³³⁶, *tavimī* (dial. *tevim*), *savimī* (dial. *sevim*) ir darināti pēc *i*-celmu parauga, kam ar personu vietniekvārdiem bija vienāda galotne (*-ei*) viensk. datīvā. Šās latv. formas ir tagad lietājamās tikai aiz prepozīcijām, un pie tam aiz visām. Tai vietā tagad arī formas, kas līdzīgas viensk. akuzatīvam, sal. lei. dial. *su mani* (resp. *muni*), *tevi*.

304. §. Par viensk. lok. *manī* utt. līdz ar lei. *manyjē* utt. pēc *i*-celmu parauga.

305. §. Par daudzsk. nōm. *mēs* (resp. dial. *mēs* > *mās*) tāpat kā lei. *mēs* ar gaļu patskāni formas *jūs* (lei. *jūs*) ietekmē. Izloksnēs FBR IV 99, V 154, VI 40, 98, VII 133, VIII 45,

³³⁵ [Šai izdevumā III 2, 287 sk. — V. D.]

³³⁶ Par pr. māim skat. FBR XI 83 un Annales acad. scient. fenn. B XXVII 26 [šai izdevumā III 1, 526 sk. un III 2, 88. — V. D.].

IX 143, X 32, XI 110, XII 37, 55, 81, XIII 52, 89 u. c. vēl vecā forma (ar īsu) patskani *mes* resp. *mēs* > *mas*, sal. pr. *mes* un arm. *mek*. Atbilstošā slavu forma ir pēc *vy* «jūs» parauga pārveidota par *my*. Šo formu *m-* ir laikam jaunāks par skr. *vayám*, go. *weis* u. c. *v-* (par to Petersens Language VI 178 sk.) un varbūt — kā domā Hujers — ieradies te no verbu daudzsk. I pers. galotnes, kas sākās ar *m*.

jūs = lei. *jūs* < **jús*, pr. ioūs, av. *yūš*, go. *jus*.

306. §. Par daudzsk. ģen. Lei. formām *mūsā*, *jūsā* (pr. iouson) atbilst la. *mūsu*, *jūsu* (citās izloksnēs ar ū resp. ā). Pamatā tām laikam — tāpat kā skr. *naḥ*, *vaḥ* ar ģen., dat. un ak. nozīmi lietātas — formas **nōs*, **uōs* (vokālisma ziņā sal. lat. *nōs* «mūs», *vōs* «jūs» u. c.), kas baltu un slavu valodās ģenitīva nozīmē pārveidotas par **nōssōn*, // 134 **uōssōn* (sal. sensl. *насъ*, *васъ*) pēc norād. vietniekvārdu daudzsk. ģen. parauga. Baltu valodās **uōssōn* ir pārveidots (formas *iūs* ietekmē?) par **iūsōn*, un pēc šā **iūsōn* parauga senais **nō(s)ōn* — par **nūsōn* (> pr. *noūson*), no kam lei. *mūsā*, la. *mūsu* ar *m-* no nōm. *mes* un ak. **mans*, kas (disimilējies no **nans* = sensl. *ны*) ir paglābies vēl prūšu valodā.

307. §. Par daudzsk. dat. un instr. Vispārināts ar abu šo locījumu nozīmi ir vai nu senais dat., vai senais instr. Senais dat. ir laikam *mūms*, *jūms* (Raunā u. c.), laikam no **mumus*, **jumus* (sal. lei. dat. *mūms*, *jūms*, vecleišu *mumus*, *jumus* blakus instr. *mumīs*, *jumīs*) vai arī no **mumas*, **jumas*, sal. pr. *noūmas* «*mums*», *ioūmas*. **jumus* var būt radies senāka **jūmus* vietā (sal. pr. *ioūmas*) pēc *u*-celmu (daudzsk. dat.) parauga, kuŗu daudzsk. nōm. galotni (sal., piem., lei. *sūnūs* «dēli») atgādināja nōm. *jūs*. Formas **jumus* ietekmē tad varēja rasties arī **mumus* senāka **mūmus* vietā (un **mūmus* senāka **nūmus*³³⁷ vietā [sal. pr. *noūmas*] ar *m-* no nōm. un ak., kā ģen. *mūsu* 306. §). — Saknes forma *nō-* (sal. sensl. dat. *намъ* «*mums*»), kas baltu valodās pēc *jū-* parauga pārveidota par *nū-*, varēja būt abstrahēta no ģen. **nō(s)ōn* un lok. **nōs(s)u*, par ko arī Petersens Language VI 181.

Veci datīvi būtu arī *muīs*, *juīs* (ap Limbažiem u. c.), ja tie < **mūms*, **jūms* (sal. pr. *ioūmas*) un ja stieptā inton. te nav ienākusi no citiem locījumiem.

Turpretī veci instrumentāļi ir *muīs*, *juīs* (ap Valmieru u. c.) = lei. *mumīs*, *jumīs*, kas radušies ir līdzīgi datīviem; uz seno *-mis* vēl norāda augšzemn. *mu'īs*, *ju'īs* (Bērzaunē u. c.) ar savu pārskatu.

Arī lei. *mumīs*, *jumīs* un la. dial. (Rucavā u. c.) *mumīs*, *jumīs* ir sastopami ar datīva nozīmi.

³³⁷ Vai *n-* vienreizējā *nums* LLD II 59 (blakus *mums!*) ir pareizs un pirmatnējs, paliek nezināms.

308. §. Par daudzsk. ak. *mūs, jūs* (ap Dobeli u. c.; citur ar *ū* resp. *û*) ir laikam = lei. *mūs, jūs* < **mūns, *jūns* (par ko bez Le. Gr. 352. § arī Arumā Unters. 22 sk. un Kikerss Sprachwissensch. Misc. VII 4), kamēr prūšiem tai vietā ir *mans* (laikam disimilējies no **nans* = sensl. ны, pie kam varēja būt nozīme arī *m-* skaņai nōm. formā *mes* un viensk. akuzatīvā), *wans* = sensl. вѣи.

Izloksnēs tai vietā arī *muhs, juhs* (ap Limbažiem u. c.) jeb *muhs, juhs* resp. *muhs, juhs* FBR VI 98 u. c. (Und. Ps. 51₁₁ arī: *mumus*), kā arī lei. dial. *mumūs, mumis* jeb *mums* un *jumūs, jumis* jeb *jums* sastopami ar ak. nozīmi, par ko Arumā Unters. 50 skk. un Spechts ZslPh. XII 202 sk. //

309. §. Par daudzsk. lok. *mūsuos, jūsuos* ir pareti 135 sastopami un samērā vēli jauninājumi (blakus ģenitīviem *mūsu, jūsu*) tāpat kā lei. *mūsuosē, jūsuosē*.

310. §. III personas vietniekvārds. Kā dažās lei. izloksnēs vecāko *jis* «viņš» aizstāj *añs* = slavu *onъ* (kas isti nozīmēja to, ko vācu *jener*), par ko van Veiks Apr. Stud. 116 sk., tā arī latv. izloksņu lielākajā daļā *viņš* (ko loka kā *io-celmu*) aizstāj senāku, austrumizloksnēs vēl paglābušos *jis*. Sākumā *viņš* ir norād. vietniekvārds (ar vācu *jener* nozīmi), tā vēl, piem., *viņā kalna galiņā* BW 150 var. u. c., FBR XII 82, XVI 148 u. c. Varbūt šis *viņš* ir rada ar pr. winna «ārā» un sensl. вѣи «ārā»; šai gadījumā tas sākumā būtu nozīmējis: ārējais.

Lokāms ir augšzemn. *jis* (= lei. *jis* blakus dial. *is* = lat. un go. *is, j-* nōminatīvā laikam ienākusi no citiem locījumiem) gluži kā šis 314. §. Izloksnēs FBR XI 184³³⁸ vēl sastopams senais siev. k. divsk. nōm. *jī* < **jie* (sal. lei. *jiē-dvi*), pie kam Atašienē Fil. mat. 102 šī forma esot lietājama arī kā substantīva atribūts ar demonstratīvu nozīmi.

311. §. Par pers. vietniekvārdu lietāšanu. Verba priekšā ar personas galotni attiecīgais pers. vietniekvārds tikai tad ir nepieciešams, ja tas ir uzsvērts jeb ja no verba galotnes skaidri neizriet persona.

Abu skaitļu nozīmē lietājamais refleksīvais vietniekvārds — tāpat kā posesīvais *savs* — attiecas (kā arī leišu, slavu un āriešu valodās) arī uz I un II personu, ja tā ir (kauču loģiskais) teikuma subjekts, piem., *man jāgādā par sevi*.

b) Piederības vietniekvārdi

312. §. Ar lei. *mānas, tāvas, sāvas* saskan la. *mans, tavs, savs* (visu triju personu refleksīvā forma, skat. 311. §), kas lokāmi kā *o-celmi*. Lei. un la. pirmvalodas **manas* ir jauninājums (kam pamatā ģen. **mene* 300. §), kas aizstāj pirmbaltu **majas* (sal. pr. *mais*, sensl. мой, kā arī lat. *meus* < **mejos*);

³³⁸ [Sai izdevumā III 1, 535. — V. D.]

par paraugu tam bija **tavas, *savas* (blakus ģen. **teve, *seve*) = gr. Homēra τᾱός, ἑός, pirmitaļu **touos, *soyos*, av. *hava-*. — Par dial. *muns* skat. 301. §.

Rucavā, Nicā u. c. (Lietuvas kaimiņos, skat. arī FBR VII 125 un IX 105) gluži kā lei. valodā ģenitīvus *mana, tava, sava* (= lei. *mano, tavo, savo*) lietā kā nelokāmus piederības vietniekvārdus, piem., *mana brālis*. Kā **tova* < *tava* ir laikam arī uzņēvams touwe savienojumā paer touwe loudis «pār taviem laudim» Und. Ps. 3₁₆; sal. arī manne atczes «manas acis» turpat 24₅, manne auszes 69₁₃.

Ģenitīva *paša* priekšā laikam visur ir sastopamas formas *mana, tava, sava*, piem., *mana paša pēdas* u. c., un siev. k. *pašas* priekšā — (ar atrakciju) *manas, tavas, savas*, piem., *manas pašas tikums; tavas pašas māte* u. c. //

136 Kā nelokāmus piederības vietniekvārdus lieto (kā lei. valodā) ģenitīvus *mūsu, jūsu, viņa, viņas, viņu*.

Vidzemes libiskajās izloksnēs FBR IV 92, XI 76, XIV 64 u. c. posesīvos vietniekvārdus aizstāj pers. vietniekvārdu datīvi.

Noteiktās formas gadās ļoti reti, piem., dial. *mūsaiš* FBR IX 104. Atvasinājumus ar *ēj(ai)s* skat. 133. § b₂.

313. §. Posesīvo formu lietāšana. Pasīvo divdabju priekšā posesīvās formas var aizstāt attiecīgā pers. vietniekvārda ģenitīvu, piem., *tavi duoti lakatiņi* BW 34837.

savs dažkārt attiecas ne uz subjektu, bet uz citu kādu teikuma locekli, piem., *svaiņi... nuocēluši muļķīti nuo savas* (= muļķīša) ... *ķēvītes* LP III 32.

Ar nozīmi «īpašs», «sevišķs», «kāds» un blakus dēbitīvam ir lietājams arī šā vietniekvārda nōminātīvs, piem., *katram savs krusts jāņš*.

c) Norādāmie vietniekvārdi

314. §.

Vir. k.

Siev. k.

Vienskaitlis

nōm.	<i>tas</i>	<i>šis</i>	<i>tā</i>	<i>ši</i>
ģen.	<i>tā</i>	<i>šā</i>	<i>tās</i>	<i>šās</i>
dat.	<i>tam</i>	<i>šim</i>	<i>tai</i>	<i>šai</i>
ak.	<i>tuo</i>	<i>šuo</i>	<i>tuo</i>	<i>šuo</i>
instr.	<i>tuo</i>	<i>šuo</i>	<i>tuo</i>	<i>šuo</i>
lok.	<i>tai</i>	<i>šai</i>	<i>tai</i>	<i>šai</i>

Daudzskaitlis

nōm.	<i>tiē</i>	<i>šiē</i>	<i>tās</i>	<i>šās</i>
ģen.	<i>tuo</i>	<i>šuo</i>	<i>tuo</i>	<i>šuo</i>
dat.	<i>liēm</i>	<i>šiēm</i>	<i>tām</i>	<i>šām</i>
ak.	<i>tuōs</i>	<i>šuōs</i>	<i>tās</i>	<i>šās</i>
instr.	<i>tiem</i>	<i>šiēm</i>	<i>tām</i>	<i>šām</i>
lok.	<i>t(aj)uōs</i>	<i>š(aj)uōs</i>	<i>tajās</i>	<i>šajās</i>

315. §. Par viensk. nōm. La. *tas*, *tā* līdz ar lei. *tas*, (dial.) *tō* un sensl. тѣ, та ir jauninājumi ar *t*-citu locījumu ietekmē, salīdzinot tos ar skr. *sa*, *sā*, gr. ὁ, ἡ un go. *sa*, *sō*; ar šo formu *s*-laikam ir identisks prūšu formas *stas s*-

Lielākajā augšzemn. daļā *tas*, *tā* vietā ir jauninājumi *tis* > *tys*, *tī* > *tei* (nōm. *tis* : ģen. *tā* = nōm. *šis* : ģen. *šā*); pārējie locījumi pa laikam arī te patur vecās formas.

šis (kā pr. *schis*), *ši* ar *š*-no citiem locījumiem (piem., ģen. *šā*, *šās* = lei. *šiō*, *šiōs*) aizstāj senākus **sis*, **sī* = lei. *šis* (un pr. II // katech. *sis*), dial. *šy*, sensl. съ, сѣ; no tā paša celma arī lat. *ci-s* «šai pus», go. *himma* «šim» u. c. 137

Lejasciema tekstos FBR IV 51 ir siev. k. nōm. *tāi²* (1X, blakus *tā²* 2X), *šāi²* (3X); ar to pašu galotni kā pr. *stai*, quai, lat. *quae* «kuŗa» ? jeb kā lei. *tōji²*?

316. §. Par viensk. ģen. *tā*, *šā*, *tās*, *šās* (daudzās izloksnēs ar *ā*) ar nōminālu galotni kā lei. *tō*, *šiō*, *tōs* (gr. τῷ, ῥῷ), *šiōs*. Blakus *šā*, *šās* arī *ši*, *šis* (nōm. *šis* : ģen. *ši* = nōm. *tas* : ģen. *tā*).

317. §. Par viensk. dat. *tam*, dial. *šam* = lei. *tām*, *šiām* < *tamui*, *šiamui* (sal. arī sensl. томоу, сѣмоу) blakus pr. *stesmu*, go. *þamma*, skr. *tasmāi* «tam»; par *tom*- : *tosm*- Spechts LitMnd. II 105 un Hirts Handb. des Urgerm. I 11¹. Rakstu valodā *šim* blakus nōm. *šis* kā *tam* blakus *tas*; sal. tomēr arī pr. schismu un go. *himma*.

tāi, *šai* ar nōminālu galotni kā lei. *tai* (gr. τῇ), *šiai*.

318. §. Par viensk. ak. un instr. Lielākajā izlokšņu daļā abu šo locījumu un abu kārtu formas ir vienādas: *tūo*, *šūo* (ap Valmieru u. c.; citur *tuō*, *šuō*) = lei. ak. *tā* (vecos tekstos un izloksnēs vēl *tan³³⁹*, sensl. вѣ, сѣ, siev. k. тѣ, сѣ, skr. вѣ, k. *tam*, siev. k. *tām*, gr. τόν, τήν u. c.), siev. k. *šīq* (pr. schan). Ar instrum. nozīmi būtu jāgaida Valmierā u. c. **tuō*, **šuō* = lei. *tuō* < *tūo*, *šiuō*, siev. k. *tā*, *šīq*; bet tā kā citiem celmiem viensk. instr. ir sakritis ar ak., tad tur ak. *tūo* lieto arī ar instr. nozīmi. Lielā augšzemn. daļā vēl šķir ak. *tūo²*, *šūo²* (*kūo²*) no instr. *tuō*, *šuō* (*kuō*), skat., piem., FBR III 50, VI 98 sk., VIII 16, IX 144, XI 10, 111, XII 82, XIII 30, RKr. XVII 109 un par šā -*uō* cēlumu FBR XIV 69³⁴⁰. Lei. vīr. k. akuzatīvam *šī* (= sensl. съ) atbilstu la. **sī* (resp. **ši*), bet tai vietā ir iestāties *šūo* (= pr. schan).

319. §. Par viensk. lok. *tai*, *šai* (resp. dial. *tāj*, *šāj* FBR VI 98 sk. un IX 144; citur arī: *tāi*, *šai* un *tā*, *šā*) sākumā bija tikai siev. k. (= lei. *tojē*, *šiojē*); par galotni skat. 193. §. Blakus — abām kārtām, kā *mazajā* 280. § — arī *tajā*, *šajā*.

³³⁹ Dažās žemaišu izloksnēs vēl šķir vīr. k. ak. no *tas* no siev. k. ak., skat. FBR XVII 162 [šai izdevumā III 2, 286 sk. — V. D.].

³⁴⁰ [šai izdevumā III 2, 138. — V. D.]

Un pirmatnējā vīr. k. forma tagad ir lietājama arī ar siev. k. nozīmi, proti dial. *tami*, *šimi* jeb *šami*, kas laikam < **tami*, **šimi* jeb **šami* (sal. lei. *tamē*, *šimē* jeb *šiamē*, sensl. томъ, skr. *tásmin* u. c.) pēc nōminālā lok. ar -i parauga (sal. vecleišu iamije). Par šo lei. lokatīvu cēlumu Spechts ZslPh. XII 216 un (citādi) Stangs Balticoslavica II 356.

Blakus — abām kārtām — lieto arī *tani*, *šini*, kas laikam ir vecajos tekstos vēl sastopamo illatīvu *tan*, *šin* 277. § un lokatīvu *tami*, *šimi* kontāminējumi. //

- 138 320. §. Par daudzsk. nōm. *tiē*, *šiē* = lei. *tiē*, *šiē* < **tiē*, **šiē* < pirmbaltu **tei*, **šei* (sal. arī pr. tennei «viņi» un *steimans* «tiem», kas ļauj iedomāties bijušo daudzsk. nōm. **stei*; lietota kā artikuls substantīviem ar -ai, forma **stei* varēja tikt pārveidota par *stai*). Senāks **tai* (= sensl. тѣ blakus dat. тѣмъ, gr. dōr. τοί un go. *pai*) varēja pārvērsties par **tei* pēc **šei* (= sensl. сѣ blakus dat. сѣмъ), *(j)*ei* (sal. senīru *é*); **tei* : *tās* = **jei*, **šei* : **jās*, **šjās*, sal. arī augšzemn. *tis* ar *i* pēc *šis*, *jis* 315. §.

tās, *šās* (: lei. *tōs*, *šiōs* ar vecu cirkumfleksu, sal. nōm. *raňkos* u. c.) ir dabūjušas savu stiepto intonāciju laikam no *tiē*, *šiē* un no ak. *tās*, *šās* (siev. k. nōmeniem ir daudzsk. nōm. un ak. ar vienādu galotni!); saskan *šās* formas ar skr. *tāh*, go. *bōs* u. c.

Blakus *šās* arī *šis*; *šis* : *ši* = *tās* : *tā*.

321. §. Par daudzsk. ģen. *tūo*, *šūo* (daudzās izloksnēs arī: *tuō*, *šuō*) = lei. *tū*, *šū* (skat. 196. §), gr. τῶν u. c. ir nōminālas formas blakus pronōminālajām pr. *steison*, sensl. тѣхъ, skr. *tēšām*, senisl. *peira* u. c.

Tai vietā — abām kārtām — vecākajos tekstos *tuos* > austrumizlokšņu *tūs*² (turpat ar to pašu galotni arī noteiktie adjektīvi, bet divzīlbu vietniekvārdi un nenoteiktie adjektīvi tur beidzas ar -us): vai nu sensl. divsk. ģen. ar -uos < ide. -ōs = av. -ā (skat. FBR XIV 55³⁴¹), vai jauninājums pēc seniem daudzsk. ģenitīviem **nōs* «mūsu» un **uōs* «jūsu».

322. §. Par daudzsk. dat. un instr. *tiem*, *tām*, *šiem*, *šām* (blakus arī: *šim*, visās šais formās garums ap Valmieru u. c. ar ~, citur — ar ^) laikam ir senās divsk. formas gluži kā lei. dial. dat. *tiem*, *tóm* un instr. *tóm*; la. *tām* sākumā laikam bija datīvs, *tām* — instrumentālis, skat. 220. §. Vecajos tekstos un izloksnēs (piem., FBR V 139, VI 56, VII 51, VIII 126, XVI 124) vēl ir vecās daudzsk. formas *tiems*, *šiems* (sākumā datīvi), *tāms*, *šāms* jeb *šims* : lei. dat. *tiem(u)s*, *šiem(u)s*, *tóm(u)s*, *šióm(u)s*, instr. *tomis*, *šiomis*. Vecākajos tekstos la. *tiems* ir abu kārtu forma, skat. Stud. balt. I

³⁴¹ [Šai izdevumā III 2, 137 sk. — V. D.]

110 skk.³⁴²; līdzīgi lieto arī lei. izloksnēs *tiem(u)s* (par ko Spechts KZ LVI 264 skk. un LX 254 skk. un Gerullis—Stang 44), pr. *steimans*, sensl. тѣмъ, тѣми, go. *þaim* u. c. — **ei* formas la. *tiem(s)*, lei. *tiem(u)s* un pr. *steimans* — blakus sensl. тѣмъ, go. *þaim* u. c. — ir radies līdzīgi kā **ei* nōminātīvā **tei* 320. §.

Lei. vīr. k. instrumentāliem *tais*, *šais* (sal. arī skr. *tāih*, av. *tāiš*) atbilstu la. **tais*, **šais*; tai vietā Rucavā, Nicā, Bārtā u. c. ir jauninājumi *tiēs*, *šiēs* ar ie no nōm. un datīva, //

323. §. Par daudzsk. ak. Par la. *tuōs*, *šuōs* = lei. 139 *tuōs*, *šiuōs* skat. 198. §; blakus *tiem* ir pr. *stans*, sensl. (vīr. un siev. k.) тѣ, skr. *tān*, gr. krēt. τόνς, go. *þans* u. c. — Siev. k. *tās*, *sās* (blakus arī: *šīs*) = lei. dial. *tōs*, *šiōs*; sal. skr. *tāh*, go. *þōs* un 221. §.

324. §. Par daudzsk. lok. Par la. *tuōs*, *šuōs* un lei. *tuosē*, *šiuosē* — blakus sensl. тѣхъ, сѣхъ, skr. *tēšu* u. c. — skat. 200. §. *tajuōs*, *šajuōs*, (siev. k.) *tajās*, *šajās* ir darināti pēc viensk. lok. *tajā*, *šajā* un noteikto adjektīvu daudzsk. lok. parauga. Blakus arī — abām kārtām — *tais*, *šais*, *tanis*, *šinīs* pēc viensk. lok. *tai*, *šai*, resp. *tanī*, *šinī* parauga.

325. §. Kā lietājams *tas*. a) Ar *tas* norāda uz ko patlaban redzamu (dažādā atstatumā) vai dzirdamu; piem., *kam tā baznīca upītes malā?* Lieto to kā substantīvu un adjektīvu un vienskaitlī (vienu par sevi) arī ar nekatras k. nozīmi; piem., *tas* (vīr. vai nek. k.) *man patīk*; *es tuo redzu*.

b) Anaforiski: *kas vainīgs, tas bailīgs*; *tēvam neduošu, tam cietas ruokas*; *mātei, tai duošu*.

c) Preparātīvi: *kad tai bija viegla diena, mazu bērnu māmiņai?* *labs tas darbiņš, kas padarīts*; *tā ir nelaime, ka...*

d) Dažreiz *tas* nostājas tieši kāda nōmena priekšā, ja ar to grib apzīmēt kaut ko klausītājam pazīstamu (pamatā te laikam preparātīvā nozīme); piem., *tā nabaga Andreja man žēl*.

e) *tas* — varbūt vācu ietekmē — dažkārt ir sastopams gandrīz ar noteiktā artikula nozīmi; piem., *tu gribi būt tas labais*, *bet es lai esmu tas suns!* *tā jau ir tā nelaime, ka mēs...* Bet, piem., vācu teikumam *die Erde ist rund* var latviski atbilst tikai *zeme* (ne: *tā zeme*) *ir apaļa*. — Ģermānisms varbūt ir arī savienojums *tas un tas* «*ó deiva*»; piem., *lai... viņas pavēduot līdz tai un tai muižai* LP VII 619.

f) Korrelātīvi: *tuo celiņu ritā gāju, tuo celiņu — vakarā*.

326. §. Kā lietājams *šis*. a) Arī *šis* ir lietājams kā substantīvs un adjektīvs, bet ar nek. k. nozīmi pa laikam tikai savienojumos *šis (un) tas*; *šuo (un) tuo*; *ne šis, ne tas*; līdz šim.

³⁴² [Sai izdevumā III 1, 588 skk. — V. D.]

Atskaitot pilnīgi sastingušus savienojumus kā, piem., *šuo dien*, *šuo gad* u. c., formu *šis* tautas valodā ļoti bieži aizstāj 327. § minētie salikumi ar *tas*, kam rakstu valodā ir vulgāra nokrāsa.

b) Atstāstāmajā izteiksmē *šis* aizstāj I un II pers. vietniekvārdu, piem., *šā* (= *manam*) *tēvam ēsuot trīs dēli*. — *jī saka: nē, neduošuot, šam* (= *tev*) *ēsuot savas uolas*. Bet, kur pārpratuma nav jābaidās, formas *šis* vietā tādos gadījumos var būt arī *viņš* resp. augšzemn. *jis*; piem., *lūdzis mātei, lai tā viņam* (= *man*) *sievu pārveštu*. //

140 c) *šis* var — ar nievīgu nokrāsu — attiekties arī uz patlaban minētām personām; piem., *lielījās sūdzēt, bet kuo nu šis izsūdzēs! vai nuo šā kam bailes?*

d) Ar *šie*, *šās* var apzīmēt klāt neesošus mājiniekus, piem., *kuo tad šie* (= *kalpi*) *tagad dara?* (prasa saimnieks kādam savējam).

327. §. Formas, kas aizstāj vietniekvārdu *šis*. Formu *šis*, norādot uz ko tuvumā esošu, sarunu valodā ļoti bieži aizstāj šādi salikteni: *šitas* (lei. *šitas*), *šitais* (ko loka kā noteiktu adjektīvu), *štas* (sal. lei. *štai*), *šitanais* jeb *šitēnais* (sal. pr. *tāns* «viņš», daudzsk. *tennei*), augšzemn. *šitis* un (tālāk uz austrumiem) *itis* (sal. lei. dial. *itas*). Kā *šitas* : *šis*, tā laikam *itis* : **is* (= lat. un go. *is*), kā vietā tagad *jis*.

328. §. *tāds*, *šāds*. Blakus adverbjiem *tā*, *šā* ir *tāds*, *šāds* (skat. 184. §); nozīmes ziņā *šāds* : *tāds* = *šis* : *tas*. Kur (kā austrumizloksnēs) *tā* vietā ir *tai*, tur ir arī formas *tāds* vietā *taids*. Izloksnēs formu *šāds* aizstāj *šitāds*, *štāds* > *škāds* FBR XVI 163, *itāds* jeb *itāids*. *šāds* turas (blakus *šitāds* u. c.) it sevišķi savienojumā *šāds* — *tāds* «dažāds, visāds» (pa lielāku daļai daudzskaitlī un ar nievīgu nokrāsu; piemērus dod ME s. v.). Arī *tāds* sastopams ar nievīgu nokrāsu, piem., *tāds ar tādu*. Šie vietniekvārdi ir sastopami arī adjektīvu priekšā, piem., *tāds gudrs puika*. Dažreiz *tāds* nozīmē arī to pašu, ko nenoteiktais *kāds*, piem., *dzīvuojis tādu* (jeb: *kādu*) *laiku itin mierā*.

329. §. *pats*. Rakstu valodā tagad loka formu *pats* (= lei. *pat(i)s*, skr. *pāti-h* «kungs, laulāts draugs», gr. *πάς* «laulāts draugs», go. [brūþ]faps u. c.), siev. k. *pati* (= lei. *pati* < **poti*; senāk **potni*, sal. lei. *viespatni* un skr. *pātni*) sākot ar viensk. ģen. kā *io-* resp. *iā-* celmu, tā tad ģen. *paša* (lei. *patiēs* ar *i-* celma formu), *pašas* (= lei. *pačiōs*), dat. *pašam* (= lei. *pačiam*), *pašai* (lei. *pāčiai*) utt. — Blakus sastopamas arī šādas vecākas (un jaunākas) formas:

vīr. k. viensk. ģen. (augšzemn.) *pāt's* < **patis* (= lei. *patiēs*) Lazdonā u. c. FBR IX 144;

vīr. k. viensk. ak. — *pati* (= lei. *pāti*) FBR XII 38, Pas. IV 83 u. c.;

vīr. k. viensk. lok. — *pati* (= lei. *patyjà*) Adolfija Gramm. 45;

vīr. k. daudzsk. nōm. un ak. (augšzemn.) *pā't's* < **patis* (= lei. nōm. *pātys*; ak. *pačiūs*) Lazdonā u. c. FBR IX 144;

vīr. k. daudzsk. dat. — *patims* (= lei. *patims*) LLD II 192 u. c.

330. §. Kā lietājams *pats*. Kā substantīvs tas apzīmē arī saimnieku jeb nama tēvu (par ko Frenkelis Idg. Jb. XXI 320), un *pati* — saimnieci. Kā vietniekvārdu to bez parastās nozīmes (vācu *selbst*) lieto vēl šādi: a) posesīvu formu priekšā, piem., *viņi dzīvu paši savās mājās*; // b) superlatīva darināšanai, 141 skat. 282. §; c) *viens pats*; *neviens pats*, d) uzsverot sekojošā substantīva nozīmi, piem., *pašā laikā*; *līdz pašam dibenam*; e) ar nozīmi «spontāni», piem., *suņi paši rej*; f) *tas pats* (lei. *tas pats*); arī: *šis pats*. Aiz formas *tāds* seko *pats* vai *pat*; piem., *tādas pašas* (jeb: *pat*) *ēkas*.

d) Jautājamie, relatīvie un nenoteiktie vietniekvārdi

331. §. *kas* (= lei. un pr. *kas*, skr. *ka-h*, go. *has* u. c.) ir lokāms kā *tas*, bet (leišu un latv. valodā) bez daudzskaitļa un pa laikam arī bez īpašas siev. kārtas; retumis latv. valodā ir sastopams siev. k. dat., piem., *kāi tu iedevi savu grāmatu?* Smiltēnē. Tā tad: ģen. *kā* = lei. *kō*; dat. *kam* = lei. *kām* < *kamui* (sal. arī sensl. komoy; bet pr. *kasmu*, skr. *kāsmāi*, go. *hamma*); ak. *kūo* = lei. *kā*, skr. *kam*; instr. *kūo*³⁴³ (īsti tas ir ak., kas aizstāj senu instr. **kuō* = lei. *kuō*, pr. -ku, av. *kā*). Lok. ir sastopams tikai izloksnēs: *kāmī* (sal. lei. *kāmē* un sensl. комъ blakus skr. *kāsmīn*), *kanī* u. c. Nek. k. nōm. un ak. *ka*³⁴⁴ (= pr. *ka*, lat. *quod*, go. *ha*) ir pārvērties latv. valodā par saikli.

332. §. Kā lietājams *kas*. a) Šis vietniekvārds, kas lei. un latv. valodā lietājams visu triju kārtu nozīmē, der vispirms jautāšanai, un pie tam vienmēr kā substantīvs; piem., *kas* (nek. k.) *saldāks par medu?* *kas tie tādi?* Jautājuot ko labi nesadzirdētu lieto ak. *kūo* (izloksnēs arī: *kuō*).

b) Kā nenoteikts vietniekvārds: *ja kas netic, lai nāk raudzīt! cik labi, kad cilvēks kūo māc!* Nenoteikto *kas* var pa-

³⁴³ Augšzemn. izloksnēs šķir ak. *kūo*² > *kū*² no instr. *kuō* > *kā* FBR III 50, VI 98 sk., VIII 16, IX 144, XI 10, 111, XII 82, RKr. XVII 109; sal. 318. §.

³⁴⁴ Ruhigs Anfangsgründe einer li. Gramm. 57 sniedz: *kā būwo czonay?* «was war da?»

stiprināt ar *kaūt*: *tēvam kaut kas prātā*. Nenoteikta nozīme ir arī savienojumam *kas nekas*.

c) Kā relatīvs vietniekvārds: *tuō meitiņu, kam gaidāmi precinieki; tuos bērņus, kam nebija...*; *kam bij māte, tie dziedāja*. — Pastiprināšanai lieto relatīvo *kas* ar tā nōmena atkārtojumu, uz kuŗu attiecas *kas*; piem., *jūsu dēls kungs, kas kungs; glīts, kas glīts*.

d) Kā vispārināmais relatīvpronōmens: *lai dariju, kuo dariju, dziedādama vien dariju. duod, māmiņa, kam duodama, neduod зуosu ganiņam!*

e) Dalāmā ģenitīva priekšā, ar nozīmi «cik (daudz)»: *nekur likt, kas zēlta! //*

142 333. §. *Katrs* (= lei. *katrās*) lokāms kā nenoteikts adjektīvs. Vīr. k. viensk. nōm. vecos tekstos un izloksnēs arī: *katars* jeb *katērs* : lei. *katarās*, sensl. *котопы* jeb *котеры*, skr. *katarā-h*, gr. *πότερος*, go. *hagar* u. c.

334. §. Kā lietājams *katrs*. a) Kā jautājamā forma ar nozīmi «kuŗš no abiem?»; piem., *stāvu duomādama, katram* (var.: *kuŗam*) *lēkšu kamanās* BW 17880. Arī (kā arī lei. valodā) ar nozīmi «kuŗš no daudziem?»; piem., *katri cilvēki iet?* LLD II 8₂.

b) Ar nozīmi «a b i»; piem., *gar katru pusi*; aiz nolieguma — «neviens no abiem», piem., *tās nekatra nezināja* BW 21013; bet arī — «neviens no daudziem», piem., *deviņi bāleliņi, nīkatram* (var.: *nevienam*) *ligaviņas* BW 460 var.

Un tā arī pozitīvi — «ikviens no daudziem» (parastā nozīme rakstu valodā), piem., *kuo jūs katrs darīsīt? katram (cilvēkam) savas rūpes* (līdzīgi ir lietājams arī lei. *katrās* Klaipēdas dialektā). Sai nozīmē arī *ikkatrs* un *kuŗš katrs* (izloksnēs arī: *katrs viens*).

c) Vecos rakstos un izloksnēs (gluži kā lei. izloksnēs *katrās*) arī ar relatīvu nozīmi, piem., *katra* (var.: *kuŗa*) *meita guodu gaida, tai...* BW 6621, 3. *tie ļaudis, katri...* Mancelis Post. I 2.

335. §. *kuŗš* lokāms kā nenoteikts adjektīvs. Forma *kuŗš* vai nu = lei. dial. *kuriās*, vai kā jauninājums (kas radies pēc locījumiem no celma *kuŗa-*) aizstāj senāku *kurs* < **kuris* = lei. *kuŗs* (siev. k. *kuri*) < *kuris*. Augšzemn. *kurs* resp. *kuŗs* var būt = ležemn. *kuŗš* (skat. 91. § d), vai = lei. *kuŗs*. Pamatā ir adverbs *kur*, ko lei. un latv. izloksnēs sastop ar relatīvpronōmena nozīmi; piem., *kas tas bija, kur atāja?*

Paralēles no citām valodām min arī Nidermanis IMM 1923, 855 sk. un Jensens IF XLVII 295. Kā lei. valodā, tā arī latv. austrumizloksnēs adverbam *kur* šai gadījumā var pievienot vajadzīgo locījumu no *jis* (piem., *ļauds, kur jū* Zb. XVIII 372 «hominēs, quōrum»), kas vēlāk ar *kur* sakūst vienā vārdā: vīr. k. viensk. nōm. *kuris* Pas. VI 263, VIII 293 (tai vietā arī *kufis* FBR X 32 kā *gudris* turpat 30, un *kurijis* Pas. VIII 485 u. c.), siev. k.

kuŗēi < **kuri* FBR X 32 u. c., vīr. k. viensk. ģen. *kuro* < **kuŗā* Pas. I 281, VIII 293, lok. *kuŗamā* < **kuŗamā* Pas. VI 262, VIII 101, IX 109, FBR VIII 16, XII 38, XIII 30 jeb *kuŗymā* FBR VIII 16 u. c. < *kuŗimā* Pas. XII 448. Varakļānos esot arī dzirdēts savienojums (nōm.) *kuŗi* (< **kuŗ-ie*) *rūkys* «kuŗas rokas», kur *kuŗi*, redzams, ir senais siev. k. divsk. nōm., sal. lei. *kuŗiē-dvi*.

336. §. Kā lietājams *kuŗš*. a) Kā jautājamā forma, zīmējoties uz kādu noteiktu vairumu (*kas zīmējas uz nenoteiktu un nezināmu skaitu*); piem., *kuŗš, ļautiņi, dzirdējāt? te ir daudz puķu; kuŗu lai es tev duodu? kas kuŗam par tuo jāzina?* — Noteiktā forma *kuŗais* nozīmē «cikais?» piem., *kuŗais tu skuolā sēdi?* //

b) Ar relatīvo nozīmi: *kuŗš puisitis čakli gāja, tas bij liels dziedātājs. bērni, kuŗu (jeb: kam) vēcāki ir miruši, ir bāreņi. viens grib manu lielu pūru, uotrs — daiļu augumiņu; kuŗš grib manu lielu pūru, tam...; kuŗais... daiļu augumiņu, pie tā...* 143

Kā vispārināmais relatīvpronōmens: *pūš vējiņš, kuŗš pūzdams, visi pūta... kuŗš vien tev ieraudzīja, visi...*

c) Kā nenoteikts vietniekvārds, piem., *dievs tuo zina, citu gadu kur mēs kuŗa (var.: katra) dziedāsim. ik vakaru savu kuŗš (var.: ikkuŗš savu jeb katrs savu) žūžināja. (dial.) kuŗam (= katram jeb ikkuŗam) saimniekam ir divai ragavu FBR XIV 127. Arī ar noteikto galotni: kāds kuŗais cilvēks, tāds kuŗam cilvēkam dievs. dzīvojam kur kuŗais.*

Sai nozīmē arī *ikkuŗš, kautkuŗš, jebkuŗš* un *kuŗš katrs*.

337. §. *Kāds* (augšzemniekiem arī *kāids*; blakus adverbam *kā* resp. *kai*) ir lokāms kā nenoteikts adjektīvs.

Lietājams ir *kāds*, pirmkārt, kā jautājamā forma; piem., *kāda māte mani gaida? kāda diena (labā vai slikta, vai arī kuŗa nedēļas diena) šuodien ir?*

Otrkārt, ar relatīvu nozīmi, piem., *kāds kungs, tāds kalps*; arī kā vispārināmais relatīvpronōmens, piem., *lai tie vēji kādi pūta, visi pūta...*

Treškārt, kā nenoteikts vietniekvārds, piem., *bija kāds vīrs. pēc kādām (= dažām) dienām. kādu uolekti plats. Ar šo nozīmi arī kautkāds, jebkāds; kāds nekāds.*

338. §. *cits* = lei. *kītas* (pr. *kīta-*; rada ar lei. *keisti* «mainīt»). Nozīmi rāda šādi piemēri: *kur cits, tur es ar. citam kāri vieglu mūžu, citu grūti rūdināji. cita citu vadījās. citi (= daži) cilvēki arvienu jautri* (sal. lei. *kītas ir nesējšs pjāuna*³⁴⁵). *citū (= nākamuo) gadu vairs neiešu. citām reizēm (= senāk) dzīvojoja...*

339. §. *dažs* ir rada ar lei. *dāžnas* «dažs» un pr. ko-desnimma «so oft». Tai vietā arī *dažs labs* un (reti) *dažs nedažs*.

³⁴⁵ [«cits arī nesējis plauj». — V. D.]

340. §. *viss* atbilst lei. *visas*, pr. *wissa-* un sensl. *вѣсь*. Nozīmi rāda šādi piemēri: *visa pasaule. visa nauda pagalam. visi ļaudis. visā balsī kliegt. viņš aizgāja ar visu meiču. visas tavas ruokas trīc. visas acis izraudāju.*

341. §. Negācijas formas. Augšzemn. Apukalnā FBR VIII 45 u. c. saka, piem., *nei vīns* (jeb *neiķas*) *nadūd*, kā lei. *nei vienas* (jeb *niēķas*) *nedūoda* un kr. *никто не даёт*. Daudzās augšzemn. izloksnēs (piem., FBR VII 136, VIII 81, 100, IX 160, X 32, XI 135, XIII 85, XVI 43, XVII 147) *nei* vietā ir *ni* > *ni*, sal. pr. *niains* «neviens» un lei. dial. *ni vienas*. //

144 Daudzās vidus izloksnēs (piem., FBR XII 12 un XVI 140) ir *ni* (kā prūšu valodā) vispārināts: *ni vīens nīduod*; citur turpreti un rakstu valodā ir vispārināts *ne*: *ne vīens neduod*.

Šais noliegtajās formās uzsvērts ir vietniekvārds (*neķas, nekāds* u. c.) un prepozīcijas nostājas — kā leišu un slavu valodās — starp negāciju un vietniekvārdu, piem., *ne par kuo; ne nuo kā*.

Aiz bez dažkārt nenoteikta vietniekvārda vietā ir sastopama noliegtā forma, piem., *bez ne viena tiesneša*.

Blakus noliegtam vietniekvārdam vai adverbam negācija ir liekama — tāpat kā leišu un slavu valodās — arī verba priekšā, piem., *tur neķas nav nuotīcis*.

Par negācijas formu vispāri arī Meijē Rev. VIII 174 sk.

8. ADVERBI

342. §. No adjektīviem darina adverbus pa laikam ar *-i*, piem., *labi*; tāpat no komparatīva un superlatīva, piem., *labāki, vislabāki*; blakus te arī īsākas formas: *labāk, vislabāk*.

Šis la. *-i* ir laikam līdz ar lei. un pr. *-ai* (piem., lei. *labai*, pr. *labbai*), slavu *-ě* (piem., sensl. *доѣхѣ* «labi») un skr. *-ě* (piem., *kšiprě* «ātri») *o*-celmu viensk. lokatīva izskaņa, par ko arī Nieminens Ausgang 53 skk.

Vai la. *-i* atbilst kādreiz arī lei. *-ie* (piem., *tolie* «tālu») un pr. *-ei*, nav izzināms.

343. §. Leišu valodā no adjektīvu *u*-celmiem darina adverbus ar *-ai*, piem., *platūs* : *plačiai*. Līdzīgi arī latv. valodā, piem., *plats* (lei. *platūs*) : *plaši*; *gluds* (lei. *gludus*) : *gluži*. Kad latv. valodā adjektīvu *u*-celmi bija pārveidoti par (*i*)*o*-celmiem, arī no veciem *o*-celmiem dažkārt darināja adverbus ar mikstinājumu saknes beigās, piem., *ciets* (lei. *kietas*) : *cieši*. Dažreiz varēja arī kādam lei. *o*-celmam atbilst la. *u*-celms (lei. valodā nereti svārstās starp *o*- un *u*-celmu).

344. §. Dažus adverbus lieto pa laikam vai vismaz ļoti bieži bez 342. § minētā *-i*: *driz* (reti: *drizi*), *līdz* (retāk: *līdzī* =

lei *lūgiai*), *pērn* (XVII gadsimtenī vēl *pērni* = lei. *pērnai*) u. c.; adjektīvi, no kuņiem šādi adverbi atvasināti, ir tagad gandrīz vai pat pilnīgi izzuduši.

Ja *sen* un *vēl* < **seŋ* resp. **vēl* (skat. 88. § b), tad tie ir identiski ar lei. *seniai* (par ko Frenkelis KZ LVII 174 sk.) resp. *vēliai*.

Ir arī adverbi, kas zaudējuši ne -i < -ai, bet -a < ide. -od (ar ko beidzās nek. k. viensk. nōm. un ak.): *maz* (augšzemn. *moz*) = lei. *maž* < *maža*, sal. slavu *malo* «maz», pr. *ilga*³⁴⁶ u. c. Tas pats laikam ir sakāms arī par *ciek* = lei. *kiek* < *kieka*, *tiek* = lei. *tiek* (sal. lei. *tieka-jaū* «tikpat»), *vien*, dial. *salt* «auksti» = lei. *šālt(a)* u. c. //

345. §. Ka *visai* (= lei. *visai*) nav > **visi*, laikam ir 145 izskaidrojams ar to, ka galotņu īsināšanas laikā *visai* bija vēl runājams ar otras zilbes uzsvaru, kā vēl tagad runā Lazdonā FBR IX 159 un Lubānā. Varētu arī domāt par adverbu *kai*³⁴⁷ (= lei. *kaī*, pr. *kai*) un *tai* ietekmi, ar ko katrā ziņā jāskaidro dial. *tādaī* «tādā kārtā» un *ne-kādaī*. Augšzemn. adverbi ar -ai no adjektīviem (piem., Sērenē, FBR VII 144, VIII 16, XI 101, 118, XII 43, 90, XIII 90, XV 48, 183, XVI 54, XVII 71) varbūt ir radušies arī leišu valodas ietekmē.

346. §. a) Veci o-celmu daudzsk. instrumentāli ir, piem., *rečis*, dial. *latviskis* (rakstu valodas *latviski* = lei. *lātviškai*), sal. sensl. словѣньскы u. c.

b) Siev. k. instrumentāli laikam ir, piem., *lēnām*, *klusām*, *garām*, *šķērsām*; (no seniem ē-celmiem kā lei. *didē* u. c.) *pamazītēm*, *lēnītēm*, dial. *garēm* u. c. Nūle minētie piemēri var būt daudzsk. locījumi, bet vecs divsk. instr. laikam ir *tiešām*, kas vienmēr rakstīts bez -s arī XVI gadsimteņa tekstos, kur ā-celmu daudzsk. instr. vienmēr beidzas ar -ms, un saskan ar lei. *tiesiōm*, skat. FBR XIII 113³⁴⁸.

347. §. Formas ar -u: *tālu*, *tuvu*, *vēlu* jeb *sēbu*, *klusu* u. c. Vecākās no tām laikam ir u-celmu nek. k. viensk. nōm. vai ak., sal. lei. *tolūs*, *vēlūs*. Arī to komparatīvi var beigties ar -u, piem., *tālāku*.

348. §. Verbāli adverbi. a) Formas ar -u(s) pa lielākai daļai apzīmē darbību vai stāvokli, kas raksturo verba izteikto darbību; piem., *rāpu(s) iet*; *slēpus nuoskatīties*. Dažreiz tās tikai pastiprina tās pašas saknes verbu, piem., *tupu(s) tupēt*.

Ar Zubatiju IF III 119 skk. laikam ir jādomā, ka adverbu ar -u vairākums sākumā bija ā-celmu viensk. instr. un atbilst lei. formām ar -a (piem., *paselā* «schleichend»). Tam par labu

³⁴⁶ [«ilgi» Spr. v. 183. — V. D.]

³⁴⁷ Ka augšzemn. *kai* senāk bija pazīstams arī ležemniekiem, ļauj domāt tikai < *tik kai*.

³⁴⁸ [Sai izdevumā III 2, 113. — V. D.]

runā parallēlas daudzsk. instr. formas, piem., la. *neviļām* (blakus *neviļu*), *pagaidām*, lei. *selomis* «schleichend», (austrumlei.) *ataik rāpām* «nāc rāpul»

Parallēlās formas ar *-us* ir laikam — vismaz pa daļai — jauninājumi, kas varēja rasties no tam, ka dažos citos adverbos jau senāk svārstījās starp *-u* un *-us*, piem., *rikšu(s)*, *teču(s)* *tecēt* u. c. Var būt to starpā ir arī daži (lei. valodā vēl dzīvie) pagātnes «ģerundiji» ar *-us*, tā visdrīzāk *sēdus* (no *sēst*), *gulus* (no *gult*) u. c.

b) Formas ar *-šu(s)*, pirmkārt, pastiprina tās pašas saknes verbu, piem., *lūgšus* (var.: *lūdzin*) *lūdzu* BW; *skriešus* *skriet*.

Otrkārt, tās raksturo verba izteikto darbību vai stāvokli, piem., *nevis braukšus*, *bet nešus* (augšzemn. *neššus* < **nessšus*) *tu atgādāja šurp*; *nevilšu(s)*; *braukšus būdams*. //

- 146 *-šus* ir tagad parastāks par *-šu* un dažos gadījumos vienīgi sastopams, kamēr katrai formai ar *-šu* laikam ir arī blakus sinōnima forma ar *-šus*. Par vecāku ir laikam ar Zubatiju l. c. 135 skk. jāuzskata *-šu* un līdz ar lei. *-čiā* (piem., *slapčiā* «slepus», *vogčiā* «zagšus») jāatvasina no (viensk. instr.) *-tjān*; *-šus* var būt radies blakus *-šu* pēc tādiem paraugiem kā *teču* (viensk. instr.?) : *tečus* (daudzsk. ak.). Bez tam laikam bija blakus adverbam *rikšu*, kas var atbilst lei. formai *riščiā*, verbālnoēmena (sal. pirmslavu **ristati* un **riskati*) celms **ri(k)stja-* (no kam *rikši*). Tā kā blakus *rikšu* (= lei. *riščiā*) ar to pašu nozīmi bija lietājams daudzsk. ak. *rikšus*, tad pēc šāda parauga varēja, piem., arī blakus *lēkšu* ierasties sinōnims *lēkšus*.

c) No formām kā la. **tecinis* 145. § a vai lei. *tēkinas* ir radušies adverbi ar *-in*; blakus tiem ir sinōnimi adverbi ar *-tin* (: lei. *-tinai*), kas cēlušies no verbāladjektīviem ar *-tins* 144. § a. Abējas formas pa lielākai daļai pastiprina tās pašas saknes verbu. No primāriem verbiem darina adverbus ar *-in* no pagātnes celma; bez tam vēl ir formas ar *-in* tikai blakus tādiem vismaz divzīlību (nesaliktiem) infinitīviem, kam līdzās ir primārs tagadnes *o*-celms, pie kam *-in* priekšā ir tīrā sakne. Ļoti bieži ir blakus sinōnimas formas ar *-in* un *-tin* no vienas saknes, piem., *pircin* un *pirktin*, *sviedin* un *sviestin*. No saknēm ar *-l*, *-r*, *-n*, *-m*, šķiet, atvasina tikai formas ar *-tin* (piem., *celtin*), tāpat no *būt*, *iet*, *duot*, un biežāk arī no saknēm, kas beidzas ar kādu paskani; turpretī no saknēm ar *-t*, kā liekas, rodas tikai formas ar *-in*. Blakus saliktiem verbiem darina formu ar *-(t)in* bez priedēkļa. Piemēri: *ļautiņiem māmūlite nicin* bija apnikusi, *visi kuoki raudin raud*, *drebin drēb kumeļiņi*, *cirtin liepu neizcirta*, *vedin meitu neizveda*, *rātin rāt*, *tecin tēk* (lei. *tekini* resp. *tekina tēka*).

9. PREPOZICIJAS

a) Iepriekšējas piezīmes

a) Prepozīcijas kā priedēkļi

349. §. Priedēklis ar verba formu tagad ir pilnīgi sakusis vienā vārdā, atrodas vienmēr tai priekšā un mēdz būt uzsvērts; par dažiem izņēmumiem akcenta ziņā sk. 15. §. No tā laikmeta, kad tagadējais priedēklis vēl bija patstāvīgs vārds, ir paglābušies saliktenī ar refleksīvpronōmenu starp priedēkli un verbu, sk. 521. §. Tautas dziesmās redzam dažkārt vēl archaisma veidā — rituma labad — arī citu kādu vārdu starp priedēkli un verbu; piem., *iz-sa gauži raudājuos*; (liels retums!) *nuo zariņš liguojās* BW 24450,3; *aiz-ģi-gāja* Višmaņa Der unteutsche Opitz 77. //

Baltu valodās mēdz verbam būt tikai viens priedēklis. 147 Tādi saliktenī kā la. *iepazīties, iepatīkties* u. c. (arī Frenkelim IF L 224) izskaidrojami ar to, ka attiecīgais nesaliktais verbs tagad pavisam vai gandrīz izzudis, tā ka verbi *pazīt* un *patīkt* runātājiem izliekas it kā nesalikti.

β) Piezīmes par rekciju

350. §. Dažas locījumu formas ir sastopamas aiz visām prepozīcijām. Ir sešas tādas formu kategorijas.

Pirmkārt³⁴⁹, ja substantīvam par atribūtu ir *abi* vai pamatskaitlenī 2—9, tad tas aiz visām prepozīcijām var nostāties ar seno divsk. ak. galotni *-i* (retāk: *-u*); piem., *ar abi kāji; pēc divi dieni*.

351. §. Datīvus *kam* un *tam* sastop arī aiz ģenitīva prepozīcijām un aiz akuzatīva prepozīcijas *par*; piem., *nuo tam* (nek. k.; vācu *davon*) blakus *nuo tā* (vīr. k.; vācu *von dem*); *pie tam* (vācu *dabei*) blakus *pie tā* (vācu *bei dem*); *bez tam* (vācu *ausserdem*) blakus *bez tā* (vācu *ohne den*); *kamdēļ; pēc tam* (vācu *darnach*); *par kam* (jeb *par kuo*) «kāpēc». Augšzēmn. izloksnēs arī ģenitīvus *kā, tā* lieto aiz prepozīcijām ar nek. k. nozīmi.

Savienojumi *pie tam* u. c. atgādina lei. *priegtām* «pie tam», kas varbūt paglābies no tā laikmeta, kad *prie(g)* bija vēl lietājams ar adverbā nozīmi; aiz adverbiem var sekot datīvs. Tā arī savienojumā *pēc tam* datīvs *tam* varētu sākumā būt bijis atkarīgs no adverbā *pēc*. *Kamdēļ* ir laikam sinōnimo *kam* un *kādēļ* kontāminējums, kas varēja savukārt būt par paraugu savienojumiem *tamdēļ, dēļ kam* u. c. Latgaļu pasakās

³⁴⁹ [Arī La. gr. 491.—495. § tāpat kā šeit minēts tikai: «Pirmkārt» un «Treškārt», bet 2., 4., 5. un 6. formu kategorija nav apzīmēta. — V. D.]

Zb. XVIII 236 skk. *tam* un *kam* sastopami tikai aiz *dēļ* un aiz *pa*, kas savienojas arī ar citiem datīviem. — Nav varbūt arī neiespējams, ka *tam* savienojumā *pie tam* ir vecais lokatīvs (lei. *tamē*).

352. §. Treškārt, ļoti daudzās izloksnēs un rakstu valodā instrumentāļi *manim*, *tevim*, *sevim* 303. § ir sastopami aiz visām prepozīcijām. Sākumā tie, zināms, varēja būt atkarīgi tikai no instrumentāļa prepozīcijām un vēlāk, kad visās citās paradeigmās viensk. instr. bija sakritis ar viensk. ak., arī no akuzatīva prepozīcijām. Tā tas vēl ir latgaļu pasakās Zb. XVIII 236 skk. Bet citur formas *manim*, *tevim*, *sevim*, kas bez prepozīcijas vairs nebija lietājamās, sāka pakļaut arī ģenitīva (un datīva) prepozīcijām. Sevišķi viegls bija šāds jauninājums tais izloksnēs, kur formām *mani*, *tevi*, *sevi* bija (un ir) nevien ak. (un instr.), bet arī ģenitīva nozīme: *kā*, piem., *ar mani* blakus vecākam *ar manim*, tā pēc tā parauga arī, piem., *nuo manim* blakus vecākam *nuo mani*. //

148 353. §. Lībiskajās un tām tuvās vidus izloksnēs aiz visām prepozīcijām sastop tur ar akuzatīva nozīmi lietājamās ģenitīvus *viņas*, *tās*, *šās*, *pašas*, bieži arī sieviešu kristībvārdu, retāk tādu sugas vārdu ģenitīvus, kas apzīmē siev. k. personas.

354. §. Lībiskajās izloksnēs, piem., FBR IV 94, VIII 74, 105, XI 79, visu nōmenu un pronōmenu viensk. ak. (un instr.) lieto aiz visām prepozīcijām, atskaitot tikai datīva prepozīcijas; tas vedams sakarā ar to, ka tur *o*-celmu viensk. ģen. un ak. (instr.) bija sakrituši.

355. §. Rakstu valodā un izlokšņu lielākajā daļā daudzskaitlī aiz visām prepozīcijām seko datīva un instrumentāļa kopējā forma; postpozīcijas *dēļ* priekšā paliek ģenitīvs arī daudzskaitlī. Pirmcēlonis tam ir laikam viensk. akuzatīva un instrumentāļa sakritums. Tā sekas bija vispirms svārstīšanās starp daudzsk. akuzatīvu un instrumentāli aiz akuzatīva un instrumentāļa prepozīcijām, līdz beidzot aiz tām nodibinājās daudzsk. instrumentālis. Instrumentāļa vispārinājumu varēja sekmēt senie viensk. instrumentāļi *manim*, *tevim*, *sevim*, kas formāli stipri līdzinājās divskaitļa instrumentāļiem ar *-m* un bija ieviesušies arī aiz akuzatīva prepozīcijām (skat. 352. §). Bez tam daudzsk. instrumentālis bija mazāk pārprotams nekā daudzsk. ak., kas no *ā*- un *ē*-celmiem pilnīgi sakrita ar viensk. ģenitīvu; tā, piem., savienojumā *uz pļavas* forma *pļavas* senāk varēja būt ir viensk. ģen., ir daudzsk. ak., un sakarā ar to šis savienojums varēja dažkārt būt pārprotams, jo aiz *uz* sastopam zināmos gadījumos ir ģenitīvu, ir akuzatīvu.

Kad daudzsk. instr. bija formāli sakritis ar daudzsk. datīvu, šo locījumu kopējā forma tika lietāta aiz datīva, ak. un instrumentāļa prepozīcijām, kamēr aiz ģenitīva prepozīcijām arī daudzskaitlī vēl sekoja ģenitīvs. Tā tas ir vēl Kursas galējos

dienvīdrietumos, Latgalē un — archaisma veidā — arī citu apgabalu tautas dziesmās rituma labad. Šad un tad, it sevišķi aiz *bez*, sastop dzīvajā valodā daudzsk. ģenitīvu arī vidus izloksnēs aiz ģen. prepozīcijām, piem., *priekš* (jeb *pēc*) *svētku*. Citādi tagad izloksņu lielākajā daļā un rakstu valodā arī aiz ģen. prepozīcijām mēdz lietāt daudzsk. dat. un instr. kopējo formu. Par iemeslu tam laikam bija formu *manim, tevīm, sevīm* lietāšana arī aiz ģen. prepozīcijām, jo šās formas ar savu galotni līdzinājās divsk. datīvam un instrumentālim, ko tagad lieto ar daudzsk. nozīmi. Ar to saskan tas fakts, ka latgaļu pasakās Zb. XVIII 236 skk., kur nav *manim, tevīm, sevīm* aiz ģen. prepozīcijām, vēl ir lietājams daudzsk. ģen. aiz ģenitīva prepozīcijām. //

b) Atsevišķas prepozīcijas

aiz

356. §. *aiz* vietā ir Rietumkurzemē *āz*³ un *az*: dažās izloksnēs ir blakus priedēklis *āz*² un prep. *āz*², citās — pried. *āz*² un prep. *az* vai arī pried. *az*- un prep. *az*, skat. Fil. mat. 77, FBR IV 66, VII 30, 36, 52, 118, 127, VIII 111, 116, 129, 211, IX 94 sk., XIII 80, 100, 104, XV 27, XVI 102, 150. Puslīdz visur ar *az*- ir *azuots* (= austrumlei. *ažuntis*), arī tais izloksnēs, kur citādi lieto *aiz*- vai *āz*-. Bez tam vecu *az*-, šķiet, rāda vēl *azāids* un augšzemn. *ozbors, ozdors, ozgolts* (skat. FBR X 113, XI 102, XIII 47), kā arī — vēlāka *aiz*- vietā — daži vietvārdi XIV un XV gads. senrakstos (kur *As*- laikam jālasa kā *az*-). To iegaumējot un lei. *ažūo*-, *až(u)*- un *až(ū)* dēļ jādomā, ka *az* ir vecāks par *āz* un *aiz*. Blakus *az* varēja ierasties *āz* pēc *uz* : *ūz*- parauga; *aiz* no *az* + *iz*?? Ar baltu **ažō* laikam ir kādā sakarā slavu za «*aiz*».

357. §. Prepozīcija *aiz*: *aiz galda* (lei. *ažū stālo*) *sēdēt. aiz kalna* (lei. *až(u) kālno*) *iet; aiz matiem tvert* (jemt, turēt, *vīkt, rau(sti)t*), sal. austrumlei. *ažu runkos tverti. aiz kalniņa meitas dzied, aiz miglīņas neredzēju* BW. *nicina aiz* (var.: *dēf*) *mazā augumiņa* BW. *aiz skaudības uotram kuo nevēlēt.* (dial.) *āz* («*pēc*») *pussvētas svētdiena Vērgalē; aizvakar, aizpērn. viņa ir skaistāka aiz Annas* («*par Annu*»), sal. austrumlei. *augštesnis aiz dungū* «*augstāks par debesīm*», *ej aiz* (var.: *par*) *mani tautiņās!* BW; skat. arī FBR VI 114, IX 155, XII 90.

358. §. Nominālie salikteni ar *aiz*- ir radušies pa laikam no prep. *aiz* savienojumiem ar atkarīgo locījumu, piem., *āizkrāsne* «(vieta,) kas ir aiz krāsns», *aizgavēnis*. — Tādi vārdi kā *āizdars* u. c. ir atvasināti no saliktiem vārdiem.

359. §. Verbu priedēkļa nozīmes rāda šādi piemēri: *āizlist* (austrumlei. *ažlīsti*) *aiz krāsns; te mūs vējš aizjē;*

aizkart; nuo mājas (pruojām) *aizbraukt*; *aizjāt* uz mežu; (cieti) *aizslēgt duris*; *aizsegt* (austrumlei. *ažudingti*); *uotru aizstāt* (austrumlei. *ažustóti*); *par uotru aizlūgt*; *aizbrēkt* (austrumlei. *ažurēkti*) «brēkt stiprāk par citiem»; *aizdziedāt* «dziedāšanā pārspēt»; (drusku) *aizsprāgt*; *aizšauts vilks*; *aizkliegties* (austrumlei. *ažustáugti*) u. c.

ap

360. §. Blakus la. *ap*, *ap-* ir lei. *apiē* (dial. *apei*, *apl*, *ap*), *api-*, *ap-* jeb (nōminālos salikumos) *apý-*, pr. *ep-* (, *eb-*, *ab-*, slavu *o*, *ob-*).

361. §. Prepozīcija *ap*: *ap dārzu* (lei. *apiē daržā*) iet. *ap šuo laiku*; *strādāt ap sienu* FBR IX 155. *kuo ... barāties ap ... uozuoliņu* (= uozuola dēļ)? BW. (latg.) *ap valnu* (pasakas virsraksts; lei. *apiē vélņiq* «par velnu»). //

150 *ap* vietā ir vecos tekstos un tautas dziesmās sinōnims un arī ar ak. lietā-
jams *apkārt* (: lei. *apikarta* «apkārtne»), ko dzīvajā valodā sastop, šķiet,
tikai kā a d verbu.

Austrumizloksnēs tai vietā arī *apleik* < **aplik* (= lei. *apliņk*), bet, cik zināms, tikai ar vietas nozīmi.

362. §. Tautas dziesmās šur tur ir sastopams ar *apakš*
365. § apvienojams *ap* «apakš» ar ģen., piem., *ap zemītes* (var.: *apakš zemes*, *zem zemītes*, *pa zemīti*) tēvs BW. Retumis arī verbu priedēklim *ap-* ir šī pati nozīme, piem., *apskriet* FBR IV 90 «paskriet zem kā».

363. §. Atskaitot formas kā, piem., *apavi*, kas darinātas no saliktiem verbiem, citi nōminālie salikteni ar *ap-* pa laikam ir radušies no prep. *ap* savienojuma ar atkarīgo locījumu, piem., *apakle* (lei. *apýkaklē*, *apikaklē* jeb *apakklē*). Atribūta nozīme ir priedēklim *apdārza* vārdā.

364. §. Verbu priedēkļa nozīmes rāda šādi piemēri: *aptecēju* (lei. *aptekėjau*) *ezeriņu* (var.: *ap ežeru*) BW. *apsiet galvu ar lakatu* jeb *apsiet lakatu ap galvu*. *kamanas apgāzās*. *viss karaspēks apmirst*. (visi) *darbi ir jau apdarīti*. *apkaut (visus) luopus*. (drusku) *apmazgāt trauku*; (drusku) *apsalt uotru aprunāt* (lei. *apkalbēti*); *kaut kuo apzināt(ies)*.

apakš

365. §. *apakš* (Limbažos FBR IV 90 — *apaž* < **apaš*) radies no illātīva *apakšan* (ko pirmajos tekstos lieto kā prepozīciju) vai lokātīva *apakšā*; *apakšas* vietā senāk, jādāmā, ir bijusi **apaša* = lei. *apačiā*, sal. skr. *ápatya-m* «Nachkommen-schaft»³⁵⁰. Pamatā laikam ir ide. **apo*; sal. arī la. *ap* «zem»
362. § un *pa* «zem» 388. § 1.

³⁵⁰ [«pēcncācēji, pēcteči». — V. D.]

Lieto to ar ģen. (vienskaitlī), piem., *apakš galda*.

Austrumizloksnēs tai vietā dominē arī rakstu valodā sastopamais *zem > zēm > zam* 416. §.

ar

366. §. Sī prepozīcija laikam ir radusies no saikļa *ar*, kas senāk laikam nozīmēja ne tikai «arī» (kā vēl tagad), bet arī (kā ar to radniecīgais lei. *ir*) «un» (tā jau arī la. *ir* tagad izlokšņu lielajā vairumā nozīmē vairs tikai «arī»). Sai gadījumā varēja kontaminējot, piem., sinōnimos teikumus *tēvs *dēlu* (= ar dēlu) *gāja* un *tēvs *ar* (= un) *dēls gāja* rasties jauns (tagadējais) savienojums *tēvs ar dēlu gāja*³⁵¹, kur *ar* dabūja prepozīcijas nozīmi. Dažkārt vēl tagad šās prepozīcijas nozīme ir tuva saikļa *un* nozīmei; piem., *zile nesa vēsti lēvam ar māti BW*. // Latgalē ir sastopami pat šādi teikumi, kā, piem., 151 *dzeivuoja ... pi tāva ar muot'is* (viensk. ģen.) Zb. XVIII 414 sk. (aiz prepozīcijas *ar* būtu te gaidāms instr. *muot'il*).

Latg. izloksnēs, piem., FBR VI 41, X 33, XII 56, XIII 45, *ar* vietā sastop *ai*, par ko arī A. Ābele FBR XVI 166 sk.

367. §. Aiz prepozīcijas *ar* seko instr. (ko tagad *ar* savienojums ar instr. bieži un zināmos gadījumos vienmēr aizstāj): *iet ar citiem kuopā. dziedāt, runāties, bārties, kauties, bučuoties, satikties, ienaidā būt ar uotru. ar dziesmām kuo guldit.* (ar) *zilām ugunim degt. puķe (ar) baltiem ziediem. ar vēdēru gulēt* (slims). *tā ar savu lēpnumu ilgī sēdēs vaiņagā. kakts pilns (ar) uolām. Līdz ar mūri ir kastite. ar tauri taurēt. ar naudu lielities.* Skat. arī FBR IX 155 un XII 20, 90.

at, at-

368. §. *at-* vietā arī *ata-* (formās *atastu*, dial. *atadiene* «jau uotrā gadā slaucama guovs» un rituma labad tautas dziesmās kā archaizms dažkārt arī salikumā ar verbiem) = lei. *ata-* (ne tikai zobu slēdžu priekšā!) blakus *at-* un (tikai modernos tekstos un tikai *t* un *d* priekšā!) *ati-* un salikumos ar nōmeniem arī *atō-* un *atuo-*. Liekas tā tad, ka lei. *ati-* ir jaunāks par *ata-* (radies blakus *at-* pēc *api-* : *ap-* parauga), lai gan arī ķeltu **ati-* un skr. *ati* beidzas ar *-i*. Baltu *ata-* var būt mantots no ide. pirmvalodas (sal. piem., ide. **anti* blakus **anta*), jeb blakus pirmbaltu *at-* (sal. slavu *ot-*) varēja rasties *ata-* pēc *anta* : *ant* (tā vēl lei. valodā) parauga. Prūšiem ir *at-* blakus *et-*.

³⁵¹ Frenkelis ZslPh. III 76 ar to salīdzina lei. *ir su* un slavu *i sō* «ar».

369. §. Pavisam reti ir sastopama (šur tur Kursā) prepozīcija *at*: *vakar bēri pildināju pret straumiti, at straumiti; šuodien braukšu māršas vest pret kalniņu, at kalniņu* Raņķos RKr. XVI 162 (līdzīgi vēl Sabilē). Šīs *at* tā tad nozīmē apmēram to, ko gr. *κατά* ar ak. un lat. *secundum* jeb *dē*; sal. arī lei. *atkálné* «kalna nogāze». Vecāka bija varbūt nozīme «no», ko rāda slavu *otъ* un baltu verbu priedēklis *at-*; sal. arī la. *nuo kalna* (zemē) *braukt*.

370. §. Verbu priedēklis *at-* nozīmē a) *nuo(st), pruojam, vaļā* (kā lei. *at-* un slavu *ot-*), piem., *atstājies nuo manis! atraut ruoku* (nuost). *atjemt kam kuo.* (vaļā) *atraisīt; atburt. atradināt; atēsties; atlit* «mitēties lit»; *atcirsties*, sal. lei. *kirvois atsikirto*;

b) *atpakaļ, atkal* (kā lei. *at-* un slavu *ot-*), piem., *atduot; atgāzties, atskanēt; atstāstīt; atgrēmuot; atdzīvuoties; atkalpuot* (parādu);

c) *šurp* (kā lei. *at-*), piem., *atnākt, atnest; atlabināt*.

371. §. Nōminālos salikumos lei. un la. *at-* lieto kā atribūtu; piem., («atpakaļ, atkal») *atkāsis, atbalss, atkāzas; («no») atzars.* //

bez

152 372. §. Blakus *bez* (= slavu *bez*) ir austrumizloksnēs arī *be* = lei. *be* un pr. *bhe*. Uz pirmatnēju **b(h)e* norāda arī adverbs *bešā*, ja tas radies no celma **b(h)e-tiā*³⁵². Rada ir laikam arī skr. *bahiļ* «ārpus».

Ar ģenitīvu: *palicis gluži bez zābaku* (Lizumā u. c.; citur tai vietā: *bez zābakiem*, kas Lizumā nozīmē to, ko vācu «ausser Stiefeln»). *nebraukšu ... bez* (= pirms) *triju dienu*, sal. lei. *be porýt* «priekš parīta». — Dažreiz *bez* ar atkarīgo locījumu saplūst vienā (atribūtīvā) vārdā ar uzsvētu *bez-*, piem., *bezastes žagata*. Šādus savienojumus bieži pārveido par lokāmiem salikteņiem, piem., *bezdvēsele, bezdievis* (lei. *bediēvis*).

caūr

373. §. *caūr* radies no *caūri*, kas ir adverbs no adj. *caūrs* (= lei. *kiāuras*) un saskan ar lei. *kiaurai* (piem., *kiaurai vandens* «caur ūdeni»). Izloksnēs, piem., FBR X 33, XI 118, 136, XII 42, XIII 57, XVI 60, XVII 73 *caur* ir proklizē > *car*, ko varbūt veicināja arī prepozīcijas *gar* (augšzēmn. izloksnēs arī: *dzar*) ietekme: izloksnēs dažkārt svārstās starp *caur* un *gar*.

Pa lielākai daļai ar vietas nozīmi, piem., *caur luogu spīdēt*. — Jaunākā laikā *caur* ar dzīvu radījumu apzīmējumiem

³⁵² [Pirmpublicējumā: **b(h)e-tiā*. — V. D.]

aizstāj arī seno «līdzekļa» instrumentāli, piem., *laimīgs caur mani tu tiki*.

da

374. §. Tikai (un pie tam visās) augšzemn. izloksnēs ir sastopama prep. *da*, pie tam šur tur blakus sinōnimajam *līdz*. Tālāk uz rietumiem sniedzas verbu priedēklis *da-*, kas ir lietājams arī Vidzemes vidienē un — spriežot pēc XVI un XVII gads. tekstiem — ir tolaik gadījies arī Zemgalē. Lei. valodā, liekas, ir pazīstams tikai priedēklis *da-*, pie tam tagad tikai «Dižajā» Lietuvā, bet senāk — spriežot pēc XVI un XVII gads. tekstiem — arī «Mazajā» Lietuvā.

375. §. Aiz *da* seko ģen. vai dat., piem., *da meža(m)*; *da vokara* RKr. XVII 147; *da pusnaktei* LP VI 479; (austrumizl.) *nūjuoja jis da* (= pie) *juo dāta* Zb. XVIII 252; *isim da kungam!* BW 2290, 3.

Kā lietājams priedēklis *da-*, rāda šādi piemēri: *daiet* «pieiet klāt»; *davest* (aizvest) *līdz ceļam*; *dabraukt pie vārtiem*; *daliēt* (pieliet) *pienu pie putras*.

dēļ

376. §. *dēļ* (izloksnēs arī *dēļ*, *deļ*, *dēļ*, *dēļā* u. c.) un lei. *dēļ* (arī: *dēt*, *det*) ir laikam rada ar slavu *dēļa*.

Lieto šo *dēļ* — pa laikam kā postpozīciju — ar ģenitīvu kauzālā un finālā nozīmē, piem., *dziesmas dēļ... ienaidīņa neceliet!* BW 957. // *maksas dēļ kuo darīt. kādēļ, tādēļ*; tai vietā 153 arī: *kālab(ad) < kā laba dēļ* resp. *tālab(ad)*.

Ar citādu nozīmi: *šitie puīši manis dēļ vai bijuši, nebijuši* BW 7833.

Austrumizloksnēs (kā lei. *dēļ*) arī ar kr. *для* un vācu *für* nozīmi.

gar

377. §. *gar* runā ar *r* arī izloksnēs, kur *r* nav zudis, skat. 88. § b³⁵³; *gar* esot vēl Pūrē FBR XIV 46. Pamatā ir (tautas dziesmās arī kā prepozīcijas sastopami) adverbji *garām* un *garēm* (: adj. *garš*); sal. pr. *pagār* «līdzās». *gar* vietā ir augšzemniekiem arī *dzar* (skat. 373. §), piem., FBR VIII 16, XI 118, XII 71, XIII 31, XVI 60, XVII 135.

378. §. Lietāšanas piemēri: *gar kruogu (garām) iet. gar vārtiem ruozes zied. gar zemi krist*. Dažkārt *gar* nozīmē apmēram to pašu, ko *ap*: *gar uguni sēdēt. gar* (var.: *ap*) *vaiņagu tidamies* BW 5498 var. *gar kurpi raustās* LP I 71. *gar* (var.: *ap*, *par*, *nuo*) *manim runājuot* BW 8659.

³⁵³ [Pirmpublicējumā 88. § ir tikai a), nav b). — V. D.]

379. §. *ie-* = pr. *en*, ģerm. *in*, gr. *ἐν* u. c., kamēr lei.
 ī < **ŋ*.

Nōminālie salikteņi pa daļai radušies no prepozīcijas savienojumiem ar locījumu, piem., *ieruocis* (lei. *īrankis*), *iēradzis*.

Ar atribūta nozīmi ir *ie-*, piem., *ielejas* jeb *iēlejas* vārdā, sal. lei. *īlomis*.

Deminūtīvu nozīme ir, piem., formām *iēsarkans*, *iēskābs* u. c.; sal. gr. *ἐπισρκος*³⁵⁴ u. c., senisl. *īraudr* «iesarkans» u. c.

380. §. Kā lieto verbu priedēkli *ie-*, rāda šādi piemēri: *ieiet*, *ienākt*; *ieplaut* (kādu gabalu laukā), *iegriēzt maizi*, *ielaišt mucu*, *iejāt zirgu* (iedresēt jāšanai); *ieteikt*; *iemigt*; *iemilēties*; *ieskābt*; *iešņākties*; *ielūzt* (drusku); *iedzēries*; (drusku) *iebārt* u. c.

iekš

381. §. *iekš* ir radies no illātīva *iekšan* (ko pirmajos tekstos sastop kā prepozīciju) vai lokātīva *iekšā*; cēlies ir *iekšas* vārds no **entiā* vai **enstiā*.

Prepozīcijas *iekš* savienojums ar ģenitīvu (labā valodā no tā vairās!) konkurē ar tīro lokātīvu (kas arī tagad var aizstāt katru *iekš* savienojumu ar ģen.); piem., *iekš septītās desmits*, skat. arī FBR VIII 75 un XII 19.

iz

382. §. *iz*, *iz-* jeb dial. (Kurzemes rietumos un pa daļai vidienē) *is-* saskan ar lei. *iš*, *iš-*, (dial.) *iž*, *iž-*, pr. *is*, *is-* un slavu *iz*, *iz-*.

Prepozīcija *iz* ir tagad, cik zināms, tautas mutē vairs tikai Vidzemes vidienē pazīstama (citur tai vietā *nuo*); piem., *nākt iz istabas ārā*.

Cits kas ir augšzemn. *iz*, *iz-* = lejzemn. *uz*, *uz-*. //

154 383. §. Kā priedēklis *iz-* lietājams, rāda šādi piemēri: *iziet* (ārā), *izdzerēt*, *iztaujāt*; *izbārstīt*, *izklist*, *izpuostīt*, *izklāt*; *izrakt*, *izcept*, *izskaitīt*, *izdzist*; *izmirt*, *izdarīt visus darbus*, *svešas zemes izjādīt*, *visu gadu izkalpuot*; *labi izgulēties*; *izsmieties*; *izķerties dienām un nekā nenuoķert*.

līdz

384. §. *līdz* — tāpat kā pilnāko formu *līdzī* — lieto vēl arī kā adverbu; atvasināts tas no adj. **ligus* (*līdzs*) = lei. *līgus*, no kam lei. dial. *lyg* «līdz».

³⁵⁴ [«parūgts, rūgtens». — V. D.]

Šī prepozīcija nozīmē to pašu, ko *da* 375. §, piem., *aizskriet līdz mežam; palikt kur līdz svētdienai*. Izloksnēs tā nozīmē arī «uz, pie»: *aizbrauksim līdz pilsētām! Kauguros.*

Nozīmē «blakus, līdzās» seko instrumentālis: *gulta ir līdz luogu; tāpat nozīmē «līdz ar, līdzīgi»: lai zied mani vaigu gali līdz sarkanu āboliņu BW 5416 var.*

nūo

385. §. Prepozīcija *nūo* ir proklizē saīsināta par *nu* (tāmn. un austrumizloksnēs un šur tur pirmajos tekstos), retumis (tāmn. izloksnēs, piem., FBR VII 52 un VIII 116) par *no* vai *na*. La. *nūo* = lei. *nuō* (> dial. *nō, nū, nū, nā*). Kā verbu priedēklis lei. valodā *nuo-* ir paglābies vecos tekstos un vēl tagad dažās izloksnēs, bet visur citur ir vispārināts *nu-*, kas bija proklizē radies no *nuo-*. Formāli identiski ar lei. un la. *nuo* laikam ir pr. no «uz» (skat. Stud. balt. IV 136 sk.³⁵⁵) un slavu *na* «uz»; lei. un la. nozīmē ir laikam radusies savienojumā ar ablātīvu.

386. §. Prepozīcijas *nūo* lietāšana: *nuo kalna braukt; ābuls nuo ābeles tālu nekrit. nuo visām pusēm nākt; pacelt nuo zemes; nuo sievas šķirties. nuo istabas izskriet; nuo acīm izlaist. nuo rīta līdz vakaram. nuo kā bities, kaunēties, sargāties. nuo muižnieku kārtas cēlies. nuo (var.: aiz) lepnuma nerunāja BW 826, 1. nuo uotra lūgt, prasīt, gribēt. nuo miega maizi necep. nuo balss pazīt. viens nuo viņiem. tu dziesmiņu daudz zināji nuo sālītes, nuo maizītes BW 14.*

387. §. Ar *nuo-* saliktie nōmeni pa daļai radušies no prepozīcijas savienojuma ar locījumu (piem., *nuōmalis*); citos gadījumos priedēklim te ir atribūta nozīmē, piem., *nuōmala*.

Verbu priedēkļa lietāšana: *nuokrist nuo kuoka; nuodzēnāt, nuoslaucīt. viju, viju, nenuoviju... vainadziņu BW 6211. nuokaut, nuosalt; bikses nuodilušas; nuomēzta sluotas; nuokuopt (nuomērdēt) luopus; nuoskrieties; uotram kuo nuodarīt; uotru nuoskriet (skriešanā pārspēt). labi nuogērbties; savu laiku nuostaigāt; nuolipināt dibēnu ar miklu. nuoribēt; cēri vien nuokustējās. //*

pa

388. §. La. *pa, pa-* = lei. *pa-*, pr. *pa-*, slavu *po, po-*, lat. *po-* 155 (saliktenī *po-situs* «nolikts» u. c.); par *pa* «caur» skat. lejāk 3. nodaļījumū.

1) *pa* nozīmē, pirmkārt, — tāpat kā lei. *pō* un pr. *pō* — «apakš» (sal. *apakš* 365. §), bet tikai izloksnēs, piem., FBR IX 107, un šai nozīmē savienojas ar instr. (*māmiņa pa zemīti BW 4821 var.*) vai ģen. (*pa kuoka Kuršu kāpās*).

³⁵⁵ [Sai izdevumā III 2, 204 sk. — V. D.]

2) Otrkārt, *pa* — tāpat kā lei. *pō* un slavu *po* — ir lietā-
jams izsakot, ka kas bez mērķa un dažādos virzienos kustas
virs kā vai caur ko; šai gadījumā seko (viensk.) ak. un instr.
kopējā forma: *pa pasauli staigāt*; *pa gaisu liduot*; *pa Rīgu*
strādāt; *pa lietu braukt*; *biju pa radiem*. Bet arī: *pa ceļu tecēt*.

Līdzīgā nozīmē *pa* savienojas arī ar laika jēgumu nosau-
kumiem, piem., *pa svētdienu strādāt*.

3) Savienojumos *pa dur(v)īm izskriet*, *pa vārtiem iebraukt*
un dažos citos *pa* liekas disimilējies no **pra*, sal. sinōnimo pr.
pra un lei. *pro*, *pra-*, kā arī la. *padzert* 391. § = lei.
pragērti u. c.

4) *vienpadsmit*, *divpadsmit* utt. 289. § un *parit* rāda, ka
pa — tāpat kā lei. *pō* un slavu *po* — varēja nozīmēt arī «pēc,
aiz»; tā retumis vēl tagad; piem., *pa labam brīdim*.

5) Ar datīvu *pa* — tāpat kā lei. *pō*, pr. *pō* un slavu
po — nozīmē arī «pēc = saskaņā ar, atbilstoši», piem., *pa*
prātam; *pa ruokai zuobentiņš*; *pa kārtai* u. c.

6) Arī ar distribūtīvu nozīmi (ar datīvu) — tāpat
kā lei. *pō* un slavu *po*: *jemt nuo katras blūdas pa kumuo-*
sam u. c.

389. §. Ļoti bieži gadās *pa-* nōminālos salikteņos. Daudzi
no tiem radušies no prepozīcijas savienojuma ar locījumu,
piem., *pagulte*, *pavārte*.

Nozīme «apakš» bija priedēklim *pa-* sākumā laikam tādos
salikteņos, kas apzīmē kādu surrogātu tam, ko izteic attiecīgais
nesaliktais substantīvs (sal. kr. *nod мрамор*); piem., *pamāte*
(lei. *pāmotē*), *pakalns*, *pāsvētdiena*, *pavasaris* (lei. *pavāsa-*
ris). — Ar *pa-* saliktiem adjektīviem ir deminūtīvu nozīme,
piem., *pavājš*, *pailgs* (lei. *pāilgas*), *pasarkans* u. c.

390. §. Verbu priedēklis *pa-* nozīmē, pirmkārt, — tāpat kā
lei. *pa-* — «apakšā», piem., *palist zem ratiem*; *tilta apakšā ir*
parakts šķirsts.

Otrkārt, kā lei. *pa-* un slavu *po-* (un gr. *ἀπο-*), — (retumis)
«nuost, pruojam»: *padzīt* «aizdzīt», *pamukt*, *pajemt* u. c. //
156 *Pa-* apzīmē arī, kā lei. *pa-*, spēju izdarīt verba izteikto
darbību, piem., *zirgi nepavilka* LP VI 403.

Kā lei. *pa-* un slavu *po-*, *pa-* apzīmē arī darbības ierobežo-
jumu laika vai intensitātes ziņā, piem., *vēl ūdenim jāpasilst*;
321 *bedrē grēdzens pāspīdēja*; *pastaigāties*.

Kā lei. *pa-* un slavu *po-*, tā arī la. *pa-* bieži tikai perfek-
tīvē, piem., *zuda*, *zuda*, *līdz pazuda*; *padarīt kuo* u. c.

391. §. Dažos gadījumos la. *pa-* liekas disimilējoties radies
no pirmbaltu *pra-* (sal. *pa* 388. § 3, *pie* 399. § un *pet* 403. §),
pēc kam tā radies *pa-* varēja savienoties arī ar verbiem bez *r*.
Piemēri: *paredzēt*, *padzert* (lei. *pragērti*) «nodzert, dzerot izpu-

tināt (zaudēt)» un pēc šā verba parauga laikam arī *paspēlēt* ar analoģu nozīmi.

Senais *pra-*, šķiet, ir paglābies rakstījumā *prayemes* (lasī: *prajēmies*, verba **prajemties* «sich vornehmen»³⁵⁶ pag. refleksīva divdabja vīr. k. viensk. nōm.) Geceļa (XVII gads.) psalmu tulkojumā 39. Turpretī tām. *pra-* formas *pramišķi* Dundangā FBR V 127 un *pramiš* «pārmišu» Ivandē FBR VI 56 (skat. arī VII 29, 39 un 42) var būt ir celies ar metatezi un ā saīsinājumu proklizē no *pār-*, ja sākumā tur uzsvēta bija otra zilbe.

par, pār

392. §. Daudzās izloksnēs šai prepozīcijai ir tikai forma *par* (ne: *pār*), kas savu *-r* var arī zaudēt; citur — it sevišķi vietas nozīmē — *par* vietā vai blakus *par* ir arī *pār*, tā jau XVI gadsimteņa tekstos, par ko Augstkalns Fil. mat. 52. Adolfs un Stenders savās gramatikās šķir *par* «für, von» no *pār* «über»; tagadējā rakstu valodā *pār* lieto tikai vietas nozīmē. Priedēklim ir forma *pār-* rakstu valodā un visās tais izloksnēs, kur tautosillabisks *ař* ir pārvērties par *ār*, atskaitot tikai dažas tāmnieku izloksnes (piem., FBR VIII 110), kur priedēkļu gaŗumi ir proklizē saīsināti. Dažās izloksnēs *pār-* > *pā-*, ko sastop arī dažās zemgaliskās izloksnēs (piem., FBR XII 14), kur vispāri *-ar-* nav pārvērties par *-ār-*; turpretī citās zemgaliskās izloksnēs ir vismaz līdzskaņu priekšā priedēkļa forma *par-* (ar īsu *a*).

La. *par, pār-* (< **pař-*?) = lei. dial. *pař, pår-* (dažās izloksnēs *pař* blakus *pér-*). Citādi leišiem tai vietā ir *peř, pér-* = pr. *per, per-*, pirmslavu **per, per-*, go. *řair-*, lat. *per* u. c.

Par *pår-* (blakus *pår-*) skat. 396. §.

393. §. Šī prepozīcija lietājama (kā lei. dial. *pař*) ar akuzatīvu;

a) ar nozīmi «pāri»: *iet, braukt pār* (jeb *par*) *tiltu, upi; kāpt pār* (jeb *par*) *sētu; par Mēnuo mežu list lietus;*

b) blakus komparatīviem vai komparatīviskiem izteicieniem: *skaista auga bārenīte par* (var.: *aiz*) *visām meitiņām* BW 4506; *nauda stiprāka par taisnību; //*

c) blakus vārdiem ar laika nozīmi: *par nakti bagāta, par dienu nabaga* (mīkla); *kad ņemsi sievu? rudenī, par* (var.: *pa*) *miežu laiku* BW 2546; *par trim gadiem* (= 3 gadu laikā) *nuo aust audeklu; par gadu* (= pēc gada) *sērst nāk;*

d) blakus dažādiem «verba sentiendi» un «dicendi»³⁵⁷ un afekta apzīmējumiem: *runāt, duomāt, bēdāt(ies), brīnīties, priecāties, dusmuoties par kuo;*

e) *par mani* (= vācu *was mich betrifft, meinethwegen*) *tu vari iet;*

³⁵⁶ [«apņemties». — V. D.]

³⁵⁷ [«verbi ar nozīmi '(sa)just' un 'runāt'». — V. D.]

f) *par mani* (= *manā vietā*) *parunāt*;
 g) aizstājot predikātīvo instrumentāli, piem., *būt, kļūt par ķēniņu; par meitiņu viegla dzīve BW; nuošāvuši meitas par vārnam; kas tas par vīru? tas ir man par mazu*;

h) blakus atmaksas un cenas apzīmējumiem un līdzīgiem izteicieniem: *pateikties, samaksāt, pārduot, atriebties par kuo; pats par savu naudu dzeļu; par šuo plīķi es tevi pie tiesas vedišu*.

394. §. Adverba («pārāk») nozīmē *pār-* saliek ar adjektīviem, piem., *pārdruošs, pārgudrs* u. c.

395. §. Kā lietājams verbu priedēklis *pār-*, rāda šādi piemēri: *pārkuost* (pušu), *pārcirst; pārlēkt* (pāri); *pārkurināt* (pārāk stipri) *krāsni, pārēsties, pārskrieties; pārtecēt, pārdziedāt uotru* «pārspēt skriešanā, dziedāšanā»; *lietus jau pārgājis* (mitējies); *puķes jau pārziedējušas; pārvērsties par kuo, pārgērbties, pārrunāt* (vācu *überreden*), *pārkristīt; pārmalt* (vēl reiz), *pārmērit; pārskatīties, pārprast, pārskaitīties; nakti pārgulēt; pārrunāt* (= *runāt par ko*); *pārmeklēt visas malas; (pamatīgi) pārrāt; pārstā(vē)t uotru*.

396. §. Vienā izlokšņu daļā izšķir, piem., *pārnest* (ko upei pāri) no (mājā) *pārnest*² < **pārnest* (= lei. *parnēsti*); šis *pār-* varbūt ir rada ar lei. dial. *par* un slv. *far* «pie». Citur šā *pār-* vietā ir *pār-* (piem., FBR IV 95, V 105, VI 58) vai arī (piem., ap Valmieru) *at-*; *pār-* ir ap Valmieru u. c. tikai salikumā *pārduot* (= lei. *pardūoti*), bet citur (piem., FBR VIII 110, XIII 104) tai vietā *pārduot*.

pēc

397. §. *pēc* (sastopams vēl arī ar adverba nozīmi) < *pēdis* «pēc tam, vēlāk» (daudzsk. instr. no *pēda* vārda); sal. gr. dial. *πεδά* «pēc» u. c.

Lieto šo *pēc* ar ģenitīvu: (vietas nozīmē, pa laikam tikai izlokšnēs) *pēc* (= aiz) *kalna būs-upe* FBR IX 156; (laika nozīmē) *pēc Jāņiem* jeb *Jāņu*; (kārtas apzīmēšanai) *pēc tēva es māti visvairāk milu*; (fīnālā nozīmē) *atnācu pēc maizes; es nekāptu kumelā pēc bajāra meitiņām BW; bērns raud pēc mātes*; (kauzāli) *kāpēc, tāpēc*; // *gaŗa laika pēc*; *dārguma pēc* (cenas ziņā) *tu varētu gan pirkt; manis pēc* (jeb: *dēļ*) *tu vari iet* (man nav ko iebilst pret to, ka tu ej); («saskaņā ar») *pēc likuma; kam pēc prāta izdarīt; pēc leitišu* (= *tā, kā leitiši*) *es dziedāju BW 353*.

pie, -p; prie-

398. §. Lei. postpozīcijai *-p(i)* atbilst la. *-p* dažos adverbos, piem., *kuŗp, tuŗp, šuŗp; mājup* (kur *māju-* var būt viensk. ak.

vai daudzsk. ģen.), *kājup* (XVII gads. tekstos tai vietā *kahjop*, kas laikam jālasa: *kājuop*) u. c.

399. §. Citādi seno *-p(i)* aizstāj la. *pie*; tai vietā *pi* vecajos tekstos (rakstīts: *py*) un daudzās tām. un austrumu izloksnēs, piem., FBR VII 52, 136, VIII 110, 116, XII 42, 51.

Austrumizloksnēs, kur *ie* > *i*, šis *pi* var būt radies (caur *pi*) no *pie*, varbūt arī citur, sal. lei. *pri-* un dial. *pri* blakus *priē*, *prie-*. Nozīmē la. *pie* saskan ar lei. *priē*, pr. *prēi* un slavu *pri*. Latv. valodā ir *prie-* vairs tikai dažos nōminālos saliktepos: *prieds*³⁵⁸ (= serbu *npūd*) jeb *priedi* (= lei. *priēdai*); *prievīts*; **pieguļa* «pieguļa», no kam demin. *pieguliņa* Tdz. 51635,2 (no Rucavas). Un divos XIII gads. senrakstos ir vēl vietvārds *Priebalga* (rakstīts: Prebalge), tagad *Piebalga*, skat. arī FBR VI 7359.

Liekas tā tad, ka *pie* pamazām ir izskaudis senu *prie*. Laikam ir jādomā ar Zubatiju Sborn. fil. II 94 skk., ka *prie* ir sākumā disimilējoties zaudējis savu *r* tādu vārdu priekšā, kušos bija *r*, sal. *pa* 388. § 3 un dial. *pet* 403. §. Tā radušos *pie* varēja pēc tam vispārināt, it sevišķi ja blakus *prie* lietāja citādi postpozitīvo *pi* arī kā prepozīciju, sal. lei. dial. (Klaipēdas apgabalā) *py* blakus *py* un *py-* resp. *pē-* senāka *py-* resp. *prē-* vietā, kā arī postpozīciju *-pri* blakus *-pi*; par to arī Frenkelis Balticoslav. II 83 sk., Trautmanis KZ LI 220 un Ģerulis AfsI Ph. XL 307 sk.

400. §. *pie* biedrojas (vienskaitlī) ar ģenitīvu (tikai vietas nozīmē lietājams): *pie mātes uzaugt*; *pie vārtiem stāvēt*; *pie* (jeb *aiz*) *saītes turēt*; *pie mutes pielikt*; *pie citiem iet*.

401. §. *Priedēkļa* nozīmi rāda šādi piemēri: *piestāties pie sienas*; *piebraukt pie upes*; *tēvam pieglausties*; *piebērt kam vēl drusku klāt*. (ar pilnuma nozīmi, par ko Celi III 52³⁶⁰) *pieliet katlu (pilnu)*; *viss nams pieskrēja vēlnu pilns*; *pieēst (ies) līdz kaklam*; *nevar (maizes) piecept vien*.

pirms

402. §. Tikai laika nozīmē lietājamais *pirms* sastopams arī kā adverbs (šai nozīmē arī: *pirmis*) un saiklis. Izloksnēs tai vietā arī *pirm(a)* un *primš*, sal. lei. *pirmā*, *pīrm* un *prim*.

Biedrojas *pirms* ar ģenitīvu, piem., *pirms* (jeb *priekš*) *saules lēkta(s)*. //

pret

403. §. Šī prepozīcija ir rada ar baltkr. прѣци, čehu *proti*, 159 kašubu *procīm*, sensl. προτικω, gr. *proti*, skr. *prāti* u. c. La.

³⁵⁸ [*prieds*, *priede* «Zugabe (piedeva)» ME III 392. — V. D.]

³⁵⁹ [Sai izdevumā III 1, 431. — V. D.]

³⁶⁰ [Sai izdevumā III 2, 126. — V. D.]

pret laikam gan neturpina tieši ide. **preti*: prepozīcijai *pret* nav blakus gaidāma verbu priedēkļa **pret-*, un citās baltu un slavu valodās nav ide. **preti* vai **proti* tiešu refleksu. Drīzāk ir *pret* radies saīsinājuma rezultātā no adverbiem *preti*, *pretim*, *pretim*, (vecos tekstos) *pretib*, ko vecajos tekstos un tautas dziesmās lieto arī ar prepozīcijas nozīmi.

pret vietā un arī blakus *pret* latgaļu izloksnēs sastop arī *pet'*, kas drīzāk laikam ir radies no *pret* disimilējoties (kur sekoja kāds vārds ar *r*), nekā no ide. **peti* (uz ko norāda gr. πετι, av. pa'ti, senpersu patiy un pāli-dialekta pati).

404. §. Prepozīcijas *pret* lietāšana: *pret vēju*; *pret kalnu*; *pret rītiem*; *pret vakaru*; *pret likumu*; *laipns pret ikkatru*; *zeme pret sauli maza*; *pret samaksu* u. c.

priekš

405. §. *priekš* ir radies saīsinot adverbiāli lietāto illātīvu *priekšan* (ko pirmajos tekstos lieto arī kā prepozīciju) vai lokātīvu *priekšā*; substantīvs *priekša* < **preitiā* vai (sal. lei. *prieš* «*priekš*») *preiķiā*.

Biedrojas *priekš* ar ģenitīvu: *priekš dieviņa* BW 96 (parastāks ir izteiciens *dieva priekšā*); *priekš Jāņu* jeb *Jāņiem*; *priekš gada* (vāciski: *vor einem Jahr* vai *vor dem Ablauf eines Jahres*).

-pus

406. §. *-pus* (: *puse* = lei. *pūse*) atrodams dažu saliktu ģenitīva prepozīciju otrā daļā, piem., *šai pus kalna*; *viņpus* (lei. *anāpus*) *jūras*; *virpus kuoduma*; *ārpus mājas* u. c.

sa-, suo-

407. §. Latv. verbu priedēklis *sa-* atbilst lei. dial. *sa-* (arī prepozīcija *sa*) vecos tekstos un dažās Mazlietuvās izloksnēs; turpretī Slonimas lei. *sa*, *sā*- Lit. Mitt. IV 168 u. c. varbūt ir pārņemts krievu *co*, *co-*. Blakus ide. **so* ir bijis ide. **som* : **sem* (sal. ide. **kom* blakus **ko*), no kam skr. *sam*, irāņu *ham*, sensl. *ṣa-*, ģerm. *sin-*, pr. *sen*, *sen-*, *san-*, *som-*, lei. *sam-* > *san-* > *sā-* (nominālos salikumos) un la. *suo-* dažos nominālos salikumos: *suōmazgas* jeb (FBR IX 157 u. c.) *suōmazgas*², *suōvārdis* u. c. un XIII gads. vietvārds *Sote cle*.

Austrumizloksnēs, piem., FBR V 155, VIII 32, XI 118, 126, XII 91, XIII 30, 53, 58, 91, XVI 60, XVII 74, 135, 160, *sū-* (< *suo-*) vietā vai blakus tam ir arī *su-*. Ja (resp. kur) tas nav pārņemts lei. *su* vai ar to identisks, tad tas ir *sū-* (< *suo-*) saīsinājums: austrumizloksnēs dažkārt gadās arī *nu-*, *pi-* gaidāma *nū-* (< *nuo*) resp. *pi-* (< *pie-*) vietā. Bet lei. *su* vai *nu* no ide.

*su, vai sena *suo saīsinājums (sal. lei. *súotarmē* LitMnd. I 102), par ko arī Skardžus Arch. Phil. V 22. //

408. §. Kā lietājams *sa-*, rāda šādi piemēri: (kuopā) *sanākt*, 160 *saliekt* u. c.; *visi sadedzināja ugunis, sakaut luopus* (bet: *kādu luopu nuokaut*), *saskābt* (pilnīgi), *saslapināt*; *sastrādāties, bēgni sabrēkušies slimi, visu dienu sastaiģāt; iet, iet, kamēr saiet mājiņu; jēri siena sabrēca; sacirst, sadauzīt, ratus sabraukt* u. c.

starp

409. §. Pamatā tam ir *starpas* vārds, sal. lei. *tařp* «starp»: *tārpas* «starpa». Lieto šo prepozīciju ar vietas nozīmi, piem., *sēdēt starp tēvu un māti*.

uz

410. §. Rakstu valodā un izlokšņu lielākajā daļā (sevišķi Vidzemē) *uz* un *uz-* ar īsu *u*. Citur, sevišķi Rietumkurzemē, *ūz-* blakus *uz*, piem., FBR IV 65, VI 51, VII 14, 36, 40, 52, 118, VIII 111, 130, IX 94, XIII 69, 80, 100, XV 28, XVI 139; vecos tekstos un Blīdienē FBR XVI 102 arī *ūz*. Galējos dienvidrietumos ir *uz* resp. *uoz* blakus *uoz-*; *uoz* ir laikam radies blakus *uz* pēc *nuo-* : *nu* parauga.

La. *uz-* formas un nozīmes ziņā = lei. *už-*, turpretī lei. *už* nozīmē apmēram to, ko austrumlei. *ažū* un la. *a(i)z*. Blakus lei. *už* un *už-* ir vecos tekstos un izloksnēs arī *užu*, *užu-* = sensl. *ѹзъ* (blakus *ѹзъ*). La. *ūz-* = lei. *ūž-* salikteņos.

La. *uz*, lei. *už(u)* un slavu *ѹзъ(а)* ir varbūt radušies saliekot **u(d)* (= skr. *ud* «augšup») un ar ide. *ġh-* sākošos partikulu, ar ko nobeidzās arī dažas citas baltu un slavu prepozīcijas. Šādā gadījumā la. *ūz-* un lei. *ūž-* drīzāk ar *ū* no ide. *ūd* (kas bija blakus *ud*) nekā ar *ū* no tā *un*, ko atrodam pr. formā unsei «auf-»; beidzamajā gadījumā lei. izloksnēs laikam vēl būtu patvēries kāds **unž-* > **ūž-*.

Augšzemn. izloksnēs tai vietā ir *iz* jeb (arī FBR VI 35, VII 136, XII 92, XIII 85) *z*, *iz-*; par to arī A. Ābele Fil. mat. 61 sk.

411. §. Ar *uz* atbild, vispirms, uz jautājumu «kurp augšā?», pie kam aiz *uz* seko ģen. vai (citās izloksnēs) ak.; piem., *kāpt uz kuoka (kuoku); lēkt uz galda (galdu)*.

Otrkārt — ar ģen. — uz jautājumu «kur?»; piem., *grāmata ir uz galda*; tāpat uz jautājumu «kur virsū?» blakus verbiem *likt, mest, krist, sēsties* u. c.; piem., *likt bļudu uz galda* (izloksnēs arī: *uz galdu*).

Treškārt — ar ak. — uz jautājumu «uz kurieni?»; piem., *iet, braukt uz mežu; uz laulībām duoties*.

uz ar ģen. vai ak. atrodam arī blakus verbiem *skatīties, klausīties, sacīt, cerēt* u. c. un blakus dažādu psihisku tieksmju

apzīmējumiem; piem., *uz viņa jeb viņu raudzities; gailit[is] saka uz vistic[ī]ņas* (var.: *uz vistic[ī]ņu*) BW 2470; *uz naudu jeb uz naudas kārs; viņam prāts uz meitām.* //

- 161 *uz gadās arī blakus laika apzīmējumiem, piem., nuoderēt pie saimnieka uz gada jeb gadu; (kad?) uz vakaru* (var.: *uz vakara*) *gavilēju* BW; dial. (ar dat.) *uz trešdienai mums būs viesi; uz paritu kāzas taisīti; dial. uz rītdienai daudz uzduots kuo mācīties.*

412. §. Dažos gadījumos *uz* (līdz ar sensl. *ъзъ*) izloksnēs nozīmē to pašu, ko lei. *už*; arī te laikam pamatā pirmatnējā nozīme «uz». Tā, pirmkārt, blakus komparāтивam, piem., *lielāks uz tuo* Smiltēnē u. c. (skat. arī FBR XI 43, 79, XIV 96), sal. lei. *didēsnis už t[ā]*. — Otrkārt, blakus *turēt*, piem., *uz* (var.: *aiz jeb pie*) *čēkula turēdama* BW 2720, 2, sal. lei. *už raņkos nusitv[er]ti*. — Arī ar nozīmi «par», piem., *uz mums gādā* (XVII gads. tekstā), sal. lei. *rūpink už manē; mīt uz...* BW 22448, 1, sal. lei. *kārve už ārkļi dūoti*. Un pat: *uz* (var.: *aiz arāja*) *arāju* (var.: *arāja*) *māsu devu* BW 25954.

413. §. Nominālie salikteni ar *uz-* pa daļai radušies no prepozīcijas savienojumiem ar locījumu, piem., *uzacis*; citos gadījumos *uz-* ar atribūta nozīmi, piem., *uzkaudze*, dial. *uzkārtā* u. c.

414. §. Kā lietājams verbu priedēklis *uz-*, rāda šādi piemēri: («augšup») *uzkāpt kuokā, uznest augšā* u. c.; («virsū») *uzmest kam kuo, uzvilkt krēklu, uzsēsties, uzmākties kam* u. c.; («klāt») *uzderēt, uzbērt* u. c.

virs

415. §. *virs* no *virsus* vārda (kā lei. *virš* no substantīva *viršūs*); ar ģen.: *virs ūdens līdināt*.

zem

416. §. *zem* — no adverba *zemē* — lietājams (ar ģen.) rakstu valodā un vienā izlokšņu daļā blakus *apakš* 365. §; dažās izloksnēs lietā tikai *apakš* (piem., ap Limbažiem FBR IV 90), citur — tikai *zem*. Piemēri: *pārgulēt zem kuoka; palīst zem cepļa*.

10. KONJUGĀCIJA

a) Formu sastāvs

417. §. Leišu valodā vēl sastopamais divskaitlis ir latviešiem zudis. — No laiku formām ir senā tagadne un nākotne un bez tam baltu valodām īpatnēja vēlāk radusies pagātne,

blakus kuņai tagad ir arī saliktas perfekta un plūskvamperfekta formas. No senajiem modiemi ir paglābušies indikātīvs un (formāli pārveidots) imperatīvs; bez tam — tāpat kā leišu valodā — ir tagad arī kondicionālis un relatīvais mods (atstāstāmā izteiksme); īpatnēji latvisks ir dēbitīvs. — No senajām verbu «kārtām» ir paglābusies tikai darāmā kārtā; «vidējo» kārtu baltu un slavu valodās aizstāj refleksīvie verbi; tagad ir sastopamas arī perifrastiskas pasīvas formas. — Ir aktīvs un refleksīvs (tagadnes) infinitīvs un supīns, pasīvi tagadnes un pagātnes divdabji un aktīvi divdabji visiem trim laikiem. //

b) Personu galotnes³⁶¹

418. §. Baltu valodās nav starpības starp «primārām» un 162 «sekundārām» galotnēm. — Imperatīvam ir tagad tās pašas galotnes kā indikatīvam. Refleksīvās galotnes atšķiras no aktīvajām ar beigās pieliktu -s, kuņa priekšā senās aktīvās galotnes ir paglābušās nesaīsinātas.

419. §. Viensk. Ip. galotne. o-celmu izskaņa -u (piem., *lieku*) ir saīsinādamās radusies no senāka -uo (< ide. -ō), kas paglābies refleksīvā -s priekšā (piem., *liekuos*); sal. lei. *velkū* : refl. *velkúos*, pr. asmu (skat. Stud. balt. IV 143³⁶²), gr. *φέρω*, lat. *ferō*, sav. *biru* «nesu», av. *spasyā* «skatos» u. c. Turpretī tag. ā-celmu -u (piem., *saku*) un pag. -u (piem., *liku*) ir radies no -au (sal. lei. *sakaū*, *likaū*); kad -au bija saīsināts par -u, refleksīvā -aus vietā analogiski iestājās -uos.

Pirmatnējā atematisko celmu galotne -mi (ko rāda sensl. *μεμα*, skr. *asmi*, gr. *εἶμι* u. c.) ir tematisko celmu -u ietekmē pārveidota par -mu: *esmu* blakus vecākam *esmi* (< **esmie*) Ceļi V 76 (sal. lei. dial. *esmū* blakus vecākam *esmī* un pr. asmu blakus vecākam *asmai*), *duōmu* (= lei. dial. *dūomu*), *eimu* jeb *iemu*, *ēmu*.

420. §. Viensk. II p. galotne. a) Blakus I p. *esmu* ir II p. *esi* = lei. *esi* (sal. *esie-gu*), pr. assei, sensl. *μεν*. Tagadnes (un ne nākotnes) formas, kā liekas, ir arī ese (lasi: *iesī*) LLD II 20₃₃ un Geceļa psalmu tulkojumā 104₃, ar ko (tāpat kā ar lei. *eisi* un pr. *ēisei*) tulkots vācu *gehest*, un dhos (lasi: *duosi*) LLD II 21₁₈ un Geceļa psalmos 74₁₄, ar ko (tāpat kā ar lei. *duosi* LLD III 20₂₆ un pr. dāse) tulkots vācu *gibst*. Slavu un baltu valodās tā tad atematisko celmu viensk. II p. beidzas ar -sei, citās ide. valodās — ar -si.

o-celmi leišu un latv. valodā beidzas viensk. II personā ar -i < -ie; kā raudzīties uz šo -ie < -ei blakus citu ide. valodu

³⁶¹ Par tām arī Bonfante Bull. XXXIII 111 skk.

³⁶² [Sai izdevumā III 2, 209. — V. D.]

-esi, nav droši nosakāms; beidzami par to Nieminens Ausgang 108 sk., Stangs Mažv. 146 un Meijē Bull. XXXII 202.

Rakstu valodā šis *-i* ir paglābies tikai *sto*-celmiem, tiem *o*-celmiem ar iespraustu nāseni, kuŗu sakne beidzas ar *d, t, b* vai *p*, un tiem *o*-celmiem, kam blakus ir inf. ar *-ēt*. Visiem pārējiem *o*-celmiem, kā arī *no*- un *īo*-celmiem rakstu valodā šis *-i* tagad ir zudis, pie kam *āio*-, *ēio*-, *īio*- un *ōio*-celmiem rakstu valodā ir zudusi arī aiz gaŗuma sekojusi *j*, piem., I p. *runāju* : II p. *runā* (dial. *runai*) < **runāj(i)*. Šādas formas bez *-i* gadās jau Mancela rakstos (XVII gads.). Turpreti Adolfiga gramatika 1685. g. min no visiem prīmārajiem celmiem tikai formas ar *-i*, piem., *meti*, *smeji* blakus *runā* u. c. //

163 Blīdienē FBR XVI 102 sk. esot³⁶³, piem., vēl *vedi*, *plauji* blakus *sargā* un imperātīviem *plauj!* *nāc!* u. c. Tas it kā norāda, ka *-i* zudis vispirms imperātīvā; sal. arī lei. dial. *vedi* «tu ved» blakus imperātīvam *ved!* Daudzos gadījumos *-i* zudums radija vēlamu starpību starp tag. un pag. viensk. II personu; ka pie tam dažreiz sakrita tag. viensk. II p. ar III p., tas nebija tik neērti, jo šai gadījumā pārpratumu var viegli novērst pievienojot verba formai subjektu. Tagadnes formas ar paturētu *-i* vienmēr atšķiras no atbilstošās pagātnes formas; skat. par to arī FBR XVIII 135³⁶⁴.

b) Senie *i*-celmi tagad — tāpat kā leišu valodā — beidzas ar (paturētu) *-i* blakus refleksīvam *-ies*, piem., *turi* : *turiēs* = lei. *turi* : *turies*.

c) Tag. un pag. *ā*-celmu *-i* = lei. *-ai* (piem., *saki* = lei. *sakai*, *vilki* = lei. *vilkai*), un pag. *ē*-celmu *-i* = lei. *-ei* (piem., *vedi* = lei. *vedei*). Kad *-ai*, *-ei* un *-ie* bija saīsināti par *-i*, blakus pag. *-i* kā refleksīvā izskaņa analogiski visur ieradās *-ies* (senā *-ais* resp. *-eis* vietā); izlokšņu vairumā un rakstu valodā tas pats ir noticis arī tagadnē, piem., *sakiēs* (vecos tekstos un dažās izloksnēs vēl pa vecam *sakaīs* = lei. *sakaīs*), pag. *vilkiēs*, *vediēs* : lei. *vilkais*, *vedeis*.

-āi, *-ēi*, no kam lei. *-ai*, *-ei* un la. *-i*, ir jauninājums, kas aizstāja senāku, nākotnes izskaņai līdzīgu *-ās(i)* tagadnē un *-ās*, *-ēs* pagātnē, pie kam šis jauninājums laikam (*o*-celmu ietekmē) papriekšu radās tagadnē.

d) Tās pašas formas latviešu un (vecos tekstos un izloksnēs) arī leišu valodā ir lietājamās arī ar imperātīva nozīmi.

421. §. III personas izskaņa. Baltu valodā visu skaitļu III personai ir tā pati forma, kas radu valodās ir lietājama tikai ar viensk. III personas nozīmi.

³⁶³ [V. D. materiālos nav. — V. D.]

³⁶⁴ [Šai izdevumā III 2, 305. — V. D.]

Atematiskajā konjugācijā slavu un baltu valodas ir viensk. III personai mantojušas galotnes *-ti* un *-t*; par tām tagad arī Devoto Schrijnen-Festschr. 640 skk. Piemēri: lei. *ēsti*, pr. *ast* (blakus *asti-ts*), slavu *ѣсти*, gr. *ἔσθι*, skr. *asti* «ir»; lei. *ēiti*, pr. *ēit*, skr. *ēti* «iet» u. c. Vai la. III p. *iet* vismaz dažās izloksnēs < ide. **ēiti*, nav droši zināms; austrumizloksnēs tai vieta ir forma, kas radusies no **ieta* (ar *o*-celmu *-a*), skat. FBR XVI 107³⁶⁵. Bez tam tē vēl jāmin veco tekstu *paliek-t* (1× LLD II 21₂₇) = lei. *paliēk-t(i)*. Uz senu **est* (blakus **esti*) norāda slavu *ně* «nav» un lei. *nēs* «jo» (skat. Arch. Phil. II 41³⁶⁶) un *bēs* (skat. Stud. balt. VII 32 sk.³⁶⁷).

Pārējiem celmiem baltu valodās jau visvecākajos tekstos III persona bez kādas galotnes, piem., la. (*o*-celms) *mēt* < **meta*, sal. refleksīvo *mēta-s* un lei. *mēt(a)*, pr. po-līnka; (*ā*-celms) *saka* < **sakā*, sal. refleksīvo *sakā-s* un lei. *sāko*, pr. laiku «tur»; (*i*-celms) *stāv* < **stāvi*, // sal. dial. refleksīvo *-stāvi-s* un lei. *stōvi*, pr. turri; nāk. *durs*, laikam < **dursi*, sal. dial. refleksīvo *dursi-s* un veclei. *ne-minsi* (skat. arī 489. §); *lika* < **likā*, sal. refleksīvo *likā-s* un lei. *liko*; dial. *sauce* < **saucē*, sal. dial. refleksīvo *saucē-s*, lei. *šāukē* un pr. per-traūki³⁶⁸.

Pirmbaltu III p. **meta* var būt analogiski iestāties senāka **mete* vietā, skat. 486. §. Sis **mete* savā izskaņā laikam atbilst tādām slavu formām kā sensl. *цаде* (blakus *цадѣтъ*) un tādām ķeltu formām kā senīru *-be'r* < **bhere(t)* u. c. Tā kā visās šais valodās *-t* (vārda beigās) visnotaļ ir zudis, tad pa laikam domā, ka, piem., pirmbaltu **mete* < *mete-t* (ar «sekundāro» galotni *-t*), sal. skr. vēdu *cōdaya-t* «mudina» u. c.

**mete-t* sākumā bija viensk. III p., kas tikai baltu valodās ir lietājama arī ar divsk. un daudzsk. III personas nozīmi. Vispirms laikam divsk. III p. ir zaudējusi savu īpatnējo formu, par ko Zubatijs IFA XVI 54. Senā daudzsk. III p. forma ir laikam tāpēc atmesta, ka tā fōnētiski bija identiska ar aktīvo divdabju nek. k. viensk. nōminātīvu, ko laikam jau pirmbaltu valodā varēja lietāt kā predikātu blakus daudzsk. formas subjektam. Šī fōnētiskā identitāte bija ļoti neērtā, tāpēc ka aktīvo divdabju nōminātīvs baltu valodās atstāstāmā izteiksmē ir lietājams kā «verbum finitum», tā ka, piem., pirmbaltu **sējan(t)*, **mīlin(t)*, **sakān(t)*, **vedēn(t)* varēja nozīmēt ir (kā indikātīva daudzsk. III p.) «(viņi) sēj, mīl, saka, veda», ir (kā divdabji) «(viņi) sējot, mīlot, sakot, veduši». Senās daudzsk.

³⁶⁵ [Šai izdevumā III 2, 275. — V. D.]

³⁶⁶ [Šai izdevumā III 1, 582. — V. D.]

³⁶⁷ [Pirmpublicējumā: Stud. balt. VII bez lappušu norādes, jo J. Endzelīns nav vēl redzējis publicējumu. Šai izdevumā lappuses uzrādītas pēc La. gr. 709. Attiecīgais raksts publicēts arī šai izdevumā III 2, 343 sk. — V. D.]

³⁶⁸ [pertraūki «verschloss (aizslēdza, noslēdza)» Spr. v. 224. — V. D.]

III p. formas bija tā tad pārprotamas, un tāpēc to vietā ir ieviesusies viensk. III p. Tādu pārveidojumu varēja veicināt šādi apstākļi: kondicionāli (skat. 504. §) laikam no laika gala visu skaitļu III personai bija vienāda forma; teikumā ar vairākiem viensk. formas subjektiem verbālais predikāts varēja būt ir daudzskaitlī, ir vienskaitlī; arī blakus kādam daudzsk. formas subjektam gadījās verbālais predikāts vienskaitlī (sevišķi no saknes *es-* «būt»). Vēl saprotamāks būtu viss šis jauninājums, ja lei. *grā* un la. *ir* sākumā bija substantīvs (apmēram ar nozīmi «eksistence»). Prūšu tekstos gan līdzīga vārda neatrodam, bet no tam neizriet, ka prūšiem tā nav bijis, it sevišķi, ja iegaumējam, ka starp **esti* un **irā* bija nozīmes starpība, kas leišu valodā vēl ir paglabusies; par to arī Nieminens Ausgang 176 un H. Frisks IF L 276 sk.

422. §. Daudzsk. I p. galotne. Pa laikam *-m*, kam blakus refleksīvā galotne *-miēs* jeb (augšzemn. izlokšnēs) *-mēs* resp. *-mās*; piem., *sitam(iēs)*, *sitām(iēs)*, *sitisim(iēs)*. Tai vietā arī vēl *-mi* novecojušā *esmi* «esam» Elgeram Güntera Altle. Sprachd. I 103, 128, 130 (= veclei. *esmi* Becenbergera BGLS 198), *-me* izlokšņu formā *eime* (= lei. *eimē*) un *-ma* formā *eima* (= lei. *eima*). Aiz *-m* tā tad var būt zudis *-i*, *-e* 165 vai *-a*. Vecākā galotne, šķiet, ir *-me* = lei. *-me* < *-mē*; // šis lei. un la. *-mē* var būt identisks ar skr. vēdu *-mā* un go. *-ma*, ja *-mē* (*-me* vietā) nav radies atbilstošās divsk. galotnes (*-vā*, senāk varbūt *-vē*) ietekmē. La. *-mā-[s]* > *-ma* > *-m* = lei. dial. *-mo-[s]* > *-ma* > *-m*; *-mā* (ar *-ā*) varbūt pēc divsk. galotnes *-vā* parauga. La. *-mie-[s]* > *-mi* > *-m* pats par sevi varētu būt = gr. *-μεν*, bet pr. *asmai* «esam» dēļ tas drīzāk < *-mei*; šis *-mei* resp. *-mai* varētu būt pārņemts no viensk. I p. tai laikā, kad atematiskās konjugācijas daudzskaitlis ar savu saknes zudumpakāpi vēl atšķīrās no vienskaitļa. Dažās augšzemn. izlokšnēs, uz ko norāda J. Kauliņš FBR III 54 (skat. arī XVII 141), šķīr vīr. k. galotni *-mies* no siev. k. galotnes *-mēs*, par ko FBR XII 8 skk.

423. §. Daudzsk. II p. galotne. Pa laikam *-t*, kam blakus refleksīvā galotne *-tiēs* jeb dial. *-tēs* resp. *-tās*, piem., *sitat(iēs)*, *sitāt(iēs)*, *sitisit(iēs)*.

Tai vietā arī vēl *-ti* Elgeram (piem., *būsieti*), *-te* formā *eite* (vecos tekstos un izlokšnēs; arī ar dubultu galotni: *eitet*) un *-ta*, piem., *eita* (vecos tekstos un izlokšnēs, piem., FBR XII 21 sk. un XVI 152 un 156, arī citos verbos). La. *-tē-[s]* > *-te* > *-t* = lei. *-tē-[s]* > *-t(e)* (piem., *eite*) un laikam arī pr. *-ti* (piem., *jeiti*); baltu *-tē* varbūt aizstāj senāku *-te* (= gr. *-τε*, lat. *-te* u. c.) daudzsk. I p. galotnes (*-mē*) ietekmē. La. *-tie-[s]* > *-ti* > *-t* = pr. *-tei* un varbūt lei. (vecos tekstos un izlokšnēs) *-tie-[s]* > *-ti*; baltu *-tei* ir laikam jauninājums pēc viensk. II p.

-(s)ei parauga. La. *-tā-[s]* > *-ta* > *-t* ir vai nu pirmatnējā divsk. II p. galotne un kā tāda = lei. *-to-[s]* > *-ta* un slavu *-ta*, vai arī la. *-tā-[s]* ir darināts pēc I p. *-mā-[s]* parauga.

424. §. Libiskajās izloksnēs un Rūjienā III p. forma aizstāj arī I un II p. formu, kas vedams sakarā ar galotnes patskaņu zudumu šais izloksnēs.

c) Laiku formas

a) Tagadnes celmi

aa) Atematiskie celmi

425. §. Atskaitot jau 419.—423. § minētās atliekas, šī klase tagad ir zudusi.

Rakstu valodas tagadne no *būt*: *ēsmu*, *esi*, *ir*, *ēsam* (= lei. *ēsame*), *ēsat* (= lei. *ēsate*).³⁶⁹ Blakus *ir* (šur tur arī *ira*, skat. 421. §) noliegtā forma *nav* (izloksnēs arī *nava*, *navaid*, *nevaids* u. c.). Retumis sastopams arī pozitīvs *vaid* (vecs perfekts un rada ar skr. *vindāti* «atrod», *vidyatē* «ir» un arm. *egit* «atrada?»); piem., *vai tad tam cilvēkam vaid* (= ir) *ar jel maz prāts iekšā?* //

Rakstu valodas tagadne no *iēt* resp. dial. *iēt*: *ēju* (jeb *eimu* 166 resp. *iemu*), *ej*, *iet*, *ejam* (jeb *eima*), *ejat* (jeb *eita*); par *ie* : *ei*- Stangs NTS VII. Būtu laikam nepareizi domāt, ka la. *ēju* un lat. *eō* no ide. **eijō*; celma forma *ēja-* ir laikam izlobīta no divdabjiem *ejams* (= veclei. *ējamas*) un dial. *ejus* (= lei. dial. *ejās*). Izlokšņu formas: augšzemn. *einu* (= lei. *einū*) jeb *inu* < **ienu* FBR VIII 18; (blakus III p. *iet* radies) *ietu* (sal. lei. dial. *eitū*) FBR V 104 u. c., augšzemn. *idu* < **iedu* Tdz. 50528 un 52029, FBR XI 138 u. c., sal. kr. *uđy* un lei. dial. *eidant* Gerullis—Stang 59, par ko FBR XIV 142³⁷⁰.

No *ēst* tagad rakstu valodā tag. *ēdu* (= lei. *ēdu*) un no *duōt* — *duōdu* (= lei. *dūodu*); *ēmu* un *duōmu* zūd. Par to, kā radies senākais **duomi*, arī Meijē Bull. XXIII 72 un Le slave commun² 208. Celms *dōda-* (uz ko it kā norāda arī sensl. tag. akt. divd. *дады*) visdrīzāk ir izlobīts no senas daudzsk. III p. formas **dōdont(i)*, kas varēja rasties blakus senākam **dōdent(i)* vai **dōdint(i)* (sal. sensl. *дадаѣѣ* un skr. *dādati*) sakarā ar svārstīšanos starp **sonti* un **senti* u. c.; arī slavu valodās ierodas vispirms daudzsk. III personā jauninājums **dadō(tō)* blakus senākam **dadē(tō)*.

Par šo § arī A. J. Buning De indogermaansche athematische Conjugatie in het Slavisch (1927).

³⁶⁹ Par *ēsam* un *ēsat* arī Bonfante Bull. XXX 114.

³⁷⁰ [Sai izdevumā III 2, 142. — V. D.]

426. §. Salīdzinājums ar radu valodām rāda, kā šiem celmiem sākumā uzsvēra vai nu saknes zilbi, vai tematisko patskani. Beidzamajā gadījumā bija saknē redukcijas vai zuduma pakāpe; citādi — pa laikam *e*-pakāpe (*e*-rindā). Baltu *a* te īsti normāls ir tikai *o*- vai *a*-rindā (par to arī R. Lōve KZ LVI 239), bet sastopams dažkārt arī *e*-rindā, kur tas pa daļai varbūt ir ienācis no tādām pagātnes formām, kam pamatā senais perfekts; daži verbi ar baltu *a* saknē var būt denominatīvi. Gadās arī *o*-celmi ar ide. *ē*, *ō* vai *ā* saknē. Slavu un baltu valodās pirmatnējais akcenta sadalījums ir jau sen pārveidots: daudzos gadījumos akcents no saknes pārcelts uz tematisko patskani vai personas galotni, skat. KZ LI 12 skk.³⁷¹

o-celmiem nav īpatnējas nozīmes; tie var būt ir transitīvi, ir intransitīvi. Ar laiku daži *o*-celmi ir pārveidoti par *io*- vai *sto*-celmiem. — Šās klases intransitīvajiem vārdiem baltu valodās nereti ir blakus «sekundārs» infinitīva un pagātnes celms.

Sekojošos sarakstos ir sniegta tikai izlase; papildinājums Le. Gr. 562 skk.³⁷² minētiem primāriem vārdiem ir atrodams FBR XIV 104 skk.³⁷³. Lai vēlāk nav jāatkārtojas, te reizē ir minētas arī piederīgās pag. un inf. formas. Aiz pagātnes formām iekavās likts *ā* resp. *ē* rāda, vai pag. celms beidzās ar *-ā* vai ar *-ē*; kur pag. celmam saknes beigās ir *k*, *g* vai *j*, tur šis aizrādījums uz celma izskaņu nav dots, tāpēc ka tādos gadījumos arvien ir *ā*-celma forma; nav tas dots arī aiz formām ar *-cu*, *-dzu*, kas vienmēr norāda uz *ē*-celmu.

Grupēti ir verbi pēc saknes vokālisma. //

167 **427. §.** Ar *em*, *en*, *er*, *el*:

cēpu, *cīpu* (*ā*), *cīpt* = lei. *kerpū*, *kirpaū*, *kīrpti*.

cērtu, *cirtu* (*ā*), *cirst* = lei. *kertū*, *kirtaū*, *kīrsti*.

dēlu (jeb *dīlstu*), *dilu* (*ā*), *dilt* jeb *dīlt* = lei. *delū* (jeb *dīlstu*), *dilaū*, *dīlti* jeb *dīlti*.

dēru, *derēju*, *derēt* = lei. *derū*, *derējau*, *derēti*.

džemu (jeb *džimstu*), *dzimu* (*ā*), *dzimt* = lei. *gemū* (jeb *gīmstu*; go. *qima* «nāku»), *gimiaū* (Mīlkem arī: *gimau*), *gīmti*.

dženu, *dzinu* (*ā*), *dzīt* = lei. *genū*, *giniaū*, *giīti*; sal. arī sensl. *женж* «dzenu» un skr. *hanati* «(viņš) sit».

jēmu, *jēmu* (*ē*) resp. *jēmu* vai *jēmu*², *jēmt* resp. *jēmt* vai dial. *jimt* = lei. dial. *jēmū* (rakstu valodā *imū* : sensl. *имж*), (*j*)*ēmiaū*, dial. *jemti* (rakstu valodā *iīmti*); sal. arī skr. *yamati* «(viņš) tur».

krēmtu, *krīmtu* (*ā*), *krīmt* = lei. *kremtū*, *krimtaū*, *kriīmti*.

liedu (jeb *lienu*), *lidu* (*ā*), *list* = lei. *lendū*, *lindaū*, *līsti*.

miezu, *mīzu* (*ā*), *mīzt* = lei. *mēžū*, *mīžaū*, *mīžti*.

³⁷¹ [Sai izdevumā III 1, 372 skk. — V. D.]

³⁷² [La. gr. 727 skk. — V. D.]

³⁷³ [Sai izdevumā III 2, 152 skk. — V. D.]

Dial. *nēmu* (go. *nīma*), *nēmu*, *neņt*; citur un arī rakstu valodā *nēmu*, *ņēmu* (*ē*) resp. *ņēmu* vai *ņēmu*, *neņt* resp. *neņt* (laikam no *nemt* + *jemt*).

pēdu, *pīdu* (*ā*), *pīst*, sal. skr. *pardatē*, gr. *πέδομαι*, sav. *fīzīt*.

pērku, *pīrku*, *pīrkt* = lei. *perkū*, *pīrkaū*, *pīrkti*.

*sērgu*² (jeb *siŕgstu* resp. *siŕgstu*), *siŕgu* resp. *siŕgu*, *siŕgt* resp. *siŕgt* = lei. *sergū*, *siŕgaū*, *siŕgti*.

stēnu (gr. *στένω*), *stenēju*, *stenēt* = lei. *stenū*, *stenējau*, *stenēti*; sal. arī skr. *stanati* «dimd».

III. p. *svēl* (jeb *svīlst*), *svīla* (*ā*), *svīlt* resp. *svīlt* = lei. *svēla* (jeb *svīlsta*), *svīlo*, *svīlti* resp. *svīlti*.

tēlpu (jeb *tilpstu*), *tilpu*, *tilpt* = lei. *telpū* (jeb *tilpstū*), *tilpaū*, *tilpti*.

vēlku (sensl. *вѣлѣхъ*), *vīlku*, *vīlkt* = lei. *velkū*, *vīlkaū*, *vīlkti*.

Dial. *vērtu* (lat. *vertō*, go. *waírþa*), *virtu* (*ā*), *vīrst*; sal. skr. *vārtatē* «griežas».

428. §. Ar *ej*:

leju, *lēju*, *liēt* = lei. dial. *lejū*, *lējau*, *lieti*.

reju, *rēju*, *riēt* = lei. *rejū*, *rējau*, *rieti* Arch. Phil. III 65.

skreju (jeb *skrienu*), *skrēju*, *skriet* = lei. *skrejū*, *skriēti*.

sleju (jeb *slienu*), *slēju*, *sliet* = lei. *šlejū*, *šlējaū*, *šliēti*; sal. skr. *šrayati* «slien».

smeju(*ōs*), *smēju*(*ōs*), *smiēt*(*iēs*), sal. skr. *smáyatē* «smaida».

429. §. Ar *ie* < *ei*:

dziēdu, *dziēdāju*, *dziēdāt* = lei. *giedu*, *giedójau*, *giedóti*.

lieku (gr. *λείπω*), *liku*, *likt* = lei. *liekū*, *likaū*, *likti*. //

snieg (gr. *νεῖφει*, sav. *snīwit*, av. *snaēža'ti*), *sniga*, *snigt* = 168 lei. *snīēga*, *snigo*, *snigti*.

šķietu, *šķītu* (*ā*), *šķist*; sal. skr. *cētati* «pamana».

430. §. Ar *e* troksneņu priekšā:

bēdu, *bedu* (*ē*), *best* = lei. *bedū*, *bedžiaū*, *bēsti*.

cēpu, *cepu* (*ē*), *cept* = lei. *kepū*, *kepīaū*, *kēpti*.

dēgu (ar transitīvu nozīmi arī: *dēdzu*), *dēgu* (*degu*) blakus trans. *dedzu*, *degt* = lei. *degū*, *degaū* jeb *degīaū*, *dēgti*; sal. skr. *dāhati*.

drebu, *drebēju*, *drebēt* = lei. *drebū*, *drebējau*, *drebēti*.

mētu (sensl. *метѣхъ*), *metu* (*ē*), *mest* = lei. *metū*, *mečiaū*, *mēsti*.

ņesu (sensl. *нѣсѣхъ*), *nesu*, *nest* = lei. *nešū*, *nešiaū*, *nēsti*.

Dial. *sēgu* (rakstu val. *sēdzu*), *sedzu*, *segt* = lei. *segū* (jeb *segiū*), *segīaū*, *sēgti* «spraut; (dial.) segt»; sal. skr. *sájati* «karājas».

sėku (jeb dial. *sęcu*), *secu*, *sekt*³⁷⁴ = lei. *sekù*, *sekiaũ*, *sėkti*; sal. lat. *sequor*, gr. *ἐπορεύω*, skr. *sácatē*.

tėku, *tecėju* (jeb dial. *tėku*), *tecėt* (jeb dial. — arī Geceļa psalmos 78₁₆ — *tekt*) = lei. *tekù*, *tekėjau*, *tekėti*; sal. sensl. *тєкѣ* (inf. *тєчѣ*), av. *tačā'ti*, senīru *techid*.

tėpu (jeb *tepu*), *tepu* (*ē*), *tept* = lei. *tepù*, *tepiaũ*, *tėpti*.

vėdu, *vedu* (*ē*), *vest* = lei. *vedù*, *vedžiaũ*, *vėsti*; sal. sensl. *вєдѣ*, senīru *fedid* «nes».

431. §. Ar *a*, *ē*, *ā*, *uo*, *au*:

a) *klabu*, *klabėju*, *klabėt* = lei. *klabù*, *klabėjau*, *klabėti*.

slavu (sensl. *сѣлокѣ* «saucos»), *sluvu*, **slūt*³⁷⁵ (kr. *слыть*).

b) *bėgu* (kr. *бєгѣ*), *bėgu* jeb *bėgu*, *bėgt* = lei. *bėgu*, *bėgau*, *bėgti*.

c) *māku*, *mācėju*, *mācėt* = lei. *móku*, *mokėjau*, *mokėti*. Tag. viensk. II p. ar nekārtnu *k* (*māki*; dial. arī: *māci*), lai var izšķirt no *māci* (no *mācīt*).

nāku, *nācu*, *nākt*; sal. lei. *pranokti* «panākt», *nókti* (tag. *nókstu*) «ienākties» un par to KZ LXII 23 skk.³⁷⁶

sāku, *sāku*, *sākt* = lei. *šóku*, *šókau*, *šókti* «lēkt».

d) *puolu*, *pulu* (sena **puolu* vietā), *pult* = lei. *púolu*, *púol(i)au*, *púlti* < **púolti* «krist».

e) *aūgu*, *aūgu*, *aūgt* = lei. *áugu*, *áugau*, *áugti*; sal. go. *auka* «vairojos».

432. §. Ar *u*:

skutu (jeb *skušu*), *skutu*, *skust*³⁷⁷ = lei. *skutù* (jeb *skučiù*) *skutaũ*, *skūsti*.

Dial. *šuvu* (rakstu val. *šuju*), *šuvu*, *šūt* = lei. *siuvù*, *siuv(i)au*, *siúti*. //

169 433. §. Ar *i*:

331 a) *miju*, *miju*, *mīt*.

riju, *riju*, *rit* : lei. *ryjù*, *rijaũ*, *rýti*.

viju (sensl. *кѣѣ*), *viju*, *vīt* = lei. dial. *vijù* (rakstu val. *vejù*), *vijaũ*, *výti*.

b) *minu*, *minu* (*ā*) jeb dial. *mīņū*, *mīt* = lei. *minù*, *mýnīau*, *mīnti*; sal. sensl. *мѣнѣ* «spiežu».

pinu, *pinu* (*ā*) jeb dial. *piņū*, *pīt* = lei. *pinù*, *pýnīau*, *pīnti*.

šķinu, *šķinu* (*ā*) jeb dial. *šķīnu*, *šķīt* = lei. *skinù*, *skýnīau*, *skīnti*.

trinu, *trinu* (*ā*) jeb dial. *triņū*, *trīt* = lei. *trinù*, *trýnīau*, *trīnti*.

c) *risu*, *risu* (*ā*), *rist* = lei. *rišù*, *riš(i)au*, *rišti*.

³⁷⁴ [sekt = sekot ME III 815. — V. D.]

³⁷⁵ [slūt «sich verbreiten, bekant werden (von Gerücht) (valodās, tenkās kļūt zināmam)» ME III 943. — V. D.]

³⁷⁶ [Sai izdevumā III 2, 196 skk. — V. D.]

³⁷⁷ [skust = skūt ME III 907. — V. D.]

ritu, ritu jeb (intrans.) *ritēju, rist* jeb (intrans.) *ritēt* = lei. *ritù, ritaũ, risti*.

zibu, zibēju, zibēt = lei. *žibù, žibėjau, žibėti*.

αγ) *u o-* un *d(h) o-* celmu atliekas

434. §. a) *dziuvu* jeb **dzievu, *dzivu* jeb (piem., FBR IX 108) *dziēvu², *dzit* (= lei. *gýti*) jeb **dziet*; sal. pr. tag. III p. *giwa*, sensl. живѣ (inf. жити), lat. *vīvō*, skr. *jīvati*.

b) *vērdū, viru, vīrt* = lei. *vérdu, viriaũ, virti*.

αδ) *o-* celmi ar iespraustu nāseni

435. §. Sie — arī citās ide. valodās sastopamie — celmi ir baltu valodās pa laikam intransitīvi un daudzos gadījumos ar inkohatīvu nozīmi. Saknē pa lielākai daļai zudumpakāpe. Pagātnē tiem latv. valodā visnotaļ ir blakus *ā-* celmi.

a) Ar *i* saknē:

kritu, kritu, krist = lei. *krintù, krilaũ, krìsti*.

lipu, lipu, līpt = lei. *limpù, lipaũ, līpti*.

Līdzīgi vēl loka, piem., *mītu* (lei. *mintù*), *tīku* (lei. *tinkù*), dial. III p. *snīg²* (lei. *sniŋga*, lat. *ninguit*).

b) Ar *u* saknē:

jūtu, jutu, just = lei. *juntù, jutaũ, jùsti*.

klupu, klupu, klupt = lei. *klumpù, klupaũ, klūpti*.

Līdzīgi vēl loka, piem., *mūku* (lei. *munkù*), *plūku* (lei. *plunkù*), *rūku* (lei. *runkù*), *sprūku* (lei. *sprunkù*), *sūtu* (lei. *šuntù*), *tūku* (lei. *tunkù*).

c) Ar baltu *a* saknē:

prūotu, prātu, prast = lei. *prantù, prataũ, pràsti*.

tūopu, tapu, tapt = lei. *tampù, tap(i)aũ, tàpti*.

Līdzīgi loka vēl, piem., *rūodu* (lei. *randù*), *rūoku* (lei. *rankù* «atknibinu») u. c. //

d) Ar *e* saknē:

briedu (jeb *brienu*), *bridu, brist* = lei. *brendù* (jeb *bredù*), *bridaũ, brìsti*.

tieku = lei. *tenkù*. Latv. valodā verbs *tieku, *tēku* (= lei. *tekaũ*), **tekt* (= lei. *tèkti*) ir pārveidots par *tieku, tiku, tikt* pēc *lieku, liku, likt* u. c. paraugiem.

αε) *no-* celmi

436. §. Siem celmiem tagad nav īpatnējas nozīmes, un sakne tiem — atskaitot tikai dažas latv. formas — vienmēr beidzas ar patskani vai divskani.

- a) *sienu, sēju, siet* = lei. *sienù*, (dial.) *sējaũ, siēti*.
 b) Dial. *būnu*, piem., Pas. XII 93, FBR XII 87 un XV 187.
 Dial. *gūnu, guvu* (*ā*), *gūt*.
 Dial. *mūnu, *muvu, *mūt* «peldēt».
 c) *āunu, avu* (*ā*) jeb *āvu* (*ē*), *āut* = lei. *aunù, aviaũ, aūti*.

aļ) *sto*-celmi

437. §. Sie celmi ir tikai baltu valodās gluži droši sastopami; laika m tiem ir pieskaitāms arī slavu *rastq* «augu». Visi tie ir intransitīvi un pa lielākai daļai ar inkohatīvu nozīmi, pie kam saknē visbiežāk ir zudumpakāpe. No dažām citādi cirkumflektētām saknēm ir akūtēti *sto*-celmi, skat. 22. § g. Svelpenis piedēkli *-sto-* ir laikam identisks ar *sko-* resp. *sqo*-celmu *-s-*, kuņiem vismaz pa daļai ir līdzīga nozīme; par to arī *Mélanges ling. off. à M. H. Pedersen* 428 skk.³⁷⁸ un *Seftelovics KZ LVI* 161 skk.

sto-celmiem latv. valodā vienmēr ir blakus pagātnes *ā*-celmi. Sie *sto*-celmi ir vēl produktīvi un pa daļai ieradušies senāku *o*-celmu vietā.

438. §. a) Ar *il, ir, im, in*:

a) *tīrpstu, tīrpu, tīrpt* = lei. *tīrpstù, tīrpaũ, tīrpti*.

Līdzīgi loka vēl, piem., *līkstu* (= lei. *līkstù*), *mīrkstu* (= lei. *mīrkstù*) u. c.

β) *-bīlstu, -bīldu, -bīlst* (salikumā ar *ie-, pie-* u. c.).

Līdzīgi loka arī *-dzīrstu*³⁷⁹ (ar *iz-*) = lei. *-gīrstù* u. c.

(*iz*) *vīrstu, -vīrtu, -vīrst* = lei. *vīrstù, vīrtāũ, vīrsti*; sal. arī pr. *wīrst* «top».

γ) III p. *bīrst, bīrza, bīrzt*.

-mīrstu (ar *āiz-*), *-mīrsu, -mīrst* = lei. *mīrštù, mīršaũ, mīršti*.

δ) *bīrstu, bīru, bīrt* = lei. *bīrstu, bīraũ, bīrti* jeb *bīrti*.

Līdzīgi loka arī *īrstu* (= lei. *īrstu*), *mīrstu* (= lei. *mīrštù*, inf. *mīrti*; sal. FBR XVII 164 sk.³⁸⁰), *rimstu* (= lei. *rimstu*), *sīlstu* (= lei. *šīlstu*) u. c.

pazīstu, -zinu, -zīt = lei. *pažīstu, -žīnaũ, -žīnti*. //

171 b) Ar *i*:

α) *dīgstu, digu, dīgt* = lei. *dýgstu, dýgau, dýgti*.

Līdzīgi loka arī *līgstu* (= lei. *lýgstu*), *nīkstu* jeb *nikstu* (= lei. *nykstù*) u. c.

β) *klīstu, klīdu, klīst* = lei. *klýstu, klýdau, klýsti*.

³⁷⁸ [Sai izdevumā III 2, 300 skk. — V. D.]

³⁷⁹ [*-dzīrstu* = *-dzīrdu* ME I 555. — V. D.]

³⁸⁰ [Sai izdevumā III 2, 289 sk. — V. D.]

Līdzīgi loka arī *nīstu, svīstu, šķīstu* (= lei. *skýstu*).

vīstu, vītu, vīst = lei. *výstu, výtāu, výsti*.

plīstu, plīsu, plīst = lei. *plýštu, plýšāu, plýšti*.

γ) *dzīstu, dzīju, dzīt*.

Līdzīgi loka arī *bīstuôs* un (III p.) *līst*.

439. §. a) Ar *u* troksneņu priekšā:

tupstu(ôs), tupu(ôs), tupt(iēs),

dustu, dusu, dust³⁸¹ (sal. lei. *dustù, dusaũ, dùsti* «sākt smirdēt») u. c.

b) Ar *ul, ur, um, un*:

a) *kūmpstu, kūmpu, kūmpt* = lei. *kumpstù, kumpaũ, kūmpti*.

Līdzīgi loka arī *jūkstu³⁸²* (= lei. *jũnkstu*), *skuŗbstu* jeb *skũrbstu, stuŗbstu* jeb *stũlbstu* u. c.

β) *mūlstu, mūsū, mūlst*; tāpat III p. *tūmst, tūmsa, tūmst. kūrstu, kūrta, kūrst* «mitēties».

γ) *gulstu(ôs)* [ar *uļ* jeb *ūļ*], *gulu(ôs), gult(iēs)*.

Līdzīgi loka arī *guŗstu* (= lei. *gũrstu*), *skuŗstu* jeb *skũmstu* u. c.

c) Ar *ū*:

a) *rūgstu, rūgu, rūgt* = lei. *rũgstu, rūgau, rūgti*.

Līdzīgi loka arī *trūkstu* (= lei. *trũkstu*), *tūkstu* u. c.

β) *plūstu, plādu, plūst* = lei. *plũstu, plūdau, plūsti*.

lūstu, lūzu, lūzt = lei. *lũštu, lūžau, lūžti*.

γ) *pūstu, puvu, pūt* = lei. *pũstu, puvaũ, pūti*.

Līdzīgi loka arī *grūstu* (= lei. *griũstu*), *kļūstu* (= lei. *kliũstu*), *žūstu* (= lei. *džiũstu*).

440. §. a) Ar *e*:

briēstu, briēdu, briēst = lei. *brēstu, brēndau, brēsti*.

rēibstu, rēibu, rēibt u. c.

b) Ar *baltu a*:

a) *ālkstu, ālku, ālkt* = lei. *ālkstu, ālkau, ālkti*.

Līdzīgi loka arī *sārkstu, pāmpstu* (= lei. *pampstù*), *vārgstu* (= lei. *vārgstù*) jeb *vārgstu* u. c.

kālstu, kāltu, kālst.

muōstu(ôs), muōdu(ôs), muōst(iēs), ar *uo* < baltu *an*.

kārstu, kārsu, kārst. //

Līdzīgi loka arī *kārstu* «vecēju, ienākos» = lei. *kārštu*.

saļstu, salu, saļt = lei. *šālstu, šalaũ, šālti*.

β) *gāistū, gāisu, gāist* = lei. *gaištù, gaišaũ, gaišti*.

kāistū, kāitu, kāist = lei. *kaistù, kaitaũ, kaisti*.

γ) III p. *āust, āusa, āust* = lei. *aũšta, aũšo, aũšti*.

plaūkstu, plaūku, plaūkt = lei. *plāukstu, plāukau, plāukti*.

³⁸¹ [*dust* II «sichimmeln (pelēt)» ME I 522. — V. D.]

³⁸² [*jūkt* «sich gewöhnen (pierast)» ME II 122. — V. D.]

c) Ar *ā*:

sprāgstu, sprāgu, sprāgt = lei. *sprógstu, sprógau, sprógti*.

Līdzīgi loka arī *skābstu* (= lei. *skóbstu*), *slāpstu* (= lei. *slópstu*) u. c.

441. §. Arī dažiem citiem verbiem *-st-* liekas reiz bijis tikai tagadnes celmā; piem., *dri(k)stu, dri(k)stēju, dri(k)stēt* : lei. *drīstū, drīsaū* jeb *drīstējau, drīsti* jeb *drīstēti*; *kustu, kustēju, kustēt* : lei. pag. III p. *sukūšo* «sakustējās»; *klimstu, klimstēju* (jeb *klimsu*), *klims(tē)t*.

442. §. Dažkārt ir *o*-celmi ar iespraustu nāseni dabūjuši piedevām vēl *-st-*; tā, piem., *dziēstu, dzisu, dzist* : lei. *gēstū* (jeb *gēsū*), *gesaū, gēsti*. La. *dzis-* (sena *dzes-* vietā; sal. *dzesēt*) ir radies blakus *dzies-* (< **gens-*) pēc lik- : *liek(u)* 429. § u. c.; arī dažās leišu izloksnēs *gēsti* ir analogiski pārveidots par *gist(i)*.

*grūstu, gruzdu, grust*³⁸³ : lei. *grūzdū, gruzdaū, grūsti, kūstu, kusu, kust*.

443. §. *sko-* celmu atliekas. Blakus *stō*-celmiem ir bijuši, šķiet, sinōnīmi *sko-* resp. *sqo-*celmi. Baltu valodās, kur virsroku ieguva *sto*-celmi, *-sk-* resp. *-sq-*, kļuvis neproduktīvs, no tagadnes ir ievests arī pārējās paradeigmas formās. Skaņu kopas *-sk-* reflekss, šķiet, ir meklējams lei. verbā *aūšta* = la. *āust* 440. § by un lei. verbā *mīrštu* «mirstu» FBR XVII 164 sk.³⁸⁴; senais *sqo*-piedēklis laikam ir pamatā verbam *tūsku, tūsku, tūkst* < **tūskt* (kas aizstājis senāku **tūt* = sensl. τυτι «k[ūt] tauks»), pie kam šis *tūsk-* varētu būt radies arī no **tūsksk-*, sal. *tūkstu* 439. § ca.

Kā *-zdo-* (piem., lei. verbā *ingzdū* «sūdzos», skat. arī Persona Beitr. 348 sk.) blakus *-sto-*, tā arī *-zgo-* blakus *-sqo-*, sal. lei. *dūzgu*³⁸⁵, Persona Beitr. 332, 339⁴ un 349 un gr. *δοζω* Hes.

an) *io*-celmi

444. §. Te būs pagaidām runa tikai par divzīlbju *io*-celmiem.

173 Šī tagadnes celmu klase ir tagad latv. valodā vairāk izplatīta nekā pārējās primāro verbu tagadnes celmu klases; tie dažkārt aizstāj arī senākus cita veida celmus. Nereti vēl pašā latv. valodā blakus senākam // *o*-celmam ir arī jaunākais *io*-celms; citos gadījumos latv. *io*-celmam atbilst *o*-celms leišu vai citā kādā valodā. Tas ir izskaidrojams ar to, ka tirajiem

³⁸³ [*grust* = *gruzdēt* ME I 666. — V. D.]

³⁸⁴ [Šai izdevumā III 2, 289. — V. D.]

³⁸⁵ [Vai no *dūzgēti* 1) «dunēt, dūkt», 2) «klaudzēt, klabēt» Llv. 146? — V. D.]

o-celmiem nav noteiktas (visiem vienādas) nozīmes, kamēr *io*-celmi baltu valodās ir pa lielākai daļai transitīvi un gandrīz visi apzīmē kādu darbību (ne stāvokli); ir tā tad saprotams, ka daži transitīvi *o*-celmi ir pārveidoti par *io*-celmiem, lai tie būtu skaidrāk raksturoti. *io*-celmu transitīvā nozīme sevišķi dzīvi bija jūtama tos gadījumos, kur blakus transitīvam *io*-celmam bija tās pašas saknes verbs ar citādu un intransitīvu tagadnes celmu; piem., *šķiēžu* : *šķistu*, *liecu* : *likstu*, *mērcu* : *mīrkstu*, *vēršu* : *virstu* jeb *vertu*³⁸⁶.

Nūle minētās formas (*šķiēžu* — *vēršu*) rāda saknē *e*-pakāpi, un arī citos baltu valodu *io*-celmos pa lielākai daļai ir saknē *e*-pakāpe.³⁸⁷

Pagātnē *io*-celmiem atbilst *ē*-celmi, atskaitot *arā-*, dial. *barā-*, *kalā-*, *malā-*, un gadījumus, kur starp sakni un celma izskaņu ir *j* (piem., *sējā-*).

445. §. Ar *i*, *ī*:

a) *dziņuos*, *dziņuos*, *dzirtiēs*³⁸⁸ = lei. *giriūos*, *gýriaus*, *girtis* «lielities».

Līdzīgi loka arī *īru* (= lei. *iriū*), *šķīru* (= lei. *skiriū*), *šķīļu* (= lei. *skiliū* un gr. *σκάλλω* «apkapāju»), *viļu* (= lei. *viliū*), *vīlu*, *vilt*.

b) *zižu* (: lei. *žindu*), *zīdu*, *zist*.

svilpju, *svilpu*, *svilpt* = lei. *švilpiū*, *švilpiaū*, *švilpti*.

446. §. Ar *u*, *ū*:

a) *tušu*, *tusu*, *tust*.³⁸⁹

b) *šuju* (pirmslavu **siūļo*), *šuvu*, *šūt*.

c) *buŗu*, *būŗu*, *buŗt* = lei. *huriū*, *búriau*, *būŗti*.

Līdzīgi loka arī *duŗu* (= lei. *duriū*), *kuŗu* (= lei. *kuriū*), *kuŗu* (= lei. *kuliū*).

stumju, *stūmu*, *stumt* = lei. *stumiū*, *stúmiau*, *stúmti*.

d) *urbju*, *urbu*, *urbt* = lei. *urbiū*, *urbiaū*, *urbti*.

jūdzu, *jūdzu*, *jūgt* = lei. *jūngiu*, *jūngiau*, *jūngti*.

kūrcu, *kūrcu*, *kūrkst*³⁹⁰ = lei. *kurkiū*, *kurkiaū*, *kuŗkti*.

Līdzīgi loka arī *sūcu* = lei. *sunkiū*.

e) *plūcu*, *plūcu*, *plūkt* = lei. *plūkiū*, *plūkiaū*, *plūkti*.

Līdzīgi loka arī *ŗūcu* u. c.

lūdzu (senāk laikam: **ludzu*: sensl. *лъжж* «meloju»), *lūdzu*, *lūgt*.

grūžu, *grūdu*, *grūst* = lei. *grūdžiu*, **grūdžiau*, *grūsti*.

³⁸⁶ [*virst* I 1) «werden (tikl, tapt)» ME IV 614. — V. D.]

³⁸⁷ Spechts domā KZ LIX 103¹, ka tas bez šaubu esot jauninājums.

³⁸⁸ [*dzirtiēs* 1) «prahlen, sich brüsten (lielities, dižoties)», 2) «sich etwas vornehmen, wollen (apņemties, gribēt, ķerties pie kā)» ME I 555. — V. D.]

³⁸⁹ [*tust* «schwer ausatmen, keuchen, stöhnen (smagi izelpot, tusnīt, stenēt)» ME IV 273. — V. D.]

³⁹⁰ [= *kuŗkstēt* ME II 322. — V. D.]

- 174 pūšu (senāk: pušu Dreseļa gramatikā 48), pūtu, pūst : lei.
pučiū, pūčiaū, pūsti. //
447. §. Ar e, ē:
- a) ceļu, cēlu, celt = lei. keliū, ķēliau, ķēlti.
Līdzīgi loka arī dzeļu (= lei. geliū), peļu, smeļu, škeļu
(= lei. skeliū), veļu (= lei. veliū), zeļu (= lei. želiū),
zveļu u. c.
dzeru, dzēru, dzeft = lei. geriū, gēriau, gērti.
Līdzīgi loka arī ķeru, spēru, tveru (= lei. tveriū) u. c.
veru, vēru, vērt = lei. veriū, vēriau, vērti.
Līdzīgi loka arī neru (= lei. neriū «ievere»), beru
(= austrumlei. beriū), veruôs «skatos» u. c.
peru, pēru, pērt = lei. periū, pēriau, pērti.
Līdzīgi loka arī sveru (= lei. sveriū).
vemju, vēmu, vēmt = lei. vemiū, vēmīau, vēmti.
Līdzīgi loka arī lemju (= lei. lemiū) u. c.
- b) strebju, strēbu, strēbt = lei. srebiū, srēbiaū, srēbti.
Līdzīgi loka arī slepju (tagad biežāk: slēpju) = lei.
slepiū u. c.
lēcu (dial. lēcu), lēcu (dial. lecu), lēkt (dial. lekt) = lei.
lekiū, lēkiaū, lēkti «lidot».
krešu, krētu, krēst¹¹² = lei. krečiū, krēčiaū, krēsti.
Līdzīgi loka arī plešu = lei. plečiū.
dzešu, dzēsu, dzēst.
Līdzīgi loka arī tešu, dvešu (= lei. dvesiū), lešu³⁹¹ (: lei.
lesū), trešuôs = lei. tresiūs «plosos» u. c.
- c) grebju, grebu, grebt.
- d) vērpju, vērpju, vērpst = lei. verpiū, verpiaū, vērpsti.
Līdzīgi loka arī ģērbju (lei. gerbiū), svēlpju, tiepjuôs (: lei.
tēpiū), tērpju u. c.
cēšu, cietu, ciest = lei. kenčiū, kenčiaū, ķēsti.
Līdzīgi loka arī cēnšuôs, vēršu (= lei. verčiū) u. c.
nēršu, nērsu, nērst = lei. neršiū, neršiaū, neřsti.
Līdzīgi loka arī ēlšu, mēlšu u. c.
spriēžu, spriēdu, spriēst = lei. sprēndžiu, sprēndžiau,
sprēsti.
- Līdzīgi loka arī šķēržu (= lei. škerdziū), ēržu³⁹² u. c.
grīēžu, grīezu, grīezt = lei. grēžiū, grēžiaū, grēžti.
Līdzīgi loka arī beržu, belžu, gremžu³⁹³ (= lei.
grēmžiu) u. c.
mērcu, mērcu, mērkst = lei. merkiū, merkīau, meřkti.

³⁹¹ [lest 1) «mit dem Schnabel aufpicken (knābāt)», 2) «lakt»,
3) «rechnen, zählen (rēķināt, skaitīt)» ME II 454. — V. D.]
³⁹² [ērst «auseinanderbringen, reiffeln, trennen (izšķirt, ārdīt)» ME
I 576. — V. D.]
³⁹³ [gremžt «nagen, beissen (grauzt, krimst, kost)» ME I 649. — V. D.]

Līdzīgi loka arī *liecu* (= lei. *lenkiū*), *triecu* (= lei. *trenkiū*) u. c.

nūoziedzuōs, *-ziedzuōs*, *-zļegtiēs* = lei. *nusižengiū*, *-žengiau*, *-žeņgti*.

Līdzīgi loka arī *dēldzu*³⁹⁴ u. c. //

e) *stiepu*, *stiepu*, *stiept* = lei. *stiepiū*, *stiepiaū*, *stiēpti*. 175

Līdzīgi loka arī *ciepu*, *kniēbju*, *riēbju* (kādu kaiti), *riēbju*, *triēpu*², *viēbju* u. c.

riešu, *rietu*, *riest* (*cēru*) = lei. *riečiū*, *riečiaū*, *riēsti* «ritināt».

vīesu, *vīesu*, *vīest*³⁹⁵ = lei. *veisiū*, *veisiaū*, *veisti*.

šķiēžu, *šķiēdu*, *šķiēst* = lei. *skiedžiu*, *skiedžiau*, *skiesti*.

Līdzīgi loka arī *kliēžu*³⁹⁶ (= lei. (*iš*)*klēidžiu*), *spiēžu*, *sviēžu* = lei. *sviedžiu*), *zīežu*² (= lei. *žiedžiū* «veidoju») u. c.

griēžu, *griēžu*, *griēzt* (ar nazi) = lei. *griežiu*, *griežiau*, *griežti*.

Līdzīgi loka arī *iežu*² (zobus) = lei. *iežiū* «izlobu» u. c.

vēicu, *vēicu*, *vēikt* = lei. *veikiū*, *veikiaū*, *veikti* «darīt».

Līdzīgi loka arī *kliecu*³⁹⁷, *kviecu* (= lei. *kviekiū*), *svēicu*, *teicu* (= lei. *teikiū*) u. c.

bēidzu, *bēidzu*, *beigt* = lei. *beigiū*, *beigiaū*, *beigti*.

Līdzīgi loka arī *diēdu* «duŗu» (= lei. *diegiu*), *kliedzu*, *miedzu* (acis), *sniedzu*, *spiedzu* (= lei. *spiegiū* «saucu smalkā balsī»), *stēidzuōs* (= lei. *steigiuos*), *zvēidzu* (= lei. *žviegiū*) u. c.

f) *glēbju*, *glēbu*, *glēbt*³⁹⁸ = lei. *glēbiu*, *glēbiau*, *glēbti* «apkampt».

plēšu, *plēsu*, *plēst* = lei. *plēšiu*, *plēšiau*, *plēšti*.

mēžu, *mēžu*, *mēzt* = lei. *mēžiu*, *mēžiau*, *mēžti*.

sēžu(ōs), *sēdu(ōs)*, *sēst(iēs)*.

slēdzu, *slēdzu*, *slēgt* = lei. *slēgiu*, *slēgiau*, *slēgti* «spiest».

Līdzīgi loka arī *jēdzu* (: lei. *jēgiū*), *mēdzu* (= lei. *mēgiu* «milu») u. c.

rēcu, *rēcu*, *rēkt* = lei. *rēkiū*, *rēkiaū*, *rēkti*.

Līdzīgi loka arī *brēcu* u. c.

g) *sēju* (sensl. *сѣти* u. c.), *sēju*, *sēt* = lei. *sēju*, *sėjau*, *sēti*.

Līdzīgi loka arī *blēju* (sensl. *блѣти* u. c.), (krūti) *dēju* (sav. *tāju* «zidu»), (olas) *dēju* (sensl. *дѣти*), *spēju* (sensl. *спѣти* «man veicas», lei. *spēju* «esmu vaļīgs») u. c.

³⁹⁴ [*dēlgt* «auf etwas dringen, flehend bitten (uzmākties, lūgšus lūgt)» ME I 454. — V. D.]

³⁹⁵ [*vīest* I «entstehen lassen; verbreiten, (ver)mehren (laut, likt rasties, izplatīt, pavairo)» ME IV 670. — V. D.]

³⁹⁶ [*kliēst* «ausbreiten, ausstreuen (izplest, izklāt, izplatīt, izkaisīt)» ME II 232. — V. D.]

³⁹⁷ [*klēkt*² «laut schreien (skaļi kliegt, bļaut)» ME II 232. — V. D.]

³⁹⁸ [*glēbt* «retten, schützen (glābt, sargāt)» ME I 626. — V. D.]

448. §. Ar baltu *au*:

a) *šaušu, šautu, šaust* = lei. *siaučiu, siaučiaū, siaūsti* «trakot».

Līdzīgi loka arī *jāušu* = lei. *jaučiu*.

rāušu, rāusu, rāust = lei. *rausiū, rausiaū, raūsti*.

aūžu, aūdu, aūst = lei. *audžiu, audžiau, aūsti*.

Līdzīgi loka arī *gāužu* (= lei. *gaudžiu* «kaucu»), *glāužu* (= lei. *glaudžiu*), (pērcons) *graūž*² (: lei. (*griaudžia*), *paūžu*, *plaūžu*³⁹⁹ (= lei. *plaudžiu*), *skāužu*, *snaūžu* (= lei. *snaudžiu*), *spraūžu* (: lei. *spriaudžiu*) u. c.

graūžu, graūzu, graūzt = lei. *grāužiu, grāužiau, grāužti*.

Līdzīgi loka arī *laūžu* (= lei. *laužiu*) u. c. //

176 *kāucu, kāucu, kāukt* = lei. *kaučiu, kaukiaū, kaukti*.

Līdzīgi loka arī *brāucu* (= lei. *braukiu*), *jāucu, māucu* (= lei. *maukiu*), *rāucu* (: lei. *raukiu*), *sāucu* (= lei. *šaučiu*), *slāucu, šņāucu* (lei. **šniaukiu*), *traucu* u. c.

žņāūdzu, žņāūdzu, žņāūgt.

Arī atskaitot tādus verbus kā, piem., *šaušu* = lei. *siaučiu*, kur *au* aiz mīkstināta līdzskaņa radies no *eu*, tag. celmu ar *au* saknē tomēr vēl ir daudz vairāk nekā ar *a* vai *ai* saknē. Dažos gadījumos — kā rāda, piem., *baŗu* — *au* var būt < ide. *ou*. Bet daudzos gadījumos mīkstināto līdzskani *au* priekšā laikam ir izskaudis atbilstošais nemīkstinātais līdzskanis, kas varēja te ieviesties no piederīgajiem itērātīvverbiem (kur *au* < *ou*) vai pat (??) no piederīgajiem pagātnes celmiem, kur *au* < *ou* var būt pārņemts no senā perfekta. Bijušais mīkstinājums bija tai ziņā neērts, ka tā dēļ dažkārt stipri atšķirās vienas saknes verbi viens no otra. Tā, piem., laikam la. *daužu* un lei. *daužiu* (gaidāmo **žaužu* resp. **džiaužiu* vietā) ar *d-* pēc itērātīvā la. *daužit* resp. lei. *daužyti* parauga. Tā uz to raudzīdamies varam arī saprast starpību, piem., starp la. *rāucu* un lei. *raukiu* u. c. Ir taču arī dažkārt mīkstinājums no tag. celma ieviesies citās formās; tā, piem., la. *ŗūku* (blakus *rūku* = lei. *runkū*) ar *ŗ-* formas *rāucu* ietekmē.

b) *blāuju, blāvu, blāūt* = lei. *bliāju, bliōviau, bliāuti*.

Līdzīgi loka arī *graūju* (jeb *graūju*) = lei. *griāju, kļāju* = lei. *kliājuos* «uzticos», *kŗāju* = lei. dial. **kriāju*, *ļāju* = lei. *liāju* «mitos», *maūju* (gredzenu pirkstā) = lei. *māju*, *maūju* (pa ūdeni), *maūju* (skalā balsī), *plāju* = lei. *pāju*, *grīēju*, *raūju* = lei. *rāju* (senčechu *ruju*), *šāju* (blakus augšzemn. *saunu*) : lei. *šāju* (sensl. *coyт* «sviežu»), *spāju* = lei. *spāju*, *žaūju* = lei. *džiauju* u. c.

kaūju, kāvu (jeb *kavu*), *kaūt* = lei. *kāju* (sensl. *коyт* «kaļu»), *kōviau, kāuti*.

³⁹⁹ [plaūst I 1) «pieplūdināt, ausgiessen (izliet)», 2) «ausschwätzen (izplāpāt)» ME III 327. — V. D.]

Līdzīgi loka arī *jāju* = lei. *jaujū* «maisū».

Vienā izlokšņu daļā — tāpat kā dažās lei. valodas izlokšnēs — visiem šiem vērbiem *-auju* vietā ir *-aunu*; sal. arī kr. *суну* blakus *сую* un *плюну* blakus *плюю*.

Sie celmi ar *-auja-* laikam pa daļai aizstāj senākus celmus ar (baltu) *-ava-*, no kuriem vēl atliekas la. *slavu* 431. § a un lei. akt. divdabja viensk. ģen. *srāvančio* Daukšas Post. 199₈; sal. arī sensl. *плож* blakus *пложь* un *кож* blakus *кожь*.

Pirmbaltu *-ava-* te dažās formās laikam < ide. *ejo-*. Infinitīvā te sakne laikam bija sākumā zudumpakāpē (beigdamās ar *-ū*); sal. vēl dial. *mūt* blakus *maūt* «peldēt». Rada formu ietekmē dažos infinitīvos // senā *ū* vietā ir ievests *eu* > *jau*. 177 Bija tā tad senāk laikam no dažām saknēm tagadnes formas ar nemīkstinātu līdzskani un sekojošu *a* < *e* (piem., pirmbaltu **grauō*, vēlāk **grauīō*) blakus infinitīviem ar *jau* < *eu*, pēc kam saknes sākumā ir vispārināts vai nu nemīkstinātais, vai mīkstinātais līdzskanis; tā, piem., la. *kraūju* (vecāka *kraūju* vietā) ar *r* no inf. *kraūt*, jeb inf. *kraūt* (vecāka *kraūt* vietā) ar *r* no tagadnes *kraūju*. Citādi par to Hermanis Silbenbild. 302.

449. §. Ar *ai*, *a*, *ā*, *uo*:

a) *laižu*, *laidu*, *laist* = lei. dial. *laidžiu*, *laidžiau*, *laisti*. *skāišuōs* (ar *s-* no refleksīvajiem *ap-s-kāisties*, *nuo-s-kāisties* u. c.), *skāituōs*, *skāistiēs* : lei. *kaičiū*, *kaičiaū*, *kaisti* «karsēt virs uguns».

b) *kāmpju*, *kāmpu*, *kāmpī*.

šālcu, *šālcu*, *šālkt*.

kuōžu (: lei. *kāndu*), *kuōdu*, *kuōst*.

kāršu, *kārsu*, *kārst* = lei. *karšiū*, *karšiaū*, *kařti*.

c) *kašu* (jeb *kasu*), *kasu* (*ē* un *ā*, skat. FBR XII 83), *kast* = lei. dial. *kasiū* (blakus *kasū*), *kasiaū* (blakus *kasaū*), *kāsti*.

d) *kaļu*, *kalu* (*ā*), *kalt* : lei. *kalū*, *kal(i)aū*, *kālti*.

Līdzīgi loka arī *maļu* : lei. *malū*.

aŗu (go. *arja*, sensl. *арѣ*), *aru* (*ā*), *art* : lei. *ariū*, *ariaū*, *ārti*.

baŗu (dial. *baru*), *bāru* (*ē*) jeb dial. *baru* (*ā*), *bārt* : lei. *bariū* (sensl. *борѣ*) jeb *barū*, *bar(i)aū*, *bārti*.

kaŗu, *kāru*, *kārt* = lei. *kariū*, *kóriau*, *kārti*.

āizkaŗu, *-kāru*, *-kārt*.

Sos verbos baltu *a* retumis no ide. *a* (piem., *aŗu*), bet pa lielākai daļai gan no ide. *o*; šāds *a* < *o* *e*-rindā ir varbūt ieradies no senā perfekta: ja, piem., ir blakus lei. *laidžiu* (la. *laižu*) un *lēidžiu*, tad tas varbūt norāda uz senāku paradeigmu tag. *lēidžiu* : pag. *laidžiau*.

e) *jāju*, *jāju*, *jāt* = lei. *jóju*, *jójau*, *jóti*.

Līdzīgi loka arī *klāju* (= lei. *klóju*), *krāju*, *lāju* (= lei. *lóju*; sensl. *лѧѣ*) «reju», *māju* jeb *māju* (= lei. *móju*), *plāju* (= lei. *plóju*) «plāninu», *rāju*, *slāju*, *snāju*⁴⁰⁰, *stāju* (= lei. *stóju*, sensl. *сѧѣ*).

f) *glābju*, *glābu*, *glābt* = lei. *glóbiu*, *glóbiau*, *glóbtī* «apkampt».

Līdzīgi loka arī *grābju* (= lei. *gróbiu*), *kāpju* (= lei. *kópiu*), *knābju* jeb *knāpju*, *krāpju* (= lei. *krópiu*), *rāpju*(ôs).

drāžu, *drāzu*, *drāzt* = lei. *dróžiu*, *dróžiau*, *dróžti*.

Līdzīgi loka arī *bāžu*, *gāžu* (lei. *góžiu*), *vāžu*⁴⁰¹ (= lei. *vóžiu*) u. c.

kāšu, *kāsu*, *kāst* = lei. *kóšiu*, *kóšiau*, *kóšti*.

křācu, *křācu*, *křākt* = lei. *kriokiū*, *kriokiaū*, *kriōkti*.

Līdzīgi loka arī *mācu*, *šņācu*, *vācu* (= lei. *vókiu*) u. c. // 178 g) *kūopju*, *kūopu*, *kūopt* = lei. *kuopiū*, *kuopiaū*, *kuōptī* «tīrit».

Līdzīgi loka arī *luōbju* u. c.

uōžu, *uōdu*, *uōst* = lei. *úodžiu*, *úodžiau*, *úosti*.

juōžu (senāk: **juošu* = lei. *júosiu*), *juōzu*, *juōzt*.

Līdzīgi loka arī *buōžuôs* u. c.

pūošu, *pūosu*, *pūost* : lei. *puošiuos* «pošos».

αθ) *i*-celmi⁴⁰²

450. §. Baltu un slavu *i*-celmi pa lielākai daļai apzīmē atrašanos kādā stāvoklī. Saknē, kā liekas, sākumā bija zudumpakāpe; sal., piem., *turim: tveram* u. c. Celma beigās lei. un latv. valodā ir iss *i* (latv. valodā retumis arī *i*), slavu valodās — *i* (laikam < *i*). Latv. piemēri ar *i*: *dzirdims* Bīlensteina LSpr. II 189, *gulims* Nigrandā (blakus daudzsk. I p. *gulim*), RKr. XVI 197 un FBR XVII 69, daudzsk. II p. *negulita* FBR II 16, *raudims* A. Brigaderes Sievu kaļā.

i-kvantitāte prūšu formā turrimai u. c. nav droši zināma.

Baltu un slavu valodās blakus tag. *i*-celmiem mēdz būt *ē*-celmi infinitīvā. Šādiem infinitīvu *ē*-celmiem baltu — un retumis arī slavu — valodās ir blakus arī (intransitīvi) *o*-celmi, piem., la, *tēku* : *tecēt*. Lei. valodā dažkārt blakus infinitīvam ar *-ēti* ir tagadnē *o*-celms un *i*-celms, un, kad tagadnes III per-

⁴⁰⁰ [snāt 1) «locker zusammendrehen spinnend (mīkstī savērt)», 2) «hinpfuschen, unordentlich, ohne Interesse verrichten (pavīrši, nekārtīgi, bez intereseš kaut ko darīt)», 3) «mit einem Male abhauen (vienā cirtienā nocirst)», 4) «eilig gehen (steidzīgi iet)» ME III 974 sk. — V. D.]

⁴⁰¹ [vāzt «Deckel auflegen, stülpen, zumachen (uzlikt vāku, aiztaisīt)» ME IV 513. — V. D.]

⁴⁰² Par tiem arī N. van Veiks (Wijk) Rev. IX 238 sk.

sonā bija zudis ir *-a*, ir *-i*, tā ka sakrita *o*-celmiem un *i*-celmiem ne tikai viensk. II p., bet arī III p., varēja abēji celmi sajukt; rezultātā ir žemaišu dialektā gandrīz visi *i*-celmi pārveidoti par *o*-celmiem. Tā kā viensk. I p. *i*-celmiem izbeidzas tāpat kā *io*-celmiem, tad dažkārt *i*-celms ir pārveidots arī par *io*-celmu; tā, piem., lei. *galiū* «varu» žemaišu izloksnēs ir lokāms kā *io*-celms.

Tādi pārveidojumi ir notikuši arī latv. valodā, kur *i*-celmi ir paglābušies tikai vienā izlokšņu daļā. Tā, piem., izloksnēs vēl sastopamā paradeigma *guļu* (= lei. *guliū*), *guli* (= lei. *guli*), *gul* (= lei. *gūli*), *gulim* (= lei. *gūlime*), *gulit* (= lei. *gūlite*) izlokšņu vairumā ir pārveidota (pēc viensk. I p.) par *guļu*, *guli*, *guļ*, *guļam*, *guļat* (tā arī rakstu valodā) vai (pēc viensk. II un III p.) *gulu*, *guli*, *gul*, *gulam*, *gulat* resp. *guliet*.

Infinitīva *ē*-celmiem ir baltu un slavu valodās dažreiz blakus arī tagadnes *ēio*-celmi, tā ka tagadnē dažreiz svārstās arī starp *i*- un *ēio*-celmu.

451. §. Ar *i* vai *ī* saknē:

ticu, *ticēju*, *ticēt* = lei. *tikiū*, *tikējau*, *tikēti*.

Līdzīgi loka arī (rakstu valodā) *gribu*, *dzirdu* (dial. *dziržu* = lei. *girdžiū*), *smirdu* (dial. *smiržu* = lei. *smirdžiū*), *spīdu* (dial. **spižu* = lei. *spindžiū*), *minu* (dial. *miņu* = lei. *miniū*), *milu* (dial. *miļu* = lei. *mýliu*), *lidzu* u. c. //

452. §. Ar *u* vai *ū* saknē:

guļu, *gulēju*, *gulēt* = lei. *guliū*, *gulējau*, *gulēti*.

Līdzīgi loka arī (rakstu valodā) *туру* (dial. *tuŗu* = lei. *turiū* «man ir»; sal. arī pr. III p. *turri* «hat»), *tupu* (dial. **tupju* = lei. *tupiū*), *sūdzu* u. c.

453. §. Ar *e* vai *ē* saknē:

rēdzu, *redzēju*, *redzēt* = lei. *regiū*, *regējau*, *regēti*.

Līdzīgi loka arī III p. (vista) *per* (= lei. *pēri*), *pel* (= lei. *pēli*) u. c. *sēžu*, *sēdēju*, *sēdēt* = lei. *sēdžiū*, *sēdējau*, *sēdēti*.

454. §. Ar baltu *a* vai *ā* saknē:

varu (dial. *vaŗu*), *varēju*, *varēt*.

Līdzīgi loka arī III p. *skan*, *zvadz*, *vaidu* (dial. *vaižu*), *stāvu* (dial. *stāvju* = lei. *stóviu*) u. c.

455. §. Tagadnes *i*-celmi blakus infinitīviem ar *-ât*:

raūdu (dial. *raūžu*), *raūdāju*, *raūdât* un *dziēdu* (dial. *dziēžu*), *dziēdāju*, *dziēdât*.

Blakus lei. *raudoti* un *giedoti* ir atematisķas tagadnes formas (*raumi* un *giemi*); latv. *i*-celmi *raudi*- un *dziedi*- tā tad var būt jauninājumi, kam pamatā bija senā daudzsk. III p. **raudint*, **geidint* (ar *-int* < *-nt*). Sal. lei. (žem.) gīeydis «dziedošs» LtT IV, pas. 5 un sensl. tag. viensk. III p. съпитъ (: skr. *svapīti*) : inf. съпати «gulēt», par ko arī N. van Veiks IF XLVII 151.

Gluži izolēta ir tagadne verbam *zināt* (pag. *zināju*) = lei. *žinóti*, pr. -sinnat (un pirmslavu **zbnati?*): *zinu* (= lei. *žinaū*), *zini* (= lei. *žinaī*), *zina* = lei. *žino* un pr. -sinna) jeb *zin* (refl. dial. -*zinis*), dial. *zinim* (rakstu valodā *zinām* = lei. *žinome*): pr. -sinnimai, dial. *zinit* (rakstu valodā *zināt* = lei. *žinote*); uz *i*-celmu norāda arī divdabis *zinis*. Tā kā lei. un la. -*n*- šai verbā var būt radies no -*nn*-, tad te mūsu priekšā laikam ir celms ar -*nā*- : -*ni*-, sal. skr. *jānāti* «zina» : *jānimáh* «zinim»; la. -*ni*- : skr. -*nī*- = la. un lei. *smirdi*- : pirmslavu **smirdi*-.

ai) *ējo*-celmi

456. §. Pirmkārt, denominatīvi verbi (no *ē*-celmiem): *aūklēju*, *aūklēju*, *aūklēt* (= lei. *áuklēju*, *áuklėjau*, *áuklėti*), *kuoklēju*, *zīmēju*, *raizējuos* u. c.

No substantīviem ar -*is*: *lišķēju* u. c.

No substantīvu *o*-celmiem: *badējuos* (: lei. *badēju*), *praūlēju*⁴⁰³, *pūlcēju* u. c.; sal. sensl. *οὔμαι* «protu» (: *οὔμα* «prāts») u. c.

No adjektīvu *o*-celmiem: *dzeltēju* (: *dzelts*), *klusēju*, *strupēju*⁴⁰⁴ u. c.; sal. lei. *šykštēju* «skopojos» u. c., slavu *vetšajo* «vecuju» u. c. //

180 Dažkārt pašā latv. valodā vairs nav tā nōmena, no kuŗa verbs atvasināts; sal., piem., *dēdēju* : sensl. *дѣдѣ* «vectēvs».

Līdzīgi loka arī daudzus no vācu valodas aizgūtus verbus, piem., *irēju* (no lv. *hüüren*) u. c.

Sastopama ir svārstīšanās ne tikai starp *ējo*- un *o*- resp. *i*-celmiem (piem., verba *cerēt* tagadnē), bet arī starp *ējo*- un *ōjo*-celmiem; tā, piem., blakus jau minētam *badējuos* ir sinōnims *baduōjuos*. No *o*-celmiem ir tagad daudz vairāk verbu ar -*uēt* nekā ar -*ēt*. Visbiežāk tagad ir verbi ar -*ēt* blakus substantīviem ar -*e* un -*is*.

Verbos, kas atvasināti no nōmināliem *o*-celmiem, sākumā bija *i* priekšā laikam īss patskanis, ko rāda vēl, piem., gr. *φιλέω* «mīlu» (: *φίλος* «mīļš») un skr. *vasnayāti* «kaulējas» (: *vasná-h* «cena»). Vēlāk -*eiō* pēc -*āiō* u. c. parauga var būt pārveidots par -*ēiō*, sevišķi baltu un slavu valodās, kur blakus šiem tagadnes celmiem bija radies infinitīva celms ar -*ē* (sal. lat. *claudere* «klibot»); sal. arī svārstīšanos grieķu valodā starp -*ew* un dial. -*ηω*, -*ow* un -*ωω* un sanskritā starp -*iya*- un -*iya*-, -*uya*- un -*ūya*-.

457. §. Denominatīvi ir savos pamatos arī verbi ar -*lēt* un -*rēt*, kas apzīmē ar mazu intensitāti atkārtotu darbību,

⁴⁰³ [*praūlēt* «modern (trūdēt, pūt)» ME III 379. — V. D.]

⁴⁰⁴ [*strupēt* = *strupināt* ME III 1095. — V. D.]

piem., *urbulēju* (: *urbulis*), *krecelēju* (: *krecelis*), *gāzelēju*, *kāpelēju*. Gadījumos, kur blakus tagad nav nōmena, šis nōmens dažreiz var būt vēlāk zudis; bet var, piem., *gāzelēju* būt atvasināts arī tieši no pamatverba *gāzt*, pēc tam kad citus tādus no kāda verbāl-nōmena atvasinātus verbos ar *-elēju* jau bija sākti attiecināt tieši uz piederīgo primāro verbu. Tā varbūt tīri deverbātīvas jau ir formas ar *-delēju*, kā, piem., *jādelēju* (pamatā *jādit* no *jāt*) u. c., un pēc tādu formu parauga tad arī, piem., III p. *saldelē* (: *salt*). Deverbātīvi ir varbūt arī daži verbi ar *-telēju*, piem., *grūstelēju* (blakus *grūstīt* no *grūst*). Citiem vārdiem ar *-telēt* (piem., *tintelēju* blakus *tinu*) un *-terēt* (piem., *peñterēju* blakus *pinu*) laikiem ir pamatā darītāju vārdi ar piedēkli *-tel-* resp. *-ter-*.

458. §. Otrkārt, te ietelp kauzātīvi verbi, kam pa daļai vēl ir saknē raksturīgā *o*-pakāpe, piem., *kāusēju* : *kust*, *raūdēju* : *rūgt* u. c.; sal. lat. *moneō* «atgādinu», gr. $\varphi\omicron\beta\acute{\epsilon}\omega$ «baidu» u. c. Pirmatnējais *-eio-* ir te pārveidots par *-ēio-* pēc denōminātīvo *ēio*-celmu parauga.

Kā dažkārt arī radu valodās, tā arī latv. valodā šie kauzātīvie verbi ir saknes vokālismā pielīdzināti radu formām, piem., *didzēju* ar *i* no *digt*, *vītēju* ar *i* no *vīst* u. c.

Daži kauzātīvi verbi ir, jādomā, atvasināti no *d(h)o*-celmiem (sal. *vērd* 434. §), pēc kam tā radies *-dēja-* ir tālāk izplatījies; piem., *pūdēju* no bijuša (intrans.) **pūd(h)ō* «pūstu» (sal. gr. $\pi\acute{\upsilon}\delta\omega$ «pūdēju»), *biēdēju* : *bitiēs*, *dēldēju* : *dēlu* u. c. //

459. §. Ir arī daži iterātīvi resp. intensīvi tā tipa 181 verbi, ko reprezentē, piem., skr. *patáyati* «lido», gr. $\varphi\omicron\sigma\acute{\epsilon}\omega$ «nēsāju» u. c.: *krauseju*⁴⁰⁵ (: lei. *krūšti* «dragāt»), *drašēju* (: lei. *dreskiū* «rauju»), *zavēju*⁴⁰⁶ (: sensl. зъвати «saukt» u. c.), *ravēju* (lei. *ravēju*) : *raūt* u. c.

Tāds verbs kā *mērcēju* var būt kauzātīvs blakus intransitīvajam *mīrkt* un iterātīvs blakus transitīvajam *mērk*.

α) *ōio*-celmi

460. §. Verbi ar *-uoju* gandrīz visi ir denōminātīvi, apzīmē darbību vai atrašanos kādā stāvoklī un ir sastopami dažkārt blakus sinōnimām formām ar *-ēju*, *-āju* vai (retāk) *-iju*.

Blakus substantīvu *o*-celmiem: *mēluōju*, *mēluōju* (dial. *mēlavu*), *mēluōt* (: *mēli*) : lei. *melúoju*, *melavaū*, *melúoti*. Citi piemēri: *garuoju* (: *gars*) = lei. *garúoju*, *sviedruoju* (jeb

⁴⁰⁵ [*krāusēt* «stampfen, Gerstenhacheln auf der Tenne mit der Dreschrolle oder mit Pferden (ab)stampfen (sagrūst, stampāt, miežu akotus pīdarbā ar kuļamo veltni vai zirgiem atdalīt)» ME II 264. — V. D.]

⁴⁰⁶ [*zavēt* «zaubern, hexen (burt)» ME IV 693. — V. D.]

sviedrēju), *zeltuoju* (jeb *zēltiju*), *darbuojuos* = lei. *darbuojuos* u. c.

Blakus (i)ā-celmiem: *asaruoju*, *mizuoju* (jeb *mizāju*), *vainuoju* u. c.

Blakus ē-celmiem: *baiľuojuos* (jeb *bailējuos*) u. c.

Blakus substantīviem ar -is: *sapņuoju* u. c.

Blakus i-celmam: *kārľuojū*.

Blakus u-celmiem: *klępuojū* u. c.

Blakus adjektīviem: *zaľuojū* = lei. *žaliūojū*, *vęcuojū*(ōs) (jeb *vecējuos*), *baltuojū* (jeb *baltēju*) «balsinu»: lei. *baltuojū* «balti mirdzu», *męľnuojū* u. c.; sal. arī gr. λευκός «balsinu» u. c.

Dažkārt latv. valodā vairs nav tā nōmena, no kura verbs atvasināts; sal., piem., *vaduoju* «izpērku»: lat. *vas* (ģen. *vadis*) «galvnieks».

461. §. Daži verbi ar -uoju savā nozīmē atbilst lei. vārdiem ar -auju (-avau, -auti). Tie ir, pirmkārt, denōminātīvi verbi, kas izteic piederīgā substantīva apzīmēto priekšmetu resp. dzīvnieku lasīšanu vai ķeršanu; piem., *uoguoju*: lei. *uogauju*, *sęņuojū*: lei. *grybāujū*, *brieľuojū*: lei. *briedāujū*, *vęľuojū* u. c. Otrkārt — verbi ar nozīmi «izturēties vai dzīvot kā tas, ko apzīmē attiecīgais nōmens»; piem., *ubaguoju*: lei. *ūbagauju*, *kalpuojū*: lei. *tarnāujū*, *liksmuojū*: lei. *linksmauju*, *slinkuojū* u. c. Nozīmes ziņā ir izolēti *karuojū*: lei. *kar(i)āujū* (sal. arī pr. viensk. ak. kariausnan «Streit»), *ceľuojū*: lei. *keliāujū* un *skaluojū*: lei. *skalāujū*.

Lei. valodā ir tagadnei ar -auju, ir tagadnei ar -uoju atbilst pagātne ar -avau, tā ka dažkārt abēju verbu formas sajūk. Aiz šā paša iemesla laikam ir latv. valodā zuduši verbi ar -auju. Ar šo baltu -auja- sal. slavu -uje - (piem., sensl. viensk. III p. пропокоюеть «pareģo»), gr. ιερεύω⁴⁰⁷ u. c.; par to arī E. Frenkelis *Mélanges-Boisacq* 368 sk. //

182 462. §. Lei. un la. -uoja-, kas dažos gadījumos var būt identisks ar slavu -aje-, laikam ir radies no o-celmiem. Ja arī grieķu verbi ar -όω un -έω ir grieķu valodas jauninājumi, tad tomēr arī baltu un slavu valodās varēja rasties līdzīgi jauninājumi, kad vēl bija paglābušies ide. o un ō. Kā grieķu verbus ar -όω domā pieradušos blakus adjektīviem ar -ωτος, tā arī baltu un slavu valodās blakus adjektīviem ar -ōto-s varēja rasties denōminātīvi verbi ar -ōļo-; par paraugu varēja noderēt verbi ar -āļo- un -ēļo- blakus adjektīviem ar -āto-s un -ēto-s.

So uzskatu neatspēko lei. pagātne ar -avau (blakus tagadnei ar -uojū). Tā kā pagātnes formas denōminātīviem vārdiem laikam ir radušās samērā vēlāk, tad lei. pag. divdabji ar -avęs (piem., *melāvēs* blakus *melūojū*, *melūoti*) var būt

⁴⁰⁷ [«upurēju». — V. D.]

radušies pēc lei. divdabju *šlāves* (: *šlúoti*⁴⁰⁸), *dāves* (: *dúoti*) parauga, un blakus šiem divdabjiem ar *-aves* varēja rasties pag. indikātīvi ar *-avau*. Lei. *melavaū* tā tad ir laikam vecāka forma nekā la. *mēluōju*, kas var būt viegli saprotams jauninājums.

463. §. Kā jau tika teikts, latv. valodā dažkārt svārstās starp *-uoju* un *-āju*. Ir tā tad saprotams, ka daudzās augšzēm. izloksnēs verbi ar *-āju* ir pilnīgi izskauduši verbus ar *-uoju* (piem., *mēluoju* > *mēlāju*); tikai pagātnē dažās no šām izloksnēm ir paglābies vecais *-avu*, un ar to nu darina tur pagātni arī verbiem ar *-āju* (piem., *runavu*).

αλ) *ā i o-celmi*

464. §. Šie celmi ir galvenām kārtām denominātīvi, kas radušies blakus nōmināliem *ā-celmiem* (bieži ir blakus parāllēlas formas ar *-uoju*).

Piemēri: *nuōmāju* (= lei. *núomoju*), *maitāju*, *ruōtāju* u. c.

465. §. No nōmeniem pa daļai ir atvasināti arī iterātīvie verbi; tiem bieži ir tā pati metatonija kā pamatā esošiem nōmeniem un *ā-celmiem* raksturīgā *o*-pakāpe saknē. Piemēri (no tīriem *ā-celmiem*): *kaūkāju*⁴⁰⁹ (: *kaūka*), *kamsāju*⁴¹⁰ (: *kamsa*⁴¹¹), *brēkāju* (: *brēka* blakus *brēkt*) u. c. Tā kā, piem., *brēkāju* varēja attiecināt arī tieši uz primāro *brēcu*, tad pēc tādiem paraugiem iterātīvus verbus ar *-āju* varēja darināt arī tieši no attiecīgajiem primāriem verbiem (dažos gadījumos nōminālais *ā-celms* var vēlāk būt zudis), piem., *bradāju* (sal. lei. *bradā* «bradāšana»), *luōdāju* (sal. lei. *lānda* «caurums cauri lišanai»), *vajāju* (= lei. *vajōju*), *barzāju*⁴¹², *takāju* (jeb *tēkāju* ar *ē* no *tēku*), *calāju* (ar *c*- no *ceļu*; arī *cēlāju* ar *ē* no *ceļu*) u. c.

Atvasinājumi no *iā-*, *līā-* vai *nīā-celmiem*: *luōžāju* (= lei. *lāndžioju*) : *luōža* (jeb *luōžņāju* : *luōžņa*), *paļāju* : *paļas*, (ar jauninātu alternāciju) *gaiņāju* (= lei. *gáinioju* : *ginti* «atvairīt»), *grābļāju*, *mīž(ļ)āju* : *mīža* (un *mizlis*), *rakņāju* : *rakņa* u. c. //

466. §. Baltu un slavu valodās ir arī iterātīvi verbi ar pa- 183
garinātu saknes patskani (par tiem arī N. van Veiks Rev. IX 248); piem., *mētāju* = slavu *mětajo*, *nēsāju* (arī: *nasāju* jeb *ņesāju*),

⁴⁰⁸ [*šlúoti* «slaucīt, mēzt» Llv. 722. — V. D.]

⁴⁰⁹ [*kaūkāt* «bieži kaukt» ME II 173. — V. D.]

⁴¹⁰ [*kañsāt* I «heisshungrig essen, fressen (lielā izsalkumā ēst, rīt)» ME II 152. — V. D.]

⁴¹¹ [*kamsa* 1) «Stück, Bissen (gabals, kumoss)», 2) «Vielfrass (rijējs)» ME II 152. — V. D.]

⁴¹² [*barzāt* «bröckeln (drupināt)» : *berzt* ME I 265. — V. D.]

tēkāju (arī: *takāju* un *tēkāju*) = slavu *těkajo*, *lěkāju*, sal. gr. *ληκᾶν* Hes. «πρὸς ὅδῃν ὀρχεῖσθαι»⁴¹³. Te jāmin arī *miņāju* (: *minu*, *mit*) = lei. *mýnioju*, kas varbūt aizstāj senāku **mināju* (sal. kr. *замунаю*) pēc tādu verbu parauga, kam *-āju* priekšā ir mīkstināts līdzskanis. Līdzīgi jāspriež par *dirāju* blakus *dirāju* (slavu *dirajo*).

467. §. Tā kā infinitīvam ar *-āt* pa lielākai daļai atbilst tagadne ar *-āju*, tad dažos gadījumos ir blakus infinitīvam ar *-āt* lietāts citas formas tagadnes celms pārveidots par *ājo*-celmu. Tas katrā ziņā ir sakāms par dial. *raudāju* un *dziedāju* (rakstu valodā: *raudu*, *dziedu* 455. §), tāpat par *saŗgāju* blakus *sargu* 470. §; sal. arī *iēškāju* blakus lei. *ieškau* (sensl. *иѣжъ* jeb *ишъ*) «meklēju», *bijājuos* blakus lei. *bijaūs*, *karājuos* blakus lei. *karaū* u. c.

La. *tilāt*⁴¹⁴, kas neliekas ne iteratīvs, ne denominatīvs, ar savu formu un nozīmi atgādina slavu *stblati* «(iz)klāt», kam blakus ir tag. *stetjo*, un tam līdzīga forma ir latv. valodā varbūt pārveidota par *tilāju*. Līdzīgi varbūt ir jāraugās uz la. *tirāju*⁴¹⁵, *cinājuos*⁴¹⁶ u. c. Ja šiem vārdiem ir tagad arī iteratīva nozīme, tad tā var būt vēlāk radusies blakus senajiem iteratīvverbiem ar *-āju*, *-āt*.

aj) *ijo*-celmi

468. §. Vecākie verbi ar *-iju* (pag. *-iju*, inf. *-īt*) = lei. *-yju* (pag. *-yjau*, inf. *-yti*) ir (ar darbības nozīmi) denominatīvi, kas sākumā bija laikam radušies tikai no nōmināliem *i*-celmiem, bet tagad nereti ir sastopami arī blakus *o*-celmiem. *-ij*-vietā latv. un lei. valodā sastop arī *-ij-*, kur *i* tomēr laikam nav pirmatnējs, jo ide. *-i-* ir piedēkļu zilbēs baltu valodās laikam pārvērties par *-j-*, skat. KZ L 24⁴¹⁷; starpība izrunā starp neuzsvērtu *-ij-* un *-ij-* nav liela. *-ijo-* senāka *-ijo-* vietā ir jāskaidro kā *-ejo-* 456. § senāka *-ejo-* vietā, sal. arī skr. *-iyati* blakus *-iyati*, gr. *-iω* blakus *-iω* un sensl. *кѣтити* «saucu». Daži no šiem vārdiem ar *-iju*, *-īt* ir aizgūti no slavu valodām.

469. §. Daži piemēri: *rāmiju*, *rāmiju*, *rāmīt* (: *rāms*) = lei. *rómyju*, *rómyjau*, *rómyti*; *ciēniju*, *kristiju* (no senkr. *кръстити*) : lei. *kriķštyju* (par ko FBR XVII 164⁴¹⁸), *ķēziju*, *me-*

⁴¹³ [«dziedot deļot». — V. D.]

⁴¹⁴ [*tilāt* 2] «ausbreiten (izklāt)» ME IV 187. — V. D.]

⁴¹⁵ [*tirāt* I] «schütteln (kratīt, purināt)» ME IV 194. — V. D.]

⁴¹⁶ [*cinātiē*s «sich erheben, hinaufschwingen (pacelties [gaisā])», sal. *cinis* ME I 384. — V. D.]

⁴¹⁷ [Sai izdevumā III 1, 145 sk. — V. D.]

⁴¹⁸ [Sai izdevumā III 2, 289. — V. D.]

diju, mēriju, pestiju, suniju, svētiyu, šķistiju, tukšiju, vētiyu, vēstiju, veltiju, zeltiju, pētiyu.

Daži *ījo*-celmi laikam ir iestājušies cita veida celmu vietā. Tā, piem., kādam lei. *gausinu, gaūsinti* latv. valodā atbilstu paradeigma *gausinu, gausīt*; tai vietā mums tagad ir divi verbi: *gausinu, gausināt* // un *gausiju, gausīt*, un verbu ar *-inu*, 184 *-īt* (vienā paradeigmā) latv. valodā vairs nav. Tā tad ir iespējams, ka dažs verbs ar *-iju* aizstāj senāku formu ar *-inu*; sal arī lei. *vēdyju* blakus *vēdinu* u. c.

Svārstās dažkārt arī starp *ījo*-celmu un *ā*-celmu, jo blakus abiem ir infin. ar *-īt* un pag. ar *-iju*. Tā Stenders savā Lett. Grammatik⁹ 92 sk. min 17 verbu ar *-u* (= lei. *-au*) vai *-iju* tagadnē. Un tagadējās izloksnēs *ā*-celmi arvien vairāk izskauž *ījo*-celmus. Latgalē turpretī *ījo*-celmi pa laikam ir sakrituši ar *ējo*-celmiem: *-īj-* tur ir pārvērties par *-ej-*, un *ējo*-celmu *-ēj* viensk. II un III personā tur ir saīsināts par *-ej*, un no viensk. II un III p. *-e-* tur ir ievests arī pārējās tagadnes formās (ar to radās starpība starp tag. un pag. viensk. I personu).

av) *ā*-celmi

470. §. Gluži izolēts savā fleksijā ir latv. valodā tagad verbs *sārgu* (III p. *sārga*), *sārgāju, sārgāt*; blakus *sārgu* ir izloksnēs arī *sārgāju*. Fleksijas ziņā ar to var salīdzināt lei. *lindau* (blakus *lindoju*), *lindojau, lindoti* «būt kur ielīdis» u. c. un pr. tag. III p. *lāiku*, inf. *laikūt* «turēt» u. c.

471. §. Pa laikam tagad latv. valodā blakus tagadnes *ā*-celmiem ir pag. ar *-iju* (: lei. *-au*) un infin. ar *-īt* (= lei. *-yti*), pie tam pa lielākaļ daļai ar iteratīvu nozīmi un *o*-pakāpi saknē. Turpretī slavu iteratīvverbi ar *-iti* (kam arī ir *o*-pakāpe) beidzas tag. viensk. I personā ar *-’q* (II p. ar *-iši*), ar ko var salīdzināt lei. dialektu formas kā *mókiu* (bet III p.: *mókia*) u. c. un divdabjus kā lei. *pagirdīmas, pagimdimas* u. c. Lit. Mitt. V 234 un la. *darimais* U. «Strickzeug». La. *lāiza*, lei. *laīžo* jeb la. *prasa*, lei. *prāšo* var salīdzināt ar go. *-laigōþ* resp. lat. *procat* u. c.

Ja šie tag. *ā*-celmi savās paraugformās īsti ir radušies no nōmināliem *ā*-celmiem, par ko liecina *o*-pakāpe saknē, tad tomēr šo celmu verbālā fleksija laikam ir sākusies jau ide. pirmvalodā. Atematiskā fleksija tiem ir baltu valodās vēl paglābusies daudzsk. I un II personā; turpretī viensk. I un II personā — tāpat kā pagātnē — pirmatnējo galotņu *-m(i)* resp. *-s(i)* vietā ir ieradusies tematiskās fleksijas formu izskaņa, kas tad ir kontrahēta ar celma *-ā*.

472. §. Iteratīvverbi ar *o*-pakāpi saknē: *vārtu* (III p. *vārta*, pag. *vārtiju*), *vārtīt* = lei. *vartaū* (pag. *varčiaū*), *vartýti*, sal.

sensl. крацѣ (viensk. II p. вратиши), вратити; *daūzu* : lei. *daužau*; *graižu* — lei. *grāižau*; *gruōžu* : lei. *grāžau*; *kratu* — lei. *krataū*; *pluōsu* (: *plēst*); *sluōgu* (: *slēgt*) u. c.

185 473. §. Ir arī verbi ar baltu *a* saknē, kam iteratīvnozīmes tagad gandrīz vai pavisam nav, kas pa daļai izskaidrojams ar to, ka attiecīgais primārais verbs ir tagad zudis vai stipri attālinājies nozīmē; to // starpā var būt arī daži denominatīvi verbi. Piemēri: *adu* — lei. *adaū*; *bāudu*; *daru* — lei. *daraū*; *gaidu*; *saku* — lei. *sakaū*; *skaitu* — lei. *skaitaū* u. c.

Tas pats sakāms par dažiem verbiem ar citu kādu pakāpi saknē, piem., *lāpu* = lei. *lópau*, *rādu* = lei. *ródau*, *sūtu* u. c.

474. §. Nereti šos verbos ir *-st-* starp sakni un *-ā-*; piem., *bārstu* : lei. *barstaū*; *kārstu* = lei. *kārstaū*; *laistu* : lei. *lāistaū* u. c.; (ar zudumpakāpi) *duřstu* = lei. *dūrstaū*; *dastu*⁴¹⁹; *vīstu* : lei. *výstaū*; *šķīrstu* = lei. *škīrstaū*; (ar *ā*) *klāstu* = lei. *klóstaū*; *grābstu* = lei. *gróbstaū*; (ar *uo*) *uōstu* : lei. *úostaū*. — Šo *stā*-celmu paraugformas ir laikam bijušas denominatīvas.

475. §. Daži iteratīvverbi beidzas ar *-du*, piem., *skaldu* : lei. *skáldau*; *spārdu* — lei. *spárdau*; *jādu* : lei. *jódau*; *mīdu* = lei. *mindau*; *stumdu* = lei. *stūmdau*; *spļādu* = lei. *spjáudau*.

Šo *dā*-celmu paraugformas ir savu *-d-* laikam pārjēmušas no tagadnes *d(h)o*-celmiem.

476. §. Retāki ir kauzatīvi *ā*-celmi, piem., *zīdu* : lei. *žīndau*. Citi ar 475. § minēto *-d-*: *baidu* : lei. *baidaū*; *gūdu* = lei. *guldaū*; *sīdu* = lei. *šīldau*; *dzirdu* = lei. *gīrdau* u. c.

Dažos gadījumos infinitīva izskaņa *-(d)īt* liekas identiska ar lei. *-(d)inti*; tā, piem., *kāldīt* blakus *kāldināt* un lei. *kāldinti*; *šūdit* blakus *šūdināt* un lei. *siūdinti*.

477. §. Vecā *ā*-celmu fleksija, kas ir paglābusies tikai vienā izlokšņā daļā, ir šāda: *saku* = lei. *sakaū*, *saki* = lei. *sakaī*, *saka* = lei. *sāko*, *sakām* = lei. *sākome*, *sakāt* = lei. *sākole*. Citur daudzsk. I un II p. beidzas tāpat kā atbilstošās *o*-celmu formas: ar *-am* resp. *-at* jeb *-iet*. Bet III p. ar *-a* ir sastopama arī blakus daudzsk. jauninājumiem ar *-am* resp. *-at* jeb *-iet*.

аξ) Tag. formas ar *-in(āj)u* resp. *-en(āj)u*

478. §. Neskaidra aizvēsture ir tādiem baltu verbiem kā la. *audzin(āj)u*, pag. *audzināju*, inf. *audzināt*, lei. *auginū*, *auginaū*, *auginli* (retumis gadās arī lei. infinitīvi ar *-inoti*), pr. *-augints* «audzināts», mukint «mācīt», tag. daudzsk. I p. mukinnimai, III p. swintina jeb swintinai «svētī». Šā *-in-* vietā ir latv. izloksnēs arī *-en-* > augšzemn. *-an-*; sal. ar to lei. *-en-*, piem., verbā *kūrenū*, *kūrēnti* «pastāvīgi kurināt». Savā nozīmē ir daži verbi

⁴¹⁹ [dastīt : duōt «wiederholt geben (atkārtoti dot)» EH I 309. — V. D.]

ar *-en-* laikam tuvojušies verbiem ar *-in-*, pēc kam latv. valodā varēja lietāt *-in-* un *-en-* juku jukām un beidzot vispārināt vai nu *-in-*, vai *-en-*. //

479. §. *o*-celma formas, kas ir normālas, piem., lei. verba 186 *auginū* tagadnē, ir retumis sastopamas arī latv. valodā: III p. *aūdzin* Rucavā u. c., daudzsk. I p. *aūdzinām* (blakus *sakām* u. c.) Valmiermuižā u. c., daudzsk. II p. *aūdzināt* (blakus *sakāt* u. c.) Ērgļos u. c. Ar lei. pagātnes *-inau* saskan la. *-inu* Kuršu kāpās (Becenbergera Spr. d. pr. L. 91), un uz pagātnes formām ar *-inu* norāda arī atvasinājumi dial. *mitinums* «mitinājums» un *retinuma sakne*. Atbilstošai infinitīva izskaņai (lei. *-inti*, pr. *-int*) bija latv. valodā jāpārvēršas par *-īt*, un šādas formas ar *-īt* ir tiešām vēl sastopamas, piem., *niecīt* (parasti: *niecīnāt*) = lei. *niēkinti*, *dedzīt* (parasti: *dedzīnāt*) = lei. *dēginti*, *midzīt* (parasti: *midzīnāt*) = lei. *mīginti* u. c. Tag. un pag. formas minētiem trim verbiem ar *-īt* nav zināmas, bet, piem., no *īeradīt* «īeradināt» darīna tagadni *īeradu*; sal. lei. tag. formas ar *-au* vai *-yju* un infinitīvus ar *-yti* blakus nāk. formām ar *-ysiu* < *-insiu*.

480. §. Vecos tekstos un izloksnēs ar to pašu nozīmi sastop formas ar *-ināju* resp. *-enāju* = lei. *-inoju* resp. *-enoju*; tā paša tipa ir varbūt arī tādas pr. formas kā, piem., III p. swintinai «svēti». — Citās latv. izloksnēs formas ar *-inu* ir lokāmas kā *ā*-celmi; sal. lei. rupīnais Becenbergera BGLS 193.

Tā kā baltu *-in-* var būt zuduma vai redukcijas pakāpe blakus *-en-*, tad vecākās lei. un latv. formas ar *-inu* ir laikam salīdzināmas ar gr. formām ar *-ίνω* (blakus *-αίνω*) un arm. formām ar *-anem*.

481. §. Šie verbi ir, pirmkārt, kauzātīvi. Ja attiecīgajam primāram verbam ir saknē zudumpakāpe (un arī dažos citos gadījumos), tad arī kauzātīvverbam ar *-inu* ir saknē zudumpakāpe, piem., *cilināt* : *cilt*, *rūdināt* : *raudāt*. Tā kā, piem., formu *cilināt* var attiecināt ne tikai uz *cilt*, bet arī uz *celt*, tad sakarā ar to ir radušies arī tādi jauninājumi kā, piem., *ticināt* blakus *tecēt* u. c.

Nereti (arī lei. valodā) starp sakni un *-in-* ir *d* (sal. *pūdēju* u. c. 458. §), piem., *dzirdinu* (lei. *girdinu*) : *dzeru*, *smīdinu* jeb *smiedinu* : *smeju*(ôs).

Latv. valodā skaņu kopa *-din-* ir mazāk parasta nekā lei. valodā, kur tā ir sastopama arī aiz troksneņiem un aiz sekundāriem verbu celmiem ar *-uo*, *-o*, *-ē* un *-y* un savā nozīmē pa daļai atšķiras no *-in-*.

482. §. Arī iteratīva nozīme ir dažiem latv. verbiem ar *-ināt* un — retāk — lei. verbiem ar *-inti* (piem., lei. *švilpinti*). Šī nozīme tomēr nereti ir maz izjūtama un var, šķiet, arī pavisam zust; piem., *bridināt*, *karināt*, *virināt*, *perināt* (dial.

- pirināt*), *purināt* u. c. — Ar *-d-*: *dzeldināt*, *kaldināt*, *lādināt* «riet» (bet arī: *rīdīt*). //
- 187 Dažos gadījumos iteratīvais *-ināt* varbūt ir senāka, austrumizloksnēs vēl sastopama *-inēt* (= lei. *inēti*) pārveidojums; tā, piem., *kuodināt* blakus *kuodinēt*, *kāpināt* blakus lei. *kopinēti*, *klupināt* blakus lei. *klupinēti* u. c.

483. §. Ir arī daži denōminatīvi verbi ar *-ināt*, kas apzīmē kādu darbību, piem., *cietināt* (lei. *kietinti*), *stiprināt* (lei. *stīprinti* jeb *stiprinōti*), *draudzināt* (lei. *drauginti*) u. c.

484. §. Daži verbi ar *-ināt* (vai dial. *-ēnāt*) atdarina dažādas skaņas, piem., *ducināt*, *bubināt* (sal. lei. *bubēnti* «dobji dimdēt» un *būbinti* «dimdot dauzīt»), *murmināt* (lei. *murmēnti*) u. c.

αο) Verba *dabūt* tagadne

485. §. Šim verbam, kas laikam ir cēlies no kr. *добыть*, rakstu valodā tagadne un pagātne ir *dabūju*. Izloksnēs tai vietā tag. *dabuju*, *dabūnu*, *dabuīnu*, *dabuonu*, *dabuoju*, *dabiju*, pag. *dabuju*, *dabuoju*, *dabiju*, *dabavu* FBR XIII 92 u. c., inf. *dabūt* (Treilādam), *dabuit*, *dabuot*, **dabit*.

απ) Par tagadnes formām vispāri

486. §. Dažas ide. valodas liek domāt, ka pirmvalodā *o*-celmu beigās *o* mijās ar *e*, turpretī baltu valodās tagad redzams *a* < ide. *o* ne tikai daudzsk. I personā (piem., lei. *liēkame*, la. *liekam*, pr. *giwammai* kā gr. *λείπομεν*, go. *leiham* u. c.), bet (vispārinājuma rezultātā) arī daudzsk. II personā (piem., lei. *liēkate*, la. *liekat*, sal. arī sav. alem. *berat* blakus gr. *λείπετε*, go. *leihiþ* u. c.) un III personā (piem., pr. *polinka*, lei. *liēka*, la. *liek* ar refleksīvo *liekas* blakus go. *leihiþ* u. c.), kamēr slavu valodās *e* no daudzsk. II personas ieviesies arī daudzsk. I personā.

Daudzās izloksnēs *o*-celmu indik. daudzsk. II p. beidzas — tāpat kā imperatīvā — ar *-iet*, šur tur (piem., FBR XI 43, XII 21) — ar *-ait*, un *ā*-celmu indik. daudzsk. II p. — ar *-ait* resp. *-iet*. Šās formas ar *-iet* resp. *-ait* ir laikam pārņemtas no senā optatīva (> imperatīva); indikatīva nozīmi tās varēja iegūt sakarā ar to, ka formām ar *-at* (kā gr. formām ar *-ετε*) kopš laika gala bija ir indikatīva, ir imperatīva nozīme.

Bez droša izskaidrojuma paliek daudzsk. II p. ar *-et* (piem., *vedet*) ar indikatīva un imperatīva nozīmi dažās Austrumvidzemes izloksnēs.

487. §. Atsevišķi vēl jāpārrunā viensk. II un III p. forma no vismaz trīszilbju tagadnes celmiem ar *-āja*, *-uoja*, *-ēja*,

-ija. -j, kas atradās formas beigās pēc -i zuduma II personā un -a zuduma III personā, ir vēl paglābusies dažās Sēlijas izloksnēs līdz ar iepriekšēju gaŕumu, piem., // *meklēj* Neretā u. c. Citās izloksnēs, kur -j šais formās ir patvērusies, iepriekšējais gaŕums ir tagad saīsināts, piem., *meklej*, *runaj* (no kam, piem., Dundangā *meklē*, *runē*). Pārējās izloksnēs un rakstu valodā -j ir te zudusi (tā jau Adolfija gramatikā), piem., *meklē*, *runā*, *mēluo*, *svēti*. Pilno formu arī te rāda vēl atbilstošās refleksiīvformas, piem., *meklēja-s*, *meklējie-s* u. c.

XVI gadsimteņa tekstos šai gadījumā sastopamas gan formas ar -j, gan bez -j.

β) Nākotne

488. §. Rakstu valodā un vienā izlokšņu daļā ir vēl vecās formas, piem., *tapšu* = lei. *tāpsi*, *tapsi* = lei. *tāpsi*, *taps* = lei. *taps*, *tapsim* (izloksnēs arī *tapsam*, *tapsem*) = lei. *tāpsime*, *tapsit* (izloksnēs arī *tapsiet*, *tapsat*, *tapsait*, *tapset* u. c.) = lei. *tāpsile*.

Darina nāk. formas — tāpat kā lei. valodā — no infinitīva celma, piem., *būšu* (lei. *būsiu*) : *būt*, *iešu* : *iet*, *duošu* : *duot*, *rakšu* : *rakt*, *sēšu* : *sēt*, *liešu* : *liet*, *runāšu* : *runāt*, *mācišu* : *mācīt*. š resp. s priekšā līdzskaņiem *d*, *t*, *z*, s saknes beigās bija asimilējoties jāzūd. XVI un XVII gadsimteņa tekstos un vēl tagad dažās kursiskās izloksnēs sastop gaidāmās formas, piem., *vešu* (= lei. *vēsiu*) : *vest*, II p. *vesi* = lei. *vēsi*, *nešu* (= lei. *nešiu*) : *nest*. Augšzemn. izloksnēs šai gadījumā ir jauninājuma rezultātā radušies gaŕi šņāceņi resp. svelpeņi, skat. 117. §. Ar šo jauninājumu augšzemn. izloksnes atšķir, piem., nākotni *neššu* no pagātnes *nešu* (= lei. *nešiaū*). Pārējās izloksnēs un rakstu valodā starp *d*, *t*, *z* vai *s* (saknes beigās) un nāk. piedēkli ir *i*, piem., *nesišu* (II p. *nesīsi*), *vedišu*, *metišu*, *lauzišu*. Tā darinātas formas palīdz izvairīties no nākotnes un pagātnes resp. tagadnes formu sakrišanas (piem., nāk. un pag. *nešu*, *mešu*, nāk. un tag. *ciešu*) un no pārāk lielas atšķirības starp nākotni un tagadni (piem., nāk. *vešu* : tag. *vedu*). Šim nolūkam ir laikam (skat. FBR XII 176⁴²⁰) primārā verba nākotnes vietā likta attiecīgā iteratīvverba nākotne, piem., *kašu* (: *kast*, tag. *kašu* jeb *kasu*, pag. *kašu* FBR XII 83 jeb *kasu*) vietā — *kasišu* (: *kasīt*), *bešu* (: *best*, tag. *bēdu*) vietā — *bedišu* (: *bedīt*) utt. Un ja, piem., blakus tagadnei *bēdu* bija pasākts lietāt nākotni *bedišu* (no *bedīt*), tad pēc tāda parauga arī, piem., blakus tagadnei *vedu* varēja rasties jauna nākotne *vedišu* (jau visvecākajos tekstos). Vidzemes vidiē un

⁴²⁰ [Šai izdevumā III 2, 65 sk. — V. D.]

rietumos (skat. arī FBR III 49, IV 60, 93, VIII 73, XI 44, 77, XIV 65, 94, XV 70, XVI 164) ir nākotnes formas ar *-īšu* (blakus vecajām formām!) arī no tādiem primāriem vārdiem, kam sakne nebeidzas ar *d, t, z* vai *s* (piem., *lijis* = *līs*, *nācišu* = *nākšu*, *pļāvis* = *pļaus* u. c. ar pagātnes saknes formu *-ī-* priekšā); tādas formas gadās arī XVI gadsimteņa tekstos, tikai paliek nezināms, vai tās ir tautā noklausītas vai pašu (svešautiešu) autoru nepareizi dari-//nātas. No *būt, iet, duot* ir pazīstamas tikai vecās formas *būšu, iešu, duošu* (pagātnes formas *biju, gāju, devu* te pārāk atšķiras ar savu saknes formu!).

189

489. §. Nākotnes piedēklis *-sjo-*, uz kuŗu norāda lei. *tāpsiu*, la. *tapšu* u. c., ārpus baltu valodām ir konstatējams gluži droši tikai āriešu valodās, piem., skr. *dāsyāmi* «došu», av. *vaxšyā* «runāšu» u. c. Āriešu valodās visām nākotnes formām celms beidzas ar senā *-sjo-* refleksu, bet lei. un latv. valodā nākotne pa laikam — atskaitot tikai divdabi — ir lokāma kā tagadnes i-celmi; ka slavu valodās šai ziņā ir bijis tāpat kā baltu valodās, uz to it kā norāda sensl. divdabīš *кышамрею*. Vai latv. valodā bez piedēkļa *-sjo-* un *-si-* ir bijis arī *-s-*, nav droši nosakāms; par lei. valodu šai ziņā bez Le. Gr. 677. § arī Pisani IF XLIX 127 skk. un Stangs NTS V 82 skk.

Atskaitot tikai nedaudzus izņēmumus, piem., av. (aktīvo divdabi) *būšyant-* (sal. lei. *būsiu*, la. *būšu*), āriešu valodās saknes zilbe nākotnes formās ir pilnpakāpē, un tā tas varētu senāk būt bijis arī baltu valodās. Ka lei. un latv. valodā tagad nākotni darina no infinitīva celma, var būt vēlākas attīstības rezultāts.

490. §. Ar «pabeigtas nākotnes» (fut. exactum) nozīmi lieto pagātnes divdabju savienojumus ar verba *būt* nākotnes formām; piem., *kad visi būs sanākuši, tad ķersimies pie darba. kad viss būs padarīts, tad iesim uz māju.*

Palīgteikumos var arī (perfektīvu verbu) vienkāršajai nākotnei būt pabeigtās nākotnes nozīme, piem., *kad paēdišu, tad iešu pie darba.*

γ) Pagātne⁴²¹

491. §. Baltu pagātnes formām pamatā ir verbu celmi ar *-ā* un *-ē*; sal. ar tiem lat. *eram* «biju» u. c. un gr. aoristus ar *-ην*.

Tagadējās pagātnes fleksijas paraugi: *jutu* (tagadne *jūtu* = lei. *juntū*) = lei. *jutaū*, *nesu* (tagadne *ņesu* = lei. *nešū*), dial. *nešu* = lei. *nešiaū*, *juti* = lei. *jutaī*, *nesi* = lei. *nešeī*, *juta* = lei. *jūto*, *nesa*, dial. *nese* (= lei. *nešē*), *jutām* =

⁴²¹ Par to arī E. Zandbachs (Sandbach) Die indog. zweisilb. schweren Basen und das balt. Präteritum (Heidelberg, 1930) un Frenkelis IF LI 140 skk.

lei. *jūtome*, *nesām*, dial. *nesēm* (= lei. *nēšēme*), *jūtāt* = lei. *jūtote*, *nesāt*, dial. *nesēt* (= lei. *nēšēte*).

492. §. Pagātnes *ā-* un *ē-*celmu lietāšanā ir saskatāma zināma likumība. Blakus tagadnes *sto-*celmiem un *o-*celmiem ar iespraustu nāseni leišu valodā pa laikam, latv. valodā vienmēr ir *ā-*celmi pagātnē; *-ā* ir arī vienmēr aiz tieši iepriekšējas *j* (piem., III p. *sēja* = lei. *sējo*). Turpretī tagadnes *jo-*celmiem, kam *-i-* seko tieši aiz *au* vai aiz // līdzskaņa, lei. 190 un latv. valodā pa laikam atbilst pagātnes *ē-*celmi. Latv. valodā ir tikai šādi izņēmumi: *arā-* (: tag. *aru* = lei. *ariū*, pag. *ariaū*), *kalā-* (: tag. *kaļu* : lei. *kalū*, pag. *kal(i)aū*), *malā-* (: tag. *maļu* : lei. *malū*, pag. *mal(i)aū*), dial. *barā-* jeb *bārē-* (: tag. *baru* jeb dial. *baru* : lei. *bar(i)ū*, pag. *bar(i)aū*). Saknēm ar divējādu tagadni var būt arī divējāda pagātnē; tā, piem., dial. III p. *muōdēs* (: tag. *muōžas*) un *muōdās* (: tag. *muōstas*). — Sarežģītāks ir pag. *ā-* un *ē-*celmu sadalījums blakus tag. tīrajiem *o-*celmiem; te lei. valoda dažkārt atšķiras no latv. valodas un nesaskan vienmēr savā starpā arī lei. izloksnes. Latv. valodā šādiem tag. celmiem atbilstošie pag. celmi ar *i*, *u* vai (baltu) *a* saknē vienmēr beidzas ar *-ā*, kamēr lei. valodā — it sevišķi aiz nāseņiem un plūdeņiem un izloksnēs arī dažos citos gadījumos — ir te arī *ē-*celmi. Tās pašas saknes paralēlcelmi ar *i* vai *ā* saknē arī latv. valodā beidzas ar *-ē*, piem., dial. *minē-* (citur *minā-*) : tag. *minu*, dial. *āvē-* (citur *avā-*) : tag. *aunu*. Ja saknē ir *e*, tad tīrajiem tag. *o-*celmiem atbilstošie pag. celmi pa laikam beidzas ar *-ē* (piem., *vedē-*, *nesē-*), atskaitot vienīgi intransitīvo *degā-* un dial. *tēkā-*; no trans. un intrans. *cept* pa laikam *cepē-*, bet izloksnēs ar intrans. nozīmi arī III p. *-cepa* Pas. III 478, IX 322. Intransitīvi ir arī pag. celmi *bēgā-*, *sēdā-* (blakus transītīvajiem *ēdē-* un *jēmē-*), *sākā-* (bet *nācē-*), *augā-* un *dzievā-*.

493. §. Paglābušies ir pag. *ē-*celmi (blakus *ā-*celmiem) tekstos līdz XVII gads. vidum un vēl tagad Kursas dienvidrietumu stūrī un augšzemn. izlokšņu lielākajā daļā. Rakstu valodas apgabalā uz senu *ē-*celmu fleksiju norāda vēl *c* resp. *dz* saknes beigās (piem., *braucu*, *kliedzu*) un *e* resp. *ē* šaurums saknē (piem., *vedu*, *ēdu*); pēc šādu bijušu *ē-*celmu parauga tagad rakstu valodas apgabalā ar šauro *ē* arī *bēgu* (izloksnēs vēl pa vecam: *bēgu*) un *sēduos* (izloksnēs vēl pa vecam: *sēduos*). Var domāt, ka vispirms pēc tādu formu parauga kā I p. *brauci*, *kliedzi* utt., kur personas galotnes priekšā ir visās formās tas pats līdzskanis, arī pārējos *ē-*celmos viensk. I personā ieveda *-u* priekšā to pašu līdzskani, kas bija galotnes priekšā citās formās; tā tad, piem., *vedu* (pa vecam: *vežu* = lei. *vedžiaū*), *cietu* (pa vecam: *ciešu* = lei. *kenčiaū*) ar to pašu *-d-* resp. *-t-* kā II p. *vedi*, *cieti* utt. Ar to

dažkārt radās derīga starpība starp tag. viensk. I p. (piem., *ciešu* = lei. *kenčiū*) un pag. viensk. I p. (piem., *cietu*; pa vecam: *ciešu*). Kad tādā kārtā viensk. I un II personā bija zudusi starpība starp *ē*- un *ā*-celmiem, tad varēja arī pārējās formās ieviesties *ā*-celmu izskaņa; piem., *cietu*, *cieti*, *cieta* (pa vecam: *ciete*), *cietām* (pa vecam: *cietēm*), *cietāt* (pa vecam: *cietēt*) kā, piem., *kritu* (= lei. *kritaū*), *kriti*, *krita* (= lei. *krito*), *kritām* (= lei. *kritome*), *kritāt* (= lei. *kritote*) u. c. //

191 494. §. Pagātnes saknes forma. a) Tagadnes tīrajiem *o*-celmiem atbilst pagātne ar to pašu saknes formu (piem., *sita-m* : *sitā-m*) vai arī ar citādu patskaņa pakāpi (piem., *lieka-m* : *likā-m*). Vienāda saknes forma pagātnē un tagadnē ir latv. valodā, pirmkārt, vārdiem ar *e* tieši troksneņu priekšā (piem., *dēg* : dial. *dēga*), otrkārt, vārdiem ar *ē*, *ā*, *au*, *u* vai *i* tagadnes saknē. Pārējos gadījumos pagātne saknes vokālismā atšķiras no tagadnes. Zudumpakāpes *i* ir pagātnē blakus tagadnes *e*-skaņai *l*, *r*, *n*, *m* un tautosillabiska *i* priekšā; te jāmin arī pag. *vīru* (blakus tag. *vērdu*). Izņēmums šai ziņā ir vienīgi pag. *jēmu* vai *ņēmu* (blakus tag. *jēmu* resp. *ņēmu*), kur *ē* laikam ienācis no senā perfekta, sal. go. *nēmum* «jēmām». *ē* ir arī pagātnē *j* priekšā (blakus tag. *e*), piem., *lēju* : tag. *leju*.

b) Tagadnes *sto*-celmiem un *o*-celmiem ar iespraustu nāseni atbilst pag. *ā*-celmi ar to pašu patskani kā tagadnē. Pagātnes celms *bridā-* (: *brist*) īsti nepieder pie tag. celma *brenda-* > la. *brieda-*, bet pie senāka tag. celma *breda-*, ko vēl rāda lei. *bredū*.

Blakus tag. *no*-celmiem ir pa laikam tāda pagātne, kāda atbilst tās pašas saknes tagadnes paralēlformai, piem., *skrējā-* : tag. *skrienu* jeb *skreju*, *šuvā-* : tag. dial. *šūnu* jeb *šuvu* (rakstu valodā: *šuju*), *līdā-* : tag. *lienu* jeb *liedu* utt.

c) Tagadnes *io*-celmiem atbilstošās pag. formas. Tai grupā, ko reprezentē, piem., *cēlē-* (tag. *ceļa-*, inf. *celt*), *dzērē-* (tag. *dzeļa-*, inf. *dzert*), *vērē-* (tag. *veļa-*, inf. *vert*), *pērē-* (tag. *peļa-*, inf. *pert*), *vēmē-* (tag. *vemja-*, inf. *vemt*), vecākās formas ir savu *ē* pag. saknes zilbē laikam pārjēmušas no senā perfekta. Šā *ē* intonācija pa laikam saskan ar piederīgā infinītīva intonāciju. Pēc tādiem (ar *ē*) paraugiem baltu valodās varēja rasties arī citas pag. formas ar garu saknes patskani blakus tag. *io*-celmiem ar īsu saknes patskani; tā, piem., *šķirē-* (tag. *šķīra-*, inf. *šķirt*), *šķilē-* (tag. *šķīļa-*, inf. *šķilt*), *vilē-* (tag. *viļa-*, inf. *vilt*) u. c. un *būrē-* (tag. *buļa-*, inf. *buirt*), *kūlē-* (tagad. *kuļa-*, inf. *kuļt*), *stūmē-* (tag. *stumja-*, inf. *stumt*) u. c.

d) Sekundārs ir garums saknē arī pag. celmā *lēcē-* u. c. 447. § b blakus īsumam tag. celmā *lēca* u. c.; uz sekundārumu

norāda arī šā ē cirkumflektējums. Tā kā citur pagātnē un infinitīvā ir tas pats saknes vokālisms, tad no pag. celma *lēcē-* u. c. ē ir ieviesies arī infinitīvā (*lēkt* u. c.). Kad šā tipa verbu pag. saknes zilbē analogiski radās gaŕums, šo jauno gaŕumu intonēja, jādoma, tāpat kā paraugformas, no kuŕām pārjēma ē, jo tāda tipa saknēm kā *lek-* pašām nav savas intonācijas (runātāju apziņā). Paraugformu ē ir tā tad bijis cirkumflektēts. Pēc *ļecu* : *lēcu* : *lēkt* u. c. parauga ir tad laikam radies cirkumflektētais gaŕums pag. un infin. saknes zilbē arī tiem verbiem // ar tagadnes *io*-celmu, kam saknē bija cits kāds 192 *išs* patskanis troksneņa priekšā, piem., veclatv. *pušu* (= lei. *pučiū*; tagad tai vietā jauninājums *pūšu*) : *pūtu*, *pūst*, jeb lei. *vagiū*, *vogiaū*, *vōgti* «zagt».

e) Pagātnē ir ā blakus tagadnes (baltu) *a* verbiem *kārt* (pag. *kārē-* : tag. *kaŕa-*) un *aizkārt* (pag. *aizkārē-* : tag. *aizkaŕa-*); gaŕums pagātnē arī te var būt ienācis no tādiem paraugiem kā, piem., *dzērē-* : *dzeŕa-* : *dzerť* u. c. Turpretī citiem tāda tipa (kā *kaŕu*) verbiem pagātnē gaŕuma nav nekur vai tikai vienā izlokšņu daļā: *bārē-* (inf. *bārt*) blakus dial. *barā-* (lei. *baro-* jeb *barē-*) : tag. *baŕa-*, lei. *bar(i)a-*; la. *arā-* (inf. *art*), lei. *arē-* un dial. *órē-* : tag. la. *aŕa-*, lei. *aria-*; la. *kalā-* (inf. *kalt*), lei. *kalo-* un *kalē-* : tag. la. *kaŕa-*, lei. *kala-*; la. *malā-* (inf. *maľt*), lei. *malo-* un *malē-* : tag. la. *maŕa-*, lei. *mala-*. Te mums varbūt ir darišana, no vienas puses, ar seniem pagātnes ā-celmiem (*arā* un varbūt *barā-*), no otras puses, ar seniem tagadnes *o*-celmiem (*kala-*, *mala-* un varbūt *bara-*).

f) Kā radušies tādi pag. celmi kā, piem., *blāvē-* (= lei. *blióvė-*), *kāvē-* jeb *kavā-* (= lei. *kóvė-* resp. *kavo-*), *jāvē-* (= lei. *jóvė-*) jeb *javā-* u. c. blakus tag. celmiem *blāūja-*, *kaūja-*, *jāuja-*⁴²² u. c., nav droši nosakāms.

Visiem pārējiem tagadnes *io*-celmiem atbilst pag. formas ar to pašu vokālismu kā tagadnē.

495. §. Pagātne verbiem *būt*, *iet* un *duot*. a) *biju* no celma *bijā-*, kas varbūt ir radies latv. valodā senāka *bi-* vietā, uz ko it kā norāda lei. dial. *bīt(i)* «bija» (kur *i* varbūt neuzsvērtā izrunā no *i*) un sensl. daudzsk. I p. *виѣмъ* un viensk. II un III p. *ѣи*. III personai pilnās formas *bija* vietā ļoti bieži arī *bij*, *bī* vai *bi* (jau pirmajos tekstos); vai šis *bī* ir tiešs pirmbaltu **bi(t)* turpinājums vai *bija* saīsinājums, paliek nezināms. Dispositio imperfecti (Königsberger Studien I 207) sniedz *biju* vietā arī *buvu* (= lei. *buvaū*), no kam var būt radies dažu augšzemn. *byvu*. Pirmajos latv. tekstos blakus pag. celmam *bijā-* pa laikam ir divdabja celms *būvus-*, un vēl kādā pasakā Pas. III 367 sk. ir blakus *bi* «bija» un *buis* «bijis», kas var būt

⁴²² [jaut «mischen, einrühren (maisīt, iejaukt [miltus])» ME II 104. — V. D.]

radies no *buvis* (= lei. *būves*); no tam varbūt izriet, ka pag. celms *buvā-* ir jauninājums, kas piedarināts blakus divdabja celmam *buvus-*. Dažās izloksnēs ir *bijā-* resp. *buvā-* vietā dažādi skaidrojams *bujā-*.

b) La. pag. celms *gājā-* (: inf. *iet*) ir varbūt sena aorist-celma *gā-* pārveidojums; sal. skr. *ágāt* un gr. *ἔβη* «gāja». Saknes forma *gā-* ir arī formās *gātis* «bišu skrejcaurumi», *gātnieks* «klaidonis» un lei. dial. *góti* «iet». III p. *gāja* vietā ir izloksnēs arī *gā-* //

193 c) La. *devu* (celms *devē-*) atbilst lei. dial. *deviaū* (arī Tiž. II 17 un Otremskim Narz. Twer. I 135 un 368); lei. rakstu valodā tai vietā *daviaū*. Ka arī latv. valodā ir bijis pag. celms *davē-*, uz to norāda atvasinājums viensk. ģen. *davībes* «devīguma» LLD II 28₂₄. Ar lei. un la. *dav-* ir laikam jāsālīdzina gr. dial. *δοφεω* «dot». Sākumā baltu valodās laikam bija pag. celms *davē-* blakus divdabja celmam *devus-*, skat. 539. §.

496. §. Pagātnes formas blakus vismaz divzīlbu infinitīviem ar *-uōt*, *-āt*, *-ēt* vai *-īt*. Rakstu valodas apgabalā šādiem verbiem dabū pag. celmu pievienojot infinitīva celmam *-jā-*. Tā tad, piem., ne tikai pag. *luōžājā-* (= lei. *lāndžiojo-*), *sargājā-*, *dziēdājā-* (= lei. *giedójo-*), *aūklējā-* (= lei. *āuklējo-*), *ticējā-* (= lei. *tikējo-*), *tecējā-* (= lei. *tekējo-*), *rāmijā-* (= lei. *rómyjo-*) blakus tag. *luōžāja-*, *sargā-*, *dziēda-* jeb dial. *dziedi-*, *aūklēja-*, *tica-* jeb dial. *tici-*, *tēka-*, *rāmija-*, un inf. *luōžāt*, *sargāt*, *dziēdāt*, *aūklēt*, *ticēt*, *tecēt*, *rāmit*, bet arī, piem., *mēluojā-* (: lei. *melavo-*) un *sacijā-* (: lei. *sakē-*) blakus tag. *mēluoja-* un *sakā-* un inf. *mēluot* un *sacit*. Tādiem pag. celmiem kā *luōžājā-* un *aūklējā-* par paraugu varēja noderēt tādi primāro verbu pag. celmi kā *rājā-* (: tag. *rāja-*, inf. *rāt*), *sējā-* (: tag. *sēja-*, inf. *sēt*) u. c., un *luōžājā-*, *aūklējā-* u. c. savukārt varēja būt par paraugu pag. celmiem *sargājā-*, *dziēdājā-*, *ticējā-*, *tecējā-*, *rāmijā-* u. c. un beidzot arī latv. valodas jauninājumiem *mēluojā-*, *sacijā-* u. c.

Var puslīdz droši domāt, ka, piem., la. *sacijā-* ir jaunāks nekā lei. *sakē-*, jo *sacijā-* ir viegli izskaidrojams kā jauninājums (pēc *rāmijā-* u. c. parauga) senāka **sacē-* vietā, bet lei. *sakē-* būtu grūtāk saprotams kā jauninājums kāda **sakyjo-* vietā.

Vecāks ir laikam arī lei. *melavo-* nekā la. *mēluojā-*; ar lei. *ūbagavo-* (: inf. *ūbagauti*) sal. lei. *šavo-* (: inf. *šauti*) un sensl. inf. *милова-ти* (: tag. *милоуѣ*). — Vienā izloksņu daļā, piem., FBR VII 148, VIII 136, IX 109, XII 87, XIII 93, XV 45 un 189, XVII 67, ir vēl paglābušies pag. celmi ar *-avā-*, piem., *mēlava* «meloja».

497. §. Saliktas pagātnes formas. Saliktu perfektu darina pievienojot verba *būt* tagadnes formām pag. aktīvo divdabi (piem., *esmu strādājis*), un saliktu plūskvamperfektu — to pašu divdabi pievienojot verba *būt* pagātnes formām (piem., *biju strādājis*).

d)⁴²³ Modi

498. §. Bez indikātīva, kuŗa laika formas ir jau pārrunātas un kuŗa nozarojums ir dēbitīvs, latv. valodā tagad vēl ir imperātīvs, kondicionālis un relatīvais mods (atstāstāmā izteiksme). //

a) Dēbitīvs

499. §. Dēbitīvu darina savienojot *jā-* ar tag. III p.; tikai no 194 *būt* dēbitīvs pa laikam ir *jābūt* (izloksnēs arī *jāir*, piem., Pas. IV 321 un FBR XI 112, un *jābūn*, piem., FBR VII 149, XII 87, XV 186, XVII 68), kur *-būt* laikam ir infinītīvs. Personu, kam nākas veikt verba izteikto darbību, apzīmē datīvs. Nākotnē pievienojas *būs*, pagātnē — *bija*, kondicionālī — *būtu*; tagadnē — tikai retumis *ir*. Tā tad, piem., *man (viņam) (ir) jābrauc; man nav jābrauc; tev (jums) bija jābrauc; mums nebūtu jābrauc; viņiem būs jābrauc*. Priedēkli novieto starp *jā-* un verbu, piem., *man jāaizbrauc*.

Darbības objekts ir rakstu valodā nōminātīvā (izloksnēs — arī akuzātīvā); piem., *mums jāpļauj rudzi*; nōminātīvā ir sastopams arī no dēbitīva atkarīga infinītīva objekts; piem., *mums jāiet rudzi* (parasti: *rudzu*) *pļaut*. Bet arī rakstu valodā kā dēbitīva objektu sastop I un II personas vietniekvārdu akuzātīvu, piem., *man tevi jāaicina* (Cempos dzirdēts). *tev mani būs jāaprok* Pas. XIII 348 (blakus *vecajam būsuot viņa jāapruok* turpat); tomēr arī nōminātīvu, piem., *tad tu man arī būsi jākuopj* Pas. VIII 301.

Vecākajos tekstos un izloksnēs (piem., FBR IX 154, XII 42) teikums, piem., *man nav jāēd* nozīmē ne tikai «neesmu spiests (man nav vajadzības) ēst», bet arī «man nav ko ēst»; beidzamajā gadījumā vienā augšzemn. daļā *jā-* vietā lieto *ju-*.

Sis dēbitīva *jā-* ir laikam senā relatīvpronōmena celma *io-* viensk. ģenitīvs; tas pats locījums (jeb nek. k. daudzsk. nōm. resp. ak.?) ir laikam arī dial. *jā-*, piem., FBR XVI 139. Tāmn. *jā-* (piem., FBR V 104, VII 28, 47, VIII 126, XIII 75, 79) ir vai nu senais nek. k. viensk. nōm. resp. ak., vai radies proklizē no *jā-*, kad vēl uzsvēra verba sakni. Proklizē ir radies arī dial. *ju-* no

⁴²³ [Pirmpublicējumā: e). — V. D.]

viensk. ak. vai instr. *juo; sal. *labs juoēd* (= *kuo ēst*), *labs juodzer* (= *kuo dzert*) IMM 1936 I 400 un augšzemn. *tev byus viņu jūnas* (pareizi?) Pas. XIII 221. Tagad šo *jā-* izrunā ar galveno akcentu, jo saliktniem latv. valodā mēdz uzsvērt pirmo zilbi.

β) Imperatīvs

500. §. Imperatīva viensk. II p. ir latv. valodā tagad vienmēr identiska ar tag. indik. viensk. II p., piem., *cel, celies, tici, saki, strādā*; sal. lei. izlokšņu imperatīva formas *vedi* > *ved* jeb *vedž, imi, sāka, kēli-k* jeb (LIT IV 269) *kelies* u. c.; piemērus min arī Arumā Lit. Mund. 58, 61, 68. Lei. un latv. formas bez *-i* visas var būt radušās no formām ar *-i*.

501. §. Arī imper. daudzsk. II p. ir tagad latv. izlokšņu lielajā vairumā identiska ar tag. indik. daudzsk. II p. un beidzas *o*-celmiem ar *-at, -iet, -ait, -it* vai *-et, ā*-celmiem — ar *-āt* vai *-ait* resp. *-iet*, // *i*-celmiem — ar *-it*, sal. lei. imper. daudzsk. II p. *regite* Lit. Mitt. V 233. Formas ar *-at* (*o*-celmiem), *-āt* (*ā*-celmiem) un *-it* (*i*-celmiem) ir reizē vecas indik. un imper. formas, sal. skr. *bhārata* «nesiet», gr. *φέρτε* «nesat, nesiet», go. *nimiþ* «jemat, jemiet» u. c. Vecs imperatīvs ir laikam arī la. dial. *eite*, sal. lei. *eite* (ar indik. un imper. nozīmi), lat. *ite* «ejiet», skr. *éta* u. c. Turpretī formas ar *-iet* ir indikātīva nozīmi dabūjušas tikai vēlāk; sākumā tās laikam bija optātīvi ar *ie* < *ei*, tāpat kā lei. dial. imperatīvi *jojiet, vedziet* «vediet» Lazūnos Jablonskio raštai I 132, sal. pr. edeitte u. c.; pavisam izolēta un rakstu valodai sveša ir daudzsk. I p. forma *kāpiem* «kāpsim!» IMM 1933 II 285, sal. lei. dial. *pašokiemo* Tiž. III 433 u. c.

Seni optātīvi ir laikam arī la. formas ar *-ait* (*ā*-celmiem) un lei. dial. formas ar *-ait(e)*.

Glūka bībeles tulkojumā vēl pa laikam formas ar *-at* resp. *-āt* ir indikātīvi, formas ar *-iet* resp. (*ā*-celmiem) *-ait* — imperatīvi. Dažās Latgales izloksnēs, piem., FBR VI 44, X 35, XI 137, XIII 56, vēl tagad šķir imperatīvu no indikātīva, un to ieteic darīt arī rakstu valodā.

502. §. Ar imperatīva daudzsk. I p. nozīmi pa laikam lieto nākotnes daudzsk. I personu, piem., *iesim*; tai vietā arī *eima* (= lei. *eima*) un dial. *eime* (= lei. *eimē*). Tautas dziesmās ar imperatīva nozīmi sastop arī tagadnes (un dažkārt pat pagātnes) indikātīva daudzsk. I personai līdzīgu formu.

503. §. Imperatīva III personu dabū savienojot *lai* ar tagadnes (tautas dziesmās un Lazdonā FBR IX 154 arī pagātnes) indikātīva III personai līdzīgu formu, piem., *lai nāk!* Vecos tekstos (Mancelim u. c.) tagadējā *lai* vietā vēl ir *laid*,

kas var būt tikai verba *laist* imperatīva viensk. II personas forma; sal. formā un nozīmē līdzīgo kr. *нытъ*, mazkr. *hexaŭ*, arm. *t'ot*, alb. *tē* un igauņu *laze*; par to arī Kikerss Sprachw. Misc. VIII 7 sk. Sis pats *lai* (kā kursisms?) ir sastopams arī lei. izloksnēs ap Klaipēdu u. c. Pati verba forma te laikam ir «injunktīvs» (kā arī lei. *suka*, *mýli* u. c. «permisīvā» *tē-suka*, *te-mýli* u. c.) un dažkārt arī bez *lai* ir sastopama ar imperatīva nozīmi, piem., *parauj viņu Jupis!* lei. *rāuna tavē giltinē!* skat. arī FBR XI 187.⁴²⁴

γ) Kondicionālis⁴²⁵

504. §. Mums zināmās vecākās kondicionāļa formas rāda, piem., šāda leišu paradeigma: *sùktumbiau* (tikai vecos tekstos) «es grīeztu», II p. *sùktumbei*, III p. *sùktū*, daudzsk. I p. *sùktumbime*, II p. *sùktumbite*. *suktum-*, no kam III p. *sùktū*, ir identisks ar supīnu 526. §. Otra daļa — // no tās pašas saknes *kā būt* — ir varbūt optātīvs ar vecu patskaņu miju, pie kam viensk. II p. *-bei* var būt pirmbaltu *-b(i)ēs* pārveidojums (sal. senpersu *biyā* «lai ir»), un arī viensk. I p. *-biau* norāda uz senāku *-b(i)ē-*, kamēr daudzsk. (un divsk.) formās ir *-bi-*, kas var būt enklizē saīsināts no *-bi-*. 196

505. §. Latv. valodā sastopam otras daļas *-b-* vairs tikai vecos tekstos un austrumizloksnēs, kur ir viensk. I p. ar *-tub(u)*, II p. ar *-tub* jeb *-tib*, daudzsk. I p. ar *-tubem* un II p. ar *-tubet*; īsa *u* (starp *t* un *b*) laikam ienācis no III p. izskaņas *-tu* (= lei. *-tū*). Ar la. *-b* var salīdzināt lei. dial. *-b* daudzsk. I un II personā, piem., *turētumb*.

506. §. Blakus formām ar *-b-* ir citās izloksnēs paralēlformas ar *-m-*, piem., FBR VII 148, VIII 18, XI 113, XII 87, XIII 93 sk., XV 186, XVI 58, XVII 68, un proti viensk. I p. ar *-tum(u)*, II p. ar *-tum* (sal. lei. dial. *būtum* «tu būtu» u. c.) jeb *-tim*, III p. ar *-tum* (sal. lei. dial. III p. *būtum* u. c., arī Becenbergeram Lit. Forsch. 39¹), daudzsk. I p. ar *-tumēm* > *-tumēm* (sal. lei. dial. daudzsk. I p. *atrāstumēm*, *ařtumēm* u. c.) un II p. ar *-tumēt* > *-tumēt* (sal. lei. dial. daudzsk. II p. *pirktumēt(e)* u. c.) vai *-tum* (sal. lei. dial. daudzsk. II p. *sùktum* u. c.).

Par šo grūti skaidrojamo *-m-* skat. FBR XV 11⁴²⁶.

507. §. Izlokšņu vairumā un rakstu valodā tagad visu personu un skaitļu formas beidzas ar *-tu*. Daudzsk. I p. var beigties arī ar *-tum* (sal. lei. dial. daudzsk. I p. ar *-tum* vai *-tume*), un daudzsk. II p. (retumis) arī ar *-tut* (sal. lei. dial. daudzsk.

⁴²⁴ [Šai izdevumā III 1, 539 sk. — V. D.]

⁴²⁵ Par to arī P. Krečmers Glotta XVII 47 sk.

⁴²⁶ [Šai izdevumā III 2, 253. — V. D.]

II p. *galētute* Arumaa Lit. Mund. 56). Nīcā daudzsk. I p. beidzas ar *-tūm* (sal. lei. dial. daudzsk. I p. *keltūm* Tiž. I 278 u. c.) un II p. — ar *-tūt* (sal. lei. dial. daudzsk. II p. *žinotūt* u. c.).

508. §. Pagātnes kondicionāli darina savienojot minētās tag. kondicionāļu formas ar pag. akt. divdabi; *es būtu bijis* (vir. k.) jeb *bijusi* (siev. k.); *mēs būtu(m) bijuši* (vir. k.) jeb *bijušas* (siev. k.).

δ) Relatīvais mods (atstāstāmā izteiksme)

509. §. Atstāstot to, ko kas dzirdējis no citu mutes, leiši un latvieši lieto divdabjus; par to arī Lōmanis KZ LXIV 46 skk. Divdabis pie tam — aizstādams kādu «verbum finitum» — saskan kā predikāts ar savu subjektu locījumā (nōminātīvā), skaitlī un kārtā. Šāds atstāstījums var būt vai nu no kāda «verbum dicendi aut sentiendi» atkarīgs palīgteikums, vai arī bez kāda iepriekšēja verba kā neatkarīgs teikums.

Pie tam tagadnē lieto divdabi ar piedēkli *-nt-* (ne ar *-dama-*). //

197 510. §. Latv. valodā tā vēl vispāri lieto pagātnes divdabjus; piem., *kādam tēvam bijuši trīs dēli. uz reizi laiva rauta, rauta, kamēr ierauta vidū un apgāzta*. Tā kā šiem pag. divdabjiem arī bez kōpulas *ir* var būt arī pag. indikātīva nōzīme, tad atstāstāmajā izteiksmē pārprotamos gadījumos skaidruma labad pievieno kōpulai *ir* atbilstošo relatīvo *esuot*; piem.; *liepa esuot nuocirsta* LP III 37.

511. §. Turpretī nākotnē un tagadnē aktīvie divdabji saskan kā predikāts ar subjektu locījumā, skaitlī un kārtā vairs tikai vienā izlokšņu daļā un XVII gads. tekstos; piem., *tie tēvam lūdze, lai tas viņiem vēlus iet pasaulē; viņi tuo neveikli arī līdz jemsuoši*. Citās izloksnēs un rakstu valodā šai funkcijā divdabju nōminātīvu tagadnē un nākotnē aizstāj nelokāmā forma ar *-t(iēs)*; piem., *laudis tā sacīja: aiz priekiem es dzieduot; vēci priecājās: būsuot jauns arājiņš*.

Dažās izloksnēs tai vietā lieto nelokāmās formas ar *-m*; piem., *teic, neesam dieva lūgts* Mag. X 3, 84, sal. lei. *ēia nieko nēsama* u. c.

512. §. Dēbitīvā indikātīvam, piem., (*ir*) *jāsaka, būs jāsaka, bija jāsaka* atbilst relatīvās formas *esuot jāsaka, būsuot jāsaka, bijis jāsaka*; izloksnēs tai vietā arī (*esuot*) *jāsakuot, būsuot jāsakuot, bijis jāsakuot*.

Imperātīva II un III p. vietā indirektā runā liek *lai* ar atbilstošo tagadnes relatīvformu, piem., *lai nākuot* (tiešā runā: *nāc, nāciet vai lai nāk*).

Kondicionālim isti nav relatīvformu; piem., *viņš teica, ka viņš nāktu, ja varētu*.

Bet izfoksnēs kondicionāli netiešā runā dažkārt aizstāj ar formām ar *-tuot* resp. (FBR XIV 128) *-tus* vai formas *bij* savienojumiem ar tag. divdabi (skat. FBR VIII 106, IX 152, XII 89, XV 191, XVI 58, XVII 68, 158); piem., *ka viss... bij tēk[u]s* LP VI 940. *viņš bij gan nākuot, bet viņam nebijis uļas.*

e⁴²⁷) Verba kārtas (genera verbi)

513. §. Bez darāmās kārtas, kas jau ir pārrunāta, baltu valodās ir vēl jaundarināta salikta ciešamā kārtā (jeb pasīvs) un refleksīvformas, kas aizstāj bijušo «vidējo kārtu» (genus medium); par to arī H. Veltens Language VII 237.

a) Ciešamā kārtā

514. §. Citu valodu pasīvai izteiksmei latv. valodā ļoti bieži atbilst aktīvās formas, un labā valodā tā ir norma tos gadījumos, kur minēts arī darītājs; tā, piem., latīņu teikums *mortui ā vivis sepeliuntur* skan latviski: *dzīvie mirušuos apbedī*. Bet kur darītājs nav minēts, ir arī latv. valodā sastopamas (saliktas) pasīvas formas, kas rodas savie-//nojot verbu 198 *tapt* (= lei. *tāpti*), *tikt* vai *kļūt* ar pag. pasīvo divdabi; piem., *ar dziesmām guldīts kļūšu* (*tikšu* vai *tapšu*). *tiks tev labi aizmaksāts. pie kalēja netika būts.*

Parastākas ir perfekta (*esmu* + pag. pas. divd.), plūskvamperfekta (*biju* + pag. pas. divd.) un pabeigtās nākotnes (*būšu* + pag. pas. divd.) pasīvformas; piem., *nu (ir) visi kuoki nuocirsti. vēl nav ligts. nu jau (ir) iets diezgan.*

β) Refleksīvformas

515. §. Sākumā, kā vēl redzams slavu valodās, enklitiskais refleksīvpronōmens nostājās teikuma otrā vietā; sal. vēl tādus tautas dziesmu seniskus izteicienus kā, piem., *iz-sa gauži raudājuos* un vecleišu *visie-si tur išpažinti* Becenbergera BGLS 165. Tagad tas ir baltu valodās saaudzis ar piederīgo verbu vienā vārdā, pie kam saliktos verbos tas senāk visnotaļ nostājās starp priedekli un verbu, bet nesaliktiem vārdiem pievienojās beigās, tā ka verba pirmatnējā izskaņa vairs neatradās vārda beigās un sakarā ar to vairs netika saīsināta. Sekojošā pārskatā papriekšu būs runa par nesaliktiem vārdiem.

516. §. Visu *o-* un *i-*celmu viensk. I p. refleksīvforma beidzas ar *-uos* = lei. *-uos(i)*, piem., *vēlkuōs* = lei. *velkuōs(i)*, dial. *-miļuos* = lei. *mýliuos(i)*, *celšuos* = lei. *kélsiuos(i)*. Pēc tās parauga ar *-uos* (senāka *-aus* vietā) beidzas arī *ā-* un

⁴²⁷ [Pirmpublicējumā: f). — V. D.]

(pag.) *ē*-celmu viensk. I p., piem., *sakuōs* : lei. *sakaūs(i)*, *vilkuos* : lei. *vilkaūs(i)*, (pag.) *steidzuos* : lei. *steigiaus(i)*. — Gaŕums tieši priekš refleksīvā -s ir izlokšņu lielajā vairumā I auzti intonēts; tā arī pārējās refleksīvformās.

517. §. Visu *o*- un *i*-celmu viensk. II p. refleksīvforma beidzas (arī imperatīvā) ar -iēs = lei. -ies(i), piem., *velciēs* = lei. *velkies*, -mīlies = lei. *mýlies*, *celsies* = lei. *kélsies*. Pēc tās parauga ar -ies (senāka -ais resp. -eis vietā) beidzas arī *ā*- un (pag.) *ē*-celmu viensk. II p., piem., *sakiēs* : lei. *sakaīs*, *vilkieš* : lei. *vilkaīs*, *steidzieš* : lei. *steigeis*. Bet vecos tekstos un dažās izloksnēs vēl tagad tag. *ā*-celmi beidzas pa vecam ar -ais, piem., *sakaīs*.

518. §. Pag. III p. refleksīvforma beidzas *ā*-celmiem ar -ās = lei. -os(i), piem., *vilkāš* = lei. *vīlkos*, *ē*-celmiem, kur tie ir paglabušies, — ar -ēs = lei. -ēs(i), piem., *steidzēs* = lei. *steigēs*; kur *ē*-celmu vietā tagad *ā*-celmi (kā rakstu valodā), tur arī -ēs vietā — -ās: *steidzās*.

b) Tagadnes III p. refleksīvforma vairs tikai pamazā izlokšņu daļā beidzas pa vecam *i*-celmiem ar -is = lei. -is(i), *ā*-celmiem ar -ās = lei. -os(i) un *o*-celmiem ar -as = lei. -as(i), piem., -mīlis = lei. *mýlis(i)*, *sakāš* = lei. *sākos(i)*, *velkas* = lei. *velkas(i)*. Kur // *i*-celmu vietā tagad (i)*o*-celmi (kā arī rakstu valodā), tur arī -is vietā — -as. — *ā*-celmu -ās blakus *o*-celmu -as turas vēl kādā izlokšņu daļā; citur ir vispārināts vai nu -ās, vai -as.

c) Nākotnes III p. refleksīvā izskaņa -sis (piem., *vilksis*) = lei. -sis ir atrodama vairs tikai dažās izloksnēs, piem., FBR IX 109 un XII 22, citur un arī rakstu valodā (kā arī dažās leišu izloksnēs, piem., Gerullis—Stang 48) tai vietā jauninājums -sies (jau Mancelim). Rasties varēja tas blakus vecajam -sis sakarā ar to, ka infinitīvā un «ģerundijā» svārstījās starp -ies un -is.

519. §. Daudzsk. I p. refleksīvforma beidzas ar -miēs, II p. — ar -tiēs rakstu valodā, visās ležzemnieku un dažās augšzemn. izloksnēs, skat. 422. un 423. §. Citās augšzemn. izloksnēs tai vietā -mēs (= lei. -mēs) resp. -tēs (= lei. -tēs) vai arī -mās resp. -tās, skat. 422. un 423. §. Dažās augšzemn. izloksnēs, kā aizrāda Kauliņš FBR XII 8 skk., galotnes -mies, -ties ir vīr. kārtas, -mēs, -tēs siev. k.; skat. FBR XII 10⁴²⁸.

⁴²⁸ [J. Endzelīna parinde J. Kauliņa rakstam «Vīriešu un sieviešu kārtas dažādojums atgriežiniskos darbības vārdos». — V. D.]: Domāju, ka galotne -mies, kas bija ieviesusies no kaimiņu izloksnēm, ir ieguvusi vīr. kārtas nozīmi sevišķi tāpēc, ka tā atgādināja tādas vīr. kārtas formas kā piem. *ceļdamies* (nóm. pl.), un ka pēc tam arī galotni -tiēs sāka lietot vīr. kārtas nozīmē. Tam par labu runā J. Kauliņa minētais fakts, ka ar vīr. kārtas nozīmi lieto arī galotni -tēs; kārtas atšķirība radusies tā tad vispirms I personas forma.

520. §. Kondicionālī (kā arī supīnā) aktīvajai (visu personu) formai ar *-tu* atbilst refleksīvforma ar *-tuōs*; *-tuos* (kas aizstāj senāku **-tūs* = lei. *-tūs*) ir radies blakus *-tu* sakarā ar to, ka, piem., aktīvajam *velku* ir blakus refl. *velkuos*. Sal. lei. dial. III p. *skubytuos* LitMnd. I 184.

521. §. a) Saliktos verbos refleksīvpronōmenam pirmatnējā vieta bija starp priedēkli un verbu, kā, piem., vēl lei. formā *ap-si-velku* u. c.; latv. valodā tā vēl pa daļai kursiskajās un augšzemn. izloksnēs. Ka senāk tā bijis arī vidus dialektā, to rāda, piem., *iz-s-alkt*, *(sa)-s-kaisties*, *sa-s-tapt* u. c. (skat. arī FBR V 104), kur šis *-s-* vairs nav izjūtams kā refleksīvpronōmens; archaismu veidā vecā tipa refleksīvformas ir šur tur paglābušās arī vidus dialekta tautas dziesmās. Citādi jau pirmajos tekstos atrodami salikti verbi ar beigās (kā nesaliktiem verbiem) pievienotu refleksīvpronōmenu; sal. arī lei. dial. *supranta-si* u. c. un pr. etlāikusin «atturas» u. c.

Sākumā saliktiem verbiem bija, zināms, tikai viens refleksīvpronōmens: starp priedēkli un verbu, kā vēl tagad dažās izloksnēs. Vēlāk ir refleksīvpronōmens salikta verba beigās atkārtots (tas gadās arī leišu izloksnēs), tā Kursas un augšzemn. apgabala daļā, kur beidzamais tips ir vietām pirmatnējo formu pilnīgi izskaudis.

Iesprauž refleksīvpronōmenu arī aiz negācijas un dēbitīva *jā-*. — Ja verbam ir divi priedēkli, tad refleksīvpronōmenu mēdz likt aiz otra priedēkla, piem., augšzemn. pag. III p. *ipa-sa-zyņa* Pas. VIII 209. Ka blakus ir arī, piem., *ie-sa-pazīties*, tas izskaidrojams ar to, ka vienkāršais *-zīt* nav vairs lietājams, tā ka *pazīt* līdzinās nesaliktam verbam. //

b) Izloksnēs ar iespraustu refleksīvpronōmenu ir — kā lei. 200 valodā — arī verbālnoīmeni ar iespraustu refleksīvpronōmenu.

522. §. Enklitiskā refleksīvpronōmena forma. Iespraustu *-si-* (kā lei. valodā) atrod Evang. 1753, Kurzemes galējos dienvidrietumos u. c.; *s* (bez patskaņa) ir vārda beigās un kursiskajās un dažās augšzemn. izloksnēs arī vidū. Citur iesprauž tai vietā *-sa-* resp. *-za-*. Dignājā u. c. (skat. arī FBR VIII 17, XI 119, XII 39, 87, XIII 94, XVII 158) ir *-za-* aiz priedēkļiem ar *-z* blakus *-sa-* aiz pārējiem priedēkļiem, Alūksnē u. c. (skat. arī FBR VI 102, VII 149, IX 153, X 35, XI 137, XVII 142) — *-za-* aiz priedēkļiem, kas beidzas ar *-z* vai patskāni, blakus *-sa-* aiz priedēkļiem, kas beidzas ar nebalsīgu slēdzeni. Dažās latg. izloksnēs, piem., FBR VI 44, XIII 46, *-za-* gadās arī aiz nebalsīga slēdzeņa. Izloksnēs ar *-za-* varbūt senāk blakus priedēklīm *iz-* bija lietājama arī parāllēforma *is-*; kad vēlāk tur, piem., *isart* atmeta un paturēja tikai *izart* (pēc tam kad kādu laiku bija blakus lietājuši *isart* un *izart*), arī refleksīvverbos senā *isa-* (no *iz-sa* un *is-sa-*) varēja aizstāt *iza-*, un pēc šā *iza-* parauga varēja vēlāk ierasties arī *uza-* un *aiza-* (senākā *u[z]-sa-* resp. *ai[z]-sa-* vietā). Kad nu, piem., *uza-* varēja uztvert kā *uz-za-*, tad arī aiz patskaņiem *-sa-* vietā varēja iestāties jauninājums *-za-*, kamēr aiz nebalsīga slēdzeņa visilgāk turas *-sa-*. Šis *-sa-* (vecā *-si-* vietā) ir laikam radies —

saskaņā ar 40. § b — asimilējoties aiz priedēkļiem ar *ā* (*ap-*, *at-*, *pa-*, *sa-*, *pār-*, *jā-*) un vēlāk, kad vārda beigās *-si* bija pārvērties par *-s*, vispārināts.

La. *-si-* ir laikam identisks ar lei. *-si-*; šis *-si-* var būt viensk. dat. un radies no **sie* < **sei*, no kam laikam arī sensl. *cu* «sev». Tos gadījumos (sal., piem., lei. *apsīvelku*), kur **sei* bija uzsvērts, tas pārvērtās par **sie*, kas tad ir vispārināts; pēc tam ir šis **sie* neuzsvērtā pozīcijā saīsināts par *si*, kas tad ir vispārināts. Šim lei. un la. *si* ir arī akuzatīva nozīme kā kr. dial. *сачыцу* «sēžos» u. c.; par to arī Petersens Language VI 178. — Arī lei. valodā sastopamais *-s-* (*-si-* vietā) var būt pārņemts ir no vārda beigām, ir no tādām formām kā lei. *atsīlsēt*, *pāsēme* (< **pa-s(i)-ēmē*) u. c.

f) ⁴²⁹ Verbum infinitum (verba formas bez personas galotnes)

a) Infinitīvs

523. §. Infinitīvs pa laikam (rakstu valodā vienmēr) beidzas ar *-t*, piem., *zināt* = lei. *žinóti*, *vest* = lei. *vēsti*. Izloksnēs (skat., piem., FBR IV 60, VI 44, VIII 36, X 35, XI 45, XII 23, 57, 66, 87, XVI 58, 92, XVII 50, 69) ir arī formas ar *-ti*, kā rādās, visbiežāk *ēsti* un *dzeriti*, par ko arī Frenkelis Mélanges-Boisacq 377 sk. Atbilstošā refleksīvforma beidzas dažās izloksnēs ar *-tis*, bet izlokšņu vairumā un rakstu valodā ar *-tiēs*.

Latv. pirmvalodā, jādoma, bija divi galotnes: *-ti* un *-tie*; no *-ti* bija vēlāk jāiznāk *-t* un no *-tie* — *-ti*, kur galu galā *-i* ir arī atņemts; par to jāsalīdzina arī Meijē Bull. XXXII 191. //

201 524. §. Latv. pirmvalodas *-ti* = lei. *-ti* > *-t* (jau pirmajos tekstos) blakus refleksīvam *-tis* un pr. *-t*. Sis pirmbaltu infinitīvs ar *-ti* ir laikam bijis *t*-celmu viensk. dat. un lok.

Latv. pirmvalodas *-tie* = lei. dial. *-tie* (*t(i)*-celmu viensk. dat. izskaņa; sal. arī av. *mrūtē* «sacīt» u. c.) vai *-ti* < *-tie* (dažās lei. izloksnēs blakus *-t(i)* ir refleksīvs *-ties*, un, piem., lei. *vēsti* ar savu īso *e* it kā norāda uz senāku **vesti*) un slavu *-ti* (sal. uzsvara vietu, piem., kr. formā *вечу*); beidzamajā gadījumā mūsu priekšā laikam ir *ti*-celmu viensk. lok. ar *-tēt*.

Infinitīviem pamatā bijušo nōminālcelmu saknes zilbe sākumā bija *zudumpakāpē*, un vēl tagad zināmos gadījumos (blakus tagadnes *o*-celmiem) ir infinitīvi ar *zudumpakāpi* saknē, piem., *džimt* (lei. *gimtī*) : *džēmu*.

⁴²⁹ [Pirmpublicējumā: g). — V. D.]

525. §. Blakus tagadnes celmam *es-* baltu un slavu valodās infinitīvs ir darināts no saknes *bhū-*: la. *būt* (dial. *but*), lei. *búti*, pr. *boūt*, sensl. *быти*.

Blakus tagadnes *i-*, *ēio-* un dažiem *o-*celmiem ir — tāpat kā slavu valodās — no *-ēt(i)-*celma darināti infinitīvi; blakus tagadnes *āio-* un dažiem *ā-* un *i-*celmiem ir infinitīvi ar *-ât*, blakus tag. *ōio-*celmiem — infinitīvi ar *-uôt* un blakus tag. *ā-* un *iio-*celmiem — infinitīvi ar *-ît*.

β) Supīns

526. §. Vairs tikai vienā izlokšņu daļā ir vēl dzīvs supīns ar *-tu* (piem., *ēstu*), kas formāli atbilst lei. supīnam ar *-tū*, pr. infinitīvam ar *-tun*, slavu supīnam ar *-tъ*, lat. supīnam ar *-tum* un skr. infinitīvam ar *-tum* un īsti ir bijis kāda verbālnōmena (ar piedēkli *-tu-*) viensk. ak.; izlokšņu lielākajā daļā un rakstos tai vietā tagad lietā infinitīvu.

Blakus *-tu* būtu gaidāma refleksīvforma ar *-tūs* (= lei. *tūs*); tai vietā ir ieradies viegli saprotamais jauninājums *-tuōs*; piem., *nāc mazgātuōs*!

γ) Divdabji

527. §. Tag. pas. divdabis. To baltu un slavu valodās darina no tag. celma ar piedēkli *-mo-*; piem., la. *vēdams* (: daudzsk. I p. *vēda-m*) = lei. *vēdamas* un sensl. *ведомъ* la. *bařams* (: *bařa-m*) = lei. *bāriamas* un sensl. *беремъ*; la. *vajājams* (: *vajāja-m*) = lei. *vajójamas*; la. *lasāms* (: *lasā-m*) = lei. *lāsomas*; la. dial. *milims* (: *mili-m*) = lei. *mýlimas*.

Gadās arī refleksīvformas: *mazgājamās vieta*, augšzemn. *ī-sa-laižams* FBR XII 88. //

No verba *iet*: *ejams* (= lei. *ējamas*); izloksnēs arī *ietams*, 202 *eimams* FBR XI 112, XII 88, XV 41, *iemams*, *eitams*, *einums*, *ienams* FBR XI 131.

528. §. Šim divdabim ir, pirmkārt, tīri pasīva nozīme. Otrkārt, ar to izsaka, ka saknes apzīmētā darbība ir iespējama. Pie tam substantīvs, ar ko šis divdabis saskaņots, var būt, pirmkārt, darbības (lōgiskais) objekts; piem., *tievi kuoki viegli luokāmi*; *dzeřams ūdens*; *neizsakāms prieks* u. c.

Otrkārt, šis substantīvs apzīmē līdzekli darbības veikšanai, piem., *sitamais kuoks* (arī vienkārši: *sitamais*); *dzeřams trauks*; *jājam(ai)s zirgs*; sal. lei. *važiūojamasis arklīs* «braucamais zirgs» u. c., ko min Nidermanis IMM 1923, 856.

Treškārt, šis substantīvs apzīmē laiku, kad —, vai vietu, kur darbība notiek vai var notikt, piem., *dēramā diena; pļaujams laiks; ēdams galds; guļamā istaba* u. c.

Šis divdabis aizstāj tagad arī formas ar *-tins* 144. § a, piem., *kuopjams* «kas jākopj»; *man siens vēdams* (= jāved).

No intransitīviem verbiem darināts, šis divdabis neko neatšķiras nozīmē no tās pašas saknes divdabja ar *-nt-*; piem., *nākamā* jeb *nākuošā nedēļa*; (*pa*)*tikams* (lei. *tiņkamas*); *lipama sērga* (lei. *limpamā ligā*); *zināma sirds* (skat. FBR XVI 107⁴³⁰) u. c.

529. §. No šā divdabja ir lietājama arī nelokāma forma ar *-m*, refleksiīvi *-miēs*. Mancelis, piem., vēl raksta: *redz... nākamū* (viensk. ak.) Post I 141; tagad tai vietā: *rēdz nākam*. Jeb tautas dziesmā: *gaida bites atskrejamās* (tagad: *atskrejam*) BW 14148; *atradu... meitu ar bērziņu baļamuos* (tagad: *baļamiēs*).

Izloksnēs šās formas ar *-m* ir lietājamās arī netiešā runā (ar nōminātīva nozīmi); piem., *ritā tirgus ēsam* (= *ēsuot*); *teic, neēsam dieva lūgts*; *teic, viņš ēsam bagāts*; *eitam ilin labi* u. c., skat. arī FBR VI 64, VII 27, 53, XIII 79, XIV 51. Aiz *-m* šām formām te var būt zudis *-a*, un šai gadījumā tās īsti ir nek. k. viensk. nōm. resp. ak.; sal. lei. *čia jū stogas stiegijama*; *čia nieko nēsama* u. c.

Šo divdabju pasīvā nozīme izjūtama vēl, piem., tādos teikumos kā *gaidījis ķēniņa meitu atvēdam*. Bet tagad arī ar aktīvu nozīmi, piem., *es pametu bāleliņu kumeliņu sēgļuojam* BW 456, 2 var.

530. §. Tag. akt. divdabis ar *-dams*. Lei. un la. valodā ir sastopams no infinitīva celma ar piedēkli (baltu) *-dama-* darināts tag. akt. divdabis, piem., la. *būdams* (: inf. *būt*) = lei. *būdamas*, la. *vēzdams* (: inf. *vest*, tag. *vēdu*) = lei. *vēzdamas*, la. *milēdams* (: inf. *milēt*) = lei. *mylēdamas*. Šis *-dama-* ir laikam radies pievienojot 527. § minēto piedēkli tādiem tagadnes *d(h)o-*celmiem, kam ar infinitīvu bija vienāds saknes vokālisms. Ka tādi *d(h)o-*celmi senāk nav bijuši retums, rāda ar *-dēt*, *-dīt* un *-dināt* atvasinātie verbi. Tā, piem., lei. *pūdyti* un la. *pūdēt* jeb *pūdināt* ļauj iedomāties pirmbaltu tagadni **pūdō* (blakus infinitīvam **pūt(e)i*), sal. gr. πύθω «pūdeju». No tagadnes celma **pūda-* atvasinātais divdabis ar *-ma-s* varēja joprojām pastāvēt arī vēl tad, kad celma **pūda-* vietā iestājās *pūsta-* u. c., blakus *pūstant-* u. c.; tā kā blakus divdabja celmam *pūdama-* bija inf. **pūt(e)i* (un senais tag. celms **pūda-* bija jau zudis), tad runātājiem varēja rasties iespaids, ka *pūdama-* atvasināts (ar piedēkli *-dama-*) no infinitīva celma.

⁴³⁰ [Šai izdevumā III 2, 275. — V. D.]

Atskaitot vīr. k. viensk. nōminātīvu, piederīgās refleksi-
formas ir normāli darinātas: siev. k. viensk. n., piem., *kaū-*
damās < **kaudamā-si* (= lei. žem. *kaudamuos*), siev. k.
daudzsk. n. *kaūdamās* < **kaudamās-si* un vīr. k. daudzsk. n.
kaūdamiēs < **kaudamie-si* (= lei. *kaudamiesi*). Būtu gaidāms
te blakus vīr. k. viensk. n. **kaudamas* < **kaudamas-si*; bet šī
forma saskanētu ar akt. divd. siev. k. daudzsk. n., un tāpēc
varbūt tai vietā ir stājies jauninājums *kaūdamiēs* (tā dažkārt
ar *-damies* arī lei. valodā), kas varēja rasties ir sakarā ar to,
ka siev. kārtā abu skaitļu nōm. skan vienādi, ir pēc līdzīgi
lietājamo «ģerundiju» parauga, kas beidzas ar *-ies* 535. §.

531. §. Divdabis ar *-dams* nav lietājams kā adjektīvs vai
atribūts, bet kā ar subjektu skaitlī un kārtā saskaņots adver-
biāls apzīmējums verbam (ar personas galotni), norādīdams
uz kādu norisi, kas kaut kā attiecas uz verba (ar personas
galotni) izteikto darbību (pa lielākai daļai tai vietā ir iespē-
jama arī nelokāmā forma ar *-t* 535. §); piem., *viņš aizgāja, ne*
vārda nesacidams.

Šis divdabis var arī aizstāt verbu ar personas galotni, proti
jautājamus teikumus, kas sākas ar jautājamu vietniekvārdu vai
adverbu, un vispārināmos relatīvteikumus; piem., *kur brauk-*
dami (var.: *braucat*) *siki putni?* BW 2671 var. *dari kuo dari-*
dams, apduomā galu!

532. §. Tag. akt. divd. ar (pirmbaltu) *-nt-*. Šis no
tagadnes celma darināmais divdabis ir latv. valodā stipri pār-
veidots. Tag. *o*-celmu divdabjiem bija baltu pirmvalodā celma
beigās ide. *-ont-* reflekss. Šis ide. *-ont-* baltu pirmvalodā
fōnētiski sakrita ar *-ānt-*, ar ko beidzās tag. *ā*-celmu divdabju
celms, pārvērzdamiēs par *-ant-* (ko redzam vēl lei. un pr.
valodā), no kam la. *-uot-*. Lei. un pr. valodā paglābtais *-int-*
tag. *i*-celmu divdabju celma beigās ir latv. valodā pārvērties
par *-it-*. — Vīr. un nek. k. celmam ar *-nt-* jau kopš senlaikiem
bija blakus siev. k. celms ar *-ntiā-*: (viensk. nōminātīvā) *-nti*.
Šā siev. k. *-ntiā-* // ietekmē baltu un slavu valodās vīr. un 204
nek. k. *-nt-* ir locījumu lielākajā daļā pārveidots par *-ntiō-*. Un
latv. valodā tagad — lietājot šo divdabi kā atribūtu — var
visus locījumus darināt vīr. kārtā no celma ar *-tiō-* > la. *-ša-*,
siev. kārtā — no celma ar *-tiā-* > la. *-šā-*, piem., *tēkuošs ūdens*,
dīgstuōša sēkla.

533. §. Sakarā ar to, ka baltu valodās vīr. k. līdzskaņu
celmu viensk. un daudzsk. ak. galotne (ide. *-m* resp. *-ns* >
pirmbaltu *-in* resp. *-ins*) bija fōnētiski sakritusi ar to pašu locī-
jumu *i*-celmu galotni, ir vīr. kārtā radušies jauninājumi pēc
i-celmu parauga. Tā viensk. nōm.: *vērduots* (arī *vērduošs*)
ūdens u. c.; sal. lei. dial. viensk. nōm. *sūkantis* un (?) pr.
skellānts u. c. Arī augšzemn. *-ts* daudzsk. nōminātīvā

(piem., FBR VI 101, IX 151, XI 112, XVII 92) drīzāk laikam ir radies no *-tis* (= lei. *-tys*) nekā no ide. *-tes*: formas ar *-tes* nav baltu valodās droši konstatētas, kamēr formas ar *-tys* ir leišu valodā bieži sastopamas.

534. §. Ir arī vēl formas no celma ar *-nt-*. Vīr. k. viensk. nōm. vēl beidzas ar *-us* (= lei. *-āš* < ide. *-ont-s* resp. *-ānt-s*) jeb (no *i*-celmiem) ar *-is* (= lei. *-īš* < *-int-s*) vecos tekstos un vienā izlokšņu daļā (kur *-us* var arī būt saīsināts par *-s*; skat., piem., FBR IV 76, VI 101, VII 150, IX 151, XI 20, 112, 137, XII 23, 88, XIII 33, 95, XIV 194, XVII 69, 92, 159); piem., *mētus* (= lei. *metās*) blakus refleksīvam *mētuos*, *zinis*. Glūka bībeles tulkojumā sastop arī pirmatnējo vīr. k. viensk. ak. ar *-uoti* (= lei. *-antj*, gr. *-ovta*), piem., *tēkuoti* III Moz. 15₁₃.

No viena verba gadās arī vēl nek. k. viensk. nōm. ar *-u* (= lei. *-ā* un gr. *-ov* < ide. *-ont*), proti dial. *ēsu* (= lei. *esā*), piem., *pie viņa nekā neēsu* («neesot») *darīt*; *tev teic ēsu* («esot») *pieci dēli*, skat. arī FBR XII 16 un 23. Paglābies ir tikai šis bieži lietājama *ēsu*, tāpēc ka tas nesakrīt ne ar vienu citu formu, kamēr, piem., divdabis **vēdu* (= lei. *vedā*) sakrīt ar tag. viensk. I p. *vēdu* (= lei. *vedū*) un bija tāpēc kļuvis neērts.

535. §. No līdzskaņu celma ar *-nt* ir atvasināts arī «ģerundijs» ar *-t* (refl. *-tiēs*). Šo formu lieto, pirmkārt, absolūtajā datīvā, piem., *saulei lēcuot*, *bija jāceļas*. Otrkārt, attieckdamās uz subjektu, šī forma var aizstāt divdabi ar *-dams* 531. §, piem., *salasiju [dziesmas]*, *svešas zemes staigājuot* (var.: *stai-gādams*) BW 20 var. Treškārt, šī forma (blakus formai ar *-m* 529. §) var būt (pa laikam predikātīva) apozīcija objekta akuzātīvam vai ģenitīvam; piem., *pametu... brālīti kumeliņu sēgluojuot* (var.; *sēgluojam*) BW 456; *uozuoliņš gaida bišu ielienuot*. Tā arī blakus nōminātīvam, ja kāds «verbum sentiendi aut declarandi» ir ciešamā kārtā, piem., *viņš nav rēdzēts braucuot*; arī // blakus citiem verbiem (ar nōminātīva nozīmi), piem., *es likuos nedzirduot*. Un beidzot — atstās-tā m a j ā izteiksmē 511. §.

Vismaz absolūtajā datīvā šī forma ar *-t(iēs)* ir vecais viensk. dat. no celma ar *-nt-*. Te bija blakus galotnes *-i* (piem., lei. dial. *einunti*, refleks. *lēidžianti-s* u. c. un pr. *stāninti* «stāvot» u. c.) un *-ei* > lei. un la. *-ie* (piem., pr. *stānintei*, lei. dial. refleks. *elgantie-s* u. c., latv. austrumizlokšnēs šur tur *doncuojūti* ar *-ti* < *-tie*, refleks. *ceļuotie-s* u. c.).

536. §. Siev. k. viensk. nōm. ar *-li* (< ide. *-ti*) ir vēl paglābies vecos tekstos un izlokšnēs (piem., FBR IV 61), piem., *dēguoti* (noteiktā forma: *dēguošā*) = lei. *degantī* (refl. *degantjys*).

537. §. Nāk. akt. divdabis, kam arī celms beidzas ar *-nt-*, ir lei. un la. valodā vismaz izlokšņu vairumā darināts no

nākotnes celma ar *-sjo-*, par to arī Stangs NTS V 85. La. valodā tam ir klājies tāpat kā tag. akt. divdabim. Piemēri: dial. (piem., FBR XI 20, XIV 194, XVII 92) vīr. k. viensk. nōm. *duošus* (refleks. *duošuos*) = lei. *dūosiqs* un skr. *dāsyān*, siev. k. *darīšuoti* = lei. *darysianti*, vīr. k. daudzsk. nōm. *duošuoši*, siev. k. *duošuošas* = lei. *dūosiančios*. Rakstu valodā ir patvērusies tikai nelokāma forma ar *-šuo*t (refleks. *-šuo*tiēs), ko lietā atstāstāmajā izteiksmē 511. §.

No nāk. divdabja ar piedēkli *-mo-* ir dažās izloksnēs paglābusies atstāstāmajā izteiksmē lietājama nelokāma forma ar *-m*, piem., *būsim* (sal. lei. *būsimas*) jeb *būšam* «būšot».

538. §. Pag. akt. divdabis baltu un slavu valodās sākumā ir piederējis pie perfekta, būdams tomēr šais valodās pa laikam bez reduplikācijas. Saknes pakāpe tagad lei. un la. valodā vienmēr ir tā pati, kas atbilstošajā pag. indikātivā.

539. §. Vīr. k. viensk. nōm. beidzas šim divdabim la. valodā ar *-is* < *-ies* < *-ens*, sal. refleksīvo izskaņu *-iēs* un lei. *-ēs*. Iegaumējot, piem., skr. *vidvās* «zinošs», var domāt, ka, piem., baltu formā **ēdens* (> lei. *ēdēs* un la. *ēdis*) aiz *d* ir zudis *u*, kā arī pr. formā *iduns* un sensl. *idaz*. La. pirmajos tekstos blakus inf. *būt* ir vēl divdabis⁴³¹ *būvis* (tā laikam jālasa rakstījums buewis jeb būwis; tagad tai vietā *bijs* pag. indikātivā *biju* ietekmē), kas laikam jāsadala: *bū-vīs*; tikai nav zināms, vai *ū* te ir tiešs senā gaŗuma turpinājums (sal. pr. *baūns*, slavu *byvъ* un skr. *babhūvās*), jeb vai *būvis* saskaņā ar 61. § aizstāj bijušo **buvis* = lei. *būves*. Forma **buvis* būtu dabūjusi savu *u* (*ū* vietā) no locījumiem, kas sākās ar *buvus-* < *bū-us-*. Tieši aiz *p* vai *b* bija *u*-skaņai (izskaņā *-uens*) fōnētiski jāzūd. Jemot par paraugu, piem., senu **buvens* : *buvus-*, **lip[v]ens* : *lipus-*, **glāb[v]ens* : *glābus-* u. c., // varēja darināt arī, piem., 206 **augens* (**augvens* vietā), **metens* (**metvens* vietā), **kasens* (**kasvens* vietā), **mirens* (**mirvens* vietā), **lijens* (**livens* vietā; sal. pr. attskiwuns) blakus citu locījumu celmam *augus-*, *metus-*, *kasus-*, *mirus-*, *lijus-* < *li-us-* u. c. Un kā, piem., bija blakus divdabis **puvens* un pag. indikātivā celms *puvā-* u. c., tā pēc tāda parauga arī, piem., pag. indikātivā celmam *stājā-* blakus varēja rasties divdabis **stājens* (senāk: **stāvens*, sal. pr. postāuns un slavu *stavъ*). No saknes *dō-* baltu pirmvalodā laikam bija blakus pagātnes celms *davē-* un divdabis **dedvens* (sal. skr. *dadvās*), siev. k. **dedusi* (= skr. *daduši*). Tā kā baltu valodās pag. celmam pa laikam bija tā pati saknes forma kā šim divdabim, tad pag. celma *davē-* ietekmē divdabja **ded(v)-* ir pārveidots par *dev-*, pēc kam vienā izlokšņu daļā

⁴³¹ [Pirmpublicējumā: *divdabis*. — A. B.]

divdabja *dev-* arī vokālismā ir pieskaņots pag. celmam *davē-* (tā lei. izlokšņu vairumā), citur (tā latv. valodā) divdabja *dev-* ietekmē pag. celms *davē-* pārveidots par *devē-*, skat. *Mélanges ling. off. à M. H. Pedersen* 420 skk.⁴³²

Varētu rasties domas, ka lei. un la. *-(v)ens* ir tieši vai netieši identisks ar skr. *-vās*. Bet av. *-vā* norāda uz āriešu pirmvalodas *-uās*, kas vēlāk var sanskritā būt pārveidots par *-vās*. Un tā arī lei. un la. *-(v)ens* varētu būt radies no *-vēns*, kur nāsenis būtu ienācis no citu aktīvo divdabju vīr. k. viensk. nōminātīva; bet *-vēs* var būt = āriešu pirmvalodas *-vās*.

Blakus ide. *-ues*, no kam skr. vēdu *-vas* vīr. k. viensk. vokātīvā, ir zudumpakāpe *-us*, ko sastopam šā divdabja pārējās (baltu valodu) formās. La. valodā tagad visiem pārējiem vīr. k. locījumiem ir celms ar *-uša-* = lei. *-usia-* un sensl. *-usia-*. Tā, piem., blakus viensk. nōm. *audzis* (= lei. *āuges*), *vedis* (= lei. *vēdes*) ir ģen. *auguša* (= lei. *āugusio*), *vēduša* (= lei. *vēdusio* un sensl. *κεχυσα*), dat. *augušam* (= lei. *āugusiam*), ak. *augušu* (: lei. *āugusi* pa vecam), daudzsk. nōm. *auguši* (: lei. *āugē*) utt. gluži pēc nōminālās deklinācijas parauga. Un siev. k. viensk. nōm., piem., *vēdusi* = lei. *vēdusi* un sensl. *κεχυσι* (sal. arī skr. *viduši* «zinoša»), ģen. *vēdušas* = lei. *vēdusios* (sal. arī skr. *viduṣyāḥ* un gr. *ιδυῖαι*), dat. dial. *vēduši* (rakstu valodā: *vēdušai*) = lei. *vedusiai* un sensl. *κεχυσι* (sal. arī skr. *viduṣyāi* un gr. *ιδυῖα*) utt. no celma ar *-uša-* < *-usiā-*. Pēc šā siev. k. *-usiā-* parauga baltu un slavu valodās ir radies vīr. un nek. kārtas *-usio-*.

207 **540. §.** Refleksīvās un noteiktās formas. Refleksīvais vīr. k. viensk. nōm. beidzas ar *-iēs* (piem., *cēliēs*) = lei. *ē[s]i*, daudzsk. nōm. — ar *-ušiēs* (piem., *cēlušiēs*). Siev. k. viensk. nōminātīvā blakus aktīvajam *-usi* būtu gaidāms refl. *-usis*, sal. lei. *dēgusys*; bet tā kā aktīvam *-i* citur atbilst refl. *-ies*, tad *-sis* te ir pārveidots par *-sies* // (piem., *cēlusiēs*). Iespējamās un sastopamās ir arī abu skaitļu ģen. un ak. reflek-

sīvās formas; piem., *dēlu visi saka tēvā atsitusuos*.
Noteiktās vīr. k. formas darina no celma ar *-ša-*, piem., viensk. nōm. *mirušais*, daudzsk. nōm. *mirušie*, sal. lei. *mirusieji*. Siev. k. viensk. nōm. beidzas ar *-sī* (piem., *mirusi*) jeb *-šā* (*miruša* = lei. *mirusioji*); pārējos siev. k. locījumus darina no celma ar *-šā-*, piem., daudzsk. nōm. *mirušās*.

Noteiktās refleksīvformas nav parastas; ja tās kur ir nepieciešamas, tad to vietā stājas atbilstošās aktīvās formas; piem., viensk. nōm. *apgērbušais* Pas. XII 151 (jeb ar *-ais* < *-ais-sī?*).

541. §. Senais lei. valodā vēl kā pagātnes «ģerundijs» (ar *-us*) lietājamais viensk. dat. no celma ar *-us* latv. valodā

⁴³² [Sai izdevumā III 2, 293 skk. — V. D.]

ir zudis, varbūt tāpēc, ka, piem., **vēdus* bija reizē arī tag. akt. divd. vīr. k. viensk. nōm. Vienīgā atlikusī forma varbūt ir augšzemn. *bejus* (< **bijus* blakus pag. *biju*): *tys vēceit's bejus nūdžeib's apād vysu oužeit'i* Zb. XVIII 241. — Seni tādi datīvi varbūt ir arī adverbji *sēdus*, *zvilus* u. c.

542. §. Pag. pas. divdabī⁴³³ tiek darināts ar piedēkli -to-, pie kam saknē sākumā bija zudumpakāpe; tā vēl, piem., la. dial. *izcilts* «cēls, augsts» blakus jauninātam divdabim *izcēlts*. Tagad to lei. un la. valodā visnotaļ darina no infinitīva celma, piem., *cēlts* (= lei. *kēltas*) : inf. *celt*.

Izloksnēs ir sastopamas arī refleksiīv formas, ne tikai ar iespraustu refleksiivpronōmenu (piem., *pa-za-jimts*, skat. arī FBR VI 78, XII 88, XV 191), bet arī ar beigās pievienotu -s(i).

Šo divdabi darina arī no intransitīviem vārdiem, piem., *netiks iets strādāt* FBR XII 89; arī bez pasīvas nozīmes, piem., *nuo būtu* (= *bijušu*) *dienu*; *ierasts* «ieradis» BW 25844.

Nozīmes ziņā te mināmi arī vēl šādi piemēri: *nav nekādi teikti* («teicami») *mieži* FBR XIV 95; *augtajā* (kur kas uzaudzis) *vietinā* Nicas tautas dziesmā; *dzimtā diena* u. c.

⁴³³ Par to arī Meijē Schrijnen-Festschrift 635 skk.

SATURA RĀDĪTĀJS [СОДЕРЖАНИЕ. INHALTSVERZEICHNIS]

Priekšvārdi	9
Предисловие	10
Vorwort	11

1922

LATVIJAS VIETU VĀRDI [ТОПОНИМИЧЕСКИЕ НАЗВАНИЯ ЛАТВИИ. ORTSNAMEN LETTLANDS]

I. daļa. Vidzemes vārdi	13
Priekšvārdi	13
Cēsu apriņķis	16
Baižkalna pag.	16
Bērzaunes [ari: Viesienas] pag.	16
Branta [Launkalnes] pag.	17
Briņģu pag. [Pāvīte Vecpiebalgā]	17
Bučauskas [Virānes] pag.	18
Cesvaines pag.	18
Cēsu pils pag.	18
Cirstu pag. [Jumurdas daļa]	19
Drabešu pag.	19
Drustu pag.	20
Dzelzavas pag.	20
Dzērbenes pag.	21
Ergļu pag.	21
Gatartas pag.	22
Grašu pag.	22
Grostonas pag.	22
Iršu [Pērses] pag.	23
Jumurdas pag.	23
Kalsnavas pag.	23
[Ergļu draudzes] Katriņas pag.	24
Kārļu pag.	24
Kārdabas pag.	24

Kraukļu pag.	25
Kusas pag.	25
Kosas pag.	25
Lazdonas pag.	26
Lenču pag.	26
Līvu pag.	27
Liepas pag.	27
Liepkalna Ozolu [Liepkalnes] pag.	27
Liezēres pag.	28
Lubānas pag.	28
Lubejas pag.	29
Ļaudonas pag.	29
Mārcienas pag.	30
Mārsnēnu pag.	30
Meirānu pag.	31
Mēdzūlas pag.	31
Nēķina [Tauresnes] pag.	32
Patkules pag.	32
Jaunpiebalgas pag.	32
Vecpiebalgas pag.	33
Praulienas pag.	34
Priekuļu pag.	34
Rankas pag.	34
Raunas pag.	35
Jaunraunas pag.	36
Rāmuļu pag.	36
Saikavas pag.	36
Sarkanmuižas [Sarkaņu] pag.	37
Sausnējas pag.	37
Sāvienas pag.	38
Sērmūkšu pag.	38
Skujenes pag.	38
Ļaudonas—Odzienas [Mētrienas] pag.	39
Vietaļvas—Odzienas [Odzienas] pag.	39
Ogres pag.	40
Oļu un Apaltienas [Oļu] pag.	40
Veismaņu [Vaives] pag.	40
Veļķu pag.	41
Veselauskas [Jeb Veselavas] pag.	41
Vestienas pag.	41
Vējavas pag.	42
Vietaļvas pag.	42
Rīgas apriņķis	43
Aderkašu [Taurupes] pag.	43
Aizkraukles pag.	43
Allažu pag.	44

Adažu pag.	44
Bebro pag.	45
Bīriņu pag.	46
Bieriņu [Mārupes] pag.	46
Bolderājas pag.	47
Dreiliņu pag.	47
Doles pag.	47
Iksķiles pag.	48
Inčukalna pag.	50
Jaunpils [Zaubes] pag.	50
Jumpravas pag.	51
Kastrānes pag.	52
Katlakalna pag.	52
Krapes pag.	53
Krimuldas pag.	53
Kokneses pag.	54
Keipenes pag.	55
Ķempju pag. [Līgatnes daļa]	55
Ķēču pag.	55
Lauberes pag.	56
Lēdmanes pag.	56
Lēdurgas pag.	57
Lielais [Madlienas] pag.	58
Lielvārdes pag. [daļa Ogresgala pag.]	58
Mangaļu pag.	59
Mālpils pag.	59
Meņģeles pag.	60
Mores pag.	61
Nītaures pag.	61
Nurmižu [Vildogas] pag.	62
Pabažu pag.	62
Paltmales pag. [Līgatnes un Vildogas daļa]	63
Piņķu [Babītes] pag.	63
Plāteres pag.	64
Rembates pag.	64
Rikteres [Sidgundas] pag.	65
Ropažu pag.	65
Salas pag.	66
Salaspils pag.	67
Sējas pag.	67
Siguldas pag.	68
Skrīveru pag.	69
Skultes pag.	69
Slokas pag.	70
Stukmaņu [Pļaviņu] pag.	70
Suntažu pag.	71
Turaidas pag.	71

Ulbrokas—Stopiņu [Stopiņu] pag.	72
Olaines pag.	72
Vidrižu pag.	73
Viskāļu pag.	73
Valkas apriņķis	74
Adulienas pag.	74
Alsviķa pag.	74
Alūksnes pag.	75
Annas pag.	75
Aumeistera [Cirgaļu] pag.	76
Beļavas pag.	77
Bilskas pag.	77
Blomu [Blomes jeb Nigras] pag.	77
Vēbrenguļu [Brenģuļu] pag.	78
Druvienas pag.	78
Dūres pag.	79
Ergemes pag.	79
Eveles pag.	79
Galgauskas pag.	80
Gaujienas pag. [vēlāk atdalīts Grundzāles un Trapenes pag.]	80
Jaungulbenes pag.	81
Vecgulbenes pag.	82
Ilzenes pag.	82
Jērcēnu pag.	83
Kalnciema [Kalncempju] pag.	83
Kārķu pag.	84
Kolbergā jeb Beja [Bejas] pag.	84
Jaunlaicenes pag.	85
Veclaicenes pag.	86
Lāzbergā [Mārkalnes] pag.	86
Lejasciema [Lejas] pag.	87
Litenes pag.	88
Lizuma pag.	88
Lugažu pag.	88
Liellugažu pag.	89
Mārupes pag.	89
Mēra pag. [kopā ar Rauzas pag. Birzuļu pag.]	90
Palsmaņa [Palsmanes] pag.	90
Pedeles pag. [vēlāk Lugažu daļa]	91
Plāņu pag.	91
Rauzas pag. [vēlāk Birzuļu daļa]	91
Jaunrozes pag.	91
Sinoles pag.	92
Smiltēnes pag.	92
Stāmerienes pag.	93
Tirzas pag.	93

Trikātas pag.	94
Omuļu pag.	95
Valkas pag.	95
Jaunvāles pag.	95
Vijciema pag.	95
Zeltiņa pag.	96
Ziemera pag.	96
Zvārtavas pag.	96
Valmieras apriņķis	97
Ainažu pag.	97
Arakstu [Arakstes] pag.	97
Vecates pag.	97
Augstrozēs pag.	98
Bauņu pag.	98
Braslavas pag.	98
Burtnieku pag.	99
Jaunburtnieku pag.	100
Dauguļu pag.	100
Dikļu pag.	100
Duntes pag.	101
Ģeru [Jeru] pag.	101
Idus pag.	102
Ipiķu pag.	102
Katvaru pag.	102
Kauguru pag.	103
Koku [Kocēnu jeb Kokmuižas] pag.	103
Ķirbižu [Vitrupeš] pag.	104
Ķieģaļu [Ķieģeļu] pag.	104
Ķonu [Koņu] pag.	105
Lādes pag.	105
Limbažu pag.	105
Liepupes pag.	106
Lodes pag.	106
Mujēnu [Imantas] pag.	107
Mūrmuižas pag. [vēlāk pievienots Kauguru pagastam]	107
Nabes pag.	107
Naukšēnu pag.	108
Pāles pag.	109
Puiķešes [Puiķešes] pag.	109
Pociema pag.	110
Raiskuma pag.	110
Rencēnu pag.	111
Rūjenes [Rūjienas] pag.	111
Rozbeķu [Rozulas] pag.	112
Rozēnu pag.	112
Vecsalaces [Salacas] pag.	113

Sārūma [Umurgas] pag.	114
Sēļu pag.	114
Skulbērgu [Skaņkalnes] pag.	115
Stalbes pag.	115
Stienes pag.	115
Lielstraupes pag.	116
Mazstraupes pag.	116
Sveiciema [Svētciema] pag.	116
Ternejas pag.	117
Unguru [Kūduma] pag.	117
Ungurpils [Alojas] pag.	118
Ozolu pag.	118
Vaidavas pag.	119
Vainižu pag.	119
Valmieras pag.	120
Val(ten)bē(r)gu [Mazsalacas] pag.	121
Vecmuižas [Tūjas] pag.	121
Vilzēnu pag.	122
Viļķenu [Viļķenes] pag.	122
Vidzemes upes	123
I. Jūrā ietek	123
II. Ezeros ietek	125
III. Uz Mētru [Igaunijā] aiztek	125
IV. Kur ietek, izdevējam nav zināms	126
Papildinājums	126

1925

LATVIJAS VIETU VĀRDI [ТОПОНИМИЧЕСКИЕ НАЗВАНИЯ ЛАТВИИ. ORTSNAMEN LETTLANDS]

II daļa. Kurzemes un Latgales vārdi	127
Priekšvārdi	127
Kurzeme	129
Aizputes apriņķis	129
Aizputes pils pag.	129
Alsungas pag.	130
Apriķu pag.	131
Asītes pag.	131
Āzviķu [Aizviķu] pag.	132
Basu pag.	133
Bālas [Vainodes pag. daļa] pag.	133
Briņķu [Nikrāces] pag.	134
Ciravas pag.	135
Dunalkas pag.	136
Dzērves pag.	136

111	Embūtes pag.	137
111	Gramzdas pag.	137
112	Gudenieku pag.	138
112	Kalēšu pag.	139
112	Kazdangas pag.	139
112	Klosteres pag.	140
112	Labraga—Ulmales [Ulmales] pag.	140
112	Lažas pag.	141
112	Nigrandas [Nigrandes] pag.	141
112	Tāšu—Padures [Kalvenes] pag.	142
112	Pilsbergu—Lejas [Jūrkalnes] pag.	143
112	Pormsātu [Purmsātu] pag.	143
112	Rudbāržu pag.	144
112	Sakas pag.	144
112	Sieksātes pag.	145
112	Vaiņodas [Vaiņodes] pag.	145
112	Valtaiķu pag.	146
112	Vērgalu [Vērgales] pag.	146
112	Ziemupes pag.	147
112	Bauskas apriņķis	147
112	Baldones pag.	147
112	Bauskas pag.	147
112	Bārbeles pag.	148
112	Bornsmindes [Islices] pag.	148
112	Bruknas pag.	149
112	Budbergas [Panemunes] pag.	149
112	Ceraukstes pag.	149
112	Codes pag.	150
112	Grienvaldes [Zālītes] pag.	151
112	Iecavas pag.	152
112	Līves [Daugmales] pag.	152
112	Mercendarbes pag. [vēlāk Baldones pag. daļa]	153
112	Mežotnes pag.	153
112	Misas pag.	154
112	Rundāles pag.	154
112	Jaunsaules pag.	155
112	Vecsaules pag.	156
112	Stelpes pag.	157
112	Svitenes [Svitenes] pag.	157
112	Senbergas [Skaistkalnes] pag.	158
112	Tomes pag.	158
112	Vec(um)muižas [Vecumnieku] pag.	158
112	Grobiņas jeb Liepājas apriņķis	159
112	Aisteres [jeb Lieģu] pag.	159
112	Bārtas pag.	159

Bunkas—Urdangas [Bunkas] pag.	160
Dunikas pag.	160
Durbes pag.	161
Gaviezes pag.	161
Grobiņas pag.	162
Krotes pag.	162
Medzes pag.	162
Nicas pag.	163
Pērkones pag.	163
Priekules pag.	164
Purmsātu pag.	164
Rāvas pag.	165
Rucavas pag.	165
Tadaiķu pag.	166
Talsu [Tāšu] pag.	167
Vecpils pag.	167
Vērgales pag.	168
Virgas pag.	168
Ilūkstes apriņķis	169
Aknīstes pag.	169
Asares pag.	169
Baraukas [Silenes] pag.	170
Bebrenes pag.	170
Bornas [Kaplavas] pag.	170
Demenes pag.	171
Dvietes pag.	171
Gāršenes pag.	171
Kalkūnes [Laucesas] pag.	172
Kurcuma pag.	172
Lašu pag.	172
Pilskalnes pag.	173
Prodes pag.	173
Rubinu [Rubeņu] pag.	173
Salnijas [Salienas] pag.	174
Skrudalienas pag.	174
Stelles [Raudas] pag.	175
Susējas pag.	175
Sventes pag.	175
Jaunjelgavas apriņķis	176
Biržu pag.	176
Daudzeses pag.	177
Dignājas pag.	177
Elkšņu pag.	178
Erberģes [Mazzalves] pag.	178
Ildzu [atdalīts no Elkšņu un Rites pag.] pag.	179

179	Iekingrāves [Viesītes] pag.	179
180	Kurmenes pag.	180
180	Lindes [Birzgales] pag.	180
181	Lielmēmeles [Mēmeles] pag.	181
182	Neretās pag.	182
183	Salas [Ābeļu] pag.	183
183	Saukas pag.	183
184	Seces pag.	184
185	Sērenes pag.	185
186	Sērpils [Sēlpils] pag.	186
187	Sunāksts [Sunākstes] pag.	187
188	Kroņa—Susējas [Rites] pag.	188
188	Valles [Taurkalnes] pag.	188
189	Vārenbrakas [Vārnavas] pag.	189
190	Lielzalvas [Zalves] pag.	190
190	Zasas pag.	190
190	Jelgavas jeb Dobeles apriņķis	190
190	Auru pag.	190
191	Bērsmuižas [Bērzes] pag.	191
192	Bramberges [Glūdas] pag.	192
192	Bukaišu pag.	192
193	Dobeles pag.	193
193	Džūkstes [un Pienavas] pag.	193
195	Elējas [Elejas] pag.	195
196	Emburgas [Salgales] pag.	196
196	Garozes pag.	196
196	Jēkabmuižas [Jēkabnieku] pag.	196
197	Kalnāmuižas [Tērvetes] pag.	197
197	Kalnciema pag.	197
198	Līvberzes pag.	198
198	Mežmuižas [Augstkalnes] pag.	198
199	Naudītes pag.	199
199	Penkules pag.	199
199	Pēternieku pag.	199
200	Platones pag.	200
200	Lielplatones pag.	200
201	Lielseseves [Sesavas] pag.	201
201	Sipeles pag.	201
202	Svētes pag.	202
202	Jaunsvirlaukas pag.	202
203	Vecsvirlaukas pag.	203
203	Šķibes pag.	203
203	Tetelmindes [Teteles] pag.	203
204	Ozolnieku pag.	204
204	Valgundes [Valgundes] pag.	204
205	Vilces pag.	205

Kroņa-Vircavas [Vircavas] pag.	206
Lielvircavas pag.	206
Zaļenieku pag.	206
Kuldīgas apriņķis	207
Brocēnu [Brocenu] pag.	207
Cieceres pag.	208
Ezeres pag.	208
Gaiķu pag.	209
Griķu pag.	210
Ivandes pag.	210
Kuldīgas pag.	211
Kurmāles pag.	212
Kursišu pag.	212
Lutriņu pag.	213
Padures pag.	214
Planicas [Klanices] pag.	214
Raņķu pag.	215
Rendas pag.	216
Lielrendas pag.	216
Reņģu [Rubas] pag.	217
Saldus pag.	217
Sātiņu pag.	218
Skrundas pag.	218
Snēpeles pag.	220
Turlavas pag.	220
Vārmās [Vārmes] pag.	221
Zvārdes pag.	222
Talsu apriņķis	223
Aizupes pag.	223
Ārlavas pag.	224
Cēres pag.	225
Dzirciema pag.	225
Engures pag.	225
Jaunpagasta [Virbu] pag.	226
Kabeles [Kables] pag.	227
Kandavas pag.	228
Libagas [Libagu] pag.	229
Lubezeres pag.	230
Matkules pag.	230
Mērsraga pag.	231
Nurmuižas [Laucienes] pag.	232
Nogāles [Nogales] pag.	232
Pastendes pag.	233
Pūres pag.	233
Spārnes [Spāres] pag.	234

Stendes pag.	234
Strazdes pag.	235
Talsu pag.	235
Upesgrivas pag.	235
Sab. Valgāles [Valgales] pag.	236
Talsu Valgāles [Valdgales jeb Laidzes] pag.	237
Vandzenes pag.	237
Vānes pag.	239
Zantes pag.	239
Zemītes pag.	240
Zentenes pag.	240
Tukuma apriņķis	242
Abavas pag.	242
Annasmuižas [Annenieku] pag.	242
Jaunaucē pag.	243
Lielaucē pag.	243
Vecaucē pag.	244
Bēnes pag.	245
Bikstu pag.	245
Blīdienes [Blīdenes] pag.	246
Cērkstes pag.	247
Grenču pag.	247
Irlavas pag.	248
Iles pag.	249
Jaunpils pag.	249
Lestenes pag.	250
Pētertāles pag.	251
Praviņu pag.	251
Remtes pag.	251
Reņģes [Zebrenes] pag.	252
Sēmes pag.	253
Slampes pag.	254
Slokumbergas [Milzkalnes] pag.	254
Sņiķeres pag.	255
Struteles pag.	255
Stūru pag.	256
Tukuma mežakunga pag.	256
Tumes pag.	256
Ozolmuižas [Smārdes] pag.	257
Vadakstes pag.	257
Vecmoku pag.	258
Ventspils apriņķis	258
Dundagas [Dundangas] pag.	258
Dziras [Ziras] pag.	260
Edoles pag.	261

Piltenes pag.	261
Puzes pag.	262
Popes pag.	263
Sarkanmuižas [Ventas] pag.	264
Ugāles pag.	265
Usmas pag.	266
Užavas pag.	266
Vārves pag.	266
Zlēku pag.	267
Zūru pag.	268
Kurzemes upes	268
I. Daugavā ietek	268
II. Lielupē ietek	269
III. Jūrā ietek	270
IV. Ezeros un purvos ietek	272
V. Ietekas vieta izdevējam nezināma	273
Latgale	275
Daugavpils apriņķis	275
Asūnes pag.	275
Dagdas pag.	275
Grāveru [Aulejas] pag.	276
Izabelinas [Skaistas] pag.	276
Izvalta pag.	277
Jāsmuižas [Aizkalnes] pag.	277
Kalupa [Kalupes] pag.	278
Kapeņu [Kapiņu] pag.	278
Krāslavas pag.	279
Krustpils pag.	280
Liksnas pag.	281
Līvānu pag.	281
Malinavas [Naujenes] pag.	282
Piedrujas [Indras] pag.	283
Preiļu pag.	283
Pustiņas [Robežnieku] pag.	284
Rudzētu pag.	284
Ungura [Medņu] pag.	284
Vārkavas pag.	285
Višķu pag.	285
Ludzas apriņķis	286
Baltinavas pag.	286
Balvu pag.	286
Domopoles [Bērzpils] pag.	287
Eversmuižas [Ciblas] pag.	288

Gauru pag.	288
Istras pag.	288
Janovoles [Brigu] pag.	288
Kakaravas [Tilžas] pag.	289
Kārsavas pag.	289
Landskoronas [Šķaunes] pag.	289
Liepnas pag.	289
Mērdzīnes [Mērdzenes] pag.	289
Nirzas pag.	290
Pildas pag.	290
Posiņas [Pasienes] pag.	290
Rugāju pag.	290
Rundēnu pag.	291
Viļakas pag.	291
Zaļmuižas [Nautrēnu] pag.	291
Zvirgzdīnes [Zvirgzdenes] pag.	292
Rēzeknes apriņķis	292
Andrupienes [Andrupines jeb Andrupenes] pag.	292
Atašienes pag.	293
Bikavas [Gaigalavas] pag.	294
Biržgaļa [Labvāržu jeb Bērzgales] pag.	294
Barkavas pag.	294
Bukmuižas [Ezernieku] pag.	295
Dricēnu pag.	295
Kaunatas pag.	296
Makašānu [Makašēnu] pag.	296
Rozenmuižas [Rēznas] pag.	297
Rozentovas [Maltas] pag.	297
Ružinavas [Ružinas] pag.	298
Sakstagala pag.	298
Silajāņu pag.	298
Stirnienes pag.	299
Ozolmuižas [Ozolmuižas jeb Ozolaines] pag.	299
Varakļānu pag.	299
Vidsmuižas [Gaļēnu jeb Galēnu] pag.	300
Viļānu [Viļēnu] pag.	300
Latgales upes	301
I. Daugavā ietek	301
II. Aiviekstē ietek	301
III. Ezeros ietek	302
IV. Kur ietek, izdevējiem nav zināms	302
Izlabojamas kļūdas	302

Latviešu valodas skaņas un formas [Звуки и формы латышского языка. Laute und Formen der lettischen Sprache]	303
Priekšvārdi	303
Saišinājumi literatūras citējumos	304
Citi saišinājumi	306
Pamanītās iespiedumklūdas	307
Ievads (1. — 10. §)	308
Latviešu valodas izplatījums un vārds (1. §)	308
Latvijas senākie apdzīvotāji (2. §)	308
Tagadējie latviešu dialekti (3. — 6. §)	311
Latv. valodas tuvākie radi (7. §)	315
Baltu valodu sakari ar citām indoeiropiešu valodām (8. §)	317
Svešu valodu ietekme (9. §)	318
Avoti latv. valodas vēsturei (10. §)	319

I. Skaņu mācība

1. Skaņas un to izruna (11. — 14. §)	321
2. Uzsvars un intonācijas (15. — 22. §)	324
3. Saknes un piedēkļu zilbju patskaņi un divskaņi (23. — 40. §)	331
a) Attieksmes pret radu valodu skaņām (23. — 36. §)	331
b) Aizgūtu vārdu vokālisms (37. §)	338
c) Piedēkļu garumu saišināšana (38. §)	340
d) Piedēkļu patskaņu zudums (39. §)	340
e) Piedēkļu patskaņu kvalitātes pārveidojumi (40. §)	341
4. Gala zilbju vokālisms (41. — 43. §)	341
5. Mantotā patskaņu mija (alternācija) 44. §)	345
6. Pārskaņa un epenteze (45. — 53. §)	346
<i>e, ē : e, ē</i> (45. — 46. §)	346
<i>ē, ē > augšzemn. a, ā, un ē > augšzemn. ē vai ie, un ei > ai</i> (47. §)	349
<i>a, ā > o, ō > uo, un ai > oi, au > ou</i> (48. — 50. §)	349
<i>i > augšzemn. y</i> (51. §)	350
<i>a, ā, u, uo > ē, ā^e resp. ē, u^t, u^e</i> (52. §)	350
<i>kai, gai > kei, gei</i> (53. §)	350
7. Monoftongi no diftongiem (54. — 55. §)	350
8. Diftongi no gariem patskaņiem (56. — 57. §)	351
9. Veco garumu saišinājumi (58. — 59. §)	351
10. Veco īsumu pagarinājums (60. — 63. §)	352
11. Anaptikse (64. §)	354
12. Kontrakcija (65. §)	354
13. Līdzskaņu attieksme pret radu valodu skaņām (66. — 79. §)	355

14. Līdzskaņu pārveidojumi kombinācijās un vairākiem līdzskaņiem kopējas parādības (80. — 119. §)	361
a) Līdzskaņu liktenis vārda beigās (80. §)	361
b) Tautosillabisku nāseņu liktenis (81. §)	361
c) Līdzskaņu savienojumi ar <i>j</i> (82. — 86. §)	363
d) Mikstināšana (87. — 91. §)	365
e) <i>t > t</i> (92. §)	368
f) Asimilācija (93. — 97. §)	369
g) Līdzskaņu zudums vārda sākumā un vidū (98. — 104. §)	370
h) Disimilācija (105. — 106. §)	374
i) Metateze (107. — 108. §)	376
k) Līdzskaņa pielikums un iespraudums (109. — 114. §)	377
l) Ģarī līdzskaņi un to liktenis (115. — 117. §)	379
m) Citi artikulācijas veida pārgrozījumi (118. §)	380
n) Balsīgu un nebalsīgu troksneņu maiņa (119. §)	381

II. Vārdu mācība

1. Salikteni (120. — 123. §)	382
2. Reduplikācija (124. §)	385
3. Nominālo celmu piedēkļi (125. — 185. §)	386
a) Piedēklis (ide.) <i>-o</i> , <i>-ā</i> (125. §)	386
b) Piedēklis <i>-i</i> (126. §)	387
c) Piedēklis <i>-u</i> (127. §)	387
d) Piedēkļi ar <i>j</i> (128. — 135. §)	387
e) Piedēkļi ar <i>v</i> (136. §)	392
f) Piedēkļi ar <i>-n-</i> (137. — 153. §)	393
g) Līdzskaņu celmi ar <i>-(m)en-</i> un to pārveidojumi (154. §)	402
h) Piedēkļi ar <i>-m-</i> (155. — 156. §)	402
i) Piedēkļi ar <i>-l-</i> (157. — 160. §)	404
k) Piedēkļi ar <i>-kl-</i> < <i>-tl-</i> (161. §)	405
l) Piedēkļi ar <i>-k-</i> (162. — 167. §)	406
m) Piedēkļi ar <i>-g-</i> (168. §)	410
n) Piedēkļi ar <i>z</i> , <i>ž</i> (169. §)	411
o) Piedēkļi ar <i>s</i> , <i>š</i> (170. — 171. §)	411
p) Piedēkļi ar <i>-t-</i> (172. — 183. §)	411
q) Piedēkļi ar <i>-d-</i> (184. §)	415
r) Piedēkļi ar <i>-b-</i> (185. §)	415
4. Substantīvu deklinācija (186. — 277. §)	416
a) Iepriekšējas piezīmes (186. §)	416
b) (<i>i</i>) <i>o</i> -celmi (187. — 201. §)	417
c) (<i>i</i>) <i>io</i> -celmi, kam viensk. nōm. beidzas ar <i>-is</i> (202. — 208. §)	420
d) (<i>i</i>) <i>ā</i> -celmi (209. — 223. §)	422
e) (<i>i</i>) <i>ē</i> -celmi (224. — 237. §)	425
f) <i>i</i> -celmi (238. — 250. §)	426
g) Līdzskaņu celmu atliekas un pārveidojumi (251. — 259. §)	429

h) u-celmi (260.— 273. §)	431
i) Divskaitļa atliekas (274. — 276. §)	434
k) Lokātivi ar -n (277. §)	435
5. Adjektīvu deklinācija un gradācija (278. — 282. §)	436
6. Skaitļēņi (283. — 297. §)	439
a) Pamata skaitļēņi (283. — 292. §)	439
b) Kārtas skaitļēņi (293. — 295. §)	443
c) Atvasinājumi no skaitļēņiem (296. — 297. §)	445
7. Vietniekvārdi (298. — 341. §)	445
a) Personu vietniekvārdi (298. — 311. §)	445
b) Piederības vietniekvārdi (312. — 313. §)	449
c) Norādāmie vietniekvārdi (314. — 330. §)	450
d) Jautājamie, relatīvie un nenoteiktie vietniekvārdi (331. — 341. §)	455
8. Adverbi (342. — 348. §)	458
9. Prepozīcijas (349. — 416. §)	461
a) Iepriekšējas piezīmes (349. — 355. §)	461
α) Prepozīcijas kā priedēkļi (349. §)	461
β) Piezīmes par rekciju (350. — 355. §)	461
b) Atsevišķas prepozīcijas:	
<i>aiz</i> (356. — 359. §)	463
<i>ap</i> (360. — 364. §)	464
<i>apakš</i> (365. §)	464
<i>ar</i> (366. — 367. §)	465
<i>at, at-</i> (368. — 371. §)	465
<i>bez</i> (372. §)	466
<i>caūr</i> (373. §)	466
<i>da</i> (374. — 375. §)	467
<i>dēļ</i> (376. §)	467
<i>gar</i> (377. — 378. §)	467
<i>ie-</i> (379. — 380. §)	468
<i>iekš</i> (381. §)	468
<i>iz, iz-</i> (382. — 383. §)	468
<i>līdz</i> (384. §)	468
<i>nūo</i> (385. — 387. §)	469
<i>pa</i> (388. — 391. §)	469
<i>par, pār</i> (392. — 396. §)	471
<i>pēc</i> (397. §)	472
<i>pie, -p; prie-</i> (398. — 401. §)	472
<i>pirms</i> (402. §)	473
<i>pret</i> (403. — 404. §)	473
<i>priekš</i> (405. §)	474
<i>-pus</i> (406. §)	474
<i>sa-, suo-</i> (407. — 408. §)	474
<i>starp</i> (409. §)	475

uz (410. — 414. §)	475
vīrs (415. §)	476
zem (416. §)	476
10. Konjugācija (417. — 542. §)	476
a) Formu sastāvs (417. §)	476
b) Personu galotnes (418. — 424. §)	477
c) Laiku formas:	
a) Tagadnes celmi:	
αα) Atematiskie celmi (425. §)	481
αβ) Tīrie <i>o</i> -celmi (426. — 433. §)	482
αγ) <i>uo-</i> un <i>d(h)o</i> -celmu atliekas (434. §)	485
αδ) <i>o</i> -celmi ar iespraustu nāseni (435. §)	485
αε) <i>no</i> -celmi (436. §)	485
αζ) <i>sto</i> -celmi (437. — 443. §)	486
αη) <i>io</i> -celmi (444. — 449. §)	488
αθ) <i>i</i> -celmi (450. — 455. §)	494
αι) <i>ēio</i> -celmi (456. — 459. §)	496
ακ) <i>ōio</i> -celmi (460. — 463. §)	497
αλ) <i>āio</i> -celmi (464. — 467. §)	499
αμ) <i>iio</i> -celmi (468. — 469. §)	500
αν) <i>ā</i> -celmi (470. — 477. §)	501
αξ) Tag. formas ar <i>-in(āj)u</i> resp. <i>-en(āj)u</i> (478. — 484. §)	502
αο) Verba <i>dabūt</i> tagadne (485. §)	504
απ) Par tagadnes formām vispāri (486. — 487. §)	504
β) Nākotne (488. — 490. §)	505
γ) Pagātne (491. — 497. §)	506
d) Modi (498. §)	511
a) Dēbitīvs (499. §)	511
β) Imperatīvs (500. — 503. §)	512
γ) Kondicionālis (504. — 508. §)	513
δ) Relatīvais mods (atstāstāmā izteiksme) (509. — 512. §)	514
e) Verba kārtas (genera verbi) (513. §)	515
a) Ciešamā kārta (514. §)	515
β) Refleksīvformas (515. — 522. §)	515
f) Verbum infinitum (verba formas bez personas galotnes:	
a) Infinitīvs (523. — 525. §)	518
β) Supīns (526. §)	519
γ) Divdabji (527. — 542. §)	519

Lpp.	Rinda	Iespiests	Jabūt
243.	11. no apakšas	striķi	striķi
244.	8. no apakšas	«kazlene»	«kazlenene»
255.	19. no apakšas	kuķi	kuķi
257.	15. no augšas	bulši	bulši
262.	14. no apakšas	puļķi	puļķi
263.	14. no apakšas	reñdnieki	reñdnieki, rēdnieki
264.	15. no augšas	«pimplak-pl.»	«pimplak-pl.»
269.	7. no apakšas	svētupe	svētupe
269.	3. no apakšas	strautu	straits
274.	20. no apakšas	libuvalks ²	libuvalks ²
275.	9. no apakšas	zelišķas	zelišķas
283.	12. no augšas	byndari	byndaris
283.	12. no augšas	birnēni	birnēni
288.	16. no apakšas	vābaļi	vabāļi
307.	9. no augšas	nōm	nōm
310.	13. no augšas	Zē-	Zē-
327.	20. no apakšas	lūna ⁶⁸	lūna
334.	2. no apakšas	cem	čm
335.	8. no augšas	ādē	ādē
336.	13. no augšas	a	a, skr.
339.	20. no apakšas	*ōdē	*sōdē
346.	8. no apakšas	plats	plats,
347.	5. no apakšas	< ie	< -ie
350.	12. no augšas	ā,	ā, ā
353.	16. no apakšas	ār	ār
354.	17. no augšas	Ceļi II	Ceļi VII
361.	4. no augšas	br-, bl-	br-, bl-
381.	1. no augšas	jodta	jodta
413.	2. no augšas	tavē	-tavē
456.	15. no augšas	котеры котеры	котерын котерын
490.	20. no apakšas	krēst ¹¹²	krēst ¹¹⁵
530.	12. no apakšas	[Koņu]	[Koņu]
535.	3. no augšas	Zaļenieku pag. 206	Zaļenieku pag. 207

Kļūdu labojums

Lpp.	Rinda	Iespiests	Jābūt
14.	16. no apakšas	ka	kas
22.	10. no augšas	naūci, vieslavēni	naūci, vieslavēni
25.	11. no apakšas	ģērķi	ģērķi
40.	1. no augšas	uōzuōbliņi	uōzuōbliņi
41.	11. no augšas	pag. ⁴⁸	pag. ³⁴⁸
42.	7. no augšas	kalvi	kalvi
45.	14. no augšas	vēveri	vēveri
61.	17. no apakšas	elmūži	elmūži
64.	20. no augšas	varicēni	varicēni
68.	5. no augšas	«siliņš»	«siliņš»
68.	5. no apakšas	rēk(as)salas,	rēk(as)salas
87.	5. no apakšas	latupe	latupe
92.	9. no augšas	silenieki	silenieki
93.	17. no augšas	laiksnis	laiksnis
106.	6. no augšas	muižnieks	muižnieks
108.	17. no augšas	kikuts	kikuts
108.	15. no apakšas	nuřmieši	nuřmieši
113.	15. no augšas	lāvas	lāvas
113.	4. no apakšas	purī	purī
125.	7. no apakšas	sāsēri	sāsēri
129.	13. no apakšas	«skrūvstupi»	«skrūvstupi»
141.	1. no augšas	spil-	spil-
141.	5. no augšas	ķetleri	ķetleri, leiši
148.	1. no augšas	zeltiņi	zeltiņi
150.	22. no augšas	aūšēķi	aūšēķi
156.	5. no apakšas	«stiki»	«stiki»
158.	9. no apakšas	pantariņi	pantarsiņi
162.	7. no apakšas	ruņģi	ruņģi
165.	2. no apakšas	«ķetverts»	«ķetverts»
185.	5. no apakšas	«jākšani»	«jākšani»
195.	10. no apakšas	rudzu	rudzu
196.	16. no apakšas	aūsteri	aūsteri
221.	12. no augšas	«vangņavas»	«vangņavas»

β) Supins (526. §)

γ) Divdabji (527. — 542. §)

518

519

519

J. ENDZELINS
DARBU IZLASE, IV

1. DAĻA

Redaktors *A. Breidaks*

Maksliniece *S. Elere*

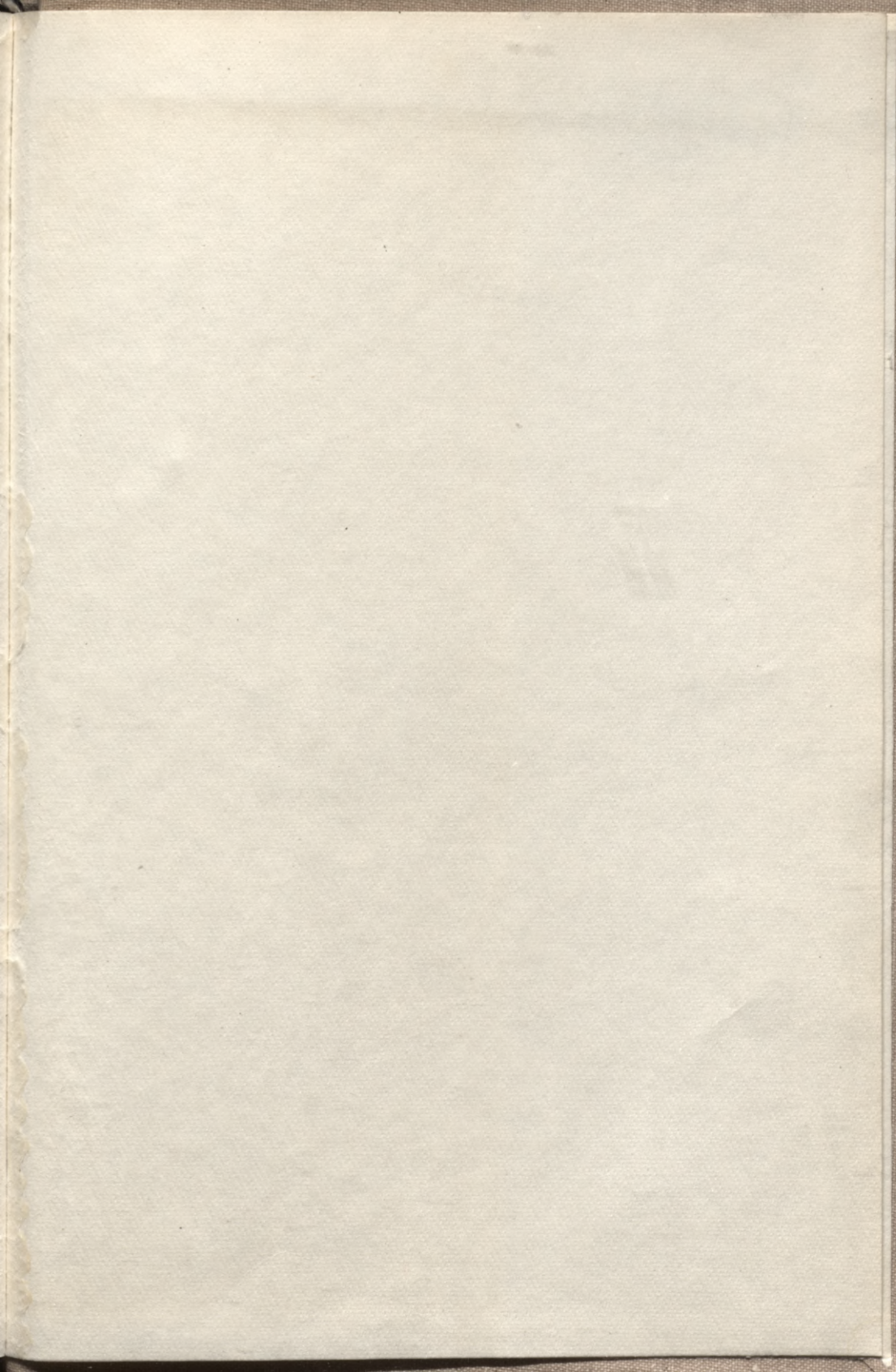
Makslinieciskais redaktors *G. Krutojs*

Tehniskā redaktore *V. Lazdiņa*

Korektori *L. Balode, G. Bērziņš, O. Bušs.*

ИБ № 1047

Nodota salikšanai 01.12.80. Parakstīta iespiešanai 05.10.81. Formāts 60×90/16. Tipogrāfijas papīrs Nr. 1. Literatūras garnitūra. Augstspiedums. 34 fiz. iespiedl.; 34 uzsk. iespiedl.; 37,77 izdevn. l. Metiens 2000 eks. Pasūt. Nr. 5401. Maksā 2 r. 80 k. Izdevniecība «Zinātne», 226018, Rīgā, Turgeņeva ielā 19. Iespiesta Latvijas PSR Valsts izdevniecību, poligrāfijas un grāmatu tirdzniecības lietu komitejas Ogres tipogrāfijā, 228300, Ogrē, Revoliācijas ielā 31.

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTĒKA

0305031691

JĀNIS
ENDZELINS

DARBU
IZLASE

IV
1